

Nkomine Fal Ritelé

Sola New Testament

Nkomine Fal Ritɛlɛ Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlɛ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1

Contents

Matiyee	1
Mariki	71
Luki	112
Yohani	182
Uléécaa Pitumé Mewai	233
Róm	297
1 Korenti	327
2 Korenti	355
Kalaati	373
Efëesi	384
Filipu	394
Kolëosi	402
1 Tesaloniki	409
2 Tesaloniki	415
1 Timotee	419
2 Timotee	427
Tiiti	433
Filemɔɔ	437
Epireeyε	439
Yakupu	460
1 Piyεε	468
2 Piyεε	477
1 Yohani	482
2 Yohani	489
3 Yohani	491
Yuuti	493
Yohani Meyenε	496

Nsímé Keciré ritelé kε Matiyee uu n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Matiyee yee ritelé ntí wóí. Uricuruu ye Usuifi le. Pisuifi kuu ko ri wóí. Upée ulampooyó le un ko Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use. U ritelé ntí wóile un nfasimé má re uké Pisuifi cereise re Yeesu yee yé anóá nyé ke Nkómeine Kpure ritelé ari n yikikéé wapisi. U nyíselé re Uléécaa iyóopi yee Nsímé Keciré riýikí. Sinyárú kuú ne pi símisi.

Ifaaci iyé mekériine yé mmé:

1. Icelaa kuu rikuú kecáá mí pa. I nyíselé lë kai m pise re Yeesu pipiretiki piké n sóne (5-7).
2. Isé kuu upipiretiki mí pa uú ne pi tum te piké ha nsímé kecire riýoo (10).
3. Sinyárú sée Uléécaa iyóopi mewee ró ní céreise (13).
4. Kirisi pikó mafine Uléécaa icápine kémee (18).
5. Ituñe töröo kecáá icelaa Yeesu uké kelené m pëemé (24-25).

Piké kelené Yeesu m mári, pi pée u sélei re Emanuyeeли. Liasei re Uléécaa ye kerómeé wele (1:23). Tinóó ntí ke Nsímé Keciré ke Matiyee uu n wóí nní ne tenesé re: Ani n nyu re siyáa nnéí kam nökénékúri we keté keké ha ne tene (28:20). Lelée nyíse re Yeesu ke Uléécaa u ye ne ritiki uú ne sisoi pipi kecōpe n we.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Luki 3:23-38)

¹ Yeesu Kirisi ye Tafiti keyasé le, Tafiti pãon ko Apiraham keyasé. Upikpure anyiri ye nnyé:

² Apiraham yee Isaaki mari, Isaaki pão Yakupu maru, Yakupu pão Yuta ne upimarecə märei,

³ Yuta pão Peresi ne Sera maru. Piuni yee Tamaa. Peresi pão Hesirəo maru, Hesirəo pão Aram maru,

⁴ Aram pão Aminatapi maru, Aminatapi pão Nasəo maru, Nasəo pão Salimani maru,

⁵ Salimani pão Poosi maru. Pi ye Poosi uni sée re Rahapi. Poosi pão Opeti maru. Uyé uni yee Ruuti. Opeti pão Yesee maru,

⁶ Yesee pão uyóopi Tafiti maru,

Tafiti pão Saloməo maru. Saloməo uni ye mekeε-me Urii sóonlenle.

⁷ Saloməo pão Ropowam maru, Ropowam pão Apiya maru, Apiya pão Asaa maru,

⁸ Asaa pão Yosafati maru. Yosafati pão Yoram maru. Yoram pão Osiyasi maru,

⁹ Osiyasi pão Yotam maru, Yotam pão Akaasi maru, Akaasi pão Esekiyasi maru,

¹⁰ Esekiyasi pōo Manasee máru, Manasee pōo Amāo maru, Amāo pōo Yosiyasi maru,

¹¹ Yosiyasi pōo Yekoniya ne upimareco márei. Likumúnje kpe-i kapi Isirayeeeli pikó cōpii apí ne Papilōoni kuyu sī.

¹² Kapi Isirayeeeli pikó n cōpii apí ne Papilōoni kuyu sī memáá ke Yekoniya pōo peē Sealitiyeli mari, Sealitiyeli pōo Soropapeeli maru,

¹³ Soropapeeli pōo Apihuuti maru, Apihuuti pōo Eliyakim maru, Eliyakim pōo Asāo maru,

¹⁴ Asāo pōo Satōki maru, Satōki pōo Akim maru, Akim pōo Eliwuuti maru,

¹⁵ Eliwuuti pōo Eleyasaa maru, Eleyasaa pōo Matani maru, Matani pōo Yakupu maru,

¹⁶ Yakupu pōo Maari ula Yosefi maru. Maari kēmēé ke Yeesu kapi ye kō n sée re Kirisi uu lēemē.

¹⁷ Lē nnya, kaí ne Apiraham-i n kpísi aí ne Tafiti-i pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana. Kai Tafiti-i n kpísi aí ne kumúnje kpe-i kapi Isirayeeeli pikó n cōpii apí ne Papilōoni kuyu sī pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana. Kai kō kei n kpísi aí ne Kirisi imaretunje pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana aco.

*Lē kapi Yeesu Kirisi m mári
(Luki 2:1-7)*

¹⁸ Lē kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapi peē Yosefi feleilē, amá Nfáasone nn týesē uu fapisi u ne Yosefi ápi kō kahane kulee rimpéné.

¹⁹ Uula Yosefi ye asei ute le, úu peé la uké unósi isei lukeise kuyu kuké kō, uu peé n la uké riséé ne u lakase.

²⁰ Kuu n̄ we un likecáá músu, Upíima uleecaatumē unyinē uu kēláré-i u kpáfume uu u maa re: Tafiti kēpirē Yosefi, Maari pikpíké ápi kape pō n cónjē. Nfáasone mēe týesē kuu fapisi.

²¹ U kēwántisi marune aa ke séi re Yeesu. Kēkeē sónti kéké kempuri pikó akópe kēmēe lesē.

²² Lē nní ai wai, Upíima rinōo kuu mekeē antepu Esayi m máase riké ne n li nnya. Lelēe re:

²³ Ukpére yee úu utisi n nyu yé kēfa wa, uu kēwántisi maru ápi ke

séi re Emanuyeeli, liasei re Uléécaa ye kerómēé we.

²⁴ Ke Yosefi uu n yisi, uu lē ke Upíima uleecaatumē uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi.

²⁵ Amá u ne uyē ápi kulee ripéné uu ha ne kēwántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

¹ Yutee kētē kēmee kapi Petelehem-pō Yeesu mari. Erooti yee pēe kei kumūnjé kpe-i uyóopi píima. Pinyuwé píima pinyiné api kētuñeleeme-mēmpō yisi api Yerusalēm tulu.

² Apí ha pise re: Yei yé kewá kē kapi m mári pin tee re kēkēe sónti kēkē Pisuifi iyóopi tone? Hái kētuñeleeme-pō kari riwárəpi tee n nyisélē te pi kewá kē mari yé. Lē nnya karí ka re təké ke yáási ari wúla.

³ Ke uyóopi píima Erooti uu lē n kō, ai u ne Yerusalēm pikó nnéí mpóoccaai tani.

⁴ Uu pēpēe ye Uléécaa inyáonse n wa piwéése nnéí ne isé picélaa cápine uu pi pise re kelō kēye-i kapi uyé ke Uléécaa uu n wéé marune.

⁵ Api u pese re: Yutee kēteni-i, Petelehem-pō le. Antepu Misee ye mēkēe-mē wōi re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ai pōo Yutee kētē kēcáá ayu kēcōpe ríyu paalē.

Li we re kēpómee ke uyóopi píima uu léerine,

uyee yé pinésoi Isirayeeeli pikó n sénī.

⁷ Kei ke Erooti uu pēe pinyuwé píima pē meyaa sée uu pi pise re piké u símisi nísəne uké céri kumūnjé kpe-i ke riwárəpi tē ari n lēeme.

⁸ Uu pēe limémáá Petelehem-pō pi tum uu pi maa re: ani n ñme ani ha kewá kē kēcáá nísəne písei ani kóm. Nən ke n yé, ani pēeri ani né símisi nēeké ha kō ke yáási kē riwula.

⁹ Ke Erooti uu lē pisimé pi m masí, api yisi api ncée pəlo. Kei kapi pēe ripái, api yénu riwárəpi tē kapí pēe kētuñeleeme-pō n yé tin pikeyu sónē pin ti tikilē. Ari kelō kē-i ke kewá kē ake n we tulu, ari nyere.

¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meyíkíyiki pi larisi.

¹¹ Api kēyəloni api kewá ne keuni Maari yenu, api ke yáási apí ne wula. Api pēe pimémá fénne api wuru ne tulaali ñmaa-ñmaa ne mēkpō kapi ye n sée re miiri lese api ke hékési.

¹² Uléécaa uu pēe masí keláré kēmee pi símisi re ápi kapé Erooti kēmee pele. Kei kapi pēe ncée féé kpísi apí ne pikuyu pele.

Pi Yeesu ne Esipiti kētē ha

¹³ Ke pinyuwé pē api n tómpō, Upíima uleecaatumé unyiné uu keláré-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti kētē loni. Erooti ye lale uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-pō n tū liké ha ne tu kumūnjé kpe-i kam yé nō n símisi re ani pēeme.

¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uu ne kesinēcō wuru uu ha Esipiti-pō pésu.

15 Uu kei n we Erooti uú ha ne kpi. Lë ke Upíima uú pëe uantepu m máasë liké ne n wa nnyá kai lë wa. U pëe re: Ne unéjmáne sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem ketē-pə siwā sírísápi kō

16 Ké Erooti uu n̄ ka uu céru re pinyuwé pëe u kiraaséle, kuwóí píima kunyiné aku u wai. Uu pëe kumúnjé kpë ke pinyuwé pë api u n símisi ne páme uu týyese api siwántisi nnéí sée aňmë até n tu ne së sisínsá Petelehem ne ayu nyee ne kei n kólë kémee kóni.

17 Lë ke antepu Yeremii uú pëe mekëe-më mí ma kai lë wa. U pëe re:

18 Rama-pə kari nní nné kómëiri.
Sicááila ne ikpøtu ke unyiné uu wórii
Raseeli yee lë usiwã kécáá téni.
Uu nkpaní la piké u kpurei.
Ne këse, ái nkpaní u tise.

Pi ne Yeesu Isirayeeли keteni-i pëe me

19 Upíima uleecaatumé unyiné uu Esipiti-pə Erooti mekpo-maá keláré-i Yosefi kpáfumé,

20 uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi áá ne Isirayeeли ketē pële. Përee pëe n̄ la piké kewá kë kpu ye kpínle.

21 Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne Isirayeeли pële.

22 Amá ke Yosefi uu n kō te Aricelayuusi yee usáa Erooti iyäopi Yutee ketē kécáá tónë, iwame ii u wai uu pëé n yulu re úu kei tonené. Uléécaa uu kō keláré-i u símisi uu yisi uu Kalilee ketemě tómpo,

23 uú ha kuyu kpë kapi ye n sée re Nasareti-i tone. Lë ke antepuyé apí pëe mí ma kai lë tikilë. Pi pëe re: Pi yé kam api kewá kë séi re Nasareti ukó.

3

Yohani Uniwole ye Uléécaa Nsímé yóólë

(Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

1 Ái weri kumúnjé kunyiné-i, Yohani Uniwole uu léeri un Yutee kucesi kóima-i yóólë te:

2 Ani mëfíne conse, Uléécaa iyäopi ye nyahaimel!

3 Yohani nsímé ke antepu Esayi uú pëe maa re:
Usoi rinoo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólë te:
Ani Upíima nceeyo nyóonse,
ani usiceepi tēiise.

4 Kuyoooyoo nkpií ketukanka ke Yohani uú pëe tanaalë un kekónepampi kehale-i télë. Apááni ne meté kuú pëe le.

5 Yerusalém pikó ne Yutee ketē nnéí pikó ne Yuritee nkoi ketē pikó nnéí ye pëe ukemee sónaapole,

⁶ api yε piakópe yámne api tíyεse uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu re Pifarisi ne Pisatusee pεe ukemee n sónaapø re uké míni pi wole ápi kusa kulúi we. Uu pεe pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re ani Uléécaa kuwøi kpεe n nyahaimé kaasε?

⁸ Ani nóménéwai ne nyíse re nō mesei mεfīne consele.

⁹ Ani kape n nyu re kani nní mí máikee re Apiraham yεe nónunésáayaha nnyá, lee ne nō piyε. Amá ne kale kέ nō símisi re Uléécaa yé fe uu apare nnyé pansesee Apiraham siyase.

¹⁰ Iso yε pinaŋaa máálénle piké ne aléé inínjí sémni. Lē nnyá, kuléé kúye kunsá apipi sōne m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo.

¹¹ Míni ñjmane ke née nō wole liké nyíse re nō mεfīne consele. Amá uyεe nē memáá n sónti yε né fele. Am tu ricuruu kέ uanééri u mahā. Uyεe sónti uké Nfáasøne ne nna nō wole.

¹² U nkápáni yare usoi nkó yεe kulü kapí ne n cácai m müílē. U yé kukpépi péei uu melukepipi risimé-i súuni, uu kó acólé ilüké té uké wa uké nna teneciré kémee a risé.

Yohani yε Yeesu míni wole

(Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)

¹³ Kumúnjé kpe-i ke Yohani uu kei ní we un pisoi míni wole ke Yeesu uu Kalilee-pø yisi uu Yuritee nkoi mmé-i u leepø re uké kó uyε míni wole.

¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Né kaí ne sá re kέ kεpómee hapø pøké né wole, ái pøo yé meníjé kénémee kam.

¹⁵ Yeesu uu pεe u pεse re: A riyá liké pεe lē n we kelenε. Lē kari yé fe arí ne lē nnéí ke Uléécaa uu ní la nísøne wai. Kuu lē mí ma, Yohani uu pεe kóm uu míni u wole.

¹⁶ Kέ Yohani uu lē Yeesu piwóle mí masí, Yeesu uu míni-i léepø. Keyómee ake kei nní wúkule uu Uléécaa Nfaasøne yεnu nn keyómecaa-pø súiri yare rilóolā, nn ukecáá tone.

¹⁷ Tinóo rinyine ari pεe keyómecaa-pø leeri re: Nkó yεe Kenépipi lala kεcire, ám yε ukecáá kð.

4

Setani yε Yeesu peikεe

(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)

¹ Lē memáá, Uléécaa Nfaasøne nn pεe Yeesu kpísi ní ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikεe.

² Kέ Yeesu uu sitúnjé afεena ne sisine afεena anóo m paasi, nkú nn u wai.

³ Setani yεe m peikεe uú ne u kó uu u maa re: Pøn mesei Uléécaa Kεpípi, a apare nnyé rinóo maa aké panse akpónó, aa le.

⁴ Yeesu uu u pεse re: Li Nléécaasimé kémee wólaalé te:

Ai iluke ḥmane yee yee usoi nfāa he, amá mpá nsímé n̄-ye m̄ee
Uléécaa nn̄o-i n̄ léeme yee k̄o usoi nfāa h̄ele.

⁵ Setani uu k̄o Yeesu kp̄isi uú ne Uléécaa kuyu Yerusal̄em si,
uú ha kei Uléécaa keȳo k̄ehóré-p̄o ū t̄osi

⁶ uu re: P̄on m̄esei Uléécaa K̄epipi, a m̄epócíre keteni-i risápo.
Li we re li Nléécaasimé k̄émee wólaal̄ te:
Uléécaa yé p̄ó nnyā upileecaatumē rin̄o he
api p̄o yéu
kupóna áku kap̄e ne ripare rinyine rinkp̄o nnyā.

⁷ Yeesu uu k̄o ū pesē re: Li k̄o k̄emée wólaal̄ te:
Kap̄e Upíima Upóléécaa peik̄ee p̄ok̄e uk̄eto ȳe.

⁸ Setani uu k̄o pikpíké ū kpá uú ha riyópe maamaa píima
rinyine k̄ehóré-p̄o t̄osi uu ketē nk̄e k̄ecáá ayoɔpiyu ne ammule
nn̄eí u nyísente

⁹ uu pesē k̄o ū maa re: P̄on n̄ ḥmurei aa wúla aa n̄ yáási, am nn̄i
nn̄eí p̄o he.

¹⁰ Yeesu uu ū maa re: A k̄enékúri yisi, Setani. Li Nléécaasimé
ritelé-i wólaal̄ te:
Upíima Upóléécaa m̄ecire kóló kaí p̄ise re usoi uk̄e riwula uk̄e
yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pesē Yeesu riyá, piléécaatumē api uk̄ekúri
hap̄o api pesē uk̄ecáá m̄ paíl̄.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)

¹² Kei yé kupiyé ritime wele, Sapil̄o ne Nefitalii ketē-p̄o.
Kalilee ketē-m̄e pele.

¹³ Kuu n̄ háp̄o, úu Nasareti-i tóne, amá Kap̄erinawum-m̄e kuu
tómp̄o. Kei yé kupiyé ritime wele, Sapil̄o ne Nefitalii ketē-p̄o.

¹⁴ L̄e ke antepu Esayi uú pesē mí ma lik̄e ne n̄ wa nnyā kai l̄e wa.
Ū pesē re:

¹⁵ N̄o Sapil̄o ne Nefitalii sitē pik̄o,
n̄o mínimaa ritime n̄ we
ne n̄o Yuritee nkoi metéj̄ n̄ we,
n̄o mpuri sané pik̄o, n̄o Kalilee keteni-i n̄ we,
¹⁶ n̄o pesē kuñmaha-i n̄ we, ani kō te
no nk̄péni metéi píima yénle.
Nkp̄o kuhore-i kaní pesē we,
metéi yé nk̄péni n̄ leep̄ale.

¹⁷ Kaí ne kei n̄ kp̄isi ke Yeesu uu pesē piyóó l̄o te: Ani m̄efiné
conse, Uléécaa iyoɔpi yé nyahaimel̄.

Yeesu ye pikpíntomécp̄ii pina sée

(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)

¹⁸ Yeesu ye pesē Kalilee kupiyé ritime sónle uu Sim̄o kapi
rinyíri n̄ he re Piyee ne uwā Antiree yénlu. Piketé yé
pikpíntomécp̄ii le. Anyej̄ kapí pesē fóm pin ne ikpíntomé cōpii.

19 Uu pεε pi maa re: Ani né ritiki kέ tíyεsε ani yε pisoi pεε yέ né rintíki wέési.

20 Api mεsε ne mεsε anyeή sá api u tiki.

21 Kuu kei n yisi, uu kέyu-mě sі uu kо Sepetee pijmáne pité Yakupu ne uuwā Yohani yεnu pi ne piusaa Sepetee pin pikuninio-i we pin pianyeή nyóonsente. Uu pi séi

22 api mεsε ne mεsε kúninio-i ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu yε céésile un kо itói pøise

23 Yeesu yε pεε Kalilee kεtě nnéí kόónúlenle un Pisuifi ayomcyáhaalee kέmee céési un kо Uléécaa iyøapi Nsímé Kecirc yόólě un kо itói ncøpuri ne ncónj ncøpuri mεe pisoi m pekesi pøisente.

24 Kei ke urinyiri ari pεε Sirii kεtě nnéí kεcáá rikόónu. Api pεé ne pitóikó nnéí ncøpuri ne pε nnéí pεe piipiñe-i ncónj nnyine n kόmei u n sónaapø un pi pøisente. Lelée nní yare pinírihélæ ne rikpínkpi pikó ne síkankáláká.

25 Asoiwuí píima nyee Kalilee-pø ne Ayu Kefi kεtě-pø ne Yerusalem-pø ne Yutee-pø ne Yuritee nkoi metéý-pø n léeme aa pεe u n tikilé.

5

*Isímé ke Yeesu uu upipiretiki riyópe kεcáá n símisi
(Luki 6:20-23)*

1 Kε Yeesu uu lě tisoiwuí n yέ, uu yisi uu riyópe yopoi uú hatone. Upipiretiki api pεe kei u leøpo,

2 uu pεe picélaa pi loni. Icelaa iyee nnyí:

Nkíñniyε yíkíyiki

3 Pεpεe n nyu re ápi Uléécaa inipεe-i líka tulaalě pεe pínarekomε. Pεpεe Uléécaa iyøapi te.

4 Pεpεe n téni pεe pínarekomε.

Uléécaa ye sóntile uké pi kpurei.

5 Pεpεe ní purú pεe pínarekomε.

Uléécaa yέ kεtě kuu ne upisoi m mέ pi pa.

6 Pεpεe n náasi piké mewai wa méké asei n tikilé pεe pínarekomε. Uléécaa yέ kam uu pimela pi wai.

7 Pεpεe yε pico íwε n té pεe pínarekomε.

Uléécaa yέ kam uu kо pε íwε téni.

8 Pεpεe kefa n kpáilě pεe pínarekomε.

Pi yέ kam api Uléécaa yέnu.

9 Pεpεe n wέési re pin yei n we,

liké kei n ninjú pεe pínarekomε.

Uléécaa yέ kam uu pi séi re usipipi.

10 Pεpεe asei n tikilě, pisoi pin lě nnya pi wéekuselě pεe pínarekomε.

Pepees Uléécaa iyøapi pikó.

¹¹ Nó mpí kapi n lámisi pin nó wéékuselẽ pin n̄e nnyá nókenécaá nnóøme símaankee, nóø pínarekome.

¹² Liké nó n láárú non ne mpóønare cuunkee. Nóinéhee ye keyómecaa-po piyele ái kumúñé má. Limecõ kápí pees antepuye pees peé n we ani kelené weri wéékuselẽ.

Nnyási ne metéi kecáá icélaa

(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nóø keté kecáá nnyási. Nnyási melõ men nkpeni n kpu, yo kapi yé pees ne melõ n pesé? Li tise piké ketahai-mẽ n fómpo pisoi piké téleise.

¹⁴ Nóø kó keté metéi. Kuyu kpées riyópe kecáá m mómaalẽ áku yé fe kuké m pékaalẽ.

¹⁵ Uka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke kipi. Kecácá kuu ye ke ritosi aké mítá úye kényø-i n kpáiiilẽ.

¹⁶ Limecõ kai pise re nóménétéi mæké n kpáiiilẽ pisoi nnéí pin me nyáni. Pisoi piké nóménéwai sónne n nyáni pin ne Nóunésáa Uléécaa yee keyómecaa-po n we ríyu waise.

Isé kecáá icélaa

¹⁷ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ani kapé m músu re Moisi isé ne antepuye icélaa kam pikópe ka. Am ka re ké i kpu, amá ne kalé re liké lë li.

¹⁸ Asei kam nní nó símisi, keté ne keyóme ye kpére we, kewóipi cíú-cíú kéká néé kesímépi kéká aké isé kémee mélelele má, liké ha ne mítá yo ketó tu.

¹⁹ Lë nnyá, úye un isé rinøo rinyine n kesi uu kó picó céesi re piké ri kesi, mítá rinøo tē tinsá pitíki m páápú, uyee yé masí Uléécaa iyøapi kémee usínsá. Amá úye un ti m pakare un kó picó n céesi re piké limecõ wa, uyee yé masí Uléécaa iyøapi kémee úyukóó.

²⁰ Asei ye nyé re nönsá Uléécaa melá n tikilẽ liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Uléécaa iyøapi kémee lõ.

Kuwái kecáá icélaa

²¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nó kõ te Uléécaa ye pirókpure maa re: Kapé usoí kpu. Uye un usoí n kpu, piké liute ne túhaane.

²² Amá n̄e nó maa re: Uye un ne uucó n wóøsi, piké ne liute túhaane. Uye un uucó m maa re: Pó uníri nkó, piké liute ne pepees ye ketúhaane píima-i n túhaane kémee ha. Uye un uucó m maa re: Pó uníri nkó, li tu re piké liute nna teneciré iwé kémee risápo.

²³ Lë nnyá, pøn Uléécaa kenyø-i kenyøønsé-i linyine ne Uléécaa pihees n ha, pøn n léise re upóco ye ne pø wólaalẽ,

²⁴ li pise re pəké kei ipóhee iyē tiyá pəké liute leepo nəké nsímé nyōnse kelenē, aa pεe inyōnse piwai pele.

²⁵ Pitele pin nō ne unyine kəcəpe n we, nən ketahai pitúhaane n sī, a týesē nō ne uyē ani ncée kómēne. Insá lē, u yē ne utúhaane-i pō ha, uyē uu pō kpisi uu pisóoca pa, pē api kukpaniilee pō taní.

²⁶ Asei kam nní pō símisi, pənsá ripówóme nnéi n héele tiké tenē cáká-cáká ne ketanká tərəo-po, áa kei mélele má.

Iwásá kəcáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te Uléécaa ye maa re: Kapé iwásá wa.

²⁸ Amá nē ne nō maa re: Utisi úye un ucə unósi n yē uu káipi, u ukemúnjé kémee iwásá ne unósi uyē piwai masile lē.

²⁹ In te mepónípēe luke-luke mēe akópe pō waisē, a me lesē aa ketaa-po fómpo. Li kutəsi we usoi uké uiipiñe liká linyine paa uu ne nfāa yenu ne kuu yē uiipiñe nnéi m̄ má apí ne nna teneciré kémee u sápo.

³⁰ In te kupónípēe luke-luke kpēe ye akópe pō waisē, a ku riké aa ketaa-po ku fómpo. Li kutəsi we pəké kupónípēe luke-luke paa áa ne nfāa yenu ne kaa yē ipópiñe nnéi m̄ má apí ne nna teneciré kémee pō sápo.

Utisi ne unósi pitúunne kəcáá icélaa

(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te pi pεe pirókpure maa re: Uye un unósi n lakase, uké rítelé wa uké unósi rimúísé re u yεle.

³² Amá nē ne nō maa re: Uye un unósi n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lē u taní. Uye un kō unósi ke ucə uu n lákase n kpisi, iwásá ke liute uu lē wa.

Tinóo piyekei kəcáá icélaa

³³ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nō kō te pi pεe pirókpure maa re: Pən tinóo n yekei, a ti ritiki. Pən tinóo n yekei re pō Upiima linyine wa, kapé piwai li riayá.

³⁴ Amá nē ne nō maa re: Ani kapé ye rinóo yekei re nō Uléécaa linyine wa. Ani kapé ye wéeri aní ne keyómēcaa séi. Kai nní kei ye Uléécaa riyoopitū nnya.

³⁵ Ani kapé ye kō wéeri aní ne ketē séi, kai nní kei ye Uléécaa ritū nnya. Ani kapé ye kō wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyóopi wéesē kuyu nnya.

³⁶ Ani kapé ye kō wéeri aní ne nórinenyú séi, káni yē nní n fe nəké m̄pá nnyúpi cirénijé riwárarase née nəké risomaase nnya.

³⁷ Nən ye m maa re "eee", liké "ee!"! Nən ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nən lē məmáá nnyine ncə rinkpásə, Setani nkó ye mm̄.

*Mewai piceei kecáá icélaa
(Luki 6:29-30)*

³⁸ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te pi maa re: Uye un ucɔ meníppee n fori, piké liute meníppee pifore ceei. Uye un ucɔ kuní n wéhe, piké liute kuní piwéhe ceei.

³⁹ Amá n̄e ne n̄o maa re: Ani kapε yε usoi mewai kópe ceei. Usoi un kulukε-luke-mẽ kεpεsε p̄o n̄ t̄o, a kumíi-mẽ panse uké kɔ kei kεpεsε p̄o t̄o.

⁴⁰ Usoi un n la uké ketahai p̄o sée uké kεpótúkanka tene yɔsí, aa mεsε kupókpélenku mahani aa u muísε.

⁴¹ Usoi un p̄o n t̄i un il̄ p̄o n cənse re a ne rinā tise u sarumpo, aa mεsε i cəni áá ne tinā t̄e meté u sarumpo.

⁴² Uye un linyine p̄o n we, a u he, úye un kɔ re u yé linyine p̄o lõ, a u lonsε.

*Ani n̄ópinéláarɔ n la
(Luki 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nɔ kɔ te pi maa re: A upósáne n la aa upáláarɔ ipuri n yulu.

⁴⁴ Amá n̄e ne n̄o maa re: Ani n̄ópinéláarɔ n la, ani yε pεpεs n̄o n wéekuselẽ kecáá keyóme yáási.

⁴⁵ Nɔn l̄e n wai, n̄o pεs mεsei Nóunésáa Uléécaa yεs keyómeccaa-po n̄ we sipipi l̄e. U yε t̄iyεsεle ituŋe ii pisoi sənε ne pikópe leeri, uu kɔ t̄iyεsε ikónε ii cuuni ai pεpεs u m̄ pakarelẽ ne pεpεs ápi u m̄ pakarelẽ yoriyε.

⁴⁶ Asei kecáá, in te pεpεs n̄o n̄ la ñmanε kaní la, ihéé íye kani pεs m̄e te Uléécaa uké n̄o pa? Pilampoooyá ñmaa ricuruu p̄o ne yε kɔ limεcɔ wale.

⁴⁷ In te n̄ópinémárecɔ ñmanε kaní yε yáasi, yo kani pεs wa lisánja? Pεpεs ápi Uléécaa m̄ pakarelẽ ticuruu yεs kɔ limεcɔ wale.

⁴⁸ Ani n nyamí ne kétɔ-po yare ke Nóunésáa yεs keléécaa-po n̄ we uu n̄ nyamí ne kétɔ-po mεcɔ.

6

L̄e kapi yε p̄iwekɔ́ linyine n he kecáá icélaa

¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani n̄ómenécíre t̄i, áni kapε yε l̄e kaí ne n̄ sá re nəké Uléécaa nnya wa pisoi inipεs-i wa re piké n̄ yé piké pakare nnya. Insá l̄e, Nóunésáa yεs keyómeccaa-po n̄ we úu ihéé íka n̄o panε.

² L̄e nnya pən úwεkɔ́ linyine n he, kapε kuloo pi pəké riyóó yare ke kecáá kecáá mewai pikó api yε ayómeýáhailee-i ne icée kecáá n wai re pisoi piké pi pakare mεcɔ. Asei kecáá, pi piihéé piyóó masile l̄e!

³ Amá p̄oón yε linyine úwεkɔ́ n he, kupónípε mii áku kapε l̄e ke kulukε-luke áku n wa ceri.

⁴ A ye riséé ne he. Upósáa Uléécaa yee mepówai kaá ne riséé n wai n nyáni yé pée pó hééle.

*Piyómeyáhaa kecáá icélaa
(Luki 11:2-4)*

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nón ye keyóme n yáási, áni kape ye kecáá kecáá mewai pikó meco n wai. Pi ye n lale piké ayómezáhaalee-i ne sicéepene-i n nyenu pin ne keyóme yáási re pisoi piké pi yé nnya. Asei ye nyé kam nní nó símisi re pi piihée piyóó masile.

⁶ Amá póon ye n la pöké keyóme yáási, a ye kupólee lõ aa hánési aa pée Upósáa Uléécaa ke úka úu n nyáni yáási. Upósáa Uléécaa yee n nyáni lë kaá ne riséé n wai yé ipóhéé pó pa.

⁷ Nón ye keyóme n yáási, áni kape ye méwoo kusíménaapí n wai yare pepée ápi Uléécaa n nyu meco. Pi ye m músu re pin lë meyá n símaankées, Uléécaa yé ne pi kó.

⁸ Ani kape pimeco n wai. Nónsáa Uléécaa ye lë kai nó m pise nyule ani ye kelené li u welu.

⁹ Lë kai m pise re nöké ye keyóme n yáási ye nní:
Urósáa, póo keyómeccaa-pó ní we,

¹⁰ Pisoi piké céri re tipónyíri ye kóólelenle,

Ipóyóópi iké kam,

Mepóla meké keté kecáá wa yare keyómeccaa-pó.

¹¹ A ye mípá keweesi kíye iluke ró he,

¹² A arókópe ró sárei yare ke tóo ye kó picó n sárei pin akópe ró n wa meco.

¹³ Kape tíyesé tóké pipeiké kémee loó.

Amá a kuníri anipe-i ró lese.

Li we re póo iyóópi ne nínahe ne

mímulé te mípá píyei-pó.

Amí.

¹⁴ Nón ye picó akópe kapi nó n wa pi n sárei, Nónsáa yee keyómeccaa-pó ní we yé kó nónanékó nó sárei.

¹⁵ Amá nónsá ye picó akópe pi n sárei, Nónsáa páa yé kó nónanékó nó sárei.

Anóópahaa kecáá icélaa

¹⁶ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nón ye anóó m pahaalé, áni kape ye kecáá kecáá mewai pikó meco kíyu n caailé. Pi ye kíyu n cöhönelenle re pisoi piké céri re anóó kapi pahaalé. Asei kam nní nó símisi re pi piihée lë piyóó masile.

¹⁷ Amá póon ye anóó m pahaalé, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm.

¹⁸ Pisoi ápi kape ne n céri re anóó kaa pahaalé nnya. Upósáa Uléécaa ke úka úu n nyáni nímane yee nyáni lë kaá ne riséé n wai. Uyee yé pée ipóhéé pó pa.

*Keyómecaa mémá
(Luki 12:33-34)*

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani kapε n wéési nəké ketē nté mémá yé nəké curii. Apapi ne ncámé yèè nté me caaile, piyaa pɔ́ ihánaa foru api me yáái.

²⁰ Amá keyómecaa-pɔ́ kaí ne sá re nəké mémá yé nəké curii. Apapi ne ncámé nn yε kei fe nké me caai, piyaa ápi yé kɔ fe piké ihánaa fori piké me yáái.

²¹ Li we re kei ke mepómá ame n̄ we ke kepómúnjé aké wepo.

*Metéti kenyárū
(Luki 11:33-36)*

²² Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Inípee yee ipiŋe kefiráa. Ipónípee in n nyam, i yε ipiŋe nnéí n kpáilénle.

²³ Amá ipónípee in m pósul, ipópiŋe nnéí yee yε kuñmaha-i n we. Lë nnya, in te metéti mē kaa m má yε panselé kuñmaha, a yε te kuñmaha píima-i kaá we.

*Uléécaa ne siwóó kεcáá icélaa
(Luki 16:13)*

²⁴ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Uka úu yé fe uké kumúnjé kuse kémee píyosaa pité n tikilë. Mpá liké íye wa, u yé use ipuri yè ee uu ucɔ ikó n la, néee u yé use ne kutu n cɔlë úu yε pεe ucɔ n waiselë. Ani yé fe nəké kumúnjé kuse kémee Uléécaa ne siwóó n tikilë.

*Ani ne Uléécaa n tálë
(Luki 12:22-31)*

²⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Lë nnya kam nō maa re áni kapε lë kani yé n li ne lë kani yé n ntí nəké ne nfáa m má ne ilü kani yé nóninépiŋe n yárii nfasimé wa. Nfáa nn ilukε fee, néee ipiŋe yee ilü fe?

²⁶ Ani sinúipi ripaí nké. Ási yε lukesi, ási yε kpasi, ási yε líka risíme súú. Amá Nónunesáa yee keyómecaa-pɔ́ n̄ we yε si kpíniile! Yare nō ñmaa áni pεe ríyu má lin sinúipi sε fee?

²⁷ Nō úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmë mǐpá nkáripi kpásé?

²⁸ Yo nnya kani pεe nkpaní ilü kani yé nóninépiŋe n yárii nfasimé wai? Ani meyúi mεe yε sicare-i n felesi ripaí nké! Amé pikei píka wai, áme kɔ ilü íka nyelaankée.

²⁹ Amá kέ nō símisi re mǐpá ne lë, Uyóopi píima Salomɔ́ ricuruu ne ummule mmú nnéí, úu pεe ilü inyiné má yee n̄ nyam ai mεfεle mεnyiné tulu.

³⁰ Nō pisoi mpí nfatene n̄ piyε. In te Uléécaa yε meyúi mεe neni kecare-i n̄ we pin kɔ koso nna me ñmaasiné lë sənukuse, nō kecáá kúu yé pεe menínje ripaí?

³¹ Lẽ nnya, áni kape ye nfasimé wa noké maa re: Yo kari yé li néε yo kari yé n̄ ntí néε yo kari yé tā.

³² Pερεε ápi Uléécaa n̄ nyu pεe l̄ likó mesére wéési. Amá Nónunesáa yεε kεyómeccaa-po n̄ we yε nyule l̄ kai n̄ m pise.

³³ Uléécaa iyɔɔpi kani yé mεfoí wéési, ani k̄a l̄ kuu m pise n̄ wai, u yé k̄a litór̄o nní nnéí mpuri piheε n̄ rikpá.

³⁴ Lẽ nnya, áni kape ye nfasimé wa re íye kai yé kóso n̄ we. Li we re m̄pá kεyáa kεye ne kenkó yε mu.

7

*Ai we re t̄oké yε pico akópe m pal̄
(Luki 6:37-38, 41-42)*

¹ Yeesu uu k̄a pimáa pi kpá re: Ani kape ye pico ne túhaane, Uléécaa úu kape ne n̄o n̄ túhaane nnya.

² Lẽ kani yε pico akópe m̄ pa mεc̄o ke Uléécaa uu akópe n̄o panε. Kemúñé k̄e kani yε ne pico m̄ musí kapi k̄a ne n̄o m̄usunε.

³ Yo nnya kaa kεyúipi kεe upóco menipεe-i n̄ we nyáni, áa pεe kεnawelépi kεe mεpókó-i n̄ we nyáni?

⁴ Iye kaa yé fe aa uco maa re: A nyere k̄e kεyúipi mεpónípεe-i lese, kεnawelépi k̄en k̄o pεe ne mεpókó k̄emeé we?

⁵ A tíye p̄o kεcáá kεcáá mεwai má kpa! Kenawelépi kεe mεpónípεe-i n̄ we kaa yé mεfoí lese aa pεe n̄sone n̄ nyáni áá ne kεyúipi kεe uco menipεe-i n̄ we lese.

⁶ Ani kape ye Uléécaa likó sipɔpi pa re siké li. Insá l̄, si yé ne n̄o panε asi n̄o kεhεni. Ani kape ye k̄a n̄inékólé kεcire áfɔŋ keyu-i risá. Insá l̄, a yé i teleise ii caai.

*Piwei ne piyóó
(Luki 11:9-13)*

⁷ Yeesu uu k̄a pimáa pi kpá re: Ani yε Uléécaa we, u yé n̄o he. Ani yε ukεmεe piwélaa ha, u yé tíyesε ani yénu. Ani yε ihánaa u rikómíkómí, u yé n̄o hánne.

⁸ Uye un u n̄ we, u yε u hele. Uye un ukεmεe linyine n̄ wéési, u yε li yεnle. Uye un k̄a ihánaa u rinkómíkómí, u yε u hánnele.

⁹ N̄o úye kεpipi kεe yé ilukε u we, uu pεe ripare kpísi uu kε he?

¹⁰ N̄éé n̄o úye kεpipi kεe yé nkpíntomé u we, uu pεe iwáa kpísi uu kε he?

¹¹ Mpá n̄o pikpááree mpí nní, n̄o yε fele ani n̄osinépipi lisone he. Nónunesáa yεε kεyómeccaa-po n̄ we yεε yé pεe mεníñε pεpεe lisone u m̄ pise piheε riyáá?

¹² Lẽ nnéí kani n̄ la re pisoi piké yε n̄o wa, ani yε limεc̄o pi wa. Lẽ kε isé ne antepuye api pise re noké yε wa.

*Tinənəo tεe m móku-mókuł̄
(Luki 13:24)*

¹³ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani ne rinənəo təe m mókú-mókúlē lompo. Tinənəo péré-péré ne ncée mee n laanu pelele ye nkpo-mē simpəle. Pisoī kului pəe ye ne kei lompo.

¹⁴ Amá rinənəo təe ye ne nfáa-mē n̄ ha ye mókú-mókúlenle. Lincee p̄ ne kə nkpani mesē wéké-wéké. Pisoī pəe ye n n yé ápi kului we.

*Antepuyε nəəmε kəcáá icélaa
(Luki 6:43-44)*

¹⁵ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani nōmenécíre t̄l ne antepuyε nəəmε. Pi ye rikpárále apí n nyiselē te pi asáñpipi le, néñpákane pi pisifa-i ákpē kpááree le.

¹⁶ Pimewai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye alééppi ne akuléé n̄ céri mēcə. Ápi ye areesee sinípeleépi kəcáá to. Ápi ye kə afiki ahíihíi kəcáá to.

¹⁷ Kuléé səne kpəe ye apipi səne mari, kuléé kópe p̄o apipi kópe maru.

¹⁸ Limecə kə kuléé səne áku ye fe kuké apipi kópe mari, kukópe páa ye kə fe kuké apipi səne mari.

¹⁹ Pi ye kuléé kpəe áku apipi səne m máru rikélé api nn̄a-i ku sápo.

²⁰ Limecə kani yéé antepuyε nəəmε mewai ne pi ceri.

*Pipiretiki yiklyiki kəcáá icélaa
(Luki 13:25-27)*

²¹ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ai p̄ nn̄í pəe n̄e n sélei re Upíima, Upíima pəe Uléécaa iyɔɔpi kémee lonine, amá pəpəe Unésáa yee keyómeccaa-po n̄ we mēla n wai ñmane pəe Uléécaa iyɔɔpi kémee lonine.

²² Meyá n̄ ha keyáa k̄e Uléécaa uu pisoī n túhaanene n̄ maa re: Upíima, Upíima, ái t̄o ripónyíri ne Uléécaa nsímé pisoī símisi ari aníri lakasente ari kə tipónyíri ne mewaisaŋa kului wapisii?

²³ Kei kam yé pəe pi símisi n̄səne re: Am píkai n̄o nyu! N̄o pikópekoó mpí. Ani kənékúrí nté rinyəs!

*Styɔ sité sinyiné kəcáá nsímé
(Luki 6:47-49)*

²⁴ Yeesu uu pəe ntórəo pi maa re: Uye un nsímé mmú nn̄í kutu rincə un kə n tintiki, u we yare usəhəo yee kəpare kəcáá ukeyə m m̄.

²⁵ Ikóné ii cuuni, ikói ii yipu, kuyɔ píima kunyiné akyo k̄eyo k̄e-i pépu, ái nkpani líka kə wa, kakə kəpare kəcáá m mómaalë nnyā.

²⁶ Nkó yee nsímé mmú nn̄í kutu rińcə, úu ye pəe n titiki ye we yare uníri yee nnyené kəcáá ukeyə méwoo m m̄.

²⁷ Ikónε ii cuuni ikói ii yipu, kuyo píima kunyinε aku kéyo ke-i pépu, ake lólu ake foru téké-téké.

Yeesu nnañe kuiú ne n céési

²⁸ Ke Yeesu uu anóo nyé nnéi pimáa mí masí, umecélaa ame pεe pisoi riwúi meyā nnóo n yipadlē.

²⁹ Uyé úu céési yare isé picélaa mεcō. Amá Uléécaa nnañe ke uyé uú pεe ne céési.

8

Yeesu ye uyá unyine pøise

(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)

¹ Ke Yeesu uu riyópe rincépime mémáá, asoiwuí píima anyinε aa pεe u n tikilē.

² Kei ke uyá unyine uu ukékúrí hápo uu wúla uu re: Upíima, pøn n la, pó né wole am funi.

³ Yeesu uu kunípe saapo uu u ca uu re: Ne lale a peí. Mεse ne mεse, keyá ake ukecáá lelu uu funi.

⁴ Yeesu uu pεe rinóo u he re: Kapε wa unyine uké kð. Amá a uyee Uléécaa inyóonse n wai leepo uké pó musí uké yé te pø peí, aa pεe limemáá inyóonse ke Moisi uú ne nó n tíye wai liké mítá úye nyíse re pø peile.

Yeesu ye Røm usóóca kpéé unyine ukéikó pøise

(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)

⁵ Yeesu uu pεe limemáá ncée kpísi uu Kaperinawum kuyu lompø. Røm usóóca kpéé unyine uu ukékúrí nyosópo uú ne u téni re uké u come.

⁶ U Yeesu maa re: Upíima, unékeikó ye kéyo-pø ne kufónj finupøle lin ána u pahaalé, úu nkéhē ne kéyu mápo.

⁷ Yeesu uu u pεse re: Ne kð, né ha u pøise.

⁸ Kei ke usóóca kpéé uyé uu pεe kø re: Am tu re pøké kénéyo-i lompø, Upíima. Amá pø kpére rinóo he, unékeikó ye lë peile.

⁹ Li we re né ticuruu ye pinéwéése mále nen pi pakarelé. Nen kø pisóóca má pεe né m pakarelé. Nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kø ucø m maa re uké kam, u ye kale. Nen kø unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale.

¹⁰ Ke Yeesu uu anóo nyé n kð, ai nnóo u yipu, uu pεpεe u n tikilé maa re: Asei kam nní nó símisi, ám Isirayeeли keteñi-i ricuruu úka kémee nfatene píima mmú ncø yenadlē.

¹¹ Ne la ké nó símisi re pisoi meyā yé ketuñeleeme ne ketuñelolé-më leeme, pi ne pirósáayaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu api Uléécaa iyøapi-i tone api kesé iluke le.

¹² Amá pi yé pë kaí pεé ne n sá re piké Uléécaa iyøapi kémee lð ketahai kuñmaha-më fómpø api pεe kei m pupukεe pin iní takai.

¹³ Kei ke Yeesu uu pεε usóóca kpéē uyε maa re: A n ηme a kui. Mpófatene nnya, lε kaa m pise yé wa. Úkeikó uu mesei ituŋe isε iyε-i pélu.

*Yeesu yε pitóikó kulúi pɔisε
(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)*

¹⁴ Yeesu uu pεε limemáá yisi uu Piyeε keyo sī, uu kei uyε uláhóni leepo un finu uipinje in tolú.

¹⁵ Yeesu uu kunípe u ca, kupinjetoi aku tene, unósi uu yisi uu ukecáá paí.

¹⁶ Kai nnyóó n wa, apí ne pinírihélaa kulúi Yeesu leepo, uu rinóó aníri male, aa wuru aa pikemée lelu, uu kɔ pitóikó nnéí pɔisente.

¹⁷ Lε ke antepu Esayi uu pεε ní ma ke mewai mě ame ritiki re: Tirónárei kuú yosí uu irótói kpísi uu cəni.

*Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Luki 9:57-62)*

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kalilee kupiyε ritime we, risoiwuí ari u kálaapø. Kei kuu pεε upipiretiki maa re u ne pε piké ritime ricø-mě ha.

¹⁹ Kei ke isé ucélaa use uú ne u riko uu u maa re: Ucélaa, mپá yei kaa sī né pō ritiki.

²⁰ Yeesu uu u pεse re: Sisánjá yε sialééri mále, sinúipi sin siayámé má. Amá nē Usoi Kepipi, ám tíka má kam yé ríyu n tampo kέ wénte.

²¹ Kei ke uupiretiki use pðø pεε kɔ u maa re: Upíima, a ncée né he kέ ha unésáa kulesi kέ pεe kelenet pō ritiki.

²² Yeesu uu u pεse re: A né ritiki aa pikpøkø yá piké pipikpøkø kulaankee.

*Yeesu yε meyø píima menyine risééssε
(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)*

²³ Yeesu uu kúninøi kémee lompo, upipiretiki api yisi api u leepo.

²⁴ Kapi n tósu, meyø píima menyine ame pipépe kápáá, míni ame kúninøi yarii. Amá Yeesu pðøn pεe ləni.

²⁵ Upipiretiki api ukékúrí nyosópø api u yónse api re: Upíima a rð come, tø kpínine.

²⁶ Yeesu uu pεe pi maa re: Yo nnyø kani iwame wai? Nó pisoi mpí, nónnéfate nñ piye. Kei kuu pεe yisi uú ne kuyo ne míni cési, ai pεe séé léké-léké keu.

²⁷ Ai mپá úye nnóó yipu api pεe pimecøpecire n tee re: Usoi úye kecire ye nkó kaí ne kuyo ne míni ripéne lin u pakarelë?

*Yeesu yε pinírihélaa pité pinyine pɔisε
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)*

²⁸ Kε Yeesu uu kupiyε ritime te-i n yisi uu Kataraa ketē-po ritime ricɔ tulu, pinírihélaa pité pinyinε api akpíi kεcɔpε leeri api u leepo. Pisoī pē tikpákárá kapi n wai nnya, úka úu ye pεe kaha uké ncée mmē titiki.

²⁹ Kapí ne Yeesu rinsáne, api pεe n cáái re: Uléécaa Kεpipi, tó ne mpɔ̄ ne n̄-ye? Po ka re poéké íwe ró wa Uléécaa ituŋε iyε-i kuú ne ró n túhaanene iké kelenē tuu?

³⁰ Afɔ̄ŋ anyinε ye pεe kei kulúi wele an túkuri, ái meyā ne ketaa pi we.

³¹ Aníri aa Yeesu suúluse re: Pən n la poéké pisoī mpí-i ró lákasε, a tíyε tóké ha afɔ̄ŋ nnyé nyεe nté-po nní kulúi n we kémee lompo.

³² Yeesu uu a maa re: Ani n tósu! Aa pεe pisoī pité pε-i yisi aá ha afɔ̄ŋ nyε-i loni. Mεse ne mεse, afɔ̄ŋ nyε aa wuru aá ne rikúú cépi aá ha ne kupiyε-i kpúupo aa kpíni.

³³ Pεpεe pεe afɔ̄ŋ nyε m mé api itóó karii api kuyu s̄i apí ha l̄e nnéi lee n wa ne lelee pinírihélaa pē n wa keenii.

³⁴ Kei ke kuyu pisoī nnéi api ripehépø api Yeesu leepo. Kapi u n yé, api u suúluse re uké piketen-i le uké tómpø.

9

Yeesu ye kékankáláká kenyinε poise

(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)

¹ Yeesu uu pεe kúninɔi loni uu kupiyε pitérj kpá, uu ukuyu pεle.

² Api pεe kékankáláká kenyinε risáŋjáápořé wai apí ne u leepo. Kuu pinfatene n yé, uu kékankáláká kē maa re: A n kahari unépípi, ne apókópε pō sáreile.

³ Kei ke isé picélaa pinyinε api pεe pimecɔpecire tee re: Utisi nkó ye Uléécaa riyu kopule!

⁴ Yeesu uu pikemúnjé céru uu re: Yo nnya kani l̄e nōsinéfa-i simúnjé kópε wai?

⁵ Anóo nnyé keté kεcɔpε, ríye tεe fákú ne ricɔ: Ke usoī uu yé kékankáláká mí maa re: Ne apókópε pō sárei née kuu yé ke mí maa re: A yisi a sónε?

⁶ Ne la nɔké céri re n̄é, Usoī Kεpipi ye ketē kεcáá n̄naŋε málε kέ ne pisoī akópε pi sárei. Kei kuu pεe kékankáláká kē maa re: A yisi a nyere, a ripósáŋjáápořé pílesi aá kulu.

⁷ Utisi uu yisi uú kulu.

⁸ Kε pisoī kulúi pεe kei n̄ we api l̄e n yé, ai pírí pi wai api pεe Uléécaa m pakarente re u sisoipipi n̄naŋε píima mmē he nnya.

Yeesu ye Matiyee sée re uké u ritiki

(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)

9 Yeesu uu kéyu-mē n tásu uu utisi unyinē kapi ye n sée re Matiyee yenu un pilampooyóó kekei-i tū. Uu u maa re: A yisi a né ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki.

10 Yeesu uu pēe lē memáá sī uú ha Matiyee keyə-i n tū un ilukē le. Pilampooyóó ne pikópekaó picə apí hapo api kei u ne upipiretiki kekúrī tone.

11 Ke Pifarisi api lē n yé, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nōunécélaa ne pilampooyóó ne pikópekaó picə api kelō kesé tū pin le?

12 Yeesu uu kóm pin lē símisi uu re: Ai pisoi pēe isare n láárú nnya ke upoisé uu we, amá pitóikó nnya kuú we.

13 Ani ha Uléécaa nsímé mmú kuu mí ma asei wéesi ani kóm. U maa re: Né, Uléécaa ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóonse. Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ai pēpēe pimecire n nyáni re pi pisoi le pēe asei n tikilé kam piséi ka, amá pikópekaó nnya kamí ka.

*Yeesu ye anóopahaa nsímé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)*

14 Kei ke Yohani Uniwole pipiretiki api Yeesu kekúrī hápo api u pise re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anóo pahaankee mesére, amá pō pipiretiki ápi ye pēe paasi?

15 Yeesu uu pēe pi pēse re: Nə müsu re usoi yé pisóonne anyā n wai uu upisané séi api pēe hapo apí ne mpóocaaí n tū? Aai, mmē nín we. Li yé kam api kumúné kunyinē-i unósikó uyē pikecōpe lese apí ne tómpo. Pēe uyē-i kapi yé pēe anóo paasi.

16 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Api ye kusánjáá fale kēpampi kpísi apí ne risípii kpure tañene. Insá lē, kusánjáá fale kēpampi yé kusánjáá kpure nkú m pasalē aí cēeri, kupóle aki pēe kufoí feriyē.

17 Uu kə kpá re: Uka úu ye píta pelē akónenúj kpure-i súú. Insá lē, píta yé kam api pelu, anúj aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúj pōo kə méwoo wai. Amá akónenúj fale kémee kapi ye píta fale súú, aí lē n we apí ha ne pelu.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kə unási unyinē pōise
(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)*

18 Yeesu un lē we un ne Yohani Uniwole pipiretiki símisi, Pisuifi uyukoo unyinē uú hapo uu ukéyu-i wúla uu re: Unékpére yee nfáani nní kpupo ái kahane n náhái. Amá a kam a ha anípe ukecáá rilaa. U yé nfáa wa.

19 Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api u tiki.

20 Unási unyinē yee ménye n fohó hái injmē kēfi ne ité, uú ne Yeesu kə, uu uilū titime kēpire-mē ca.

21 Ai méwoo kuu lē tica. U ukéfa-i maa re: Nen pēe ñmaa uilū kerí n fe amí ca, ne yee pēe peí.

²² Yeesu uu pεε kepire-mε pansεpɔ uu u yεnu uu u maa rε: An kahari unékpére, mpófatene ye pό péisεlε. Unósi uyε uu kei nní pélu.

²³ Ké Yeesu uú ha úyukáó uyé keyo n tuipø, pisunsímaa pëe pimecire n cápiné piké nkpo wa ne risoiwuí ne iwóó líkí-líkí kuu lëepø kékø meyipe.

²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepo. Kekpérepi nké áké kpu, ke lénile. Kuu lë m ma, api u sénnyi.

²⁵ Kapi pisoi ketahai-mẽ n lésəpo, Yeesu uu pεe kulee lompo. Uu kεkpérepi kunípe tini, ake yisi ake nyεrε.

²⁶ Nsimé nn kei kētē kē nnéí kóónú nn táŋeñe.

Yeesu yε pinyītyε pitέ pɔise

²⁷ Ké Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíyé pité pinyiné api u ntikilé pin cáái re: A irówe yé, Tafiti Képipi.

²⁸ Kuu kέyo n tu, pinyiyε pē api ukékúri hapo. Kei kuu pεe pi pise re: Nō ne kefa tene re né fe am lē kani n la waii? Api u pεse re: Εεε Upíima, pō fe.

³⁰ Kuu lë m̄ ma, piinip̄ee ii wúkul̄e apí n nyáni. Uu p̄ee pi kúrúrúse re: Ani nóménécíre t̄i n̄sone, áni kap̄e tíȳe unyine uké lë kō.

³¹ Amá kapi yé kei nní n léepə, api pilketē kë nnéí ne Yeesu nsímé kóónú api ríyu u waisé.

Yeesu yε uso i yε ε úu yε n s̄imisi p̄o isε

³² Pinyíyε pē pōon nní fāaupolē, pinyine apí ne unírihélaa unyine yee úu ye nsímé n fe Yeesu lēepo.

³³ Ké Yeesu uu yé kuníri kpẽ n lákasəpə, utisi uyəs uu nsímé kápáá. Ai riwúí te-i mípá úye nnóó yipu, api pəe re: Ari píkai Isirayeeли kəteni-i mewai mmé məcə yənaalé!

³⁴ Amá Pifarisi pōo re: Kunírilā wéése kpēe nnaŋe u hē un ne aníri lakase!

Yeesu yε pisoi pεε n cāpinelē iwe tē

³⁵ Yeesu yε pεe ayu ne siyupi nnéí kóónúlenle un kei Pisufi ayoméyáhaalee kémee céesi un kω Uléécaa iyøøpi Nsímé Kecire pisoi yóólε un kω itói ncøpuri ne ncónj ncøpuri mée pisoi m pekesi pøisente.

³⁶ Uu asoiwuí yénu an pœnelë lin a feriyelë, an mëwoo tóórinkëe yare isáñ yee fi usë m má, ai íwe u wai.

³⁷ Uu pεe upipiretiki maa re: Kεcare kεe kúkpaa n tu yε laanule pelele, amá pεpεe yε ke ní kpasi ápi pεe kulúi we.

³⁸ Lé nnya, ani Upíima pise re uké pikeikó pée yé n kiasi pamé.

10

*Pitume kəfi ne pité ke Yeesu uu n wéé
(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)*

¹ Yeesu uu pəe upiretiki kəfi ne pité séi uu rínaŋe pi he piké ye ne aníri lakase api ye kə ne itói ncəpuri ne ncən ncəpuri məe pisoi m pekesi pəisente.

² Pitume kəfi ne pité pə anyiri ye nnyé: Ufoí yee Siməo kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwā Antiree, ne Yakupu ne uuwā Yohani. Pə keté ye Sepetee piŋmáne le,

³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyoo Matiyee ne Alifee uŋmáne Yakupu ne Tatee,

⁴ ne Siməo yee pəe ukuyu pimulé kəcáá n təpu ne Yutasi Isikariyooati yee Yeesu n t̄l uu piláarə anipe-i wai.

Pikei ke Yeesu uu ne pisoi pə n tum

(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)

⁵ Pisoi kəfi ne pité pə ke Yeesu uú ne pikei t̄l uu pi céesi re: Ani silō se-i ke mpuri sané pikó api n we n kaasə. Ani kapə Samarii pikó ayu kémee ha.

⁶ Amá Isirayeeли pikó pəe n we yare isán yee m pə kémee kani yé ha.

⁷ Ani icée kémee pi n s̄imisi re: Uléécaa iyəopi ye nyahaimelə.

⁸ Ani pitóikó m pəisente, ani pikpəkpo yukusente, ani t̄yese piȳ piké panse pisoi pəe ápi mékperinkpe m má, ani aníri lakase. Faalaa kani yé, faalaa ke nō yé kə pico he.

⁹ Ani kapə nkəpáni wura née nwóóweni née mewóópipi kpísi nəké awóólə-i wa nəké ne ripéne.

¹⁰ Ani kapə kuldə kpísi nəké ne ncée ritiki, áni kapə kə ketükanka kəse kpísi. Ani kapə kə anééri née kuséle rimulú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpá kuyu maa-i née keyupi-i kani lompo, ani ye uyee yé n̄ymurei uu nō yósu wéesi. Un n̄ymurei un nō n yəsí, ani ukəmee tone aí ha ne nōkenétáŋyaa tulu.

¹² Nən ye kęyə kęye-i n lompo, ani ye kəpikó yáási re: Liké nō n ninjú!

¹³ Kęyə kę pikó pin nō n yəsí, nkíŋniŋe kaní ne pi n la nké pikəcáá n we. Amá pinsá nō n yəsí, nkíŋniŋe kaní ne pi n la nké nōkenémee pəepo.

¹⁴ Pin kęyə kenyine-i née kuyu kunyine-i n yé re ápi nō yósune née ápi kə nōnnésimé kutu cəne, ani kęyə kę-i née kuyu kpə-i léepo ani nōanéna nkojo péi ani pikuwéé-mě yaapə.

¹⁵ Asei kam nní nō s̄imisi re keyáa kę ke Uléécaa uu n sónti uké ne pisoi n túhaane, Sotəm ne Koməori pikó ke Uléécaa uu nna n̄maasi iwe yé ne kuyu kpə ikó kutəsi wa.

*Lē kapí masí kepire pisoi n wéékuseñe
(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)*

¹⁶ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani n̄sone kō te, kam nní nō n tum, ani isáñ yee ákpe kecōpe n̄ we mēco n̄ sónē. Lē nnya, ani mesohō m má yare iwáa, ani alóolā mēco kēyu m purú.

¹⁷ Ani n̄omenécíre ne pisoi t̄l. Li yé kam api ye nō tini apí ne sitúhaane-i s̄l, api ye kə piayomeyáhaalee-i iséí nō súukée.

¹⁸ Pi yé kam api ye n̄ nnya píyukoá ne piyáapi kémee nō séi re nöké kə pē kēyu-i ne mpuri sane pikó kēyu-i inétansei li nnya.

¹⁹ Pin ye ketahai nō n sée, iwame ii kape ye nō wa re n̄-ye kani yé ha símisi néé íye kani yé ha n símisi. Liitunę in n tu, Uléécaa yé mímaa-maa nō he aní male.

²⁰ Ai n̄okenémee knn léerine. Amá Nóunésáa Uléécaa Nfaasone yee n̄okenémee símisine.

²¹ Usoi yé umáreco kpísi uú pa re piké kpu. Usoi uu kə ukepipi kpísi uú ne limeco wai. Siwá asi pisáa ne píni kecáá nyere asi pi kpísi asi pa re piké kpu.

²² Pisoi nnéí yé kam api n̄ nnya n̄inépuri yulu. Amá nkó yee rinkáhá-káhá ne kétó-po, Uléécaa yé uriyu lo.

²³ In kuyu kuye-i nō n wéékusel̄, ani wuri ani kucə téj̄. Asei kam nō símisi re áni Isirayeeeli ayu kóónúne nöké táñene Usoi Kepipi kéké kelené kam.

²⁴ Upeikęe úka úu uucélaa fe. Limeco, ukeikó úka úu ukeisaa fe.

²⁵ Li nyam te upeikęe uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Néé n̄ounéyosaa, n̄ kápi piséi tíye re Pelisepule, wóo p̄ee n̄ pinéyokó?

*Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Luki 12:2-7)*

²⁶ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani kape pisoi n wuru. Lē nnéí lee m pékaal̄ ne l̄ nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kémee léeri m̄pá úye uu li yenu uu kə li ceru.

²⁷ Mm̄ kam nní kuñmaha-i nō n símisi, ani ha metéí kémee n tiyóó. Ani ha kə mm̄ kam nní kutu-i nō rinwéi-wéi, kecácá-i nyere ani yóó m̄pá úye uké kō.

²⁸ Ani kape p̄ee ye usoi n̄ kpu ápi ye p̄ee fe piké ukumíiri kpu n wuru. Amá Uléécaa kani yé meníñę n wuru re u ye felę uu usoi kopu uu kə u ne ukumíiri kpísi uu nna t̄neciré kémee waip̄o nnya.

²⁹ Nt̄e pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kétanká kumúnjé sá, néé yo? Mpá ne l̄, kéká áke ye méwoo kpu kái Nóunésáa Uléécaa mela.

³⁰ Ticuruu Uléécaa ye n̄rinéyu kecáá nnyúpi keenle un nnéí nyu.

³¹ Lẽ nnyá, iwame ūi kape ye nō wa. Nō Uléécaa inipεε-i ríyu málē lin sinúipi yuke-yuke kulúi fe.

*Yeesu meyáz ne umeyule kecáá nsímé
(Luki 12:8-9)*

³² Yeesu uu kō kpá re: Uye un pisoi kecōpe n ḥmurei re u unékó le, n̄é né kō Unésáa yee keyómecaa-po ñ we keyu-i ḥmurei re né e u te.

³³ Amá úye un kō pisoi kecōpe n kesi re úu unékó, n̄é né kō Unésáa yee keyómecaa-po ñ we keyu-i kesi re ám u nyu.

*Yeesu úu ne nkíñiñe pisoi ka, amá atəpi kuu ne pisoi ka
(Luki 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Yeesu uu kō kpá re: Ani kape m músu re n̄niñe kamí ne ketē kecáá ka. Ai nkápáni n̄niñe, amá atəpi kamí ne ka.

³⁵ Ne kale kē uñmáne ne usáa cénjse, am kō ukpére ne úni ne ufosi ne unyáani cénjse.

³⁶ Usói keyo cire pikó ḥmmaa pée iláaró u wainε.

³⁷ Usói nkó yee usáa née úni ñ la ai tósu lẽ kuu né ñ la úu ne sá re uké unépirétki. Nkó yee kō uñmáne née uukpére ñ la ai tósu lẽ kuu né ñ la úu ne sá re uké unépirétki.

³⁸ Nkó yee úu n ḥmurei re uké menéco ukunapééko riya * uké pée né ritiki, úu ne sá re uké unépirétki.

³⁹ Nkó yee ñ la uké unfaa m muílë, yé kam uú ne n fómni. Amá nkó yee né nnyá unfaa n fóm, yé kam uu n yenu.

*Ihéé kecáá icélaa
(Mariki 9:41)*

⁴⁰ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nkó yee nō n yosí, yé kō n̄é yosile. Nkó yee né n yosí, yé kō uyee né n tumme yosile.

⁴¹ Uye un antepu unyine n yosí re antepu lo nnyá kuu u yosí, Uléécaa yé ihéé kuu yé antepu mí pa icø u hééle. Nkó yee kō uyee asei ne Uléécaa pikei n wai n yosí re asei ute lo nnyá kuu u yosí, Uléécaa yé ihéé kuu yé asei ute mí pa u hééle.

⁴² Asei kam nō símisi re nkó yee pisoi mpí ke úka úu nní n waiselë kecōpe unyine míni riñwuhúse re pi pinépirétki le nnyá, Uléécaa yé liihéé u pa.

11

*Yohani Uniwole pitume
(Luki 7:18-35)*

¹ Ké Yeesu uu upipirétki këfi ne pité pë uicélaa pípa mí masí, uu kei yisi uú ha ketē kë ayu kémee n céesi un kō Nléécaaasimé yóolë.

* **10:38** Kunapééko piya: asei re íwe piluke Yeesu meco

² Yohani Uniwole yε pεe likumúnjé kpe-i kukpaniilee-i wepəlε. Uu Kirisi pikei kuu n wai nkó kóm, uu pεe upipiretiki yukuse uu ukemee tum

³ te piké ha u pise re uyee usoi uyē kapi mkekε-mε n tee re u sónti née unyine uco ye kepirε wemelε?

⁴ Kei ke Yeesu uu pεe pi pεse re: Ani ha lε kani n kómεi nən kə nyáni Yohani símisi,

⁵ leleε re pinyíye yε nyánile, síkankáláká sin sónε, piyō pin wole pin funi, pitusuí pin kómεi, pikpəkpə pin yisikεe, píwεkəó pin kə Nsímé Kecire ke pisoi api pi n yóolə kómεi.

⁶ Uye unsá n̄ nnya n loó, liute ye únarekome le.

⁷ Ke Yeesu uu lε pisimé pi m̄ masí api támpo, uu pεe Yohani kecáá nsímé pisoi pεe n cápinelə n símisi, uu re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyə aku n fikiisee?

⁸ Usoi yee melape kecire n lapaalə yee kei we, née yo? Amá piyōapi akpánjá-i ke pεpεe melape kecire m má apí we.

⁹ Yare yo kecire ηmaa kani mpíi piyéne ha? Antepu unyine née yo? Amá asei kecáá uyē kani nní n yē ne antepu fele.

¹⁰ Ukecáá kai wólaalə te: Unétume yε nkó kam n tumme uké ne kekpéé pō wa uké mpócéee nyónse.

¹¹ Asei kam nní n̄ símisi re kaí ne n wemε, ápi unyine maraalə yee Yohani Uniwole n fe. Mpá ne lε, pεpεe Uléécaa iyɔɔpi kémee n we kecɔpε, uyee n fílə yε u fele.

¹² Kaí ne kumúnjé kpe-i ke Yohani uu Uléécaa Nsímé n yóolə n kpíime aí ne kumúnjé nkú-i tuiρi, pisoi yε Uléécaa iyɔɔpi nnya tɔpule pin náási piké i yē, piñáŋε-nanε pεe yε i yē.

¹³ Antepuyε nnéi ne isé yε Uléécaa iyɔɔpi nsímé símaarile aí weri aí ne Yohani ikametuŋe tulu.

¹⁴ In te nə mesei la nəké nnésímé kō, Yohani yee Elii uyē kapi pεe n tee re u wemε.

¹⁵ Uye un ukóme uu kóm!

¹⁶ Uu kə pimáa pi kpá re: Yo kam yé fe kέ ne nfáani pisoi múnjeisenε? Pi nkápáni yare siwā sεe kέyaála-i n tǔ si ne sisicə sin ne ipupei séleinε, asi yε re:

¹⁷ Tə asū n̄ símisile re ani yesi, ani yúlu, ari sikpəyomε yom, áni té.

¹⁸ Mesei ke Yohani uú ka, úu yε iluke li, úu yε pítə n ntí, ani re aníri kuu héesi.

¹⁹ Usoi Kepipi pō weri kεn le kεn níru, ani kə re: Piluke ne pítə niré ηmanε nkó mεe uyē we. U kə pilampoooyáó ne pikópekəó usane le. Amá li pεe umewai kémee nyíselenle re Uléécaa mewéésesəhə yε me.

*Ayu nyee áa Yeesu nsímé n ηmurei
(Luki 10:13-15)*

20 Lē memáá, Yeesu uu pεe ayu nyε-i kuu mewaisaŋa meyā n wapisi pikó picé kápáá kápi ne mεfinε n conse nnya. U ne pi cési rε:

21 N̄d Korasin pikj, iwe kani topori. N̄d Petisayita pikj, iwe kani topori! Likumúŋe re mewaisaŋa kapi nókenémee n wapisi men pεe Tiiri ne Sitəo kémee n wa, ai nní n we pin piakópe kepire ritə api áfɔrənti taní api pimecire nfúrɔ̄ koikee liké nyíse re pi conse.

22 Lē nnya kam nō símisi re Tiiri ne Sitəo pikj iwe yé ha ketúhaaneyaa kē ne nóinékó kutəsi wa.

23 Nt̄e n̄d Kaperinawum pikj, nō müsu re keléécaa-m̄e kaní taálē? Ai nk̄paní l̄. Amá kukúlāyu-i ke Uléécaa uu ketē-m̄e nō láupøle. Ai líka nnya, pin pεe mewaisaŋa mmé kapi nní nókenémee n wapisi mεcɔ̄ Sotəm kémee n wapisi, li yé pεe nní n we kuyu kp̄e kun ne we.

24 Lē nnya kam nō símisi re keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoi n túhaanene, Sotəm pikj iwe ii nóinékó ne kutəsi wa.

*Yeesu ye re pisoi piké ukemee piwénte hapɔ
(Luki 10:21-22)*

25 Yeesu uu pεe likumúŋe kpe-i maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pō pakare re po tíyεse siwā sínsápi asi nsímé mm̄e kaa pisəhəo ne pinyuwε mí pesí asei kom.

26 Pō la re liké l̄ wa kai kō mesei l̄ wa, Sáa.

27 Yeesu uu kō limemáá pi maa re: Unésáa ye nípá yo nnéí né pale. Uka uc̄o úu n̄é, Ukepipi nyu Unésáa memáá. Uka uc̄o úu kō Unésáa nyu insá n̄é Ukepipi ne p̄e kam n tíyεse api u ceru.

28 Nō mpí nnéí nōo nní ncəni mule-mule ne n nákaankε lin nō pelaalē, ani kēnémee kam kē nō topile ani wénte.

29 Am la kē nō n nyikilē lin nō pelaalē. Ani ncəni kamí ne nō n la njurei ani cəni, ani tíye kē nō n céesi. Nō pεe yé kani yé n wénte. Ne kəfa láárúle. Menékó áme kō pōólú.

30 Ncəni mm̄e kam nní ne nō n la re ani cō yε fákúle, n̄n nk̄paní mulú.

12

*Yeesu yεe kewénteyaa ute
(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)*

1 Lē memáá, Yeesu uu pεe kewénteyaa ketúŋe imúí inyinε kεcare kémee n tikilē un tósu. Nk̄u nn upipiretiki wai, api pεe iwéhe kp̄éeni api mεpipi takai.

2 Ke Pifarisi api l̄ n yé, api Yeesu maa re: A ripaí ke pip̄ospiretiki api n wai l̄ kε isé ii mí maa re pisoi ápi kape yε kewénteyaa ketúŋe wa.

3 Kei ke Yeesu uu pεe pi pεse re: Lē nnya, áni l̄ ke Tafiti uu kumúŋe kpe-i ke nk̄u nn u ne upikj n wa keenlē, n̄e yo?

⁴ Uléécaa keyo-i kuu lompø uu akpónó kapi Uléécaa n yekei kpísi u ne upikó api le, ái kə pëe re piunyine yé ncée má uké a li. Pëpëe yé Uléécaa inyóonse n wa ñmane pëe ncée má piké a li.

⁵ Néé áni isé atelé kémee kéé te pëpëe yé Uléécaa inyóonse n wa yé Uléécaa keyo-i piket waile aí ne kewénteyaa péne? Lé nnyia akópe kapi lë waa?

⁶ Amá kék nód símisi re uyee nté nní n we yé Uléécaa keyo fele.

⁷ Non pëe Uléécaa ritelé kémee iwó i nnyi asei meyíkíyiki n kó te Uléécaa yé maa re: Néé, Uléécaa yé nód písei re ani íwe n ténaane, ám nód písei re ani yé isee ne nén nyóonse, áni yéé pëe nkó yéé úu lika n caai akópe pa.

⁸ Lé nnyia ke néé, Usui Kepipi am kewénteyaa ute.

Utisi uyee kunípe kópe m má

(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpø uú ha pikuyomeyáhaalee loni.

¹⁰ Utisi unyine yé pëe kei wele un kunípe kópe má. Pëpëe kei n we api pëe kewááná n wéesi piké ne Yeesu tñ. Api Yeesu pise re: Ncée yé we re piké kewénteyaa ketúnjé usoi poisëe?

¹¹ Uu pi pëse re: Nód úye un nkpeni isáñi isé m má ii kewénteyaa ketúnjé kuhóre címé-címé kunyine-i lóipø, úu yé ha kei i lesëe?

¹² Kesoipipi yé kó pëe isáñi fele ái nkáripi. Lé nnyia, irósé yé ncée hele re piké yé kewénteyaa ketúnjé usoi lisøne wa.

¹³ Yeesu uu pëe utisi uyé maa re: A kupónípe ritunjámé. Uu ku tuñápoaku péluaku kucø meçø sànesi.

¹⁴ Kai lë n wa, Pifarisi api pëe léepø apí ha símaane piké yé te iyé kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukeikó ke Uléécaa uu n wéé

¹⁵ Ke Yeesu uu n kó te pi la piké u kpu, uu kei yisi uú nyosó. Pisoí kulúi api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéí poisente.

¹⁶ Amá uu pëe pi símisi nísøne uu kúrúrúse re ápi kapet tíyé unyine uké kó te lë kuu wa.

¹⁷ Lé ke antepu Esayi uu uritelé kémee mí ma liké ne n wa nnyia. U pëe re:

¹⁸ Unékeikó lala yé nkó. Uyé kam wéé.

Am kusq u la.

Né Nnáfásøne ukemee wa

uké ne sité nnéí isoipuri asei kam ne i n wemë riyóó.

¹⁹ U ne úka ápi líka kecáá kéñene, úu yé kó senkëe.

Api yé unné icée-i n kómeli.

²⁰ Uu yé kekpápi kee pikónóo m máálë sei.

Uu yé kó kífiráa kee pinyúmí-nyúmí mí masí kpu.

Lé kuu yé n wai ái weri ái ne tulu

kumúñé kpe-i ke asei aa yé mítá yo n feriyé.

²¹ Sité nnéí isoipuri ii pëé ne u n tálë.

*Yeesu yε pεsε ukecáá nkópε n símisi rinóo pεsε
(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)*

²² Kei ke pinyine api pεé ne unírihélaa unyinε ke aníri aa n nyinse úu kó símisi Yeesu lesepø re uké u poise. Yeesu uu u poise uu pεe fe uu yε símisi uu yε kó yenu.

²³ Ai pisoi pεe n cárpinelē nnóo yipu, pinnéí api yε pεe re: Nénte utisi nkó yε Tafiti Kepipi le?

²⁴ Ke Pifarisi api lē n kō, api re: Aníri uyooapi Pelisepule yεe utisi nkó rnaŋe he kuú ne aníri lakasente.

²⁵ Amá Yeesu yε pεe pikemúñe nyule. Uu pεe pi maa re: Kuyooapiyu kunyinε pisoi pin pimecōpecire n tøpu, ku yε kpule. Limeco, kuyu kunyinε née kέyo kenyinε pikó pin pimecōpecire n tøpu, pi yε kpule.

²⁶ Setani un nkpéni aníri n lakasente, umecire kuu lē ne tøpu, iyε ke ukuyooapiyu aku yé pεe fe akú ne n we?

²⁷ In te Pelisepule yεe rnaŋe né he kamí ne aníri lakasente, wóo pεe nópinékó p̄ó rnaŋe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nópinékó cire pεe nó nyisene re áni alari má.

²⁸ Asei kecáá, Uléécaa Nfaasone nnaŋe kamí ne aníri lakasente. Lelee nyiselē te Uléécaa iyooapi yε nókenémee pituime masile.

²⁹ Uka úu yé fe uké unáŋe-naŋe kέyo-i lompo uu ulikó yáái, kumúñe kpe-i kúu kahane u n t̄i uké paasi. Amá un n fe un u n t̄i uu paasi, u yé pεe fe uu kέyo likó nnéí yáái.

³⁰ Nkó yεe úu kénécaá n kpálē yε iláarø né waile. Nkó yεe úu kó picápine né n léni yε haresile.

³¹ Lē nnya kam nó símisi re Uléécaa yé akópε ne alé nnéí mpuri kesoipipi sárei, amá úye un Uléécaa Nfaasone n lámaankee, Uléécaa úu yé liute sárei.

³² Uléécaa yé nkó yεe né Usói Kepipi kecáá nkópε n símisi, akópε u sárei, amá Uléécaa úu yé nkó yεe Nfáasone kecáá nkópε n símisi, akópε u sárei ne keweesi-pø.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa

(Luki 6:43-45)

³³ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Kuléé kun isare n láárú, kuapipi yéè n nyamle. Kunsá isare n láárú, kuapipi yéè n caailenlé. Mpá kuléé kúye apipi kapi yε ne ku ceri.

³⁴ Nó akpurii nnyé! Iye ke nó pisoi kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sáne male? Li we re nsímé mée usoi kefa-i ní we mée yε nnóo-i léeme.

³⁵ Usói sáne yεe yε nsímé sáne mée ukefa sáne-i ní we símisi, usoi kópε pøo nsímé kópε mée ukefa kópε-i ní we símisi.

³⁶ Ké nó símisi re keyáá kék ke Uléécaa uu ne pisoi n túhaanene, isímé kópε ke pisoi api n símaankee cire nnya kapí ne pi túhaanene.

³⁷ Li we re mpónósímé mée tíyesene pøké alari née akópε yε.

*Pi Yeesu pise re uké mewaisanja wa uu yúlu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)*

³⁸ Lẽ mémáá, isé picélaa kęcōpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maa re: Tō peé la re a mewaisanja menyine wa tóké yé.

³⁹ Yeesu uu pi pesé re: Nfáani ketē nké pisoi ye caailenle hái. Api la piké Uléécaa ḥmane ritiki, amá mewaisanja kapi wéesi piké yé. Mewaisanja mē ke antepu Yonaasi uu n yé menyinéco kapi yé kó yé.

⁴⁰ Asei kecáá, lē ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúnjé sitaani ne sisine sitaani n wa mēco ke Usui Kepipi pōo kó sónti keké ketē kémee wa sitúnjé sitaani ne sisine sitaani.

⁴¹ Keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoi n túhaanene, Niniifi pikó yé ha yisi api nfáani ketē nké pisoi akópe pa. Li we re kumúnjé kpē-i ke Yonaasi uú pée Nléécaasimé rin-yóó api kóm, pi pée mēfine consele. Uyee nté nní n we ye kó pée Yonaasi fele.

⁴² Keyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoi n túhaanene, unósiyooapi yee Saapa ketē kecáá n tū yé ha yisi uu nfáani ketē nké pisoi akópe pa. Li we re uyee pée hái ketē kētō-pō leemelé uú weri re uké Salomoo mewéésesohó kō. Uyee nté nní n we ye kó pée Salomoo fele.

*Kuníri ye kuripəhə kpure-i pēle
(Luki 11:24-26)*

⁴³ Yeesu uu kó kpá re: Kuníri kun usoi kémee n yisi, ku ye hale akú ha kelō kóima kenyine-i n keraai kun kewénte wéesi. Káku nní ke n yé nnya,

⁴⁴ aku pée re: Né kenéyo kē kam n yisime kémee pēle. Kun m pēepo, aku kéyo ḥmane leepo kapi m pēeinkee api nyóonseente cáká-cáká.

⁴⁵ Kei kaku ye pée ha kuaco aseei nyee kuricuruu rikpákárá n fe kpiipó áá ne kéyo ke-i tone. Lelee ye tíyese ke liute uyé mewee fale amé ye n caailé amé mekpure mē-i kuú pée mēkeee n we tósu. Lẽ ke nfáani pisoi kópe mpí api sónti piké ne kētō tené.

*Yeesu uni ne upiwā
(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)*

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne pisoi símisi, uuni ne upiwā pin tuipo, api ketahai-pō nyere, pin la piké rinóo u maa.

⁴⁷ [Unyine uu Yeesu maa re: A ripái, upóni ne pipówá ye ketahai-pō nyenule pin la piké rinóo pō maa.]

⁴⁸ Yeesu uu liute uyé pese re: Wóó unéni, píye pée pinéwá?

⁴⁹ Uu pée upipiretiki-mē kunípe tunjápo uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí nté!

⁵⁰ Asei kecáá, úye un Unésáa yee keyómecaa-pō n we mela n wai, uyee unéwá néé unéyéi néé unéni.

13

Ulukaa kenyáru

(*Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8*)

¹ Yeesu uu keyáa kē kényo-i léeri uu sí uú ha kupiyé ritime tone.

² Pisoí kulúi api ukékúrí cápinépo uu pée lē nnya kúninói loni uú tone. Pisoí pē pão kupiyé ritime tone.

³ Uu sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaankee. Uu re: Utisi unyine yee we, uu keyáa ukécare-i ipuri pifóme leepo.

⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inyine ii ricéetime lólesi, sinúipi así hapo así i kpóuli.

⁵ Ico ii keparétē kecáá ke ntáai nín m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mesé ne mesé lelu.

⁶ Amá ke ntunje nn n ta, melei fale mē ame inínjí kuweeciré nnya tore.

⁷ Ipuri icō ii sinípeleépi kēpáápáá lólesi, sinípeleépi así pelu así i hila.

⁸ Amá ipuri icō íí ha ketē sónē kecáá lólesi ii lelu ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píle, ncō ipipi kuwóó ne kefi, ncō ipipi aféetaani.

⁹ Ke Yeesu uu lē pimáa pi m masí, uu kā pi kpá re: Uye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céési?

(*Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10*)

¹⁰ Kei ke upipiretiki api pée ne u rikō api u pisé re: Yo nnya kaa sinyárū kpísi pən ne pisoi símisi?

¹¹ Yeesu uu pi pesé re: Nō ke Uléécaa uu uiyoo pi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kam ne lē pi símisi.

¹² Li we yare kapi ye mí maa re: Nkó yee linyine m má kapi ye licō rikpá ai meyá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye likáripikō lē kuu m má yosí.

¹³ Lē nnya kam sinyárū kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi pée nyáni, api ye kutu n cəlē, amá ápi pée kō kómei. Ápi kō asei ceri.

¹⁴ Lē ke antepu Esayi uu pée məkəe-mé mí ma yee lē wai re: Nō kam ani ye n kómei, áni yéé pée liasei ceri.

Nō kam ani ye n nyánei, áni yéé pée yéé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú pisoi akiñ ye takasile.

Pi pimecire atu tápisile.

Api inípee wúkesi,

api yúlu re piatu áa kapé ye kō,

piinipee ii kapé ye yē

pimesohá áme kapé ye kō líka ceri.

Lē kémee, ápi yé pée fe piké pimefine conse.

Né Uléécaa, kē ne pi m poise.

¹⁶ Amá in nōo, nō pínarekome le re nōinénípeee ye nyáni, nōanétu an kómei.

¹⁷ Asei kam nní nō símisi re antepuyé ne asei pite Uléécaa inípeee-i ye kulúi wele pée ní la piké lē kani nní ní nyáni yē, amá ápi li yē. Pi pée kō lalé piké lē kani nní ne nōanétu n kómei kō, amá ápi li kō.

*Yeesu ye ulukaa kenyárū asei lese uu símisi
(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)*

¹⁸ Kei ke Yeesu uu pée pi maa re: Ani nkpéni ulukaa kenyárū kē asei kō:

¹⁹ Pisoí pée ye Uléécaa iyəəpi nsímé kutu rińcō ápi yē nkemee kō ye we yare ricéetime te-i ke ipuri ii n lólesi. Kuníri yēe kale akú nsímé mmē pikemee lese.

²⁰ Picō ye kō we yare keparetē ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yēe nsímé kutu ricole api mese ne mese piakinj kémee n yósu ne mpáənare.

²¹ Amá ápi ye týe nké pikemee inínjí wa, níne ye pikemee tóné liké náñai. Ncón nn nsímé mmē nnya pi n leeme née méwee kópe menyine men pi m pekesi, api kei ne kewááná yénu apí ne Uléécaa kepiré to.

²² Picō ye kō we yare ipuri yee sinípéléépi kepáápáá n loó. Lipite yēe nsímé kutu ricole, amá ketē kecáá pikei ke pisoí apí ne n kparálē ne memá nnáapí mee ye n kíraase yēe nsímé mmē tihilale níne ye pée líka pi yoriye.

²³ Picō ye kō wele yare ipuri yee kefénétē kecáá n loó. Lipite yēe nsímé mmē kutu ricole api nkemee kóm nn pi leni apí pée n we yare aléé nyee ye apipi m mári, kunyine píle, kucō kuwóó ne kefi, kucō aféetaani.

Meyúipuri kópe kenyárū

²⁴ Yeesu uu kō kenyárū kecō pi kpá re: Uléécaa iyəəpi ye we yare usoi nkó nsímé mmú: Utisi unyine yee ukécare-i meluképipi lukesi.

²⁵ Uláaro uu kesine kenyine hapo, pisoí pin lóni uu iluké kepáápáá meyúipuri kópe uu yaa, uu tómpo.

²⁶ Ke iluké ii n le ii mepéi leeri ii fólu, meyúipuri pós kō leeri.

²⁷ Pikeikó apí weri api ucárete uyé maa re: Ai iluképuri kaa kepócare-i lukesii, Upíima? Kai pée íye wa ke meyúipuri kópe amé ne n le?

²⁸ Uu pi pese re: Unéláaro unyine yee lē wa. Pikeikó apí re: Po la tóké ha me wéhe?

²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nō meyúipuri kópe pilés n la aní ne iluké péne aní wéhe.

³⁰ Lē nnya, ani liketé riyá liké kesé m pelu aí ne kúkpaa tulu. Lin kúkpaa n tu, né pereee n kpasí maa re: Ani meyúipuri kópe

me foí lese ani apehe me pahaankee toké me risé, ani peé ko iluké capine ani rinésime-i súúni.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyáru

(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)

³¹ Yeesu uu ko kenyárū pi kpá re: Uléécaa iyooipi ye ko we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpísi uu ukecare-i lukesi.

³² Ipuri kecópe mme mée n-yuke icó fe. Amá nn n le, nkuléé kpées ye kecare-i ayéheléé kecópe kumáa. Ai peé wai kuléé maa kpé ilese kecáá ke sinúipi asi ye ayámé wa.

Nkpónátó pite kenyáru

(Luki 13:20-21)

³³ Yeesu uu ko kenyárū pi wai re: Uléécaa iyooipi ye ko we yare nkpolónátó pite ke unósi uu ntó piima kémee n cöhónepo uu pulu pilkpeé api yisi.

Lé ke Yeesu uu ye peé sinyáru n kpísi uu ne pisoi céési

(Mariki 4:33-34)

³⁴ Sinyárū ke Yeesu uu ye peé kpísi uu ne pisoi peé n cápinelé n céési. Sinyárū nmane kuu ye peé kpísi uu ne pi céési.

³⁵ Lé ke antepu uú peé n wái liké ne n wa nnya. U peé re: Sinyárū kam kpísine ké ne n símisi. Né sinyárū kpísi amí ne lë nnéí lee nípá yo kekoraane-mé m pékaalé yóó.

Yeesu ye meyúipuri kópe kenyáru kē asei símisi

³⁶ Kei ke Yeesu uu peé yisi uu pisoi peé n cápinelé yá uu kéyo sl. Upipiretiki api u lèepo api u pise re: A meyúipuri kópe mée kecare-i n le kenyárū kē asei ró símisi.

³⁷ Uu pi pesé re: Uyee ilukepuri n lukesi yee nní Usói Képípi.

³⁸ Kecare kee nní keté, nlukepuri sone mée nní Uléécaa iyooipi pikó, pepeé Setani n tíkilé peé nní meyúipuri kópe.

³⁹ Uláaró uyee meyúipuri kópe n lukesi yee nní Setani. Keté nké metene yee nní kúkpaa. Pepeé n kpásine peé nní piléécaatumé.

⁴⁰ Yare kapi ye nní meyúipuri kópe n wéhé api nna sé meco kai sónti liké keté metene ketúnjé wa.

⁴¹ Né, Usói Képípi yé pinéléécaatumé tū api pē nnéí peé inéyooipi kémee píco akópe n waise ne pē nnéí peé mewai kópe n wai lese.

⁴² Api nna piima kémee pi sápo. Kei ke pisoi api yé meyá ténesi pin iní takai.

⁴³ Peé uyé-i ke pepeé asei n tíkilé póo yé peé piusaa Uléécaa iyooipi kémee n we pin télu yare ituñé. Uye un ukómé uu kóm!

Memá kenyáru

⁴⁴ Yeesu uu ko upipiretiki kenyárū kecó kpá re: Uléécaa iyooipi ye ko we yare nsimé mmú: Memá piima menyine mée kecare

kenyine-i kúlaalé. Utisi unyine uu keyáa memá píima mě yenu, uu pikúlaa me pesé, uu kó mpóónare ne ulikó nnéí kpísi uu yái uú ne kecare kék lólu.

⁴⁵ Yeesu uu kó kpá re: Uléécaa iyáopi ye kó we yare ukpéénse unyine yee keyáa ikólé kecire wéési.

⁴⁶ Kuú ha nkólé mée meyíkíyiki ní nyam n yé, uu sí uú ha ulikó nnéí yái uú ne n lólu.

Kunyej kenyáru

⁴⁷ Uu kó kpá re: Uléécaa iyáopi ye kó we yare kunyej kunyine ke usoi uu mínimaa-i n fó áku ikpíntomé nnyí ncépuri paála.

⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntomécópii api ku pasai api ritime leséri api peé n tū pin ikpíntomé tési, pin isone anére-i wai pin ikópe fónjee.

⁴⁹ Lé kai sónti liké keté metene kumúnjé-i wa. Piléécaatumé ye ha sóntile piké pępęe Uléécaa mela n wa ne pępęe ápi Umela n wa kóólenę,

⁵⁰ api pępęe ápi Umela n wa nna píima kémee sápo. Kei ke pisoi api yé meyá ténesi pin iní takai.

Isé ucélaa fale ne ukpure kecáá nsímé

⁵¹ Yeesu uu upipiretiki pise re: Nō pęe lě nnéí kam nní n símisi asei konle nní? Api re: Eee, tó konle.

⁵² Kei kuu pęe pi maa re: Lé nnya, isé ucélaa úye un Uléécaa iyáopi nkó n ḷmurei, u we yare úyəsaa unyine yee ulikó kémee lifále ne likpure n lese.

Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene

(Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Kei Yeesu uu lě ne sinyárü së picélaa pi m masí, uu kei yisi uu tómpo,

⁵⁴ uu kuyu kpé-i kuu iwá n li kémee sí uú ha kei Pisuifi kuyomeyáhaalee-i n céesi. Ai pępęe kei ní we nnéí nnóo yipu, api ye pęe re: Yei kecire ke nkó uu mpíí mewéésesohó mmé tu? Iye kuu ye ne mewaisaşa mmé wapisi?

⁵⁵ Nénte uyee uséré uyé ujmáne? Ai úni yee Maari? Ai upiwā pęe nní Yakupu ne Yosefi ne Simao ne Yuutii?

⁵⁶ Ai tó ne upiyei nnéí tóo nté kesé wee? Yei kecire kuu pęe mpíí nínaŋe mmú yé?

⁵⁷ Nní nnéí ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. Yeesu uu pęe pi maa re: Api ye antepu kuyu-i ne ukeyó-i u n waiselé.

⁵⁸ Pinfatene kuciré nnya, Yeesu úu kei mewaisaşa meyá wapisi.

14

*Yohani Uniwole nkpo
(Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9)*

¹ Uyé̄api Erooti yee pée likumúñé kpē-i Kalilee kētē kēcáá paílē. Uu pée kóm pin Yeesu nsímé símisi.

² Uu upikeikó maa re: Yohani Uniwole yee n kpu nsímé kapi símisi. U pikpəkpa kémee yisile. Lē nnya kuu nní rínañe yé un ne mewaisaña wapisi.

³ Asei kēcáá, Erooti yé pée tíyesele api Yohani Uniwole tini api paasi api kukpaniilee taní. Umáa Filipu unəsi kapi yé n sée re Erootiyati nnya kuú pée lē wa.

⁴ Yohani yé pée Erooti maa re: Aa ncée má pōké upómáa unəsi kpísi.

⁵ Lē nnya kē Erooti uú pée la uké Yohani kpu, amá un pée pisoi pée n cápinelē wuru. Pē ne pée nyánile re Yohani yé antepu le.

⁶ Api pée keyáa kenyiné Erooti kemareyaa anyá n wai, Erootiyati ukpére uu léépo uu pisáne pée n cápinelē kēcōpe yesu ai Erooti yúkúlú

⁷ uu pisoi inipée iyé-i símisi uu wééri re ukpére uyé un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa.

⁸ Kei kē Erootiyati uu ukpére tálanké, uyé uu pée Erooti maa re: A nté nní Yohani Uniwole riyu kēcáripi táí-tái kémee wa aa né pa.

⁹ Kei kē Erooti uu lē n kō, uripoo ari caai. Amá uawééri ne pisane isei nnya, uu rinóo he re piké lē kuu m pise u pa.

¹⁰ Uu unyiné tum te piké ha kukpaniilee-i Yohani riyu tō.

¹¹ Apí ha ríyu tlu apí ne weri api ukpére uyé pa, uyé uu ri kpísi uu úni pa.

¹² Kei kē Yohani pipiretiki api pée ha api u kpísi api kúlesi, api limemáá pée sī apí ha lelee n wa nnéí Yeesu kēeni.

*Yeesu yé pisoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)*

¹³ Kei Yeesu uu nsímé mmē n kō, uu yisi uu kúninɔi loni re uké tómpo uké ha umecire kei kē úka úu n we n tū. Pisoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólē kémee ne ána yisi api lē kupiyé n kanei apí ha ne u leepo.

¹⁴ Kuu kúninɔi-i n suí, uu risoiwuí yénu, tiicó ii íwé u wai uu pitóikó pée n hápo pipoisente loni.

¹⁵ Kai nnyóo n wa, upipiretiki api ukékúrí hapo api re: Ituñe yé nkpeni pitene masile, ári kō nté ne kuyu kúka kólē. A pisoi kulúi mpí riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li.

¹⁶ Yeesu uu pi pese re: Ai tilasi re piké tómpo. Ani nórinécúruu iluke pi he piké li.

¹⁷ Api p̄ee u maa re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ñmane kari nté má.

¹⁸ Yeesu uu pi p̄ese re: Ani ne nté né kam.

¹⁹ Kapí ne n hápo, uu p̄ee pisoi riwúí tē maa re piké meyúi kecáá tone. Uu akpónó anupū nyē ne ikpíntomé ité iyē kpísi uu kéléécaa weríí uu Uléécaa p̄oñes, uu akpónó kpókörine uu upipiretiki pa api pisoi riwúí hóóne.

²⁰ Pinnéí api le api lepu. Upipiretiki api akéri nyee m p̄oñes cápine ai anérē k̄efi ne até yipu.

²¹ Pép̄ee iluke iyē n li ye tu pitisi ñmane ákotokú anupū (5.000). Api pinósi ne siwā k̄eē.

Yeesu ye míni kecáá sónē

(Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21)

²² Kapi piluke mí masí, Yeesu uu upipiretiki rinóo he re piké kúninɔi lō piké ha kupiyé ritime rico-po u fəsí, uyē uké p̄ee kei pisoi riwúí tē n kpiiselē kelenē.

²³ Ke pisoi api pikúú mí masí, uu yisi uu riyópe taá re uké kei umecire n we un keyóme yáási. Uu p̄ee kei lē umecire n we aí ne nnyóó wai.

²⁴ Kúninɔi ye p̄ee likumúnjé kp̄e-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyó aku nní kukeyu-mē m pépuri nnya, ániwalé aa p̄ee ku n tájaise.

²⁵ Yeesu uu riweeki kumúnjé míni kecáá n sónē un ne upipiretiki kémee sí.

²⁶ Kapi lē u n yé un míni kecáá sónē, piipiñe ii kpi ne iwame mepehē, api p̄ee pimecōpecire n tee re: Kunírilā ye ku. Api p̄ee iwame ne m pupukée.

²⁷ Yeesu uu p̄ee mese ne mese pi maa re: Ani kap̄e pírí tóne. Néé lo, iwame ii kap̄e nó wa!

²⁸ Piyeé uu u maa re: In te mesei p̄o lo, a tíyesé kē míni kecáá sónē kē ne p̄o leepo, Upíima!

²⁹ Uu re: A kam!

Piyeé uu kúninɔi-i léepo uu míni kecáá sónē re uké Yeesu leepo.

³⁰ Amá kuu n yé te kuyó ye páápúle, iwame ii u loni, míni ame p̄ee u m muuni. Uu cáái re: Upíima, a né yóriye!

³¹ Yeesu uu mese ne mese kunípe saapó uu u tini uu u pise re: Mpófatene nín piye. Yo nnya kaá tirí?

³² Kei ke piketé api p̄ee kúninɔi kémee lompo, kuyó aku sée.

³³ Yeesu pipiretiki pic̄o p̄ee kúninɔi kémee ní we api p̄ee ha Yeesu metene wula api re: Po mesei Uléécaa Kepipi le.

Yeesu ye Kenesareti ketē kémee pitóikó p̄oñe

(Mariki 6:53-56)

³⁴ Kapi kupiyé pitéj mí masí api Kenesareti ketē tulu,

³⁵ kei pikó api Yeesu ceru, api pitumé mágá yei yékááse re piké pisoi símisi re u ka. Pisoi api pée pitóikó nnéí ne u sónaapó.

³⁶ Api u welu re uké ñmurei pitóikó pē piké mágá ukutukanka ritime ñmane rica. Pē nnéí pée rińca api pélu cáká-cáká.

15

Pifarisi ne pikpure inyekii kécáá nsímé

(Mariki 7:1-13)

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyiné api Yerusalém-pó leemé api Yeesu leeri api u pise re:

² Yo nnya ke pipópirétki api ye inyekii ke pirókpuré api n yekei rilóó? Lelée re ápi ye nale piké kelené li yare kai mekeet-mé n wemé?

³ Yeesu uu pi pesé re: Nő ni, yo nnya ke nőo Uléécaa isé rilóó ani nópinékpuré inyekii n tikilé?

⁴ Uléécaa ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waisé. Uu kó re úye un usáa néé úni anóo n wa, li pise re piké liute kpu.

⁵ Amá nő ne ye re: Uye un usáa néé úni m maa re u lě kuú pée n la uké ne u n lě Uléécaa hele,

⁶ u yé fe uu lě nnya usáa néé úni nkpení pilé yá. Uléécaa nsímé kaní lě fómpó ani pée nópinékpuré inyekii n tikilé.

⁷ Nó kécáá kécáá mewai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari málé uké nókenécéá maa re:

⁸ Nnóo-i ñmane ke pisoi mpí api ríyu né waiselé, amá ápi pée pisifa-i ne né kólé.

⁹ Piyyáhaa ye likpáráko le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii
kpísi pin céési yare inékó ye nyi.

Lelée ye usoí mékperinkpe n waisé

(Mariki 7:14-23)

¹⁰ Yeesu uu pée risoiwuí cápiné uu pi maa re: Ani kutu né ricó ani kóm nísone:

¹¹ Ai lelée ye usoí nnóo-i n lompó lee ye mékperinkpe u waisé, amá lelée ye unnnóo-i n léeme lee ye mékperinkpe u waisé.

¹² Kei ke upipirétki api ukékúrí rinyospo api u maa re: Po nyu re lě kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá ticón?

¹³ Uu pi pesé re: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa yee keyómecaa-pó n we yee ku tamesi, pi ku wéhené.

¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpaní yare pinyíye pée pinyíye n tórikee? Únyíye un unyíye n tóroi, pi sóntile piké ha ne piketé kúcoñhore kunyine-i lóipo.

¹⁵ Piyee uu pée rinóo yósu uu Yeesu maa re: A kenyárú nké asei ró símisi.

¹⁶ Yeesu uu u pesé re: Ái ne nő péne áni kahane nkpaní líka n koo?

¹⁷ Ani kō te lē nnéí lee ye usoi nnóo-i n lompo yèè kefa-i hale uu wai uu iyaa leepo uu li lesérii?

¹⁸ Kefa kémee ke nsímé nn ye n we, nn pée nnóo-i tíkime nn ne leeri. Mme mée ye usoi mékpérinkpe waisé.

¹⁹ Lē nnya, kefa-i ke simúnjé kópe asi léeri. Sesee ye tíyese ke usoi uu ye usoi kpu, uu ucɔ unósi née ucɔ ula kuwáncɔ wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kɔ ucɔ ne nsímé kpárá, née uu ucɔ lámaankee.

²⁰ Lelee ye usoi mékpérinkpe n waisé ye lē. Amá usoi unsá n nale yare ke irónyékii ií mí ma uké kelene li, ái yé mékpérinkpe u waisé.

Kanaa kuyu unósi unyine nfatene

(Mariki 7:24-30)

²¹ Yeesu uu limemáá kei yisi uu Tiiri ne Sitɔɔ sitē-mē tómpo.

²² Kanaa ketē unósi unyine yee kei n hápo uu yisi uu Yeesu leepo, uu pupei re: Upíima, Tafiti Kepipi, a inéwe yé. Kuníri ye unékpére lémaapolenle ái nyam!

²³ Yeesu uu kɔ lē n séélē léké-léké. Kei ke upipiretiki api ukékúri rinyasópo api re: A unósi nkó ne kutu rico uké tómpo. U wele un pupuké un ne ró tikilē!

²⁴ Yeesu uu pi pese re Isirayeeeli pikó pée ní we yare isán yee m pɔ fi ne usé ñmane kémee ke Uléécaa uu né tumme.

²⁵ Kei ke unósi uyé uu pée yisipo uú ha ukenyale-i wúla uu u maa re: A risuúlu a né lē, Upíima.

²⁶ Yeesu uu u pese re: Ái nyam te piké siwá iluke kpísi piké sipɔpipi risá.

²⁷ Unósi uyé uu kɔ kpá re: Mesei ye me, Upíima. Amá mípá ne lē, sipɔpipi pite pin n le, si ye lelee keteni-i m póroi n hínile sin le.

²⁸ Yeesu uu pée u pese re: A tíyε mpófatenε ye piyε kpa! Uléécaa yé tíyese lē kaa ní la ai wai. Kei nní uukpére uyé uu mese ne mese pélu.

Yeesu ye pitóikó kulúi poise

²⁹ Yeesu uu kei yisi uu Kalilee kupiyε ritime sì. Uu pée rikuú rinyine taá uu tone.

³⁰ Kei ke pisoi kulúi apí ne pipáikó ne pinyíye ne síkankáláká ne pisíméciré ne pitóikó picɔ picɔ u kálaapo api uana-i pi laikεε, uu pi poisente.

³¹ Kei pisoi api pisíméciré n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalé, pipáikó pin sóne, pinyíye pin nyáni, ai nnóo pi yipu api pée Isirayeeeli pikó Uleecaa ríyu n waisé.

Yeesu ye pisoi ákotokú ana (4.000) kpínii

(Mariki 8:1-10)

³² Yeesu uu pεε upipiretiki séi uu pi maa re: Pisoí mpí icø yε íwe né welε. Siyáa sitaani yε nsí kapi kénékúrí we ápi kø nkpéni líka má piké li. Am kø la kέ ne nkú pi kuisε. Insá lε, li yέ ha ncée pi feriyε.

³³ Upipiretiki api pεε u pisε re: Yei kari yé kuyúi nkú-i ilukε meyá tu pisoi píima mpí piké ne n le?

³⁴ Yeesu uu pεe pi pise re: Akpónó alé kani má? Api re: Asεei ne sikpíntomépi nkáripi.

³⁵ Kei kuu pεε pisoi pεε n cápinelē tinóω he re piké kete ni-
tone.

³⁶ Kapi n tónē, uu akpóná aseei nyẽ ne ikpíntomé iyẽ kpísi uu Uléécaa paoñesee uu pree a kpókərīne uu upipiretiki pa, api pisoi nnéí hóhne.

³⁷ Mpá úye uu le uu lepu. Pipirëtiki api akpónó keri nyee mpoone kooi ai anére aseei yipu.

³⁸ Ρερεε πεε ν λι γε λελέ πίτισι ημανε ἀκοτοκύ ανα (4.000), ἀπι πινόσι νε σιώά κεμέε κεξ.

16

*Pifarisi ne Pisatusee yé Yeesu pise re uké mewaisara wa
(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)*

¹ Ké Yeesu uu kei n tuipə, Pifarisi ne Pisatusee api ukékúrí hapə, pin wéési piké ripine u wa. Api u pise re uké mewaisana menyine wa mæe yé n nyisé re Uléécaa-i kuu léeri.

² [Kei kuu pi pese re: Ituŋe in n lóipə keyóme ken n wəŋne, nə yə maa re keyáa yə neni nyamle.

³ Keyóme kēn mmare n sannyē lin n hiihiilē, nō ye kō maa
re keyáa ye neni caaine. Nō ye fele ani keyóme mewee yenu
ani measei kom, amá áni ye lē ke Uléécaa uu ituñe nnyí-i
nókeneççape n wai asei kō!]

⁴ Nfáani këtë nké pisoi ye caaileñle hái, ápi la piké Uléécaa njáne ritiki. Amá mewaisaŋa kapi wéesi piké yé. Mewaisaŋa më ke Yonaasi uu n yé menyinecə kapi yé kó yé. Yeesu uu pëe pi yá uu tómpo.

*Pifarisi ne Pisatusee nkpónótə pite
(Mariki 8:14-21)*

⁵ Kę Yeesu nę upipiretiki api ritime ricɔ-mę n s̄i, upipiretiki api palei piké akpóńó kpísi piké nę ripéne.

⁶ Yeesu uu pœ̄ pi maa re: Ani nōménécíre t̄l n̄səne ne Pifarisi ne Pisatusee nkþónþt̄o pite.

⁷ Api pεe pimecɔpecire pipíseine kápáá re: Kári akpónó ne rimpéneñme nnya kuu lē cési.

⁸ Yeesu uu lē ceru uu pi pise re: Nō pisoi mpí nfatene nín piye. Yo nnya kani lē símaane re áni akpónó kpísi?

⁹ Iye nnya káni kómei hái ne nkpéni-mé? Ani akpónó anupú nyé kapi pisoi ákotokú anupú n hóone ne anére taro nyee m paoe ani kóoi léisee?

¹⁰ Ani akpónó nyé kapi pisoi ákotokú ana n hóone ne anére taro nyee m paoe ani kóoi pô kô léisee?

¹¹ Iye kai pée wa ne nkpéni-mé áni kahane n kô te ái akpónó kam tee kamí pée ne maa re: Ani nóménécíre tî ne Pifarisi ne Pisatusee nkprónótá pite?

¹² Kei ke upipiretiki api pée kô te ái nkprónótá pite kapi ye ne akpónó n wa kuú pée tee re piké ne pimecire tî. Amá lē ke Pifarisi ne Pisatusee api n céesi kuu re piké ne pimecire tî.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaa uu wéé

(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)

¹³ Ke Yeesu uu Filipu keté-mé Sesaree kuyu-i n lompø, uu upipiretiki pise re: Pisoi ye re nê, Usoi Kepipi néé úye?

¹⁴ Api u pese re: Pinyine ye símisi re pô Yohani Uniwole, picô re pô Elíi, picô pô kô re Yeremii néé antepuye kecôpe use unyiné.

¹⁵ Kei kuu pée pi pise re: Nô ní, nô ne mpíi re néé úye?

¹⁶ Simao Piyee uu rinôo u yôsu re: Pô Kirisi ke Uléécaa uu n wéé. Pô Uléécaa, nfâa ute Kepipi.

¹⁷ Kei ke Yeesu uu pée rinôo rikpá uu re: Pô únarekomé le, pô Yonaasi unjmáne Simao! Li we re ái kesoipipi kee mmú pô símisi, amá Unésáa yee keyómecca-pô n we lo.

¹⁸ Lë nnya, ké mmú pô símisi re pô Piyee, liasei re ripare. Tipare tê kecâá kam pinékó cápinene, nkpo ñmaa ricuruu nín yé nñanje nka pikecâá m má.

¹⁹ Né Uléécaa iyôopi rinôo kehánne pô rimúise. Pôn ye linyine keté nké kecâá n yé, Uléécaa yé kô keyómecca-pô li yé. Pôn ye kô keté nké kecâá yo n ñmurei, Uléécaa pô né kô keyómecca-pô li ñmurei.

²⁰ Kei ke Yeesu uu pée upipiretiki rinôo he re ápi kape úka símisi re uyé ke Uléécaa uu wéé.

Yeesu ye unkpo ne umeyise nsímé riyoô

(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)

²¹ Kaí ne kei n kpísi ke Yeesu uu pée upipiretiki pisímé kóraane re li pise re uké Yerusalem ha, uké ha meyá Pisuifi piwéése ne pereye Uléécaa inyânsé n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké pée keyáa táánú tuñé nkpo kémee yisi.

²² Piyee uu pée u kpísi uu ne iyaa leepo uú ne u cései re: Uléécaa úu yé ñmurei, Upíima! Líka ái pô wainé!

²³ Kei ke Yeesu uu pansenpø uu Piyeε maa re: Póoké më pele, Setani! Kapε ne né rikø! Po lalé poké né púneisente ké loó! Kepómúñé ye sisoipipi kemúñé le, ái Uléécaa kekó.

²⁴ Yeesu uu pεe upipiretiki maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékoó ya * uu pεe né tíki.

²⁵ Ai lika nnya, úye un n la uké unfaa lo, u n fómnile. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, u ye kale uu n yenu.

²⁶ Usoi un nkpení keté nté likó nnéi n yé uu pεe nfáa paa, kuláa kúye kuu pεe yé? Née yo kecire ke usoi uu yé fe uu hééle uú ne unfaa yenu?

²⁷ Usoi Kepipi ye ha Kesusaa meyøopi kémee sóntile ne piléécaatumé, aké pεe mپá úye lë kuu n wa hééle.

²⁸ Asei kam nní nó símisi re: Pisoi pεe nté nní n we kémee, pinyine yé né Usoi Kepipi yé kumúñé kpe-i kam inéyøopi n lenε api kelenε kpíni.

17

Yeesu ipiñε yε conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikpuulú memáá, Yeesu uu Piyeε ne Yakupu ne uyé uwā Yohani kpísi apí ne riyópe cágá rinyine taá apí ha kei pimecire n we.

² Kei ke uiipiñε ii piinipee iyε-i conse. Ukεyu aké n télu yare ituñε. Uilú ii wárara yare metéí.

³ Moisi ne Elii api pεe kpáfúme, pi ne Yeesu pin yóí.

⁴ Kei ke Piyeε uu pεe Yeesu maa re: Upíima, li nyamle re tóké nté n we. Pøn n la, né sicánñípi sitaani nté karii, pøo kesé kpísi, Moisi kesé, Elii kesé.

⁵ Un kei lë símisi, kuhope pei-peí kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi lala kées nnépóonare nnéi n te. Ani kutu ke ricø!

⁶ Kei Yeesu pipiretiki api rinóo tē n kð, iwame píima ii pi loni api lólu api keté kényu tuhu.

⁷ Yeesu uu pεé nyøsópø uú ne pi kø uu re: Ani yisi, iwame ii kapε nó wa.

⁸ Kapi inípεe rinsíka, Yeesu mecirε kapi yé.

⁹ Kapi riyópe n cépilé, Yeesu uu rinóo ntí pi he: Ani n séélë, áni kapε úka lë kani n yé símisi liké ha ne keyáa kë ke Usoi Kepipi aké yé nkpo kémee n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki api pεe u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api re Elii yee mefoí sónti liké kelenε keté ketø tu?

¹¹ Uu pi pεse re: Li pise asei kecáá re Elii uké mefoí pεeme uké mپá yo ripøhø-i li yekei.

* 16:24 10:38

¹² Né ne la kē nō sīmisi re Elii ye pipeemē masile pisoi ápi nkpaní u ceri, amá apí ne u wai yare kapi n̄ la. Limecō ke Usui Kepipi ake ko pianipe-i íwe lene.

¹³ Kei ke upipiretiki api p̄ee kō te Yohani Uniwole nsímé kuu pi sīmisi.

*Yeesu ye kewā kē ke kuniri aku m pekesi poise
(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)*

¹⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api risoiwuí ne riñkō, utisi unyiné uu ukékúrí nyosóp̄o uu uana-i wúla.

¹⁵ Uu re: Upíima, a kēnēwā nké íwe tē! Ke rikpínkpi p̄olulé ake ye messére lóirente aké ne míni-i née nna-i lóipo.

¹⁶ Ne ne pipópirretiki ke lesep̄ole ápi fe piké ke poise.

¹⁷ Yeesu uu p̄ee re: Nō nfatenciré ne pikpááree mpuri mmú! Ituñe ilé kam nōkenémee pitónē kpánē? Ituñe ilé kam yé lē ne nō n kahari? Ani ne kewā kē nté né kam.

¹⁸ Yeesu uu kuníri senkeē dku kejmnánepi ke-i lelu ake meyéne mesē kei nní pélu.

¹⁹ Kei ke upipiretiki api p̄ee ukékúrí hápō api iyaa u pise re: Yo nnya kári fe tóké kejmnánepi kē aníri pesē?

²⁰ Yeesu uu pi pesē re: Ke nōnnéfatene nn n fílē nnya ye ni. Asei kam nō sīmisi re nōnnéfatene nn p̄ee mpuri yuke-yuke sei nnyiné n tulaalé, nō ye p̄ee fe ani riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-po nyere, ari mesei lē wai. Líka ái yé p̄ee n we kani yé piwai m pooné.

²¹ [Piyómeyáhaa ne pinóopahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pesē.]

*Yeesu ye unkpo ne umeyise nsímé kpálē
(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)*

²² Kumúñé kpe-i kapi Kalilee ketē n kóónulé, Yeesu uu p̄ee pi maa re: Pi yé Usui Kepipi t̄i api pisoi anipe-i wai

²³ api ke kopu, ake p̄ee keyáa táanū tuñé nkpō kémee yisi. Kuu lē n̄ ma, upipiretiki ap̄ō aa caai hái.

Uléécaa keyō ulampoo pihéele kecáá nsímé

²⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api Kapérinawum n tuip̄o, p̄ep̄ee Uléécaa keyō kémee lampoo n yósu api Piyeē kekúrí s̄i apí ha u pise re: Nōunéwéése úu ye Uléécaa keyō ulampoo héele née?

²⁵ Piyeē uu pi pesē re: U ye héelele. Kuu keyō-i m p̄eep̄o, Yeesu uu u pise re: Iye kaa müsu Simoo? Piyupipi née pisáne kai pise re piké ketē nté piyóopi lampoo ne itah̄o m pasii?

²⁶ Piyeē uu u pesē re: Pisáne ye pi. Kei ke Yeesu uu p̄ee re: In lee ni, ái pise re piyupipi piké héele.

²⁷ Amá ári la merówai menyine mēké pi ricón. Lē nnya, a ha kupiyé kémee kēhímpi rip̄olo aa nkpiñtomé foí kaa n̄ tininé

leseri aa nnóo n haase. Pó kémee siwóó sē kai ró m pise leepo, aa si kpísi aa ne tó ne mpó ulampoo hééle.

18

Wóó Uléécaa iyøopi kémee uwéése?

(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)

¹ Likumúnje kpe-i, Yeesu pipiretiki api ukékúrí hapo api u pise re: Wóó *Uléécaa iyøopi kémee uwéése?

² Kei ke Yeesu uu pée kewá sínsápi kenyine sée uu pikecope ke nyeresé

³ uu re: Asei kam nní nó símisi re nönsá mefine n conse nöké siwá sínsápi meco n we, áni yé Uléécaa iyøopi kémee lompo.

⁴ Lë nnya, uyee umecire rincépise uu n we yare kewá sínsápi nké meco yee Uléécaa iyøopi kémee uwéése.

⁵ Uye un né nnya kewá nké keco kusáne n yosí, tinécíruu ñmaa kuu lë kusáne yosí.

Akópe pikaase kecáá nsímé

(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)

⁶ Yeesu uu ko upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyesé un siwá nsí kenyine kee ne kefa né n tenelé akópe n waisé, li kutosi we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi apí ne míminaa kémee u nyikipo.

⁷ Ke keté nké pikó api pipikó akópe n waisé nnya, íwe kapi topori. Likei lë ái piwée yáne. Amá úye un lë n wa, íwe ke liute u topori.

⁸ In te kupónípe née kupóna kpées ye akópe pó waisé, a ku riké aa ketaa-pó fómni. Li kutosi we poqué menípées mesé m má aa ne nfáa yenu ne kaa yé inípées ité m má aa ne íwe píima kémee loni nna teneciré kelō-pó.

⁹ In te mepónípées mées ye akópe pó waisé, a me lese aa ketaa-pó fómni. Li kutosi we poqué menípées mesé m má aa ne nfáa yenu ne kaa yé inípées ité m má aa ne íwe píima kémee loni nna teneciré kelō-pó.

Isáñ iyee m po api i heei kenyáru

(Luki 15:3-7)

¹⁰ Yeesu uu ko pimáa pi kpá re: Ani nóménécíre tí ne siwá nsí kecöpe kenyine pilómiise. Asei ye nyé re *pipileecaatumé ye mesére Unésáa yee keyómecaa-pó ní we leekéepo. [

¹¹ Li we re pisoi pée m pølaalé piwélaa ke Usói Kepipi aké ka keké piayu lo.]

¹² Iye kani yé? Usói un isáñ píle m má, ikémee isé in m po, úu ye isé ii we píle nnyí riýópe kecáá tíye uu ha isé nnyí yee nní m po wéésii?

¹³ Un n fe un i n heei, asei kam nō s̄imisi re ise iyē piheei yee urikiŋ niŋukusele ai tōsu ise ii we p̄ile nnyí yee ii nní m p̄o.

¹⁴ Lē nnya, Nōunésāa yee keyómeccaa-p̄o n̄ we úu la re p̄ep̄ee nní ne kefa u n tenelē, úka úu k̄o p̄ee pi waiselē kec̄ope unyinē uké p̄o.

Uc̄o akópe pisárei

¹⁵ Yeesu uu k̄o pimáa pi kpá re: Upóco un ne p̄o m púnnē, a mep̄ocíre u leep̄o aa u nyíse lē kuú ne p̄o m púnnē. Un n̄ jmurei, upóco kaa lē ncée s̄one-i p̄eseme.

¹⁶ Amá unsá ne kutu p̄o rinc̄o, aa usoi use née pité kpísi áá ne u leep̄o liké wa re pisoi pité née pitaani ye itansei nō li aní ne nōnnésímé nyónse.

¹⁷ Amá un p̄e kutu píco n yè, aa Uléécaa icápine pikó s̄imisi. Un k̄o Uléécaa icápine pikó kutu píco n yè, a u kpísi re usoi yee úu Uléécaa n nyu née *ulampooyoo lo.

¹⁸ Asei kam nní nō s̄imisi re nən yee linyinē ketē nké kecáá n yè, Uléécaa yé k̄o keyómeccaa-p̄o li yè. Nən yee k̄o ketē nké kecáá yo n̄ jmurei, Uléécaa p̄o né k̄o keyómeccaa-p̄o li jmurei.

¹⁹ Asei kam k̄o nní nō s̄imisi re pisoi pité pin nōkenécp̄e n kómēne ketē nté apí ne m̄ipá yo k̄api n̄ la pise, Unésāa yee keyómeccaa-p̄o n̄ we yé likei lē pi pa.

²⁰ Li we re pisoi pité née pitaani pin tinényíri yei n s̄ee pin ne n tū, ne pik̄ec̄ope welē.

Ukeikó yee uc̄o akópe pisárei n̄ yè kenyárū

²¹ Kei ke Piyeē uu Yeesu keyúrī rinyosóp̄o uu re: Upíima! Unéco un ne né m púnnente, melé kam yé fe am u sárei? Meseei kesē, née íye? Yeesu uu u p̄ese re:

²² Am p̄o maa re meseei jmanc̄, amá meseei meseei mep̄ehē kuwóó ne af̄eeré.

²³ Lē nnya ke *Uléécaa iyaoopi ii we yare nsímé mmú: Uyáopi unyinē yee keyáa upikeikó pise re piké awóme k̄apí ne u m má héélente.

²⁴ Kuu yé pikéē n kóraane, apí ne uu keikó unyinē hap̄o yee riwóme píima ne u m má.

²⁵ Ke ukeikó uyē úu nní pihéele n fen̄, uu keisaa uu rinóo he re piké u ne unósi ne siwā ne ulikó nnéi yáá piké ne riwóme hééle.

²⁶ Ukeikó uyē uu keteni-i anui kecáá wúla uu ukeisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelene Upíima, né linnéi p̄o hééle.

²⁷ Ukeisaa uu íwe u téni uu u yá uu tómp̄o, uu k̄o riwóme tē u he.

²⁸ Ke ukeikó uyē uu kei n léep̄o, uu ne uu keic̄o unyinē sáne yee riwóme u n lukadē yare siwóó nkáripi kumúñé. Uu uwómeluke uyē kemuū yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle.

²⁹ Ukeic̄o uyē uu anui u fine uu u kpurukee re: A ísuúlu li kelene, né p̄o hééle.

³⁰ Amá uu yúlu, ticuruu uu tíye api kukpaniilee u taní re uké kei n we uú ne uriwomé hééle.

³¹ Ke pikeikó picó api n yé lelee n wai, mpáocaaí nn pi loni api yisi apí ha lě nnéí lee n wa piukeisaa keensi.

³² Ukeisaa uu pée tum api ukeikó uyé u séipó uu u maa re: Pó ukeikó kpááree nkó! Tipówóme nnéí kamí pée pó he re po rikecáá ísuúlu né we nnya.

³³ Páa ye pée upókeicó nkó íwe tē yare ke néé íwe pó n tē mecoo?

³⁴ Uukeisaa uu kuwái ne tíye api kukpaniilee u taní re uké íwe rilélé uú ne uriwomé nnéí hééle.

³⁵ Yeesu uu kó kpá re: Nókenécope úye unsá ye uucó ne këfa këse n sárei, limecó ke Unésáa yee keyómecaa-po ní we uu u wainé.

19

Utisi ne unósi pitúunne këcáá icélaa

(Mariki 10:1-12)

¹ Ke Yeesu uu lě pisímé mí masí, uu Kalilee këteni-i yisi uu Yutee këtë këe Yuritee nkoi kuwéé-më ní we si.

² Pisoí kulúi apí kei u tikipo uu pitóikó poisente.

³ Pifarisi pinyine apí ne u kó re piké ripiné u wa nnya. Api u pise re: Ncée ye we re utisi yé fe uu mپá yo mpuri nnya unósi yuluu?

⁴ Yeesu uu pi pese re: Ani Uléécaa Nsimé ritelé këmee nsimé mmú kapi n wóí keenleí? Pi wóí re: Kékoraané, utisi ne unósi ke Uléécaa uu wa

⁵ uu re: Lě nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine u ne unósi apí ha péne apí pansé ipiné ise.

⁶ Lě nnya, ápi nkpení pité, amá piipiñe ye ise le. Lě nnya usoí uu kapé lě ke Uléécaa uu rimpéné kóólené.

⁷ Kei ke Pifarisi apí pée u pise re: Yo nnya ke Moisi uu pée maa re utisi yé fe uu pitúunne ritelé unósi wólu uu pée u yulu.

⁸ Yeesu uu pi pese re: Nónánkíñ ntaké nnya ke Moisi uu ncée nó he re ani ye fe ani nópinénósi lakase. Ai pée kékoraané-me lě we.

⁹ Asei kam nní nó simisi: Uye un unósi n lakase, linsá iwásánkáí nnya, kuu pée ha unósi féé kpísi, iwásánkáí kuu lě wa.

¹⁰ Kei ke upipiretiki apí pée u maa re: In lě kai pise re utisi uké ne unósi n we, li kutsoi we re usoí uu kapé unósi kpísi.

¹¹ Yeesu uu pi pese re: Ai pisoí nnéí pée yé nsimé mmú ñmurei. Pë ke Uléécaa uu n tíyesé re piké ñmurei meciré pée yé ñmurei.

¹² Li we re pisoí ye wele pée ápi ye pinósi n kpísi re ápi ye fe nnya. Lě kapí ne picó mari. Pisoico meawai mée lě picó pansesé. Picó póo Uléécaa iyøopi nnya pinósikpiké yá. Uye un n la uké icélaa nnyí kó uu kóm.

*Yeesu yε siwā tinōə sənε ritikise
(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)*

¹³ Lē memáá pisoi pinyine apí ne siwā sínsápi sinyiné Yeesu hapo re uké anípe sikecáá rilaa uké kó sikecáá keyómé yáási. Amá upipiretiki apí ne pi cesi.

¹⁴ Kei kuu pεe pi maa re: Ani siwā tiyá siké kenémee kam. Ani kapε ncée si tápisi. Likumúnjé re mpí pεe simεcō ní we pεe yé Uléécaa iyøapi kémee lõ.

¹⁵ Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu pεe limemáá kei yisi uu támbo.

*Uñmáne mámá unyiné kecáá nsímé
(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)*

¹⁶ Keyáa ke uñmáne unyiné uú ne Yeesu rikə uu u pise re: Sáa, lisənε líye kai pise re kέ wa kέ ne nfáa teneciré n yé?

¹⁷ Uu u pesε re: Yo nnya kaa lisənε kecáá nkó né písei? Usε kóló yεe Usənε. Uyεe Uléécaa. Pən n la pəké nfáa teneciré yé, isé kuu m pássi kaa yé n tikilē.

¹⁸ Uu re: Iyεe íye? Yeesu uu re: Iyεe re: Kapε usoi kpu, kapε iwásá wa, kapε nnóøme itansei nyεrε, kapε yáai.

¹⁹ A ye upósáa ne upóni ríyu waise, aa kó upóca n la yare kaa ripócuruu n la.

²⁰ Uñmáne uyε uu u pesε re: Ne lē nnéí wale. Yo icə kai pise re kέ wa?

²¹ Yeesu uu pεe u maa re: Pən n la pəké wa liké n nyamí ne kétəpo, a n ñme a lē kaa m má yáá, aa siwóó sε píwεkəó hóøne, pó pεe memá yé keyómecaa-po. Pən lē piwai m masí, aa pεé weri aa né tiki.

²² Ke uñmáne uyε uu lē n kð, uú ne mpóøcaai támbo, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³ Kei ke Yeesu uu pεe upipiretiki maa re: Asei kam nní nō símisi re Uléécaa iyøapi kémee pilone ye ne umámá páápüle.

²⁴ Ké kó nō rikpá re: Kuyoooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutəsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécaa iyøapi kémee n lompo.

²⁵ Ke upipiretiki pε api lē n kð, ai pi muuni símí api pεe re: In lē, wóo yé pεe fe uu píyulalé yenu?

²⁶ Yeesu uu pi nyánei nísənε uu pεe re: Leləe ái sisoi pipi kémee kuwai ní we ye Uléécaa kémee kuwai wele.

²⁷ Kei ke Piyee uu pεe rinóø yøsí uu re: A ripaí kari lirókó nnéí n týe tən pó tiki. Yo kari likemee yénune?

²⁸ Yeesu uu pi pesε re: Asei kam nní nō símisi re kumúnjé kpε-i ke nē Usøi Kεpípi am n sónti kέ méyukəó kεtε fale ke Uléécaa uu n conse kémee rinéyøøpitū kecáá n tone, nō kefi ne pité mpí

nóo nní né rintíki, nő ne ko atú kefi ne até kēcáá túntine aní ne Isirayeeeli ipuri kefi ne ité iyé pisoí ketahai túhaane.

²⁹ Pepeé né nnya síyo née pimáa ne piwá née piyéi née pisáa née píni née pinósi ne sipipi née sicare n tíye, yé lē kapi n tíyente yé meprehé píle, api ko nfáa teneçiré yénu ai likecáá kpá.

³⁰ Pifoí meyā yé pitórəo panse, pitórəo meyā api pifoí.

20

Pikeikó pee ituŋe ikó ikó kekei kēmee n hápə kenyáru

¹ Yeesu uu ko kpá re: Lē nnya, Uléécaa iyɔɔpi ye ko we yare nsímé mmú: Ukeisaa unyine yee kēmāresine leepə re uké pikeikó wéesi piké ualéé kapi ye n sée re fiinyi kecare kēmee u keisi.

² U ne pē api kōmeine re uké pi hééle nnéí mmē kapi ye keyáa kesé ukeikó n héele. Kei kuu pee kecare-i pi tóŋsepə.

³ Kai mí pi yare ituŋe mesé áme we kefi kumúnjé, uu ko leepə uu pikeikó picə yénu, pē pin kéyaála-i méwoo nyénu.

⁴ Uu pi maa re: Nóoké ha ko kēnēcare-i keisi kē nnéí mmē kai m pise nó hééle.

⁵ Api yisi api s̄l. Uu ko ituŋe kecire kumúnjé ne nnyóó metaani kumúnjé piléepə kpá, uu ko pikeikó picə kpísi.

⁶ Kai nnyóó menupū mí pi, uu ko piléepə kpá uu pinyiné yénu pin kei nyénu, uu pi maa re: Yo nnya kani nté méwoo nyénu ituŋe ne imelolé?

⁷ Api u pese re: Leleé re úka úu pikei ró kpísi. Uu pi maa re: Nóoké ko n ñme ani ha kēnēcare-i keisi.

⁸ Kai nnyóó n wa, ucarete uyé uu uyee ulikó kecáá m paílē maa re: A pikeikó pē sée aa pepeé metórəo n̄ ka ne pihééle koraane áá ne pifoí kétə páálá.

⁹ Pepeé nnyóó menupū kumúnjé pikei n kóraane apí weri, mípá úye uu nnéí mmē kapi ye keyáa kesé ukeikó n héele yósu.

¹⁰ Ke pikeikó foi pē api n̄ ka, apí m músu re piihéé yé picə ikó rifaau. Amá mípá úye uu nnéí nse mmē kapi ye keyáa kesé ukeikó n héele yósu.

¹¹ Api kewóoyóó ke-i injmúlaa ne ukeisaa uyé iwáhó loni.

¹² Api re: Mpí pee nní pikei metórəo mmé n̄ ka ye wale ituŋe mekóónú mesé. Aa pee tó ne pē nnéí nse mmē kapi ye keyáa kesé ukeikó n héele kaa yé yosii?

¹³ Ukeisaa uyé uu piuse rinóó yósu re: Am inípee pó li, unésáne! Ai ró kōmeinele re nnéí mmē kapi ye keyáa kesé ukeikó n héele kaa yé yosii?

¹⁴ A lipókó kpísi aa tómpə! Ne lale kē nó ne uyee pikei metórəo mmé n̄ ka nnéí nse héele.

¹⁵ Yare áam ncée má kē linékó ne menéla wa, née íye? Née po inípee wəŋne re ne kefa láárú nnya?

¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá re limecó ke pitárəo api yé panse pifoí, pifoí api pitárəo.

*Yeesu ye metáanū unkpa ne umeyise nsímé simisi
(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáa kenyine Yerusalém n tósu, uu upipiretiki kefi ne pité pē iyaa séi uu pi maa re:

¹⁸ Nō nyánii, Yerusalém kari nní símpo piké ha kei Usui Kepipi tī piké pepees ye Uléécaa inyónse n wa piwéésé ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu.

¹⁹ Pi yé pepees ápi Uléécaa m pakarelé anipe-i u wa, api méwoo u nyánei api iséí u fopii api kunapéékoo kécáá u karii, uu pees keyáa táanū tuñé nkpa kémee yisi.

*Lë ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise
(Mariki 10:35-45)*

²⁰ Kei ke unosi uu upinjmáne keté, Yakupu ne Yohani kpísi uu ne Yeesu leepo, uu ukéyu-i wúla uu ne u téni.

²¹ Yeesu uu pees u pise re: Yo kaá la kék pó wa? Uu rinóo u yósu re: Ne la re a ñmurei re pó tíyesé pinéjmáne mpí keté apí masí ipóyáapi kémee tone, ucó kupóluké-luke, ucó kupámíi-mé.

²² Yeesu uu pees pi pese re: Ani nyu lë kani kei nní n welu. Nō fe ani ntóosi keporipi kam n níruné níruu? Api re: Eee, tó fe.

²³ Yeesu uu pi maa re: Nō mesei ntóosi keporipi menéco n ntí. Amá in kunéluké-luke née kunémíi metone nkó mmú, ái née yé tíyesé liké ne lë. Pē nnya ke Unésáa uu sitone së n nyónselé kuu si pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi törəo mpí pðo lë n kð, piripəo arí ne pimárecó pité mpí caai.

²⁵ Yeesu uu pinnéí séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpilel te ayu piwéésé ye pinnajé ne a wéékuselenle, pisoi kécire pin pinnajé a nyíselé.

²⁶ Amá ái limecó kai nō kémee we. Uye un n la uké nókenécpē uwéésé, uké panse nóunékeikó.

²⁷ Uye un kə nókenécpē ikpéē n la, liute uké nóunélási.

²⁸ Limecó ke Usui Kepipi áke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re kéké pico keisi kéké kə kenfaa kpísi kéké piakópe nnya he liké ne pisoi meyā ayu lo.

*Yeesu ye pinyíye pité pøise
(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)*

²⁹ Lë memáá, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tósu, tisoiwuí piima rinyine ari un n tikilé.

³⁰ Kei ke pinyíye pité pinyine pees ricéetime n tū api kð te Yeesu yee tósu. Api pees sicááila kápáá re: Upiima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí!

³¹ Pisoī pēe n cāpinelē apī pi cési re piké riséé, amá apī pēe mēyā n cāái ḥmaa ne nnahe re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripai!

³² Yeesu uu pēe nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la kē nō wa?

³³ Apī u pesē re: Upíima, tō la re a wa irónípēe iké wúkule.

³⁴ Yeesu uu piiwe paí uu piinipēe ca, mese ne mese, inípēe ii wúkule, piketé apī pēe u tiki.

21

Yeesu ye Yerusalēm kuyu loni

(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Ke Yeesu ne upisencō apī Yerusalēm n nyahaipo, apī Olifiyee rikúú metene Petifasee kuyu-ilompo. Yeesu uu upipiretiki pitē tum

² uu pi maa re: Ani kuyu nkú kpēe nní nōkenéyū-pō ní we kēmee hapo. Nō mese ne mese keminaayaha kenyine leepo, ke ne kēkepipi sin toraalē. Ani si fenne aní ne né si weri.

³ Uye un n̄-ye nō m pise, ani u pesē re: Upíima ye si lalē. Liute yé kei nní nō riyá ani tómpo.

⁴ Lē ke antepu uu pēe m̄ ma liké ne n wa nnya kai lē wa. U pēe maa re:

⁵ Ani Siyōo kuyu pikó maa re:

Ani ripai, nōunéyōpi yee nní nōkenémee weme.

Usoi niye-niye lo,

keminaa kepipi kecáá kuu túnti.

⁶ Upipiretiki apī yisi apī tómpo, apī ha wai yare kuu pi n forii.

⁷ Apī ne keminaa ne kēkepipi weri apī pimelape sikēcáá láai apī mekēcáá u tonsē.

⁸ Pisoī kultí apī pisitukanka lese apī ncée-i tájente, pico apī apéi hépiri apī tájente re piké ne ríyu u waisē.

⁹ Pisoī pēe uk̄eyu n sóne ne pēpēe uk̄epire n t̄kilē apī pēe n cāái re: Tafiti Kepipi, ani uyee n sónti ne Upíima rinyiri ritaásē! Osanna, ani urinyiri keyómecaa-pō ritaásē!

¹⁰ Ke Yeesu uu Yerusalēm kuyu-in lompo, ai pisoī nnéí lémesi apī pēe m piseine re: Usoi úye kecire ye nkó?

¹¹ Pisoī pēe u n t̄kilē apī re: Uyee antepu Yeesu, Kalilee ketē-pō Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléécaa keyo-i pikpéense lakase

(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yeesu uu Uléécaa keyo kēmee lompo uu pēpēe kei n yálisi ne pēpēe n lééri nnéí lákase. Uu pēpēe siwóó n cōhōne ataapili ne pilōlāyái situmpi láuli.

¹³ Uu pēe pi maa re: Li wəlaalē te: Pi yé Kenéyo sée re keyómeyáhaayo. Amá n̄ ne ke ripólóselē piyaluke kuhore.

¹⁴ Kε Yeesu uu kei lē n̄ we, pinyíye ne síkankáláká así hapo así ne Uléécaa kεyø kέmee u kø uu si pøisente.

¹⁵ Amá ke pøree yε Uléécaa inyáonse n̄ wa ne isé picélaa api mewai píima ke Yeesu uu n̄ wapisi n̄ yé ne siwá sée Uléécaa kεyø kέmee n̄ cáái re: Osanna, Tafti Kεpípi, ai pi tóosi.

¹⁶ Kei kapi pεe u pise re: Pø kómei lē kapi nní n̄ cááii? Yeesu uu re: Eee. Uu pεe pi pise re: Lē nnyá, áni kahane Uléécaa ritelé kέmee nsímé mmú n̄ kee te: Pø týesee ái ne siwá sínsápi ne siwá fénfén péne asi pø m pakarentee?

¹⁷ Yeesu uu pεe limemáá kei pi yá uu kuyu lelu uú ha Petanii-pø fine.

Yeesu yε kúfikiyee anðø wa

(Mariki 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Kai n̄ weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalém tósu, nkú nn u wai.

¹⁹ Uu kúfikiyee ricéetimε yεnupo, uu sónepø uú ne ku kø, amá mεpεi ηmane kuu leepø. Uu pεe kuléé kpε maa re: Páa nkpéni kø píkai márune! Kei nní, kúfikiyee kpε aku kóósi.

²⁰ Kε upipiretiki api lē n̄ yé, ai nnáa pi yipu api pεe re: Iye ke kúfikiyee nkúaku nní mese ne mese kólaapø?

²¹ Yeesu uu pεe pi maa re: Ké asei kεcáá n̄o símisi re nən Uléécaa ne kεfa n̄ tenelē nənsá kø n̄ tíru, n̄o fe ani lē kam nní kuléé nkú n̄ wa mεcø wai. Ai kø lē ηmane, ticuruu, n̄o fe ani riyópe ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripølo, ai kø mesei lē wai.

²² Nən Uléécaa ne kεfa n̄ tenelē, n̄o yε lē nnéí kani yε kεyómeyáhaa-i m pise yε.

Yei kε Yeesu nnajε nn léeri?

(Mariki 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Lē memáá, Yeesu uu pεe Uléécaa kεyø-i lompø un we un pisoi céesi, pøree yε Uléécaa inyáonse n̄ wa piwéése ne kuyu piwéése apí hapo apí ne u kø api u pise re: Nnaajε n̄-ye kaá ne nní wai? Uye yee nnaajε pø he pøké ne nní n̄ wai?

²⁴ Yeesu uu pεe pi pese re: Ne la kέ nse n̄o pise. Nən tináa né m pese, né pεe n̄o símisi nnaajε mmē kam ne lē n̄ wai.

²⁵ Ne la kέ n̄o pise re wóo Yohani tumme re uké pisoi míni wole? Uléécaa née pisoi pεe u tumme? Api pεe símaane re: Tən nkpéni m maa re Uléécaa yee u tumme, u yé ró pise re: Kai pεe iyε wa káni ne Yohani nsímé ηmurei?

²⁶ Tən kø m maa re pisoi pεe u tumme, ái yé wa. Tø pεe risoiwuí wurule. Li we re pisoi nnéí yε Yohani nyánile re antepu lo.

²⁷ Api pεe mese Yeesu rináa pese re: Ari nyu. Uyε uu kø pi pese re: Né ám kø n̄o símisine nnaajε mmē kam ne lē n̄ wai.

Utisi unyine piñmáne pité kenyárū

²⁸ Yeesu uu kə pipise pi kpá re: N-ye kani kenyárū nké-i yé? Pi re utisi unyine yee pəe piñmáne pité má, uu keyaa uñjmáne wéése maa re: Unéñmáne, a neni waasi a ha anélée nyē kapi ye n sée re fiinyi kecaré kémee keisi.

²⁹ Uñjmáne uu u pəe re: Am sī! Kai rinkpásə, uu kəmúñjé conse, uu yisi uu waasi.

³⁰ Utisi uyē uu kə uñjmáne tərəo limecə male. Uyē uu re: Σεε, ne kō, Sáa. Amá úu pəe nkpaní waasi.

³¹ Yeesu uu pəe pi pise re: Nō müsu re wóo piketé kecōpe usáa mela wa? Api re ufoí lo. Yeesu uu pəe pi maa re: Asei kam nní nō símisi re pilampooyóó ne piwásánkaí yé ne kekpéé nō wa api Uléécaa iyəöpi kémee lompo.

³² Li we re Yohani Uniwole ye nōkénémee kale uu asei ncee nō nyíse, áni ne kutu u ricə. Amá pilampooyóó ne piwásánkaí api unsímé ñmurei. Ani kə lē nnéí yénu, amá áni mēfīne conse nəké unsímé ñmurei.

Pikeikó pəe rikpákárá m má kenyárū

(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani kə kenyárū kecə kutu ricə: Ucarete unyine yee we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecaré taməsi, uu mmelə wai uu ne ke kóónú. Uu kə kecaré ke-i kuhóre túni uu kétacerii məm kei kapi yé pítə n cérii. Uu kə limemáá keméré cágá kenyine məm uu pəe pikeikó wéési re piké kecaré kē kecāá u m paílē uké ncée ha uké kam.

³⁴ Kai aléépipi nyē kutúú n tu, uu upilasi yukuse re piké ha upikeikó pə-i ualéépipi u yáome.

³⁵ Pikeikó pə api pilási mpí cōpii. Api usə kaii api ucə kopu, api utáánū apare tapisi uu kpi.

³⁶ Ucarete uu kə pilási picə piyukuse kpá, pə pin kulúi we ne pifoí. Pikeikó pə api kə pə wai yare lē kapi pilási foí n wa mēcə.

³⁷ Uu picérei pənəe uu uñjmáne yukuse uu pikemee tum, un müsu re: Mpá liké íye wa, pi yé unéñmáne wuri.

³⁸ Amá ke pikeikó api uñjmáne uyē n yé, api pimecōpecire n tee re: Nkó yee masí usáa mēmá nnéí te. Ani kam təké u kpu təké pəe umemá n te.

³⁹ Kuu n tuipə, api u tini api kecaré ilúké u sá api u kopu.

⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárū mí masí, uu pi pise re: Ucarete uyē un ha n ka, yo kuu yé pikeikó pə wa?

⁴¹ Api rinōo u yósu re: U pikeikó kpákárá pə mēkōpe kóniné. Pilicə ái yé nkpaní íwe u wa. Uu pəe ha pikeikó fée forii re piké kecaré kecāá u m paílē, apipi an m pi, api ye u túuni.

⁴² Kei ke Yeesu uu pi pise re: Ani nsímé mmú píkai Uléécaa Nsímé ritelé kémee kéénlē te:

Tipare ke pimóme api n fóm tēe panse ricíre-cire tēe kenui-i n wee?

Upiima yee lē wa. Mewaisaŋa kuu rō n yéneise yē mē!

⁴³ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Lē nnya, nō mpí, nō nní Uléécaa iyəɔpi kémee ní we, pi yé ikemee nō lese api mpuri féé meee Uléécaa mela n wai tonsé.

⁴⁴ [Lin úye n fóm un tipare tēe tinkpōu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukécáa n loó, ti yé u nā].

⁴⁵ Ke pəpees yē Uléécaa inyōonse n wa piwéésé ne Pifarisi api Yeesu sinyárū sē n kō, api céru re pē kuú ne máne.

⁴⁶ Api pəe icée n wéesi piké ne u tī, pin kō pəe risoiwuí wuru re pisoi yē u nyáni re u antepu le nnya.

22

Pinósikpiké anyā iluke kenyárū

(Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kō kenyárū kecō pi kpá re:

² Uléécaa iyəɔpi yē kō we yare nsímé mmú: Uyəɔpi unyiné yee keyáa uuñmáne yee unási n kpísi anyā píima wai.

³ Uu upikeikó tum te piké ha pisoi séleime piké anyā iluke li. Amá pisoi api isáneséi iyē yulu api anyā wénte.

⁴ Uu kō pikéikó picō pitume kpá uu pi maa re: Ani pisáne sée ani pi símisi re: Anyā iluke yē pipele masile. Anénáala ne inésée kpəkəo kam kō. Mpá yo yē kéyu wale. Ani kam ani pinósikpiké anyā iluke li.

⁵ Api nkápáni isáneséi iyē kutu ricō. Mpá úye uu ulikó-mē tómpo. Picō api sicare waikéε, picō api ayáa tóñaaapo

⁶ pitárəo pōo pikéikó pē cōpii api iseí pi waisé api pē pi kóni.

⁷ Ai uyəɔpi kuwóí wai, uu upisóóca tum apí ha pisoi pē kóni api pikuyu nna ñmaasi.

⁸ Uu pēe upikeikó picō maa re: Anyā iluke yē pipele masile, amá pisáne ápi pēe ikuluke tulaalē.

⁹ Lē nnya, ani sicéepene-i léepo, nōn píye n yē, ani kusáne pi séiri.

¹⁰ Upikeikó pē api yisi api icée tóói api pisoi nnéí kapi n yē sélei, pisáne ne pikópe, pisáne api pēe kenyáyo yipu.

¹¹ Kei ke uyəɔpi uu pēe lompo re uké pisáne pē yáási, uu usoi unyiné yenu yee úu inyánlū n tanaalē.

¹² Uu u pise re: Unésáne, íye kaa wa aá ne nté lonti áa kō inyánlū tanaalē? Ai utisi muuni uú n sée'lē.

¹³ Uyəɔpi uu pēe pikéikó maa re: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kuñmaha-i u sápo. Kei kuu yé n téni un iní takai.

¹⁴ Yeesu uu pēe re: Li we re pisoi kulúi kapi sée, amá pē kapi pikecōpe n wéé ápi pēe kulúi we.

*Lampoo kapi ye Rəm uyəəpi p̄tima n h̄eεle
(Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)*

15 Kei ke Pifarisi api p̄ee símaane re íye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unnoasimé cire u n t̄l.

16 Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lesé api tum te piké ha Yeesu maa re: Upíima, t̄o nyule re asei ḥ̄mane kaa yé símisi. Po ye k̄o Uléécaa ncee pisoi céesile ne asei. Mpá usoi uké íye nsá nnahe m má, áa ye uinipree n wuru p̄on ne símisi.

17 T̄o la re a k̄epómúñé ró símisi t̄oké yé te ncée ye we re t̄oké ye Rəm uyəəpi lampoo h̄eεle née ári kape ye h̄eεle?

18 Amá Yeesu p̄o ne pimesaho kópe kapi n wai pinyuwé máálenle. Uu p̄ee pi maa re: Nó k̄ecáá k̄ecáá mewai pikó mpí, yo nnya kani né peikee?

19 Ani ne siwóó s̄e kani ye ne lampoo n h̄eεle kam nk̄é! Api mewóópipi mesé ne u hapo.

20 Uu p̄ee pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri tee nní m̄ekcáá we?

21 Api u p̄esé re: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu k̄o pi maa re: In l̄e, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaa likó Uléécaa pa.

22 Kuu l̄e tinóó t̄e pi m p̄esé, ai nnóó pi yipu api p̄ee u yá api tám̄o.

*Pisatusee ne nk̄po k̄emee meyise nsímé
(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)*

23 K̄eyáa k̄e cire ke Pisatusee api Yeesu k̄emee ha. Pisatusee p̄ee tee re pikpəkpo ápi ye nk̄po-i yisi. Api s̄i apí ha Yeesu leepo, api u pise re: Sáa, Moisi ye maa re:

24 Unósikó úye un n kpu unsá kewá m má, li pise re uuwā yee yé unósi uyē kukumannosi kpísi uu umáa mpuri wai.

25 Too! Amá piŋmáne pinyine p̄ee p̄ee kerócp̄e nté we. Pi pimárecō piseei le. Umáa uu unósi kpísi, uu kpi úu kewá yē. Uwā uu p̄ee umáa ukukumannosi kpísi.

26 Uyē uu k̄o limecō kpi, uu ukukumannosi uyē ne utáánū yá. Ai l̄e n wai hái ne usééi-sééi k̄emee-p̄o.

27 P̄e m̄emáá, unósi uyē p̄o k̄o kpi.

28 T̄o la t̄oké nk̄pēni p̄o pise re ke pimárecō piseei p̄e api nní pinnéi unósi uyē n kpísi, pi uye unósi ye ha lo, k̄eyáa k̄e ke pikpəkpo apí ha nk̄po k̄emee n yisine?

29 Kei ke Yeesu uu p̄ee pi p̄esé re: L̄e nnya kani nóménécire kiraasente. Ani Nléécaaasimé asei kómei, áni k̄o Uléécaa nnahe nyu.

30 Kumúñé k̄pe-i ke pikpəkpo apí ha n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkesine, pinósi páa k̄o pila sóonkeene. Amá pimefine yé ha n we yare piléécaatumé k̄eyómeccaa-p̄o.

³¹ Ani lē ke Uléécaa uu pikpəkpo meyise kəcáá nō m̄ ma api Unsímé Ritelé kémee wólu kēé, née yo? U maa re:

³² Née Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléécaa úu pikpəkpo Uleecaa amá u pinyánnýá Uleecaa le.

³³ Ké pisoi p̄e nnéí p̄ee n cápinelē pin kutu u cəlē api lē n kō, uicélaa iyē ii pi loni n̄səne.

Isé iyee Uléécaa isé kəcəpe icə n fe

(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)

³⁴ Ké Pifarisi api n kō te Yeesu yε Pisatusee feriyε uu s̄éése, api cápine.

³⁵ Pikecəpe isé ucélaa unyine uu p̄ee ripinε Yeesu wai uu u p̄ise re:

³⁶ Ucélaa, Uléécaa iseé nnéí kémee íye yee imáa?

³⁷ Yeesu uu re: A Upíima, Upóléécaa n la ne kəpófa nnéí, ne ipósoi nnéí, ne kəpómúñé nnéí.

³⁸ Iyee isé foí, iyee kō innéí kəcəpe imáa.

³⁹ Ilírū yee ifoí iyē məcə n sá yε nnyí: A upóco n la yare kaa ripócuruu n̄ la.

⁴⁰ Isé nnyí keté yee isé ne antepuyε icélaa riyíki.

Uyē ke Uléécaa uu n wéé ne Tafiti kəcáá nsimé

(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)

⁴¹ Ké Pifarisi api lē n cápine, Yeesu uu p̄ee pi p̄ise re:

⁴² Iye kani uyē ke Uléécaa uu n wéé kəcáá müsu? Uye kəpipi yε ke? Api u p̄esε re Tafiti Kəpipi yε ke.

⁴³ Yeesu uu p̄ee pi maa re: In lē, íye kai wa ke Nfáasəne nn Tafiti metéí he uu ne u séi re Upíima? Tafiti yε p̄ee maa re:

⁴⁴ Upíima yε Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mě kęyukəótone-i tone

hái ne kumúñé kpe-i kam yé

pipóláarə kəpónyále-i n co.

⁴⁵ In te Tafiti yε mesei u sée re Upíima, íye ke uyē cire uu yé kō p̄ee Tafiti Kəpipi?

⁴⁶ Pifarisi p̄e ápi fe piké níka Yeesu p̄esε. Kaí ne kei n kpísi, úka úu yε p̄ee kaha uké nnyine u p̄ise.

23

Yeesu yε re pisoi piké pimecire ne isé picélaa ne Pifarisi t̄l

(Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47)

¹ Lē memáá, Yeesu uu p̄ee pisoi p̄ee n cápinelē ne upipiretiki-mě pansep̄o uu pi maa re:

² Isé picélaa ne Pifarisi kaí p̄e we re piké isé ke Moisi uu nō m̄ pa asei nō símisi.

³ Li ne sá re nöké piicélaa rimúlú ani kō i tiki. Amá áni kapē ye pimewai ne yíraane. Li we re pē ne ye picō céesi re piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pée i ritiki.

⁴ Pi ye limúle-mule paasile api picō yasē, piricuruu ápi ye pée lika rica.

⁵ Pi mŕpá yo wai re pisoi piké ye pi yē nnya. Lē nnya kapi ye Nléécaasimé siloɔpi kapi ritii kecáá rimímeelú mepéré rikpásé api kō pisitukanka atime nwépí mepéré kpásé ai picō sikó feriyē.

⁶ Sitónē foí kapi ye keluke kémee ne Pisuifi ayomeyáhaalee-i n la.

⁷ Pi la re pisoi piké ipakare ne pi n yáhaankęe sicápine kémee, piké ye kō pi sée re picélaa.

⁸ Amá nő áni kapē ye týye piké ye nō sée re picélaa. Nō nónnénéí pimárecō le. Usoi use kóló yee kō nóunécélāa.

⁹ Ani kapē ye ketē kecáá úka sée re nóunésáa. Nóunésáa cireníje kani m má yee keyómecaa-pō we.

¹⁰ Ani kapē ye týye piké ye nō sée re úyukōo. Nóunéyukōo ye use le. Uye nní uyē ke Uléécaa uu n wée.

¹¹ Nókénécōpe uwéése uké pansē nóunékeikó.

¹² Uye un umecire rintaásé, li ye u ricepisele. Uye un umecire rincepise, li ye u ritaáselē.

*Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáá mewai kesi
(Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47)*

¹³ Iwe kani topori, nō isé picélaa ne nō Pifarisi mpí. Nō kecáá kecáá mewai pikó le! Nō ye pisoi ncée tápisile re ápi kapē Uléécaa iyoo(pi kémee lō. Nórinécúruu áni ye lompo, áni kō pée pēpēe n̄ la yáne piké lompo.

¹⁴ [Iwe kani topori, nō isé picélaa ne nō Pifarisi mpí. Nō kecáá kecáá mewai pikó le! Nōo pikúmannəsi anipe-i lē kapi m má yōo, ani ye kō pée keyómē yáasi ai náñai pisoi piké ne nō n yē nnya. Lē nnya ke Uléécaa uu íwe iyee ii icō m má nō waine.]

¹⁵ Iwe kani topori, nō isé picélaa ne nō Pifarisi mpí. Nō kecáá kecáá mewai pikó le! Ketē nké nnéí ne mínimaa kani kálē te nöké use unyine yē nöké u pansesē nóunépiretiki. Nōn liute piyéne m masí, ani týyesē uu pansē usoi nkó kái ne n sá re piké íwe teneciré kēlō kémee íwe lukeise iké nójinékó n fe meté.

¹⁶ Iwe kani topori, nō pinyíye mpí, nōo nní pisoicō n séni! Nō ye maa re: Uye un Uléécaa keyo n sée uú ne wééri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yee Uléécaa keyo-i n̄ we n sée uú ne wééri re u yé linyine wa, ncée n̄n we re uké lipiwai riyá.

¹⁷ Nō piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Uléécaa keyo kēe wura uyē m pansesē Uléécaa likó, yo yee liketé kecōpe ríyu má ne licō?

¹⁸ Nō ye kō maa re: Uye un Uléécaa keyo kémee kenyóonsehúúpi n sée uú ne wééri re u yé linyine wa, u yé

fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyóonseesee yee kehúúpi kecáá n láalé n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, úu ncée má uké lipiwai riyá.

¹⁹ Nó pinyíye mpí! Isée kapí ne n nyóonse api kehúúpi kecáá láá ne kehúúpi kee i m pansese Uléécaa likó, yo yee liketé kecöpe riyu má ne licö?

²⁰ Lë nnya, úye un kenyóonsehuúpi n sée uú ne wéeri, kelö kë ne lë nnéí lee kei n we kuu sée uú ne wéeri.

²¹ Uye un Uléécaa keyo n sée uú ne wéeri, Uléécaa keyo ne Uléécaa yee kekemee n we kuu sée uú ne wéeri.

²² Uye un keyómecaa n sée uú ne wéeri, Uléécaa riyoapitü ne Uléécaa yee rikecáá n tú kuu sée uú ne wéeri.

²³ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nó kecáá kecáá mewai pikó le. Nó ye mپá yo hoonelé, ani ne mantí ne ayéhepei ncöpuri péne ani hóóné awélé kefi, ani Uléécaa kuwélé kuse pa. Amá áni ye pée isé nnéí kecöpe ipiima yare nní asei piwélaa ne usoicö piwetu ne asei pitiki nkó ne pikei wa. Lë kai pée pise re nöké n tikilé nən pée kə ne litórəo licö nní wai.

²⁴ Nó pinyíye mpí, nō nní pisoicö n séni. Nō ye kúcerii ne n̄sə leselé, ani pée ísu ne péne ani muuni.

²⁵ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nó kecáá kecáá mewai pikó le. Nō we yare mpí pée ye kehee ne kecáripi kepíre ḥmane n heere api kemee yá meco. Lë kapi ye sikemee n li ne kapi ye n̄ ntí ye pée liyaa-ya le kapi n káipinkee.

²⁶ Nō Pifarisi, pinyíye mpí! Ani ye kehee ne kecáripi kémee mefoi heere, kepíre yé pée limecö sənesi.

²⁷ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nó kecáá kecáá mewai pikó le. Nō we yare rikpíi mmelé kapi míni tomé n túkei ari pée n wariyé pói-pói n̄səne meco, némípákane asoikohó ne líkperinkpekóo lee rikemee yipaalé.

²⁸ Limecö kaní we. Nō pisoi keyu-i nyíselé te nō isé tīkilenle, némípákane kecáá kecáá mewai ne mewai kópe mee nósinéfa-i yipaalé.

²⁹ Iwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nó kecáá kecáá mewai pikó le. Nō ye antepuye akpíi mónlé ani pēpēe asei n tikilé akó sənukuse

³⁰ ani pée re: Tən pée pirókpure isoi kumúñé kpe-i n we, ári yé pée ḥmurei təké pi rikpá təké ne antepuye kō.

³¹ Nō pée lë nyíselé ani nórínécúruu yámne re nō pēpēe antepuye n kō sipiré le.

³² Lë nnya, ani mesé nōpinékpure mewai kópe ne keyu mahā ne kétə-pə!

³³ Nō iwáa kpákárá nnyí! Iye kani yé wa áni yé ne nna teneciré kémee n lompo.

³⁴ Ani kō te né antepuyε ne pisoi pεε mewéésesəho m má ne isé picélaa kecire nó páme. Nó picō kō, ani picō kunapéékō kecáá karii, ani ko nónanéyómeyáhaalee-i picō iséí súúkεe, ani ko picō mýpá kuyu kúye-i n tikilē nón wéékuselē.

³⁵ Lē nnya ke pē nnéí kani n kō ápi ko líka wa nkpo nñi ne nō tenené, kai n kpíime usəne Apεeli kémee aí ne sī Perekoya uñmáne Sakarii kani Uléécaa keyo kémee kelō səne ne kenyóonsehúúpi kepáápáá n kpu kémee-po.

³⁶ Ké asei nō símisi re nfáani pisoi mpí pεε mewai kópe mē akpanii yenne.

*Yeesu ripəo yε caai Yerusaləm nnya
(Luki 13:34-35)*

³⁷ Lē memáá, Yeesu uu pεε Yerusaləm pikó maa re: N̄ Yerusaləm pikó, nō yε antepuyε kónle ani ko pē ke Uléécaa uu nókenémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesē kamí pεé la kē nō cápine yare ke kucáyahaaku yε kuaméj metene kusipipi n tā líka ái yε si wa mēcə ani yúlu?

³⁸ Lē nnya, Uléécaa keyo yé meñmane n we úka úu yé n we.

³⁹ Ani kō te áni neni piyéne né kpánε liké ha ne tu kumúñε kpe-i kani yé ha mí maa re: Uléécaa uké uyee Upíima rinyiri ne n wemε rikpá!

24

*Yeesu re Uléécaa keyo yé fori
(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ Yeesu uu pεε Uléécaa keyo-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api pεé ne u rikə re piké kémeməme u nyíse.

² Amá Yeesu pōo pεε pi pεse re: Lē nnéí kani nní n nyáni, asei kecáá, li sónti liké wa ripare ríka ári yé ricə kecáá n təsilē. Linnéí mmú yε sóntile liké fori téké-téké.

*Leləe n nyíse re ketē yε ketene tu
(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)*

³ Yeesu uu pεε sī uu ha Olifiyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapo api u pise re: A ró símisi píyei kai lē waine, ne yo kari yé kə ne ceri re mepópeeme mεe lē tu re ketē ketə yε kē.

⁴ Yeesu uu pi pεse re: Ani nóménécíre tī nísəne, áni kape tíyε unyinε uké kuyúí nō tā.

⁵ Pisoi kulúi yé sónaame use use, api yε rinényíri ne pisoi meyā kiraasente api yε pi maa re: Néé uyε ke Uléécaa uu n wéé. Lē kémee kapi yé pisoi kulúi kuyúí tā.

⁶ Nō kō te atópi yε nókenékúrí néé ketaa-po wai, amá áni kape nfasimé tónε. Lē kai m pise re liké wa kai lē wai. Amá kétə áke kahane n tu.

⁷ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncə ne təpu, keyópitē ake keyópitē kecə ne təpu, nkú nn silō sinyine leeri, ketē ake silō sinyine yeñesi.

⁸ Lě nnéí ye we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane.

⁹ Pée uyε-i ke pisoi api yé nō kpísi api nōpinéláarə anipe-i wai, api íwe nō wai api nō kóni. Isoipuri nnéí ii kə nē nnya nōinépuri yulu.

¹⁰ Kei kai yé pée pisoi meyā ne kelolé-mě ha, api pée n yámnenente, api pée ipuri n yuínne.

¹¹ Antepuye nəomē kulúi yé léeme api pisoi meyā kiraasente.

¹² Mewai kópe yé kέyu mahā, pisoi meyā nla nn pée hásu.

¹³ Amá úye un tinkáhá-káhá ne kétə-pə Uléécaa yé uriyu lə.

¹⁴ Uléécaa iyoɔpi Nsímé Kecire mée ketē nnéí kecáá kóónúne isoipuri nnéí iké kō. Lě memáá, mágá yo ketə ake pée tulu.

Iwε píima mekame

(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Antepu Taniyeeeli yé pée maa re kumúnjé kunyine yé kam ani ncaai píima mée yé n cōkəi yenu nn kelō səne riyíki-i tū. Uye un nsímé mmē n kee, uké musí uké liasei kō.

¹⁶ Lin lě n wa, pępęe Yutee ketē kémee n we piké wuri api ayópe taá.

¹⁷ Uyee yé ha kulee ipiraa kecáá n we, uké wuri úu kape re uké nkپáni kukemee lompə uké linyine kpísi uké ne ripéne.

¹⁸ Uyee kecare-i n we, úu kape nkپáni re uké wurime uké kέyo-i uketukanka kpísi.

¹⁹ Iwε ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori.

²⁰ Ani ne Uléécaa té te úu kape tíye itóó iyé iké nnyiyé kumúnjé néé kewénteyaa ketúnjé ró leemee.

²¹ Iwε píima iyé ke sisoi pipi asi kumúnjé kpe-i n lenē icə ii pikai léémelē hái ketē kékoraane-mē ne neni-mē, iicə ii kə pikai leeri.

²² Uléécaa unsá pée síweyaa sē n hasi, úka úu yé pée nfáa yé. Amá pē kuu n wéé nnya, u yé siyáa sē hasi.

²³ Lě nnya, úye un nō m maa re: Ani ripái, nté ke Kirisi uú we néé uyee nkó nté-pə áni kape ḷmurei.

²⁴ Pikirisi nəomē ne antepuye nəomē yé leerine piké mémaré píima lese piké nyíse, piké kə mewaisaŋa wapisí hái lin pée kufee n we, pin yé fe ricuruu api pē ke Uléécaa uu n wéé kiraasé.

²⁵ Ani léise re ne pisimé nō li masile.

²⁶ Lě nnya, pin nō m maa re: Ani ripái, uyee nkó kucesi kóima-i, áni kape ha. Néé pin nō m maa re: Ani ripái, uyee nkó kulee-i pékaalē, áni kape ḷmurei.

27 Yare ke krekónetéhe aké ye nní kéléécaa-po n léeme aké meyéne mesé yeéri ketuñeleemé-po aké ne sì ketuñelolé-po, limecə ke Usoi Kepipi aké sónti.

28 Li we yare kapi ye mí maa re: Kei ke isare kópe ii ní we, ke áyemeekú aa ye cápine.

Usoi Kepipi mekame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

29 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Síweyaa sē metómpo ke ituñe ií sōmaane, iwáre ii metéí paa, awárepí aa keyómeccaa-po poroiri, linajñe-najñe lée keyómeccaa-po ní we ai meyá yejesi.

30 Linyine ai pées keyómeccaa-po nyíse re Usoi Kepipi ye nyahaimele. Kei ke ketē nnéí kecáá isoipuri ii yé pées itu lō. Api pées Usoi Kepipi yenu, ken ahope kecáá weme ne kennajñe ne kemeyøøpi.

31 Api pées rináatónj maa ténsé, uu pées upitumé ketē awélé nnéí kémee túmeli. Api pē kuu n wéekée ketē nké ne keketə-po cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

32 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ricə. Ku ye kun ilése ñjmú n wairi, mepéi men n leeri, no ye mesé ne mesé ceri re kupii ye nyahaimele.

33 Limecə kaí we. Nən píyei lē nnéí mmē n yē lin n wai, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimele, un tinənəo ne kolē.

34 Asei kam símisi: Pisoi kunai nkú áku tósune kelené, nní nnéí liké ne ní kam.

35 Ketē ne keyóme yé təsí, amá anénəo áa metónjé má.

Uléécaa ñmane yee mítá yo ketə nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

36 Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē néé liituñe iyē nyu, mítá piléécaatumé pées keyómeccaa ní we néé Uléécaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mécire yee nyu.

37 Kumúnjé kpe-i ke Usoi Kepipi aké ha m péesi, li ha wainé yare kai Nowee nfaa kémee n wa mécə.

38 Nní kaí pées Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé pées ketē nnéí riñfe keké kelené n tu, pisoi ye pée wele pin le pin níru, pin sónnne, pin pisipipi pila ne pinóssi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompo.

39 Api nkpaní nká musí, míni amé ha ne weri amé pinnéí muuni. Limecə kaí ha wainé pée uyə-i ke Usoi Kepipi aké ha m péesi.

40 Pitisi pité yé likumúnjé kpe-i kecare-i n we, ai usé kpíípo ai ucə yá.

41 Pinósi pité yé n we pin nam, ai usé kpíípo ai ucə yá.

42 Lẽ nnya, áni kape lopile, li we re áni nyu keyáa kẽ ke Nónépíima uu m p̄eerie.

43 Ani n̄sone kõ te úyosaa un ye p̄ee n nyu ituŋe iȳ-i ke uyaa uu kesine n sónepo, u yéé p̄ee n nyánile úu yé tíye uyaa uké kéyo-i lompo.

44 Lẽ nnya, nóoké nómenečíre mesére n cápinelẽ nōn ne m̄. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake p̄eeri.

Ukeikó s̄one ne ukeikó kópe

(Luki 12:41-48)

45 Yeesu uu p̄ee upipiretiki p̄ise re: Wóo ukeikó yee asei n t̄kile un k̄o mesohó má? Uyee ukeikó uȳ ke úyosaa uu ye ne kéyo rinyá re uké ke m paílẽ, uu ye upikeic̄ iluke n̄sone wai yare kai m p̄ise.

46 In te úyosaa ye ukeikó uȳ leemē un mesei upikei kecáá we, u únarékomē le!

47 Ké asei nó símisi ani kóm te úyosaa uyee ne ulikó nnéí uukeikó yáne re uké likecáá m paíl̄.

48 Amá in te ukeikó kópe lo, u yé ukefa-i maa re: Unéyosaa úu mek̄ee sónti.

49 Uu p̄ee upikeic̄ ipépi loni, u ne pítapome api p̄ee n le pin níru.

50 Keyáa kẽ ne ituŋe iȳ ke ukeikó uȳ úu ne m músu kémee ke uuyosaa uú ha sónti.

51 Kei kuu yé p̄ee ukeikó uȳ lakase uu íw̄ u wai yare kapi ye kecáá kecáá mewai pikó n wa mēc̄. Kei kuu yé n téni un iní takai.

25

Pikpére k̄efi pinyine kenyáru

1 Yeesu uu k̄o upipiretiki pimáa kpá re: Lẽ nnya, Uléécaa iȳ-api yé ha n we yare nsímé mmú: Pikpére k̄efi pinyine p̄ee keyáa yisi re piké uñmáne unyine yee pinósikpiké n la mérí. Api sífiráa kpíkesi apí ne péne.

2 Pikec̄ope pinupū p̄ee piníri, pinupū pic̄o pisohoo.

3 Ke piníri mpí api pisifiráa n kpísine, ápi simekp̄o méka mēc̄o iyaa wa piké ne ripéne,

4 amá pisohoo p̄o pisifiráa me suúk̄ee api k̄o mēc̄o sinúmípi-i wai apí ne péne.

5 Ke uñmáne uȳ uú ne pikámē n nájaise, nn̄s nn pi yáái api lopilente.

6 Ke kesine ake m pi, kecááila aké lelu re: Uñmáne uyee nní weme! Ani leepo aní u tépei!

7 Pikpére p̄e nnéí api yisi api pisifiráa pinyónsenté loni.

8 Piníri mpí api p̄ee pisohoo p̄e maa re: Ani nómenekp̄o mē tó he, sírífiráa ye lale siké kpí.

⁹ Pisahoo pē pōo re: Eehei! Mē ne tā risále, áme tise tōké nō he. Li kutsi we nōké piyái kémee ha ani kei nōménékó ləlu.

¹⁰ Kumúñé kpe-i kapi pilale n tōsu, uñmáne uyē un turi, u ne pinupū pēpē pimecire n cāpinelē pin ne u mē api kesē kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyā n wai loni, ihánaa ii hánnaap.

¹¹ Liképiré, pikpére niri mpí pōo turi api cáái re: Upíima, a ró hánne! Upíima, a ró hánne!

¹² Kei ke uñmáne uyē uu pi maa re: Ne la kē asei nō símisi re ám nō nyu!

¹³ Yeesu uu pēs kpá re: Lē nnya, nnō nín we. Li we re áni nyu keyáa kéye néé ituñe íye-i kam sónti.

Pikeikó pitaani pinyine kenyárū

(Luki 19:11-27)

¹⁴ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Uléécaa iyɔɔpi yé ha n we yare nsímé mmú: Utisi unyine yēs pēs ncée pihápē la, uu upikeikó sélei uu umemá pianipe-i wai.

¹⁵ Uu use wura mewóópipi sipehepi sinupū pa, uu ucō wura mewóópipi sipehepi sité pa, uu utáánū wura mewóópipi kapehepi kese pa. U mípá úye nnañe ne musile uú ne lē kai m pise u pa, uu pēs yá uu tómpo.

¹⁶ Ukeikó uyee wura mewóópipi sipehepi sinupū n̄ yosí uu mesē ne mesē siwóó sē kpísi uú ne kpéénsē, uu wura mewóópipi sipehepi sinupū sicō kuláa yenu.

¹⁷ Uyee wura mewóópipi sipehepi sité n̄ yosí pōo kō limecō wai, uu wura mewóópipi sipehepi sité sicō kuláa yenu.

¹⁸ Amá uyee wura mewóópipi kapehepi kese n̄ yosí pōo ha kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

¹⁹ Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké ulikó kēe uké yé.

²⁰ Ukeikó uyee wura mewóópipi sipehepi sinupū n̄ yosí uu ukeisaa keyúrí nyosópo ne wura mewóópipi sipehepi sinupū féé sicō, uu re: Wura mewóópipi sipehepi sinupū kaá pēs né pa. Aa yēs, Upíima? Wura mewóópipi sipehepi sinupū sicō ye nsí kam kuláa n yé.

²¹ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sōne ne asei ute le. Likáripikó-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya, né limáa-maa pō rimúise. A lommē tōké anyā li.

²² Ukeikó uyee wura mewóópipi sipehepi sité n̄ yosí pōo kō nyosópo uu re: Wura mewóópipi sipehepi sité kaá pēs né pa, Upíima! Aa yēs? Wura mewóópipi sipehepi sité sicō ye nsí kam kuláa n yé.

²³ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sōne ne asei ute le. Likáripikó-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya né limáa-maa pō rimúise. A lommē tōké anyā li.

²⁴ Ai nkpéni yá uyee wura mewóópipi kepehepi kese n yosí. Uyé pao kó nyosópo uu re: Ne nyule Upíima re mepókó áme kusa pólú. Kecare ke-i kaa n lukesi kaa ye kpasi. Kei kaa n fô kaa ye kpéé.

²⁵ Lë nnya ke iwame ii né wa am keté kémee sipówóó kúlesi. Aa yee! Sipówóó see nsí, a yosí!

²⁶ Kei ke ukeisaa uu rinjó u pesé re: Pø ukeikó kópe ne ukánsoi le! Kaa lë n nyu re kecare ke-i kám n lukesi kam ye kpasi. Néé kei kám n fô kam ye kpéé.

²⁷ Pø yee pée sinéwóó ne kewóófore piyekei hale, am pée ha péesi am sinéwóó së yosu ne sikulaa.

²⁸ Ukeisaa uyé uu pée pikeikó pico maa re: Ani mekees wura mewóópipi kepehepi kópe uanipe-i yosí ani nkó yee nní wura mewóópipi sipehepi kifi m má kpá.

²⁹ Li we re nkó yee meyá m má kapi ye pípa rikpá aí ne u fuu, amá nkó yee úu líka m má, pi ye lë kuu m músu re u má ricuruu u yosile.

³⁰ Amá ukeikó nkó yee úu nní líka n yóriye likó leé re ani u ti ani ketahai-më kujmaha-i u sápo. Kei kuu yé n téni un iní takai.

Usoi Kepipi ye sóntile keké ne pisoi túhaane

³¹ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Keyáa kë ke Usoi Kepipi aké ha kemmule kémee n sónti ne piléécaatumé nnéí, keriyukatótú kecáá kaké ha tonené.

³² Keté nké kecáá isoipuri nnéí yé ha kekéyu-i n cápinelenle, aké pée pisoi ne pipicó kóolené yare ke useesé uu ye isáñ ne ipoi n kóolené.

³³ Uu pée isáñ ukuluke-luke-më wai uu ipoi ukumii-më wai.

³⁴ Kei ke uyóopi uu yé pée perees ukuluke-luke-më n we maa re: Nó mpí ke Unésáa Uléécaa uu nní rinkpá, ani kam ani iyóopi kuu hái keté kekoraane-më n yekeilë un ne nó më yosí.

³⁵ Li we re nkú ye né wale, ani né he am le, nníré nn né wai, ani né he am níru. Ne pée usáne le, ani nósinéyo-i kusáne né yosu,

³⁶ ne pée meñmane wele, ani ilü né taní, ne pée pólúle, ani kenécáá paí. Ne pée kukpaniilee-i wele, ani hapo ani né lóolú.

³⁷ Kei ke perees nní asei n tikilë api yé pée rinjó yosí re: Upíima, keyáa kéye kari pó yé nkú nn pó we, ari pó he aa le, néé nníré nn pó we, ari pó he aa níru?

³⁸ Keyáa kéye kaa usáne, ari sirýo-i kusáne pó yosu? Keyáa kéye kari pó yé pón meñmane we, ari ilü pó taní?

³⁹ Keyáa kéye kari pó yé pón pólú néé pón kukpaniilee-i we, ari pó lóolú?

⁴⁰ Uyóopi yé pée rinjó pi pesé re: Asei kecáá, ké né símisi re lë kani pinémárecó kecöpe usínsá unyine n wa, né kani lë li wa.

⁴¹ Kei ke uyáopi uu yé pëe pëpëe ukumii-më n we maa re: Ani kénékúri yisi ani ketaa-po rinyosó. Uléécaa ye anóo nō wale! Ani ha nna teneciré kémee lompo. Kei ke Uléécaa uu n nyáonse un ne Setani ne upitume më.

⁴² Nkú ye né wale, áni né he kē li, nníré nn né wai, áni né he kē n ntí.

⁴³ Ne pëe usáne le, áni nòsinéyä-i kusáne né yosí. Ne pëe meñmane wele, áni ilü né tã. Ne pëe pööhlule née ne pëe kukpaniilee-i wele, áni hapo nöké né rilöölu.

⁴⁴ Kei ke pë pöö kō rinóo yosí re: Upiima, keyáa kéye kari pö yé nkú nn pö we née nníré nn pö we née pön usáne née pön meñmane we née pön pöölu née pön kukpaniilee-i we, ári pëe ne kutu pö ricø?

⁴⁵ Kei ke uyë uu yé kō pi pëse re: Asei kécáá, ké nō símisi re lë káni pisínsá pë kécöpe unyine n wa, né káni lë li wa.

⁴⁶ Api pëe ne íwe teneciré kémee pi tómpo, amá pëpëe nní asei n tíkilë pöö pëe nfáa teneciré kémee lompo.

26

Pisuifi piwéésë ye kóméine re piké Yeesu tî

(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Kei Yeesu uu lë picélaa nì masí, uu pëe upipiretiki maa re:

² Nò yë te li tise siyáa sité piké ne nkpo melóó anyá li. Kei kapi Usói Kepipi piláaro anipe-i waine, pë piké kunapééko kécáá ke karii.

³ Kei ke pëpëe ye Uléécaa inyáonse n wa piwéésë ne Pisuifi piwéésë api Uléécaa usina kapi ye n sée re Kayifu keyöcöpe cápine,

⁴ api rinóo rise wai re piké meyaa Yeesu tî piké kpu.

⁵ Api pëe re: Amá ái kape pëe anyá kémee. Insá lë, pisoi pëe n cápinelë yé yisi api nyere.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kécáá tulaali kóonu

(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yeesu uu Petanii ketë-më sì uu ha uyó Simoo keyö-i topile.

⁷ Kapi n tû pin iluke le, unósi unyine uu kénúmipi sónë kenyine kémee tulaali néíkoó píima unyine müípo uu ne sónepo uu ne Yeesu kó. Uu Yeesu riyu kécáá tulaali uyë kóoni.

⁸ Ke upipiretiki api lë n yé, ái ne pi risá, api pëe unósi uyë maa re: Yo picáainkee ye nkpeni mpí?

⁹ Pi yé pëe fe api tulaali nkó yái nnéí píima api lisiwóó së píwekoó hóóne.

¹⁰ Yeesu uu céru re lë kapi símisi, uu pëe pi maa re: Yo nnyá kani lë unósi uyë cónlë? Mëwai sónë kuu né wa.

¹¹ Likumúñé re mپá píyei ke nó ne píwekáo aní we, ái mپá píyei ke tó ne nnő arí we.

¹² Inépijé kuu mëncire tulaali fô piké kelené nhóre né tã.

¹³ Asei kecáá, ké nó símisi re mپá yei kapi keté nnéí kecáá Nsímé Kecire yóólë, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiselë.

Yutasi yε lale uké Yeesu tî

(*Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6*)

¹⁴ Kei ke Yeesu pipiretiki kefi ne pité pë use kapi yε n sée re Yutasi Isikariyøötí uu pεe yisi uu pεpεe yε Uléécaa inyøónse n wa piwéése leepo

¹⁵ uu pi pise re: Nen Yeesu nñanénípε-i n wa, yo kani yé né pa? Pë apí mese ne mese kei nní nwóóweni mepipi afetaani keeni apí u muíse.

¹⁶ Kaí ne kei n kpísi, Yutasi uu pεe icée n wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu ne upipiretiki yε nkpo melóó anyá iluke le

(*Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30*)

¹⁷ Anyá nyε-i kapi yε akpónó nyεe áa pite m má n li keyaa foí ke Yeesu pipiretiki apí ukékúrì hápo, apí u pise re: Yei kaá la táké anyá nyε iluke pò wa?

¹⁸ Uu pi pese re: Ani kuyu-i kóó keyø-i hapo ani u maa re: Ucélaa yε re unkpo ituñe yε tule. Kepøyø-i ke u ne upipiretiki apí sónti piké nkpo melóó anyá li!

¹⁹ Upipiretiki apí mesei lë kuu pi mí ma wai, apí nkpo melóó anyá iluke wai.

²⁰ Kai nnyóó ní wa, u ne upipiretiki kefi ne pité pë apí tone apí iluke n le.

²¹ Keluke ke-i kuu pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenéçope unyine yé né tî uu pinéláarø anipe-i wai.

²² Kuu lë mí ma, upipiretiki apøø aa meyíkíyiki caai apí use use u m písei re: Upíima, yare né néé? Ucø uu kó re: Upíima, yare né néé?

²³ Kei kuu pεe pi pese re: Tó ne uyë tóó nní ricáripi rise-i n le yεe sónti uké pinéláarø anipe-i né wa.

²⁴ Usoi Kepipi yε keté nké kecáá tósule yare lë kai Nléécaasimé kémee kekecáá ní wólaalë mæcø. Amá uyεe piláarø anipe-i ke n wainε yε íwe toporile. Li kutøsi we ápi kape pεe liute m mari.

²⁵ Yutasi yεe piláarø anipe-i u n wainε pòo pεe u pise re: Yare néé pεe lo néé, Upíima? Yeesu uu re: Yare kaa nní mí ma.

Yeesu nkpo ne umeyise piléise inyekii

(*Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kərenti Foi, 11:23-25*)

26 Kε Yeesu ne upipiretiki api lē n tū pin iluke le, uu kukpónó kpísi uu kukecáá Uléécaa paoñesé uu ku kpókérine uu pi pa uu re: Inépiñe ye nnyí, ani yosí ani li.

27 Uu lē memáá kepóripi kpísi uu kekecáá Uléécaa paoñesé uu pi pa uu re: Ani yosí ani nónnénéí n ntí.

28 Menénye ye mmé mée n koñnu pisoi meyā nnya re Uléécaa uké piakópe pi sáreí. Ménye mē kaí ne ritiki Uléécaa uú ne pisoi séi re u ne pē piké kóméine.

29 Ké nō símisi re kaí ne neni rimpá, ám aléépipi pita mpí piníré kpáne liké ha ne tu keyáa kē ke tó ne nnō ari yé ha ko pita fale Unésáa iyøapi kémee ní ntí.

30 Kuu lē pisímé pi mí masí api pëe ipakare siyomé n yom pin pakarente, api wai api yisi api Olifyee rikúú taá.

Yeesu ye símisi re Piyeé yé kési re úu u nyu

(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

31 Kei ke Yeesu uu pëe upipiretiki maa re: Nō nónnénéí kesine nké né ñmeriyé ani wúrunkee. Li Uléécaa ritelé-i wólaalé te: Né useesé kpu, kuseelee isee nnéí ii kpíi.

32 Yeesu uu ko kpá re: Amá nen píyei nkpo kémee piyise m masí, né ha Kalilee keté-po nō m mé.

33 Piyee uu rinóo yósu uu re: Mpá pisoi nnéí pin pō nnya kelolé n yé, nē ám yé píkai loó.

34 Yeesu uu u pesé re: Asei kecáá, kē pō símisi re pō kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelené kooi.

35 Kei ke Piyeé uu pëe u maa re: Mpá lin nkpo ye mu, tó ne mpō táké kesé kpu, ám kuñmeriyé pō we. Pipiretiki nnéí api limecó male.

Yeesu ye Ketisemanee-po keyóme yáási

(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)

36 Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api kelō kenyiné kapi ye n sée re Ketisemanee kémee tuipó. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tū néeké rinyøsó kē ha keyóme yáási.

37 Uu Piyeé ne Sepetee piñmáne keté kpísi uú ne péné. Nfasimé piima ne mpócaai nnyiné nn pëe u tini.

38 Kei kuu pëe pi maa re: Tinépóo ye caailenle hái lin ne nkpo menyiné we. Ani nté n tū, áni kape lópile, táké kesé n nyáni.

39 Kei kuu nkáripi ne ketaa pi wa, uu wúla uu kéyu keté kipi uu Uléécaa yáási re: Unésáa, pō fe aa mítapá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kape menépósla wa, amá mepókó wa.

40 Kuu piyóme yáási mí masí, uu upipiretiki pë kémee pëepo, uu pi leepo pin lóni. Uu pëe Piyeé pise re: Lé nnya, áni nkpaní fe tó ne nnō táké kenampi kese kesé n nyánii?

⁴¹ Ani n tū nən nyáni nən keyóme yáási áni kape ne pipeikę́ kémee n̄ loó nnya. Li kesoipipi ripṓ we re keké ye lisone wa, amá ke pée rinárei málē.

⁴² Uu kō melírū nkáripi ne ketaa pi wai, uu kō Uléécaa yáási re: Unésáa, in te áa yé ḥmurei ntóósi kēporipi nké keké ne ketaa né wa re ne meníré ke málē, mepóla méké wa.

⁴³ Uu pēeri uu kō pi leeri pin lóni, likumúnjé re piinipee yé mulesile.

⁴⁴ Uu kō metáánū piyise kpá uú ne ketaa pi wai, uú ha kō mesé mě̄ ne Uléécaa téni

⁴⁵ uu pée kō upipiretiki kémee pēepō uu pi maa re: Nénte n̄ nkpéni lónile nən wéntelē? Ituŋe ye nkpéni tule re piké Usoi Kepipi tī piké pikópekoó anipe-i wa.

⁴⁶ Ani yisi tóké u tépei. Uyee né n kpísine uké pikópekoó anipe-i wa yé nyahaimelē.

Yeesu metine

(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Ke Yeesu uu lē n̄ we un símisi, upipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use kapi yé n sée re Yutasi un tuipō ne risoiwuí, atéhe ne apúnípi an muleilē. Pēpē yé Uléécaa inyánsé n wa piwéésé ne Pisuifi piwéésé pée lē pi tumpo.

⁴⁸ Yutasi uyee pée pianipe-i Yeesu n wainé yé pée risoiwuí céesile lē kapi yé ne Yeesu n céri piké tī. Uu pée pi maa re: Nen ha úye rimpira amá u yáási, uyee lo. Ani u tī.

⁴⁹ Kuu n tuipō, uú ne Yeesu kémee n sairilē uú ha u maa re: Ne pó yáási, Sáa! Uu pée u pira uu u yáási.

⁵⁰ Yeesu uu pée u maa re: Unésáne, a pikei pē kaa piwai n̄ ka mēkē wa! Kei ke pē api pée cápinepō, api Yeesu tini api mólú.

⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapō uu ritéhé kpeéu uu Uléécaa usina ukeikó kutu semí.

⁵² Yeesu uu u maa re: A ripótéhé tē tikukai-i pēsepō. Li we re pē nnéí pée ne ritéhé n kóni, titéhé kapi yé kō ne pē kpu.

⁵³ Aa nyu re nen pée nté Unésáa m pise re uké né lémmé, u yé pée nté nní piléécaatumé né pamé ai inoŋ kefi ne ité fáauu?

⁵⁴ Nen nkpéni lē n wa, li yé pée mmē kapi nní Uléécaa ritelé-i n wóí re nní kai nní n wai kai pise re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pée pisoi pée n cápinelē maa re: Nō atéhe ne apúnípi ne pitíne né ka yare usoi kpááree unyine kani pitíne ka. Mpá keyáá kéye ke tó ne nn̄ arí pée Uléécaa keyo-i we nen céesi, áni né tī.

⁵⁶ Amá lē ke antepuyé api Nléécaasimé kémee n wóí liké ne n wa nnya kai lē wa. Kei ke upipiretiki nnéí api pée u ḥmeriyé api wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane ptíma-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pερεε Yeesu n tī yε pεe u kpísile apí ne Uléécaa usina Kayifu kεyø sī. Kei ke isé picélaa ne Pisuifi piwéésε apí pεe cápinelē.

⁵⁸ Piyee uu ketaa-po Yeesu n tikilē uú ne Uléécaa usina kεyøcøpe tulu, uu lompø uu piméré kækúrí tone un ne mē uké yε lē kai yé ne kétø ní kpu.

⁵⁹ Pεreε yε Uléécaa inyøónse n wa piwéésε ne pitúhaane píima nnéí apí pisoi wéési pεe yé Yeesu ne nsímé rinkpárá piké ne u ní kpu nnya.

⁶⁰ Píseérakoo noomé apí cápinelø. Mpá ne lē, apí níka yε piké ne u rikpárá. Kai yé rinkpásε, pitisi pité pinyinε apí hapø

⁶¹ apí re: Usui nkó ye maa re u yé fe uu Uléécaa kεyø foru uu siyáa sitaani ne pimóme ke pεse.

⁶² Kei ke Uléécaa usina uu pεe yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéí ke pisoi mpí apí nní kepócaá n símisi kémee, ní-ye kaa yε pøké pεse?

⁶³ Yeesu uú n séélē léké-léké. Uléécaa usina uu pεe u maa re: Ne la re a Uléécaa yee n nyáni rinyiri sée aá ne wééri, in te pø kε Uléécaa uu wéε. Néé pøo Uléécaa Kepipii?

⁶⁴ Yeesu uu u pεse re: Lē kaa nní ma. Limemáá, né kɔ nò rikpásε re kaí ne neni n kpísi, nò Usui Kepipi yε kεn Uléécaa, nínahe nnéí ute kuluke-luke-mē kεyukøtonε-i tū. Nò kɔ u yε un kεyómecca-po ahope kecáá tū un ne wemε.

⁶⁵ Kei ke Uléécaa usina uu pεe uricuruu ilū kuu n tanaalē cérii ai nyíse re li u tóosile hái. Uu pεe re: Uléécaa ñmaa kuu nní lámaankee. Ai nkpaní nkpení pise re tøké píseérakoo pinyinε wéési. Nörinécúruu yε alé kuu Uléécaa n lámaankee konle.

⁶⁶ Lē nnya, íye kani músu? Apí u pεse re: Li ne sá re piké u kpu.

⁶⁷ Apí pεe metá kεyu-i pitúkente u loni. Apí akpini u tini, picø apí sipεse u kápáá

⁶⁸ apí ye pεe re: Pø kε Uléécaa uu n wéε, a ñmøinu aa ró símisi nké te wóo pø pi?

Piyee yε kesi re úu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lē tipoo-i n tū, unósi keikó unyinε uu lëepø uu kei u lëepø uu u maa re: Ne pøo lo! Pø ne kɔ pεe Kalilee ukó Yeesu uyε tikilenle.

⁷⁰ Uu pinnéí inipεe iyε-i késu uu re: Né ám nyu ní-ye kaa símisi.

⁷¹ Uu limemáá yisi uu rinønøa-mē sī. Unósi keikó ucø pøo kɔ kei piyéne u kpá uu pεreε kei n cápinelē maa re: Nkó pø ne kɔ pεe Nasareti ukó Yeesu uyε tikilenle.

⁷² Piyee uu kɔ pikéñe kpá uu wééri re: Ám usui nkó nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, pēpēe kei ní we apí nyosópo apí ne u kó apí u maa re: Asei kēcáá, po pisoi pē use le. Mepósímé kémee kai lē nyíselē.

⁷⁴ Kei ke Piyee uu kési njmaa uú ne ketē kpēeni uu wééri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu. Mesé ne mesé, icā ii kooi.

⁷⁵ Piyee uu rinóo tē ke Yeesu uú pēe u mí ma léise re: Icā iké kelené n kooi, po kési metaani re áa né nyu. Kei ke Piyee uu léepo uú ne mpóocaaí téni.

27

*Pi ne Yeesu Pilati kémee ha
(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)*

¹ Kai kóso n weesi mmare mare, pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése nnéí ne Pisuifi piwéése api rinóo rise wai re piké Yeesu kpu.

² Kei kapi pēe u paasi apí ne Róm uyoopi Pilati leepo.

*Yutasi nkpo kēcáá nsímé
(UPM 1:18-19)*

³ Yutasi yee Yeesu n kpísi uu piláaro anipe-i wai uu yénu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u cón, uu ukéfa-i téni uu nwóóweni mepipí afetaani mē kpísi uú ne pele uú ha pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése pē pa.

⁴ Uu pi maa re: Ne akópe wale. Ne usoi yee úu líka n caai yáá amí pa api kópu. Pē api u pesé re: Mpókó ye mmē! Ai ne tō yē!

⁵ Uu pēe siwóó sē kpísi uu Uléécaa keyo-i sá, uu sī uú ha umecire nýjme wai.

⁶ Pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése api siwóó sē híni api re: Kai nní ménye kewóó nnya, ncée nín irósé kémee we re piké Uléécaa keyo kuwóótakai kémee ke waipo.

⁷ Api kóméine api pēe ke kpísi apí ne utúhumome kémee ketē lólu re piké ye kei pisáne kulesi.

⁸ Lé nnya kái ne kei n kpíime ne není-mē, pi ketē kē sélei re: ménye kēcare.

⁹ Lé ke antepu Yeremii uú pēe Yeesu kēcáá mí ma uu Uléécaa nsímé ritelé kémee wólu kai wa re: Pi nwóóweni mepipí afetaani mē kpísile. Mē ke Isirayeeeli pikó apí musí re pi yé ukécaá hééle.

¹⁰ Apí ne utúhumome kémee ketē lólu. Lé ke Upíima uu re kē pi símisi.

*Pilati ye Yeesu nsímé piseise
(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5, Yohani 18:33-38)*

¹¹ Kapi uyoopi Pilati kémee ne Yeesu pitúhaane ní ha, uyoopi uyé uu u pise re: Póo Pisuifi uyoopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma.

¹² Amá ke pεpεe yε Uléécaa inyóonse n wa piwéésε ne Pisuifi piwéésε apí ne nsímé u rinkpárá, úu ríka pi pεsε.

¹³ Kei ke Pilati uu pεe u pise re: Aa mmē kapi nní ne pō n kparai kómεi, née?

¹⁴ Uu kɔ lě n séélē úu ríka pεsε. Ai pεe Pilati píri wai.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

¹⁵ Mpá nkpa melóó anyá áye, Pilati yèè ukpaniikó uyε kε risoiwuí ari n̄ la uké lese akpanii kémee léselε.

¹⁶ Utisi unyine kapi m̄pá yei n nyu yε pεe anyá kumúnjé kpe-i akpanii kémee wele. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi.

¹⁷ Pilati uu pεe pisoi pεe n cápinelē pise re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kirisi kεcōpε, úye kaní la kε akpanii kémee lese?

¹⁸ U pεe nyule ñmaa n̄sone re nfapəlε nnyā kapi Yeesu uanipε-i wa.

¹⁹ Pilati un kei lě ketúhaane ke-i we, liké ne rinsásε, uunosi uu pisoi tumpo re piké u maa re: Usoi nkó úu ncaai ñka wa. A unsímé kémee apónípε mahā. Ne kesine nké uyε nnyā keláré kópε kenyine kémee íwe lile hái.

²⁰ Pεpεe yε Uléécaa inyóonse n wa piwéésε ne Pisuifi piwéésε pin likumúnjé kpe-i pisoi pitálaankεe masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kémee lese uu Yeesu p̄š kopu.

²¹ Uyóópi uu pipise pi kpá re: Piketé kεcōpε, úye kaní la kε lese? Api u pεsε re Parapasi lo.

²² Ké íye Yeesu kapi n sélei re Kirisi p̄š wa? Api pinnéí u pεsε re: A kunapéékɔ́o kεcáá u karii!

²³ Kei kuu kɔ pipise pi rikpá re: Ncaai n̄-ye kuu mpíí wa? Api pεe sicááila nákííse ñmaa re: A kunapéékɔ́o kεcáá u karii!

²⁴ Ke Pilati uu n yé te m̄pá un ne n símisi, aí nkpani líka yoriyene, iwáó in meníñε meyá cálē, uu míni kpísi uu pisoi nnéí inipεe-i anípε nale uu re: Ai née ncée he re piké usoi nkó yεe úu ncaai ñka n wa kpu. Nónnékó yε mmē!

²⁵ Pisoi pεe n cápinelē nnéí api u pεsε re: Eee! Tó ne sirówá̄ tóké unkpa n̄cóni n te!

²⁶ Kei ke Pilati uu pεe akpanii kémee Parapasi pi lese, uu tíyεsε api Yeesu iséí súúkεe, uu pi u pa re piké ha kunapéékɔ́o kεcáá karii.

Pisóóca yε Yeesu kεcáá nyánei

(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)

²⁷ Uyóópi pisóóca api Yeesu kpísi apí ne kei kapi yε n túhaane lompø, pisóóca nnéí api kei u káláapø.

²⁸ Api ilü u mahani api kukpéléñku wéé u tani.

²⁹ Api pεε sinípeleépi rikəŋ parii api u kipise, api kə kenaapi kunípe luke-luke-mē u mūíse. Api pεε ukεyu-i wúla api sénnyi api re: Tə pō yáasi, Pisuifi uyəəpi!

³⁰ Api pεε meta u n túkente. Api ye kə kenaapi kə kpísi apí ne ríyu kecáá u pepu.

³¹ Kapi nnyei u m masí, api kukpélenku u mahani api uilü pitane u pεe apí ne kunapéékəj kecáá pikarii u tómpo.

Pi Yeesu kunapéékəj kecáá karii

(*Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27*)

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikarii tósu, apí ne Sireeni kətē utisi unyine sánə. Pi ye u sée re Simao. Api nnaŋje ne Yeesu kunapéékəj u cənse.

³³ Api pεé ha ne kelō kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kəlikəta. Liasei re: Kúyu Koŋoo kelō.

³⁴ Api píta ne pite tule-tule pinyine cöhəne api u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunə.

³⁵ Api u kpísi apí ha kunapéékəj kecáá karii, api paŋai apí ne pimecəpecire uilü həənente. [...]

³⁶ Api pεe kei n tū pin u m̩.

³⁷ Api kəkpénkpélépi kenyine kecáá wólu l̩ nnya kapi u n kpu api kunapéékəj-i uriyu kecáá karii. Pi wəi re: Nkó yee Yeesu, Pisuifi uyəəpi.

³⁸ Api pεe kə limemáá pisoi kpááree pité pinyine kesé karii, ucə ukuluke-luke-mē ucə ukumii-mē apí ne u kə.

³⁹ Picéetəŋé apí u lámaankee apí ríyu m pəuli.

⁴⁰ Api ye u maa re: Pəo ye Uléécaa kεyo n forii aa siyáa sitaani ne pimóme ke pεe, pən mesei Uléécaa Kepipi, a nkpeni ripóyu lə aa kunapéékəj kecáá suíri!

⁴¹ Pεpεe ye Uléécaa inyáonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése pəo kə limecə kecáá u nyánei apí ye ne maa re:

⁴² U pico yoriyentele amá úu pεe fe uké uricuruu yoriye! Nénte Isirayeeли Uyəəpi lo! Uké kə kunapéékəj kecáá suíme təké pεé ne kəfa u tene.

⁴³ Uléécaa kuú ne ritá uu ye ne maa re: Ne Uléécaa Kepipi l̩. L̩ nnya, in te Uléécaa ye ukecáá kpál̩, uké nkpeni u yoriye təké y̩ nk̩!

⁴⁴ Hái aí ne pisoi kpááree pə kətē kapi kesé n karii pénə apí kə l̩ u lámisi.

Yeesu nkpo

(*Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30*)

⁴⁵ Ituŋe kεcire kumúŋe hái ne kətúŋe metaani kumúŋe ke kumahā aku kətē nnéí kecáá c̩.

⁴⁶ Kai ketúnjé metaani kumúnjé ní tu, Yeesu uu kecááila píima kenyine súúni re Elii, Elii lama sapatani? Leleee re: Unéléléécaa, Unéléléécaa, yo nnya kaa né ñmeriyé?

⁴⁷ Pisoí pée kei n cápinelē kecōpe, pinyine api lē kom api re: Elii kuu nní sélei.

⁴⁸ Mese ne mese, pikecōpe unyine uu wuru uú ha sinéé kpísi uu píta nyepé-nyepé pinyine fe uú ne kenaapi kenyine kecáá tuhu uu u pa re uké n ntí.

⁴⁹ Picó api pée re: Ani riýá tóké yé te Elii yé kam uu u yoriyé néé.

⁵⁰ Yeesu uu meyá pipupeí kpá uu pée kpi.

⁵¹ Likumúnjé kpé-i ke kusáñjáá kapí ne Uléécaa keyo kémee n kénéle akú riceérine meté hái kecáá ne metene-po. Keté aké yéñesi, aparecañaa aa foresi,

⁵² akpíí meyá aa wíkulente, Uléécaa pisoí kulúi pée n kpí api yisikee.

⁵³ Api akpíí kémee léenti. Ke Yeesu uu ní ka uu nkpo kémee yisi, api Uléécaa kuyu lompo, pisoí meyá api pi yenu.

⁵⁴ Ke Róm usóóca kpéé ne pisóóca picó pée kei n we pin kesé Yeesu mě api n yé lē ke keté aké n yéñesi ne licó licó lee n wapisi, iwame ii meyíkíyiki ñmaa pi loni api re: Usoi nkó yé pée mesei Uléécaa Kepipi le.

⁵⁵ Pinósi yé pée kulúi wele, pin ketaa-po nyenu pin nyánei. Pimeyá pée hái Kalilee-po u ritikimé pin u léni.

⁵⁶ Pikecōpe pinyine pée nní Makitala kuyu ukó Maari ne Yakupu ne Yosefi uni Maari ne Sepetee piñmáne uni.

Yeesu mekulaa

(Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Kai nnyóó n wa, utisi mámá uyé kapi yé n sée re Yosefi un Arimatee kuyu ukó, uú hapo. Uyé ne kó pée Yeesu upiretiki le.

⁵⁸ Uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. Kei ke Pilati uu ñmurei uu ncée he re píké ha Yeesu u pa.

⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesáñjáápi tomé kecire-i wai

⁶⁰ uú ha ne nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémee u finsé, uu pée mepare píima menyine pímiise uu rinonoo fi, uu pée yá uu tómpo.

⁶¹ Likumúnjé kpé-i, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari ucó uyé pón kei rikpíí keyúri tú.

Tikpíí píméré

⁶² Ke keyáa kee yé ne kewénteyaa n tise aké n tu, pée yé Uléécaa inyóónse n wa piwéésé ne Pifarisi api yisi api Pilati keyo sí,

⁶³ api u maa re: Urósáa, to léise re ke unóóme nkó uú pée nfáa m má, u pée maa re u yé unkpo memáá keyáa táánú tuñé yisi.

⁶⁴ Lẽ nnya, a ncée hε re pisoi piké ha siyáa sitaani urikpíí nísəne m m̄e, upipiretiki ápi kape ne u n yáai piké lese, piké pεé ne pisoi n kiraasə re: u nkpo kémee yisile nnya. Lin lẽ n wa, nnóōmə mm̄e né pεe caai ai nfoí feriyε.

⁶⁵ Pilati uu pi pεse re: Piméré ye mpí! Ani ne pi ha piké ha rikpíí m m̄e yare kani n̄ la.

⁶⁶ Kei kapi yisi apí ha músu, api yénu lẽ kapi yé pimérékei pε n wa. Api mepare mée rinənəo n filē nísəne karii api pεe piméré tónsentε re piké m m̄e.

28

Yeesu ye nkpo kémee yisi

(*Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10*)

¹ Keyáa kee ne kewénteyaa rintíki ketúñé, Maari Makitala ukó ne Maari ucó api yisi re piké ha rikpíí rilooálú.

² Kei nní, keté ake yénesi, Upíima uléecaatumε unyine uu keyómecca-po suíri uu mepare mée rikpíí rinənəo n filē pímiise uu rikecáá tone.

³ U pεe télule yare kekónetéhε, uilū in wariye pói-pói.

⁴ Liiwame píima inyine ii piméré tini, api pεé n terii nfáa ní ne pári yare pi kpule.

⁵ Uléecaatumε uyε uu pεe pinósi pε maa re: Iwame ii kape n̄o n we. Ne yε te Yeesu uyε kapi kunapéékoó kecáá n karii kani wéési.

⁶ Uu nté we. U nkpo kémee yisile yare kuu mí ma. Ani kam ani kei kapí pεe u n finsε yε.

⁷ ani mēkēe s̄i aní ha upipiretiki símisi re u nkpo kémee yisile. U yé Kalilee-po pi m m̄e. Kei kani yé ha u yε. Mm̄e kam m má kē n̄o n símisi yε mm̄e.

⁸ Api pεe rikpíí kekúrī yisi, iwame ne mpóonare píima nn pi we apí ha mēkēe nsímé mm̄e upipiretiki símisi.

⁹ Liké ne rinsáse, Yeesu uu ne pinósi pε sánε uu pi maa re: Ne n̄o yáasi. Api ukékúrī hapo, api wúla api uana tini apí ne ríyu u waisε.

¹⁰ Yeesu uu pεe pi maa re. Iwame ii kape n̄o n we. Ani ha pinémárecɔ maa re piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha n̄e yε.

Piméré ye lẽ kapi n yε símisi

¹¹ Kumúnjé kpe-i ke pinósi pε api ncée n̄ we pin tósu, rikpíí piméré pinyine api yisi apí kuyu pele, apí ha pεpεsε ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése lẽ nnéí lεe n wa keenkee.

¹² Pε ne piwéése apí tone apí kómεine, apí siwóó píima sinyine piméré pε he

¹³ apí ko pi tálankεe re piké maa re: Tɔ kesine lɔpilele, upipiretiki apí weri apí u yáai apí ne tómpo.

¹⁴ Piwéésé pē api kō pi kpá re: Uyóopi píima un lē n kō, tó u símisi uu kóm áni yé ncón ríka yē.

¹⁵ Piméré pē api mesei siwóó sē yósu api lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē nní we ne neni-me nn ne Pisuifi kémee kóónulé.

Yeesu yε umecirε upipiretiki nyīsε

(*Maríki 16:14-18; Lukí 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8*)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kēfi ne use api yisi api Kalilee-pō riyópe te-i ke Yeesu uú pēe mí maa re piké ha sī.

¹⁷ Kapi u n yē, api u yáási api ukayu-i wúla. Amá picō pin ne we pin céreise.

¹⁸ Yeesu uú ne pi kō uu pi maa re: Uléécaa yε keyómeccaa-pō ne ketē nté nípá yo kēcáá rínaŋe né hele.

¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéí kémee ha, ani tíyesé pisoi piké kēnepire ritiki. Ani Sáa Uléécaa ne Kepipi ne Nfáasone rinyiri ne míni pi wole.

²⁰ Ani kō pi céési re piké isé iyē nnéí kam nó n karii ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéí kam nökénékúrí we ketē kéké ha ne tene.

Nsímé Keciré ritelé kε Mariki uu n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Pisoi meyā ye músu re Mariki yee ritelé ntí wóí. U kə pee Pəəli ne Piyeε ukeicə le (UPM 12:25). Pē kuu nísone písei uu ne Nsímé mmú wólu. Tə kə yē te u Yeesu rō nyísele yare Uléécaa Kepipi (1:1). Méwəle ketə-pə, Rəm usóóca wéése pōa haa re "Usoi nkó ye mesei Uléécaa Kepipi le" (15:39). Ai re ríyu kuú la uké yé nnya kuu píri pikəl pē wapisi, amá u kale uké keisi uké kə unfaa kpísi uké he uké pisoi ayu lə (10:45). Lē nnya ke Mariki uu Yeesu isoi ne unsé tó nyíse yare unkəpə isəəlú. Uayu meteŋni, kai n kpísi Kalilee kətə hái ne Yutee-pə ye nyíselē te Yerusaləm-pə kuú ha n kpine kaí ne u sī.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani Uniwole ye Yeesu nsímé riyóó uu kə míni u wolə (1:1-11).
2. Kunírlä ye kucesi kóima-i Yeesu peikεe (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárū ne símisi un kə Kalilee-pə mewaisanə wapisi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkəpə ne umeyise nsímé símisi, un kə upipiretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu kə pi maa re piricuruu piké pinfaa kpísi piké Yeesu məcə he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusaləm kuyu-i lompo Pisuifi piwéése api pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meyā lele. Pisuifi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunapéékəó kεcáá u kariile api kə nhóre nnyinε kémee u wai (14-15). Yeesu uu nkəpə kémee yisi uu umecire upipiretiki nyíse (16).

Yohani Uniwole ye Uléécaa Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Nté kai wólaalē lē kε Yeesu Kirisi, Uléécaa Kepipi Nsímé Keciré nn n kóri.

² Li antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétumε kəpókpéē waisε
uké ncée pō nyóonse.

³ Usoi rinəo ye ri təe kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upiima ncee nyóonse,

ani usiceepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoi míni wolə, un pi símisi re: Ani məfinε conse, ani tíyεse kέ míni nō wolə, Uléécaa uu nōanékópe nō sárei.

⁵ Yutee kətē pikó nnéí ne Yerusalem pikó nnéí api ukəmee n sónaapó pin piakópe yámnen̄te, Yohani uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁶ Kuyoooyoo nkpií ketukanka ke Yohani uú pée tanaalé un kəkónepampi kəhale-i télē. Apááni ne meté kuú pée le

⁷ un yóólē te: Uyee né memáá n sónți ye nnahe né fele. Inésoi ii tu re kérípē kéríkunééri nñjme fénne.

⁸ Míni ke néé ne nō wóle, amá Nfáasəne ke uyē uu yé ne nō wole.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

⁹ Yeesu uu pée Kalilee kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuritee nkoi kémee míni u wole.

¹⁰ Ke Yeesu uu mesé ne mesé míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasəne nn ukecáá súiri yare tilóolā.

¹¹ Uu rinóo keyómeccaa-pó komti re: Póo Kenépipi lala kécire. Ne pó wéele.

Setani ye Yeesu peikəə

¹² Mesé ne mesé Nfáasəne ní ne kucesi kóima-pó Yeesu sī.

¹³ Uu kei n we hái ne siyáa aféena. Kei ke Setani uu u peikəə. Icarese kēpáápáá kuu ye n we, piléécaatumé pin ukecáá paílē.

Yeesu ye pikpíntomécópii pina sée

(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)

¹⁴ Kapi Yohani kukpaniilee n tā memáá, Yeesu uu Kalilee sī uu Uléécaa Nsímé Kécire n yóólē

¹⁵ un símisi re ituñe ye tule, Uléécaa iyoopi ye nyahaimelē, ani mēfine conse ani Nsímé Kécire ñmurei.

¹⁶ Ke Yeesu uu Kalilee kupiyé meccáa n tíkilē, uu Simóo ne uuwā Antiree yenu pin anyeñ fóm pin ne ikpíntomé cōpii. Pi pée pikpíntomécópii le.

¹⁷ Yeesu uu pée pi maa re: Ani né ritiki, né tífesé ani pisoi pée yé né rintiki wéési.

¹⁸ Api mesé ne mesé pianyeñ sá api u tiki.

¹⁹ Ke Yeesu uu nsé n nɔylē, uú ha Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani yenu pin pianyeñ nyóonse.

²⁰ Yeesu uu mesé ne mesé pi séi, api piusaa Sepetee ne pikeikó kúninəi-i tífue api u tiki.

Unírihélāa unyiné nsímé

(Luki 4:31-37)

²¹ Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum sī. Yeesu uu mesé ne mesé kewénteyaa ketúnéj Pisuifi kuyomeyáhaalee loni uu pisoi picélaa kápáá.

²² Píri ke umecélaa ame keyáa kẽ pisoi pẽ nnéí pee kutu u n cólé we, likumúnjé re umecélaa ne isé picélaa mecélaa áme sá. Amá uyé ne pee pisoi céésile ne n-yóopinajé.

²³ Kumúnjé kpé-i, usoi unyine ke aníri aa m pekesi uu Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lompo, uu pupei re:

²⁴ N-ye kaá ne ró wéesi, Nasareti ukó Yeesu? Po kale re poké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaa ye pó wéele uu iyaa yekei.

²⁵ Yeesu uu kuníri kpé semni uu rinjó ku he re: A kei riséé, aa usoi uyé-i lelu.

²⁶ Kuníri kpé aku usoi uyé lémesi aku ukemee lelu kun pupukée.

²⁷ Ai pinnéí nnjó yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icelaa falé inyine ye nyi ne innajé! Mpá aníri kuu rinjó he, áa ye ti riljó.

²⁸ Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee keté nnéí kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulut poise

(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)

²⁹ Api Pisuifi kuyomeyáhaalee-i léeri apí ne Simo ne Antiree keyo n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilé.

³⁰ Api Simo ulohóni leepo un finu ne kupinjetoi. Ke Yeesu uu n tuipo, api unási uyé nsímé u wai.

³¹ Yeesu uú nyosró, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupinjetoi aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáá paí.

³² Metunjelolé-maá, pisoi apí ne pitóikó ncopuri ne pinírihélaa Yeesu leepo.

³³ Kuyu pikó nnéí api keyo kẽ tipoo yipu.

³⁴ Yeesu uu pisoi meyá itói ncopuri poisente, uu kó aníri meyá lakase. Uu tíyesé aníri aké rinjó male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kóónulé

³⁵ Kai n weesi, Yeesu uú ne kesine taro keyo lelu. Uu iyaa sí uú ha kei umecire keyóme n yáási.

³⁶ Simo ne upico api pee piwélaa u loni.

³⁷ Kapi u n yé apí u maa re: Pisoi nnéí pee pó wéesi.

³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Téké keló féé ha, ayu acó-i, li pise re ké kó kei Nléécaasimé símisi, likumúnjé re leleé ne né ka.

³⁹ Lé kai wa Yeesu uu Kalilee keté nnéí kóónú un Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé símisi un aníri lakase.

Yeesu ye uyé unyine poise

(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)

⁴⁰ Uyé unyine uu Yeesu leepo uu ukeyu-i wúla uú ne u téni re: Pon n la, pó né wole am funi.

⁴¹ Uicó ii Yeesu íwe wai hái, Yeesu uu pee kunípe saapo uu u ca, uu lě memáá u maa re: Ne la re a peí.

⁴² Mese ne mese, utisi uyé keyo aké tene uu funi.

⁴³ Yeesu uu lē məmáá u cési uu u lakqse

⁴⁴ un u kúrúrúselē te: A n̄sən̄e kutu rico, kapə wa unyine uké məwai mē kō. Amá a ha uyee yε Uléécaa inyōnse n wa məpócire nyise uké yē lē kaa n̄ we. Lē məmáá, aa inyōnse ke Moisi isé ii m pise wai pəkē ne m̄pá úye nyise re po pei.

⁴⁵ Amá utisi uyε uu s̄i uu lē nnéí kai n wa m̄pá yei kēénkeε. Lē nnya, Yeesu úu yε fe uké umecire riwuú-i pinyise rikpá, amá iya kuú le, kei ke úka úu n̄ we. Pisoī pin m̄pá méye léenti pin ukemee sónaapo.

2

Yeesu yε kékankáláká kenyine pəise

(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kapərinawum-i pεeri. Pisoī api kóm te kέyə-i kuú we.

² Api cāpinəpo mám, kénacōpe áke nkpani ripoo ricuruu-i we. Yeesu un Nsímé Kecire pi céesi.

³ Pinyine apí ne kékankáláká u weri ke pisoī pina apí n topori.

⁴ Amá apí pəoñe piké Yeesu ke nyise, ke pisoī apí kulúi n̄ təsi nnya. Api kulee kpe-i ke Yeesu uu n̄ we piriye, apí kupóle kpē kumúnjé ke Yeesu uu n nyen̄ kékankáláká kē cəpisəpo ne kerisáñjáapəré.

⁵ Ke Yeesu uu pinfatene n yē, uu kékankáláká maa re: Kenépipi, ne apókópe pō sárei.

⁶ Isé picélaa pinyine pεe kei n tū apí pisifa-i túhaane re:

⁷ Yo nnya n̄maa ke usoi nkó uu nní lē símisi? Uléécaa kuu lámisi. Wōo yé mpúi fe uké akópe sárei, Uléécaa məmáá?

⁸ Yeesu uu pinfasimé cérupo uu pi maa re: Yo nnya kani nfasiimé mmú mpuri má?

⁹ Ké kékankáláká n̄ maa re: Ne apókópe pō sárei yee pōslú néé kē ke m̄ maa re: A yisi aa ripósáñjáapəré pílesi, aa són̄e yee yé m pōslú?

¹⁰ Ne la kē nō céreise re Usoi Kepipi yε ketē kecáá n̄naŋe málə keké ne pisoī akópe pi sárei.

¹¹ Uu pεe kékankáláká rinóo pimáá kpá re: Néé pō ma, a yisi aa ripósáñjáapəré pílesi aá kulu.

¹² Utisi uyε uu m̄pá úye inipee-i yisi uu məse ne məse urisáñjáapəré sákaa uú kulu. Ai pisoī maamááci wai apí Uléécaa ríyu waisē pin máikee re: Ari píkai məwai mmé məcə yənaalē.

Yeesu yε Lefi sée re uké u ritiki

(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)

¹³ Ke Yeesu uu Kalilee kupiyε ritime-mē m pεle, pisoī kulúi apí ukemee n sónaapo un pi céesi.

¹⁴ Kuu n tásu, uu Alifee uñmáne Lefi yenu un lampoo keyóó-i tū. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. Lefi uu yisi uu u tiki.

¹⁵ Ké Yeesu uu Lefi keyo-i iluke n le, u ne pilampooyóó meyá ne pikópekaó ne upipiretiki pée kesé li. Pisoí meyá pée ye u n tikilé.

¹⁶ Ké isé picélaa pée Pifarisi kulamaasinlee-i n we api Yeesu n yé un ne pisoí pē mpuri iluke le, api upipiretiki maa re: Yo nnya ke Yeesu ne pilampooyóó ne pikópekaó api kesé le?

¹⁷ Yeesu uu pinsímé kóm uu rinóó pi yósu re: Ai pisoí pée isare n láárú nnya ke upjise uu we, amá pitóikó nnya kuú we. Ai pisoí pée asei n tikilé piséi kamí ka, amá pikópekaó nnya kamí ka.

*Yeesu ye anóopahaa nsimé wai
(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)*

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api anóó pahaalé, pisoí api pée ha Yeesu pise re: Yo nnya ke Yohani Uniwole pipiretiki ne Pifarisi api ye anóó paasi, pō pikó ápi ye pée a paasi?

¹⁹ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Nō músu re usoi yé pisóonne anyá n wai upisané api pée anóó m pahaalé? Aaí, mmé nín we. Kumúnjé kpē nnéi ke unósikó uu anyá n wai, ápi anóó paasine.

²⁰ Amá keyáa ye weme kapi yé unósikó pikecōpe n lese. Keyáa kē kēn n tu, pi yé anóó paasi.

²¹ Uka úu ye kusánjáá fale kēpampi ne kusánjáá kpure tápisi. Li ye kukpure ijme túúnle ai kupóle pérésse.

²² Uka úu ye kō pítá pelē kukónenuj kpure-i súú, lin lē n wa, pítá pē ne ye anúj tikpáfuselé, ai wai pítá ne lianúj ye méwoo wa. Amá kunúj fale-i kapi ye pítá pelē súú.

*Yeesu yee kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)*

²³ Kewénteyaa ketúnjé kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api imúú inyine kecare-i sóné. Upipiretiki api pée ricéetime mepipi n kpééni pin ne tósu.

²⁴ Pifarisi api pée Yeesu maa re: A ripáí mmé-i ke pipópiretiki api n we. Yo nnya ke pipópiretiki api lē ke irósé ii kewénteyaa ketúnjé n yúlu wai?

²⁵ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ani lē ke Tafiti uu n wa keyáa kē ke nkú nn u ne upikó m pekesi píkai kéénlee?

²⁶ U Uléécaa kęyo lonlé, uu akpónó kapi Uléécaa n yekei takai. Apiyataa ye ye kumúnjé kpe-i Uléécaa usina. Irósé kémee, pepees ye Uléécaa inyóonse n wa ḥmane pée ncée má re piké akpónó nyé takai. Mpá ne lē, Tafiti ne upikó ye a takailé.

²⁷ Yeesu uu kō pímáa pi kpá re: Ai kewénteyaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsone nnya kapi kewénteyaa wa.

28 Lē nnyá ke nē Usoi Kepipi am kewénteyaa ute.

3

*Utisi uyeekunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)*

1 Lē memáá, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i pēeri. Utisi unyiné yé pēe kei wele un kunípe kópe má.

2 Pēpee kēyáa kē kei ní we, api kutu n cōlē te Yeesu yé kewénteyaa ketúnjé utisi uyē pōisee? Likumúnjé re kewááná kapi yé n wéési piké ne Yeesu n tī.

3 Yeesu uu unípekópekoó uyē maa re: A yisi, a nyere mítapá úye uké pō yé.

4 Yeesu uu pēe pēpee nní n nyánei pise re: Iye kai irósé kémee pise? Li pise re tōké lisōne wa kewénteyaa née likópe kai pise re tōké wa má? Li pise re tōké usoi nfaa lō née li pise re tōké u kpu? Amá ápi ḥmurei piké Yeesu rinóo yosí.

5 Yeesu uu pinnéi nyánei, piico ii kuwái u wai hái. Uriposo ari caai, atu kapi m má nnyá. Yeesu uu lē memáá u utisi uyē maa re: A kupónípe né ritunjámé. Kuu yé kunípe riñtunjápo, kunípe aku pélu.

6 Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pēpee Erooti kemúnjé ní tikilē api mesé ne mesé cápiné piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoikulúi yé Yeesu-i sónaapo

7 Lē memáá, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipirétki api Kalilee kupiyé ritime sī. Kalilee pikó meyá pēe pēe u tikilē.

8 Yutee ne Yerusalém ne Itumee ne Yuritee metéj ne Tiiri ne Sitoo sité pikó meyá pēe pēe kō ukemee sónaapo. Uliwaiwai kapi n kō yee ne pi sónaapo.

9 Yeesu uu pēe upipirétki maa re piké kúninái kunyiné u nyánsé, pisoi ápi kape u nyikii nnyá.

10 Ai líka, kuu pisoi m pōisente meyá nnyá ke pitóiká tōrōo api yóonero, mítapá úye un náási uké u rica.

11 Mpá kumúnjé kúye-i ke aníri aa u yé, a yé u riwulale, an pupukee re: Po Uléécaa Kepipi le.

12 Yeesu uu rinóo a he ne rínahe re: Ani kape tíyesé unyiné uké céri re née úye.

*Yeesu yé pitume kēfi ne pité wéé
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)*

13 Yeesu uu lē memáá riyópe taá uu pisoi pē kuu ní la séi api u tiki.

14 Uu pisoi kēfi ne pité wéé. U pi wéele re u ne pē piké n we uké yé kō pi tū piké ne Nléécaasimé rikdónú.

15 Uu kō rínahe pi he piké yé ne aníri lakase.

¹⁶ Pisoikəfi nə pité pē kuu n lésə pē Siməo kə Yeesu uu rinyíri n hə re Piyeē,

¹⁷ ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani kə Yeesu uu rinyíri n hə re Pəwanerékese. Tinyíri tē asei re ikónə pisenkəe.

¹⁸ Nə Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kəpipi Yakupu, ne Tatee ne Siməo yee pē ukuyu pimulé kəcáá n təpu,

¹⁹ ne Yutası Isikariyəoti yee Yeesu n tī uu piláaro anipe-i wai.

Yeesu pikó yee piwélaa u ha

²⁰ Lē memáá, Yeesu uu kέyo-i pēeri. Pisoikəpi kə pikálaa u kpá, u ne upipiretiki ápi pē kέyu yē piké ilukə li.

²¹ Kə Yeesu pikó ápi lē n kō, ápi piwélaa u sī piké ne u kui pin müsu re li yé u m pānselē.

Yeesu yee pēpēe ukecáá nkópe n s̄imisi rinōo pēse

(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)

²² Uléécaa isé picélala pēe Yerusaləm n léeri apí m máikee re Pelisepule kuu héesi. Api kə re aníri uyooipi nnanje kuu yee ne aníri lakase.

²³ Yeesu uu pēe pi séi uu kenyárū pi maa re: Iye kə Setani uu yee Setani lakase má?

²⁴ Kuyóapiyu kuse pisoikəpi pin n təpu, kuyóapiyu kpēe kpine.

²⁵ Lē cire kέyo kese pisoikəpi pin n təpu, kέyo kēe kpine.

²⁶ In lēe ni, Setani un ne uricuruu n təpu, pihóonene pin ukuyóapiyu-i n we, unnaje nín nəjne. Amá méwoo knn wainē.

²⁷ Uye un n la uké unáje-naje kέyo-i lō uké ulikó yosí, u yee unáje-naje uyē íjmē paasile. Umepahaa maá kuu yé fe uu lelēe ukeyo-i n we nnéí yosu.

²⁸ Asei kam nō s̄imisi, akópe nnéí ne alé yee kusárei welē.

²⁹ Amá úye un Nfásəne n lámaankəe, akópe nyē áa kusárei we, ateneciré yee nyē. Mesére kaa yé u m pōriilē.

³⁰ Kapi Yeesu m̄ maa re u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

Yeesu uni ne upiwā

(Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21)

³¹ Yeesu uni ne upiwā ápi pēé hapo, ápi ketahai nyere, ápi usoi tumpo re piké u séeme.

³² Ái ne sá pisoikəpi kulúi pin Yeesu kálaalē. Api pēe u maa re: A nyere nké, upóni ne pipówā yee pō wéesi.

³³ Yeesu uu rinōo pi yosu re: Wóo unéni? Píye pēe pinéwā?

³⁴ Uu pēe lē memáá pisoikəpi pēe nní u n kálaalē wérii uu re: Unéni ne pinéwā yee mpí.

³⁵ Uye un Uléécaa mela n wai, uyee unéwā née unéyéi née unéni.

4

Ulukaa kənyárū

(*Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8*)

¹ Kε Yeesu uu icélaa Kalilee kupiyε ritime-i n kpálē, pisoi kulúi api u kálisi ai tósu uu mese ha kúninɔi kecáá tone. Míni kecáá ke kúninɔi kpɛ̄ aku tósilē, pisoi pin méritime nyεnu.

² Sinyárū kuú ne icélaa mεyā pi céesi. Uu icélaa iyε kémee pi maa re:

³ Ani kutu ricɔ ani kóm! Utisi unyinε yεe ilukepuri pifóme leemε.

⁴ Kuu n fóm, ilukepuri icɔ ii ricéetime-i lólu, sinúipi asi i le.

⁵ Icɔ ii kεpare kecáá kei ke ntaai nín m piyε lólu. Kε ketē áke n címú nnya, ipuri iyε ii mese ne mese lelu.

⁶ Ntuŋε nn tapu. Kε iníñi ūi m papisi nnya, mεlei amε kóosi.

⁷ Icɔ ii sinípεleépi kεpáápáá lóipɔ. Sinípεleépi sε̄ asi mεlei hila, amε pεē apipi toresi.

⁸ Amá ipuri icɔ ii ketē sɔne ne sá, ii lelu ii papisi ii kɔ̄ apipi toresi, iwéhe icɔ afetaani, icɔ kuwóó ne kefi, icɔ píle.

⁹ Yeesu uu pi maa re: Uye un ukóme uké kō.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céési?

(*Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10*)

¹⁰ Kε Yeesu uu lē memáá iyaa n léepɔ, pεpε ne u n kólē ne upipiretiki kefi ne pité api u pise re uké sinyárū sε̄ asei pi símisi.

¹¹ Yeesu uu rinóo pi pεse re: Nő ne Uléécaa iyɔɔpi nsímé mεe m pékaalē picére masile, amá picɔ ye m̄pá yo kómeile yare sinyárū.

¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kɔ̄ pεē nyáni.

Pi ye kutu n cəlenle, amá ápi kɔ̄ pεē kómei.

Lelée re ápi ye ñmurei piké piisoi conse,

Uléécaa uké piakópe pi sárei.

Yeesu ye ulukaa kənyárū asei lesε uu símisi

(*Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15*)

¹³ Yeesu uu pεē pi maa re: Ani kənyárū kε̄ kōo? Nənsá ke n kō, íye kani yé pεé ne sitórɔo nsí nnéi kō má?

¹⁴ Kei ke Yeesu uu pεē kənyárū kε̄ asei pi lesε re: Li nkápáni yare nléécaasimé ke utisi uyε uu fóm.

¹⁵ Pisoi picɔ isoi ye ricéetime tε̄ mεcɔ welε. Pin nléécaasimé n kō, Setani uu mese ne mese nléécaasimé kapi pikemee n fō kpóupɔ.

¹⁶ Kεparetē kεe we yare pεpε nléécaasimé n kō̄ api mese ne mese piakinj kémee n yósu ne mpóɔnare.

¹⁷ Amá ápi ye týesε nké pikemee iníñi wa. Nn ye pikemee náñai. Neón ní-ye néé íwe íye in n ka nléécaasimé nnya, nfatené ní ne pi kpi mese ne mese.

¹⁸ Pisoī pico yε we yare kētē kēe sinípēleépi m má. Pi yε nléécaasimé kónle,

¹⁹ amá kētē kēcáá likó nfasimé ne lílala lees ró n kíraasente ne mémá ai nléécaasimé híla, rín yε pée kerómee líka yoriye.

²⁰ Pisoī pico pin we yare kētē sōne. Pi yε nléécaasimé kónle api n yόsu nn pikemee pelu nn linyine yoriye. Nléécaasimé nn pico kēmee nkáripi wai, nn pico kēmee ne kumúnjé wai, nn pico kēmee meyá wai.

Kéfiráa kenyárū

(Luki 8:16-18)

²¹ Yeesu uu lě mémáá pi pise re: Unyine yee kēfiráa riséle uu kucári ke kipi née uu ukéfine metene ke pésu má? Nénte kelō cícá kapi yε ke ritosi ake pée mítá úye n kpáilé?

²² Lě nnéi lees pée m pékaalé ai kúyene wai, lě ke mítá úye úu pée kúyene ní we ai metéi kēmee léeri.

²³ Uye un ukóme uké kō.

²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani nóménécíre tī ne lě nnéi kani n kómei. Kulū kpē kani yε ne m̄ musí ke Uléécaa uú ne nō músune. Ticuruu u yé kusá nō rikpá.

²⁵ Likumúnjé re uyee m má kapi yε pípa rikpá amá úye unsá m má, mítá nkáripi n̄-ye kuu má, pi n yósunε.

Ilukēpuri yee ne iricuruu n le kenyárū

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Uléécaa iyaoipi yε kō we yare usoi unyine yee ilukēpuri ukēcare-i n fō.

²⁷ Lě mémáá, mítá un kesine née ketúnjé n lōni née un n nyáni, ilukēpuri yε lelule in pelu úu nyu lelee i m peise.

²⁸ Ketē ticuruu kēe iluke peise. Kuhére kpē yε mēfoí pi, lě mémáá ripipi ari tóresi, ari metóras pelu.

²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe málú. Kúkpaa kpē lě tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū

(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kō ne Uléécaa iyaoipi múnjeisenε? Kenyárū kēye kari yé ne linsímé wa má?

³¹ Uléécaa iyaoipi yε we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kelukaa-i, mme mée yε ketē nnéi kēcáá ipuri kēcōpe nsínsá.

³² Amá melukaa-máá, n yε lele nn papisi nn wai kuléé kpē kēcare-i aco mpiye n fe. Nkuléé yee ilése kēcire wale, sinúipi asi ikēcáá ayámé wapisi.

³³ Sinyárū nsí sicō ke Yeesu uu yε ne mítá úye céesi. Pepees kutu u n cólē mēkome kuu yε ripái uú ne céesi.

³⁴ Uu yε píkai símisi kúu kenyárū n wa, amá lin u ne upipiretiki ḥmane rin-yá, mítá yo asei kuu yε pi lesε.

*Yeesu ye meyo p̄l̄ima menyine riséésε
(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)*

³⁵ K̄eyáa k̄e cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: T̄oké míni kuwéélé kuc̄o-m̄e ha.

³⁶ Api risoiwuú yá, upipiretiki api kúninɔi kpe-i kuú p̄ee n t̄u ne n téj̄l̄e. Aninɔi aco an k̄o pik̄eyúrí we.

³⁷ Kei ke meyo p̄l̄ima menyine ame pipépé kori ániwalé aa kúninɔi-i n léérip̄o míni ame p̄ee ku n yipu.

³⁸ Kumúnjé kpe-i, Yeesu un kúninɔi kémee k̄epire-p̄o we, un l̄oni, t̄iyu tin t̄iyulaa k̄ecáá láal̄e. Upipiretiki api p̄ee u yónse api u maa re: Sáa, p̄o s̄éelenle t̄oké kpii?

³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyó cési uu míni maa re: Séé, a ninjesi. Kuyóaku kéu ai nínjesi.

⁴⁰ Yeesu uu l̄e m̄emáá upipiretiki p̄ise re: Yo nnya ke iwame ii nō wa? Nōn ne nfatene máa?

⁴¹ Amá ai iwame p̄iima pi wai apí m máikeeñe re: Usoi úye k̄ecire ye nkó kái ne kuyó ne míni ripéne lin u pakarel̄e?

5

*Yeesu ye unírihélāa p̄oise
(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)*

¹ L̄e m̄emáá, api Kalilee kupiyé téj̄ api Kerasaa ketē loni.

² Ke Yeesu uu kúninɔi-i rincúlam̄e, uu ne usoi unyine yee akpíí-m̄e n léeri sán̄e. Kunírilā kunyine k̄p̄ee ye utisi uyé m̄ pek̄esi.

³ Akpíí-i kuu ye n sói. Usoi uyé úu kupahaa we. Mpá akpanii, apí ye fe pik̄e u paasi.

⁴ M̄eprehē kulúi kapi ye uana ne nweni h̄öpi api uanipe ne akpanii paasi, amá u ye ipuhe iyé nnéí túunle. Úka nnañe n̄n p̄ee tulaal̄e nké ne utisi uyé tl̄.

⁵ Ketúnjé ne kesine kuu ye akpíí-i ne akúú k̄ecáá n k̄oñii un pupuk̄ee, un umecire itói wai ne apare.

⁶ Uu Yeesu ketaa-p̄o yenu uu p̄ee wurupo uú ha uk̄eyu-i wúla

⁷ uu pupei re: Uléécaa yee nírá yo k̄ecáá n t̄u K̄epipi Yeesu, tó ne mp̄ó ne n̄-ye? Ne ne p̄o ténil̄e, ne Uléécaa rinyiri, kap̄e íwe né Wa.

⁸ Yeesu ye kunírilā kp̄e tinóó he re kuké utisi uyé kémee le. L̄e nnya kaku l̄e máikee.

⁹ Yeesu uu k̄o ku p̄ise re: Iye kapi ye p̄o sée? Aku rinóó u yósu re: Pi ye né sée re kulúi, likumúnjé re t̄o kulúi wel̄e.

¹⁰ Akú ne Yeesu téni re úu kap̄e a lakase aké kuyu ketə riláó.

¹¹ Kúfəñlee p̄iima kunyine ye p̄ee kei rikúuésaa-i túkurile.

¹² Aníri aa p̄eé ne Yeesu téni re: A ncée rá he t̄oké áfəñ nnyé l̄o.

¹³ Yeesu uu ncée hε. Aníri aa utisi uyε-i léeri aa áfəŋ loni. Kúfəŋlee kpεe tu yare áfəŋ ákotokú até (2.000). Áfəŋ nyē nnéí aa wuru áá ne rikuú cépi áá ha ne mínimaa-i kpuúpə.

¹⁴ Pisoi pεe pεe a n séni api wuru apí ha ne nsímé kuyu ne siyupi kóónú. Pisoi api sí piké leleē n wa yē.

¹⁵ Api Yeesu-i sí api utisi uyεε pεe aníri kulúi n héesi yεnu un tū ne ukεyu cáká-cáká un kə lapadé lísənε, aí iwamε pi wai.

¹⁶ Pε nnéí inipεe-i kai lē n wapisi api lē ke aníri áá ne utisi uyε-i n le kεenkeε ne lē kai áfəŋ n wa.

¹⁷ Api pεe Yeesu suúluse re uké pikεteni-i le.

¹⁸ Kε Yeesu uu kúninɔi-i n loni, utisi uyε uu u suúluse re u yέ u ritiki.

¹⁹ Yeesu úu ncée u hε, amá u rinóo u hε re: A kui aa pipókó lεepə. Aa lē ke Upíima uu íwε pó n tē uu pó wai pi kεenkeε.

²⁰ Utisi uu mεsei pεle uu ha ne nsímé mmε kóónú kuwélé kpe-mε kapi yε n sée re Ayu Kefi keté. Pε nnéí pεe yε n kō, nnóo kai yε pi yi.

*Yeesu yε Yairusi ukpére yukuse uu kə unósi unyinε pəise
(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)*

²¹ Lē memáá, Yeesu uú ne kúninɔi míni ritime ricə téj. Pisoi kulúi api kə kei lē u n kálaalé.

²² Kei ke Pisuifi kuyomeyáhaalee uwéése unyinε kapi yε n sée re Yairusi uu Yeesu yē uu uana metene wula.

²³ Uú ne Yeesu meyánsei téni, uu re: Kenékpérep i yε kεkpə tule, a kam, aa anípε kεkεcáá láá liké ke yoriye ákε kape kpu.

²⁴ Yeesu uú ne nsé u péne. Pisoi kulúi pin u nyikii pin ne u tikilé.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, unósi unyinε ke ményc amε n fohohái iñmε kεfi ne ité-mε un kei we.

²⁶ Pipəise meyā kuu rika ai u pelu, usiwóó nnéí asi kə itói iyε-i tene, úu kə pεe peí. Amá itói in nákíisəlē.

²⁷ Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalé, uu pεe riwúí te-i lompə uu kεpirε-mε Yeesu ilū ca.

²⁸ Likumúnjé re u ukεfa-i pisímé masí re: Mpá Yeesu ilū ñmane kam fe amí ca, né peí.

²⁹ Kuu lē tińca, ményc mεe pεe n fohohái mεse ne mεse nyεrε, uu pélu.

³⁰ Yeesu uu cérupo re unnaŋε yε pikei yisile. Uu riwúí tē kεcəpε panse uu pise re: Wóo inélū tica?

³¹ Upipiretiki api rinóo u yόsu re: Pə nyánile re pisoi yε pó nyíkiilé, aa kə pεé m písei re wóo pó ricaa?

³² Yeesu uu uiltuké paí uké uyεε u rińca yē.

³³ Unósi uyε uu pitérii kápáá ne iwamε mεpehē. U leleē n wa nyule. Uu lē nnya Yeesu ana metene wula uu asei nnéí u símisí.

³⁴ Amá Yeesu pōo u maa re: Unékpére, mpófatene ye pō yóriyelē. A n ñme ne nkíñniye ipótói iké tene.

³⁵ Uu kahané nkpáni nsímé n tene ke pisoi pée Pisuifi kuyomeyáhaalee uwéése uyē keyo-i n léeri apí maa re: Képówā ye nkpō masile. Yo nnya kaa nkpáni Ucélaa méwoo cónjé?

³⁶ Amá Yeesu úu nkpáni pianoo nyē kutu rico, uu kuyomeyáhaalee uwéése maa re: Képówuu áke kapē tō, mpókó yee re a ne kefa tene.

³⁷ Lë memáá, úu úka ncée he re uké u sarū, insá Piyee ne Yakupu ne Yakupu uwā Yohani.

³⁸ Kapi kuyomeyáhaalee uwéése uyē keyo n tuipo, iwóo ke Yeesu uu kō. Pisoi ye pée ikpōtu wóriile pin pupukee.

³⁹ Uu lompō uu pi maa re: Yo nnya kani iwóo likirelē nōn kō téni? Kekpérepi kē áke kpu amá ke lōnile.

⁴⁰ Api pée Yeesu n sénnnyi. Yeesu uu pée lë memáá pi leseri. U ne kewā kē usaa ne keuni ne upipiretiki pitaani pē kuu pée n tési api kei ke kewā kē aké n we lompō.

⁴¹ Uu kewā kunipe tini uu ke maa re: Talita kum, li asei re kekpérepi, a yisi, née rinōo pō he.

⁴² Kekpérepi akē mesē ne mesē yisi akē nsē kápáá. Añjmē kefi ne até kaké ye m má. Kapi mewai mē lë n yé, ai mípá úye nnōo yipu.

⁴³ Yeesu uu lë memáá pi kúrúrúse re ápi kapē tíyese unyiné uké céri. Uu kō pimáa pi kpá re piké kekpérepi kē iluke he.

6

Nasareti pikó ápi Yeesu ne kefa tene

(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)

¹ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi uu kuyu kpē-i kuu iwā n li kémee sī, upipiretiki api u tiki.

² Ke kewénteyaa ketúnjé akē n tu, uu Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lompō uu pisoi n céesi. Nsímé nn nnōo pisoi píima pē nnéi pée kutu u n cólē yipu. Apí m píseine re: Yei ke nní ye nnéi ai mpíi u léenti má? Mewéésesəhō méye mpuri kai nkó nní he má? Iye kuu ne mewaisaŋa mmé mpuri wapisi má?

³ In ne Maari kepipi usérée? Nénte upiwā pée Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Simoo? Ai upiyeli pée nní keróçope wee? Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene.

⁴ Yeesu uu pée rinōo pi pese re: Antepu kuyu cire-i kapi ye u lómiise. Umpuri pikó ne upiyokó pée ápi ye u waise.

⁵ Yeesu úu lë memáá fe uké mewaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyiné kecáá kuu anípe rinláa uu pi poise.

⁶ Ai Yeesu píri wai kápi ne kefa u n tene.

*Yeesu ye pitume kəfi ne pité túmei
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)*

Lẽ məmáá, Yeesu uu ayo aco nyee ne kei n kólẽ kémee s̄i uu apisoi nléécaasimé céesi.

⁷ Uu p̄ee upipiretiki kəfi ne pité séi uu pi tum pité pité, uu n̄naŋe pi he re piké aníri n lakase.

⁸ Uu rin̄o pi he re: Ani kape kunaapi məmáá líka rimúlú yare iluke née kul̄o née kewóó re ncée kani ne s̄i.

⁹ Amá uu re: Ani anééri metane mese mese tánti, amá áni kape sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá re: Non k̄eyo k̄eye-i n topile, ani kei n t̄ hái ne kumúnjé kpe-i kani kuyu kp̄e n yisine.

¹¹ Pisoi pin yei kusáne piyóó n̄o n yè née kutu kápi n̄o ric̄o, non n̄t̄su, ani n̄oanéna nkono péi. Liké pi nyise re pi Úléécaa nsímé pipakare yè.

¹² Pipiretiki p̄e api ncée p̄oł̄ api pisoi nléécaasimé n símisi pin tee re piké pimefine conse.

¹³ Aníri meyā kapi lákase, api pitóikó meyā k̄ecáá mékp̄o kooni itói ii tenente.

*Yohani Uniwole nkpo
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)*

¹⁴ Lẽ kai wa Yeesu rinyiri ari n̄ápá yei káónu, uyáopi Erooti uú ne Yeesu nn̄é kóm. Pisoi api p̄e n símaankee re: Yohani Uniwole ye pikpəkp̄o kémee yisile, lẽ nnya kuu nní n̄naŋe má un mewaisaŋa wapisi.

¹⁵ Pic̄o pin máikee re Elii lo. Pic̄o p̄o te mekec̄ antepuye k̄ec̄ope us̄ unyine lo.

¹⁶ Amá ke Erooti uu lẽ n kō, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tíyesé api tol̄u yee yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricuruu yee rin̄o he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápo. Ai líka nnya ke Erooti uu lẽ wa. Erooti ye p̄ee uumaa Filippu unəsi Erootiyati yosile.

¹⁸ Kai lẽ n wa, Yohani uu p̄ee u maa re ái ne risá re uké uumaa unəsi yəsí.

¹⁹ Erootiyati uu lẽ nnya Yohani uk̄efə-i wai uu ncée wéési uké ne u kpu. Amá úu fe.

²⁰ Ke Erooti uú p̄ee Yohani m pakarel̄ un k̄o nyu re u asei tikilenle, uisoi in k̄o k̄ecire we nnya, Erooti úu ye p̄ee Yohani k̄ecáá kō, un unsímé kutu n col̄ n ye u ricónje, n̄ápá ne lẽ u k̄o p̄ee mpikome lale.

²¹ Amá keyáa s̄one ake Erootiyati leeri. Ke Erooti uu uk̄emareya anyā n wai, uu lẽ nnya s̄óoni uu ukuyu pinajε-najε ne pisóóca piwéésé ne Kalilee k̄etē pisoi k̄ecire sélei.

22 Kei ke Erootiyati ukpére uu kenyánkale-i lompo uu yésu ai Erooti ne upisané nnéí larisi. Uyóöpi Erooti uu ukpére uyé maa re: A lelees ripoo pó ní we né we, ké pó li he.

23 Ai wai uú ha ne wééri re: Pón yo né n we, né pó li he, mípá in kénéyóöpitē kuwélé, né pó he.

24 Ke ukpére uyé uu kékál-e-i n léepo, uú ha úni pise re: Yo kam yé pise? Uyé uu u pese re: A Yohani Uniwole riyu pise.

25 Uu mékéekées uyóöpi-mé pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Uniwole riyu kécáripi-i né ritosi.

26 Uyóöpi ripoo ari caai, amá uawééri ne pisáne isei nnya, ái kúyule we.

27 Uu mese ne mese uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu tólu kukpaniilee-i.

28 Uu ríyu képelente kécáá tósi uú ha ukpére uyé ti müíse, ukpére póo úni ri pa.

29 Ke Yohani pipiretiki api lë n kó, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

Yeesu ye pisoi ákotokú anupú (5.000) kpínii

(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

30 Yeesu pitume api Yeesu keyúrí cápine, api lë ne lë kapi n wapisi ne lë kapi pisoi n céesi u këenkeé.

31 Pisoi pée Yeesu-i n sónaapo ne péepees ukemee n léeri yé kulúi tásile. U ne upipiretiki ápi yé pée nkápáni kéyu yé piké iluké li. Lë nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tóké iyaa le, kei ke pisoi ápi ní we aní ha nkáripi wénte.

32 Api kúninói loni piké kei ke úka úu ní we ha.

33 Pisoi meyá api pimétóné yénu api kó pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólë nnéí pisoi api ntóó wai api kei kapi n sì pi fósu.

34 Ke Yeesu uu kúninói-i n léeme, uu pisoi kulúi yénu ai íwe u wai re pi pée we yare isee yee ii usé m má nnya. Uu mese picélaa pi loni ai nájai hái.

35 Ke ituñe ii n tené, upipiretiki apí ne u kó api uu maa re: Líka ái kelõ nké-i we. Lë memáá, ituñe yé kó tenele.

36 A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólë kémee liluke-luke lééri.

37 Yeesu uu rinoo pi yósu re: Ani nárinécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tó nkápéni sínle tóké nwóóweni mepipi píle píle meté ne akpónó ló ari pi pa piké li née?

38 Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Ani ha ripái. Api píseine api limémáá Yeesu rinoo yósu re: Akpónó anupú ne ikpíntomé ité.

39 Uu pée rinoo pi he re piké meyúi péni kécáá awúi awúi pi tonsé

40 api anái anái túnti, aco pisoi píle píle, aco kuwóó kuwóó.

⁴¹ Uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité iyē kpísi, uu keyóme weríi, uu iluke iyē kécáá Uléécaa pōonese. Uu lē memáá akpónó kpókörine uu upipiretiki pa re piké pisoi hōone. Uu kō ikpíntomé ité iyē pinnéí hóóne.

⁴² Api pinnéí le api lepu.

⁴³ Upipiretiki api akpónó ne ikpíntomé keri cárínen te ai anére kēfi ne até yipu.

⁴⁴ Pērēe iluke iyē n li kémee pitisi ye lele ákotokú anupū (5.000).

Yeesu ye míni kécáá sóne

(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Yeesu uu lē memáá mesé ne mesé upipiretiki rinóo he re piké kúninói lō piké ha rikóitimé ricó-pó u m mē, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pēe kumúnjé kpe-i pisoi n kúúnse.

⁴⁶ Kuu pisoi rin-yá, uu riyópe taá uké keyóme yáasi.

⁴⁷ Kai nnyóó ní wa, kúninói kun mínimaa kécópe we. Yeesu pōon umecíre keté mmé we.

⁴⁸ Uu yénu re kúninói pitíkií ye íwe pi wailé, likumúnjé re mē kapi n sí ke kuya píima kunyinéaku pépuri. Tiweeki kumúnjé, uu pikuwélé-mē n sónepo míni kécáá, un la uké pi rifaau.

⁴⁹ Kapi u n yé un míni kécáá sóne, api músu re képirii-pirii kenyiné ye ke, api pipupukee loni.

⁵⁰ Pinnéí pēe meyíkíyiki u yē ai pi túítúíss. Yeesu uu pēe rinóo pi maa re: Iwame fi kape nō wa, nē ñmaa lo.

⁵¹ Uu limemáá kúninói-i pi leepo, kuya aku kéu. Ai píri pi wai hái

⁵² likumúnjé re piakiñ ntaké nnya, ápi pēe akpónó mewaisaňa mē kō.

Yeesu ye Kenesareti keté kémee pitóikó pōise

(Matiyee 14:34-36)

⁵³ Metéj-maá api Kenesareti keté tulu, api rikóitimé pikuninói karii.

⁵⁴ Kapi kúninói-i n léeme, pisoi api mesé ne mesé Yeesu ceru.

⁵⁵ Api keté kē nnéí kóónú, apí ye pin n kō te u yei we, api kei nnéí ne asáñááporé kémee pitóikó u n sónaapo.

⁵⁶ Pi ye kéyaála-i pitóikó nájaisele siyupi ne ayu ne awosoo nyé-i kuu n sóne apí ne u n téni re uké tíyesé pitóikó piké mپá uketukanka nnəo rica. U ye pē nnéí pēe u rińca pōisentele.

7

Pifarisi ne pikpure inyekii kécáá nsímé

(Matiyee 15:1-9)

¹ *Pifarisi ne *isé picélaa pinyiné pēe *Yerusalém n léeri api Yeesu kewúípi wai.

² Api upipiretiki pinyine yenu pin iluke le nə anípə kperinkpəkə́, ápi pianipe nale yare kai piinyekii kémee m pise.

³ Ké Pifarisi ne *Pisuifi picə nnéí api meyánsei pikpure inyekii m müílē nnya, pinsá n̄səne n nale, ápi ye li.

⁴ Pin kə kuyáa n leemə, pi ye piinyekii menale m̄e naleyə api kelenə le. Pi ne pimekpurewai meyā yare nní piheehəerə ne sicáripi ne apóri piheerə müílenle.

⁵ Pifarisi ne isé picélaa api pəe u pise re: Yo nnya ke pipópirretiki ápi pirškpure inyekii tikilē pin ne anípə kperinkpəkə́ iluke le?

⁶ Yeesu uu rinōo pi pesə re: Asei ke *antepu *Esayi uu məkəe-mə nōnnésimé yémme. Nə kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wóí re Uléécaa ye maa re:

Nnōo-i ḥmane ke pisoi mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pəe pisifa-i ne né kólē.

⁷ Piiyáhaa ye likpárákó le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi
pin céesi yare inékó ye nyi.

⁸ Uléécaa isé kani kepire ritə ani sisoipipi inyekii m müílē.

⁹ Uú nōj te: Ani riñmórpu ani Uléécaa isé kepire tə aní ne nōinényekii picélaa kéyu mahani.

¹⁰ Ticuruu *Moisi ye məkəe-mə maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kə re úye un usáa néé úni anōo n wa, li pise re piké liute kpu.

¹¹ Amá nō ne ye re: Usoi un usáa néé úni m maa re: Lə kuú pəé n la uké ne u lē Uléécaa hele,

¹² áni ye liute riyá uké linyine licə piwai usáa néé úni rikpá.

¹³ Məwee m̄e yee tíyeselə ani Uléécaa Nsímé cōkoi ne nōinényekii isé kani n yekeilē. Mewai m̄e məcə kani n wapisi ye kə piyelə.

*Leləe ye usoi mékperinkpe n waise
(Matiyee 15:10-20)*

¹⁴ Yeesu uu limemáá pisoi picápinə kpá uu re: Ani nōnnénéí kutu né ricə ani kóm.

¹⁵ Litahaikó líka ái we ləe yé lin usoi kémee n lō, ai Uléécaa inipəe-i mékperinkpe u waise, amá leleē usoi kémee n léenti ləe ye Uléécaa inipəe-i mékperinkpe u waise. [

¹⁶ Uye un ukóme uké kō.]

¹⁷ Ké Yeesu uu pisoi pə kəcəpə n yisi, u ne upiretiki api kéyo loni api kenyárū kē asei u pise.

¹⁸ Uu rinōo pi pesə re: Nō ticuruu áni kə mesəho máa? Lə nnya, áni nyu re lē nnéí ləe usoi kémee n léeripə ái yé fe liké Uléécaa inipəe-i mékperinkpe u waisee?

¹⁹ Likumúnjé re ái urikiŋ kékmeε kai léeripə, amá kuloi-i le, uu kə pəé cukú. Yeesu məməaa məee nyíselē te ilukə nnéí ye kulukə wele.

²⁰ Uu pimáa pi kpá re lelee usoi kékmeε n léenti ləe ye mékperinkpe u waisē.

²¹ Liriyíkí re usoi kefa-i ke simúnjé kópe nfasimé ne iwásá ne piyaa ne pisoikō

²² ne uco unəsi née uco ula kuwánco piwai ne məmá nnáápí ne rikpákárá ne piyaaluke ne nturi ne inípee caa-caa ne picə alə ne rikókori ne píyuwélaa ai léenti.

²³ Nní nnéí, usoi kefa-i ke nní nnéí ai léenti, lelee ye kə mékperinkpe u waisē.

Kanaa kuyu unəsi unyine nfatene

(Matiyee 15:21-28)

²⁴ Ké Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-më s̄l. Uu kéyə kenyinε-i tone. Uu la unyine uké u yë. Amá m̄pá ne lë, úu fe uké umecire pesí.

²⁵ Unósi unyine kewā kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pəé ha Yeesu keyu-i wúla.

²⁶ Unósi uyee usáne lə, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó lə. Uú ne Yeesu téni re uké uukpére kuníri ləkasə.

²⁷ Yeesu uu pəe u maa re: Ai nyam te piké siwā ilukə kpísi piké sipəpipi risá.

²⁸ Unósi uu rinóo u pəse re: Mesei ye mə Sáa, amá siwā sin piluke m masí, sipəpipi yee lë ke siwā asi keteni-i m pōroise hínəile asi le.

²⁹ Yeesu uu pəe u maa re: Tipónóo ntí nnya, a n ȳme, kuníri ye upókpére kékmeε lēepəle.

³⁰ Kuu kéyə n kúi, uu kewā leepə kən ne keripə finu, kuníri kun tómpə.

Yeesu ye utusuí yee úu n̄sənə n s̄misi pəise

³¹ Yeesu uu limemáá Tiiri ketē yisi uu Sitəo kuyu cəpu, uu kuwélé kpē kapi ye n sée re Ayu Kəfi ketē-më walá uu Kalilee kupiye-më pəle.

³² Api pəé ne utusuí yee úu nsímé n fe n̄sənə Yeesu weri. Apí ne u téni re uké anípe ukəcáá rilaa.

³³ Yeesu uú ne iyaa u lelu, uú ne pisoi ketaa wai uu usinipəpi atu-i u taməo uu rilémpi kecáá meta u tej.

³⁴ Uu lë məmáá nfáa tóóri uu re: Efaata, liasei re: A tápile.

³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile, tilémpi ari fénne, uu nsímé loni n̄sənə.

³⁶ Yeesu uu lë məmáá rinóo pi he re ápi kape týesə unyine uké kð. Amá m̄pá Yeesu məmale méye ke p̄ api nsímé piyóó ȳmóópúlə.

³⁷ Pírí píima kai məyánsei pi wə apí m máikəə re: Lə nnéí kuu n wa, asaa lo, m̄pá pitusuí, u yε pi koməisəle, uu pē alempí nyee m pahaalə símaase.

8

*Yeesu yε pisoi ákotokú ana (4.000) kpínií
(Matiyee 15:32-39)*

¹ Pisoi kulúi api kə kumúnjé kpε-i picápinε kpá nísəne ápi kə líka má piké li. Yeesu uu upipiretiki séi uu pi maa re:

² Pisoi mpí icə yε íwε né wele. Siyáa sitaani yε nsí kapi né tíkilə ápi kə líka má piké li.

³ Pimeyā yε ketaa leerile. Lə nnya, nən nkpéni ne nkū mmú pi m maa re piké kúi, pi yé ha nsé paoñe.

⁴ Kei ke upipiretiki api rinóo u yosí re: Yei kari yé pisoi píima mpí nnéí iluke yε kəlō kóima nké-i?

⁵ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Api rinóo yósu re: Aseesi.

⁶ Uu limemáá pisoi pε tinóo he re piké keteni-i tone, uu akpónó aseesi nyε yósu, uu akcáá Uléécaa paoñesee uu pεe a kpókərine uu upipiretiki a pa piké hóónenente, api pisoi a hooñe.

⁷ Pi kə pεe ikpíntomé inyine málə. Yeesu uu kə iyε kəcáá Uléécaa paoñesee uu re piké kə iyε hooñe.

⁸ Api le api lepu, api iluke paoñe-paoñe kóói anére aseesi.

⁹ Pisoi pεe tu yare ákotokú ana (4.000). Kapi mí masí, Yeesu uu pεe re piké kúi.

¹⁰ U ne upipiretiki api mesε ne mesε kúninəi loni api Talimanuta kətē sī.

*Pifarisi yε Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa
(Matiyee 16:1-4)*

¹¹ Pifarisi api Yeesu ləepə apí ne íkeñenə u kápáá api pεe ripinε u wai re uké nyíse re Uléécaa kémee ke unnaŋe nn léeri.

¹² Yeesu uu məyā nfáa tóóri, uu ukəfa-i maa re yo nnya kε nfáani pisoi mpí api mewaisaŋa piyéne la? Asei kam nō símisi, nfáani pisoi mpí ápi mewaisaŋa méka yεnunε.

¹³ Uu lě memáá kei pi yá uu kúninəi loni uu rikóitimε ricə sī.

*Pifarisi ne Erooti nkþónótə pite
(Matiyee 16:5-12)*

¹⁴ Upipiretiki yε pεe akpónó kəcáá paleile. Kuse ñmane kapi muílə kúninəi-i.

¹⁵ Yeesu uu rinóo pi he re: Ani náménécíre tī nísəne ne Pifarisi ne Erooti nkþónótə pite.

¹⁶ Pipiretiki yε pimecəpecire símisi re ápi akpónó má.

¹⁷ Kε Yeesu uu lē n céri, uu pi pise re: Yo nnyā kani māikee re áni akpónó má? Ai kahane nó rikpáii néé áni kahane n ceri? Nánétu ye takasilee?

¹⁸ Nō inípee málē, áni kō pée nyáni, nō atu málē áni kō pée kómeli. Aní léisee?

¹⁹ Kumúñé kpe-i kam akpónó n kpókérine am pisoi ákotokú anupū (5.000) həøne, anére alé kani iluke tərəo yípū aní ne támbo? Api u maa re anére kəfi ne até.

²⁰ Yeesu uu kō pi pise re: Kam akpónó aseei pisoi ákotokú ana (4.000) n kpókérine ní, anére alé kani iluke tərəo yi? Api re: Aseei.

²¹ Uu pée pi maa re: Ai kahane nó n hemnēe?

Yeesu ye Petisayita-pə unyíyə pəise

²² Kε Yeesu ne upipiretiki api Petisayita n tu, pisoi apí ne unyíyə unyine u lesepə apí ne u téni re uké u rica.

²³ Yeesu uu unyíyə kunípə tini uu u tərəi uu ne kuyu ilúké sī uu pée metə inípee-i u wai, uu anípə ukəcáá láa uu u pise re: Pəlinyine nyánii?

²⁴ Unyíyə uu weríí uu re: Ne pisoi nyánile, amá pi pée welə yarə aléé, pin sónə.

²⁵ Yeesu uu uinipəe píca kpá, ke unyíyə uu n nyánei tíki-tíki, uu pélu uu mítá yo n nyáni cáí-cáí.

²⁶ Yeesu uu pée u maa re uké kúi, amá úu kapə kuyu lō.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaa uu wée

(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)

²⁷ Yeesu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémee sī. Uu ncée kémee pi pise re: Pisoi ye māikee re néé úye?

²⁸ Pi māikee re pós Yohani yee míni pisoi ní wole, picə re pós Elii, picə re pə antepuye kəcəpə unyine le.

²⁹ Yeesu uu pi pise re: Ná ni? Nō mpíí māikee re néé wóó? Piyee uu rinóo u yósu re pós ke Uléécaa uu məkəe-mə wée.

³⁰ Yeesu uu pi nyi re ápi kapə linka úka símisi.

Yeesu ye unkpo ne umeyise nsímé riyóó

(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)

³¹ Uu mencire picélaa pi koru re li pise re Usoi Kəpipi kéké meyánsei íwə li. Pisufi piwéése ne pəpəe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa piké ke ḷmeriyə. Li kō pise re piké ke kpu ake kō keyáa táánū tuñé yisi.

³² U símisile nísənə kpáii. Kei ke Piyee uu iyaa u sée uu re ái lē kuu yé pée wa.

³³ Yeesu uú ḷmeelú uu upipiretiki paí uú ne Piyee cési re: Setani, a ne ketaa né wa, likumúñé re sipómúñé ási Uléécaa sikó, amá sisoipipi sikó ye si.

³⁴ Yeesu uu pεe lε mεmáá pisoi ne upipiretiki séi uu pi maa re: Uaye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékoó ya * uu pεe né tiki.

³⁵ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa ló, u n fómnile, amá úye un unfaa n fóm né ne Nsímé Kecire nnya, liute yεe yé unfaa ló.

³⁶ Usoi kulaa yε kúye in te u keté nté mεmá nnéí yé uu pεe kpi.

³⁷ Linyine yε we ke usoi uu yé n hééle uké ne unfaa n ló?

³⁸ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaí ne pilkópekoó mpí kεcōpe, Usoi Kepipi yé kó uisei wa, kεn píyei m pεeri ne keusaa meyɔɔpi ne piléécaatumε.

9

¹ Uu pimáa pi kpá re: Asei kam nō símisi, pinyinε yε nté welε pεe yé Uléécaa iyɔɔpi n yé in ne innanε wemε api kelenε kpíni.

Yeesu ipiŋε yε conse

(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sikpuulū mεmáá, Yeesu uu Piyεe ne Yakupu ne Yohani kpísi apí ne riyópe cágá rinyinε taá apí ha kei pimecire n we. Uipiŋε ii conse piinipεe-i.

³ Uilú ii n télu, ii wárara póí-póí, ntómé mmē nín ncə má keté nké ne kεnkinii.

⁴ Kei ke Elii ne Moisi apí pεe rikpáfumε, pi ne Yeesu pin yóí.

⁵ Piyεe uu pεe Yeesu maa re: Sáa, li nyamle re tóké pεe nté n we. Tó la re tóké sicáñípi sitaani karii, p̄ó kεse, Moisi kεse, Elii kεse.

⁶ Piyεe úu nkpáni nyu mmē kuu yé pεe ní male, likumúnjε re iwame yε u ne Yeesu pipiretiki tórao wale hái.

⁷ Kuhope kunyinε akú weri akú pi hila. Tinjó rinyinε ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yεe Kεnépipi lala, ani kutu ke rico.

⁸ Mεse ne mεse apí piiluké nnéí páii, amá ápi úka yε, Yeesu yεe pikékúrí ní we mεmáá.

⁹ Kapi riyópe n cépilε, Yeesu uu rináo pi he re ápi kape tíyesε unyinε uké lε kapi n yé kó hái ne keyáa kε ke Usoi Kepipi ake yε pikpókpo-i n yisi.

¹⁰ Ápi nsímé mmē nyi, amá apí pimecōpecire m píseine re yoo pikpókpo kέmee meyise?

¹¹ Lε mεmáá, upipiretiki apí u pise re: Yo nnya ke isé picélaa apí málkee re Elii yεe peerinε liké kelenε keté ketó tu?

¹² Uu pi pesε re: Mεsei yε me re Elii yε peerinε kelenε uké nípá yo nyáonse. Yo nnya kai mpíí wólaalε te Usoi Kepipi yε íwe lenε meyá apí kεipuri yulu?

¹³ Amá ne la kε nō símisi re Elii yε pípeemε masile pisoi apí ne u wai lε kapi n la yare kai ukεcáá n wólaamelε.

*Yeesu ye kewá kẽ ke kuníri aku m pækəsi poisə
(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)*

¹⁴ Kapi pipiretiki tərəo n nyahaipə, api pisoi kulúi yənu pin kewúípi pi wailé, isé picélaa pin ne pi kejene.

¹⁵ Ke pisoi api mesə ne mesə Yeesu n yé, ai pi kaikai, api peə n wúrunkeepə piké u yáási.

¹⁶ Yeesu uu upipiretiki pise re: Yoo mpíi nó ne pẽ kejenesə?

¹⁷ Utisi unyinę uu peə riwúi te-i rinóo yóɔri re: Sáa, kepómeé karí ne kənepipi ka. Kuníri kpəe ke n lõ yə nsímé ke poəneseleñle.

¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye keté ke tale aké atalalaá léeri, kən aní takai, ipinę ii nánu. Amá ne pipópireriki téni re piké kuníri kpə lakase, amá ápi fe.

¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó nfateneciré pikó mpuri mmú, ituŋe ilé kam nókənémee pitónę kpánę? Ituŋe ilé kam yé lě ne nó n kahari? Ani ne kewá né kam.

²⁰ Apí ne ke u hapə. Ke kewá aké Yeesu n yé, kuníri aku kei nní ke lémesi, aké kəteni-i lólu aké m pímiise kən atalalaá léeri.

²¹ Yeesu uu kəusaa pise re: Píyei-mə kai ye nní ke wa? Uu rinóo yósu re: Hái uiwá-mə le.

²² Məpehē kulúi ke kuníri kpə akə yə nna ne míni-i ke risápə kéké ne n kpu nnyá. Amá in te pó fe aa linyinę wai, a kam aa ró come. A irówe ripái.

²³ Yeesu uu rinóo u pesə re: In te pó fe néé? Uye un ne ukəfa Uléecaa n tene, úu líka poənene.

²⁴ Mesə ne mesə, kewá kẽ usaa u pupəi re: Né ne kəfa tenele! Amá a kam a né come, nnéfatené nín piyə.

²⁵ Ke Yeesu uu risoiwuí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni re: Pó kuníri kpə, pó yə atusuí usoi n waise aa nsímé u poənese, a kewá ke-i le, kapə píkai kəkemee peəpə, néé rinóo pó he.

²⁶ Akú lelu kun pupukee, kun kə kewá nanəiselé. Kewá aké n we yare ke kpule, pisoi meyā api waise re ke kpule.

²⁷ Amá Yeesu uu kəkunipe múlú uu ke yukuse, aké yisi aké nyere.

²⁸ Ke Yeesu uu lě memáá kényo n lõ, upipiretiki api pimpehen-cire u pise re: Yo nnyá kári fe təké kuníri nkú lákase?

²⁹ Uu pi maa re: Keyóme məcire ke usoi uu yé yáási uu ne kuníri nkú mpuri lakase.

*Yeesu ye unkpo ne umeyise nsímé kpálé
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)*

³⁰ Api kei yisi api Kalilee keté téj. Yeesu úu peé la piké kei kuu n we ceri.

³¹ Likumúňé re u ye peə upipiretiki céésile uu ye pi maa re: Pi Usoi Kepipi tininę api pisoi anipe-i ke wai piké ke kpu. Kəmekpo-maá, ke yé keyáa táánü tuŋé nkpo kémee yisi.

³² Amá Yeesu pipiretiki ápi məyu mə kō. Iwame ii kō ɳmurəi piké pise.

Wóo pipiretiki kəcəpə uwéése?

(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kέyo n tu, Yeesu uu pi pise re: Yoo pəe ncée kέmee nō kέjene se?

³⁴ Amá api sée keu. Ai líka nnya, pi pəe ncée kέmee kέjene re úye yee pikēcəpə uwéése?

³⁵ Yeesu uu pəe tone, uu upipiretiki kəfi ne pité séi uu pi maa re: Uye un n la uké ufoí, li pise re uké nónnénéí utərəo uu nónnénéí ukéikó.

³⁶ Uu kewá kenyine kpísi uu pikēcəpə nyeresə, uu ke kpísi uu pékérí uu pəe pi maa re:

³⁷ Uye un siwá nsí kəcəpə kέye kusáne n yəsí nē nnya, tinécúruu kuu kusáne yəsí, úye un kō kusáne nē n yəsí, ái rinécúruu kuú yəsí, amá uye nē n tumme kuú yəsí.

Uye un kerácáá n kpálē, uyē úu uróláaro

(Luki 9:49-50)

³⁸ Yohani uu u maa re: Sáa, tə unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnahe úu kō pəe rō tikilē. Kúu rō n tikilē nnya, arí ne u yulu.

³⁹ Amá Yeesu uu rinóo yəsu re: Ani kapə ne u yè, likumúñé re úka úu we yee ye rinényíri ne mewaisaŋa n wa uu kei nní cire nnékópe símisi.

⁴⁰ Uye un kerópirə n we uyē úu uróláaro.

⁴¹ Kani nē Kirisi pikó nnya, úye un kō rinényíri nnya míni níré-níré nō n he, asei kam nō símisi, liute úu uihéé paane.

Akópe pikaase kəcáá nsímé

(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)

⁴² Amá úye un siwá sée ne nní kəfa nē n tene kenyine akópe n waisə, li kutəsi we piké rináipare mulə-mulə níŋme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo.

⁴³ In te kupónipe kpeə akópe pō waisə, a ku riké. Li kutəsi we a nfáa yē ne kunípe keri ne kaa yé anípe kətē m má aá ne nna kpəciré kelō loni, kei ke nna nín yee píkai n kpu.

⁴⁴ [Kei ke apapi nyee yee ipinje n li áa yee n kpí, kei ke nna nín yee kō n kpu.]

⁴⁵ In te kupóna kpeə akópe pō waisə, a ku riké, li kutəsi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána kətē m má apí ne nna kpəciré kelō kέmee pō sápo, kei ke nna nín yee píkai n kpu.

⁴⁶ [Kei ke apapi nyee yee ipinje n li áa yee n kpí, kei ke nna nín yee kō n kpu.]

⁴⁷ In te məpónípəe məe akópe pō waisə, a me lese aa ketaa-pə fómni. Li kutəsi we pəké Uléécaa iyəɔpi kέmee lō ne menípəe

mesē ne kaa yé inípēe ité m má api pēe nna kpaciré kelō kémee pó sápo, kei ke nna rín ye píkai n kpu.

⁴⁸ Kei ke apapi nyee yé ipiné n li áa ye n kpí, kei ke nna rín ye kó n kpu.

⁴⁹ Likumúnjé re: Pisoí nnéí kécáá kapi nna kóonuné yare kapi yé nní iluke kécáá nnyási n ful ei.

⁵⁰ Nnyási yé linyine kéciré le, amá mmelō mén n kpu, yo kapi yé ne n larukuse? Ani nnyási meco n láárú, nkíñniyé nké kó nókénécöpe n we.

10

Utisi ne unósi pitúunne kécáá icélaa

(Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)

¹ Yeesu uu ncée póló uu Yutee keté loni uu kó Yuritee rikoitme ricó kuwélé-mé sí. Pisoí kulúi api kó pikálaa u kpá uu kó pë picélaa loni yare kuu yé n céesi.

² Pifarisi pinyine apí ne u kó piké ne ripiné u n wa nnyá, api u pise re in te ncée yé we re utisi uké uunósi yé.

³ Uu rinóo pi pese re: Iye ke Moisi uu nó pise re ani wa?

⁴ Api rinóo yósu re: Moisi yé utisi ncée héle re u yé fe uu pitúunne ritelé unósi wólu uu pée yulu.

⁵ Yeesu uu pée pi maa re: Nóanékíj ntaké nnyá ke Moisi uu isé nnyí nó wóí.

⁶ Amá nápá yo mewai kékoraane, Uléécaa yé utisi ne unósi wále.

⁷ Lé nnyá ke utisi uu usáa ne úni yisine uu unósi kpísi api péne,

⁸ u ne uyé apí panse ipiné isé. Kai nní lé n wa, ápi nkpéni pité, amá piipiné yé isé le.

⁹ Lé nnyá usoi úu kapé lé ke Uléécaa uu rimpéne kóólené.

¹⁰ Kapi kékoyó n ha, Yeesu pipirétki api kó nsímé mmé kécáá pipise u kpá.

¹¹ Uu pée pi maa re: Uye un uunósi n yé un uféé n kpísi, u ne unósi foí púnnele, iwásánkaí kuu lé wa.

¹² Unósi un uula n yé un uféé n sóó, iwásánkaí kuu lé wa.

Yeesu ye siwá tinóo sónne ritikise

(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)

¹³ Pisoí apí ne Yeesu siwá leepo re uké si rica. Amá upipirétki apí ne pi céesi.

¹⁴ Ke Yeesu uu lé n yé, ái ne u risá, uu pi maa re: Ani riyá siwá siké kénemee kam, áni kapé si tápisi, likumúnjé re mpí pée simecó ní we pée yé Uléécaa iyóopi kémee ló.

¹⁵ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaa iyóopi n ñmurei yare ke kewá ake yé n ñmurei, úu uiyóopi kémee lonine.

16 Uu pεe lε mεmáá si sakaa uu anípε si laa uú ne rinóó sōne si tikise.

*Ujymáne mámá unyinε kεcáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)*

17 Ke Yeesu uu ncée m pólolē, utisi unyinε uu u tulu ne ntóó, uú ha ukεyu-i wúla uu pεe u pise re: Sáa sōne, íye kam wainε kε ne nfáa teneciré yé?

18 Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usōne? Uka úu usōne, insá Uléécaa mεcire.

19 Mpá liké íye wa, pø Uléécaa isé nyule re: Kapε usoi kpu, kapε iwásá wa, kapε yáai, kapε nnóóme itansei nyere, kapε unyinε ncaai ríka wa, a upósáa ne upóni ríyu waise.

20 Uu rinóó u yósu re: Sáa, hái inéwáá-mε kam lε muílē.

21 Yeesu uu u nyánεi ne ríla, uu pεe u maa re: Likei lise lee pø párílē, a n ñme a lε nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sε píwekóó hóóne, pø pεe mεmá yé kεyómeccaa-pø. Pøn lε piwai m masí, aa pεé weri aa né tíki.

22 Ke utisi uyé uu anóó nyé n kð, ke ukunipε aku nní mí mulú nnya, ukεyu ake cöhōne uú ne mpóoccaai tómpø.

23 Yeesu uu upipiretiki pεe u n kálaalē nyánεi, uu pi maa re: Uléécaa iyøopi kέmεe pilone ye ne pimámá páápú kpa!

24 Anóó nnyé aa Yeesu pipiretiki píri wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá re: Sinépipi, a tíye Uléécaa iyøopi kέmεe pilone ye pósólú kpa!

25 Kuyooyoo kun n la kuké kεhímpi kupole-i lompo, li yé kutəsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécaa iyøopi kέmεe n lompo.

26 Ai kø meyánsei píri Yeesu pipiretiki kpá, api pεé m píseine re: In lee ni, wóó ye pεe píyulale yé?

27 Yeesu uu pi nyánεi uu re: Usoi kέmεe, lε ái kuwai we, amá ái Uléécaa kέmεe. Likumúné re mپá yo ye kuwai wele Uléécaa kέmεe.

28 Piyee uu pεe u maa re: A ripaí kari lirókó nnéi n tíye tøn pø tikilē.

29 Yeesu uu rinóó yósu re: Asei kam nō símisi, úka úu we yεe yé nέ ne Nsímé kεcire nnya, kεyø ne pimáa ne piwá, ne piyéi ne píni ne pisáa ne siwá ne sicare n tíye

30 úu yé pεe neni mewee mmé-i sýo ne pimáa ne piwá ne piyéi ne píni ne siwá ne sicare mεpehē píle n yé. Uu yé kø Yeesu pitiki iwe paa. U yé kø anjmē nyεe n wémε kέmεe nfáa teneciré yé.

31 Pifoí meyā yé pitóraa panse, pitóraa meyā api pifoí.

*Yeesu ye metáánū unkpo ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)*

³² Ncée kémee kapí peé we pin Yerusalém-mě sī. Yeesu un pikékpeē sóne, upipiretiki pin kewuu piralé, iwame in pēpēe pi n tīkilé we. Yeesu uu kō upipiretiki kēfi ne pité kpísi uu lēlēe u n leérine pi símisi

³³ uu re: Nō nyánii, Yerusalém kari nní símpo piké ha kei Usoi Kepipi tī piké pēpēe ye Uléécaa inyáonse n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pē piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. Pi yé pēpēe ápi Uléécaa m pakarelé anipe-i u wa.

³⁴ Pi yé méwoo u nyánei api ukēcáá meta tuke, api iséí u fopii api pēe u kopu. Amá siyáá sitaani memááu, u yé nkpo kémee yisi.

*Lë kë Yakupu ne Yohani api Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)*

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu ne Yohani apí ne Yeesu kō api u maa re: Sáa, tō la re a lē kari pó n welune ró wa.

³⁶ Uu pi maa re: Yo kani mpíí la re kē nō wa?

³⁷ Api u maa re: Pōn píyei ipóyáópi kémee n tone, tō la re a týyesé use uké kupóluké-luké-mě n tū, ucō kupómíi-mě.

³⁸ Yeesu uu pi maa re: Ani nyu lë kani nní n welu. Nō fe ani ntóósi keporipi kam n níruné níruu? Néé nō fe ani íwe takai yare kam i n takainé?

³⁹ Api rináó yósu re: Tó li fe. Yeesu uu rináó pi pese re: Mesei ye me re nō ntóósi keporipi kam n níruné n ntí, te íwe kam n takainé kani takainé.

⁴⁰ Amá in kunéluké-luké néé kunémíi-mě metone nkó mmú ái néé yé týyesé liké ne lë. Pē nnya ke sitóné sē asi n nyáonsele kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kēfi tōrōo api lë n kō, piapoo aá ne Yakupu ne Yohani caai.

⁴² Yeesu uu pē pi séi uu pi maa re: Nō nyule re pē kapi n kpíilé te ayu piwéése ye pinnajé ne a wéékuselenlé, pisoi kēcire pin pinnajé a nyíselé.

⁴³ Amá ái li mēcō kai nō kémee we. Uaye un n la uké nōkénécōpe uwéése, uké panse nōunékeikó.

⁴⁴ Uye un kō nōkénécōpe ikpéé n la, uké nōnnénéí ulasi.

⁴⁵ Limecō ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke keisi, amá ke kale re kéké pico keisi, áke kō kenfaa ne riwóme hééle meyá mēké ne píyulale n yé nnya.

*Yeesu ye unyíye kapi ye n sée re Patimee poise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)*

⁴⁶ Api Yeriko tuipo. Kumúnjé kpe-i kē Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu n̄ lelu, unyíye unyine yee n wélei kapi ye n sée re Patimee, Timee unjmáne un ticéetimé tū.

⁴⁷ Uu kóm te Nasareti ukó Yeesu yee tósu, uu sicááila kápáá re: Taftiti kepipi, Yeesu, a inéwé ripái!

⁴⁸ Meyá amé ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásé re: Tafiti kēpipi, a inéwé ripaí!

⁴⁹ Yeesu uu nyere uu re: Ani u séemé. Api unyíyé séipo, pin u máikée re: A n kahari, a yisi, u pó séile.

⁵⁰ Unyíyé uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mě sī,

⁵¹ Yeesu uu u pise re: Yo kaá la kék pó wa? Unyíyé uu re: Unésáa, ne la re inénípée ikék ye yé.

⁵² Yeesu uu u maa re: A n njme, mpófatene yé pó yóriyé. Mese ne mese inípée ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

Yeesu yé Yerusalém kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalém n nyahaipo pin Petifasee ne Petanii ayu keyúrí we, aléé nyé kapi ye n sée re Olifiyee rikuú kuwélé-mě, Yeesu uu upipiretiki pité tum

² un pi tee re: Ani kuyu kpees nní nökénéyu ní wepo kémee ha. Nón píyei n tuipo, nò keminaapipi kenyine leepo kén toraalé. Usoi úka úu ke tonele. Ani ke fénne aní ne né ke weri.

³ Uye un nò m maa re: Yo nnya kani lē wai? Ani rináo u yósu re: Upíima yee ke la. U yé mese ne mese nò riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sī api keminaapipi leepo ncée-i kén ketahai toraalé tinonéa rinyine keyúrí, api ke toriyé.

⁵ Peregé kei ní we pinyine api pi maa re: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriyé?

⁶ Api rináo yósu yare ke Yeesu uú pée mí ma. Api pi tíyé api tásu.

⁷ Apí ne keminaapipi kē Yeesu sī api kekecáá piilü laai, Yeesu uu ke tone.

⁸ Pisoi meyá api piilü tájente ncée kecáá, pico api apéi kapi sicare-i n kpási tájente.

⁹ Pisoi pée Yeesu keyu n sóne ne peregé ukepire n tikile pin pupukee re:

Osanna! Ani Uléécaa uyee n sónti ne Upíima rinyiri ritááse.

¹⁰ Uléécaa uké rináo sóne uyee n sónti uké urósáa Tafiti mécio iyóópi n tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómecaa-pó ritááse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalém kuyu tulu, uu Uléécaa keyo sī. Ke ituñe ii n teñe nnya, uu mítá yo pinyánei másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpo.

Yeesu yé kúfikiyee anáo wa

(Matiyee 21:18-19)

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai.

¹³ Uu ketaa-po kúfikiyee yenu ne mepéi. Uu re u yé ha apipi wéesi. Amá kuu n tuipø, mepéi ñmane kuu leepø, likumúnjé re ituñe iyε-i ke aléé nyé aa ye m pi fi kahane n tu.

¹⁴ Yeesu uu pëe ku maa re: Úka úu kapε pikai ripópipi piluke rikpá. Upipiretiki api anóo nyé kom.

Yeesu ye Uléécaa kεyo-i pikpēense lakase

(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹⁵ Api lë memáá Yerusalém tulu, Yeesu uu Uléécaa kεyo loni. Uu pëpëe Uléécaa kεyo-i n yálisi ne pëpëe n lééri pilákase kápáá, uu pëpëe siwóó n cöhöne ataapili ne pilóslayái situmpi láuli.

¹⁶ Uu tíyesé unyiné uké ne ilü inyiné Uléécaa kεyo-më titiki.

¹⁷ Uu pi céesi re: Li wøalaalë te: Pi yé kenéyo sée re sitë nnéí pisoi kεyomeyáhaay. Amá nñ ne ke ripólósse piyalukë kuhore.

¹⁸ Pëpëe ye Uléécaa inyónse n wa piwéésé ne isé picélaa api uanóo nyé kom, api ncée wéesi piké ne u kpu. Amá pin u wuru re uicélaa ye pëe pisoi nnéí pírí wa nnya.

¹⁹ Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki api kuyu lelu.

Yeesu ne kúfikiyee kóima

(Matiyee 21:20-22)

²⁰ Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kúfikiyee kpë yenu kaku n kóosi ne iníñi-po.

²¹ Piyee uu lelëe n wa léise, uu Yeesu maa re: Sáa, a ripaí, kuléé kaa anóo n wa ye kóosile.

²² Yeesu uu upipiretiki rinóó yósu re: Ani ne Uléécaa kεfa tene.

²³ Asei kam nó símisi: Uye un tikúú ntí m maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripølo, unsá ukεfa-i n tíru, amá un n waisé re lë kuu nní ní ma ye wainé, li yé mesei wa.

²⁴ Lë nnya kam nó tee re: Ani ye waisé re no lë nnéí kani kεyomeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléécaa yé kó nò li yeneise.

²⁵ Nøn kó píyei n nyenu nøn keyóme n yáasi, nøn ne unyiné nnyiné m má, ani u sárei, Nóunésáa yee kεyomecaa-po ní we uké kó ne nòrinécúruu akópe nó n sárei nnya.

²⁶ [Amá nønsá ye akópe n sárei, Nóunésáa yee kεyomecaa-po ní we úu kó nòrinécúruu akópe nó sáreine.]

Yei ke Yeesu nnañe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)

²⁷ Api kó Yerusalém pihápe kpá, kumúnjé kpë-i ke Yeesu uu Uléécaa kεyo-i n kɔɔnii, pëpëe ye Uléécaa inyónse n wa piwéésé ne isé picélaa ne Pisufi piwéésé api u leepø.

²⁸ Api u maa re: Nnañe ní-ye kaá ne nní wai? Uye yee nnañe po he pøké ne nní n wai?

²⁹ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ké nse nò pise. Nøn tinóó né m pëse, né pëe nò símisi nnañe mmë kamí ne lë n wai.

30 Uléécaa née pisoi pēe Yohani tumme re uké pisoi míni wole? Ani rinóo né pesē.

31 Api pēe pimecōpecire n kējene re: Tən m maa re: Uléécaa, u yé maa re: Kai pēe íye wa káni ne Yohani nsímé ñmurei?

32 Tən m maa re: Pisoi, ái yé wa. Pi pēe kuyu pikó wurule, likumúnjé re pinnéí yé pēe Yohani kpílenle yare antepu kēcire.

33 Api Yeesu rinóo yósu re: Ari nyu, Yeesu póo pi maa re: Né ám kó nó símisine nínañe mmé kamí ne lē n wai.

12

Pikeikó pēe rikpákárá m má kenyárū

(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)

1 Yeesu uu pēe lē memáá sinyárū pi loni, uu re: Utisi unyiné yee we, uu aléé nyé kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi. Uu mmelé wai uú ne ke kóónú. Uu kó kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii móom kei kapi yé pítan cérii. Uu kó limemáá rikúsi cágá rinyine móom uu pēe pikeikó wéési re piké kecare kē kecáá u m paílē uké ncée ha uké kam.

2 Kai aléépipi nyé kutúú n tu, uu ulási unyiné upikeikó pē kémee tumpo re piké aléépipi anyine u yóome.

3 Api u tini api káii, api menípe ñmane u lakase.

4 Uu kó ulási ucó pikemee tumpo, api uyé tíyu kecáá káii api u lámisi.

5 Uu utume táánú tum, api uyé kopu. Uu lē memáá pitumé meyá túmeipo, api picó kaiinkée api kó picó kóni.

6 Ucarete uyé ujmáne lala mecire kaí pēe u pōone. Uu pēe metróo uyé tumpo un tee re: Pi yé unéjmáne wuri.

7 Amá pikeikó pē api símaane re: Nkó yee masí usáa ikulanlú nnéí te. Ani kam tóké u kpu ari pēe uikulanlú iyé n te.

8 Kuu n tuipo api u tini, api kópu api kecare iluké u sá.

9 Iye ke ucarete uu wainé? U werine uké pikeikó pē kó uu aléé nyé picó pa.

10 Ani Uléécaa Nsímé ritelé kémee kéénlé te:

Tipare ke pimóme api n fóm tee panse ticíre-cire
tee kenui-i ní wee?

11 Upíima yee lē wa. Mewaisaŋa kuu ró n yéneise yé mē.

12 Pisufi piwéése api céru re pē ke Yeesu kenyárū aké ne mané. Api pēe lē kapi yé ne u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwame pi wai. Api u tíye api tósu.

Lampoo kapi yé Rəm uyóopi ptima n héele

(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)

13 Api Yeesu kémee Pifarisi pinyine ne pēpēe Erooti kepiré ní we tumpo re piké ripiné u wa apí ne uanøølempi cire u tini.

14 Apí weri api Yeesu pise re: Sáa, tó yé te póo asei ute áa kó úka kewuu túuni. Likumúnjé re ái pisoi mewee kaá ne músu

pōn ne sīmisi. Pō ye kō Uléécaa ncee pisoi céesile ne asei. Ncée ye we re tōkē ye Sesaa lampoo hééle? Li pise re tōkē ye hééle nēe ári kapē ye hééle?

¹⁵ Yeesu yee pikecáá kecáá mewai n nyu uu rinóo pi yósu re: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewóópipi menyiné né kam kē me yē.

¹⁶ Apí ne menyiné u hapo. Yeesu uu pēe pi pise re: Uye riyu ne úye rinyiri yee kewóó nké kecáá we? Apí rinóo yósu re Sesaa lo.

¹⁷ Uu pēe pi maa re: Ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaa likó Uléécaa pa. Urinóo meyóó amá meyá nnóo pi yipu.

Pisatusee ne nkpo kémee meyise nsímé

(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)

¹⁸ Pisatusee pēe n tee re pikpokpo ápi ye nkpo-i yisi, api Yeesu kémee sí api u pise re:

¹⁹ Sáa, lē ke Moisi uu isé ní wái ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi týie úu ne kewá, uuwā yee yé unósi uyé kukúmannosi kpísi uu umáa mpuri wai.

²⁰ Pimárecó piseei pinyiné pēe pēé we. Ufoí uu unósi kpísi uu kpi úu ne kewá.

²¹ Ulírū uu ukúmannosi kpísi, uu kpi úu ne kewá. Lē mēcō kai kō utáánū titiki.

²² Pikeesei kē, úka úu kewá ne u mari. Pē mēmáá unósi uyé pōo kō kpi.

²³ Pikpokpo keyiseyaa ketúnjé, pikecōpe úye yee yé unósi n te, likumúnjé re pikeesei kapi kunósi u kpíkesi.

²⁴ Yeesu uu pi maa re: Lē nnya kani nóménécíre kíraasente: Ani Nléécaasimé asei kómei, áni kō Uléécaa nnañe nyu.

²⁵ Meseisei kē ke pisoi api pikpokpo kémee n yísine, pitisi ápi pinósi kpíkesine, pinósi pō ápi kō pila sáonkeene, amá pimefine yé n we yare piléécaatumé keyómecaa-pō.

²⁶ Yo nnya kani tee re pikpokpo ápi yé yisi? Ani kelō ke-i kai Moisi ritelé-i n wólaalé te Uléécaa ye kuhíihíi kpēe ní toré kémee we un ne Moisi sīmisi keenlēe? Li kei wólaalé te, Uléécaa ye Moisi maa re: Néé Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa.

²⁷ Uléécaa úu pikpokpo Uleecaa, amá u pinyánnýá Uleecaa le. Nónnepúnné yé piyelé.

Isé iyee Uléécaa isé kecōpe icō n fe

(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)

²⁸ Uléécaa isé ucélaa unyiné yee pēe Pisatusee ne Yeesu ikeñene n kō, uu yénu re Yeesu ye rinóo pi yósilé nísone, uu ne u kō, uu u pise re: Isé nnéi kémee íye yee imáa?

²⁹ Yeesu uu rinōā yōsu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeeeli, a kutu ricō, Upíima, Uróléécaa, Upíima ye ucíreníjē le.

³⁰ A Upíima, Upóléécaa n la ne kepófa nnéí, ne ipósoi nnéí ne kepómúnjé nnéí ne mpónaŋe nnéí kō.

³¹ Ilírū ye nnyí: A upáčo n la yare kaa ripócuuu n la mečo. Isé ika ūi we yee nnyí n fe.

³² Isé ucélaa uyē uu u maa re: Li nyamle, sáa. Asei ye nyé kaá maa re Uléécaa ye ucíreníjē le úu kō ucō má.

³³ Mpá úye uké u n la ne kefa nnéí, ne mesohō nnéí ne rínaŋe nnéí kō. Mpá úye uké kō uucō n la yare kuu uricuruu n la. Lē ne isee kapi ye ne Uléécaa n nyóonse api tóroise múkú-múkú ne inyóonse icō nnéí tosile.

³⁴ Ke Yeesu uu n yē te mesohō kuú ne rinōā yōsí, uu u maa re: Po mepócíre nísone cápinele. Aa ne Uléécaa kuyaoipiyo ketaa we. Uka úu pée ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

*Uyē ke Uléécaa uu n wéé ne Tafiti kecáá nsímé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)*

³⁵ Yeesu ye Uléécaa keyo-i céésile uu pi pise re: Iye ke isé picélaa api yé fe apí maa re uyē ke Uléécaa uu n wéé ye Tafiti kēpípi lē.

³⁶ Nfáasone ye Tafiti ricuruu maase re:
Upíima ye Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mě kékukóstone-i tone,
hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláaró kēpónyál-e-i n cō.

³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Iye kuu yé pée ne Tafiti kēpípi?

*Yeesu ye re pisoi piké pimecire ne isé picélaa tī
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)*

Pisoi kulúi ye pée kutu u celenle lin pi láárú.

³⁸ Uicélaa kémee kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nóménécíre tī. Piké ne atúkanka caa-caa n kōonii ne pisoi piké pi n yáhaankee ayáa kémee yee ripóo pi we.

³⁹ Ayómeýáhaalee sitone foí ne keluke kémee sitone foí yee pilikáipi-káipi.

⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannosi api m má nnéí yóoile api ye pée keyóme yáási mecáa yare pi pisoi sōne le. Uléécaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

*Ukúmannosi ihée
(Luki 21:1-4)*

⁴¹ Yeesu uu lē memáá Uléécaa keyo-i, kei kapi ye ihée n sariipó keyúrí tone. Uu lē ke pisoi api siwóó n sariipó m paílē. Pimámá meyā api meyā hekesi.

⁴² Ukúmannosi unyiné pōo kō weri uu sitanká sité sápo.

⁴³ Yeesu uu p̄ee upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nō símisi, ukúmannosi wékó nkó yé hele ai m̄pá úye t̄osu.

⁴⁴ Likumúnjé re mpí nnéí, l̄kápi ne líka n wai kapi h̄e, amá uȳ p̄ó, ulikó k̄ecire, l̄k kuu m má nnéí uké ne iluke n l̄o kuu h̄e.

13

*Yeesu re Uléécaa k̄eȳo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)*

¹ K̄e Yeesu uu Uléécaa k̄eȳo i n léeri, upiretiki us̄e uu u maa re: Sáa, a ripaí, k̄eȳo k̄ecire ne apare s̄one-s̄one, n̄éé yo?

² Yeesu uu rin̄oo u yósu re: P̄o k̄eȳo p̄íima nké nyánii? Li sónti liké wa ripare ríka ári yé ric̄o k̄ecáá n t̄osil̄. Linnéí mmú yé sóntile liké fori téké-téké.

*Lel̄ee n nyíse re ketē yé ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)*

³ Uu Olifiyee ríkuú k̄ecáá tone Uléécaa k̄eȳo k̄eyu-m̄. Piyeé ne Yakupu ne Yohani ne Antiree m̄ecire ne uȳe pin we, apí u pise re:

⁴ A ró símisi kumúnjé kpe-i ke l̄k ai n̄ werine. Yo yee ró nyísenre l̄k nnéí yé tene?

⁵ Yeesu uu p̄ee pi maa re: Ani nóménécíre t̄i n̄s̄one, áni kap̄e tíȳe unyine uké kuyúi nō tā.

⁶ Pisoí meȳá yé sónaame us̄e us̄e ne rinényíri, m̄pá úye uu yé maa re n̄é ke Uléécaa uu wéé. L̄k kémee kapi yé pisoí kulúi kuyúi tā.

⁷ Nōn piyei n kō te at̄api yé nnyáá ne ketaa-p̄o weme, áni kap̄e nfasiimé tóne, likumúnjé re leleé sónti. Amá két̄o áke kahane n tu.

⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri nc̄o ne t̄opu, k̄eȳópitē ake k̄eȳópitē k̄ec̄o ne t̄opu, ketē yéé sil̄ sil̄ yenesi, nk̄u yé ko wa. Limp̄ole yé n we yare ke memárenl̄o ame yé unósi pikéh̄e n kóraane.

⁹ Ani nóménécíre t̄i. Pi yé ne sitúhaane nō ha, apí ne sipópi nō káii ayómeýáhaalee-i. Pi yé n̄é nnyia kuyu piwéése kémee ne pitúhaane kémee nō s̄one. Nō ko pik̄eyu-i inétansei li.

¹⁰ Li pise re piké Nsímé K̄ecire isoipuri nnéí riyóó kelen̄e.

¹¹ Pin nō n t̄i apí ne ketúhaane nō s̄i, áni kap̄e píri tóne kelen̄e ne mm̄ kani yé m maa, amá ani m̄me m̄ee kumúnjé kpe-i nō n ka maa, likumúnjé re ái nō símisi, amá Nfáas̄one yé mu.

¹² Us̄oi yé umáa n̄éé uwâ t̄i uu tíyes e api u kopu. Pisáa yé ko limec̄o pisipipi wa. Siwâ yé pisáa ne píni k̄ecáá nyere asi tíyes e api pi kóni.

¹³ Tinényíri nnyia, m̄pá úye yé nójinépuri yulun̄e, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne két̄o-p̄o, Uléécaa yé u yoriȳe.

Iwε píima m̄ekame
(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)

¹⁴ Kumúñé kunyine yé kam ani ncaai píima m̄ee yε n cákoi yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Uye un nsímé mm̄e n keč, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, pepees Yutee ketē kémee n we piké wuri api ayópe taá.

¹⁵ Uye un kέyo ipiraa kecáá n we, úu kapε kέyo-i ricepime re uké linyine kpísi.

¹⁶ Uye un kō kecare-i n we, úu kapε kepirε pele re uké ha uketukanka kpísi.

¹⁷ Iwε ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori.

¹⁸ Ani keyóme yáási, ái kapε nnyiyε kumúñé ka.

¹⁹ Likumúñé re siyáa seé íwε píima siká le. Ke Uléécaa uú ne ketē n wa, ápi íwε iyé ic̄o yenaalé, iic̄o ii kō píkai léeri.

²⁰ Uléécaa unsá pεe siyáa sē n hasi, úka úu yé pεe nfáa yε. Pε kuu n tési uú n te nnya kuu si hasi.

²¹ Uye un pεe nō m̄ maa re: Ukirisi ke Uléécaa uu n wéé yε nté néé nté-po wele, áni kapε waisε.

²² Likumúñé re pikirisi nəəmε ne antepuyε nəəmε yε leerine. Pi yéé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi piké ne m̄pá pε ke Uléécaa uú n te poise.

²³ Ani kapε lopile, m̄pá yo kam nní m̄encire nō símisi.

Usoi Kepipi m̄ekame
(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)

²⁴ Amá siyáa sē kémee, íwε píima iyé m̄emáá ke ituŋe ii səmaane, iwáre ii metéi paa.

²⁵ Awárepí aa keyómecaa-po poroiri, lináñe-naŋe lee keyómecaa-po n we ai meyá yeŋesi.

²⁶ Pi yé pεe Usoi Kepipi yε
ken ahope kecáá weme ne kennanę ne kemeyooapi.

²⁷ U yé pεe upitume pεe ketē ne keyóme-po n we awéle nnéí túmei api pε kuu n wéekęe ketē nké ne keketə-po cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa
(Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ric̄o. Ku yε kun ilésε ñm̄u n wairi, m̄péi men n leeri, nə yε m̄esε ne m̄esε ceri re kupii yε nyahaimelę.

²⁹ Limεc̄o kaí we, nən píyei likei nní mewai n yε, ani ceri re Usoi Kepipi yε nyahaimelę un tinənəo ne kəlę.

³⁰ Asei kam nō símisi: Pisoi kunai nkú áku tósune kelenę nní nnéí liké ne n kam.

³¹ Ketē ne keyóme yε təsí, amá anénőo áa metóňé má.

*Uléécaa məcire yee ketē ketene ituŋe nyu
(Matiyee 24:36-44)*

³² Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kẽ née liituŋe iyę nyu, mǐpá piléécaatumé pęe kęyómecaa-po ní we née Uléécaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa məcire yee nyu.

³³ Ani nóménécire t̄l, áni kapę ripóo fóm, (ani ye kęyómę yáasi), likumúňe re áni nyu píyei ke liituŋe ii yé kam.

³⁴ Li yé n we yare usoi yee ncée ní ha uu ukęyo tıye, uu upikeikó nnahe hę, uu mǐpá úye piketi u müisé, uu rinənəo umérē rinóo hę re úu kapę ripóo fóm.

³⁵ Lě nnya, áni kapę ripóo fóm, likumúňe re áni nyu píyei ke úyəsaa uu pęeri, nnyóó née kesine pele née meckánkooi née mmare.

³⁶ Ái kapę wa re u mekáikai ka uu nó leeri nn̄ kémee.

³⁷ Lě kam nní nó n símisi, mǐpá úye kamí ne máne, áni kapę ripóo fóm.

14

*Pisufi piwéése ye kómeine re piké Yeesu t̄l
(Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)*

¹ Li riyále siyáa sité Isirayęeli pikó piké ne nkpo melőó ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pęree yę Uléécaa inyáonse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n t̄l ne mesəho piké u kpu.

² Api símaane re: Ái kapę anyá kumúňe-i re pisoi yé yisi api pitele wai nnya.

*Unósi unyinę ye Yeesu riyu kęcáá tulaali kəənu
(Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8)*

³ Kę Yeesu uu Petanii kuyu-i uyő Siməo keyo kémee ní we un iluke le, unósi unyinę uu lompə. Unósi uyę un kenúmipi səne kęe tulaali pape-pape yee nnéí píima m má müilę. Uu kenúmipi kę foru uu tulaali Yeesu riyu kęcáá kəəni.

⁴ Mewai mě áme ne pico risá, api pęe pimecəpecire m máikee re: Linsone yę ní-ye kuu nní tulaali nkó n caai?

⁵ Tó pęe fe ari u yái ne nnéí píima ari siwóó sę píwəkoo hę. Apí ne unósi uyę wóósi.

⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani u riyá. Yo nnya kani u cónjlę? Mewai səne kuu né wa.

⁷ Likumúňe re mǐpá píyei ke nó ne píwəkoo aní we, nó fe ani lisəne pi wai pęe uyę-i kani n la, amá nę, ái mǐpá píyei kam yé ne nó n we.

⁸ Lě ke unósi nkó uu n fene kuu wa. Inépiŋe kuu məncire tulaali fō piké kelenę nhóre i tā.

⁹ Asei kecáá, ké nō símisi re mپá yei kapi ketē nnéí kecáá Nsímé Kecire yóólë, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiselë.

*Yutasi yε wéésile piké Yeesu tí
(Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6)*

¹⁰ Yeesu pipiretiki këfi ne pité kecöpe use kapi yε n sée re Yutasi Isikariyoati uu ha pεpεsε yε Uléécaa inyóonse n wa piwéése leepo re uké Yeesu tí uké pi rimúíss.

¹¹ Nkíñniyε kapí ne kutu u ricø api rinóo yekei re pi yé siwóó u hε. Yutasi uu icée sənε wéési uké ne Yeesu pianipε-i n wa.

*Yeesu ne upipiretiki yε nkpo melóó anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani 13:21-30)*

¹² Kεnyáyaa foí kë kapi yε akpónó nyεe áa pite m má n li, kεyáa kë kapi yε kə nkpo melóó anyá isan n kð, Yeesu pipiretiki api u pise re: Yei kaá la tøké ha anyá iluke pø wa?

¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyinε yεe kecárípi ne míni n topori yé ne nō risáne, ani u ritiki.

¹⁴ Un yei n lð ani úyøte maa re: Urósáa yε pise re yei yε kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpo melóó anyá iluke n lenε?

¹⁵ U yé kέyø kecáá kulee maa kunyinε kapi n̄søne n nyóonse nō nyíse. Ilü kapi yε ne anyá n li nnéí yε kukemee wele. Kei kani yé anyá iluke wa.

¹⁶ Yeesu pipiretiki api tøsu api kuyu tulu, api mپá yo leepo yare ke Yeesu uu pεe pi mí ma, api nkpo melóó anyá iluke wai.

¹⁷ Kai nnyóó n wa, Yeesu ne upipiretiki këfi ne pité apí weri.

¹⁸ Kumúñé kpe-i kapi iluke n le, Yeesu uu maa re: Asei kam nō símisi, nókenéçöpe unyinε yεe ne iluke né n le yé né yáá.

¹⁹ Piapø aa caai api pεe use use u m písei re: Yare n̄é n̄é?

²⁰ Uu rinóo pi yósu re: Nō këfi ne pité pε use lo, tó ne uyø tø ricáripi rise-i n le.

²¹ Usoi Kεpípi yε tøsule yare lë kai kekecáá n wólaamelë. Amá usoi nkó yεe yé Usoi Kεpípi n yáá, íwε ke liute uu topori. Li kutøsi we ápi kape pεe liute m mari.

*Yeesu nkpo ne umeyisε pileisε inyεkii
(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; Kørenti Foí, 11:23-25)*

²² Kapi n le, Yeesu uu kukpónó kpísi, uu kukecáá Uléécaa pøønesε uu limemáá ku kpøkøri uu pi ku pa uu re: Ani yøsí, inépiyε yε nnyí.

²³ Uu lë memáá kεpóripi kpísi uu kekecáá Uléécaa pøønesε. Uu pi ke pa api pinnéí níru.

²⁴ Uu pi maa re: Menényε yε mmé, ménysε mémee pisoi meyā nnya køønu, Uléécaa uu ne pi séi re u ne pε piké kómeine.

25 Asei kam nō símisi, ám píkai aléépipi pita mpí piníré kpáne hái ne keyáa kē kam yé pifále ní ntí Uléécaa iyøopi kémee.

26 Kuu lē pisímé pi m̄ masí, api pée ipakare siyome n yom pin pakarente api wai api Olifiyee rikúú sī.

Yeesu ye símisi re Piyeē yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

27 Yeesu uu pi maa re: Nō nónnénéí kēpire né ritō, likumúnjé re li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

Né uséesé kpu,

isáñj pōo kpíi.

28 Amá nēn píyei nkpo kémee piyise m masí, né ha Kalilee keté-po nō m m̄é.

29 Piyeē uu u maa re: Mpá pinnéí pin kēpire pō rintō, ái ne n̄é.

30 Yeesu uu u maa re: Asei kam pō símisi, nēni kesine nké ciré icá iké kelené meté n kooi, pō kési nnóo metaani re áa né nyu.

31 Amá Piyeē uú n kējaalē te: Mpá lin nkpo ye mu, tó ne mp̄d táké kesé kpu, ám kuñmeriyé pō we. Pinnéí api kō nse mm̄e m málkēe.

Yeesu ye Ketisemanee-po keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)

32 Yeesu ne upipirétki api lē memáá kelō kenyiné kapi ye n sée re Ketisemanee sī. Uu upipirétki maa re: Ani nté n tū, néeké ha keyóme n yáhaapó.

33 Uú ne Piyeē ne Yakupu ne Yohani péne. Kei ke iwame ne mp̄dcaai yíkíyiki nn u tī.

34 Uu pi maa re: Tinépōo ye caailenlē hái lin ne nkpo menyíné we. Ani nté tone áni kape lopile.

35 Uu lē memáá keyu-m̄e nyosróo nkáripi, uu wúla uu Uléécaa yáási re lin íye n we, a tíyese m̄pōle ituñe iyé ii kape ka.

36 Uu keyóme yáási re: Unésáa, pō fe aa nípá yo wai, a ne ntóósi kēporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kape menépóola wa, amá a mepóká wa.

37 Uu lē memáá upipirétki-m̄e pele, uu pi leepo pin ləni. Uu Piyeē maa re: Simoō, po lənilée? Aa nkpani fe pəké n nyáni kenampi kesee?

38 Ani n tū nən nyáni nən keyóme yáási, áni kape ne pipeikee kémee n̄ loó nnya. Li kesoipipi ripóo we re kéké ye lisone wa, amá ke pée rinárei málē.

39 Uú ne ketaa piwai pi kpá, uú ha keyóme yáási, uu umewelé foí m̄e m̄cō welu.

40 Uu pée ri uu kō pi leeri pin ləni, likumúnjé re piinipée ye mulesile. Api ceri mm̄e kapi yé rinóo u n yosí.

⁴¹ Uu metáánū pεeri uu pi maa re: Nénte nō nkpéni lənilē nōn wéntelē? Li lē tule, ituŋe ye tule, lee nní, pi Usui Kepipi pikópekoó anipe-i wale.

⁴² Ani yisi təké təsí, uyee né n yáine ye nyahaimelē.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴³ Yeesu úu kahane nsímé n tene ke upipiretiki kefi ne pité pε use kapi ye n sée re Yutasi ne risoiwuí api mesē ne mesē rikpáfumé, pin atéhe ne apúnípi muleilē. Pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése yee pi tumpo.

⁴⁴ Yutasi yee pεe pianipe-i Yeesu n wainε, ye pεe risoiwuí mesohā mě kuú ne u n tinine céesile. U pεe pi céesi re: Nen ha úye rimpira am u yáasi, uyee lo, ani u tī, ani u mülú n̄sone aní ne tósu.

⁴⁵ Kuu n tuipø uu nē mesē ne mesē Yeesu kɔ, uu re: Sáa! Uu pεe u pira uu u yáasi.

⁴⁶ Pisoí pε api Yeesu kecáá kunípε wai api u tini.

⁴⁷ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapo uu uritéhe kpeéu, uu Uléécaa usina ukeikó kutu semí.

⁴⁸ Yeesu uu rinóo yósu uu pi maa re: Yo nnya kani pitíne né ka ne atéhe ne apúnípi yare usoí kpááree?

⁴⁹ Mpá keyáá kéye kam ye nökénécepe n we, nen Uléécaa keyoči céesi, áni né tī. Amá lē kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaamelē liké ne n wa nnya kai lē wai.

⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéí api u ñmeriyε api wuru.

⁵¹ Uñmáne unyine yéè pεe Yeesu n tikilenle un kusáñáá ñmane yariilē. Api re piké u tī,

⁵² uu kusáñáá təpíri uu meñmane wuru.

Pi ne Yeesu ketuhaane ptíma-i ha

(Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléécaa usina kémee sī. Kei ke pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa api pinnéí cápinelē.

⁵⁴ Piyeε uu ketaa-pø Yeesu n tikilē hái ne Uléécaa usina keyočepe-pø. U ne piméré api kei kesé n tū un nna wéni.

⁵⁵ Pepee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane ptíma nnéí api pisoí wéesi pεe yé Yeesu ne nsímé rinkpárá. Pitúhaane pε ápi nkópe nka yé kapi yé ne u n kpu.

⁵⁶ Likumújé re meyá mée ne nsímé u kparai, amá mmē kapi n símisi n̄n ncée nsé ritiki.

⁵⁷ Picø api ye yisi apí ne u wááná re:

58 Tə kō un tee re: Né né Uléécaa keyo nké ke usoi kunipe áku n wa fori, am siyáa sitaani kecōpe kefée mōm ke usoi kunipe áku yé n wa.

59 Mpá ne kei ricuruu, pinsímé nín ncée nsə ritiki.

60 Uléécaa usina uu icápine iyē kecōpe yisi uu Yeesu pise re: Aa rinóo ríka yósunee? Mpókópe n̄-ye ke pisoi mpí api nní símisi?

61 Yeesu uu sée, úu rinóo ríka yosi. Uléécaa usina uu pipise u kpá re: Póo uyē ke Uléécaa uu n wéé? Uléécaa yee ipakare n te Kepipii?

62 Yeesu uu rinóo yósu re: Néé lo. Nó Usói Kepipi yē ken Uléécaa, nnañe nnéí ute kulukē-luke-mē kékukáótonē-i tū. Nó kō keyómecaa-pō ahope kémee u yē un ne weme.

63 Kei ke Uléécaa usina uu pēe uricuruu ilū kuu n tanaalé céérii ai nyíse re li u tóosile hái uu re: Píseérakóo píye picō kari nkpéni wéesi?

64 Nō konle kuu Uléécaa kecáá anóo kópe n símisi. Iye kani múusu? Pinnéí apí maa re li ne sá re piké u kpu.

65 Picō api ukecáá meta pitúkente loni, api ukeyu paasi api akpini pinéi u kápáá pin u tee re: A uyee lē pō n wai ḥmáinu! Piméré api u tini apí ne sipesē u tépei.

Piyee yé kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

66 Kumúñé kpe-i ke Piyee uu metene ripoo-i n we, unósi unyine yee Uléécaa usina n kesi uú weri.

67 Uu Piyee yenu un nna wéni, uu ukeyu-i nyánei uu u maa re: Pó ne kō pēe Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle.

68 Uu késu re: Ám nyu, ám mmē kaa n la pöké símisi kómei. Uu pēe kei yisi uu kupookpanjá-i sl.

69 Unósi uyē uu piyéne u kpá uu pēpēe kei n we maa re: U pisoi pē use le.

70 Piyee uu kō pikéñe kpá. Kai nkáripi rinkpásse, pēpēe kei n we api pimáa u kpá re: Mesei yé me, pō pisoi pē use le. Likumúñé re pō Kalilee ukó le.

71 Uu késu ḥmaa uú ne ketē kpeeni uu wééri re: Ne Uléécaa, ám usoi nkó nyu.

72 Icā ii mese ne mese melíru kooi, Piyee uu léise re Yeesu yé u maa re: Icā iké kelene meté n kooi, pō kesi metaani re áa né nyu. Kei kuu pē mese ne mese itu ripe.

15

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Piwéése nnéí api mmare mare cápine: perees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéí. Kei kapi pée Yeesu paasi apí ne u tósu api Pilati anipe-i u wai.

² Pilati uu u pise re: Póo Pisuifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yóosu re: Mmë kaa nní ma.

³ Perees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meyá u kparai.

⁴ Pilati uu kó pipise u kpá re: Aa rinóo yósunee? A ripaí mmë ne mmë kapi kępócáa n símisi.

⁵ Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati pírí wai.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

⁶ Mpá nkpo mélóó anyá áye, Pilati yee pée ukpaniikó uyé ke pisoi api n wéé akpanii tóle.

⁷ Utisi unyine kapi ye n sée re Parapasi ye kukpaniilee-i welé ne pinyine pée ápi pée uyóopi kécáá n kpálë. Pitele pinyine-i kapi pée usoi kpu.

⁸ Tisoiwú ari Pilati-më tómpo, api lë kuu ye nípá anyá áye pi n wa pise.

⁹ Pilati uu pi pise re: Nó la ké Pisuifi uyóopi akpanii nò tóo?

¹⁰ Likumúnjé re Pilati ye ceri re nfapole nnya ke perees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése api uanipe-i Yeesu wa.

¹¹ Amá perees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése api pisoi Pilati-i teriipo piké u ricónj uké ne Parapasi akpanii tó.

¹² Pilati uu pipise pi kpá re: Iye kani mpíí la ñmaa ké uyé kani nní n sélei re Pisuifi uyóopi wa?

¹³ Api pipupéi kpá re: A kunapéékóó kécáá u karii.

¹⁴ Pilati uu pi maa re: Ncaai ní-ye kuu mpíí wa? Api meyá pipupéi kpá re: A kunapéékóó kécáá u karii.

¹⁵ Pilati uu risoiwuí mepoøla tiki uu Parapasi akpanii tolu. Kapi Yeesu ne iséí pikáii m masí, api pisoi anipe-i u wai re piké ha kunapéékóó kécáá u karii.

Pisóóca ye Yeesu kécáá nyánei

(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)

¹⁶ Pisóóca apí ne kéyøcøpe, kei kapi ye n túhaane u sì api pisóóca tóreø nnéí séi.

¹⁷ Api kuyóópikpelenuk wéé u taní api sinípéléépi ne riyoøpikøñ parií api u kipise.

¹⁸ Api pée lë memáá u yáhaankee re: Tó pó yáasi, Pisuifi uyóopi.

¹⁹ Api ríyu kécáá ne kenaapi u pepu api metá ukecáá tuke, api ukeyu-i nísøne wula api u yáasi.

²⁰ Kapi kecáá pinyánei u mí masí, api kuyáopikpelenu wéé kpé u lapile apí uilú pitane u pesé apí ne kunapéékóó kecáá pikarii u tómpo.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karii

(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetohé unyine yee sicare-mé n lééri rnaajé Yeesu kunapéékóó cənse. Pi ye utisi uyé sée re Simoo, Sireeni kuyu ukó lo. Uyee Alekisantiri ne Rufuusi usaa.

²² Apí ne kelð kē kapi ye n sée re Kolikota Yeesu sí. Kolikota asei re Kúyu Koñoo kelð.

²³ Api píta kapi ne pité kapi ye n sée re miiri n cahone u pa re uké n ntí, amá úu n ntí.

²⁴ Api kunapéékóó kecáá u karii api uilú hōne. Pi pañaiile mítá úye uú ne uikpíkékpíké céru.

²⁵ Ituñe in mesé áme we kefi kumúñé pepu kapi u karii kunapéékóó kecáá.

²⁶ Api lë nnya kapi Yeesu ní kpu wəlu re: Pisufi uyøapi.

²⁷ U ne pisoi kpááree pité pinyine kapi kesé karii, uco ukuluke-luke-mé, uco ukumii-mé.

²⁸ [Lë kai Nléécaasimé kémee rintíki ye lë: Piwaikópekkóó kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetohé api u lámaankee pin tíyu pəuli pin máikee re: Yéee! Póo ye Uléécaa keyo n fori aa siyáa sitaani ne pimóme ke pesé,

³⁰ a ripócíruu yoriye aa kunapéékóó kecáá suíri.

³¹ Pepees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéese ricuruu ne isé picélaa api kecáá u nyánei pin pimecəpecire tee re: U picó yóriyentelé amá úu pée fe uké uricuruu yoriye.

³² Ukirisi, Isirayeeeli uyøapi uké nkpení kunapéékóó kecáá suíme tóké yé arí ne kefa tene. U ne pē kapi kesé n karii póo kó u lámaankee.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

³³ Ituñe kecíre kumúñé, kuñmahaaku keté nnéí cóni hái ne ituñe metaani kumúñé-po.

³⁴ Ketúñé metaani kumúñé kpe-i, Yeesu uu kecááila piima kenyine suúni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lelée re Uléécaa, Uléécaa, yo nnya kaa né ñmeriyé?

³⁵ Pisoi pée kei n cápinelé kecōpe pinyine api lë kom api re: Ani ripái, Elíi kuu nní sélei.

³⁶ Kei ke pikecōpe unyine uu wuri uú ha píta nyere-nyere pinyine-i sinéé fe uu kenaapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tóké yé nké, in te Elíi yé kam uu u suíseri.

³⁷ Amá Yeesu uu meyá kepupéila semí uu pée kpi.

³⁸ Kusáñjáá kapí nē Uléécaa keyo kémee n kénéle akú cérine meté, kecáá nē metene-po.

³⁹ Ke Rəm usóóca kpéē yee pée Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpo mmē n yé uu re: Usoi nkó ye pée mesei Uléécaa Kepipi le.

⁴⁰ Pinósi pinyine ye kó pée wele pin ketaa nyánei. Pinósi pē kecōpe ke Makitala kuyu ukó Maari nē Maari Yakupu Sínsá nē Yosee uni nē Salomee apí pée we.

⁴¹ Ke Yeesu uú pée Kalilee-po ní we, pinósi pē pée ye pée u n tikile pin u keisi. Pinósi picó ye kó pée u tikilenle apí nē Yerusalem si.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uú ka. Yosefi ye pée pitúhaane pē kémee usoi kecire le. Uyé ticuruu ye kó pée Uléécaa iyóapi mekame ménle. Keyáa kē aí ne sá anyá isóolú keyaa ye ke, liké ne koso weesi kewénteyaa. Lé nnya ke Yosefi uu ikari wa uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa.

⁴⁴ Ai Pilati pírí wai kuu nē n kó te Yeesu ye nkpo masí. Uu Rəm usóóca kpéē séi uu u pise re in te li náñai ke Yeesu uú nē n kpu.

⁴⁵ Ke Rəm usóóca kpéē uu pisímaa u mí masí lē kai ní we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpísi piké Yosefi pa.

⁴⁶ Uyé uu kusáñjáá ləlu uu kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri uu kusáñjáá u pílesi uú ha rikpíí kapi kuparecajaa-i n wa kémee u yekei, uu pée lē memáá mepare píima menyine pímiise uu rinənəo fi.

⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari nē Maari Yosee uni api kei kapi u n waipø n nyánei.

16

Yeesu ye nkpo kémee yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ke kewénteyaa ketúnjé aké ní tósí, Makitala kuyu ukó Maari nē Maari Yakupu uni nē Salomee api tulaali ləlu piké ha Yeesu yakasi.

² Kewénteyaa ukoso, api məkeekéet metuhleemé rikpíí sí.

³ Api pimecōpecire píseine re: Wóó yé ha ripare tee rikpíí rinənəo n filé tó pímiise?

⁴ Kapi yé inípēe rinsíka, api yénu re li meparecajaa mē pímiisele.

⁵ Api rikpíí-i lompø api kejmánepi kenyine yenu kēn kulukeluke-mē tū kēn ketükanka tomé tanaalé, iwame ii pi wai.

⁶ Ake pi maa re: Iwame ū kape nō wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyē kapi kunapéékao kecáá n karii kani wéesi? U nkpo kémee yisile, úu nté we. Ani nyánii, kelõ nké-i kapi u finse.

⁷ Amá ani ha Piyeē ne upipiretiki tərəo maa re u yé ha Kalilee-po pi m mé, kei kapi yé ha u yé yare kuu pi n símaalə̄.

⁸ Api rikpíi-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá ápi úka ríka ma ne iwame meprehē.

*Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyíse
(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)*

⁹ [Ke Yeesu uu kewénteyaa ukoso mmare nkpo kémee n yisi, u tíyeselé Maari Makitala uu mfoi u yenu. Maari Makitala uyé kémee kuú pée aníri aseei lakase.]

¹⁰ Maari Makitala uu ha nsímé mmé pēpēe pée Yeesu rintiki símisi. Pē pin kumúnjé kpe-i nkpo tū pin kō ténesi.

¹¹ Kapi n kō te Yeesu ye nfáa málē, te Maari Makitala ye u yé, ápi ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki pité nyíse
(Luki 24:13-35)*

¹² Lē memáá, Yeesu uu méwee féé meco kpísi uu tíyesé upipiretiki pité pinyine pée kecare-mé n sī api u yenu.

¹³ Pē ticuruu apí weri api picó nsímé mmé símisi, picó pē api kō ne kefa tene.

*Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyíse
(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)*

¹⁴ Yeesu uu metórəo umecire upipiretiki kefi ne use nyíse kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Uú ne pinfatene kucíré ne pinkintake pi cési, kápi pēpēe pée nkpo kémee meyise-maá u n yé ne kefa u tene nnyá.

¹⁵ Uu pée lē memáá pi maa re: Ani ketē nnéí rikónu ani pisoi nnéí Nsimé Kecire símisi.

¹⁶ Uléécaa yé nkó yee ne kefa u n tene uu kō míni wolé yoriyé. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane ái ne u kpi.

¹⁷ Mewaisaŋa ke pēpēe ne kefa Uléécaa n tene api yé n wapisi yé mmé: Pi yé rinényíri ne aníri lakase, api meyu féé símisi.

¹⁸ Pin iwáa n cōpii, ū yé líka pi wa. Mpá pin kō liníré-niré lee yé n kpu n ntí, ái yé nkpaní líka pi wai. Pi yé pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē api pélu.

¹⁹ Ke Upíima uu pisímé pi mí masí, ai keyomécaá-mé u kpíípo uu ha Uléécaa kuluké-luké-mé keyukoótone-i tone.

²⁰ Upipiretiki api sī apí ha mípá yei Nléécaasimé símisi. Upíima uu pik ei pi n léni, uu tíye mewaisaŋa kapi n wapisi amé pinsímé asei n nyíse.]

Nsímé Keciré ritelé ke Luki uu n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Nsímé Keciré ritelé ne Uléécaa Pitumé Mewai ritelé ke Luki uu wóí. Pē inipēe-i ke Yeesu uu umewai n wapisi ke Luki uu písei nísone uu kelené rítelé ntí uusane Teofili wólu re uké Yeesu icélaa asei kō nísone (Luki 1:1-4). Luki ye pēe Ukirekí le. U kō pēe upjise píima unyine le yee pēe Paöli n sáriké. Luki ye Yeesu nyíselé yare Usui Kepipi. Yeesu ye panselé kesoipipi uú ne sisoipipi íwe téni. Upsei pisoi ipiné ne piámíri pōisentelé. Tíyu 24 kémee ke isímé tóraa yee mí mulú ii wólaalé, iyé ke pēpēe Yeesu mewai n yé api Luki rintéjse. Iyee nní Yeesu meyise nkpo kémee ne umekpáfume upipiretiki ne pinósi ne pipiretiki pico pēe pēe unkpo n téni keyu-i. Uu lē ne lē ke átelé aa ukecáá n símisi pi pérésé uu pēe pi tum te piké ha mípá úye símisi re uyee Uyulalé.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kémee n lompo (1:1-4:13). Umemare ne ukleeme nkó mée kei we.
2. Upíima ye keté kecáá unfaa nnéí kémee sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuu ne pinárei ne píwékoó ne pitóikó kutu riñca (4:14-19:27). Sinyárū kulúi kuu kpísi uú ne sisoipipi li céesi: Unjmáne yee m pō kenyárū (15), Samarii keté usoi unyine yee kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. Unkpo kunapéékó kecáá ne umeyise nkpo kémee ke Upíima uú ne sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofili ritelé wóí

¹ Umárec Teofili, pisoi meyā ye mewai mée kerócpē n wapisi nkó piwóle peenle.

² Pi mewai mē nsímé tó ritoselé yare lē ke pēpēe kékoraanē-mé n yé pin neni ne Uléécaa nsímé kóónulé api ró n n kéenké.

³ Lē nnya ke rinécúruu am nísone písei kē lē nnéí leé kékoraanē-mé n wa ceri, ai né sənesi re kē linkó pō umárec Teofili wóí kélé-kélé.

⁴ Ne wólule nöké ne n céri re icélaa kaa n kō ye nsímesei le.

Uléécaatumé ye símisi re pi yé Yohani Uniwole mari

⁵ Kumúnjé kpe-i ke Erooti uu pēe Yutee keté uyɔɔpi ke Uléécaa unyóonse unyine kapi ye n séé re Sakarii uu pēe we. U pēe Apiya piléékó kunai ukó usé le. Uunosi ye pēe pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa uwéése Aróo kepíre ukó le. Pi ye u séé re Elisapeti.

⁶ Piketé ye pēe Uléécaa inipēe-i kecíre sónelé pin kō Upíima isé ne uicélaa nnéí muilé nísone.

7 Amá ápi pEE kewÁ má, Elisapeti ye pEE unyapi lE. Lë memáá, u ne ula keté ye pEE kpurunule.

8 Keyáa kenyine kai Sakarii kunai menyóonse tu, uu pEE keyáa kë Uléécaa keyu-i upinyóonsekei n wai.

9 Lë kai pEE yE Uléécaa inyóonse n wa inyekii-i m pise kapi ritiki apí ne Sakarii wEE re uké Uléécaa kunyóonselee lõ uké tulaadi ñmaasi.

10 Kumúnjé kPE-i kapi tulaali n ñmaalë, pisoi riwúí ye pEE cápinelenle pin ketahai mmé keyóme yáási.

11 Upíima uléecaatumé unyine uu mesé ne mesé Sakarii keyu-i kpáfume, uu kehúú kE-i kapi tulaali n ñmaalë kuwélé lukeluke-më nyere.

12 Ke Sakarii uu u n yÉ, uu túí-túí, iwame ii u tini.

13 Amá Upíima uléecaatumé uu u maa re: Sakarii, iwame ii kapé pÓ wa. Uléécaa ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yE kewántisi pÓ mári aa rinyíri ke he re Yohani.

14 Meyíkiyiki kaké ripópóo larukusene. Pisoi meyá apoo yE ko larisi ne kEPimare.

15 Likumúnjé re u yE kam uu Upíima inipEE-i wai usoi píima unyine. Feé ne píta pome-pome píka ápi unnoo-i lonine. Nfáasone yE meyá u n yipaalenle kumúnjé kPE-i kapi u n cuunsene.

16 U yE Isirayeeeli pikó meyá pi-Uléeca, Upíima-më peseme.

17 U yE masi Uléécaa keyu-i n sónelE ne mewéésesjho ne rínahe ke Elíi uu pEE m má, uu pisáa ne pisiwá nfasismé péne, uu týesE pEE asei pite mewéésesjho n háikuse apí pEE me n tíkilë kemúnjé ñmurei. U lë nnéi wainE uké ne nsoipuri mEE Upíima mEKame m më n yE nnyá.

18 Amá Sakarii uu uléecaatumé maa re: Iye kam yE ne ceri re asei yE nyE? Likumúnjé re ne kpurunule, unénósi ricuruu yE ko kpurunule.

19 Uléécaatumé uu rinóo u pEE re: NEE Kapiriyeeli, Uléécaa keyu-i kaní we nen upikei wai. U né tummelE re kE ifaací kecire nnyí pÓ símisi.

20 Amá áa ne nsímé kapi n yekei re nké kumúnjé kunyinE-i wa ne kefa tene. Lë nnyá kai yE ripólémpi paasi áa yE fe pöké rinóo male hái ne kE ke mewai më nnéi amE n wainE.

21 Kumúnjé kpë nnéi kémee, pisoi pEE n cápinelë pin ketahai Sakarii më yE pEE píri túnle re pi kunyóonselee-i meyá náñai nnyá.

22 Amá kuu n léemE, úu fe uké rinóo pi male. Pisoi apí céru re Uléécaa ye linyine u yeneisE kunyóonselee-i. Anípe kuu nE pi símisi, tilémpi tin pahaalë.

23 Ke Sakarii uu kumúnjé kpë kai m pise re uké Uléécaa pikei wa ketó n tu, uu ukeyo pELE.

²⁴ Kai rinkpásə, uunəsi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kéyo-i pésu hái ne iwáre inupū kumúnjé, un tee re:

²⁵ Lẽ ke Upíima uu n̄e n wa ye nní: Li nkpéni ripóo u wa re uké lelēe p̄ee pisoi k̄ecōpe inései n tesə né lesə.

Uléécaatumə ye s̄imisi re pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlū kémee, Uléécaa uu uléécaatumə Kapiriyeeeli Kalilee k̄etē kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti kémee tum.

²⁷ Ukpére unyine yee úu utisi n nyu kapí p̄ee Yosefi yeleil̄. Pi ye u sée re Maari. Ukemeeé ke Uléécaa uu u tū. Yosefi ye p̄ee uyóopi Tafiti k̄epire ukó le.

²⁸ Uléécaatumə uyē uu Maari keyo-i lompo, uu u maa re: Ne p̄o yáasi, Uléécaa ye íp̄eeleé p̄o nyisəle un k̄epópirē we.

²⁹ Anóo nyē aa Maari túi-túise, un umecire p̄isei re: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí?

³⁰ Uléécaatumə uu p̄ee u maa re: Maari, iwame ii kape p̄o wa, Uléécaa ye uipeeelēe p̄o nyisəle.

³¹ P̄o kómei, p̄o fapisinə aa kewántisi maru, aa ke séi re Yeesu.

³² Ke yé isoi wa api ye ke séi re Uléécaa yee m̄pá yo k̄ecáá n̄ tū Kepipi. Upíima Uléécaa yé týyese akə usáayaha Tafiti iyóopi tone.

³³ Ke yé Yakupu k̄epire pikó kémee iyóopi teneciré li. Keiyóopi ii k̄etō máne.

³⁴ Maari uu uléécaatumə maa re: Iye kai yé l̄e wa, ám utisi nyu?

³⁵ Uléécaatumə uu rinoo u p̄ese re: Uléécaa Nfaasone yee k̄epócaá súirine, Uléécaa yee m̄pá yo k̄ecáá n̄ tū uu unnyérē p̄o yárii. Lẽ nnyā kewā k̄e ne Uléécaa k̄ekó le. Pi yé ke sée re Uléécaa Kepipi.

³⁶ Upámárecə Elisapeti kapí p̄ee n sélei re unyapi ricuruu yee ne riwéése kewántisi k̄efa mále. Uiware kpúúlū kémee kuu nní we.

³⁷ Likumúnjé re Uléécaa úu líka kupoone we.

³⁸ Kei ke Maari uu p̄ee u p̄ese re: Ne Upíima uk̄eikó le. Liké wa yare kaa nní m̄ ma. Uléécaatumə uu p̄ee u yá uu tómpo.

Maari ye Elisapeti pilóolú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu m̄ekkeekəe Yuta k̄etē k̄ee akúú m̄ má kuyu kunyine ncee p̄olo.

⁴⁰ Uu Sakarii keyo-i lompo uu Elisapeti yáási.

⁴¹ Kumúnjé k̄pe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n k̄o, kewā akə uk̄efä-i lémesi, Nfáasone nn Elisapeti yipu

⁴² uu pupei re: Uléécaa ye lisone p̄o wale ai tósu pinósi t̄oroo nnéí. Uléécaa rinoo sone ye kewā k̄e kaa m márune k̄ecáá wele.

⁴³ Néé úye Unépiima uni uké ne pilóolú né n̄ kam?

⁴⁴ Kumúnjé kpe-i kam ipóyáhaa n kō, kewá ye kенéfa-i lémesile ne mpóonare.

⁴⁵ Po únarekome le, kaá ne kefa n tene re Upíima ye lē kuu mí ma api pó símisi wainé nnyá.

Maari keyome

⁴⁶ Maari uu pεε re:

Ne la kē Upíima rinyiri ritaásse,

⁴⁷ tinépóo arí ne Uléécaa, Unéyulale larisi.

⁴⁸ Likumúnjé re u nē uukeikó nee ám lika n tulaalé íwe ténlé.

Kai ne neni rimpá, nsoipuri nnéí yé né maa re únarekome.

⁴⁹ Uléécaa nnañe nnéí ute ye likei səne kecire né wale.

Urinyiri nsəne ye ne mmpehē le.

⁵⁰ Uyee ye hái kai ne n wéme pεee u n wuru anai íwe té.

⁵¹ Uu mewai nañe-nañe wapisi ne unnañe, uu unnañe nyíse pεee akókari m má api kpíi.

⁵² Uu piyáopi iyáopi-i lesé,

uu pεee ápi líka n tulaalé taásse.

⁵³ Uu pεee nkú n tú ne lisone lepeise,

uu pimámá lákase menípe ñmane.

⁵⁴ Uu upikeikó Isirayéeli pikó picomé weri.

⁵⁵ Uu palei re uké Apiraham ne uképire pikó íwe té hái ne mítá píyei-po yare kuú pεe pirókpure mí ma.

⁵⁶ Maari ne Elisapeti apí tone hái ne iware itaani kumúnjé, uu lē memáá ukeyo pele.

Yohani Uniwole kemare nsímé

⁵⁷ Ke Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi maru.

⁵⁸ Elisapeti pipereco ne upimareco api kóm te Upíima ye íwe u té, ai Elisapeti mēco pi larisi.

⁵⁹ Keyáá páha-paha tuñé, apí ne kewá weri piké ke riké, api müsu re piké usáa rinyiri ke he re Sakarii.

⁶⁰ Amá úni uu re: Aai, pi ye ke sée re Yohani.

⁶¹ Api u maa re: Iye lē má, úka úu kēpóyo-i rinyíri té ticó má.

⁶² Api pεé ne anípe usáa pise re íye kuú la piké ye kewá kē sée.

⁶³ Sakarii uu pise re piké kukpáncukú u pa. Kapi ku u mí pa, uu kukecáá wólu re: Kerinyiri tée Yohani. Ai pinnéí nnóo yipu.

⁶⁴ Mēse ne mēse, Sakarii rilempi ari fénne, uu símisi uu Uléécaa rinyiri taásse lin cálē.

⁶⁵ Ai pεe upipereco nnéí iwame wai. Yutee keté kee akúú m má nnéí kémee, pisoi api mewai mē nsímé ne n túntilé.

⁶⁶ Pē nnéí pεe ifaací iyě n kō api ikecáá m müsu pin pimecōpecire píseine re: Iye ke kewá kē aké masí ne tenene? Asei kecáá, Upíima ye pεe kekepire wele.

Sakarii ye Uléécaa pakare

67 Nfáasone nn kewá usaa Sakarii yipu, uu Uléécaa rinyiri ne pisimé loni re:
 68 Upíima, Isirayeeeli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taálé
 kuú ne upikó kutu rińcø uu piriyu ləlu.
 69 U uyóriye yee nnaŋe m má ró hēlē
 uu keikó Tafiti keyo kémee.
 70 U pée hái mekeε-me nsímé mmé antepuyε kuu n wéε
 símaaselε.
 71 U rinóo yekei re u yé piróláarø
 ne pεpεe irópuri n yúlu anipe-i ró ñmehereεse.
 72 Uléécaa ye nfanare pirósáayaha nyíselε,
 úu uricuruu rinóo kuu
 u ne pē kecōpe n yekei palei.
 73 Likumúnjé re Uléécaa ye urósáayaha Apiraham wéeri re
 74 u yé piróláarø anipe-i ró lesε,
 uu týesε ári yé ne iwame u n yáási.
 75 Ai týesε arí n kpáiilé tñn kecire sónε uinipεe-i hái ne
 ntófáa siyaa ketø-po.
 76 Pó kénéwá, pi yé pó sée re Uléécaa yee
 mpá yo kecáá n tú antepu.
 Likumúnjé re póo yé Upíima kekpee wa aa ncée u nyónse,
 77 aa upikó cérise re u yé piriyu lø uu piakópe pi sárei.
 78 Uléécaa nfanare toi-toi nnyaa,
 u ne umetéi sóntile ame ró kpáiii yare ntuŋe
 79 uké pεpεe kuŋmaha-i ne pεpεe nkpo kuhore-i n we rikpáiise,
 uu aróna nkíŋniŋe ncee tikise.
 80 Kewá kén papisi, kemesohó men kó papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái ne keyáa kē kuu upikei Isirayeeeli pikó kecōpe n kóraane.

2

Lê kapi Yeesu Kirisi m mári
(Matiyee 1:18-25)

1 Keté nnéí uyóopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké
 keté nnéí pisoi keé.
 2 Pikéé pεpεe pifoí. Pi walé kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uú pεe
 Sirii keté kecáá iyóopi n le.
 3 Mpá úye uu ukuyu pikéé sí.
 4 Yosefi uu Kalilee keté kémee Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee
 keteni-i Tafiti kuyu kapi yε n sée re Peteléhem sí. Kuyu kpe-i
 kapi uyóopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyo ne uképirε
 ukó le.
 5 Uu kei pikéé sí, u ne uunəsi felei-felei Maari yee kefa m má.
 6 Pin Peteléhem-i we, ukemareyaa akε tulu

7 uu ukewā foí máru kətisi, uu asánjáá ke yarii uu kuhəpi kəcáá ke finsé, kapi picéetəjé kulee-i kətónē m paa nnya.

Uléécaatumé unyiné ye Peteləhem-pə rikpáfíme

8 Kelō kəse ke-i ke piseesé pinyiné apí pəe kəsiné we pin sicare-i piisee kəcáá paílē.

9 Upíima uleecaatumé uu pikéyu-i kpáfíme, Upíima meyəəpi amé n télu men kékále pi wailē. Iwame ii pi wai meyánsei.

10 Uléécaatumé uu pəe pi maa re: Iwame ii kapé nō wa. Nsímé sənə mée yé Isirayeeли pikó nnéí ripoo meyá n níñukuse kamí ne nō ka.

11 Nəni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nōunéyulale mari, uyə ke Uléécaa uu n wéé, Upíima.

12 Lě kani yé ne u n céri yé nní: Nō kewá fənfəí leepo kapi kusánjáá m pílesi api kuhəpi kəcáá finsé.

13 Məse ne məse, piléécaatumé pico api ufoí nkó kəcáá kpápo api kulúi wai, api pəe Uléécaa meyəəpi n yom te

14 Uléécaa yee keyómecaa-pə ipakare te. Nkínjiŋe nké pə kuu kətē kəcáá n la kəcəpe n we.

Piseesé ye Peteləhem sī

15 Ke piléécaatumé api pi rin-yá api keyómecaa-mə pəle, piseesé api pəe símaane re: Təké Peteləhem ha. Li pise re təké lelee n wa ke Upíima uu ró n céreise yē.

16 Api kei məkeekke si api ha Maari ne Yosefi leepo, kewá kən kuhəpi kémee finu.

17 Kapi ke n yé, api lě ke uléécaatumé uu kewá kē nsímé n símisi kəenke.

18 Lě ke piseesé api n símisi ai pə nnéí pəe kutu pi n célé píri wai.

19 Maari uu mmə nnéí ukəfa-i múlú un nkəcáá müsu nísoné.

20 Piseesé api lě memáá nkúlecee pəlo. Api Uléécaa rinyiri taásé api umeyəəpi n yom te u týesé api kóm api ko yənu nnya. Linnéí ye wa yare lě ke uléécaatumé uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyíri hε

21 Siyáa sisəei memáá, kewá kékéyaa akə tulu, api rinyíri ke hε re Yeesu. Tinyíri tē ke uléécaatumé uu pi céesi Maari uu kelenə fapisi.

Pi Yeesu Uléécaa kəyo-i nyíse

22 Lě memáá, ituŋe ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimecire hεere yare kai Moisi isé kémee m pise, Maari ne Yosefi api pəe ne kewá Yerusalem kuyu si te piké Upíima ke nyíse.

23 Likumúŋe re li Upíima isé kémee wálaalē te: Upíima yee kewántisi foí te.

24 Api ko inyóonse ke isé isé iyē ii m pise wai: Sikpéékppeepi sité néé alóolā sínísá até kapi yé ne wa.

25 Utisi unyiné kapi ye n sée re Simey়াৰ যে pেe Yerusalem-i wele. Utisi uy়ে যে pেe usoi səne le un Uléécaa riwure má un uy়ে kaí pেe m pise re uké Isirayেeli yoriye mে. Nfáasəne যে pেe ukemee welę.

26 Uléécaa uú ne Nfáasəne tiki uú ne u símisi re u yé uy়ে ke Upíima uu n wée uu tumti ne uinipেe yে uu kelené kpi.

27 Nfáasəne nn týesে Simey়াৰ uu Uléécaa keyo sі. Ke Yeesu pikó apí ne u n hápo piké inyékii iy়ে ke isé ii m pise wa,

28 Simey়াৰ uu u kpísi, uu Uléécaa pakare uu re:

29 Upíima, tipóno kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni nে upókeikó týe am nkíñniñ-i kpi.

30 Likumúñje re ne ne inénípেe pipóyulale yenle.

31 Pó Uyóriye kpíimelé aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

32 Uyee metéi mée yé n týesে keté nnéi ayu aa pó céru.

Uyee yé týesে mpópuri Isirayেeli rinyiri arí taá.

Lě ke Simey়াৰ uu Yeesu kecáá n símisi

33 Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lě ke Simey়াৰ uu Yeesu kecáá n símisi.

34 Simey়াৰ uu anóo səne pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Uléécaa ye kewā nké wée re kéké týesে pisoi meyā piké loó, pimeyā piké ko Isirayেeli-i yisi. Kekke Uléécaa linyíse-nyíse lee yé pisoi ne Uléécaa kecōpe m páaisene.

35 U yé lě ke pisoi meyā apí riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pő keuni, pó ntóosi kō yare ketéhe kapi pó tuhu.

Antepu Aani kecáá nkó

36 Unósi unyiné kapi ye n sée re Aani ye ko pеé welę. U antepu le. Fanuwéeli ukpére lo Asee kumare-i. U pеe kpurunule nísoné. Anmē aseesi ke u ne uula pеe n sóonne unnahe kémee api wa.

37 Lě memáá, uu ikúmannəsi tone uú ha ne aymē kuwóó ne aféetaani ne ana tulu. Uu ye píkai Uléécaa keyo riyá, amá ketúné ne kesine kuu ye Uléécaa pikéi n wai un anóo paasi un welu.

38 Uu kumúñje kpé-i Uléécaa keyo-i hapo uu Uléécaa pipakare loni. Uu pē nnéi pеe pеe m mে te Uléécaa uké Yerusalem riyu lo kewā kē nsímé símisi.

Nasareti kémee mepéeme

39 Ke Yeesu pikó apí lě ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai mí masí, apí ne Kalilee u pele, pikuyu Nasareti kémee.

40 Kewā aké m papisi ken ko nínahe kpálë. Mewéésesəhə piíma kuú pеe má, Uléécaa ipéelée in ko ukecáá we.

Yeesu ye aymē kefi ne até má uú ne Uléécaa keyo kémee lompø

41 Mpá kuñmē kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèe pеe nkpo mélóó anyā hale Yerusalem-po.

⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pEE aŋmē kEfi nE atE mÁlE. Usáa nE úni apí nE u pEnE apí anyá sÍ yare kapi ye nI ha.

⁴³ KE anyá aa n tEnE, usáa nE úni apí pElE, amá Yeesu uu Yerusalem-i mEsuni, upikó apí kO nkPánI céri.

⁴⁴ Apí mÚsu re Yeesu yÉ pipisencō pinyinE rintikilE, apí sOnE yare keyáa kESE kumúnjé, apí pEE lE mEmáá pipimarecō nE pipisanE kEmEE piwélaa u sÍ.

⁴⁵ Amá apí u yÉ, apí Yerusalem-mE pElE pin piwélaa u nɔŋlE.

⁴⁶ Apí keyáa tÁánU tuŋE Uléécaa kEyo-i u yEnU un isE picélaa kEcópE tU un kutu pi cOlE un kO nsímE pi písei.

⁴⁷ Píri ke Yeesu mEsóhO nE uanOa meyóóí ai pE nnéí pEE kutu u n cOlE wa.

⁴⁸ KE usáa nE úni apí u n yÉ, ai píri pi wai, úni uu u maa re: KEnéwá, yo nnyA kaa lE wa? Tó nE upósáa ye pEE pÓ wÉésile kerówuu kEn túúni.

⁴⁹ Uu rinOo pi yósu re: Yo nnyA kani nE wÉési? Ani nyu re li píse re kE unésáa pikei waad?

⁵⁰ Amá apí lE kuu pi nI ma asei kO.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki apí Nasareti pElE. U pEE usáa nE úni pakarelenle. Uní uu kO mewai mE nnéí ukEfa-i n wailE.

⁵² Yeesu uú m pelu, umesóhO mEn kpálE un kO isoi sOnE le, Uléécaa nE sisoipipi inipEE-i, Uléécaa ipEEléE in kO ukEcáá we.

3

*Yohani Uniwole ye Uléécaa NsímE yóolE
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)*

¹⁻² Kumúnjé kunyinE-i, Uléécaa uu Sakarii uŋmáne Yohani kucesi kóima-i rinOo maa. Rōm uyɔɔpi píima kapi ye n sEE re TipEE ye pEE likumúnjé kpe-i iyóópi kEmEE aŋmē kEfi nE anupU piwai masile. Pənsi Pilati yEE pEE YutEE kEtE kEcáá paílE, Erooti pÓon Kalilee kEkó kEcáá paílE. Uumaa Filippu yEE pEE ItumEE nE Tarakoni sitE kEcáá paílE, LisanIya un ApiteenI kEtE kEcáá paílE. Likumúnjé kpe-i ke Aani nE Kayifu apí pEE pEE pEE ye Uléécaa inyóonse n wa piwÉÉSE.

³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónU loni un yóolE te: Ani mEfine conse, ani tÍyEE piké míni nO wole Uléécaa ukE nÓanékópE nO sárei.

⁴ Ai wai yare lE ke antepu Esayi uú pEE uritelE kEmEE n wOí re: Usoi rinOo ye ri tEE kucesi kóima-i n yóolE te:

Ani Upíima nCEE nyóonse,
ani uiCEE tEEiise ikE kEcíre wa.

⁵ AhórE-hore nnéí ye sírunE,
akúú nE sikúúpi nnéí asi foru,
icEE sikóónU nnéí asi tEEi,
icEE ahórE-hore nnéí aa síru.

⁶ Mpá úye uu pεε yénu re Uléécaa yε usoi riyu ləle.

⁷ Asoiwúí aa Yohani kémee n sónaapo uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaa ketahai kée n tu kaase má?

⁸ Ani ye mewai mee n nyíselē te no mefine conse wa. Ani kapé nóménécíre m máikee re: Apiraham yee urósáayaha. Uléecaa yé fe uu waise apare nnyé nní aa panse Apiraham sipirē.

⁹ Iso isœulu ye pile iké aléé sémni hái iníñí-po. Pi kuléé nkú kpœs áku apipi sœne m márei kéne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwú aa pεε u pise re: In lεε ni, íye kai nkpéni pise re tóké wa?

¹¹ Uu rinō̄ pi yō̄su re: Uye un situkanka sité m má, li pise re uké uyee úu m má kese he, úye un ko iluke m má, li pise re uké uucó yee úu m má he.

¹² Pilampoooyó ricuruu qpi símpə piké míni pi wole, qpi Yohani pise re: Urócélaa, íye kai pise re tóoké wa?

¹⁴ Pisóóca p̄o ticuruu api u pise re: T̄o ní, íye kai pise re t̄oké wa? Uu pi maa re: Ani kap̄e yé úka siwóó yosí ne n̄nahe néé aní ne nsímé liute wááná, amá aní ne n̄oinéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéí yee pée tálē te lipíima linyine ye waine. Mpá úye uu pée m müsu re née Yohani yee uyë ke Uléécaa uu n wée.

¹⁷ U ukunipe-i kuhóólo kapi ye ne n cácai müílenle uké ne mepipi ne acólé kóólene. U mepipi risíme-i súúniné uu ayúi pō nna mée rín ye pikai n kpu kémee toroise.

¹⁸ Yohani ye pεe pisoi itisi kpariisele un ne Nsímé Kecire pi simisi.

¹⁹ Erooti ye pée umárecə cire unəsi Erootiyati kpísile uu ko mewai kópe meco meyā wapisi. Lẽ nnéí nnya ke Yohani uú pée ne u cési.

²⁰ Erooti uu kɔ mewai kópe mɛcɔ kpá uu Yohani kukpaniilee wai.

Yohani yε Yeesu mini wole

(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)

²¹ Kapi pisoi nnéí míni piwóle mí masí, api kə Yeesu ricuruu wolə. Kumúnjé kpe-i kuu keyómə n yáási, ai keyómə hánne.

²² Nfáasənə nn̄ukəcáá suíri yarə rilóolā, pin ti nyáni ne inípəe. Tinóo ari keyómecca-pə maari re: Póo Kenépipi lala kəcire. Am yə kepócaá kð.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Matiyee 1:1-17)

²³ Añmē afεεtaani kumúñé ke Yeesu uu má uú ne upikεi koru. Yare kapí pεe m músu, u pεe Yosefi kεpipi le. Yosefi un Elii kεpipi,

²⁴ Elii un Matati kεpipi, Matati un Lefi kεpipi, Lefi un Melisi kεpipi, Melisi un Yanayi kεpipi, Yanayi un Yosefi kεpipi,

²⁵ Yosefi un Matatiyasi kεpipi, Matatiyasi un Amosi kεpipi, Amosi un Nahum kεpipi, Nahum un Esili kεpipi, Esili un Nakai kεpipi,

²⁶ Nakai un Maati kεpipi, Maati un Matatiyasi kεpipi, Matatiyasi un Simeyi kεpipi, Simeyi un Yosee kεpipi, Yosee un Yota kεpipi,

²⁷ Yota un Yowanaa kεpipi, Yowanaa un Resa kεpipi, Resa un Soropapeeli kεpipi, Soropapeeli un Salatiyεeli kεpipi, Salatiyεeli un Neri kεpipi,

²⁸ Neri un Melisi kεpipi, Melisi un Ati kεpipi, Ati un Kosam kεpipi, Kosam un Elimatam kεpipi, Elimatam un Eri kεpipi,

²⁹ Eri un Yosuwee kεpipi, Yosuwee un Eliyesee kεpipi, Eliyesee un Sorim kεpipi, Sorim un Matata kεpipi, Matata un Lefi kεpipi,

³⁰ Lefi un Simeyoa kεpipi, Simeyoa un Yuta kεpipi, Yuta un Yosefi kεpipi Yosefi un Yonam kεpipi, Yonam un Eliyakim kεpipi,

³¹ Eliyakim un Meleya kεpipi, Meleya un Mena kεpipi, Mena un Matata kεpipi, Matata un Nataa kεpipi, Nataa un Tafiti kεpipi,

³² Tafiti un Sese kεpipi, Sese un Opeti kεpipi, Opeti un Poosi kεpipi, Poosi un Sala kεpipi, Sala un Nasoo kεpipi,

³³ Nasoo un Aminatapi kεpipi, Aminatapi un Atimee kεpipi, Atimee un Esirəm kεpipi, Esirəm un Faresi kεpipi, Faresi un Yuta kεpipi

³⁴ Yuta un Yakupu kεpipi, Yakupu un Isaaki kεpipi, Isaaki un Apiraham kεpipi, Apiraham un Tera kεpipi, Tera un Nahoo kεpipi

³⁵ Nahoo un Seruki kεpipi, Seruki un Rakau kεpipi, Rakau un Faleki kεpipi, Faleki un Epee kεpipi, Epee un Sala kεpipi,

³⁶ Sala un Kenam kεpipi, Kenam un Aripakisaati kεpipi, Aripakisaati un Sem kεpipi, Sem un Nowee kεpipi, Nowee un Lemeki kεpipi,

³⁷ Lemeki un Matusalem kεpipi, Matusalem un Enoki kεpipi, Enoki un Yereti kεpipi, Yereti un Malaleyεeli kεpipi, Malaleyεeli un Kenaa kεpipi,

³⁸ Kenaa un Enoosi kεpipi, Enoosi un Seeti kεpipi, Seeti un Atam kεpipi, Atam un Uléécaa kεpipi.

*Setani yε Yeesu peikeε
(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)*

¹ Yeesu uu Yurit e  nkoi-m  n leeri Nf as n  nn u yip al . Nf as n  nn u kp si nn ne kucesi k ima-m  s .

² Setani uú hākei u peikēe siyáa afēe na. Uu siyáa sē kēmee līka li. Lē mēmáá nkā nn u wai.

³ Setani uu pēe u maa re: Pōn Uléécaa Kepipi, a rinóo riparenti he riké ripolá kukpónó.

⁴ Yeesu uu rinóo ku yósu re: Li rítelé-i wólaalë te: Ai iluke ñmane yee ye usoi nfáa hé.

⁵ Setani uú ne kelð cágá u sí, uu meyéne mesé keté nnéí ayoópiyu u nyísente

⁶ uu u maa re: Né ayðópiyu nnyé nnanę ne ammule pó he.
Anénípe-i kapi lë nnéi wa, né fe am uyę kam ní la he.

⁷ Pən né rinwula aa né yáási, lẽ nnéí yé lipókó wa

⁸ Yeesu uu rināo ku yōsu re: Li ritelé-i wólaalé te: Upíima meciré kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáasi.

⁹ Kuníri aka lë mémáá u kpáú ne Yerusalém-pø, akú ha Uléécaa keyø kecáá u tøsi, aka u maa re: Pøn Uléécaa Kepipi, a kecáá nké-i mèpócíre risápø.

¹⁰ Likumún̄é re li rítelé-i wólaalē te:

Uléécqa vé upitumę riñó o hę

11 Apj nő véje

kupónq áku kapε nε ripare rinvine rinkpóu nnvq.

¹² Yeesu wuu rináa u yásu re: Li ritelé-j wálqaléj te

Каре Упіима Упіллєцької підкрайнії укіті в.

¹³ Ké Setani uu méwee mpehē mpehē ne Ye
mcmáá ns kstaa u wai un ns kspols kscá m̄á

*Yeesu yε upikei Kalilee kεteni-i kóraane
(Matiiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)*

¹⁴ Yeesu uu Kalilee keté pele. Nfáasone nnaaje nn ukecáá we. Uripviri ari ksté kē nnéé káznu.

¹⁵ Uu qvómetváhqailee-i n céési, mná líve un rívu u wajise.

*Nasareti pikó ye Yeesu yè
(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)*

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapí pée u rimmúlú uú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tunjé kuyómeyáhaalee-i loni yare kuu yé n lõ meca. Uu visi re uiké Nléécaqasimé kéké.

¹⁷Api antepu Esayi ritelé u müíse. Uu ripínne uu yénu kei kai n wólaagé te;

18 Upíma Nfaasone ye kénéme welé.

U n̄é wéεle re [ké pεpεe nε

mpóocaaí n tú ncón pi lese] ké kó píwékóó Nsímé Keciré
riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémee pi lese,

am kō pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapi íwe n wai ñméheresé

19 te kē kuñmē kpē ke Upíima uu uipeeléé n nyísené nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáá rítelé pílesi uu ukéikó ri muíse uu tone. Pisoí pē nnéí pée kuyómeyáhaalee-i n we api inípee u wii.

²¹ Uu pée pi maa re: Nléécaasimé mmú kani nní n kō, neni ke rinóo tē ari li.

²² Anóo nyé ke Yeesu uu m máikee aa mípá úye loni, ai píri pi wai kuú ne nsímé sóné mmú n símisi, api ye pée maa re: In ne Yosefi Kepipii?

²³ Yeesu uu pi maa re: Ne nyu re nó kenyárū kee n tee re "Upóise, a mepócire póise" né male. Nó kō né maa re: Tō konle lē ne lē kaa Kaperinawum-pó n wapisi. A kō limecó kupóyu-i wapisi.

²⁴ Uu lē memáá kpá re: Asei kam nó símisine: Api ye antepu úka kusáne yosí ukuyu cire-i.

²⁵ Asei kam nó símisi, pikúmannosi ye pée Elii kumúnjé piyelé Isirayéeli-i, ke nkpei nn n wa aymé ataani ne kuwélé kumúnjé, nkú píima nn kuyu nnéí loni.

²⁶ Uléécaa úu pikúmannosi pē unyine kémee Elii tū, insá uyee Sitóo keté kémee Sarepita-pó n we.

²⁷ Piyó ye kō pée kulúi wele Isirayéeli-i antepu Elisee kumúnjé, mípá ne lē, piuka úu wolé uké fú, insá Sirii ukó Naama mécire.

²⁸ Ke pē nnéí pée kuyómeyáhaalee-i n we api lē n kō, kuwói aku pi wai.

²⁹ Api yisi api u toroi apí ne kuyu lelu, apí ne rikúú tē kecáá ke pikuyu aku m mómaalé taá re piké ha kei-pó u riláume.

³⁰ Amá uu nnánnári wai uu piképáápáá tiki uu tómpo.

Unírihélaa unyine nsímé

(Mariki 1:21-28)

³¹ Yeesu uu pée Kalilee keté kémee Kaperinawum-pó sī. Uu kewénteyaa ketúnjé pisoi Nléécaasimé céesi.

³² Umecélaa ye pée píri pi wele, liriyíkí re u céésile ne nnañje.

³³ Kuyómeyáhaalee kémee, unírihélaa unyine un we. Uu pipupukee kápáá.

³⁴ Ah! N-ye kaá ne ró wéesi, Nasareti ukó Yeesu? Pó kale re poké ró náa? Ne pó nyule re Uléécaa ye pó wéele uu iyaa yekei.

³⁵ Yeesu uú ne ku cési uu ku maa re: A riséé aa usoi uyé kémee lelu. Kuníri aku pisoi kecöpe keté u tapu aku pée ukemee lelu áku líka u wa.

³⁶ Ai pinnéí nnóo yipu api pimecöpecire m máikeene re: kpí! Nsimé n-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri rinóo hele ne nnañje aá lelu.

³⁷ Api Yeesu rinyiri ne keté kē nnéí kóónú.

*Yeesu ye pitoikó kulúti poíse
(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)*

³⁸ Yeesu uu Pisuifi kuyomeyáhaalee-i léeri uu Simoö keyö si, Simoö ulöhóni ipinje in meyä tolú lin u pekesi. Apí ne Yeesu téni re uké u poíse.

³⁹ Uu ukecáá pe, uu kupinjetoi rinöö he ne kuwói, kupinjetoi akú u kpáii, uu mesé ne mesé yisi uu piketáá paí.

⁴⁰ Ituñe melolé-maá, pë nnéí pëe itói ncopuri pitoikó m má apí ne Yeesu pi leepö. Uu mppá úye kecáá anípe laa uu pi péise.

⁴¹ Aníri aa kó pisoi meyä kémee lelu an pupukee re: Póo Uléécaa Kepipi. Amá Yeesu uú ne a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléécaa uu wéé.

*Yeesu ye Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé yóólë
(Mariki 1:35-39)*

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu n we si. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n leepö, apí n la yare uké piketáá n we, úu kapé pi riyá.

⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re ké Uléécaa iyøapi Nsímé Kecire ayu aco símisi. Lë nnya ke Uléécaa uu né tumme.

⁴⁴ Uu Kalilee Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé n símisi.

5

*Yeesu ye pipiretiki foí séi
(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)*

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kenesaretí kupiyé ritime nyenu, pisoi pin u kálaapo re piké Nléécaasimé kutu ricó.

² Uu áninoi até kuritime yenu, pikpíntomé cópii pin akemee léemé api pianyej n heere.

³ Yeesu uu kúniñoi kuse-i loni aí ne sá Simoö kukj. Uu u maa re uké ne nkáripi ritime ketaa wa. Yeesu uu kúniñoi kémee tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simoö maa re: A ne kúniñoi kecímé-cimé-më ha, nò ne pipósenco ani pëe nónanényej fóm ani ikpíntomé cópii.

⁵ Simoö uu rinöö u yósu re: Sáa, kesine nké nnéí kari keisi ári ko pëe líka yë. Amá kai nní póo re ké anyej fó, né fó.

⁶ Api anyej fóm api ikpíntomé paála ii kumúnjé má, anyej ticuruu aá n céérii.

⁷ Api pipisencó pëe kúniñoi kuco-i n we séiri re piké pi lë. Pë apí hapo api áninoi keté ikpíntomé yipu, áninoi ricuruu an la aké mirii.

⁸ Ke Simoö Piyee uu lë n yë, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópekoó le!

⁹ Iwame ye Simoö ne pëe ticuruu pëe ukekúri n we wale, ikpíntomé píima iyë kapi keyáa kë n cópii nnya.

10 Lē cire kai kō Simōo pisencə Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simōo maa re: Iwame ii kape pō wa. Kai ne neni rimpá, né týesə aa pisoi pée yé né rintíki wéési.

11 Api pée pianinəi ne ketē-mē sī, api mípá yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu yε uyž unyine pɔise

(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

12 Kε Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yee keyō m pójolú uú hapə. Kuu Yeesu n yé, uu k̄eten-i pa uu k̄eyu ketē tuhu uú ne u téni re: Upíima, p̄on n la, pō né wole am funi.

13 Yeesu uu kunípe saapə uu u ca uu re: Ne lale, a peí! Keyō aké mesə ne mesə tene.

14 Yeesu uu rinóo u he re: Kapə úka nsímé mmú símisi. Amá a ha mepócíre uyee ye Uléécaa inyónse n wa nyíse uké yé lē kaa ní we, aa limemáá ihee he áá ne mepócíre nyónse yare kai Moisi isé kémee m pise, mípá úye uké yé te p̄o peí.

15 Yeesu rinyiri ari pée kumúnjé kpe-i kuyu n kóónulē hái, asoiwuí aa yε u kálisi aké unsímé kutu rico uké kō ne aittoi a pɔise.

16 Amá Yeesu uu yε kei kε pisoi ápi ní we sī uú ha keyóme yáasi.

Yeesu yε kékankáláká kenyine pɔise

(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

17 Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un pisoi céesi. Pifarisi ne p̄epēe isé n nyu pin ukékúrī tū. Kalilee ne Yutee sitē ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upíima nnanę yε pée Yeesu k̄ecáá wele, un ne pisoi pɔisente.

18 Pisoi pinyine apí hapə pin kékankáláká risáñáápore wailē. Api wéési lē kapi yé ne keyo ke-i n lompo piké Yeesu keyu-i ke yekei.

19 Amá ápi ceri mē kapi yé ne ke n lompo, ke pisoi api kulúi n t̄osí nnya. Apí ne itúhaa k̄ecáá ke taá, api itúhaa péré, apí ne risáñáápore tē pisoi pée n cápinelē k̄ecōpe Yeesu keyu-i cépisepo.

20 Kε Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóiká maa re: Ne apókópe pō sárei.

21 Isé picélaa ne Pifarisi api k̄emúnjé loni, pin tee re: Usoi úye kecire yε nkó un Uléécaa lámisi? Wóo yé fe uké akópe sárei? Uléécaa mecire yee yé fe.

22 Yeesu uu pinfasimé cérupo uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má?

23 Anóo nnyé keté k̄ecōpe, ríye tēe fákú ne rico. Ke usoii uu yé kékankáláká mī maa re: Ne apókópe pō sárei néé kuu yé ke mī maa re: A yisi a sóne?

²⁴ Ne la poké céri re Usui Kepipi ye keté kecáá nnaŋe málé kéké ne pisoi akópe pi sárei. Uu pée kékankáláká rinóo he re: A yisi a ripósánjááporé pílesi áa kulu.

²⁵ Mese ne mese, usoi uu mípá úye keyu-i yisi uu risáñjááporé tē kémee kapí pée u n finselē sakaa, uu nkúlecee pəlo un Uléécaa rinyiri taáselē.

²⁶ Ai mípá úye nnóo yipu. Api Uléécaa rinyiri taásə, iwame ii pi súúni pin tee re: Ta nəni mewai kecire yē!

*Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)*

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyoo unyiné kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyoo-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki.

²⁸ Lefi uu yisi uu linnéí yá uu u tiki.

²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire ukeyoo-i u wai. Pilampooyoo meyā ne pisoi picoo pin kesé keluke ke-i we.

³⁰ Ai ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyoo ne pikópekoo ani kesé le?

³¹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Pisoi pée isare n láárú ápi upoisé pise, amá pitóikó pée upoisé pise.

³² Am ka re kē pisoi pée asei n tikilē sée, amá pikópekoo nnya kamá ka re piké pimefine conse.

*Yeesu ye anóopahaa nsímé wai
(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)*

³³ Pisoi pinyine api Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anóo paasi api ye kō keyóme yáási mípá píyei. Amá pōo pipiretiki pin le pin kō níru?

³⁴ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nō músu re usoi yé unósi kpísi un we, upisané api pée anóo paasii? Aai, mmē nín we.

³⁵ Li yé kam api kumúnjé kunyine-i unóskó uyé pikéceope lesé api ne tómpo. Pée uye-i kapi yé pée anóo paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárú pimáa pi kpá re: Uka úu ye kusáñjáá fale kēpampi ne kusáñjáá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusáñjáá fale kuu lē ticeéri, kēpampi kē kuu n lésé áke kō kukpure kémee wainé.

³⁷ Uka úu ye píta pelē kukónenuej kpure-i súú. Lin lē n wa, píta pē ne ye anújí tikpáfuselé, ai wai píta ne lianúj ye méwoo wa.

³⁸ Amá anújí fale-i kapi ye píta pelē súú.

³⁹ Uka úu ye kō píta fale káipi un pipelē piníré m masí. Pi ye re pipelē pée pikécire.

6

*Yeesu yee kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)*

¹ Kewénteyaa tuñé kenyine ke Yeesu uu kecare kémee sóne un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpééni pin pianipe-i tekeise pin takai.

² Pifarisi pinyine api pi maa re: Yo nnya kani lë ke isé ii mí maa re pisoi ápi kape ye kewénteyaa ketúnjé wa wai?

³ Kei ke Yeesu uu pée pi pese re: Lë nnya áni lë ke Tafiti uu kumúnjé kpé-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlë, néé yo?

⁴ U Uléécaa keyo-i lonle uu akpónó kapi Uléécaa n yekei kpísi uu le, uu kó upikó pa, lin kó ne irósé-i wólaalë te perep yé Uléécaa inyáonse n wa piwéése ñmane pée yé fe api a le.

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Né, Usoi Kepipi, néé kewénteyaa ute.

*Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)*

⁶ Kewénteyaa ketúnjé keco kenyine, Yeesu uu kuyómeyáhaalee kunyine-i loni un pisoi céési. Uu kei utisi unyine leepo ne kunípe luke-luke kópe.

⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n colé piké yé in te u yé kewénteyaa ketúnjé usoi poise, likumúnjé re pi pée kewááná wéésile piké ne akópe u n lapaase.

⁸ Amá Yeesu yé pée pífafasimé cérile. Uu unípekópekoó maa re: A yisi a nyere mítá úye uké pó yé. Utisi uu yisi uu nyere.

⁹ Yeesu uu pée pi maa re: Ne nó pise re íye kai irósé kémee pise? Li pise re tóké kewénteyaa ketúnjé lisone néé likópe wa? Te tóké usoi nfao lo néé tóké u kpu?

¹⁰ Uu pinnéi nyánei uu pée limemáá usoi uyé maa re: A kupónipe rituñáme. Uu kunípe tuñápo, kunípe aku pélu.

¹¹ Amá ai mpí pó tóosi api pimecōpecire n keñene pin lë kapi yé ne Yeesu n wa taikée.

*Yeesu yé pitume kefi ne pité wéé
(Matiyee 10:1-4; Mariki 3:13-19)*

¹² Yeesu uu likumúnjé kpé-i kekúúpi taá re uké keyómé yáási. Kesine nnéí kuu kei tone un Uléécaa yáási.

¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikecōpe kefi ne pité wéé uu pi séi re pitume.

¹⁴ Pépée Simao kuu rinyíri n he re Piyeé ne uyé uwā Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii

¹⁵ ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kепipi Yakupu ne Simao yee ukuyu n la

¹⁶ ne Yakupu kепipi Yutasi Isikariyooti yee n ka uu kепire Yeesu yái.

*Yeesu yé céésile un kó itói poise
(Matiyee 4:23-25; 5:1-12)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúúpi cēpime api kutē mmé weri, kei ke upipiretiki meyā api n̄ we. Yutee ketē nnéí pisoi meyā pin kō kei we, ne Yerusalēm pikó ne Tiiri ne Sitōo menimaa ritime ayu pikó.

¹⁸ Pi cāpinemelē piké Yeesu icélaa kutu rīcō, api kō piitoi pi pōise. Pē ke aníri aa m pēkesi api pélu.

¹⁹ Mpá úye uu náasi uké u rīca, liriyíkí re u pēe n̄nahe nnyine málē un ne pinnéí pōisente.

Nnare ne pīwēlukē

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípēe wii uu re:
Nó mpí nōo nní iwe m má, nō pínarekome le.
Nóo Uléécaa iyāapi te.

²¹ Nó mpí nōo nní nkū n tuū,
nō pínarekome le, nō keyāa lepune.
Nó mpí nōo nní n téni, nō keyāa sénnyine.
²² In te pisoi ye nónnépuri yulu,
api nō lákase, pin lámisi pin
kō nónnékópe símisi re nō Usoi Kepipi ne kefa tene nnya,
nō pínarekome le.

²³ Tikpákárá tē tico ke pipisaa apí pēe antepuyē wa. In te leleē nō leeme, nórinépōo riké n láárú, ani ne mpōonare cō, nónnéhēe ye keyómecaa-pō piyelé ái kumúné má.

²⁴ Amá nō mpí nōo nní m̄ má, iwe kani topori,
nō nónnénaré piluke masile.

²⁵ Nō mpí nōo neni nní n lepaalē, iwe kani topori,
nkū ye sóntile nké nō wa.

Nó mpí nōo neni nní n sénnyi, iwe kani topori,
nō mpōonare piluke masile.

²⁶ In te mípá úye ye nónnésoñe símisi, iwe kani topori,
likumúné re lē ke pipisaa apí pēe antepuyē nōomē wai.

Ani nōpinéláarō n la

(Matiyee 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Nōo nní kutu né n cólē, ne nō símisile re ani nōpinéláarō n la, ani pēpēe nō n yúlu lisøne n wai,

²⁸ ani pēpēe awééri nō n wai anóo soñe ritikise, ani pēpēe iwe nō n wai kecáá n welu.

²⁹ In te usoi ye kumórí kuse-i kēpēse pō tō, a kutórōo u rituná, usoi un kupókpélenku pō n yosíé, a tíyese uké kō kēpótükanka tene kpísi.

³⁰ Mpá úye yēe linyine pō we a li u hē, úye un kō lipókó linyine pō n yosí, kāpē li u korí.

³¹ Lē kani n̄ la picō piké nō wa, ani yē limēcō pi wa.

³² In te pēpēe nō n̄ la ñmane kaní la, ihéé íye icō kani pēe m̄. Pikópēkoó ricuruu ye pēpēe pi n̄ la lalē.

³³ In te pepeē lisōne nō n wai ḥmane kani ye lisōne wa, ihéé íye icō kani pēe mē? Pikópekōo yèè kō lē wale.

³⁴ In te nō tálē te pē kani n lonse yé nō héelē, ihéé íye icō kani pēe mē? Pikópekōo ricuruu yèè pikópekōo lonsele pin tálē te pi yé lē kapi n lonse ritísí linyine pi héelē.

³⁵ Amá nōoké nōpinéláaro n la, ani lisōne pi n wai. Ani kapē ye n tálē te pi yé nō héelē ani kelene pi lonse. Nō ihéé kecire yé ani póló Uléécaa yee mپá yo kecáá n tū sipipi, likumúñé re u pepeē ápi rícere m má ne pisoi kpákárá lalé.

³⁶ Ani ye nōmenécpescire íwe ténaane yare ke Núnésáa uu ye íwe nō n tē meco.

Ai we re təké ye picō akópe m palē

(Matiyee 7:1-5)

³⁷ Ani kapē ye picō akópe m palē, Uléécaa úu kapē kō ne nō akópe m pálē nnya. Ani kapē ye picō ne túhaane, Uléécaa úu kapē ne nō n túhaane nnya. Ani ye picō akópe pi sárei, Uléécaa uu nōanékó nō sárei.

³⁸ Ani ye picō he, Uléécaa uu nō he. Pi nō músunē ai yipu ai wure api tíja-tiña api nō kópo. Kemúñé kē kani ye ne picō mí musí kapi kō ne nō músunē. Ai líka nnya, Uléécaa ye músunē ai yipu uu tíja-tiña uu tírii uu nō kópo. Kulū kpē kani ye ne picō mí musí kucō ke Uléécaa uu kō ne nō músunē.

³⁹ Yeesu uu kō kenyárū kpá re: Unyíye úu yé fe uké unyíyecō tɔrɔi. Lin lē n wa, pinnéi ye ha kuhórē-i lóipōne.

⁴⁰ Uyee pikei m peikēe úu ye uyee pi u m peikēesē n fe. Amá uyee pi m peikēe un pikei n ceri nísōne, u ne uyee pi u m peikēesē yé n sá.

⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kēe upómárecō menipēe-i n we nyáni áa pēe kenawelépi kēe mepókó-i n we nyáni?

⁴² Iye kaa yé fe aa upómárecō maa re: Unémárecō, a riyá kē keyúipi kēe mepónípēe-i n we lese, páa pēe kenawelépi kēe mepónípēe-i n we lese kelene. A tíye pō kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelépi kēe mepónípēe-i n we kaa yé mēfoí lese aa pēe nísōne n nyáni áa ne keyúipi kēe ucō menipēe-i n we lese.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa

(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Kuléé kpēe isare n láárú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kō apipi sōne mari.

⁴⁴ Pi ye mپá kuléé kúye ne kuapipi cerile. Api ye sinípēleépi kecáá afiiki tō, ápi ye kō ahíihíi kecáá arēsesē tō.

⁴⁵ Lisōne ke usoi sōne uu ye ukéfa-i léseme, usoi kópe pōo likópe ukéfa-i léseri, likumúñé re lelēe usoi kefa-i n yipāalē ke nnóo nn ye símisi.

*Sityo sité sinyine kəcáá nsímé
(Matiyee 7:24-27)*

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei re Upíima, Upíima áni pée lë kam nó n céesi wai?

⁴⁷ Ani týe ké nó nyíse lë ke uyee nnésimé kutu n cólë un ne n keisi uu ne menyiné ní we.

⁴⁸ Liute ye we yare usoi yee kéyo m mórm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúi tøsi. Ke ikói ii n yi ii waa, míni amé ke fe, amá áme kó fe meké ke ritinä-tinä, likumúñé re ke moomaalenle nísøne.

⁴⁹ Amá uyee nnésimé kutu n cólë úu pée ne n keisi ye we yare usoi yee kéyo m mórm uu nttaai pure-pure kecáá ke tøsi, rikúi ári we. Ke ikói meni amé ke riñfe, mesé ne mesé kake tøhõ ake forutéké-téké.

7

*Yeesu ye Røm usóóca kpéē unyine ukeikó pøise
(Matiyee 8:5-13)*

¹ Ke Yeesu uu pisoi pée u n kálaalë ifaaci piwai ní masí, uu yisi uu Kapérinawum tómpo.

² Røm usóóca kpéē unyine ye pée ukeikó unyine málë, úu ye uukeikó uyë kecáá kó. Ukeikó uyë un pásolú, ticuruu un kekpø nyahai.

³ Ke usóóca kpéē uyë uu n kó pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisuifi piwéése tum te piké ha u séeme uké uukeikó pøise.

⁴ Api Yeesu kémee tuipo apí ne meyá u téni re: Usói uyee ne sá re pøké u lë.

⁵ U ntópuri lale nísøne. Uyee kó kuróyómeyáhaalee mõ.

⁶ Yeesu uu pée pi tikipo. Kuu kéyo n nyahaipø, usóóca kpéē uu upisané tumpø re piké u maa re: Upíima, kapø mepócíre ricón. Am ne sá re pøké kenéyø lõ.

⁷ Ne rinécúruu yenle re ám tu re ké kepómee hapø. Amá a rinóo he unékeikó uké peí.

⁸ Né ticuruu ye piwéése málë nen pi pakarelë, nen kó pisóóca má pée né m pakarelë, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kó ucø m maa re uké kam, u ye kale. Nen kó unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wæle.

⁹ Ke Yeesu uu anóo nyë n kó, usóóca kpéē uyë isoi ii u sónesi. Uu panse uu pisoi kulúi pée u n tikilë maa re: Ne nò maa re mípá Isirayëeli kémee, ám píkai nfatene mmú nco yenadë.

¹⁰ Pë kuu n tū api kéyo-i pëepø api ukeikó uyë leepø un isare lááru.

Yeesu ye ukuúmannøsi unyine kewä nfaa peseme

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sì. Upipirëtiki ne risoiwuí tin u tikilë.

¹² Kumúnjé kpε-i kuu kuyu kpoo n nyahaiρo, uu yénu pin ne kesoikópe pikúlaa tósu. Ukúmannəsi unyine kewā cireníŋe kapi lē ne tósu. Kuyu pikó kulúi pin ne unási uyē tū.

¹³ Kε Yeesu uu u n yē, iω ii u wai uu u maa re: Kapε tē!

¹⁴ Yeesu uú nyəsóρo uu asoikópemule ca, pεpεe n topori api nyεre, Yeesu uu re: Kεjmnánepi, ne rinṓ pō he, a yisi!

¹⁵ Kesoikópe akε cānjáráá akε nsímé kápáá. Yeesu uu kεuni ke pa.

¹⁶ Iwame ii pinnéí loni api Uléécaa rinyiri taáse pin tee re: Antepu píima yε kerócpε rikpáfumelε. Uléécaa yε kale uké umpuri come!

¹⁷ Nsímé mmē nn Yutee ketē nnéí ne kεmekə sitē kέmee kóónu re lē ke Yeesu uu wa.

Yohani Uniwole pitume

(Matiyee 11:2-19)

¹⁸ Yohani pipiretiki api lē nnéí u símisi. Yohani uu pikecōpe pité séi,

¹⁹ uu Upíima kέmee pi tum te piké ha u pise re: Pōo usoi uyē kapi mεkεe-mε n tee re u sónti née unyine ucə yε kεpirε wemelε?

²⁰ Kapi Yeesu kέmee n tuipo, api u maa re: Yohani Uniwole yεrε ró tumme re táké pō pise re: Pōo usoi uyē kapi mεkεe-mε n tee re u sónti née unyine ucə yε kεpirε wemelε?

²¹ Kumúnjé kpε kέmee, Yeesu un pisoi meyā itōi pōisente, un aníri pi pεsei un pinyiyε meyā inipεe wúkulente.

²² Uu pεe Yohani pitume maa re: Ani mpə ani ha lē kani n yē ani kə kom Yohani keenkeε: Lelεe re pinyiyε yε nyánile, síkankáláká sin sónε, piyṓ pin wole pin funi, pitusúi pin kómei, pilkpəkpo pin yisikee, piwékəó pin kə Nsímé Kεcire ke pisoi api pi n yόólε kómei.

²³ Uye unsá n̄ nnya n loó, liute yε únarekomε le.

²⁴ Kε Yohani pitume api pitónjé ní masí, Yeesu uu Yohani nsímé pisoi pεe n cāpinelē n símisi re: Yo kani kucesi kóima-i piyénε ha? Kεkpápi ke kuyə aku n fikiisee, née yo?

²⁵ Yare yo kani pεe piyénε ha? Usói yεe mεlapε kεcire n lapaalε yεe kei we, née yo? Amá siyóøpiyɔ-i ke pεpεe ilū nεíkəó n tánti pin isoi le apí we.

²⁶ Yare yo kεcire n̄maa kani pεe piyénε ha? Antepu unyine, née yo? Amá asei kεcáá uyē kani nní n yē ne antepu felε.

²⁷ Likumúnjé re Yohani nsímé kai Nlēécaa simé ritelé-i wólaalε te:

Unéturne yε nkó kam n tumme

uké ne kεkpéé pō wa

uké mpócéé nyōonse.

28 Yeesu uu pimáa kpá re: Ne nó símisile re ápi unyine maraalé yee Yohani n fe, mپá ne lě, pępeę Uléécaa iy়ɔpi kémee n we kęcɔpe uyee n fílē ye u fele.

29 Kuyu nnéí ne pilampooyóó pęeę Yohani nsímé kutu rińco api týyese uu míni pi wole. Pi cerile re Uléécaa yee asei ute.

30 Ke Pifarisi ne pępeę Uléécaa isé n nyu api n yè re Yohani úu kape míni pi wole, li nyíselé re lě kę Uléécaa uú ne pi n la kapi kępire ritə.

31 Yeesu uu pimáa pi kpá re: Uye kam yé ne nfáani pisoi múnjeisenę? Uye kapí ne menyíne we?

32 Pi nkپáni yare siwá sée kέyaála-i n tú, si ne sisico sin séleinę asi ye re:

Tə asü símisile, ani yúlu áni yesi,
ari sikpɔyome yom, áni té.

33 Likumúnjé re Yohani Uniwole ye kale úu ye iluke li, úu ye kɔ pítə n ntí, ani re u unírihélaa le.

34 Usói Kępípi pőo weri ken le ken níru, ani kɔ re: Ani usói nkó nyánii, piluke ne pítə nkó ḥmane mée uyę we. Ticuruu u kɔ pilampooyóó ne piwaikópękáó picɔ usanę le.

35 Amá pępeę u n ḥmurei ye nyíselenle re Uléécaa mewéésesəhɔ ye mε.

Yeesu ye Ufarisi Simao kęyɔ-i we

36 Ufarisi unyine uu Yeesu séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu usói uyę kęyɔ sí uú tone uu le.

37 Kuyu kpě unósi unyine yee mefine kópe m má un we. Kuu n kɔ te Yeesu ye Ufarisi uyę kęyɔ-i we un iluke le, uú ne kənúmipi ne tulaali meyipę sí

38 uu Yeesu kępire nyere, uana-mě. Uú n téni uu Yeesu ana ménini fslu, uu limemáá ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali akęcáá kəəni.

39 Ke Ufarisi uyee Yeesu kusáne n wai uu lě n yé, uu ukęfa-i n tee re: Usói nkó un pęeę mesei antepu, u yé pęeę unósi nkó yee nní u n cárii ceri re wóo lo, u yé kɔ pęeę céri isoi íye mpuri kuu le. Unósi lo yee mefine kópe m má.

40 Yeesu uu pęeę Ufarisi rinóo yósu re: Simao, ne nnyine málę kę pō male. Simao uu rinóo pęse re: Sáa, a male.

41 Yeesu uu re: Pisoi pité pęeę ne uwóólonsé riwóme má. Usę un ne riwóme u má nwóóweni siwóó píle píle menupǔ, ucɔ póon ne riwóme u má nwóóweni mepipí kuwóó.

42 Piketé kę úka úu kɔ pęeę fene ukę uriwome hééle. Uwóólonsé uu piketé sárei. Piketé kę kęcɔpe úye yee yé meyánsei uwóólonsé uyę n la?

43 Simao uu rinóo u yósu re: Ne músu re uyę tiwome tee m piyę yee yé meyá u n la. Yeesu uu re: Po alari málę.

44 Uu lē memáá unósi uyē-mē pansenpo, uu Simao maa re: Po unósi nkó yēe? Ne kēpōyo-i lommelé áa míni né he re kē anéna riké, amá uyē ne anéna umenini fōile uú ne unnyúpi a tinnente.

45 Áa né ripira re kusáne kaa né yōsu, amá kamí ne n lomme kuu nní né yáhaankee uú ne anéna tini.

46 Aa mékpō rinéyu kēcáá kəoñu *, amá uyē ne tulaali anéna kēcáá kəoñule.

47 Lē nnya kam pō tee re: Nla píima kuu né n nyíse ye nyísele re pi uakópe nnéi u sárei. Amá uyē kapi nkáripi n sáreile, nkáripi kuu ye unlā nyíse.

48 Yeesu uu pēe unósi uyē maa re: Ne apókópe pō sárei.

49 U ne pepeee kesé n le api pisifa-i n símisi re: Usoi úye mpuri lo yee akópe n sárikee?

50 Yeesu uu pēe unósi uyē maa re: Mpófatene ye pō yóriyele, a n ñme ne nkíñniñe.

8

Pinósi pēe pēe Yeesu n tikilē

1 Lē memáá ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónu un Uléecaa iyɔɔpi Nsímé Kecire yóólē. Upiretiki kēfi ne pité

2 ne pinósi pē kuu aníri m pései ne pē kuu m pōisente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri aseei m pesē ne

3 Cusa yee Erooti keyo kēcáá mí paílē unósi Yohana ne Susaani ne pinósi meyā pēe pēe pilikó ne Yeesu ne upipiretiki n léni.

Ulukaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

4 Ayu kulúi kēmee ke pisoi api ye pēe léepo api Yeesu lēepo. Ke pisoi api n cápine, uu kenyárū maa re:

5 Utisi unyine yee iluképuri pifóme leepo, icō ii ricéetime lólu api ikecáá cōpisi sinúipi asi i le.

6 Iluképuri icō ii kēpare kēcáá lólu. Kii n le, ii kóosi, ke nniñe ní we nnya.

7 Icō ii sinípēleépi kēmee lóipo ii lelu, sinípēleépi asi mese ne mese i hila.

8 Amá iluképuri icō ii ne ketē sōne sá, ii lelu ii papisi ii máru nsoñe. Yeesu uu pimáa kpá re: Ani kutu ricō nsoñe, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uu ne sinyárū céeasi?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

9 Yeesu pipiretiki api kenyárū kē asei u pise.

10 Uu rináo pi yōsu re: Nō ke Uléecaa uu uiyɔɔpi nsímé mée m pékaalē cereise, úu pē cereise. Amá picō ye nípá yo kómeile yare

* **7:46** Mékpō pikooñu ríyu kēcáá: Kusáne piyáó ye pi Pisuifi kēmee. Tíyu piwaise ye pi.

sinyárū liké wa re pi n̄səne paílē amá ápi kō p̄ee n̄səne nyáni, pin n̄səne kutu c̄lē ápi kō p̄ee n̄səne kómei.

*Yeesu ye ulukaa kenyárū asei lese uu símisi
(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)*

¹¹ Kenyárū kē asei ye nnyé: Ilukepuri yee Nléécaasimé.

¹² Pisoí pinyine isoi ye ricéetime tē meco wele. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku nsímé mmē pisifa-i lese ápi kape ne kefa n tene liké pi n yóriye nnya.

¹³ Pico ye keparecaa kē meco wele: Pi ye Nléécaasimé kónle api n yósu ne mpóonare, amá ápi ye n tíye nké pikemee inínjí wa, ápi ye kefa tene liké nánjai. Ncón nn n ka, api nfatene yálalapo.

¹⁴ Ilukepuri iyee sinípeleépi-i n̄ loó ye we yare p̄ee ye n kō, amá api týesé nfasimé ne memá ne ketē kecáá lilala ai n hila ápi ye p̄ee rikáhákáhá ne kétə-pə.

¹⁵ Ilukepuri iyee ketē səne-i n̄ loó ye we yare p̄ee Nléécaasimé kutu rińco api pisifa-i n mólú, api n n tikilē ne kefa kese api ñmósopú nn kulaa pi wai.

*Kéfiráa kenyárū
(Mariki 4:21-25)*

¹⁶ Yeesu uu re: Úka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke kipi née uu kefiné metene ke pésu. Amá kelō cáca kapi ye ke ritəsi liké ne n wa re p̄e nnéí p̄ee kéyo-i n lompo ye metéí yé.

¹⁷ Lě nnéí lee p̄ee m pékaalē ai kúyene wai, lě ke m̄pá úye úu p̄ee kúyene n̄ we ai metéí kémee léeri.

¹⁸ Ani nóménécíre t̄l ne lě kani ye nsímé n kō. Likumúnjé re uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí mmē kuu m má kapi u yósune.

*Yeesu uni ne upiwā
(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)*

¹⁹ Yeesu uni ne upiwā apí weri api u leeri, amá ápi fe piké ukemee tuipo, ke pisoi api kuluí n̄ tsí nnya.

²⁰ Api pimekame Yeesu símisi re: Upóni ne pipówā ye ketahai nyenu pin la piké pō yé.

²¹ Amá Yeesu uu pinnéí maa re: Unéni ne pinéwā p̄ee nní p̄ee Uléécaas Nsímé kutu n cólē pin lě knn pi m pise tikilē.

*Yeesu ye meyo ptíma menyine riséése
(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)*

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api kúninói lō uu pi maa re: Tóké kupiyé kuwélé kucó-mē ha. Api mē téj.

²³ Kumúnjé kpe-i kapi n téhlē, Yeesu uu lopile. Kuyó píma kunyine aki pipépe kápáá. Míni amé kúninói yipu lin ne nkpo pi wéési.

²⁴ Pipiretiki api Yeesu lεepo api u yόnse api u maa re: Sáa, Sáa, tó kpínine! Yeesu uu yisi, uu kuyó ne ániwalé cési ne kuwói, aí nínjesi, aí séé léké-léké.

²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nόnnéfatene? Amá iwame ii pi wai, aseké uu kó nnóo pi yipu api pimecōpecire m máikēne re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyó ne míni pénē lin u pakarelē un tinóo n he.

*Yeesu ye unírihélaa pōise
(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)*

²⁶ Api Kerasaa pikó ketē kée kupiyé metéíj meco n we ken Kalilee ketē lorolé loni.

²⁷ Ké Yeesu uu kúninói-i rincúlamé, kuyu kpē utisi unyine uu u tépei. Hái mēkēe-mē kúu ye ilū tā, aníri an u pekesi. Uu pēe kéyó má, amá akpíí kémee kuu pēe sói.

²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupeí, uu uanui kecáá wúla uu meyá maa re: Tó ne mpó ne n̄-ye, Uléécaa yee m̄pá yo kecáá n tú Kepipi Yeesu? Ne ne pó ténilé re kape íwe né wa.

²⁹ Ai líka nnya kuu lē male, Yeesu ye rinóo he re aníri aké ukemee le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túuni, aníri aa kucesi kóima-mē u kpáu.

³⁰ Yeesu uu u pise re: Iye kapi ye pó sée? Uu rinóo yósu re: Pi ye né sée re “kulúi”, likumúnjé re aníri ye ukemee kulúi wele.

³¹ Aníri nyé aá ne Yeesu téni re úu kape nkpo kuhore-mē a riláupo.

³² Kúfənlee píima kunyine kun tikúú kecáá we kun túkuri. Aníri aa ne Yeesu téni re uké tíyesé aké áfən nyé-i lō. Yeesu uu ncée a he.

³³ Aníri aa pēe usoi uyé-i lelu aa áfən loni. Afən aa kekúúcaapó ntóó sé aá ha míni-i séé.

³⁴ Ke pisoi pēe áfən n kpáulé api lē n yé, api wuru apí ha ne nsímé mmē kuyu maa-i ne siyupi nnéí-i kóónú.

³⁵ Pisoi api léeri piké leleé n wa yé. Api Yeesu kémee tuipo api leepo utisi uyé un peí, un Yeesu ana keyúrí tú un lapaalé, ne ukeyu cáká-cáká. Iwame ii pi wai.

³⁶ Pē nnéí inipé-i kai lē n wapisi api lē ke aníri aá ne utisi uyé-i n le keenkee.

³⁷ Kerasaa ketē pikó nnéíé api Yeesu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninói yopoi uké tómpo.

³⁸ Utisi uyé ke aníri aa n tíye uu ne Yeesu téni re uké ncée u he uké u ritiki, amá Yeesu uu u lakase uu u maa re:

³⁹ A kupóyu pele aa lē ke Uléécaa uu pó n wa keenkee. Utisi uyé uu sí uu ha kuyu nnéí kémee lē ke Yeesu uu u n wa símaankee.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kó unási unyine pōise
(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)*

⁴⁰ Kumúñé kpe-i ke Yeesu uu kupiyé ritime ricó-mé n léemé un pëeri, pisoi pëe pëe n cápinelé apí u tépei. Pi nnéí yé pëe u ménle.

⁴¹ Utisi unyine kapi yé n sée re Yairusi uu pëé weri. U pëe ukuyu Pisuifi kuyoméyáhaalee uwéése le. Uu Yeesu ana metene wula uú ne u téni re uké ukeyó-i ha re

⁴² ukewá kpérepi cireníje kee m má yare aymé kefi ne até yé lalé keké kpu.

Kumúñé kpe-i ke Yeesu uu kei n sí, pisoi pin awélé nnéí u nyikii pin ne u tikilé.

⁴³ Kumúñé kpe-i, unósi unyine ke ményé amé n léenti hái injmé kefi ne ité-me un kei we. [Pipóise píima nnéí kuu rika uu umemá nnéí caai], amá úka úu fe uké u pöise.

⁴⁴ Uu Yeesu kепiré-mé nyosópó uu uketukanka ritime ca. Kuu lë tińca, ményé mée n foho amé mese ne mese nyere.

⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéí kénjesi re ápi u rica. Piyeé uu re: Sáa, pisoi yé pó káladlenle awélé nnéí.

⁴⁶ Yeesu uú maa re: Usoi yé né ricale. Liriyílkí re ne ceri re nnahe nnyine yé kenémee lele.

⁴⁷ Unósi uu yénu re li u yámnele. Uu Yeesu-i sí un terii uu uana metene wula. Uu mípá úye keyu-i lë nnya kuu Yeesu rińca ne lë kuu mese ne mese mí peí símisi.

⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unékpére, mpófatene mée pó yóriye. A n ñme ne nkíñniye.

⁴⁹ Kumúñé kpe-i ke Yeesu uu lë n símisi, utume un Yairusi keyó leeri uu Yairusi maa re: Upókpére yé kpule, kapé nkáni urósáa pekesi.

⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuyoméyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Képówuu áke kapé tó, mpókó yee re a ne kefa tene. Upókpére yé pélune.

⁵¹ Kapi keyó n tuipo, úu úka ncée he re u ne uyé piké lompo, insá Piyeé ne Yohani ne Yakupu ne kewá kë usaa ne keuni.

⁵² Mpá úye un téni kewá kë nnya. Yeesu uu pëé maa re: Aní kapé té, áke kpu, ke lónile.

⁵³ Api u n sénnyi, likumúñé re pi nyu re kekpérepi yé kpule.

⁵⁴ Yeesu uu kekunipe tini, uu meyá pupei re: Kewá, a yisi!

⁵⁵ Kewá nfaa nn pëeri, áke mese ne mese yisi. Yeesu uu rinóó he re piké iluke ke he.

⁵⁶ Ai kewá pikó nnóó yipu, amá Yeesu uu rinóó pi he re ápi kapé lelee n wa úka símisi.

9

*Yeesu yé pitume kefi ne pité wéé
(Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13)*

¹ Yeesu uu upitumē kəfi ne pitē cápinē uu nínaħe pi he re piké aníri n fe api kə itóí m pōisente.

² Uu pēe pi tum te piké ha Uléécaa iyəɔpi nsímé símisi api pitóikó pōisente.

³ Uu pi maa re: Ani kapé linyine rimúlú yare kunaapi née kulðó née iluke née kewóó nəké ne ncée ha. Ani kapé sitúkanka sité sité rimúlú.

⁴ Non kέyə kέye-i n topile, ani kei n tū hái ne nōkenétóñé tuñé.

⁵ Pin yei kusáne piyóó nō n yè, ani pikuyu le, ani nōanéna nkoño péi liké nyíse re pi Uléécaa pipakare yele.

⁶ Upitumē api tósu, api ayu nnéí kémee sóne api Nsímé Kecire símisi pin mítá yei pitóikó pōisente.

Erooti yε píri tū

(Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29)

⁷ Uyáɔpi Erooti uu lē nnéí lée n wai nsímé kóm. Uu ceri lē kuu yé m musí, likumúñé re pinyine yε pēe tee re: Yohani Uniwole yεe pikpəkpa-i yisi.

⁸ Picə pin tee re: Elīi yεe leemε. Picə pin kə tee re: Pεe mekeε antepu unyine yεe nkpa-i yisi.

⁹ Amá Erooti uu re: Ne tñyeselə api Yohani ríyu tñlu. Usoi úye mpuri nsímé kam pēe nní kómēi má? Uú n wéesi uké Yeesu yε.

Yeesu yε pisoi ákotokú anupū (5.000) kpínii

(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰ Pitumē api pεeri api lē ne lē kapi n wapisi Yeesu kεenkeε. Uú ne pimecire iyaa lelu kuyu kpē kapi yε n sée re Petisayita kékúrí.

¹¹ Amá pisoi pεe n cápinelē api kóm api u tiki. Yeesu uu Uléécaa iyəɔpi nsímé pi símisi uu kə pεpεe m pōálú pōisente.

¹² Ke ituñe ii n tenε, upitumē kəfi ne pitē apí ne u kə api u maa re: A pisoi maa re piké ha ayu ne siyupi sée ne nní ró n kólē kémee iluke ne sifine wéesi, likumúñé re kucesi kεcōpe kari nté we.

¹³ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani nōrinécúruu liluke-luke pi he. Api rinðó yόsu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ηmane kari nté má. Née pə la re təké ha pisoi mpí nnéí iluke l?

¹⁴ Pisoi ákotokú anupū (5.000) pεe pεe kei we. Yeesu uu upitumē maa re: Ani pi tonsente pisoi kuwóó kuwóó anai.

¹⁵ Pitumē api lē kuu pi n forii wai, api pisoi tonsente.

¹⁶ Yeesu uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité kpísi, uu kεyóme weríí, uu iluke iyē kεcāá Uléécaa pəɔnese. Uu kpókərine uu upitumē pa re piké pisoi pεe n cápinelē həɔnε.

¹⁷ Pinnéí api le api lepu. Upitumē api akéri nyεe m pəɔnε cápine ai anére kəfi ne até yipu.

Piyεe yε yámne re Yeesu kε Uléécaa uu wéε

(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)

¹⁸ Kεyáa kenyine ke Yeesu uu umecire keyóme yáási, upipiretiki api u leepo, uu pi pise re: Pisoí ye máikee re néé úye?

¹⁹ Api rinoo yósu re: Pinyine ye tee re po Yohani Uniwole le, picó re po Elii le, picó pin kó tee re po pees mekée antepu unyine le yee nkpo kémee n yisi.

²⁰ Yeesu uu pi pise re: Nőní, nō mpíí re néé úye? Piyeé uu rinoo yósu re: Poo uyé ke Uléécaa uu n wéé.

Yeesu ye unkpo ne umeyise nsímé riyoó

(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)

²¹ Yeesu uu pi nyi re ápi kapé úka nsímé mmé símisi.

²² Uu pimáa kpá re: Li pise re né Usoi Kepipi ké meyánsei íwe li. Pisuifi piwéése ne pepees ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa yé ke kesi. Li kó pise re piké ke kpu aké keyáa táanú tuñé yisi.

²³ Uu pees pinnéí maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyaá uu mپá keyáa kéye ukunapéékoó n yalé, uu pees né tiki.

²⁴ Ai lika nnya, úye un n la uké unfaa lo, u n fómnile. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, liute yee yé unfaa lo.

²⁵ Usoi kulaa ye kuye in te u keté nté likó nnéí yé, uu pees kpi néé uu umecire ásáláú tani.

²⁶ Uye un neni inései ne nnésímé isei n wai, Usoi Kepipi yé kó uisei wa kén píyei kemeýóapi ne keusaa ne piléécaatumé ke Uléécaa uu n wéé meyóapi-i m peeri.

²⁷ Asei kam nō símisi, pinyine ye nté welé pees yé Uléécaa meyóapi n yé api kelené kpíni.

Yeesu ipiñe ye conse

(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)

²⁸ Ké Yeesu uu lě pisímé ní masí, ai wai yare siyáa sipaha kumúnjé, uu Yohani ne Yakupu kpísi uú ne rikuú taá piké keyóme yáási.

²⁹ Kuu keyóme n yáási, ukeyu aké méwee conse, uilú ii wárara póí-pói.

³⁰⁻³¹ Mese ne mesé, pisoi pité pinyine api Uléécaa meyóapi-i léeri, pi ne Yeesu pin yóí. Pikei kai m pise re uké wa ne unkpo Yerusalém-po ifaaci kapi lě wai. Pepees Moisi ne Elii.

³² Piyeé ne upicó pin ne nnó ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu meyóapi ne pisoi pité pees ukékúrí n nyenu yenu.

³³ Ké pisoi pē api Yeesu rin-yá, Piyeé uu u maa re: Sáa, li nyamle re tóké nté n we. Tó la re tóké sicánjípi sitaani karii, pó kese, Moisi kese, Elii kese. Uu nkpaní nyu mmé kuu n símisi.

³⁴ Kumúnjé kpe-i kuu lě n símisi, kuhope kunyine akú weri akú pi hila. Ké pipiretiki api n yé kuhope kun lě pi hilalé, iwame ii pi loni.

³⁵ Tinóo rinyine ari kuhope kpε-i léeri re: Nkó yee Kēnépīpi kam n wéε, ani kutu ke ricō!

³⁶ Kapi rinóo tē lē n kómēi Yeesu ñmane kapi pεe nyáni. Pipiretiki api sée, ápi kumúñé kpε-i úka lē kapi n yé símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuníri aku m pεkesi poise

(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)

³⁷ Kai koso n weesi, api rikúú cépime, risoiwuí píima rinyine ari Yeesu tépeipō.

³⁸ Utisi unyine uu riwuí tē kecōpe sicááila kápáá re: Sáa, ne ne pō téni re a kénéwá kecáá ripai, kénéciréníje ye ke.

³⁹ Kuníri kunyine kpεe ye ke yisi, ake mesé ne mesé pipupukee loni,aku ke kpapamnise meyá,aku atalalaá ke wóise. Aku ye mesé ne mesé ke riyá, ku ye íwe ke wale kelené.

⁴⁰ Amá ne pipópirétki téni re piké kuníri kpē lakasé, amá ápi fe.

⁴¹ Yeesu uu pεe re: Nó nfateneciré ne pikpááree mpuri mmú! Ituŋe ilé kam nókenémee pitóné kpánē? Ituŋe ilé kam yé lē ne nō n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam.

⁴² Ke kewá ake n nyahaipo, kuníri aki ke pepire aki ke lémesi meyá. Amá Yeesu uú ne kuníri céshái, uu kewá poise uu kesusaa muíse.

⁴³ Uléécaa nnanje píima nn mپá úye píri wai.

Yeesu ye unkpo nsímé kpálē

(Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32)

Yeesu mewai mě men ko lē mپá úye píri we, uu upipiretiki maa re:

⁴⁴ Ani nkpeni asei nyé kam n la kē nō símisi rimúlú nsoné. Pi yé Usoi Kepipi pisoi anipe-i wa piké ke kpu.

⁴⁵ Amá ápi nsímé mmě kō. Pi pi m pesile re ápi kapε n kō, iwame ii ko ñmurei piké ne Yeesu m pise.

Woo pipiretiki kecōpe uwéése?

(Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37)

⁴⁶ Pipiretiki api pimecōpecire keyáa kenyine n kejene piké céri re úye yee pikcōpe uwéése.

⁴⁷ Yeesu uu pinfasimé céru. Uu pεe kewá kenyine kpísi uu ukékúrí nyeresé.

⁴⁸ Uu pi maa re: Uye un n̄nyá kewá nké kusáne n yosí, tinécúruu kuu kusáne yosí. Uye un ko kusáne né n yosí, uyee né n tumme kuu ko kusáne yosí. Likumúñé re úye un nókenécpē usínsá, uyee uwéése.

Uye un kerécaá n kpálē, uyé úu uróláarə

(Mariki 9:38-40)

⁴⁹ Yohani uu rinōo yōsu re: Sáa, tō unyinē yēnle yee aníri n lákase ne ripónyíri nnañe arí n la tōké ne u yē, kúu kerócépe ní we tōn ne pō tīkilē nnya.

⁵⁰ Amá Yeesu uu rinōo u pesē re: Ani kape ne u yē, liriyíkí re úye un nókenécáá n kpálē, uyē úu nóunéláaro.

Samarii kuyu kunyinē ye Yeesu piyōo yē

⁵¹ Ke kumúnjé kpē ke Yeesu uu kēyómē-mē ní taánē aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalém ha.

⁵² Uu pisoi pinyinē kēkpéē tōñse, api Samarii kuyu kunyinē sī te piké lē ne lē kai u m pise u wéési uké kelenē tuipo.

⁵³ Amá kuyu kpē pikó ápi ñmurei piké kusáne u yosí, kuu Yerusalém-mē n símpo nnya.

⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api lē n yē api u maa re: Upíima, po lale re tōké nna rinōo he nké pikecáá cuunu nké pitoree?

⁵⁵ Yeesu uu pikuwélē-mē pansepō uú ne pi cési [uu pēe pi maa re: Ani nyu kēmúnjé kekeé nókenémee ní we. Usoi Kepipi áke ka re kéké pisoi fóm, amá ke kale re kéké piayu lə].

⁵⁶ Api pēe yisi api kuyu féé-mē sī.

Yeesu pitiki kēcáá icélaa

(Matiyee 8:19-22)

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyinē uu Yeesu maa re: Ne pō tīkinē kei kaa n símpo nneí.

⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisáñá ye sialééri málē, sinúipi sin siayámé má, amá nē, Usoi Kepipi ám tīka má kam yé ríyu n tampo kē wénte.

⁵⁹ Uu usoi ucō maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he kē ha unésáa kulesi kē pēe kelenē pō ritiki.

⁶⁰ Yeesu uu rinōo u pesē re: A tīyē pikpōkpō piké pikpōkpō kulesi, pōoké ha Uléécaa iyōopi nsímé símisi.

⁶¹ Usoi ucō uu u maa re: Ne pō tīkinē Upíima, amá a ncée né he kē ha menétónjé pinékó símisi.

⁶² Yeesu uu pēe u pesē re: Uyee ne ináa n kólōi un pēe kepire ñméeni úu ne sá re uké Uléécaa iyōopi kémee ukéikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóó ne afēeré ne pité tum

¹ Lē memáá, Upíima uu pisoi kuwóó ne afēeré wéé uu pité pité pi tum ayu ne silō nnéí kémee kai m pise re uricuruu uké ko sóne.

² Uu pi maa re: Iluké kapi ní kpasinē ye piyelē, amá pikéikó pēe yé i n kpasi ápi piyē. Ani ne ucarete tē uké pēpēs yé i n kpasi rikpá.

³ Ani ncée kpísi! Ne nō tumle re ani isáñ yee ákpe kēcōpe ní we meco n sóne.

⁴ Ani kapε siwóó néé kulóó néé anééri rimúlú, áni kapε ncée-i nyere re nöké unyiné yáasi.

⁵ Nöké kelene kέyo kenyine-i n lompə, ani ye maa re: Nkíñniŋe nké kέyo nké-i n we.

⁶ In te nkíñniŋe uká unyiné ye kέyo ke-i we, nónnékíñniŋe yé u ritiki. Insá lě, nökéneméee ke nónnékíñniŋe nn pelene.

⁷ Ani kέyo ke-i tone, ani lě kapi kei nō n he le ani níru, likumúnjé re ukeikó ye uihéé málē. Ani kapε síyo n tórii.

⁸ Nón kuyu kúye-i n lompə pin kusáne nō n yósu, pin yo nō m pa, ani li.

⁹ Ani pitóikó m pəisente, ani kuyu pikó maa re: Uléécaa iyəɔpi ye nō nyahaimele.

¹⁰ Amá nón kuyu kúye-i n lompə pin piyóó nō n yé, ani icée-i léepə aní maa re:

¹¹ Tə nökunéyu nkoŋo məe aróna rimímeelú nökénećáá ripéi. Mpá ne lě, ani ceri re Uléécaa iyəɔpi ye ne nō rikəle.

¹² Asei kam nní nō símisi re keyáa kék ke Uléécaa uu n sónti uké ne pisoi n túhaané, Sotəm pikó ke Uléécaa uu nna n ḥmaasi iwé yé ne kuyu kpé ikó kutəsi wa.

Ayu nyee áa ye Yeesu nsimé n̄ηmurei

(Matiyee 11:20-24)

¹³ Nō Korasin pikó, iwé kani topori. Nō Petisayita pikó, iwé kani topori! Likumúnjé re mewaisaŋa kapi nökéneméee n wapisi men pəe Tiiri ne Sitəo kémee n wa, ai nní n we pin piakópe kepire ritə api áfərənti taní api pimecire nfürə kóikee liké nyíse re pi conse.

¹⁴ Lě nnya ke Tiiri ne Sitəo pikó iwé ii yé ha ketúhaané kémee ne nōinékó kutəsi wa.

¹⁵ Ntē nō Kaperinawum pikó, nō müsu re keléécaa-mē kaní taálē? Ai nkpáni lě. Amá kukúlāyu-i ke Uléécaa uu ketē-mē nō láupəle.

¹⁶ Uu upipirətiki pimáa kpá re: Uye un kutu nō n cəlē, n̄ē kuu kutu cəlē, úye un nō n yulu n̄ē kuu yúlu. Uye un kō n̄ē n yulu, uyee né n tumme kuu yúlu.

Pisoi kuwóó ne afəeré ne pité məpəeemē

¹⁷ Pisoi kuwóó ne afəeré pē kapi n tū api pəeri ne mpóonare, api re: Sáa, aníri ricuruu yee ró pakarele, tən tinóo a n he ne ripónyíri.

¹⁸ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ne pəe Setani yənle un keyómecaa-pə lóiri yare kékóneséípi.

¹⁹ Ani kutu ricə! Néé nnaŋe nō he re nöké iwáa ne inā kecáá sóne ani uláaro nnaŋe nnéi tékéé líka ái yé kō nō wa.

²⁰ Amá ái kapε nō n láárú re aníri ye nō wuru nnya. Leləe yé nō n láárú ləe re Uléécaa ye nōanényíri uritelé kémee wóí.

Yeesu ripəə yε larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kumúñé kpe-i, Nfáasəne nn Yeesu rikiŋ niŋukuse uú maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pō pakare re po tíyese siwā sínsápi asi nsímé mmē kaa pisəhəo ne pinyuwé mí pesí asei kom. Póo mpófanare kémee la re liké lē wa nnya kai kə mesei lē wa, Sáa.

²² Unésáa ye mپá yo nnéí né pale. Uka ucə úu né nyu Unésáa mémáá. Uka ucə úu kə Unésáa nyu insá né Ukəpipi ne pē kam n tíyese api u ceru.

²³ Yeesu uu lē mémáá upipiretiki-mě pansepə uu pi maa re: Pépəe lē kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekome le.

²⁴ Asei kecáá, antepuyε ne piyáöpi meyā ye káipile piké lē kani n yé yé, amá ápi li yé, api káipi re piké lē kani nní n kō kō, amá ápi li kō.

Samarii ketē usoi unyine yεe kusoi n nyu kecáá nsímé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinóo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, íye kai pise re kē wa kē ne nfáa teneciré n yé?

²⁶ Yeesu uu rinóo u yósu re: Iye kai irósé kémee wólaalé? Kaa ye isé ritelé n kéé, íye kaa ye mpíi i kō.

²⁷ Usói uyé uu rinóo yósu re: A Upíima Upóléécaa n la ne kepófa nnéí, ne ipósoi nnéí, ne mpónaŋe nnéí ne kepómúñé nnéí, aa kə upóco n la yare kaa ripócuruu n la.

²⁸ Yeesu uu pée u maa re: Po nísəne rinóo né pesele. A lē titiki, pō nfáa yé.

²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéesi uu lē nnya Yeesu pise re: Wóo unésoicō?

³⁰ Yeesu uu rinóo u pesε re: Utisi unyine yεe keyáa Yerusalém leeri un Yeriko-mě cəpilé, piyaa api u tini api uilü yósu api u kpafui api itói u wai, api keteni-i u lalei hēihéi api tómpə.

³¹ Ái ne sá uyεε ye Uléécaa inyáonse n wa unyine un ncée mmē tikilé. Kuu utisi uyé n yé, uu kéjéé uu fáau.

³² Lefi uká unyine uu kə liməcə kelō ke-i tuipo, uu utisi uyé yenu, uyé uu kə kéjéé uu fáau.

³³ Amá Samarii ukó unyine yεe ncée mmē n tíkimelé uu utóikó uyé kelō tuipo. Kuu u n yé, ai meyíkýiki íwe u wai.

³⁴ Uú nyəsópo uu mékpə ne feé uitoi kecáá kɔikεε, uu i pahaankee. Uu lē mémáá ukeminaa kecáá u tonse uú ne picéetəŋé keyə kenyinε-i u sí uú ha kei ukεcáá paí.

³⁵ Kai n weesi, uu mewóóppi meté lese uu uyεε picéetəŋé keyə kecáá mí paílē pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripái, nən ha píyei nté m pεεmε, né riwómε tεe n tise pō hééle.

³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Pisoí pitaani mpí kecəpε úye yεe uyé ke piyaa api nní itói n wa usoicō?

³⁷ Isé ucélaa uu rinóo yósu re: Uyee kusoi u n wa yee uusoico. Yeesu uu pée u maa re: A n ñme, aa ye limeco wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyo ha

³⁸⁻³⁹ Ké Yeesu ne upipiretiki api pinsé n̄ nɔjle, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée re Marita un kei we, uu ukéyo-i kusáne pi yósu. Marita ye pée uwá unyine mále api ye u séi re Maari. U pée kei welé. Uu Upíima ana metene tone un uicélaa kutu cälé.

⁴⁰ Marita pōon ne pisóo kéyu mahani. Uu yisi uu re: Upíima, ái pó cónjle ke unewá uú ne menécíre pihúúkei n nyánéii? A u maa re uké né lē.

⁴¹ Upíima uu u maa re: Marita, Marita, po mepócíre mípá yo kémee picón tsile ne pinákaankée.

⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kécire ke Maari uu wéé, úka úu yé fe uké li u yosí.

11

*Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céesi
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu keló kenyine keyóme yáási. Kuu mí masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upíima, a piyómeyáhaa ró céesi yare ke Yohani uu upipiretiki n céesi mēcō.

² Yeesu uu pi maa re: Nón ye keyóme n yáásine, ani ye maa re: Sáa, tipónyíri tiké n kóólelē.

Ipóyáapi iké lomme.

³ A mípá keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arókópe ró sárei,

Yare ke tóo ye kó picó n sárei pin akópe ró n wa mēcō.

Kape tíyese tóké pipeikee kémee loó.

⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nó unyine un nkpení usáne m má uu kesine u leepo uu u maa re: Unésáne, a akpónó ataani né lonse.

⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kénéyo-i weri, ám kó pée líka má ké u pa.

⁷ In n la uusane uyé yé hái kéyo kémee-po rinóo u yóome re: Kape né ricón! Ne rinonoo hánésile am ká, tó ne sinewá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónó pó pa.

⁸ Asei kam nō símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusane nnyá, amá u yé yisi uu lē nnéi kai u m pise u pa re uusane ye picón u nɔjle nnyá.

⁹ Né ne nō tee re: Ani ye we, pi yé nō he, ani ye wéési, nō yé, ani ye rikómikóm, pi yé rinonoo nō hánne.

¹⁰ Likumúnje re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yé, uyee rinkómikóm kapi ye hánne.

¹¹ Néé usáa úye kewá̄ kēe yé nkpiñtomé u we, uu pēe iwáa kēpa?

¹² Néé úye yee yé ukewā inā he, kēn tipele u n we?

¹³ Mpá nō pikpááree mpí, nō yē fele ani nósinépipi lisóne he. Nō pēe re urósáa yee keyómeccaa-pō ní we yee yé pēe meníñē pēpēe Nfáasóne u m pise piheé riyáá?

Yeesu yē pēpēe ukēcáá nkópe n sīmisi rináo pēse

(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)

¹⁴ Keyáá kenyine kē Yeesu uú we un kuníri kunyine kpēe utisi unyine nsímé ní poɔneselē lakase. Kaku n̄ le, utisi uyé uu nsímé loni ai pisoi pēe n cárpinelē meyíkíyiki nnóo yipu.

¹⁵ Amá pikēcōpe pinyine apí maa re: Aníri uyøapi Pelisepule nnañe kuu yē ne aníri lakase!

¹⁶ Amá picō pōon la piké ripine u wa, apí pēe u pise re uké mewaisaňa menyine wa uké ne nyisé re Uléécaa kēmee kuu léeri.

¹⁷ Amá Yeesu pō ne pēe pikemúnē nyule. Uu pēe pi maa re: Kuyøapiyu kunyine pisoi pin pimecōpecire n tōpu, ku yē kpule, kusiyøasi kēse kēse lólesi.

¹⁸ Lē nnya in te Setani yē ne umecire tōpu, íye kē ukuyøapiyu aku yé pēe fe akú ne n we? Nō maa re Pelisepule nnañe kamí ne aníri lakase nnya kam lē ma.

¹⁹ In te Pelisepule yee nnañe né he kamí ne aníri lakasente, wóo pēe nōpinékó pō nnañe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nōpinékó cire pēe nō nyiséne re áni alari má.

²⁰ Asei kecáá, Uléécaa nnañe kamí ne aníri lakasente. Lelée nyiséselē te Uléécaa iyøapi yē nōkenémee pituime masile.

²¹ Usói nañe-nañe un itōpilū m má un ne ukeyø m mē, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáái.

²² Amá unyine un nnañe u n feriye, liute yéè uitōpilū iyé kuú pēe ne n tálē yōsile uu umemá mē kpísi uu hóónente.

²³ Nkó yee úu kēnécáá n kpálē ye iláaro né waille, nkó yee úu picápine né n léni ye haresile.

Kuníri yē kuripohó kpure-i pele

(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kuníri kun usói kēmee n le, kelō kóima kenyine-i kaku yē ha n keraai kun kewénte wéesi. Kunsá kewénte n yé, ku yē kukefa-i maa re: Ne kēnýø kpure kam n týeme-i pelene.

²⁵ Kun m pēpō, aku kēyø leepō kēn pēe ilē kēn kō nyóónselē cáká-cáká.

²⁶ Kei kaku yē pēe ha kuacō aseei nyee kuricuruu rikpákárá n fe kpiipō aá ne kēyø kē-i tone. Lelée yē týesē kē liute uyé meewee fale ame yē n caailē ame mekpure me-i kuu pēe ní we tósu.

Mpōonare kecire

²⁷ Kε Yeesu uu lē pisímé mí masí, unósi unyine uu riwúí kεcōpe maari re: Unósi uyē kεfa-i kaa n tónε uu kō pō nyense yε únarekome le.

²⁸ Yeesu uu rinóo u yόsu re: Pepee ye Nléécaasimé kutu riñcō api lē knn m pise tiki pεe meníñe pínarekome.

*Pi Yeesu pise re ukέ mewaisaŋa wa uu yúlu
(Matiyee 12:38-42)*

²⁹ Kumúnjé kpe-i kε asoiwuí aa Yeesu n kálaalé, Yeesu uú maa re: Nfáani ketē nké pisoi ye caailenlé hái. Pi mewaisaŋa kórule. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yέ menyinéce kapi yé kō yέ.

³⁰ Yare ke Yonaasi uu Niniifi pikó mewaisaŋa n nyíse, limecō ke Usui Kεpipi ake yέ nfáani ketē nké pisoi me nyíse.

³¹ Kεyáa kē ke Uléécaa uú ne pisoi n túhaanene, unósiyøopi yeε Saapa ketē kεcáá n tū yέ ha yisi, uu nfáani ketē nké pisoi akópe pa. Li we re uyee pεe hái ketē kεtø-po leemele uú weri re ukέ Salomøo mewéésesøhø kō. Uyee kō nté nní n we yε kō pεe Salomøo fele!

³² Niniifi pikó yέ ha kεyáa kē yisi, api nfáani ketē nké pisoi akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uú pεe Nléécaasimé rin-yόó api kóm, pi pεe mεfine consele. Uyee nté nní n we yε kō pεe Yonaasi fele.

*Metéí kenyárū
(Matiyee 5:15; 6:22-23)*

³³ Yeesu uu kō re: Úka úu yε kεfiráa risé uu ke pésu néε uu kucári ke kipi, amá kεlō cágá kuu yε ke ritøsi re pεpεe n lompø pilké metéí yέ nnyा.

³⁴ Ipónípεe yε ipópiñe kεfiráa le. Ipónípεe in n nyáni nísøne, ipópiñe nnéí kai yε n kpáilé, amá ipónípεe insá nísøne n nyáni, kuñmaha-i ke ipópiñe ii yέ n we.

³⁵ Lē nnyा a mεpóciře tī, metéí mεe kεpómeε n we áme kapε ne riñmaha rimpóló nnyा.

³⁶ Ipópiñe nnéí in metéí m má ke ikelō kέka áke kuñmaha-i we, innéí yέ metéí-i m pølølenle yare lē ke kεfiráa ake yε ne kεmetéí nnéí pø n kpáilé.

*Yeesu yε ne Pifarisi ne isé picélaa cési
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)*

³⁷ Kε Yeesu uu n we un símisi, Ufarisi unyine uu ukεyø-i u séi re piké kεsé iluke li. Yeesu uu lompø uu pilukε kápáá.

³⁸ Ai Ufarisi uyē pírí wai ke Yeesu uú ne n le úu kō pεe anípε niale kelenε yare ke piinyekii ii m pise.

³⁹ Upíima uu pεe u maa re: Lε ke n̄o Pifarisi ani n̄ we ye lε. Kεpóripi ne ricáripi kεpire kani ye hεere, amá n̄osinéfa kεmee, piyaa ne mewai kópe nfasimé mεe yipaalē.

⁴⁰ N̄o piníri le. In ne Uléécaa yee kεpire n wa cire yee k̄o kεmee waa?

⁴¹ Lε nnyaa, ani lelees n̄osinépóripi ne n̄oanécáripi-i n̄ we píwekoo hεkesi, li yé pεe m̄pá yo n̄ s̄onukuse.

⁴² N̄o Pifarisi, íwe kani topori! N̄o ye iyéhe yare mantí ne ruu ne ayéhεpeí nc̄opuri ripénele ani h̄óone awélē kεfi, ani kuwélé kuse Uléécaa pa. Amá áni pεe Uléécaa asei ne unlā waiselē. Lε kai k̄o pεe m̄ pise re ani n wai n̄on k̄o pεé ne litórao kεcáá léiselē.

⁴³ N̄o Pifarisi, íwe kani topori. Siyukəótone kani ye ayómeýáhaalee-i n la. N̄o k̄o la piké ye kέyaála-i n̄o n yáhaankee.

⁴⁴ Iwε kani topori! N̄o we yare ihóre iyé kεcáá kapi n s̄one ápi k̄o pεe ikecáá nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, p̄on lε n s̄imisi, t̄o kaa k̄o lε lámisi.

⁴⁶ Yeesu uu rinoo ȳsu re: N̄o isé picélaa, íwe ke n̄o k̄o topori! N̄coni mule-mule kani ye pic̄o c̄onse, áni ye k̄o pεe m̄pá f̄ií ne n̄ókenénípepi rica.

⁴⁷ Iwε kani topori! Akpíí s̄one kani ye antepuyε kε n̄ópinésáayaha api n k̄o mómti.

⁴⁸ N̄ómenéwai mεe nyíselenle re lε ke n̄ópinésáayaha api n wa ye ne n̄o risále, likumúnjé re pi antepuyε kónle, n̄o piakpíí mómti.

⁴⁹ Lε nnyaa ke Uléécaa uú pεé ne umewéésesoh̄ maa re: N̄e Uléécaa, né antepuyε ne pitume pi pa, api pikεcōpe pic̄o kóni api pic̄o íwe wai.

⁵⁰ Kai nní lε, nfáani kεtē nk̄e pisoi pεe yé antepuyε pεe hái kεtē kεkoraane-mε n kpí nk̄o nnyaa akpanii ȳ.

⁵¹ Kai n kpíime Apεeli nk̄o-mε hái ne Sakarii kapi kenyóonsehúúpi ne Uléécaa kεyo kεpáápáá n̄ kpu nk̄o-p̄o. Asei kam n̄o s̄imisi, nfáani kεtē nk̄e pisoi mpí kapi antepuyε p̄e nk̄o riwome kórunε.

⁵² Iwε kani topori, n̄o isé picélaa! N̄o rinonoo t̄e kapi ye ne rintíki apí ne Uléécaa céru kεhánne leselε, n̄o áni k̄o pεe fene nk̄e lomp̄o, ani k̄o pεe pεpεe pilomp̄o n la ncée tápisi.

⁵³ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi apí ne u wóosi, api isímé mpehē mpehē kεcáá u m píseise.

⁵⁴ Api apine u n wapisi re uk̄e nk̄o kεcáá nnyinε male.

12

*Yeesu ye kεcáá kεcáá mεwai kesi
(Matiyee 10:26-27)*

¹ Kumúnjé kpe-i, pisoi api cápine kuluí, ai tulu ricuruu pin ána cøpaané. Yeesu uu pée mèfoí upipiretiki maa re: Ani nóménécíre tì ne Pifarisi nkpolónóta pite. Lelée re pi kecáá kecáá mewai ye me.

² Lë nnéí lëe m pékaalë ne lë nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kémee léeri, mpá úye uu li yenu uu ko li ceru.

³ Lë nnyá, lë kani yé meyaa mí male, metéí-i kapi yé li kô. Lë nnéí kani yé alee kémee picó atu-i rinwéiwéí, alee ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyoó.

Uyë kai m pise re usoi uké n wuru

(Matiyee 10:28-31)

⁴ Ne nő pinésáne símisi re: Ani kapé pepé yé usoi ní kpu, amá ápi yé pée fe piké linyine licó wa n wuru.

⁵ Ké nò céési uyë kai m pise re nöké n wuru. Uléécaa yee yé n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kémee u sápó kai pise re nöké n wuru. Eee, ne nò maa re uyë kai pise re nöké n wuru.

⁶ In ne sitanká sité kapi yé ne sinúipi yuke-yuke sinupú ló? Mpá ne lë, Uléécaa úu yé kéká kecáá palei.

⁷ Pi nónnénýúpi nnéí ricuruu kæenle. Iwame ii kapé yé nò wa. Nò Uléécaa inipéee-i ríyu málé lin sinúipi yuke-yuke kulúi fe.

Yeesu meyoo ne umeyule kecáá nsímé

(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ne nò maa re: Uye un pisoi kæcöpe n ñmurei re u unékó le, n̄ Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaa pileecaatumé-i ñmurei re néé u te.

⁹ Amá úye un pisoi keyu-i n kesi re úu né nyu, n̄ Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaa pileecaatumé-i kési re ám liute nyu.

¹⁰ Uye un Usoi Kepipi ricuruu kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyé liute sárei, amá úye un Nfáasøne n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nò n töröi re pi ne ayómeýahaalee-i néé piyóópi-i néé kuyu piwéés-e-pitúhaane nò sì, áni kapé píri tóné ne mmé kani yé ha mí male nöké ne ketahai n le.

¹² Nfáasøne mée yé kumúnjé kpe-i mmé kai m pise re nöké male nò céési.

Umámá niri kenyárū

¹³ Unyine uu riwúi kæcöpe Yeesu maari re: Sáa, a unémárecó maa re tó ne uyë táké ikúlanlú ke urósáa uú ne ró n tíye hooñe.

¹⁴ Yeesu uu rinóo u yósu re: Unésáne, wóo né tì te kék nónnénýúne n túhaane néé kék yé ikúlanlú nò hóóñe?

¹⁵ Uu pée lë memáá pinnéí maa re: Ani nóménécíre tì ne memá nnáápí. Mpá usoi un íye nsá m má, ái umemá mée unfaa tesé.

¹⁶ Uu pée kenyárū pi wai re: Umámá unyine yee pée sité má sin iluke u wai.

¹⁷ Uu músu uu nfasimé wai re: Iye kam wainε? Kewai áke ne né we kei kam yé inélukε nnéi n súúkεe.

¹⁸ Uu lē memáá umecire maa re: Ne anésimé foresinε am amáa mómti, am kei menélukεpi pi ne linékó törəo nnéi súúkεe.

¹⁹ Am pεe limemáá menécire maa re: Ne meyíkíyiki nkpeni iluke yee yé aŋmē kuluí né n wa mále. Lē nnya né n wéntelē nen le nen níru nen mpóonare-i we.

²⁰ Amá Uléécaa uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesinε nké cirε ke mpófáa nn kétə wainε. Lin lē n wa, wóo yé pεe lē kaa nní mepócire n yikikee n te?

²¹ Yeesu uu kpá re: Limecə kai we ne uyee nní memá umecire n cárpinε, amá úu pεe Uléécaa kémee líka má.

Ani ne Uléécaa n tálē (Matiyee 6:24-34)

²² Yeesu uu pεe upipiretiki maa re: Lē nnya kam nó maa re áni kape yε lē kani yé n li nöké ne nfáa m má ne ilū kani yé nōinépiŋε kecáá n yárii nfasimé wa.

²³ Likumúŋé re nfáa yε iluke fele, ipinε in ilū fe.

²⁴ Ani ákpaáŋ-kpaáŋ tipaí, áa yε lukesi áa yε kə kpasi, áa kelukεyekei má áa kə risímε má, amá Uléécaa yε a kpíniile. Nə ne meyánsei sinúipi ríyu mále.

²⁵ Nō úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmē mpá nkáripi kpásé?

²⁶ In te áni líka kuwai we likei sínsá lē kémee, yo nnya kani pεe litórəo nní kémee nfasimé wai?

²⁷ Ani sicare sée yε n felesi ripaí nké. Mefele mē áme yε pikei píka wa áme yε kə líka yóð, amá kέ nō símisi re mpá ne lē, uyóðpi Saloməo ricuruu ne umemá nnéi úu pεe ilū inyine má yee n nyamí ai mefele menyine tulu.

²⁸ Nō pisoi mpí nfatene n̄n piyε. In te Uléécaa yε meyúi mεe neni kecare-i n̄ we pin kə kóso nna me ñmaasine lē sənukusse, n̄ kecáá kúu yé menínε ripaí?

²⁹ Ani kape nōmenécire nfasimé tā te yo kani yé li néε yo kani yé n ntí. Lē ái kape nfasimé nó n we.

³⁰ Pεpε ápi Uléécaa m pakarelē pεe lē likó mesére wéési. Amá Nónunesáa yee keyómecaa-po n̄ we yε nyule lelees nō m párlílē.

³¹ Uléécaa iyóðpi kani yé menínε wéési, uu pεe litórəo nní nnéi mpuri nō he.

Keyómecaa memá (Matiyee 6:19-21)

³² Yeesu uu kə upipiretiki pimáa kpá re: Ani kuluí we, amá iwame ií kape nō wa. Li we re Nónunesáa yε la re ani uiyóðpi kémee lompo.

³³ Ani nólínékó yálisi ani lisiwóó píwékóó hóónente. Ani awóólóo kpcircé muliei, ani nóménécíre memá cápiné keyómecaa-po, kei kámé pikai m pəlune. Piyaa ápi pikai me cané, apapi áa kó me caainé.

³⁴ Likumúnjé re kei ke nóménémá ame ní we, kei ke nónnēfasimé nn ye n we.

Pikeikó pee ápi ye n lopile

³⁵ Ani nóménécíre n cápinelé non ne we, ani nánétampála sihale n télé, ani nósinéfiráa n sélé.

³⁶ Ani pikeikó pee piuyosaa m mē meco n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinənəo rikómíkóm nəké mesé ne mesé u hánne uké lompə.

³⁷ Pínarekomé ye pi, pikeikó pē ke ukéisaa uu yé n leemé pin ne nyáni. Asei kam nō símisi, u umecíre nyónsené uu pi tonsé, uu iluke pi wai re piké li.

³⁸ Un kesinéco ne likepire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekomé ye pi.

³⁹ Ani nísəne ceri re in te kéyo usaa ye pee nyu ituŋe iyé-i ke uyaa uu n sónti, u yé pée n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lompə.

⁴⁰ Nóoké nóménécíre mesére n cápinelé non ne mē. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi aké peeri.

Ukeikó səne ne ukeikó kópe

(Matiyee 24:45-51)

⁴¹ Piyeé uu pee u maa re: Upíima, yare tō nmane nnyá kaa kenyárū nké wa néé ne pisoi tərəo nnéí?

⁴² Upíima uu rináo yósu re: Wóó we yare ukeikó yee asei n tíkilé un kó mewéésesəho má? Uyee ukeikó uyé ke úyosaa uu yé ne kéyo rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeico iluke pa kumúnjé kpe-i kai m pise.

⁴³ In te úyosaa ye ukeikó uyé leemé un mesei upikei kescáá we, u únarekomé le.

⁴⁴ Asei kam nō símisi: Uyosaa ye ulikó nnéí u müisene re uké likecáá m paílē.

⁴⁵ Amá ukeikó uyé un umecíre m maa re: Unéyosaa mekame ye nájailé. Un upikeico pikpáfii rinkápáá, un le un pom,

⁴⁶ keyáá kē ne ituŋe iyé kúu ne m músu kémee ke úyosaa uú ha sónti. Kei kuu yé pee ukeikó uyé lakase uu íwe u wai yare kapi ye pereé ápi asei n tíkilé n wa meco.

⁴⁷ Ukeikó nkó yee uu yosaa mepəjla n nyu, amá úu kó pee pikai umecíre cápinené uké ne n we, úu kó pee uu yosaa mela wainé, pi yé liute meyá fapii.

⁴⁸ Ukeikó nkó yee úu úyøsaa lilala n nyu uu pëe ncaaí mëe ne ipépi n sá wai, pi yé liute fñi fápii. Pin úye meyá m pa, meyá kapi liute pisene, pin úye meyá timmúíse, meyá kapi liute kórune.

Yeesu nnya pisoi ye kériinene

(Matiyee 10:34-36)

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale kéké keté kecáá nna risé. Li nkpáni yare nké pëe pisé máálë.

⁵⁰ Li kó pise re kéké míni wole. Lelée íwe iyé kam n lené. Meyíkíyiki kam la re liitujé iyé iké pëe pitule m máálë.

⁵¹ Nô músu re nkíñnihe kam ne keteni-i kaa? Ne nô maa re "aaí", amá pikériine kam ne nô ka.

⁵² Kaí ne neni rimpá, kéyo kee pisoi pinupú m má yé rikéné, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucó pité, pin ne tópu.

⁵³ Usáa yé ne uképipi to, kepipi pðo kó ne usáa tópu, úni uú ne uukpére tópu, ukpére pðo ne úni tópu, unyáani uú ne ufösi tópu, ufösi pðo ne unyáani tópu.

Ani ye meconsente asei kõ

(Matiyee 16:2-3)

⁵⁴ Yeesu uu kó pisoi pëe n cápinelé pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketuñelolé-më leeri, nô ye mesé ne mesé maa re: "Ikóné ye cuunine". Lé kai ye kó mesei wa.

⁵⁵ Nôn kó n yé te kuyo ye ituñe kumii-më pepuri, nô ye maa re: "Kutói ye waine". Lé kai ye kó mesei wa.

⁵⁶ Nô kecáá kecáá mewai pikó mpí! Nô ye fele ani keté ne keyóme meconsente ceru. Yo nnya káni pëe kumúñé nkú-i kari nní ní we asei kómei má?

Usoi ne uucéco pikómeine

(Matiyee 5:25-26)

⁵⁷ Yo nnya káni ye pëe nórinécúruu lelée asei m má céri.

⁵⁸ Usoi un tiyóøipoo pðo n sée, nônsé timpéne re ketúhaane kani sì, li pise re pðoké riñmóópú ani kómeine ncée kecöpe, upócéco úu kapé ne utúhaane-i pðo n ha, utúhaane uké pisóóca pðo rimúíse, pisóóca pðoké kukpaniilee-i pðo rinsápo nnya.

⁵⁹ Asei kam pðo símisi, pðon kukpaniilee n lð, áa leerine káa riwóme nnéí n héele hái ne kétanká tóraa-pðo.

13

Li pise re nöké mefine conse

¹ Pisoi pinyine api kumúñé kpe-i Yeesu leepo, api u símisi lë ke uyóøpi Pilati uu rinðo n he re piké Kalilee pikó pëe ní we pin Uléécaa inyóønsé wai kõ.

² Yeesu uu pi maa re: Nô músu re ke pisoi pëe api pikópekoó píima api Kalilee pikó tóraa tósu nnya kapi lë pi kõ?

³ Ne nó maa re “aaí”, amá nənsá məfine n conse, no nónnénéí kpínine pimecə.

⁴ Pisoitpitē ápi we afəeré pē kəcáá ke Silowee kulee cágáaku ní loóaku kóni ní? No músu re piakópe nyee Yerusalém kuyu pikó tərəo akó təsii?

⁵ Ne nó maa re “aaí”, amá nənsá məfine n conse, no nónnénéí kpínine pimecə.

Kúfikiyee kpəe áku ye apipi m mári nsímé

⁶ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké pi maa re: Utisi unyiné yee pəe kúfikiyee kunyiné tamaalē uafikiyee kəcare kémee. Uu keyáa sī uké kukecáá apipi túúnu, amá úu líka yē.

⁷ Uu pəe uléétamaa maa re: A ripái, aŋmē ataani ye nnyé kam sónaari re kē ye kúfikiyee nkú kəcáá apipi túúnu ám ye kō líka yē. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo kətē né n caai?

⁸ Uléétamaa uu u maa re: Sáa, a nəŋəni kuŋmē nkú pikajne ku rikpá, né tū am ku kóónúse, am pəe ntaii mee məfēne m má súúni.

⁹ Lin lē n wa, in n la ku yé kelaané mari, insá lē n wa, aa ku kē.

Yeesu ye kewénteyaa unósi toikó unyiné pəise

¹⁰ Kewénteyaa kətúnjé kenyiné ke Yeesu uu Pisuifi kuyomeyáhaalee kunyiné-i céési.

¹¹ Unósi toikó unyiné un kei we. Li wale aŋmē até áa we afəeré ke kuníri kunyiné akú ne u n lō kun u kparáselē un kəcíre pinyere pəonelē.

¹² Ke Yeesu uu unósi uyé n yé, uu u séi uu u maa re: Uléécaa ye pō pəiseler.

¹³ Uu anípe ukēcáá láa, unósi uu mesé ne mesé kəcíre nyere uu Uléécaa pítááse kápáá.

¹⁴ Amá ái ne kuyomeyáhaalee uwéése risá, kai n wa re Yeesu ye kewénteyaa kətúnjé usoi pəise nnya. Uu pəe rinóo yósu, uu risoiwuí maa re: Siyáa sikpuulū kari má, se-i kai pise re təké keisi. Lē nnya, ani ye siyáa se-i kam piké nō pəise, ái kapé pəe kewénteyaa kətúnjé.

¹⁵ Upíima uu pəe rinóo u yósu re: No kəcáá kəcáá mewai pikó le. Mpá nō úye yé kewénteyaa kətúnjé kuseelee-i uināa néé ukeminaa toriyele uu ne kéniniré sī, néé ái lē?

¹⁶ Unósi nkó yee nní Apiraham kəpire ukó ke Setani uu ntóraalē hái aŋmē até áa we afəeré-mé, ái pise re piké kewénteyaa kətúnjé u toriyee?

¹⁷ Yeesu rinóo meyóó mē ame upilaaro isei wai hái, amá risoiwuí nnéí ripóo arí ne umewai píima kuu n wapisi nnéí larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyiné kenyárū (Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

18 Yeesu uú maa re: Yo ke Uléécaa iyaoapi íí ne menyíne we? Yo kam yé fe kék ne i múnjeisene?

19 I we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukecare-i n lukesi nn lelu, nn kuléé wai, sinúipi asi kuilesé kécáá ayámé wapisi.

*Nkpónátə pite kenyárū
(Matiyee 13:33)*

20 Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe kék ne Uléécaa iyaoapi múnjeisene?

21 Uléécaa iyaoapi ye kó we yare nkpolónátə pite ke unósi uu ntə píima * kémee n cahonerpó uu pulu pikrée api yisi.

*Tinənəo təe m móku-mókułəz
(Matiyee 7:13-14; 21-23)*

22 Yeesu uu ayu maa ne asínsá n teñni un céési un ne Yerusalém-mě sī.

23 Unyine uu u pise re: Sáa, mesei ye me re pisoi nkáripi ke Uléécaa uu yé yóriye? Yeesu uu rinóo pi yósu re:

24 Ani rinjmóópu aní ne rinənəo təe m móku-mókułə loni, asei kam nó símisi. Meyá yé náási re meké lompo, amá áme kó fene.

25 Uyote un píyei n yisi uu rinənəo ká, nó ketahai nyere, ani rinənəo n komnente nón máikee re: Sáa, a ró hánne! Uu rinóo nó yósu re: Am nyu re no yei pikó le.

26 Ani pée u maa re: Kesé kari li ari níru, aróyu icee kémee kaa tódi pón céési.

27 Uu pimáa nó kpá re: Am nyu re no yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pē nnéí nōo nní likópe n wai.

28 Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúnjé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuye nnéí n yé Uléécaa iyaoapi-i, ai pée n we re ketahai kapi nó fómpone.

29 Pisoi yé ketuñeleeme-mě ne ketuñelolé-mě ne ituñe kumiimě ne ituñe kuluke-luke-mě leeme api weri api Uléécaa iyaoapi kémee tone api iluke le.

30 Ai pée wai re perees neni nní pitróo pinyine yé ha pifoí, perees neni nní pifoí apí ha pitróo.

*Yeesu ripəo ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)*

31 Kumúnjé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kó api u maa re: A nté yisi aa kelő féé sī. Erooti ye lalé uké tíyesé piké pó kpu.

32 Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani n ñme aní ha kesanjá mpuri mmě maa re ne neni ne koso aníri lakasentele nen pisoi pásente kék pée keyáa táánü tuñé pikéi mpí ténesé.

* **13:21** Ntə píima: Sikiloo aféeré ne sinupú kumúnjé ntə ye mu.

33 Li pise re kē neni keyaa ne koso ne likeweki nnécée rinorj, likumúnjé re ái ne sá re antepu uké kelō féé kpu kái Yerusalem-i.

34 Nō Yerusalem pikó, no antepuye kónle ani kō pē ke Uléécaa uu nökennémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesé kam pēé la kē nō cápine kē rimulú líka ái kape nō wa, nöké n we yare ke kucáyahá aku ye kuaméej metene kusipipi n tā líka ái yé si wa meco, ani yúlu.

35 Lē nnya kai yé nökennéyo riyá kéké mējmane n nyenu. Ani kō te áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumúnjé kpé-i kani yé ha m̄ maa re: Uléécaa uké uyee Upíima rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyiné poise

1 Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyiné keyo sī te uké iluke li. Pepee keyáa kē kei ní we api n̄sone u m paílē.

2 Utisi unyiné yee mepilé itoi m pósólú un ukeyu-i nyenu.

3 Yeesu uu nsímé kpísi uu isé pinyuwé ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he néé ii he re piké usoi kewénteyaa ketúnjé poise?

4 Amá ápi ḥmurei piké rinorá yosí. Yeesu uu pēe utóikó kpísi uu u poise uu u yápo.

5 Uu pēe pi maa re: In te nökennécpē unyiné kewā néé uinaa yee kelükanka-i lóipo, liute úu yé mesé ne mesé ke poonemē m̄pá lin kewénteyaa ketúnjé?

6 Api rinorá piyóo u poone.

Kusáne piséi ne usáne ketone piwée

7 Yeesu uu yénu lē ke pisáne kapi n sée api sitónē n wéekes. Uu pēe pinnéi kenyárū nké maa re:

8 Usoi un pisáonne piluke pō n sée, kape ha ketónē kecire kémee téne. In n la, pi yé úyukáo unyiné yee pō n fe n sée.

9 Ai wai re uyee nní nökennéte n sée uu weri uu re: A ketónē kē ne uyé tiyá. Isei kaa yé ha pēe ne ketónē tɔrɔo-i tone.

10 Amá li nyamle re usoi un kusáne pō n sée, a ha ketónē tɔrɔo-i tone, liké wa re kumúnjé kpé-i ke uyee nní pō n sée uu n̄ ka, uké pō maa re: Unésáne, a kényu-mē kam ketónē kecire kémee. Lin lē n wa, pō pēe pipósáneco keyu-i ríyu yé.

11 Lē nnya úye un umecire rintaásé, li ye u ricepiselé. Uye un umecire rincepise, li ye u ritááselé.

12 Yeesu uu pēe uyee kusáne u n sée maa re: Pən pisoi piluke n séine, kape ye pipósáne ne kupómáre pikó ne pipópérēco pēe m má sée. Pē né fe api kō pō kusáne séi. Lin lē n wa, pi lē kaa pi n̄ pa pō peselé.

¹³ Amá pən anyá iluke n wai, a ye píwəkəó ne pinárei ne síkankáláká ne pinyíye sélei.

¹⁴ Pó pəe mpóonare yē, likumúnjé re pē ápi fenə piké pō li pesə. Uléécaa yee yé pō li pesə kumúnjé kpə-i ke pē nnéí pəe umela n wapisi api nkpo kémee n yisine.

Pinásikpiké anyá iluke kenyárū

(Matiyee 22:1-10)

¹⁵ Anóo nyē məkomə-maá, pē ne pē pəe pəe kesē iluke n le use uu Yeesu maa re: Uyee yé ha Uléécaa iyəopi-i iluke n li yē únarekome le.

¹⁶ Yeesu uu pəe kenyárū nké u wai re: Utisi unyine yee keyáa iluke kəcire sónkəe uu pisoi kuluí séi.

¹⁷ Kai piluke kumúnjé n tu, uu uukeikó tum te uké ha pē kuu n sélei maa re: Ani kam, m̄pá yo ye nkpení pipele masile.

¹⁸ Amá pinnéí mm̄e, m̄pá úye uu uncón pinyíse koru. Ufoi uu ukeikó maa re: Ne kəcare lōle, li kō pəe pise re kē ha ke yē. Lē nnya, a u maa re úu kape wóosi.

¹⁹ Ucō uu u maa re: Ne ináa lame-lame kəfi lōle, ne la kē ne pikei i peenu. Lē nnya, a u maa re úu kape wóosi.

²⁰ Ucō uu kō u maa re: Nfáani kam unósi kpísi, lē nnya kám fene kē ha.

²¹ Ukeikó uu uuyosaa kémee pele uú ha anóo nyē u símisi. Ai úyosaa kuwái wai uu uukeikó maa re: A məkəe ayáa-i ne icée kémee ha, aa píwəkəó ne pinárei ne pinyíye ne síkankáláká séleiri.

²² Kai rinkpáse, ukeikó uu pəeri uu úyosaa maa re: Ne lē kaa m pise piwai masile, amá sitóne ye kō pəonele.

²³ Uyosaa uu pəe ukeikó maa re: A sicareyupi siceepi ritiki aa pē kaa ncée-i n yéntine ne kényu mahani piké kam, kənýo kéké ne n yi nnya.

²⁴ Ne nō símisile re pē nnéí kam pəe nní n sélei, úka úu inéluke lenə.

Lē kai m pise re usoi uké n wa uké ne Yeesu upiretiki

(Matiyee 10:37-38)

²⁵ Asoiwuí píima an Yeesu tikilē pin nsē pénelē, Yeesu uu pansepə uu pi maa re:

²⁶ Uye un kənémee n ka, li pise re uké né n la ai tósu uusaa ne uuni ne uunəsi ne usiwā ne upiwa ne upimaa ne upiyei ne uricuruu isoi. Insá lē úu fene uké unépiréetiki.

²⁷ Nkó yee úu n ȳmurei uké menéco ukunapéékoó cō uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiréetiki.

²⁸ In te nōkenécpə unyine ye la uké kulee cágá mō, liute yē tonele uu músu, uu yénu re alé ke pikei pē api wa, ai tíyese uu céru, in te usiwóó ye piye un yé fe uu pikei pē ketə tulu.

²⁹ Insá lẽ, un tikúi n yekei kúu pεe kulee cάcá pimóme tenεse, pε nnéí pεe yé lẽ n yé yé u sénnyi.

³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimóme koraane amá úu fe ukétenese.

³¹ Lë cire yé ni, uyóópi úye un n la uké ha ne uco tó, u yé tonélé uu músu kelené, in te u yé ne upisoi ákotokú këfi (10.000) fe uuú ha ne uulaaró yee pisoi ákotokú afëeré (20.000) m má tópu.

³² Unsá n fene, u ye uuyaoopicó-i pitume tunle úu kahane u nyahaimé, uu u pise re piké kómeine piké atöpi riyá.

³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lë, nò úka úu fene uké unépirétki, liute unsá lë kuu m má nnéí n ñmeriyé.

Nnyási mmē melō mεε n kpu

(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)

³⁴ Nnyási yε likei kεcire le. Amá mmelð mεn n kpu, yo kapi yε ne n larukuse?

³⁵ Nn pée ketē née maféne kémee linyine yoriyene. Pi yee ketahai n fómpole. Uye un ukóme, uu kóm.

15

Isáŋ iyee m pə api i heei kenyáru

(Matiyee 18:12-14)

¹ Pilam̄pooyóó nnéí ne pikópekoó apí ne Yeesu kó re piké kutu u ríco.

² Ai Pifarisi ne isé picélaa cónj pin máikée re: Usui nkó yé kusáne pikópekoó séele pin kesé le!

³ Yeesu uu pεε kεnyárū nké pi maa rε:

⁴ In te nökenečope ūnyine ye isáñ píle má, isé ii peé ne u pəlu, liute úu ye isé ii we píle nnyí tíye uú ha isé nnyí yee nní m̄ pə piwélaa s̄i hái uú ha ne i yenuu?

⁵ Un kɔ i n yɛ, li yɛ u larisile uu i kpísi uu yɛ

⁶ uu ne kulu, uu p^ee upisan^e ne upiper^ec^o sélei uu pi maa re:
Ani anyá né l^e, ne inésán iv^ee p^ee m p^o heeil^e.

⁷ Lé cire ye ni, ne nó maa re ukópekaó use mēfine mēconse ye anyá píima le keyómecaa-pó ai tósu pisone use úu we píle kái m pise re piké mēfine conse.

Kewōsó kεε m pə api kε heei kεnyáru

⁸ Néé in te unósi unyine yé nwóóweni mepipi këfi má, mese ame peé ne u pølu, unósi uyé úu yé këfiráa risé uu këyø pééi, uu nísøne ke perei uu ha ne mepipi mese më yenuu?

⁹ Un píyei me n yé, u ye upisané ne upiperéco séleile uu pi maa
re: Anj qvñá né lë. Né keworó këe ne né m p heeile.

¹⁰ Lë cire ye ni, ne nó maa re ukópekaó use mefine meconse ye
anvá píuma ls piléecatums kémee

K_εWā k_{εε} m n₂ ani k_ε heei k_{εnyáru}

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá re: Utisi unyine yee pée piñmáne pité má.

¹² Usínsá uu u maa re: Unésáa, a lë kamí masí mepókpó-maá mepómá kémee n yénune né pa. Usáa uu pée umemá píketé hóóne.

¹³ Kai siyáa rinkóónú, uñmáne sínsá uu ulikó nnéí cápinente uu ne kuyu taa-taa kunyine sí, uu ha kei mífine kópe-i loni ai wai re u umemá caainkéee.

¹⁴ Kuu usiwóó nnéí piluke mí masí, nkú píima nnyine nn kuyu kpé loni, mípá yo ái pipári u koru.

¹⁵ Uu pée ha kuyu kpé utisi unyine kémee pikei loni. Uyé uu usicaré-mé u yekei re uké uafóñ kécáá m paílē.

¹⁶ Li yé pée ripóo u wa re mípá áfóñpomé kuu yé uké li, amá úka uu yé kó a u pa.

¹⁷ Uu pée nfasiémé loni, uu umeciré maa re: Unésáa pikeikó nnéí yéè lile api poonente, néen ne nté nkú kpíne.

¹⁸ Ne unésáa-i peleñe, amá ha u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaa púnnelé am kó ne póó púnne.

¹⁹ Am tu re poké né kpísi yare kópópipi. A né rimúlú yare upókeikó.

²⁰ Uu yisi uké usáa-i pele.

Uu kahané nkpáni kéyo ne rinkó, usáa uu ketaa-pó u yenu, ai íwe u wai, uu wurupo uu ha u pira.

²¹ Kewá aké pée u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaa púnnelé am kó ne póó púnne. Am tu re poké né kpísi yare kópópipi.

²² Amá usáa uu upikeikó maa re: Ani mékéekéee ne kukpélenku kéciré kam ani ku u taní, ani ukeníperepi kópale taní, ani anééri u taní.

²³ Ani ne rináala kpókóó kam, ani ri kopu tóké ne iluké kéciré wa tóké li ne mpóonare.

²⁴ Ai líka nnya, unéñmáne nkó yé pée kpule, uu neni nfáa yenu, u pée pólé, am nkpéni u heei. Api anyá kóru ne mpóonare.

²⁵ Kumúñé kópe-i, utisi uyé uñmáne foí un sicaré-mé wepo. Kuu kéyo n nyahaipo, uu inyánlú ne nnyáa nnéí kóm

²⁶ uu ukeikó use séi uu u pise re yo nnya kai lë wai.

²⁷ Ukeikó uu rinóó u yósu re: Upówá yee péeemé. Ke upósáa uu ukeipipi n yé ne nsarenare nnya, uu pée rináala kpókóó kopu.

²⁸ Uñmáne foí uu pée wóási uu kéyo pilone yulu. Usáa uu léépo uké kéyo u tambo.

²⁹ Amá uñmáne uu usáa rinóó yósu re: A kutu ricó, añmé yé kulúi wale kam pó n keisi, am kó píkai pó háikuse. Mpá ne lë, áa píkai mípá ripoila né he re tó ne pinésáne tóké ne anyá li.

³⁰ Amá ke upóñmáne nkó uu m péeemé, upóñmáne yee mepómá nnéí n caai ne piwásánkaí pitóoi, uyé kaa rináala kpókóó kpu.

³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwā, tó ne mpṓ tṓ mīpá píyei we, pṓ lē kam m má nnéí te.

³² Amá li pise re tōké anyā kēcire wa ne mpōonare re upōwā nkó ye pee kpule, uu nkpéni nfāa yenu, u pee pole, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe yee ukeisaa memá kēcáá mí paílē

¹ Yeesu uu kō upipiretiki maa re: Umámá unyine yee pee ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. Pisoí api u símisi re ukeikó uyee umemá caainkéele.

² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómei pin kēpócáá símisi? A né símisi lē kaa pipókei n keisi. Aa nkpéni linékó kēcáá pípaí kpáne.

³ Ukeikó uu ukefa-i kōpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Iye kam waine? Am tikahó má re né fe am lum. Isei yé kō né n we re kē wélei.

⁴ Too, né céri lē kam yé ní wa, mīpá nensá keyáa n keisi, pisoí piké ne pisayo-i kēnécáá m paílē.

⁵ Uu pē ne pē pee uukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyoasa riwóme má?

⁶ Uyē uu u pese re: Mékpa sōne apori píle. Ukeikó uyē uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mēkēekēe tone aa wálu re kuwóó yé ku.

⁷ Uu lē memáá ucō pise re: Pō ní, alé ke ripówóme arí le? Uyē uu rinóo yósu re: Meluképipi áfərənti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a wái re áfərənti kuwóó ne afeetaani.

⁸ Ukeikó kópe uyē yosaa uu u pakare umesahó píima mē nnya. Likumúnjé re ketē nté pisoí ye piwóowélaa ncee kémee mesahó ne pipicō sónelé ai tósu pēpēe metéí kémee ní we.

⁹ Yeesu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewóó kópe kpísi aní ne pisáne wéesi. Ken n ka ken ne nó n njméheré, Uléécaa uké siyō sée ási pikai n forune kémee nó yosí.

¹⁰ Uyee likei sínsá kémee asei m má ye kō limáa kémee a málé uyee úu likei sínsá kémee asei m má úu kō limáa kémee a má.

¹¹ Nonsá memá kópe pimúlé kémee asei m má, wóó yé pee meyíkíyiki nó rimúise?

¹² Pōnsá kō ucō likó pimúlé kémee asei m má, wóó yé pee pō likó pō rimúise?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikeisaa pité m má. U unyine yulune uu ucō n la. U yé unyine n tikilē ne kefa kese un ucō ipuri yulu. Ani yé fe nöké Uléécaa ne siwóó n tikilē kumúnjé kuse.

*Isímé icō kē Yeesu uu Pifarisi n símaankēe
(Matiyee 11:12-13)*

¹⁴ Pifarisi api isímé iyē nnéí kóm. Kapi siwóó n̄ la nnya, api Yeesu sénnyi.

¹⁵ Yeesu uu pi maa re: Nō pisoi le pēe ye sisoipipi inipēe-i n̄ wai yare pisoi sənē, amá Uléécaa ye nōsinéfa nyule. Lē ke sisoipipi asi ye n̄ waisē yare limáa-maa ye Uléécaa inipēe-i likópe le.

¹⁶ Moisi isé ne antepuye atelé kapí pēe n̄ céesi ye kétō wale Yohani Uniwole kumúnjé-i. Hái kumúnjé kpē-i-mē ke Uléécaa iyəɔpi Nsímé Kecire nn pikóónú kóri, mípá úye un náási uké Uléécaa iyəɔpi-i lō.

¹⁷ Ketē ne keyóme metenē yé welesi ai tósu ke Uléécaa isé kewɔɔpi ake yé n̄ tsí.

¹⁸ Uye un uunəsi n̄ lakasē uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uyee kō unósi ke ula uu n̄ lákasē n̄ kpísi ye kō iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nsímé

¹⁹ Lē memáá, Yeesu uu kenyárū nké pi wai re: Utisi mámá unyine yee pēe we. Ilū kecire yee nnéí m̄ má kuu ye tā. Nnare kémee kuú pēe félē un kō iluke sənē le.

²⁰ Utisi wekáo unyine kapi ye n̄ sée re Lasaa ke sitóipi asi ipinē nnéí m̄ mómaalē un umámá keyə rinənəo keyúrī finu.

²¹ Ai ye ripóo u wai re uké umámá iluke poroi-poroi h̄i uké li. Lē memáá, sipɔɔpi sin sónaapɔ sin uitoi láni.

²² Uwəkáo uu keyáa kpi, piléécaatumē api u sakaa apí ne kelō sənē kē kémee ke Apiraham uu n̄ we s̄i. Umámá ricuruu uu kō keyáa kpi, api u kulesi.

²³ Umámá uu meyá íwē n̄ le pikulā kuyu-i, uu inípēe síka uu ketaa-pɔ Apiraham yenupo, Lasaa un ukékúrī we.

²⁴ Uu pēe pupei re: Sáa Apiraham, a íwē né tē aa Lasaa tumti re uké ne ukēnipepi míni rita uké rinélémphi niŋukuse. Ne meyánsei íwē lele nna mmú kémee.

²⁵ Amá Apiraham uú maa re: Kenéwā, a léise re pɔ pēe meyánsei n̄nare kómeile pēe uye-i kaá pēe keteni-i n̄ we. Kumúnjé kpē-i ke Lasaa pōo pēe íwē píima takai. Nkpéni kai urikiŋ niŋukuse, pōon íwē takai.

²⁶ Lē memáá, kuhórε-hore píima ye tó ne nn̄ kénélenle. Kai nní lē, pēpēe n̄ lane re piké tó mmé yisi piké nō-mē ha ápi fenε. Uka úu kō fenε uké kei kaa nní n̄ we yisime uké tó mmé kam.

²⁷ Umámá uú maa re: In lē, ne ne pō ténilé re a Lasaa unésáa keyə-i tumpo.

²⁸ Ne kei piwá pinupū málε. Uké ha n̄sənē pi símisi ái kapε wa re pē ticuruu ye íwē kelō nké-i ka.

²⁹ Apiraham uu rinóo yósu re: Pipówā ye Moisi ne antepuye atelé málε. Piké a kee piké kō.

³⁰ Umámá uu re: Lẽ ɻ̥mane ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine yε pikúlã kuyu-i yisi uu h̥a pi leepo, pi yé pεe mεfine conse.

³¹ Písá n la piké Moisi ne antepuyε atelé kēē piké kō, m̄pá ukpəkpo unyiné uké pikpəkpo kémee yisi, ápi pakarəne.

17

Akópe piwai ne pisárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mewai mæe yé n tÿyëse pisoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n tÿyëse unyine uu ne akópe kémee loni, íwe kuu topori.

² Li kutəsi we piké rináipare mule-mule níjme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá së kenyinë akópe n waisé.

³ Ani n̄səne n̄mən̄c̄re t̄!

Upōmárecō un ne pō m púnne, a nísone ne u símisi. Un n ceri
re u caaile, a uakópe u sárei.

⁴ Mpá un ne pó m púnnente meprehē meseei keyáa kese kêmee, uu ye mپá mepúnné méye ne pó téni re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatεnε

⁵ Pitume qpi Upíima maa re: A nfatene tó rikpáse.

⁶ Upíima uu rínóá yósu re: Non pée nfatene m má nké m piye
yare riléépípi sínsápi rinyine, ná pée fe ani kuléé nkú maa re:
“A wéhé áá ha mínimaaq-i nyere” áku nórínénóá tiki.

L̄kai m̄ pise r̄e uk̄eikó uk̄é wa

⁷ Töké waise re nó unyine ye ukeikó má un u cákaripó néé un
uisée sémpo. Un píyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé
ukeikó uyé maa re a mekeekée kam a iluke lii?

⁸ Así, ái yé lē wa. Amá u meníje u maane re: A iluke né wa aa ilú conse qá né i vekei kék li, pó pée lē memáá fe qá ipókó le.

⁹ U yé fe uu uu keikó yáási re ne upikei kuú ne pikei pē kái pεe m pise re uké wa n waa?

¹⁰ Lë cire yé ni ne nô ticuruu. Non píyei lë kai m pise re noké wa n wa, ani yé maa re: Tô ne pikeikó le, ái pise re piké ró paoñese. Lë kai m pise re töké wa kari wa.

Yeesu ve niyāz kəfi nəjse

¹¹ Ке Yeesu uu Yerusalēm-mě n sī, uu Samarii ne Kalilee ayu kępnápnáá n tikilé

¹² Uu kuyu kunyinε-i lompo, piy᷑ kefi pinyinε api u tépeipə
api kətəq-pə nyrsə

¹³ apí m nupukss rs: Yeesu Sáa a íws rá té!

14 Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nóménécíre pepes yee
Ulléécaq invárons n wa nyiss. Kapi kei-nó n sì apni nelu.

¹⁵ Kε piuse uu n céri re u peile, uu uana kεpirε pεle un Uléécaa mεyɔɔpi yom lin cálē.

¹⁶ Uu Yeesu ana mεtene wulapɔ uu kεyu kεtε kam, uu u yáási re ne upikei. Utisi uyee pεe Samarii ukó le.

¹⁷ Yeesu uu pi maa re: Nέntε pikefi kam pɔisε? Yei yε pεe usε uu we kεfi tɔrɔ mpí?

¹⁸ Piuka úu nfasimó wa re uké pεeemε uké Uléécaa ríyu waisε re ne upikei, insá usáne nkó mεcire.

¹⁹ Yeesu uu lě memáá u maa re a yisi, a n ηme, mpófatεnε yε pó yóriyεle.

Uléécaa iyoɔɔpi mεkame nsímé

(Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Píyei kε Uléécaa iyoɔɔpi ii sόnti? Uu rinóo pi yόsu re: Uléécaa iyoɔɔpi ii we re nό fe ani imεkame yεnu.

²¹ Ai re pi yέ nό maa re: Ani ripaí, nté kií we nέe nté-pɔ le. Ani ceri re Uléécaa iyoɔɔpi yε nόkεnεcεpε welε.

²² Uu pεe pipiretiki maa re: Keyάa yε sόntile kani yέ n la re nόkε nípá keyάa kεse Usοi Kεpipi yε, amá áni yέ kɔ ke yε.

²³ Pi yέ nό maa re: Ntε nní kuú we nέe nté-pɔ kuú we, amá áni kape kei ha, áni kape kɔ mě wurupɔ.

²⁴ Yare kε kekόnεsεípi akε yε nní meyέne mεse riń-yεéri keyόmε kεtɔ ne kέtɔ, ai kpáii mεcɔ kε Usοi Kεpipi akε sόnti.

²⁵ Amá li pise re kεkέ meyά íwe li, nfáani pisoi mpí piké kε ηmeriyε.

²⁶ Leleε pεe Nowee kumúñé n wa licɔ lee Usοi Kεpipi kumúñé waine.

²⁷ Pisoi yε pεe lele pin níru pin sόønnε pin pilα ne pinόsi pasiine hái ne keyάa kε kε Nowee uu kutákai kέmεe n lompo, ikόnε maa ii ne weri, míni amε pisoi kpísi.

²⁸ Li yέ ha n we yare Lɔti kumúñé: Pisoi yε pεe lele pin níru, pin lééri pin kɔ yálisi, pin aléé támāankεe pin kɔ mómti.

²⁹ Amá keyάa kε kε Lɔti uu Sotɔm-i n le kε nna ne linyinε yare nfürɔ̄ toi ai keyόmεca-a-pɔ leeme ai pisoi kóni.

³⁰ Mεse mě kaí ha keyάa kε kε Usοi Kεpipi akε ha n léerinε piké kε yε waine.

³¹ Uye un keyάa kε ukulee ipiraa kεcáá n we, úu kape re ukέ mεtene ricepi ukέ uilǔ iyee kei n we kpísi nέε, úye un sicarε-mě n we, úu kape re ukέ kέyɔ pεle.

³² Ani Lɔti unɔsi nkό kεcáá léise.

³³ Uye un n la ukέ nfáa mεsérε m má, u yέ n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yέ n yε.

³⁴ Ne nό sίmisi re kεsine kε, pisoi pité yέ kuhά kuse kεcáá n finu, aí usε kpíipɔ ai ucɔ yá.

³⁵ Pinόsi pité yέ n we pin nam ai usε kpíipɔ ai ucɔ yá.

³⁶ [Pitisi pité yé likumúnjé kpé-i kεcare-i n we, ai usé kpíípó ai ucɔ́ yá.]

³⁷ Pipiretiki opi u pise re: Upíima, yei kaí ha lě wainé má? Uu rinóo yósu re: Kei ke isare kópe ii ní we ke áyemeekú aa yε cápine.

18

Ukúmannəsi ne utúhaane kenyárū

¹ Yeesu uu lě memáá kenyárū nké pi wai uké ne pi céési re piké yε mǐpá píyei Uléécaa yáási, ái kapε yε píkai siká pi wa.

² Uu re: Kuyu kunyiné-i ke utúhaane unyiné uú pεe we. Uu Uléécaa wuru úu kɔ́ úka pakarelē.

³ Ukúmannəsi unyiné un kɔ́ kuyu kpé-i we. Uu mesére u n leekεepo re uké u ne uucέca ketahai rikéné. Mpá píyei kuu yε u leepo uu u maa re: A tó ne unécéca ketahai rikéné.

⁴ Ai nájai hái, amá utúhaane úu ne kutu u cɔ́lē, uu pεe keyáa umecire maa re mesei yε me re ám Uléécaa wuru ám kɔ́ úka pakarelē.

⁵ Amá ke ukúmannəsi uu nní picón né n tójse nnya, li pise re kε lě alari u pa, insá lě, u yé pisónaame n nɔ́jlenle uú ha ne kunonkú né finse.

⁶ Upíima uu lě memáá kpá re: Ani lě ke utúhaane kópe uyε uu mǐ ma kutu ricó!

⁷ Uléécaa yεe úu yé pεe upikó alari pa pin ne u n téni ketunjé ne kesiné? U yé nájaise uké ne pi n lée?

⁸ Ne nó maa re u yé mεkeekε alari pi pa. Amá Usói Kεpípi kεn píyei m pεemε, ke yé pεe ketē kεcáá pisoi leemε pεe nfatene m maa?

Ufarisi ne ulampooyóó kenyárū

⁹ Yeesu uu kenyárū pεpεe nní pimecire n waiselē yare pisoi səne pin picó kóselē maa re:

¹⁰ Pisoi pité pinyiné pεe Uléécaa keyo-i lompo re piké keyóme yáási, usé yε Ufarisi le, ucɔ́ ulampooyóó.

¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukεfa-i re: Uléécaa, ne pó yáasi kám ne pisoi tərəo menyiné ní we nnya, pεe piyaa ne piwaikópεkɔ́ nε piwásánkai le. Ne pó yáasi kám ne ní we yare ulampooyóó nkó.

¹² Siyáa sisεei kέmee, sité kam yε anóo paasi, lě nnéí kam yε n yé kam yε həənε awélē kefi am kuse pó pa.

¹³ Ulampooyóó uyε póo ketaa-po nyere, úu nkpáni keyóme-mě inípεe pisíka peenu, amá kewuu kuu ripira uu re: A nε ukópεkɔ́ íwε tē.

¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó maa re usoi nkó uké kelenε n kúi, Uléécaa yε uakópe u sáreile, amá ái lě Ufarisi wa. Likumúnjé

re úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele, úye un umecire rincepise, li ye u ritaásel.

*Yeesu ye siwā stítsápi rinōo sōne ritikisə
(Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)*

¹⁵ Pisoí apí ne siwā fēnféi ricuruu Yeesu hapo re uké si rica. Pipiretiki api pi yenu, apí ne pi cési.

¹⁶ Amá Yeesu uu tífese apí ne siwā u hapo, uu re: Ani riyá siwā siké kenémee kam, áni kape si tápisi. Likumúñé re mpí pée simecó n we pée yé Uléécaa iyaoipi kémee lō.

¹⁷ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaa iyaoipi n ñmurei yare ke kewá ake ye n ñmurei, úu ikemee lonine.

*Uñmáne mámá unyine kécáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)*

¹⁸ Pisuifi uwéése unyine uu Yeesu pise re: Sáa sōne, íye kam wainé ké ne nfáa teneciré yé?

¹⁹ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usóne? Uka úu usóne insá Uléécaa mécire.

²⁰ Mpá liké íye wa, pō Uléécaa isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóóme itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu waise?

²¹ Utisi uu rinōo yósu re: Hái inéwá-mé kam lě müílē.

²² Ke Yeesu uu lě pikóme mí masí, uu u maa re: Likei lise leé pō párlē. A lě nnéí kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekáó hóóne, pō pée keyómecaa-pō memá yé. Pón lě piwai m masí, aa pée weri aa né tíki.

²³ Amá ke utisi uu anóo nyé n kō, uripoo ari meyánsei caai, ái lika nnya, u pée umámá píima le.

²⁴ Ke Yeesu uu n yé te uripoo ye caai, uu re: A tífey Uléécaa iyaoipi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa!

²⁵ Kuyoooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutəsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécaa iyaoipi kémee n lompo.

²⁶ Pepee pée kutu u n cólē api re: In leé ni, wóo ye pée píyulale yé?

²⁷ Yeesu uu rinōo pi yósu re: Lelée ái sisoi pipi kémee kuwai n we ye Uléécaa kémee kuwai wele.

²⁸ Piyee uu pée re: Leé nní, lě karí pée m má kari tífey ari pō tíki.

²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Úye un Uléécaa iyaoipi nnya ukeyo, néé uunəsi ne upiwā ne upimaa ne upimarecō, ne usiwā tin-yáá,

³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lě meprehē kuluí yé uu kō aŋmē nyee n weme kémee nfáa teneciré yénu.

*Yeesu ye metáánū unkpo ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)*

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Tə Yerusalem sinle. Kei ke lē nnéí ke antepuyε api Usui Kepipi kεcáá ní wái aí ha waine.

³² Pi yé pεpεe ápi Uléécaa n wuru anipe-i ke wa api kεcáá ke nyánei, api ke lámisi, api kekecáá meta tuke

³³ api nséí ke fapii api pεe ke kopu, amá kεyáá táánū tuñé akε nkpo kέmee yisi.

³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nsímé mmε asei kō. Li anóo nyε asei pi pesile ápi nkápáni céri lē nsímé ke Yeesu uu n símisi.

*Yeesu ye unyiyε unyine pɔise
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)*

³⁵ Ke Yeesu uu Yeriko n nyahaipo, unyiyε unyine un ticéetimε tū un wélei.

³⁶ Uu kóm tisoiwuí tin sónepo, uu pise re yoo ni?

³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeesu yee kei tósu.

³⁸ Uu pεe pupei re: Tafiti Kepipi Yeesu, a inéwε ripai!

³⁹ Pεpεe pεe kekpéē n sónε apí ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásε re: Tafiti Kepipi, a inéwε ripai!

⁴⁰ Yeesu uu nyere, uu rinóo he re píké ne u u kam. Ke unyiyε uu ukékúrí n hápø, Yeesu uu u pise re:

⁴¹ Yo kaá la kέ pó wa? Uu rinóo yόsu re: Sáa, ne la re inénípεe iké yε yε.

⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípεe iké wúkulε! Mpófatenε ye pó yόriyεle.

⁴³ Mεse ne mεse, inípεe ii wúkulε, uu Yeesu tiki un Uléécaa meyøapi yom. Tisoiwuí nnéí ari lē yenu, pε ticutuu api kō Uléécaa meyøapi piyóme kápáa.

19

Yeesu ne Sasee kεcáá nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lompo uu unceee n tósu.

² Utisi unyine kapi yε n sée re Sasee un kuyu kpe-i we. U pεe pilamboooyø uwéése le un kō umámá.

³ Uu náási uké uyε kapi yε n sée re Yeesu yε, amá úu fe. Pisoí yε pεe riwuí cápinelenle, uyε úu kō pεe mεcáa we.

⁴ Uu pεe kέyu-mε wuru uú ha kuléé kunyine kapi yε n sée re Sikomøa yopoi uké Yeesu yee kei n tíkine yε.

⁵ Ke Yeesu uu kelō kε-i n tu, uu uinipεe síka uu Sasee maa re: A mεkεekεe súime Sasee, li pise re kέ neni kεpóyø-i tone.

⁶ Sasee uu mεkεekεe súiri uú ha kusáne u yόsu ne mpóonare.

⁷ Ai pε nnéí pεe lē n yε pírí wai, api pεé n tee re: Ukópεkøá kεyø ke usoi nkó uu nní lō.

⁸ Sasee un Upíima keyúrí nyenu uu re: A kutu ricō, Sáa né menémá rikéné am kuwélé píwékoó pa. Nen kō úye menípēe n li am usiwóó yósu, né liute si hééle meprehē mēna.

⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale yε neni keyaa nké kέyo nké-i lommelē, ái líka nnya, Sasee ricuruu yε kō Apiraham kēpire ukó le.

¹⁰ Likumúñé re Usoi Kēpīpi yε kale keké pēpēe m pəlaalē tiyu lo.

Wura mewóópīpi kenyárū

(Matiyee 25:14-30)

¹¹ Pisoī pēe Yeesu kutu rińcō yε pēé musí re kuu nní ne Yerusalém tińko nnya, Uléécaa yε lē tuimelē uké iyóópi n le pin u nyáni. Lē nnya kuu kenyárū pi maa re:

¹² Kέyo kecire usoi unyiné yεe kuyu taa-taa kunyiné-i ha re piké iyóópi u tī uké pēe limemáá pēeeme.

¹³ Uké kelene n̄ tsí, uu upikeikó kēfi pinyiné séi uu m̄pá úye wura kewóó mūíse uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpéénse hái ne menépēeme.

¹⁴ Amá ukuyu pisoi api uipuri yulu, api pitume yukuse piké ukēpire ritikip̄o piké re: Ari la re usoi nkó uké uróyóópi.

¹⁵ Api iyóópi u tini uu ukuyu pēle. Uu pēe pikeikó pē kuú pēe siwóó m muleise séi re uké yé kuláa kpē kapi n yé.

¹⁶ Ufoí uu hapo uu maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúíse kulaa ye wale wura siwóó kēfi.

¹⁷ Uyóópi uu u maa re: Li nyamle, ukēikó sōne. Kaa nní likei sínsá pimulé n̄ céri n̄sōne nnya, né ayu kēfi pō pa aa akēcáá m paílē.

¹⁸ Ukeikó lirū uu hapo uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúíse kulaa ye wale wura siwóó sinupū.

¹⁹ Uyóópi uu uyé maa re: Né pō ayu anupū pa aa akēcáá m paílē.

²⁰ Ukeikó ucō uu hapo uu re: Sáa, upówura kewóó yε nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu.

²¹ Ipówame yε né wale, kam mepókó n nyu re áa yε nkā usoi wa nnya. Lē káa n yekei kaa yε kpísi, lē káa n lukesi kaa yε kpasi.

²² Uyóópi uu u maa re: Pō ukeikó kópe nkó, apónnō cire kam ne ketahai pō pepirene. Pō nyu re ám yε usoi nkā wa, te ne yε lē kám n yekei kpísile, am lē kám n lukesi kpasi.

²³ Yo nnya káa pēe siwóó keyekei-i yekei? Né pēe fe am menépēeme mmé-i si yósu ne kuláa.

²⁴ Uu pēe pēpēe kei n̄ we maa re: Ani wura kewóó kē yosí ani uyεe mewóópīpi kēfi m má mūíse.

²⁵ Api u maa re: Uyé ne mewóópīpi kēfi málē.

²⁶ Asei kam nō símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripi kuu m má kapi u yósune.

²⁷ Amá pinéláaró pée ápi ne iyáopi né n la pō nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kénéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalém kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ké Yeesu uu lě pisímé mí masí, uu risoiwuí kékpeē wai un Yerusalém simpo.

²⁹ Kumúnjé kpe-i kuu Petifasee ne Petanii ayu kuwélé-mě tikúú tě kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúrí n we, uu upipiretiki pité tum

³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpees nní keróyu ní wepó kémee ha. Nón kei n tuipo, nó keminaapipi kenyine lesepó ken toraalé. Usói úka úu ke tonelé. Ani ke fénne aní ne né ke weri.

³¹ Uye un nō m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upíima yee ke la.

³² Pitume api sī apí ha lesepó yare lě ke Yeesu uu pi n símisi.

³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénne, kępite api pi maa re: Yo nnya kani keminaapipi kē toriyé?

³⁴ Api rinóo yósu re: Upíima yee ke la.

³⁵ Api keminaapipi kē ne sī, api kékcaá piilū laai api Yeesu kékcaá tónse.

³⁶ Kapi keyu-mě n sī, pisoi api piilū ncée kékcaá n tájente.

³⁷ Kapi Yerusalém n nyahaipo pin ncée mmee Olifiyee rikúú n cépilé tikilé pipiretiki kulúi pée u n tikilé, api Uléécaa meyóopi n yom lin cálé, mewaisaŋa mě nnéí kapi n yénti nnya.

³⁸ Pi pée máikee re:

Uléécaa uké Uyáopi uyee ne Upíima rinyiri n sónti rikpá.

Nkíñniye nké keyómecca-pó n we,

Uléécaa rinyiri tiké kei-pó n taálé.

³⁹ Pifarisi pinyine pée risoiwuí te-i ní we api Yeesu maa re: A pipópirietiki rinóo he re piké riséé.

⁴⁰ Yeesu uu rinóo pi yósu re mágá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu ye Yerusalém nnya téni

⁴¹ Ké Yeesu uu Yerusalém kuyu n nyahaipo, uu ku yenu, uu kpe nnya téni

⁴² un tee re: Yerusalém, pón pée neni keyaa nké n ceri leleé yé ne nkíñniye pó n kam! Amá li nkpéni pékaalenle, áa yé fe póké li yé.

⁴³ Siyáa se-i ke pipóláaró api itópilú kécire ne kékáípi pó n wainé ye sóntile, api awélé nnéí pó n cónjlé.

⁴⁴ Pi yé nō ne pipókó nnéí ná kpátá-kpátá, ápi ripópare ríka pó yáne tiké ricáá kékcaá n tósilé. Káa kumúnjé kpe-i ke Uléécaa uu picome pó n ka n ceri nnya kai lě pó wainé.

*Yeesu ye Uléécaa kεyo-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)*

⁴⁵ Yeesu uu Uléécaa kεyo loni uu pikpéense pilákase kápáá
⁴⁶ un pi tee re:

Li wəlaalē te: Pi yé kεnεyø sée re kεyómεyáhaayo.

Amá nő ne ke ripólóselə piyaluke kuhore!

⁴⁷ Mpá kεyáá kεye ke Yeesu uu ye Uléécaa kεyo-i n céesi. Pεpεe
ye Uléécaa inyáonse n wa piwéésε ne isé picélaa ne kuyu piso
kεcire apí n wéési piké Yeesu kpu.

⁴⁸ Amá ápi ceri lě kapi yé n wa liké ne lě, likumúnjé re kuyu
nnéí ye pεe kutu u cəlenle n̄səne.

20

Yei ke Yeesu nnaŋε nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Ke Yeesu uu kεyáá kεnyine Uléécaa kεyo-i n céesi un Nsímé
Kεcire s̄imisi, pεpεe ye Uléécaa inyáonse n wa piwéésε ne isé
picélaa ne kuyu piwéésε apí kpáfúpə

² api u pise re: A ró s̄imisi, n̄naŋε n̄-ye kaá ne nní wai? Wóo
ncée pó he re a lě wa?

³ Yeesu uu pεe pi pεse re: Ne la kέ nse nό pise. Ani né s̄imisi:

⁴ Ne la kέ nό pise re Uléécaa nέε piso pεe Yohani tumme re ukέ
piso míni wolə?

⁵ Api pimecōpecire n kεnεne re: Tən nkpeni m maa re Uléécaa
yeε u tumme, u yé ró pise re: Kai pεe íye wa kári ne Yohani nsímé
ñmurei?

⁶ Amá tən kó m maa re: Piso pεe u tumme, kuyu nnéí pikó
ye εpare ró tóókεne apí ró kóni, likumúnjé re pi ne kεfa tenelə re
Yohani ye antepu le.

⁷ Api pεe rinóo u yósu re: Ari nyu uyεε píniwole u n tumme.

⁸ Yeesu uu rinóo pi pεse re: Né ám nό s̄imisine n̄naŋε mm̄
karí ne lě n wai.

Pikeikó pεe rikpákárá m má kεnyárū

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lě memáá kεnyárū nké piso maa re: Utisi unyinε
yeε we, uu aléé nyε kapi ye n sée re fiinyi kεcare tamesi uu
pikeikó wéesi re piké kεkεcáá m paílē, uu pεe ncée taa-taa s̄i ukέ
ha nánjaipo.

¹⁰ Kai aléépipi nyε kutúú n tu, uu ukeikó unyinε pεpεe aléé
nyε kεcare kεcáá m paílē kέmεε tum te ukέ ha aléépipi anyinε u
yóomε. Amá apí u kaii apí menípe ñmane u lakase.

¹¹ Ucarete uu kó ukeikó fée tempə, amá pεpεe aléé nyε kεcáá
m paílē apí kó uyε ticuruu kaii apí u lámisi apí menípe ñmane u
lakase.

¹² Uu kə ukeikó táánū pitumē kpá, api uyē pō itói wai api lákase.

¹³ Ucarete uu pēe re: Iye kam nkpéni waine? Né unéjmáne lala tū. In n la, pi yé u wuri.

¹⁴ Amá ke pēpe aléé nyē kecáá mí paílē api u n yé, api símaané re: Nkó yee yé masí usáa ikulanlū nnéí n te. Ani kam tōké u kpu ari pēe ikúlanlū iyé n té.

¹⁵ Api kecare kē iluké u lesepo, api u kopu.

Iye ke ucarete uu waine?

¹⁶ U sóntile uké pi kō, uu pisoi féé kecare muíse. Ke pisoi api anóo nyē n kō, api re: Asei kecáá, ái lē waine.

¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyánei uu re: In leé ni, lē kapi nní Nléécaasimé ritelé kémee n wái asei re iyé? Ai pi wái re:

Tipare ke pimóme api n fóm

tee panse ricíre-cire

tee kenui-i n wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tē tinkpo, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nā.

Lampoo kapi ye Rəm uyəapi ptima n héelc

(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)

¹⁹ Pēpe yé Uléécaa inyóonse n wa piwéesé ne isé picélaa api kumúnjé kpé-i n wéesi piké Yeesu tī, amá pin pēe kuyu pikó wuru. Pi ceri re pē ke Yeesu kenyárū aké ne máne.

²⁰ Api pēe Yeesu pimúnjaa loni. Api lē nnya pisoi pinyiné ukemee tumpo, apí n wai yare pisoi pēe asei n wéesi. Li pēe lē waile piké ne n fe piké u n tī piké uyóopi yee rínañe m má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya.

²¹ Api pēe u pise re: Sáa, tō yē te lē kaa n símisi pōn céesi yé asei le, áa nkápáni usoi úka kewuu túuni. Po yé Uléécaa ncee pisoi céesile ne asei.

²² Lē nnya, a rō símisi in te irósé yé ncée he re piké Sesaa lampoo héele néé ápi kapé hééle?

²³ Amá Yeesu uu pimesáho ceru, uu pi maa re:

²⁴ Ani kewóó kenyiné né nyisé nké. Uye ríyu ne úye rinyiri tee kekecáá we? Api rináo yósu re Sesaa lo.

²⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaa likó Uléécaa pa.

²⁶ Api fe piké u tī, mmē kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mē ame nnóo pi yipu api sée.

Pisatusee ne nkpo kémee meyise nsímé

(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)

²⁷ Pisatusee pinyiné api Yeesu kémee hapo. Pēpe muílē te pikpo kpó ópi nkpo-i yisine.

28 Api nní Yeesu pise re: Sáa, lẽ kẽ Moisi uu isé ní wóí yé nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíyε úu ne kewā, uuwā yee yé unósi uyē kukúmannəsi kpísi uu umáa mpuri wai.

29 Amá pimárecə piseei pinyine pee peé we. Ufoí uu unósi kpísi, uu kpi úu ne kewā.

30 Ulírū uu ukúmannəsi kpísi,

31 utáánu pão kə pikpíké u kpá, uyē uu kə kpi. Pikeseei kẽ apilẽ kukúmannəsi u kpíkesi apí kpíni úka úu kə peé ne kewā u mari.

32 Unósi pão kə metórao kpi.

33 Keyáa kẽ ke pikpəkpə apí nkpa kémee n yisine, pitisi pē keseei kəcəpe úye yee yé ha uula? Liriyíkí re pinnéi pee kunósi u kpíkesi!

34 Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ketē nté pitisi yé pinósi kpíkesile, pinósi pãoon kə pila sóonkeee.

35 Amá pitisi ne pinósi pee ne n sá re piké pikpəkpə kémee yisi piké ha ketē fale-i n we ápi pinósi kpíkesine, ápi kə pila sóonkeene.

36 Api pikai kpíne, piléécaatumə kapí ne menyínə we. Pi Uléécaa sipipi le, liriyíkí re pi kpule apí kə nkpa kémee yisi.

37 Moisi yé pee pikpəkpə meyise nkpa kémee nkó pisímé masile uritelé te-i kuu kuhíihíi kpee n tore nsímé n símisi. U pēe maa re: Upíima yé Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa le.

38 Yeesu uu kpá re: Uléécaa úu pikpəkpə Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Liriyíkí re uyē nnya ke pinnéi apí nyáni.

39 Isé picélaa pinyine apí rinóo yósu apí maa re: Sáa, pə símisile lin nyam.

40 Lẽ memáá, ápi níka ncə pipise u peenu.

Uyē ke Uléécaa uu n wée ne Tafiti kəcáá nsímé

(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)

41 Yeesu uu pi maa re íye ke usoi uu yé fe uu maa re uyē ke Uléécaa uu n wée yé Tafiti kəpipi le.

42 Likumúnjé re Tafiti yé siyóme ritelé-i rihaa re:

Upíima yé Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mě kényukáotone-i tone

43 hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláarə kəpónyálə-i n cə.

44 Tafiti yèe u sée re Upíima. Iye ke uyē cire uu yé kə pee Tafiti Kepipi?

Yeesu yé re pisoi piké pimecire ne isé picélaa tī

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

45 Ke risoiwuí nnéi ari kutu n cólë, Yeesu uu upipiretiki maa re:

⁴⁶ Ani isé picélaa ne nóménécíre tī. Piké ne atúkanka caa-caa n kóonii ne pisoi piké ayáa kémee pi n yáhaankée yee ripáo pi we. Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémee sitone foí kapí la.

⁴⁷ Pi ye lě ke pikúmannəsi api m má nnéí yáoile api ye pée keyóme yáási mecáa yare pi pisoi sónē le. Uléécaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

21

*Ukúmannəsi ihée
(Mariki 12:41-44)*

¹ Yeesu uu inípēe síka, uu yénu pin kei kapi ye ihée Uléécaa keyo-i n wa piihée sariipo.

² Uu kó ukúmannəsi wekoá unyiné yenu un sítanká sité sápolé.

³ Uu pée maa re: Asei kam nó símisi, unósi nkó ye hélē ai pisoi picó mpí tósu.

⁴ Likumúnjé re lě kápi ne líka n wai ke mpí nnéí api kei risápo, amá uliká kécire, lě kuu m má nnéí uké ne iluke n ló ke uyé uu waipo.

*Yeesu re Uléécaa keyo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)*

⁵ Pisoi pinyiné api Uléécaa keyo nsímé n símisi pin tee re ke nyamle hái, ne keapare kécire ne ilú kapi Uléécaa n hékési. Amá Yeesu uu maa re:

⁶ Siyáa ye sóntile ke apare nyee nní n tósiinelé tika ári m mésuniné. Lě kani nní n nyáni ye sóntile liké fori téké-téké.

*Lelée n nyíse re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)*

⁷ Api pée u pise re: Sáa, píyei ke lě nnéí ái ha sónti? Yo yee yé kumúnjé kpe-i ke lě nnéí ái ha n sónti ró nyíse?

⁸ Yeesu uu rinóo yósu re: Ani nóménécíre tī nísone, áni kape tíyé unyiné uké kuyúi nó tā. Likumúnjé re pisoi meyá yé sónaame ne rinényíri pin tee re: "Néé uyé ke Uléécaa uu n wéé". Likumúnjé ye kó nyahaimele, amá áni kape pi ritiki.

⁹ Nón píyei atópi ne pitele nnéí n kó, nósinéwuu ási kape to. Li pise re lě nnéí liké kam kelené, amá ketē ketó áke kahané n tu.

¹⁰ Uu pée lě memáá kpá re: Nsoipuri nnyiné yé yisi nn nsoipuri nco ne tópu, keyóópitē áke keyóópitē keco ne tópu.

¹¹ Keté yé yénesi ái nyam, itói yee n tejní ne nkú nn silō silō leeri, mewai mewai mée iwame n we yé kó wapisi, ne linyíse-nyíse leee keyómecaa-pó n léeri yé kó wapisi.

¹² Amá liké kelené lě n wa, pi yé nó cópii api íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, api ayómeyáhaalee-i ne piyóópi ne kuyu piwéése kémee ne nó túhaane api né nnya kukpaniilee nó wai.

¹³ Lelees yé kepole nó he nöké ne anéseéra n lesε.

¹⁴ Lë nnya, ani m müílë nísøne. Ani kapε mmë kani yé mí male nöké ne nsímé kémee ní le kecáá m müsu.

¹⁵ Né rinécúruu anóo nyë kai m pisse re nöké male ne mewéésesho nò he, ai tíyεse nónunéláarø úka úu yé fe uké nónnékó rikóse.

¹⁶ Nópinésáa ne nöpinéni ne nöpinéwā ne nöpinémáa ne nöpinémárecø ne nöpinésáne yé nöpinéláarø anipe-i nò wa api nóménéyá kóni.

¹⁷ Tinényíri nnya, mítá úye ye nóninépuri yulune.

¹⁸ Amá mítá nónnényúpi nse nín pølune.

¹⁹ Ani n ñmósópúlë, lelees yé tíyεse aní ne nónnéfáa lalu.

Iwε ptima mekame

(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ Nón ha píyei n yé atøpilee an Yerusalem kekáípi wailë, ani ceri re umefore ye nnyáá wale.

²¹ Peé uye-i, pøpøe Yutee-i ní we yé ha wúrumpø, api akúúmë taá, pøpøe Yerusalem kuyu kecøpe ní we, api ketaa sì, pøpøe sicare-më ní we ápi fene piké kuyu-më kuime.

²² Likumúnjé re siyáa së kémee ke Uléécaa uu sisoi pipi mewai kópe si ceeine. Sikeméé ke lë nnéí lëe átelé-i n wólaalë ai wainé.

²³ Iwε ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. Mpóøcaai píima ye ha kuyu kpε-i wenε, Uléécaa yé kuyu kpε pikó ukuwoi nyíse.

²⁴ Pi yé ne atéhe caacaa pi kó, api sité nnéí kémee ilási pi còpii, piyómeýáhaaciré apí Yerusalem còpisi hái ne siyáa së ketø-pø.

Usoi Kepipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yé ituñe ne iwáre ne awárepí-i linyine nyíse. Mpóøcaai yé ketë kecáá pisoi nnéí lõ, mínimaa iwøo píima ii nfasimé pi taní.

²⁶ Pisoi yé ne iwame kpí pin lelees ketë kecáá n sónti nfasimé wai, likumúnjé re li yé keyómeçaa-pø linajε-najε lémesi.

²⁷ Pi yé pøe Usoi Kepipi yé kén kuhope kecáá weme ne kennanø ne kèmeýøøpi.

²⁸ Mewai më men ha piwai n koraanenε, ani kecire nyere ani áyu síka, likumúnjé re nókenéñmöhøree ye lë tule.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeesu uu lë memáá kenyárū nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne alééco nnéí ripaí.

³⁰ Nón píyei n yé apéi falø an n toraalë, nò ye nòrinécúruu cerile re kupii ye nyahailé.

³¹ Lë cire ye ni, nón ha píyei n yé mewai më men n wapisi, ani ceri re Uléécaa iyøøpi ye nyahailé.

³² Asei kam símisi: Pisoí kunai nkú áku tósune kelene nní nnéí liké ne ní kam.

³³ Keté ne keyóme yé tósí, amá anénóo áa metónejé má.

Li pise re nípá úye uké n nyáni

³⁴ Ani nóménécíre tī, áni kapé tíyesé nónnénfasimé nké meyánsei anyá ne pítaniré-mē pele. Ani kapé kō meyánsei keté kecáá likó nfasimé n wai. Insá lē, ketúhaaneyaa yé nō rikaikai

³⁵ yare ripine. Likumúnjé re keté nté pisoi nnéí ke keyáa kē ake leeriné.

³⁶ Ani kapé lópile, ani ye nípá píyei Uléécaa we noké ne nínaige n yé, ani ne lē nnéí lee n wapisiné kémee njméhoree ani kō ha ne Usoi Kepipi keyu-i nyere.

³⁷ Ketúnjé ke Yeesu uu ye pée Uléécaa keyo-i céesi, amá lin kesiné n wa, uu ha kékúúpi kapi ye n sée re Olifyee rikúú kecáá n we.

³⁸ Kuyu pikó nnéí api ye mmare mare Uléécaa keyo-i weripiké kutu u rica.

22

Pisuifi piwéésse ye kómeine re piké Yeesu tī

(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke anyá nyé-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li aa n nyahaimé,

² péepe yé Uléécaa inyáonse n wa piwéésse ne isé picélaa api ncée n wéesi kapi yé ne Yeesu ní kpu, amá pin pée kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tī

(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyøoti loni. U pée pipiretiki këfi ne pité pë use le.

⁴ Yutasi ne péepe yé Uléécaa inyáonse n wa piwéésse ne kuyómeýahaalee piméré piwéésse api lē kuu yé Yeesu n tī uké pianipe-i n wa kecáá kómeine.

⁵ Ai pi larisi nísoné api rinóo yekei re pi yé siwóó u hééle.

⁶ Yutasi uu njurei uu icée sóné n wéesi uké ne Yeesu pi rimúíse risoiwuí ári kapé n nyu.

Yeesu ye tíyesé api nkpo melóó anyá iluke wai

(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kō nkpo melóó anyá isan n kō ake tulu.

⁸ Yeesu uu pée Piyeé ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpo melóó anyá iluke ró wa táké li.

⁹ Api u pise re: Yei kaá la táké ha liiluke wa?

¹⁰ Uu rinóo pi yósu re: Ani kutu ricó: Non ha píyei kuyu n lompóne, utisi unyiné yee kecárípi ne míni n topori yé ne nó risáne. Ani u ritiki hái ne kéyó ke-i kuú ha n loniné.

¹¹ Ani úyôte maa re: Urósáa ye pó pise re yei ye kulee kpε-i kε u nε upipirëtiki api nkpo melóó anyá iluke n lenε?

¹² U yé kékáa kulee maa kunyiné kapi n nyóonse nó nyisé.
Kei kani yé anyáa iluke wa.

¹³ Api símpə̄ api mípá yo leepə̄ yare ke Yeesu uú pə̄e pi mí ma,
api nkpō meló̄ anyā ilukə̄ wai.

Yeesu nkpo ne umeyise pileise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; Kərenti Foı 11:23-25)

¹⁴ Ké ituŋε ii n tu, Yeesu ne upitumε apí tone re piké li.

¹⁵ Uu pi maa re: Li pεē Meyánsei ripóo né wa re toké kesé nkpo
melóó anyá iluke nnyí li kέ kelene íwe li!

¹⁶ Asei kam nō símisi re ám piluke i kpáne hái nε kumúnjé kpε-i kε Uléécaa uu yé uiyɔɔpi kémee ró i n wa ari pεe iasei nnéí kóm.

¹⁸ Asei kam nō símisi re ám píkai aléépípi pita mpí piníré kpáne hái ne keyáa kē kam yé Uléécaa iyɔɔpi kémee pi n̄ ntí.

¹⁹ Uu kükpoñó kpísi, kuu Uléécaa m pooñese mémáá, uu ku kpökóri uu pi ku pa uu re: Inépijé ye nnyí kam nő nnya m pálë. Ani ye lë wa aní ne kénécaá léise.

²⁰ Iluke meluke-maá, uu kó kétaporipi pi pa uu re: Menényé yé mmé, ményé mee nő nnya n kooonu Uléécaa uu ne nő séi re nő ne uyé ani kómeine.

²¹ Amá ani ripái, uyee né n yáine ye nté wele, tó né uyé ton késé le.²² M... i... U... i... K... i... t... l... m... d... l... /

²² Mesei ye me re Usoi Kepipi ye t̄sule yare kai kekecāá n wólaamelē. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori.

²³ Api p̄ee pimecōpecire pipíseine koru re pikēcōpe úye yee yé mewai mē wa.

Woo Uleéecaa iyääpi kēmee uwéesee?

²⁴ Pipiretiki api íkeñene kápáá re piké yé te pikecōpe úye yee
yé uwéése.

²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitē piyɔɔpi ye sikecáá túnle, pεpεs sikecáá iyɔɔpi n le yèè týyele api pi n sélei re “lisøne piwai.”

²⁶ Ama al Kapé le nökéñemée n we. Nökéñecöpe uyukão kal pise re uké usínsá. Li pise re úyukáo uké n we yare ukeikó.

²⁷ Ukeikó yee iluke n wai ne uyé kuu iluke n wai kecōpe uyé yee úyukáó? Ai uyé kuu i n wai? Too, ne nókenécōpe we yare ukeikó uyee iluke n wai.

28 Nō né ritikile nē asei, nōn kahari tō nē nnō tōn nē ituñe iyε-i kai nē mī peikee kémee we.

29 Lē nnya kam Uléécaa iyooipi nō panε yare ke Unésáa uu nē i mī pa mēcō.

30 Tō nē nnō yē inéyooipi-i kesē tone ari le ari kō níru, ani sinéyoopitone-i tone ani Isirayεeli amare kefi nē até nyē túhaane.

Yeesu ye s̄imisi re Piyee yē kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

31 Simoo, Simoo, a kutu ricō, Setani yē ncée we re uké pō pájai yare kapi yē asíré m pájai api acólé lésē.

32 Amá nē ne Uléécaa pō té te ái kape wa re mpófatene yē nē pō kpu. Amá pōn píyei kēnémee m pεemē, a pipómárecō itisi rikpásē.

33 Piyee uu u maa re: Upíima, nē ñmurei re m̄pá in kukpaniilee yē ku kē pō ritiki, nēe m̄pá nkpo yē mu tōké kesē kpu.

34 Yeesu uu re: Piyee, nē pō maa re icā iké kelenē n kooi, pō meprehē metaani kesi re áa nē nyu.

Siwóó ne kulōo ne ritopitēhe pimullé nsimé

35 Yeesu uu pεe pi maa re: Kam nō n tū, áni kewóó nē kulōo ne anééri rimmúlú, linyine yē nō ripárilee? Api re: Lika ái tō ripári.

36 Uu pεe pi maa re: Amá úye un nkpeni kewóó m má, li pise re uké ke rimúlú, úye un kō kulōo m má, li pise re uké ku kpísi. Uye unsá kō titopitēhe m má, li pise re uké uilū yáá uú nē rise l̄lu.

37 Likumúñé re rinōo tē kai kēnécáá rítelé-i n wólaalē te: Pi piwaikópekōo kēcōpe u yekei yē wale. Leleē kēnécáá n wólaamelē yē tule.

38 Pipiretiki api u maa re: Upíima, atopitēhe até yē nnyé. Uu rinōo pi yósu re: Li wale.

Yeesu ye Olifyee rikúú kēcáá keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

39 Yeesu uu yisi uu Olifyee rikúú kēcáá s̄i yare kuu yē pεe kei n sónē mēcō. Upipiretiki api u tiki.

40 Kapi kelō kē n tuipo, uu pi maa re: Ani yē keyóme yáási áni kape nē pipeikee kémee n̄ loó nnya.

41 Uu lē memáá nē ketaa pi wai, tinā tee pikēcōpe n̄ we yē tu yare kunípe ripare mēfome kumúñé, uú ha wula uu keyóme yáási re:

42 Sáa, in te po ñmurei, a tíyεse ntóósi kēporipi nké kēké nē ketaa nē wa. Mpá nē lē, ái kape menéla mēe yē wa, amá liké mepókō.

43 Uléécaatumē uu pεe keyómeCAA-pō kpáfúmē re uké itisi u hē.

⁴⁴ Mpóɔcaaai píima nn Yeesu tini, uú ne piyómeyáhaa kéyu m mahanlē, urikaha ari póló yare ménye, tin cələi.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa mí masí, uu upipiretiki-mě pele uu pi leespø pin ləni ne mpóɔcaaai.

⁴⁶ Uu pi maa re: Yo nnya kani ləni? Ani yisi ani keyómę yáasi ái kapę wa re no pipeikęe-i lóipo.

Yeesu metine

(*Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11*)

⁴⁷ Un kei lě símisi risoiwuí ari tuipo, upipiretiki kefi ne pité pë use kapi yε n sée re Yutasi un pikeyu we. Uú ne Yeesu kə uu u pira.

⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usói Kepipi ripira aá ne piláaro anipe-i ke wai, néé yo?

⁴⁹ Ke Yeesu pisencø api n yé lelee n wainę, api u pise re: Upiima, təké atéhe kpísi?

⁵⁰ Piuse uu Uléécaa usina ukéikó kutu luke-luke semí.

⁵¹ Amá Yeesu uu re: Ani kapę lě tikpá, li walę. Uu usoi uyę kutu ca uu u pəise.

⁵² Yeesu uu lě məmáá pəree yε Uléécaa inyáonse n wa piwéésse ne piméré uwéésse ne kuyu piwéésse pεe pitinę u n hápə maa re: Li pise re nöké pitinę né kam nən atéhe ne apúnípi muleilę yare usoi kpááree?

⁵³ Siyáa nnéí ke tó ne nnő ari yε kesé Uléécaa keyo-i n we, áni kei ncée wéesi nöké ne né tı. Amá ituŋę nnyí yε nō ne kuŋmaha uyəɔpi ikó le.

Piyee yε kesi re úu Yeesu nyu

(*Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Api Yeesu tini apí ne Uléécaa usina keyo sı, Piyee un ketaa-pə pi tikilę.

⁵⁵ Api keyoçöpe nna wénesi apí tone, Piyee uu pəree nna n wéni kecöpe tone.

⁵⁶ Unósi keikó unyinę uu u yenu un nna kekúrí tı, uu u nyánei tímimí uu re: Usói nkó ricuruu yε pεe Yeesu tikilenle.

⁵⁷ Piyee uu késu, uu unósi uyę maa re: Am u nyu, unósi.

⁵⁸ Kai rinkpásę, unyinę ucə uu u yenu uu re: Pə pisoi pë use le! Amá Piyee uu rinóo yósu re: Am pikecöpe we.

⁵⁹ Liké ne məse pipépe rinkpá, unyinę ucə uu kə n̄-yupapę ne pimáa kpá re: Asei kecáá, usoi nkó yε pεe u tikilenle, likumúňę re u Kalilee ukó le.

⁶⁰ Amá Piyee uu rinóo yósu re: Am nyu lě kaa n̄ la pəké male. Kumúňę kpę-i kuu nní n símisi, ică ii kooi.

61 Upíima uu pεé ηmeehlú uu Piyee weríí. Piyee uu léise re Upíima ye u maa re: Icā iké kelenē n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu.

62 Kei ke Piyee uu léepo uú ne mpóocaai téni.

*Pi Yeesu lámisi api u kaii
(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)*

63 Pisoī pεe pεe Yeesu m mé api kεcáá u nyánei api u kaii.

64 Api kέyu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a ηmoinu.

65 Api ko alé u kpá meyá.

*Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha
(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)*

66 Kai n weesi, Pisuifi piwéésé ne pεpεe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne isé picélaa api cápine. Api ne Yeesu piketúhaane píima-i sí.

67 Api u pise re: Póo uyé ke Uléécaa uu n wéé? A ró símisi. Uu rináo yósu re: Nen nó m maa re lee ni, áni ηmureine.

68 Nen ko nnyine nó m pise, áni rináo né yósunε.

69 Amá kái ne nkpéni rimpá, ná Usui Kepipi yé ken Uléécaa, nnañe nnéí ute kuluke-luke-mé kέyukóátonε-i tū.

70 Pinnéí api pεe re: Lé nnya, po Uléécaa Kepipi lee? Uu rináo yósu re: Lé kani nní ma, ne Uléécaa Kepipi le.

71 Api pεe re: Piseérakóá píye pico kari nkpéni wéési? Tirócuruu ye uanøalempi konle!

23

*Pi ne Yeesu Pilati kémee ha
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)*

1 Pisoī nnéí pεe n cápinelé api yisi apí ne Yeesu Pilati kémee sí.

2 Api kei ne nsímé u wááná pin tee re: Tó usoi nkó leeprøle un kurýu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankee re ápi kapé lampoo Róm uyóapi Sesaa hééle, un ko tee re uyé ke Uléécaa uu wéé, uyóapi.

3 Pilati uu u pise re: Póo Pisuifi uyóapi? Yeesu uu rináo u yósu re: Mmē kaa nní ma.

4 Pilati uu pεe pεpεe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne risoiwuí maa re: Am ncaai nka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tā.

5 Amá api pimáikee n kpálé ne nnañe re: Usui nkó yee kuyu pikó piháikuse tálankee, Kalilee-po kuu kóri uu Yutee kétē nnéí cōpu uú ne nté tuiri.

Pi ne Yeesu Erooti kémee ha

6 Ke Pilati uu anóo nyé n kó, uu pise re: Usui nkó yε Kalilee ukó lee?

⁷ Kuu n céri re Erooti yee Kalilee kētē-pō Yeesu uyoɔpi, uu Yeesu u pááipō, liriyíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúñé-i Yerusalém-i welē.

⁸ Kē Erooti uu Yeesu n yé, ai u larisi, liriyíkí re u pēe mēkēe-mē Yeesu nné kómēile lin tipóo u we re uké u yé. U pēe tálē te Yeesu yé uinipēe-i mēwaisaŋa menyine wa.

⁹ Uu u píseise ai nánjai, amá Yeesu úu rinjóo ríka u yosí.

¹⁰ Pēpeē ye Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kéyu mahani.

¹¹ Erooti ne upisóóca api kēcáá u nyánei api u n sénnyi yare kesoi kpárápi. Api kētükanka kēcire u taní api Pilati-mē u pēsepō.

¹² Erooti ne Pilati ye pēe piláaro le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi tuhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilati uu pēpeē ye Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne kuyu piyukoó ne kuyu pikó cápine,

¹⁴ uu pi maa re: Nō ne usoi nkó né kale non tee re u pisoi tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nōkenéyu-i kam u písei ám ko ncaai kani re u wai nká yé.

¹⁵ Erooti úu ko uncaai nká yé, liriyíkí re u ró u pesemelé. Kai nní lē, usoi nkó úu ncaai nká má mée yé n tíyesé piké u n kpu.

¹⁶ Lē nnya né tíyesé api kuyíyaa u fapii am lē mémáá u tíye.

¹⁷ [Li pēe tilasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá mítá nkpo meljó anyá áye.]

¹⁸ Api pinnéí pipupuké kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá!

¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi pōo pēe kuyu-i tamme uu ko usoi kopu. Lē nnya kapí pēe uyé kukpaniilee tā.

²⁰ Kē Pilati uu nní n la uké Yeesu ñmehereesé nnya, uu risoiwuú ne pisimé kpá.

²¹ Amá api pupéi re: A kunapéékoo kēcáá u karii, a kunapéékoo kēcáá u karii.

²² Pilati uu metáánū pimáa pi kpá re: Ncaai n-ye kuu mpíí wa? Am ncaai nká ukēcáá yé mée yé n tíyesé piké ne u n kpu. Lē nnya né tíyesé piké ne kuyíyaa u kaii am pēe u yápo.

²³ Amá api pipupuké noj te piké Yeesu kunapéékoo kēcáá karii. Ai Pilati feriyé.

²⁴ Pilati uu hó re uké lē kapi u m pise pi wa.

²⁵ Uu usoi uyé kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi muísé re piké ne u li lē kapi n la. Uyé kuu nní rin-yá ye pēe piháikuse mewai menyine kuyu-i tammele uu ko usoi kopu. Lē nnya kapí pēe uyé kukpaniilee tā.

Pi Yeesu kunapéékoo kecáá karii

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapí ne Yeesu n tósu, apí ne Siréeni kuyu ukó unyiné kapi yé n sée re Simao sáne un sicare-mě leeri. Api u tini apí Yeesu kunapéékoo u conse re uké ne u n tikilé.

²⁷ Pisoí kulúi ne pinósi pin u tikilé. Pinósi pin siwuu piralé pin ne ukecáá téni pin kó ne u tikilé.

²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mě pansepó uu re: Yerusalém pinósi, áni kapé né nnya n téni. Amá ani nórínécúruu ne násinéwá nnya téni.

²⁹ Likumúnjé re siyáa yé sóntile, se-i kapi yé mí maa re: Pinósi nyapi pée ápi pikai m máraalé ápi kó pikai n nyenselé yé pínarekome le.

³⁰ Pisoí yé pée akúú pimáikee lō te: Ani kerócaá loó, api sikúúpi máikee re: Ani tó yárii.

³¹ Likumúnjé re pin néé n we yare kuna ḥymú nní n wa, íye kapi yé pée nōo nní n we yare kuna kóima p̄d wa?

³² Api kó ne piwaikópekoó pité pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu.

³³ Kapi kelō kē kapi yé n sée re Kíyu Koñoo n tu, api kei Yeesu kunapéékoo kecáá karii, api kó piwaikópekoó pité pē karikee anapéékoo kecáá, use ukuluke-luke, ucó ukumii-mě.

³⁴ Yeesu uu pée re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lē kapi n wai. Api pañai apí ne pimecōpecire uilú hōnente.

³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyánei. Pisuifi piwéésé api kecáá u nyánei pin tee re: U picó yoriyentele, uké uricuruu yoriye, in te u Kirisi le, uyé ke Uléécaa uu n wéé.

³⁶ Pisóóca ricuruu api kecáá u nyánei apí ne u kó api píta nyere-pnyere pinyine u tuñá

³⁷ api re: Pən Pisuifi uyøopi, a ripócúruu yoriye.

³⁸ Api pée uriyu kecáá wólu re: Nkó yee Pisuifi uyøopi.

³⁹ Uwaikópekoó use kapi kunapéékoo kecáá n kariilé uu u lámisi un tee re: Nénte p̄d uyé ke Uléécaa uu n wéé? A ripócúruu yoriye aa kó tó yoriye!

⁴⁰ Amá ucó nkó uu ne u cési re: Pən ne Uléécaa wuruu? P̄d nní uakpanii acɔ kémee n we.

⁴¹ Tó akpanii piwai yé ne risále, likumúnjé re merówai kópe kulaa kari nní le, amá uyé úu ncaai nka wa.

⁴² Uu limemáá kpá re: Yeesu a kénécáá léise pən píyei ipáyøopi piluke n weme.

⁴³ Yeesu uu rinóo u yósu re: Asei kam pó símisi, neni keyaa nké, tó ne mp̄d ne pi Uléécaa iyøopi kémee.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

44-45 Ituŋe kecíre kumúŋé, kuŋmaha aku kētē nnéí kecáá cōni hái ne ituŋe metaani kumúŋé-po. Kusáŋjáá kapí ne Uléécaa keyo n kénélelē aku kecōpe ceérine.

46 Yeesu uu meyá pupei re: Sáa, ne nnéfáa apónípē-i wa. Kuu anðo nyé pimáa m̄ masí, uu kpi.

47 R̄om usóóca wéése uu lē nnéí lee n wapisi yenu, uu Uléécaa ríyu waisé uu re: Asei kecáá, usoi nkó ye pée asei ute le.

48 Pē nnéí pée pée n̄ ka awúí awúí piké nyánei, api lelees n wa yenu, m̄pá úye uu pée pele un mpóocaaai ne kewuu piralē.

49 Yeesu pisane nnéí ne pinási pée pée u n sárummé hái Kalilee-po, api iyaa-po nyere api lelees n wai n nyánei.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

50-51 Pisuifi kuyu Arimatee kémee ke utisi unyine uú pée we. Pi ye u sée re Yosefi. U pée ketúhaane píima uwéése use le, amá lē ke upiwéésecó api rinhó api wai ái ne u risá. Utisi uyé ne pée asei ute le un kō Uléécaa iyɔɔpi mekame m̄é.

52 Uu Pilati kémee s̄i uú ha u pise re uké Yeesu u pa.

53 Uu limemáá kunapéékoá kecáá Yeesu súiseri, uu kusáŋjáá u pílesi uu nhóre kapí kuparecanja-i n wa kémee u finse. Api nhóre mme-i úka kulaalē.

54 Keyáa kee ne risále kewénteyaa usé, kewénteyaa kēn ne koraañene.

55 Pinósi pée pée Yeesu n sárummé hái Kalilee-me ne Yosefi api rikpíi-símpo piké yé lē kapí Yeesu n finse.

56 Api pée kéyá pēle apí ha mékpó ne tulaali ncopuri wai piké Yeesu níñesi. Amá api kewénteyaa ketúŋé wénte yare ke isé ii m pise api kelene simpó.

24

Yeesu ye nkpo kémee yisi

(Matiyee 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)

1 Kewénteyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpó ne tulaali kapi n wa málú apí ne rikpíi símpo.

2 Api leepo lin tipare tee pée rikpíi n filé pímiise ai iyaa yekei.

3 Api lompo amá ápi Upíima Yeesu leepo.

4 Api ceri íye kapí yé wa. Kumúŋé kpe-i ke pisoi pité pinyiné api rikpáfumé pin ilü yee n télu tanaalē.

5 Ke iwame ii pi n wa api kpárai, pisoi pē apí pi maa re: Yo nnya kani pikpokpo kecōpe uyee n nyáni wéési?

6 [Uu nté we, u nkpo kémee yisile un nfáa má]. Ani léise lē kuu nō m̄ ma pée uyé-i kuú pée Kalilee-po n̄ we.

7 Li pise re piké pikórekóó anipe-i Usui Kepipi wa, api kunapéékoá kecáá ke karii Uléécaa uké keyáa táánú tuŋé nkpo kémee ke yukuse.

8 Api pεε Yeesu anao léise.

9 Api rikpíi-i yisi api lē nnéí pipiretiki kεfi ne usε ne picø nnéí kέénkεe.

10 Maari Makitala ukó ne Yohana ne Yakupu uni Maari ye pεε pi. Pi ne pinósi picø pεee pεee kesé ní we api nsímé pitume kεené.

11 Amá pitume api pinósi nsímé mmē yεnu re nnírisimé ye mu, ápi pεee pakare.

12 Kumúnjé kpe-i, Piyeε uu yisi uu rikpíi-mē wurupo, uú kparápo uu asanjáá ñmane yεnu an cùlē. Uu pεee ukεyo pεele. Lē nnéí lee nní n wapisi lin nnóo u yipaałē.

Lelée Emayusi ncee kεcáá ní wa

(Mariki 16:12-13)

13 Kεyáa kε cire, pipiretiki pité api keyupi kεnyinε kapi ye n sée re Emayusi n simpo. Ituŋe nwɔi mεkóónu meté kapi ye kei ne Yerusalem sónε.

14 Lē nnéí lee pεee n wapisi nsímé kapi pεee símisi.

15 Kumúnjé kpe-i kapi lē n símisi pin kεyεnε, Yeesu ricuruu uú ne pi kε api kesé n sónε,

16 pin u nyáni amá linyinε lin pi hilalē ápi pεee u ceri.

17 Yeesu uu pi pise re: Yo yεε nō kεyεnεsε nōn ne sónε? Api nyεre ne mpáøcaaai.

18 Pilecøpe unyinε kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pō meciře yεε Yerusalem kuyu-i we áa nyu leleę siyáa tørøo nsí kέmee kuyu kpe-i n waii?

19 Yeesu uu pi pise re: Yare mewai méye mpuri ye mε? Api rinóo u yόsu re: Lelée Nasareti ukó Yeesu n leemε má. Antepu lo yεε nnaŋe m má. U Uléécaa ne pisoi keyu-i unnaŋe nyísele uliwaiwai ne uanøølempi kέmee.

20 Pεee ye Uléécaa inyáønse n wa piwéésε ne kuróyu piyükøó api u tini api nsímé u cōnse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékøó kεcáá u karii.

21 Tó pεee tálē te uyεε yέ Isirayεeli riyu lø. Amá keyáa táánū ye nké ke mewai mē amé ne n wapisi.

22 Asei kεcáá, kerócøpe, pinósi pinyinε ye tíyεlε ai pírí ró wai. Kemaresine kapi rikpíi-i ha.

23 Amá ápi u leepø. Api pεeri api ró símisi re pileécaatumε pinyinε ye pikεyu-i rikpáfumεlε api pi maa re u nyánile.

24 Pirósencø pinyinε api rikpíi-i simpo api leepø yare lē ke pinósi api ró n kέe. Amá ápi pεee uricuruu yέ.

25 Yeesu uu pεee pi maa re: Nō piníri mpí, a tíyε nō atu má áni la nöké mmē ke antepuye api nō n símisi ne kεfa tene.

26 Ai pεee pise re uyέ ke Uléécaa uu n wέε uké lē íwe li uu kelenε umεyøøpi-i lonii?

27 Uu pεee limemáá mmē nnéí kai uriyu kεcáá átelé-i n wólaalē pi kpáiiise, Moisi ritelé kuú ne kori uú ne antepuye akó tenesε.

28 Kapi kuyu kpe-i kapi n símpo n nyahai, Yeesu uu wai yare u lalé uké ketaa-taa ha.

29 Amá api u nyeresé pin tee re: A kerókúri tone, li nnyóó wale kesine ake nyahai. Uu kényo pi tiki apí ha kesé tone.

30 Apí tone re piké iluke li, uu kukpónó kpísi uu Uléécaa pøønesé uu pøe ku kpøkórine uu pi ku pa.

31 Piinipée ii pøe wúkulé api u ceru, amá uu piketyu ke-i mílu.

32 Api pimecøpecire m máikene re: Pó te piyo ke nsímé kuú pøe ncée-i n símisi ne Nléécaasimé asei kuú pøe ró n símisi nn to lõ ñmaa.

33 Api mesé ne mesé yisi api Yerusalém simpø. Api pipiretiki kefi ne use ne pipisencø leepø pin cápinelé.

34 pin tee re: Mesei ye me, Upíima ye nkpo kémee yisile uu týesé Simoo uu u yenu!

35 Pë ticuruu api lelees ncée-i n wa pi keenkee ne lë kai n wa apí ne Yeesu ceru kumúnjé kpe-i kuú pøe kukpónó riñkpøkórine.

Yeesu ye umeciré upipiretiki nyisé

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

36 Api kahané nkpani nsímé n tene, Yeesu ricuruu uu piketope kpáfume uu pi maa re: Nónanékij aké n niñú.

37 Pikewuu ake télu, iwame píima ii pi tini, likumúnjé re li pi wa yare kuníri kunyine kapi nyáni.

38 Amá Yeesu uu pi maa re: Yo nnya kai nò ricón? Yo nnya kani nòsinéfa-i tíru?

39 Ani anénípe ne anéna ripái. Mesei nére lo. Ani né rica ani yénu. Kuníri áku ipinjésare nére akáho má, yare kani nní lë nnéi kenécáá n nyáni.

40 [Uu anóo nyé male uu uanipe ne uana pi nyisé.]

41 Mpóonare ne pírí píima yee pi n we nnya, ápi nkpani fe piké nsímé mmé pakare. Uu pi pise re: Nonté liluke-luke linyine mállee?

42 Api nkaintomé ñmáá-ñmáá keri u pa.

43 Uu n kpísi uu takai piinipée-i.

44 Uu pøe pi maa re: Mmé kamí pøe nò n símisi kumúnjé kpe-i karí pøe kesé n we ye mmú. Li pise re lë nnéi kai kenécáá n wólaalé Moisi isé kémee ne antepuye atelé kémee ne siyóme atelé kémee liké wa.

45 Uu pøe mesáho pi tápile piké ne Nléécaasimé asei n kó nnya.

46 Uu pi maa re: Lë kai n wólaalé ye nní: Li pise re uyé ke Uléécaa uu n wéé uké íwe li, uu pøe keyáa táánú tuñé pikpøkpo kémee yisi.

47 Li kó pise re piké urinyiri ne sité nnéi kémee pisoi riyóó re piké mëfine conse Uléécaa uké piakópe pi sárei. Amá Yerusalém kuyu kapi yé ne koraane.

⁴⁸ Nōo lē piseérakōó.

⁴⁹ [Iyee nnyí], iheee iyē ke Unésáa uu rinhó re u yé nō he. Néé rinécúruu nō i pamene. Amá li pise re nöké kuyu-i n tū hái ne kumúñé kpe-i ke keyómeCAA nnanje nn yé nōkenécaá n súime.

Yeesu ye keyóme taálē

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá ne kuyu iyaa pi simpø, Petanii kekúri, uu anípe síka uu rinóo sónë pi tikise.

⁵¹ Kumúñé kpe-i kuu rinóo sónë pi n títiselē, uu ne pi tälü, ai keyóme-mě u sakaaø.

⁵² Pē api Uléécaa yáási api pēe Yerusalem pele ne mpáoñare píima.

⁵³ Api ye pēe mesére Uléécaa keyo-i n cápinelē pin Uléécaa pakarente.

Nsimé Keciré ritelé kε Yohani uu n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we Yohani yee Nsimé mmú wóí. U Yeesu upiretiki ne uusane le. Efesi kuyu-po, pee mekée Asii keteni-i kuu Nsimé Keciré ritelé ntí wóí.

Ifaaci iyé mekériine yee mmé:

1. Yohani ye símisile uu ne nyíse re Yeesu Kirisi yee Uléécaa rino. Uléécaa rino tē arí weri ari kerócepe n we (1:1-18).
2. Yohani ye nyíse re Yeesu ye Uléécaa Kepipi le. Yeesu ye kō uicélaa kémee nyíse re uyee iluke yee yee nfáa n he ne useesé yee yee pisoi ne Sáa Uléécaa kémee n ha, ne metéi mée ketē nnéi n kpáilé. Lé ke Yeesu uu ne mítá úye nyíse re uyee úye (1:19-12).
3. Yeesu ye umeciré cápiné uké kpu uu kō upipiretiki icélaa toro pa (13-21).

Tinóo tee yee metéi ne nfáa n he

¹ Uléécaa uké kelené mítá yo n wa, Tinóo yee pee wele. Tinóo ne Uléécaa pee pée we. Tinóo yee pee Uléécaa le.

² Ti ne Uléécaa pee pée we Uléécaa uu kelené mítá yo wai.

³ Tē ke Uléécaa uu ne ritiki uu ne mítá yo wai. Líka ái we ke Uléécaa uu n wa kái pee tē kuú ne ritiki.

⁴ Teteen nfáa riyíki mée pisoi metéi n wai.

⁵ Metéi amé kuñmaha-i léeri, amá kuñmaha áku fe kuké me yarii.

⁶ Uléécaa uu keyáa utisi unyiné tum. Pi yee u sée re Yohani.

⁷ U kale re uké metéi mē pisoi nyíse, mítá úye uké ne kefa me tené.

⁸ Ai uricuruu ñmaa yee metéi, amá u kale re uké metéi mē nsimé pisoi símisi.

⁹ Metéi mē meciré ñmane mée metéi yikiyiki. Me ketē kecáá kale re meké pisoi nnéi n kpáilé.

¹⁰ Tinóo yee ketē kecáá kale. Tē ke Uléécaa uu ne ritiki uu ne ke wai, amá kari ní ka, ketē pikó ápi ri ceri.

¹¹ Tinóo yee tipikó kémee kale, amá tipikó ápi ri yosí.

¹² Amá pē nnéi pee ri ní yosí apí ne kefa ri tene kari nnahe he re piké panse Uléécaa sipipi.

¹³ Ai mesoimare kapi pi mari nnya, ái kō lē ke pisoi apí ní la piké yee pisiwā mari nnya kapi fe apí lē panse. Apí panse Uléécaa sipipi yare ke sisoipipi asi yee m mári née yare ke sisoipipi asi ní la meco. Amá Uléécaa yee umela kémee nfáa fale pi he.

¹⁴ Tinóo ye panselé kesoipipi tin kerócpope tū. Ti ípeeléé mále tin kə nsímései má nísəne. Tə umeyɔɔpi yenle. Meyóɔpi ke Kepipi cireníŋe ake Sáa Uléécaa kémee n yé.

¹⁵ Yohani ye ukecáá aseéra leselé uu cáái re: Nkó nsímé kamí maa re: Uyee kēnēpire n wemē ye né fele. Uyē ne pēé welé api kelené né maru.

¹⁶ U ípeeléé ró nyiselé uu lē nnéí kuu m má ró he faalaa, líka ái tó ripárí.

¹⁷ Asei kecáá, Moisi ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne isé ró pa. Amá Yeesu Kirisi kuú ne ritiki uú ne ípeeléé ró nyisé uu kə nsímései ró símisi.

¹⁸ Uka úu Uléécaa yénaalē. Insá Ukepipi cireníŋe kee ukemee n we, kēn kə Uléécaa, kee ró u nyisé.

*Aseéra ke Yohani Uniwolé uu Yeesu kecáá ní lésé
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Luki 3:1-8)*

¹⁹ Yohani aseéra kuu n lésé ye nnyé: Pēé uyε-i ke Pisuifi piwéése pēe Yerusalém-i ní we api pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa ne Lefi mpuri pikó n tū te piké ha u pise re uyee úye?

²⁰ Yohani úu kesi, u pinnéí keyu-i aseéra leselé re: Ai n̄é Yohani ke Uléécaa uu wéé.

²¹ Kei kapi kə pipise u rikpá re: Pō mpíí úye kēcire le? Pōo Elii néé? Uu re: Eehei. Api kə pipise u kpá re: Pōo antepu uyē, néé yo? Uu re: Eehei.

²² Api kə pipise u kpá re: Pōo pēe nkpení úye ñmaa? Aró símisi táké ha pēpēe ró n tumme símisi. Pō ripócúruu ñmaa mpíí re pōo úye kēcire?

²³ Kei ke Yohani uu pēe pi pēsē re: Néé nní uyē nsímé ke antepu Esayi úu pēe n tee re:

Unyine ye kucesi kóima-i yóólē te ani Upíima ncee ritēiise.

²⁴ Pē kapí pēe Yohani kémee n tū ye pēe Pifarisi le.

²⁵ Pē api pēe u pise re: In te ái pō ke Uléécaa uu wéé, ái kə pōo Elii, áa kə antepu uyē, yo nnya kaa pēe pisoi míni wolé?

²⁶ Yohani uu pēe pi pēsē re: Míni ke néé pisoi wolé. Amá unyine ye nókenécpope nké-i wele káni n nyu.

²⁷ U kēnēpire wemelé un né fe. Inésoi ii tu re kē ukunééri nnjme fénne.

²⁸ Petanii keyupi kee Yuritee metéíj ketunjleemé kuwéé-mé ní we kémee ke lē nnéí ai lē wai. Kei ke Yohani uu ye pēe Yuritee nkoi kémee pisoi míni wolé.

Yeesu ye Uléécaa Risanjipipi le

²⁹ Kai koso n weesi, Yohani uu Yeesu yenu un ukukúrí wépo, uu re: Ani ripái, Uléécaa Risanjipipi yee ye pisoi nnéí akópe n lésé ye ntí.

30 Uyē kamí pēe tee re: Unyine ye kēnēpirē wemelē un né fe. Uyē ne pēe wele api kelenē nē maru.

31 Ne pēe lē sīmisile ám nyu úye kēcire lo. Amá ne nkpeni kale nē Isirayeeeli pikó míni wole piké ne u n céri nnya.

32 Yohani uu kō kpá re: Ne Uléécaa Nfaasōne yēnle nn kēyomēcaa-po suíri yare tiljolā arí ne ukēcáá tone.

33 Am pēe kahanē n ceri re uyee úye kēcire, amá Uléécaa yee né n tumme re kē pisoi míni wole ye né maa re: Pó Uléécaa Nfaasōne yē nn suíri nn unyine kēcáá tone. Uyee sónti uké Uléécaa Nfaasōne pisoi he piké nkemeé m pələlē.

34 Yohani uu kō kpá re: Ne nkpeni li yēnle. Lē nnya kam aseéra lese re uyee Uléécaa Kepipi.

Yeesu pipiretiki foi kēcáá nsimé

35 Kai koso n weesi, Yohani ne upipiretiki pité pinyine api kēlō kē-i n we.

36 Yohani uu Yeesu yēnu un tōsu uu re: Ani ripaí, Uléécaa Risanjipi yē ntí.

37 Kē Yohani pipiretiki pité pē api lē n kō, api yisi api Yeesu tiki.

38 Yeesu uú ñmēelú uu yēnu re pi u tikilenle, uu pi pise re: Yo kani wēesi? Pē api kō uyē pise re: Yei kaá we, Raapi? Raapi asei nyee Ucelaa.

39 Uu pēe pi maa re: Ani kam ani yē. Api yisi api u tiki apí ha yēnu kei kuu n sói. Api kēyáa kē ukēkúrī kei tone. Inyóótuñe kēfi ne mēkpuulū kumúnjé-i kai lē wai.

40 Pipiretiki pité pēe pēe Yohani nsimé n kō api yisi api Yeesu tiki, use yee Simao Piyee uwā Antiree.

41 Antiree uu mēfoí umáa Simao piwélaa sī kelenē. Uú ne u sáne uu u maa re: Tō Umessi yēnle. Mesii asei nyee uyē ke Uléécaa uu n wēe.

42 Uu pēe umáa kpísi uú ne Yeesu lesepō, Yeesu uú ha u nyánei tímíni uu re: Pó Yonaasi uñmáne Simao. Piké ye nkpeni pō sée re Sefiasi. Liasei re Ripare.

Yeesu ye Filipu ne Natanayeeeli sée

43 Kai koso n weesi, Yeesu uu hō re u yé Kalilee kētē-pō ha. Kuu n tōsu, uú ne Filipu sáne uu u maa re: A yisi a né ritiki.

44 Filipu ye Petisayita keyupi ukó le Antiree ne Piyee mēcō.

45 Filipu pōo kō ne Natanayeeeli sáne uu u maa re: Tō uyē nsimé mēe Moisi isé ritelé-i n wólaalē, antepuyé api kō n sīmisi yēnle. Uyee Yosefi uñmáne, Nasareti ukó Yeesu.

46 Natanayeeeli uu u maa re: Lisōne linyiné yé fe ai Nasareti-pō leerii? Filipu uu u pēe re: A kam a ne ipónípēe yē.

47 Yeesu uu Natanayeeeli yēnu un ukēkúrī sónepō uu re: Isirayeeeli ukó yíkíyiki ñmaa ye nkō. Uu piyaluke má.

⁴⁸ Kei ke Natanayeeeli uu pεe Yeesu pise re: Yei kaa né nyu? Yeesu uu u pesε re: Hái kaá pεe kúfikiyee riyíkí ní tū, ne pεe pó nyule Filippu uu kelenε pó séi.

⁴⁹ Natanayeeeli uu pεe Yeesu maa re: Ucélaa, pø Uléécaa Kepipi le. Póo Isirayeeeli uyøøpi!

⁵⁰ Yeesu uu u pesε re: Nénte kam pø mí maa re hái kaá pεe kúfikiyee riyíkí ní tū kam pø yé nnya kaá ne kεfa né tene? Pó kam aa lë litóñé-tóñé yénu.

⁵¹ Asei kεcáá, kέ nó símisi re nó kam ani kεyómecaa yénu kεn wúkulelé, piléécaatumε pin né Usói Kepipi kεcáá tóói pin ne kεyómecaa táái pin kø ne súlaari!

2

Pinósikpiké anyá nsímé Kanaa kuyu-pø

¹ Siyáa sitaani mεmáá, api pinósikpiké anyá Kalilee kεtē-pø Kanaa kuyu-i n wai. Yeesu uni un anyá nyε-i we.

² Pi Yeesu ne upipiretiki pø kø kei kusáne séele.

³ Píta apí weri api kumúñé kunyine-i tene. Uni uu pεe u maa re: Píta ye ne pi tenele.

⁴ Yeesu uu u pesε re: Unósi! Ne nyule, ái pøo yé né símisi lë kam yé ní wa. Inétuñe fi kahane n tu.

⁵ Kei ke úni uu pεe upikeikó pεe kei ní we maa re: Ani lë nnéí kuu nó m pisenε wa.

⁶ Mεpéré apɔri akpuulú anyinε ye pεe welε. Kei ke Pisuifi api ye míni wa apí ne pimecire nyóonse. Mpá kupóri kúye yé fe áku ánicari até néé ataani * yósu.

⁷ Yeesu uu upikeikó maa re: Ani míni lú, ani apóri nnyé yípú. Pε api mesei lúni ai a yípuni ái wure.

⁸ Yeesu uu pεe pi maa re: Ani nkpéni kpεhε aní ha uyεe anyá iluke kεcáá m paílε pa. Pε api kpεhεni apí ha u pa.

⁹ Kapi u mí pa, uu lélé míni mén panse píta. Uu nyu kei ke píta pε api n léeri. Amá píkeikó pεe n kpεhε apí ne hapø pøón n nyu kei kapi n léeri. Kei ke uyεe anyá iluke kεcáá m paílε uu pεe unósikó uyε sée,

¹⁰ uu u maa re: Píta lari-lari ke pisoi api ye ne piníré kóraanε. Pin n le, api pεe pikópε leséri. Amá píta lari-lari ke pøo yekei ái ne nkpéni tulu!

¹¹ Lë ke Yeesu uu Kalilee kεteni-i Kanaa-pø mewaisaŋa piwai kori. Lë kuú ne ummulε nyíse upipiretiki api pεé ne kεfa u tene.

¹² Lë mεmáá, Yeesu ne úni ne upimarecø ne upipiretiki api yisi api Kaperinawum tómpø apí ha kei siyáa sinyinε wai, ápi nánjai.

* **2:6** Kupóri kpε yé fe áku aliitiri píle néé píle ne kεfi ne ataani yósu.

*Yeesu ye Uléécaa keyo-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-13; Mariki 11:15-17; Luki 19:45-46)*

¹³ Kε Pisuifi nkpo melóó anyáa aa nnyáa n wa, Yeesu uu pεe yisi uu Yerusalem tómpo.

¹⁴ Uu kei Uléécaa keyo kémee pikpéense leepo pin ináa ne isánj ne aláolá yái, picó póon túntilé pin ne siwóó foru.

¹⁵ Kei kuu ínjme kpísi uu ne nséí wai uu ne pi ne piisanj ne piinaa Uléécaa keyo kémee lákase apí lelu. Uu piwóóforé ataapili láuli, siwóó asi yékáá.

¹⁶ Uu pεe pilzoláyái pó maa re: Ké nté nó paa nfáani, áni kapé Unésáa keyo kuyáa pansese.

¹⁷ Kei ke upipiretiki api pεe nsímé mmú mée Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalé léise re:

Hai Uléécaa! Lẽ kam nní kepóyo n la ye né torelé yare nna.

¹⁸ Kei ke Pisuifi piwéése api pεe u pise re: Mewaisanja méye kaa yé fe aa Wai áa ne ró nyisé re pō ncée mále pöké lē wa?

¹⁹ Yeesu uu pi pesé re: Ani Uléécaa keyo nké fori ké siyáa sitaani ne pimóme ke pesé.

²⁰ Api u pise re: Añmē aféena ne akpuulú kapí ne keyo nké mő. Ké ke póo músu re pó fe aa siyáa sitaani ne mōmm?

²¹ Némípákane umecire kuú pεé ne lē máne kuú ne Uléécaa keyo nkó simisi.

²² Kei Uléécaa uu Yeesu nkpo kémee n yukuse, upipiretiki api pεe léise re u pεe anóo nyé male. Api pεe Nléécaasimé ne anóo nyé ke uricuruu uu mí ma ne kefa tene.

Yeesu ye pisoi kemuñé nyule

²³ Nkpo melóó anyáa kumúñé, Yeesu un Yerusalem-i we. Pisoi api mewaisanja kuu n wapisi yénti api pεé ne kefa u tene.

²⁴ Amá ke Yeesu póo pikemúñé nnéí n nyu nnya, úu ne ripóo pi larisi.

²⁵ Ai we re piké pisoi kecáá nsímé u simisi. Uricuruu ye leleë sisoipipi sifa-i n we nyule.

3

Mmē ke Yeesu ne Nikotem api n simisi

¹ Utisi unyine yee pεé we, api yε u séi re Nikotem. U pεe Pifarisi kunai kémee wele un kó Pisuifi uwéése use unyine.

² Uu kesiné kenyine Yeesu-i sí uú ha u maa re: Ucélaa, tó nyule re Uléécaa yee pó tumme re a ró céesi. Uléécaa unsá usoi kepiré n we, túu yé fe uké mewaisanja mmé kaa nní n wai meco n wai.

³ Yeesu uu u pesé re: Ké pó simisi asei kecáá re pinsá úye pimáre rinkpá, úu Uléécaa iyooipi yenuné.

⁴ Kei ke Nikotem uu pēe u pise re: Iye kapi yé kō fe api usoi yēe pikpurū mī masí pimáre kpá? Yare u yé fe uu kō úni kefa-i pēepo api kō pimáre u kpá néee?

⁵ Yeesu uu u pese re: Ké pō sīmisi asei kecáá re pinsá míni ne Uléécaa Nfaa kecáá rintiki piké ne usoi pimáre rikpá, úu Uléécaa iyoopi yēnunē.

⁶ Lē ke kesoipipi ake m mári ye lisoikó le. Lē ke Uléécaa Nfaa nn nfāa n he ye Nfāasəne likó le.

⁷ Ai kape píri pō wa re ne maa re li pise re piké pimáre nō rikpá nnya.

⁸ Kuyə kun yei n la, kei kaku ye m pepu, aa kunné n kómei, amá áa pēe nyu méye kaku léeri, méye kaku sī. Liməcə ke uyē ke Uléécaa Nfaa nn nfāa n he pōo kō we.

⁹ Kei ke Nikotem uu kō pipisē u rikpá re: Iye kai yé fe ai lē wai?

¹⁰ Yeesu uu u pese re: Pō Isirayəli kētē kēmēe ucēlaa wēēse le. Yo nnya kāa pēe liasei kómei?

¹¹ Kei ke Yeesu uu pēe u maa re: Ké pō sīmisi asei kecáá re lē kari n nyu nkó kari sīmisi. Lē kari n yē kecáá kari aseéra lesē. Amá nō áni la nōké aróseeéra nyē ñmurei.

¹² Ne ye nen leleē ketē nté n wai nsímé nō n sīmisi, áni ye ñmurei. Iye kani yé pēe fe aní ñmurei in te ne leleē kēyómecaa-pō n wai nsímé nō sīmisi?

¹³ Uka úu píkai kēyómecaa hápaalē, insá Usoi Kēpipi kēe kēyómecaa-pō n léeri mēcire.

¹⁴ Moisi ye pēe nweni ñməhō ne iwáa walē uu kucesi kóima-i kuna kecáá kōlō. Liməcə kapi sónti piké Usoi Kēpipi kuna kecáá rikolō.

¹⁵ Uye un pēe ne kefa u n tēne, liute uké ne nfāa tēneciré n yē nnya.

¹⁶ Li we re Uléécaa ye pisoi meýíkíyiki lale hái uu ne Ukepipi Cireñíŋe pame re úye un ne kefa ke n tēne, liute úu kape pō, amá uké nfāa tēneciré yē.

¹⁷ Asei kecáá, Uléécaa úu Ukepipi kētē kecáá tumme re keké ne pisoi túhaane liké ne pi kpu. Amá u ke tummelē re keké piriyu lō.

¹⁸ Uye un ne kefa ke n tēne, Uléécaa úu yé uyē ne túhaane liké ne u kpu, amá úye unsá ne kefa ke n tēne, Uléécaa ye ne uyē pitúhaane masile re úu Uléécaa Kēpipi Cireñíŋe rinyiri ne kefa tēne nnya.

¹⁹ Leleē n tīyesē ke Uléécaa uu ne pisoi n túhaanene yēe re metéi ye ketē kecáá léemelē, ke pisoi api mewai kópe n wai nnya, api metéi yúlu api pēe kujmdha meýá n la.

²⁰ Li we re nkó yēe mewai kópe n wai ye metéi kóhōle, úu ye ne me riko, un wuru re ái kape umewai kópe yámne.

²¹ Amá nkó yee nsímései n tíkilé yèè metéí kémee léepole liké nyíse re Uléécaa kémee ke umewai nnéí ame léeri.

Yeesu ne Yohani

²² Lé memáá, Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api Yutee keté-mé támpo. U ne pë api kei siyáa sinyine wai un pisoi míni wole.

²³ Yohani pô ne kô pëe Enaó kuyu-i wele uu ye pisoi míni wole. Ai kei ne Salim kuyu ketaa we. Míni ye pëe kei meyáa wele. Pisoi pin pëe mesére ukemee sónaapo un míni pi wole.

²⁴ Api pëe kahane likumúnjé kpe-i u n tî pilké kpanii.

²⁵ Yohani pipiretiki pinyine ne Usuifi unyine api pëe keyáa inyékii kapi ye ne usoi n nyónse kecáá nsímé pásaine.

²⁶ Apí ne Yohani leepo api u maa re: Ucélaa, po nó ne utisi uyé nôo pëe Yuritee nkoi metéj-mé ní we, aa ukecáá aseéra lesé léisee? Uyee nní we un míni pisoi wole, pinnéí pin ukemee sónaapo!

²⁷ Yohani uu pi pëe re: Uléécaa un rínahe pô n he re a ne linyine wa mécire kaa ye fe aa li wai.

²⁸ Nórinécúruu yé fe ani aseéra kénécaá lesé re ne pëe maa re: Ai néé Kirisi ke Uléécaa uu n wée. Amá Uléécaa ye né tummele re ké ne uyé kuu n wée kekpéé waimé.

²⁹ Nkó yee unósi n kpísi yee unósikó. Amá unósikó uyé usané pô ne ye ukékúri n wele un unósikó meté kómei lin u láárú. Liméco ñmaa kai nní meyíkíyiki né láárú, uyé ke Uléécaa uu n wée nnya.

³⁰ Li ne sá re uyé tinyiri tiké n taálé, tinékó tiké n cêpilé.

Uyee keyómecaa-pô n léeri kecáá nkó

³¹ Nkó yee keyómecaa-pô n léeri ye mítapá úye felé. Nkó yee keté nté ní we ye keté nté ukó le. Keté nté likó nsímé kuu ye n símisi. Nkó yee keyómecaa-pô n léeri ye mítapá úye felé.

³² Lé kuu n yé uu kô kom aseéra kuu lésé, amá úka úu kô pëe lé kuu mí ma ñmurei.

³³ Uyee lé kuu mí ma n ñmurei ye male uu wééri re Uléécaa ye asei le.

³⁴ Li we re Uléécaa nsímé kuu mí ma ke uutumé uu ye símisi. Lé nnya ke Uléécaa uu ye uyé kuu n tû Nfáasone he ái kumúnjé má.

³⁵ Sáa Uléécaa ye Ukepipi lale uu mítapá yo keanipe-i wai.

³⁶ Nkó yee Uléécaa Kepipi ne kefa n tene ye nfáa teneciré málé. Nkó yee kenkó n késu úu yé nfáa mmé yé. Amá Uléécaa ye ne u wólaalenle.

¹ Pifarisi api kóm te Yeesu ye pipiretiki meyá yenle un kó pisoi meyá míni wole ai tósu Yohani pikó.

² Asei kecáá, Yeesu ricuruu úu pée úka míni wole. Upipiretiki pée ye pée pisoi wole.

³ Ke Yeesu uu n kó te lě ke pisoi api símaanké, uu Yutee keteni-i yisi uu Kalilee keté-mé pele.

⁴ Uncee ye pée ko Samarii keté-mé côle nní ne kei lompo.

⁵ Uu pée Samarii keyupi kenyiné kapi ye n sée re Sisaa tulu. Ai kei ne kecare kē ke Yakupu uú pée uuñmáne Yosefi n he ketaa we.

⁶ Kei ke Yakupu kelukanka aké pée we. Ketúnjé kefi ne meté kumúnjé ke Yeesu uu kei tuipo, nsé nn u pelaalé, uu pée kelukanka kē kekúri tone.

⁷ Samarii keté unosi unyiné uu pínilú hapo. Yeesu uu pée u maa re: A míni né he ké n ntí.

⁸ Upipiretiki pō ne pée likumúnjé kpé-i liluke-luke piwélaa hale kuyu-pó.

⁹ Samarii keté unosi uyé uu pée Yeesu maa re: Iye ke pō Usuifi, aa yé fe aa nē Samarii ukó maa re kē míni pō he poké n ntí? Pisuifi ne Samarii pikó ápi ye pée rikone.

¹⁰ Yeesu uu u pesé re: Pón pée lě ke Uléécaa uu ye n he n nyu, pón kó pée uyee nní pō m pise re a míni u he n nyu, pō ye pée u pise re uké míni pō he, uu pée míni mée ye nfáa n he pō he.

¹¹ Unósi uyé uu u maa re: Upíima, kelukanka nké áke kusa címú, áa ko líka má poké ne lú. Iye kaa yé pée fe aa ne míni mée ye nfáa n he yenu?

¹² Urósáayaha Yakupu yee kelukanka nké ne ró tíye. U ne usipipi ne uaseelee yee pée míni mē n ntíle. Yare pō músu re pō Yakupu fele néé?

¹³ Yeesu uu u pesé re: Nniré yé usoí nkó yee míni mmé n ntí piwai rikpá.

¹⁴ Amá nniré ní píkai nkó ke néé míni n he uu mē níru piwai kpáne. Míni mē kam u n he ne ye ukemee panseñe níhihi mée ye nfáa teneciré n he.

¹⁵ Kei ke unósi uyé uu pée u maa re: Upíima, a mepóni mē né he nniré ní kapé ye kó piwai né rikpá. Pée uyé-i, ái pée pise re kē ye kó nté pínilú pée me.

¹⁶ Yeesu uu pée u maa re: A n njme a ha upóla séeme aá weri.

¹⁷ Unósi uyé uu u pesé re: Am ula má. Yeesu uu pée u maa re: Pó alari málé poké re áa ula má.

¹⁸ Pilá pinupú kaa pisóo masí. Nó ne utisi uyee kó nkpení ní we úu kó upóla. Pó asei málé.

¹⁹ Unósi uu pée u pesé re: Upíima, ne yé te pō antepu le.

²⁰ Tiyópe ntí kecáá ke tó pisaayaha apí pée Uléécaa yáasi. Amá nō Pisuifi ani re Yerusalem-i kai pise re piké ye Uléécaa yáasi.

²¹ Yeesu uu pēe u maa re: A kō te nú unósi, li ituñe inyiné-i-sóntile, ái pēe pise re riyópe ntí-i néé Yerusalém-pō kani yéé Sáa Uléécaqá yáási.

²² Nő Samarii pikó, áni Uléécaa uyës kani n yáási nyu. Tő Pisuifi yε Uléécaa uyës kari n yáási nyule. Tő Pisuifi kέmee ke píyulale api léeri.

²³ Amá li ituŋe inyine-i sóntile, ticuruu li pikámē masile. Pépees Sáa Uléécaa n yáási yéé ne piisoi nnéí u yáási ne asei. Pépees lě u n yáási kuu wéési.

²⁴ Uléécaa yε Nfáasone le. Lẽ nnya, li pise re pepée u n yáasi piké yε ne piisoi nnéí ritiki apí ne u yáasi ne asei.

25 Unósi uyë uu pëe Yeesu maa re: Ne nyule re uyë ke Uléécaa
uu n wée ye wemelé. Uyë kapi ye sée re Kirisi. Un píyei n ka, u
yé linnéi tó riyóó.

27 Yeesu pipiretiki api likumúñé kpe-i tuipø, ai nnóø pi yipu re pi u yë un ne unósi unyine símisi nnya. Amá piuka úu kaha uké u pise re: Yo kaa ukemee wéési néé yo nnya kaá ne u símisi?

²⁸ Unósi uyé uu pée ukénintúhu kei yá uu kuyu pélē uú ha
pisoi símisi rē:

²⁹ Ani kam ani usoi unyinę yę yęe menéwai nnéí kam n wapisi né n kéénkée. In n la, ái nkpéni uyę ke Uléécaa uu węe?

30 Api pεε kuyu-i léenti api símpo apí ha Yeesu lεepo.

³¹ Upipirëtiki api pëe likumunjé kpe-i u kpukeise re: Ucélaa, akam q.li.

³²Kei kuu pεe pi pεsε re: Ilukε inyinε káni n nyu kam mεlukε má.

³³ Kei ke upipiretiki api pεe pimecōpecire pipiseine lō te: Nē unyine yε ne iluke u kale uu le?

³⁵ Nárin écúruu náv ye maa re: Li tise iwáre ina liké ne kúikpaa

— Njimééci ati nss yé mba ré. Li tise twaré ma like té kúkpau tu. Ké nò símisi re ani nsone ripai ani yénu re iluke yé sicare-i pipele masile re piké i kpasi.

³⁶ Ticuruu ukpáa ye welé un uihéé yósu, un kó iluke kuu n kpási cápinente re iké nfáa teneciré yé. Kei ke ulukaa ne ukpáa apoo aa yé pée kesé n láárú.

37 Lë këmëe, mëyu mmé yë asei le re: Ucø yee yë lukësi, ucø uuí kpasi!

³⁸ Ne nō tunle re ani ha kecare ke-i káni pik ei píka n wa kémee kpasi. Pico pée kei keisi, nōo nkpéni weri ani pipik ei kulaa n le.

³⁹ Samarii pikó meyā yε nε Yeesu kεfá tεnεlε rε unósi uyεe maa
rε: Lε nnéí kam n wa kuu nε símisi.

⁴⁰ L   nny   kapi Yeesu-i h  p  o api u pise re uk   pikek  r  i ket  n  e rikp  a. Uu   murei uu pikek  r  i tone siy  a sit  e.

⁴¹ Kε Yeesu uu uricuruu ne unnoo nsímé pi n símisi nnya, pisoi kulúi píima picó api kó ne kefa u tene.

⁴² Api ye pée unósi uyé maa re: Ai nsímé mmé kaa ró n símisi njmane nnya karí ne kefa Yeesu tene. Amá tó uricuruu konle un símisi, ari céru re u mesei pisoi nnéi Uyulale le. Lé nnya karí ne kefa u tene.

Yeesu ye uyóopi usóoca wéésse unyine uujmáne pøise

⁴³ Kε Yeesu uu siyáa sité së kei n tónε, uu yisi uu Kalilee këtë-mé tómpo.

⁴⁴ Yeesu ricuruu ye pée maa re: Ápi ye antepu úka uketë cire-i n waiselé.

⁴⁵ Amá kuu Kalilee këteni-i n tuipo, kei pikó ye kusáne u yosile nísoane, ke pë njmaa apí pée Yerusalém-po nkpo mélóo anyá n ha api lë nnéi kuu n wa yenu nnya.

⁴⁶ Yeesu uu pée Kalilee këtë-po Kanaa kuyu-i pële. Kei kuú pée wa míni ame panse píta. Uyóopi usóoca wéésse unyine yee pée Kaperinawum-po we, uuujmáne un pööllu.

⁴⁷ Kuu n kó te Yeesu ye Yutee këtë-po yisi uu Kalilee këteni-i hapo, uu ukemee sì uú ha u welu re uké Kaperinawum hapo uké uuujmáne yee ne nkpo n náasi pøise.

⁴⁸ Yeesu uu pée u pise re: Nønsá mewaisaŋa ne mewai píima n yé, áni yé fe nöké ne kefa né tene, né yo.

⁴⁹ Uyóopi usóoca uyé uu Yeesu pëse re: Upíima, a kénéyo ha unéjmáne uké kelenet kpu.

⁵⁰ Kei ke Yeesu uu pée u maa re: A n njme a kui, upónjmáne ye nfáa málε. Uu Yeesu nsímé mmé njmurei, uu yisi uú kulu.

⁵¹ Kuu nkúlecee n kpísi, upikeikó apí ne u sáne api u maa re: Upónjmáne ye nfáa málε.

⁵² Uu pi pise re: Ituŋe íye kumúŋé ke upiŋe ii kutəsi piwai koraané? Api re: Sé kétúŋé, mese kumúŋé ke kupiŋetoí aku ukecáá le.

⁵³ Usáa uyé uu pée léise re ituŋe iyé-i njmaa ke Yeesu uu sé u maa re: Upónjmáne ye nfáa málε. Lé nnya ke u ne ukéyo pikó nnéi api Yeesu ne kefa tene.

⁵⁴ Kε Yeesu uu Yutee këtë-po n léemé uu Kalilee këteni-i pëeri, mewaisaŋa lírū meco kuu n wa ye më.

5

Yeesu ye kékankáláká kenyine pøise

¹ Lé memáá, Pisufi anyá anyine ye pée kumúŋé kpë-i Yerusalém-i wele. Yeesu uu yisi uu sì.

² Kúnipore kunyine ye kuyu kpë-i Isánj Tinønøo kékúrí wele. Pi ye kupóre kpë Epiree meyu kémee sée re Petesita. Akúsi sipole sinupú kakú má.

³ Pitóiká kulúi, pinyíye ne síkankáláká ne [pipáíkɔ́ yε pεe imele iyé metene fintilenle pin mé te míni meké lémesi.

⁴ Uléécaatumé unyine yεe pεe keyáa keyáa súimelé uu míni pøkɔ́i. Utóikó úye un mèpókɔ́i-máá mèfoí míni me-i n lompo, mýpá itói íye kuu pòólú, u yε peile].

⁵ Utisi unyine yε pεe kei welε. Kuú ne m pòólúme, li wale iñmë ité ii we afεená.

⁶ Ke Yeesu uu u n yé un kei finu, uu kɔ kom te kuú ne m pòólúme ái kusa nájai, uu u pise re: Pø la pøké peii?

⁷ Utóikó uyé uu u pεse re: Upíima, ám úka má re míni men n lémesi uké mekemee né tambo. Ne yε náasile, kέ n tuipø, unyine un né fɔ́si.

⁸ Kei ke Yeesu uu pεe u maa re: A yisi a ripósáñááporé kpísi aa sóne.

⁹ Utisi uyé uu mese ne mese pélu, uu urisáñááporé kpísi uu nsé kápáá. Kewénteyaa tuñé kaí pεe lë wai.

¹⁰ Pisuifi piwéése api utisi uyεe nní mí peí maa re: Neni yε kewénteyaa le. Lë nnya irósé kémee, ncée nín we re pøké ripósáñááporé cɔ́.

¹¹ Uu pi pεse re: Utisi uyεe né m pøise yε né maa re: A ripósáñááporé kpísi aa sóne.

¹² Api u pise re: Wóo liute uyεe pò mí maa re: A ripósáñááporé kpísi aa sóne?

¹³ Uu pi pεse re úu nkپáni u nnyu. Uu mesei fe uké u ceri. Yeesu yε pεe pisoi riwuí tεe kei ní we kémee lompøle uú ne támbo.

¹⁴ Lë memáá, Yeesu uu yisi uu Uléécaa keyø sì u ne utisi uyεe mí peí apí ha sánε. Yeesu uu pεe u maa re: Kaa nní mí peí, kapø kɔ akópe piwai rikpáse, lë lifee-fee ái kapø ne pò n wa nnya.

¹⁵ Utisi uyé uu pεe sì uu ha Pisuifi piwéése símisi re Yeesu yεe u pøise.

¹⁶ Lë nnya ke Pisuifi piwéése api Yeesu pitele wa re yo nnya kuu kewénteyaa tuñé lë wa.

¹⁷ Kei ke Yeesu uu pi pεse re: Unésáa Uléécaa yε ne pikεi kεcáá welε néen kɔ pikεi kεcáá we.

¹⁸ Anóo nyé nnya, Pisuifi piwéése api pεe meyá piwélaa ne ñmáópú re piké Yeesu kpu. Ai re kuu kewénteyaa kεcáá isé rinlóó ñmane nnya, amá kuu kɔ mí maa re Uléécaa yε uusaa le, lin pεe nyíselë te u ne uyé ne sále nnya.

Uléécaa Kepipi nnajε

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáá pi kpá re: Asei kam nní nò símisi re n̊é Uléécaa Kepipi, ám nnénahe cire ne fene kέ linyine wa. Lë ke Unésáa Uléécaa uu yε n wa am yénu ñmane kam yε fe am wai. Lë nnéí ke Unésáa uu n wai kέ néé kɔ wai.

20 Sáa Uléécaa ye Uképipi lalé, uu pée lë nnéí kuu ye n wa ke nyísente. U kó mewai mee mmé n fe pinyíse ke kpáne liké pée nnóá nó yi.

21 Yare ke Unésáa uu ye pikpákpó n yukuse uu nfáa pi he mee ke Uképipi ake ye kén píye n lá, ake pë nfáa he.

22 Limecɔ, Sáa Uléécaa úu ye ne úka túhaane. Amá Uképipi kuu rínaŋe he re kéké ne pisoi nnéí túhaane,

23 pisoi nnéí piké ne Uléécaa Képipi ríyu n waise yare kapi Uléécaa ríyu n waise mee nnya. Nkó yee úu Uléécaa Képipi ríyu n waise, úu kó Uléécaa yee ke n tumme ríyu waise.

24 Asei kam nní nó símisi re nkó yee ye nnésimé kutu rincɔ uú ne uyee né n tumme këfa tene ye nfáa teneciré yénle. Api ne metúhaane u má. U nkpo kémee piléle masile uu nfáa teneciré yénu.

25 Asei kam nní nó símisi re kumúñé kunyine ye sóntile, ticuruu ku pikáme masile. Pée uyε-i ke pikpákpó api yé Uléécaa Képipi meté n kó. Péreē n kó api nfáa yenu.

26 Uléécaa yee nfáa te. Limecɔ kuu Uképipi rínaŋe he re kéké nfáa n te.

27 Ne Usói Képipi le nnya kuu ncée né he re ké ne sisoipipi túhaane.

28 Ai kapé nkpańi pírí nó wa. Kumúñé kunyine ye sóntile, péreē n kúlaankéel piké menété kó,

29 api pée nkpo kémee yisi. Péreē piisoi kémee lissone n wa api nfáa teneciré yénu. Api péreē piisoi kémee akópe n wa pô ne túhaane aí ne pi kpi.

30 Am yé fe ké mnénaŋe cire ne linyine wa. Lë ke Uléécaa uu né n símisi kam ye ne ripái amí ne túhaane. Menétúhaane ye asei málé re ám wéesi ké menéla wa nnya, amá uyee né n tumme mekó kam wéesi ké wa.

Yeesu piseérakóó

31 Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: In te n̄é ñmane néé kénécaá aseéra lesé, nnjóme ye mu.

32 Amá ne úseérakóó málé yee aseéra kénécaá n lése. Ne kó nyule re asei kuu símisi.

33 Nø pisoi Yohani kémee tunle re piké kénécaá nkó kó, uu kó asei lesé uu símisi.

34 Né ám písei re unyine uké kénécaá aseéra lesé. Amá ne la re liké nórínéyu lo nnya kam Yohani aseéra kuu kénécaá n lése símisi.

35 Yohani pô ne we yare kífiráa kapi rinsé, kemetéí ame nó kpáii. Lë nnya kani kemetéí më nnya ituŋe inyine-i mpóonare yé nkáripi.

36 Amá aseéra ñmaa ye kénécaá wele, an Yohani akó kuu kénécaá n lése fe. Lelée nní pikei ke Unésáa uu né n forii nen

wai. Piricuruu ḥmaa pεe aseéra kēnēcāá lese re Sáa Uléécaa yee né tumme.

³⁷ Unésáa uyee né n tumme ye uricuruu kēnēcāá aseéra leselē. Ani ketume umetē komaalē, ani kō ukεyu yenaalē.

³⁸ Ani kō unsimé ḥsone müilē. Li we re áni né ke Sáa Uléécaa uu n tumme ne kefa tenelē.

³⁹ Nō ye Nléécaasimé kēmee pereile nōn müsu re nō nkemee nfāa teneciré yē. Ani kō te mmē cire mēe kēnēcāá aseéra lese.

⁴⁰ Ani kō pεe la nöké kēnēmee kam nöké nfāa mmē yē.

⁴¹ Ai pisoi ipakare kam wéesi.

⁴² Ne nō nyule. Ani nōsinéfa-i Uléécaa la.

⁴³ Unésáa rinyiri kamí ne ka, amá ani piyóó né yúlu. Amá unyine un nté ne urinyiri n ka, nō uyē yosí.

⁴⁴ Nō ye n lale nöké nōmenécpēcire m pakarentene. Ani la Uléécaa ḥmane uké nō m pakarente. Lē nnya káni yé fe nöké ne kefa né tene.

⁴⁵ Ani kape m müsu re née ha Unésáa Uléécaa kēmee tīyesene nöké akópe yē. Amá Moisi uyē kaní ne ripáo n láarú yee ha tīyesene nöké akópe yē.

⁴⁶ Kēnēcāá nsimé ke Moisi uu wói. Nōn pεe meyíkíyiki Moisi nsimé n ḥmurei, nō pεe kō nnékó ḥmurei.

⁴⁷ Amá in te áni mmē ke Moisi uu n wói ḥmurei, íye káni yé pεe nnékó ḥmurei?

6

*Yeesu ye pisoi ákotokú anupū (5.000) kpīnii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Lē memáá, Yeesu uu Kalilee kupiyε kapi ye kō n sée re Tiperiyaati menimaa téj uu ritime ricō-mē sī.

² Pisoi kuluí píima pinyine ye pεe u tikilenle, kapi n yē te u mewaisaŋa wapisi un pitóikó pōissente nnya.

³ Kei ke Yeesu uu pεe riyópe ritaá u ne upipiretiki apí ha tone.

⁴ Pisuifi nkpo melód anyá ye pεe uyε-i nyahaimelē.

⁵ Yeesu uú weríí uu yénu re pisoi kultui píima ye ukemee sónaapo, uu pεe Filipu maa re: Yei kari yé iluke yee yé pisoi mpí nnéi meluke n tu lō?

⁶ Sikári kuú ne lē ma uké peē uké yē te íye ke Filipu uu yé u pεse. Uricuruu ye pεe nyule lē kuu n wainē.

⁷ Filipu uu u pεse re: Mpá tōké nwóoweni mepipi píle píle meté ne iluke lō ái nkpáni m̄pá úye nkáripí nkáripí meluke tulune.

⁸ Uupiretiki ucō, Simao Piyee uwā kapi ye n sée re Antiree pōo pεe u maa re:

⁹ Kewá ñmánepi kenyine ye nké nté ken akpónó anupú ne ikpíntomé ité muílē. Yare yo ke lē ai yé nkpáni pisoi kulúi piima nkú wa?

¹⁰ Kei ke Yeesu uu pëe re: Ani pisoi pë maa re piké tone. Meyúi áme pëe kusa kelō ke-i piye. Apí pëe túnti, ai lelu pisoi ákotokú anupú kumúnjé (5.000).

¹¹ Kei kuu akpónó kpísi uu akcáá Uléécaa pøønesé uu pëe pëpëe kei ní we a haøne. Uu kó limecó ikpíntomé wai, ai pinnéi méluké tulu.

¹² Kapi pinnéi ní li apí lepu, Yeesu uu pëe upipiretiki maa re: Ani akéri tørø kóoi, líka ái kapé pø.

¹³ Api akpónó anupú nyé kapi n li atørø kóoi ai anére kefi ne até yipu.

¹⁴ Ke pisoi pë apí mewaisaŋa ke Yeesu uu n wapisi n yé, apí pëe n símaankée re: Mesei, usoi nkó yee antepu kapi n tee re u keté kecáá sónti.

¹⁵ Yeesu pðo céru re pi sóntile piké u tñ piké rínaŋe iyáɔpi u tonse. Uu lë nnya riyápe pítáá pële uú ha umecire n tñ.

Yeesu yé míni kecáá sóne

(Matiyee 14:22-33; Mariki 6:45-52)

¹⁶ Kai nnyóó n wa, Yeesu pipiretiki apí cépi apí ha kupiyé ritime n we.

¹⁷ Api kúninøi loni apí kupiyé n téjlé pin Kapérinawum kuwéé-më sí. Kesine ye pëe likumúnjé kpë-i piwai masile, Yeesu úu kó pëe kahane pikekúrì n hapø.

¹⁸ Kei ke meyo piima menyine ame pipépë lõ, míni ame pëe n tøønkées.

¹⁹ Kapi kúninøi rintíkíí yare kilometiri pinupú kumúnjé, apí Yeesu yénu un míni kecáá sóne un ne pikekúrì wépø, iwame ii pi wai.

²⁰ Kei ke Yeesu uu pëe pi maa re: Néé lo, iwame ii kapé nò wa!

²¹ Api pëe n la piké kúninøi kémee u kpísi. Amá kúninøi aku kei nní mesé ne mesé kei kapi n sí tulu.

Tisoiwí yé Yeesu wéési

²² Kai kóso n weesi, pisoi riwúí teé kupiyé ritime te-i m mésü ari yénu re kúninøi kuse kpëe ye kei n we, Yeesu úu kó ku lõ u ne upipiretiki piké ne kesé tómpø. Upipiretiki ñmané pëe pëe tómpø.

²³ Amá áninøi aco ye pëe Tiperiyaati keté-më leemele aa kei ke Upíima uú pëe akpónó kecáá Uléécaa m pøønesé apí pëe a le tuipo.

²⁴ Ke pisoi riwúí të ari n yé te Yeesu ne upipiretiki ápi kei we, apí pëe piricuruu áninøi nyé loni apí ne Kapérinawum-pø Yeesu piwélaa sí.

Yeesu yee iluke yee yee nfåa n he

25 Api kupiyε ritime rico-mempo Yeesu leepo api u pise re: Píyei kaa nté tuime, Ucélaa?

26 Yeesu uu pi pesε re: Asei kecáá, kέ nό símisi re ái re kani mewaisaŋa kam n wapisi n yέ nnya kani né wéesi, amá kani akpónó n li ani lepu nnya kani né wéesi.

27 Ani kapε iluke yee ye n fóni nnya n náasi, amá ani iluke yee ūi yε píkai n fóni ii yε kó pεe nfáa teneciré he nnya n náasi. Usoi Kepipi kεe yé iluke iyε nό he, li we re Sáa Uléécaa ye unwoi ukεcáá wale.

28 Api u pise re: Iye kari yέ wa tóké ne pikεi pε ke Uléécaa uu n la piwai n fe?

29 Yeesu uu pi pesε re: Uléécaa pikεi kuu nό m pise ye mpí re ani ne uyε kuu n tumme kefa tene.

30 Api u maa re: Mewaisaŋa méye kaa yέ wa tóké yέ tóké pεe ne kefa pό tene? Mewai méye kaa wainε?

31 Pirósáayaha ye iléécaaluke kucesi kóima-i lile yare kai Nléécaasimé kémee n wólaalē te:

Iluke yee keyómeca-po n léeri kuu pi he re piké li.

32 Yeesu uu pi pesε re: Asei kecáá, kέ nό símisi ani kóm te ái Moisi yee iléécaaluke nό he, amá Unésáa yee iluke yee meýlkíyiki keyómeca-po n léeri nό he.

33 Iluke ke Uléécaa uu ye n he yee nní uyee keyómeca-po n léeri uu ye pisoi nfáa he.

34 Api u maa re: Upíima, a mesére iluke iyε tó n he.

35 Kei ke Yeesu uu pεe pi símisi re: Née nní lě iluke iyee ye nfáa n he. Nkú ūn píkai nkó yee kenémee n ka wainε. Nniré ūn kó píkai nkó yee ne kefa né n tene wainε.

36 Amá ne nό símisile: Nō né yénle, nípá ne lě, áni ne kefa tene.

37 Pε nnéi ke Unésáa uu né m pa ye kenémee sóntile, ám pikεcōpe úka mpuri méyule má.

38 Li we re ám keyómeca-po suíme re kέ menéla wa, amá uyee né n tumme mela kam piwai ka.

39 Uyee né n tumme mela ye kó pεe mmé re ám kapε pε kuu né m pa kecōpe úka fóm, amá u la re kέ ha keyáa tórao ketúnjé nkpo kémee pi yukuse.

40 Unésáa ye la re nkó yee Ukepippi n yέ uú ne kefa ke tene uké nfáa teneciré m má. Ne kó pεe liute keyáa tórao ketúnjé nkpo kémee yukuse.

41 Pisuifi api Yeesu ne ñmúlaankεe re u maa re: Née nní lě iluke iyee keyómeca-po n léeri nnya.

42 Api pεe m piseine re: Ai Yosefi uñmáne Yeesuu? Tó usáa ne úni nyule. Iye kuu yέ pεe maa re: Keyómeca-po kuu léeri?

43 Kei ke Yeesu uu pεe pi maa re: Ani lě nόmenécōpecire piñmúlaankεe tíye.

44 Uka úu yé fe uké kénémee kam, insá Sáa yee né n tumme yee ne kénémee u ka. Né kó mítá úye yee kénémee ní ka keyáa tórao ketúnjé nkpo kémee yukuse.

45 Li antepuyé atelé-i wólaalé te:

Uléécaa yé pinnéí céesi. Nkó yee Sáa kutu rińca uu uicélaa kom, yee yé kénémee kam.

46 Lé ái nyisé re unyine yé Sáa yenaalé. Amá uyee Uléécaa kémee n léeri meciré yee u yenaalé.

47 Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm te nkó yee ne kefa né n tene yé nfáa teneciré mále.

48 Néé iluke iyee yé nfáa n he.

49 Nópinésáayaha yé pée kucesi kóima-i maani lile, mítá ne lé, api kó pée kpíni.

50 Iluke iyee keyómecaa-pó n léeri yé nnyí nté. Nkó yee i n li úu pikai kpíne.

51 Néé iluke iyee keyómecaa-pó n léemé ii yé pisoi nfáa he. Mpá úye yee iluke iyé li, nfáa teneciré kuu yé yé. Inépijé yee iluke iyé kam u n he. Ne i hele re keté nnéí pisoi piké nfáa yé nnya.

52 Kuu lé mí ma, Pisuifi api picéjaankée loni pin pimecōpeciré píseine re: Iye nnya ke nkó uu yé maa re u yé uipiné ró he ari le?

53 Kei ke Yeesu uu pée pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm te nənsá Usói Kepipi ipiné n li, nənsá kó keménye n ntí, áni nfáa má.

54 Usói nkó yee inépijé n li uu kó menénye níru yé nfáa teneciré yénle. Ne ha keyáa tórao ketúnjé nkpo kémee u yukusene.

55 Li we re inépijé yé iluke yíkíyiki le, menénye póón kó liníré-niré yíkíyiki.

56 Usói nkó yee inépijé n li uu kó menénye níru yé kénémee wele néen kó ukémee we.

57 Sáa yee né n tumme yee nfáa ute. Uyé nnya kam nfáa má. Limeco, úye un inépijé n li, u né nnya nfáa yenuné.

58 Iluke iyee keyómecaa-pó n léeri yé iyé. Ii iyé ke nōpinésáayaha apí pée n li, mítá ne lé, api kó pée kpíni meco we. Amá nkó yee nnyí n li yé mesére nfáa máne.

59 Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pée Kapérinawum-pó Pisuifi kuyoméyáhaalee-i pisoi n céesi kuu anóo nyé ma.

Tináo te yé usói nfáa teneciré n yénéisé

60 Ke upipiretiki api anóo nyé n kó, pimeyá api re: Nsimé mmú yé mítapé tósilé. Wóó yé mmú kutu n célé?

61 Yeesu uu céru re upipiretiki yé nsimé mmé kecáá njúlaakeelé. Uu pée pi maa re: Li nō ricónle meyá, néé yo?

62 In lé, nən píye Usói Kepipi n yé kén kei kaké pée ní we pítaá m pele ní, íye kai yé pée nō wa?

63 Uléécaa Nfaasøne mæe ye nfåa he. Kesoipipi áke yé líka fe. Amá anðo nnyé kam nní nó mí ma ye Nfåasøne akó le nyee ye nfåa n he.

64 Amá pinyine ápi nòkenécøpe ne kefa né tene. Ai líka nnya kuu lë male. U hái mèkèe-mè pøpøe ápi n ñmureine ne uyee n sónti uké piláarø anipe-i u n wa nyule.

65 Uu kò pimáa pi kpá re: Lë nnya kam nó maa re líka úu we yee yé n fe uu kénemee weri insá Unésáa yee ncée u he.

66 Kaí ne kei n kpísi, upipiretiki meyã api këpíre u tò ápi ye pëe pitíki u rikpá.

67 Uu pëe upipiretiki kefi ne pité pë pise re: Nò ní, nò áni la nòké tómpøa?

68 Simøo Piyeé uu u pëse re: Upíima, úye ucø kémee kari yé nkpani ha? Kepómee ke nsímé mæe ye nfåa teneciré n he nní we.

69 Tò ne kefa pò tenele ari yénu re pò ke Uléécaa uu wée uu tumti.

70 Yeesu uu pëe pi maa re: Ai née nó kefi ne pité mpí wéee? Mpá ne lë, use ye nòkenécøpe kuníri le!

71 Simøo Isikariyøoti uñmáne Yutasi nsímé kuu lë símisi. U kefi ne pité pë use le. Mpá ne lë, uyee sónti uké piláarø anipe-i u wa.

7

Yeesu pimarecø ápi ne kefa u tene

1 Lë memáá, Yeesu uu Kalilee ketë kóónú. Uu pëé ha uké Yutee kekó rikóónú re Pisuifi piwéése ye wéesi piké u kpu nnya.

2 Pisuifi anyá nyé kémee kapi ye sicáñípi kémee n sói ye kò pëe nyahaimel.

3 Upimarecø api pëe u maa re: A nté yisi aa Yutee ketë-pø sì, pipópirétki pòké kò piket kaa n wai yé!

4 Úka úu ye umewai m pékesi un kò pëé la kuyu kuké u ceri. Lë nnya, a tíye ketë nnéí pisoi piké mepowai mmé yé.

5 Asei kecáá, upimarecø ricuruu páa pëe kò ne kefa u tenele.

6 Kei ke Yeesu uu pëe pi maa re: Inétuñe ii kahane n tu. Amá in nòo, mòpá ituñe íye ye ne nó sále.

7 Ketë nté pisoi ápi nòinépuri yulu, amá pi nè ipuri yulule re ne we nèn pi símisi re pimewai áme nyamí nnya.

8 Nòoké n ñme ani ha anyá li. Né ám kei simpø kelené. Inétuñe ii kahane n tu.

9 Kuu lë pisímé pi mí masí, uu Kalilee keteni-i mésuni.

Yeesu ye anyá kumúñé Yerusalem-pø Uléécaa keyø-i céesi

10 Ké Yeesu pimarecø api anyá nyé n ha, uricuruu pòo kò yisi uu sì, úu tíye piké u n nyáni, uu pëe n we yare u pékesile.

¹¹ Pisuifi piwéése ye pée anyá nyε-i u wélaankεeε api ye pée re: Yei kuú we?

¹² Pisoī pée n cāpinεlē ye pée unsímé ñmúlaankεeεnεlē. Pinyine api ye re: Usoi sōne lo. Picɔ api re: Eehei, pisoi kuu kíraasente.

¹³ Amá úka úu pée unsímé símisi liké n cálē. Pisuifi piwéése kapí pée lē wuru.

¹⁴ Anyá siyaa sin kεcɔpe pitule masí ke Yeesu uu Uléécaa kεyɔ ha uú ha n céési.

¹⁵ Ai Pisuifi pírī wai api ye pée re: Usoi nkó úu icélaa íka yəsí, iyε kai pée wa kuú ne nní nísəne Nléécaasimé nyu?

¹⁶ Yeesu uu pi pεsε re: Icélaa nnyí kam nní pisoi m pálē ii kεnémee léeri, amá Uléécaa yεε né n tumme kέmee kii léeri.

¹⁷ Uye un n la uké Uléécaa mela wa, u yé céri re Uléécaa kέmee ke icélaa nnyí ii léeri née nnénóosimé cire ye mu.

¹⁸ Nkó yεε unnoosimé cire n símisi ye lalε piké ríyu u waisε. Amá nkó yεε n la piké uyεε u n tumme ríyu waisε ye asei málε. Nnóomε nká nín ukεmεé we.

¹⁹ Nté Moisi ye isé nō pa má? Nō úka úu kɔ pée isé iyε tikilē. Yo nnya kani pée la nöké né kpu?

²⁰ Pisoī pée n cāpinεlē api u pεsε re: Po kuníri héesile. Wóo la uké pō kpu?

²¹ Yeesu uu pi pεsε re: Mεwai mεsε kam wa ai nόnnénéí pírī wai.

²² Moisi yεε isé nō pa re ani ye siwántisi kεrii, ái kɔ pée uyεε ne li kori, hái nόpinékpure foí-mε kai léeri. Ani kɔ ñmurei, hái ricuruu ani ye kewénteyaa tunjé usoi kέ.

²³ In te nō ye ñmurei ani kewénteyaa tunjé kewántisi kέ, ái kɔ pεsε Moisi isé kani rilóó, yo nnya kani pée ne né wόlaalē te ne kesoipipi ne kεriyu kewénteyaa tunjé pɔise?

²⁴ Áni kape ye usoi kεyu ripaí aní ne u túhaane, amá ani ye asei kεmuñé ritiki aní ne túhaane.

Pisoī yε pimecire písei re Yeesu ke Uléécaa uu wέε?

²⁵ Yerusaləm pikó pinyine api re: Ai utisi nkó kapi wέesi piké kpuu?

²⁶ Uye nkó un ne uripəo símisi lin cálē, úka úu kɔ ríka u ma! Yare piróyóópi ye cerile re mεsei uyε ke Uléécaa uu n wέε née?

²⁷ Tɔ nkó pō kεleeme nyule. Amá uyε ke Uléécaa uu n wέε un píyei n ka, úka úu yé céri méye kuu léeri.

²⁸ Yeesu ye pée Uléécaa kεyɔ-i wele un likumúñé kpe-i céési. Uu pupei re: Mεsei kani né nyu nən kɔ kεnéléeme nyu, née yo? Mpá ne lē, ái mεnélə kεcáá kamí ne ka. Amá uyε né n tumme ye asei málε. Áni uyε nyu.

²⁹ Né ne u nyule. Uke meé kam léeri. Uye né tumme.

³⁰ Kε Yeesu uu lē ní ma nnya, api pée n la piké u t̄l. Amá úka úu kaha uké u rica, ke uitunje ii pée kahane nní n tu nnya.

³¹ Pisoī meyā apī riwúí tē kēcōpe ne kēfa u tēne apī maa re: Uyē kē Uléécaa uu n wéē un píyei n ka, yare u yé mewaisaŋa wapisi ai tósu lē ke utisi nkó uu nní n wapisii?

Pi Uléécaa keyo piméré pinyine tū te piké ha Yeesu tī

³² Pifarisi apī lē ke pisoi apī riwúí kēmee Yeesu kēcáá n̄ weiresentene kom. Péree yē Uléécaa inyōonse n̄ wa piwéēse ne Pifarisi apī pēe Uléécaa keyo piméré pinyine tum tē piké ha Yeesu tī.

³³ Yeesu uu pēe re: Nkáripi ke tō ne nn̄ ari ketónē kpáne am pēe limemáá uyee né n tumme kēmee pele.

³⁴ Nō kam ani né wéesi, amá áni yé pēe né yē. Li we re áni yé fe nöké kei kam yé ha n̄ we ha.

³⁵ Pisuifi apī pēe pimecōpecire m̄ písine re: Yei kuu s̄i kári yé fe tōké u yē? Néé Pisuifi pēe Pikireki kētē kēcáá n̄ yekalē kēmee kuu s̄i uké ha Pikireki n̄ céési?

³⁶ Te íye kuu nn̄ maa re: Nō kam ani né wéesi, amá áni yé pēe né yē. Li we re áni yé fe nöké kei kam yé ha n̄ we hapo?

Mini mée áme ye pikai n̄ hosi

³⁷ Anyā keyaa tōrōo kēe sinnéi kēcōpe keyáa píima. Kē ke Yeesu uu pisoi keyu-i nyere uu pupei re: Nniré nn̄ úye n̄ we, uké kēnémee kam uké míni n̄ ntí.

³⁸ Míni mée ye nfāa n̄ he yé nkó yee ne kēfa né n̄ tēne kēmee n̄ leerile men wólu yare nñihoi, yare kai Nléécaasimé ritelé kēmee n̄ wólaalē mēcō.

³⁹ Uléécaa Nfaasone ke péree ne kēfa u n̄ tēne apī yé n̄ yosí nkó ke Yeesu uu lē símisi. Apī pēe kahane likumúnjé kpe-i Nfáasone n̄ yosí, ke Uléécaa úu pēe kahane Yeesu ríyu n̄ waise nnya.

Pisoī ye anōo akó akó Yeesu kēcáá símaankēe

⁴⁰ Ke pisoi pēe n̄ cápinelē kēcōpe pinyine apī anōo nyē n̄ kō, apī re: Mesei usoi nkó yee antepu uyee pēe n̄ sónti.

⁴¹ Picō pōo re: Uyē ke Uléécaa uu wéē. Kei ke picō pōo kō re: Uyē ke Uléécaa uu n̄ wéē yé fe uu pēe Kalilee-pō leerii?

⁴² Ntē li Nléécaasimé ritelé kēmee wólaalē te:
Uyē ke Uléécaa uu n̄ wéē ye Tafiti kepíre le? Peteluhem kuyu-i ke Tafiti úu pēe n̄ we kapi u maruné.

⁴³ Lē nnya ke pisoi apī Yeesu kēcáá anōo akó akó símaankēe.

⁴⁴ Pinyine ye pēe pikēcōpe lale piké u tī, amá úka úu pēe kaha uké u rica.

Pisuifi piwéēse ye Yeesu kesi

⁴⁵ Uléécaa keyo piméré apī yisi apī péree ye Uléécaa inyōonse n̄ wa piwéēse ne Pifarisi kēmee pele. Péree yē Uléécaa inyōonse n̄ wa piwéēse ne Pifarisi apī pi pise re: Yo nnya káni u tī nöké ne kam?

⁴⁶ Api pi pese re: Ne keweesi, usoi úka úu símaalē yare usoi nkó mēcō.

⁴⁷ Kei ke Pifarisi api pēe pi pise re: Yare nō ne kō tīyelē uu kō nō feriyee?

⁴⁸ Yare piróyópi ne tō Pifarisi kēcōpe use unyine yē ne kēfa u tenele nēe?

⁴⁹ Amá risoiwuí ntí tee nnú u n tīkilē ári isé nyu. Uléécaa yē lē nnya anóo ri wale.

⁵⁰ Pifarisi kēcōpe use kapi yē n sée re Nikotem yē pēe kei welē. U pinyinē-i Yeesu kēmee hápaalenle. Uyee pi maa re:

⁵¹ Irósé i ncée he re piké usoi akópe pa ápi kahane unkó n kō, nēe ápi kahane n ceri lē kuu n wa.

⁵² Kei kapi pēe u pise re: Nénte pō ne kō nkpeni Kalilee ukó le, nēe yo. A nísone Nléécaasimé ritelé kēē aa kóm te antepu úka úu pikai Kalilee-pō leemelē.

⁵³ [Lē mémáá, m López úye uu yisi uú kulu.

8

Lē ke Yeesu uu unósi unyine yee iwásá n wa mí ma

¹ Ke pisoi api n kúú, Yeesu pō yisi uu Olifiyee rikuú taá.

² Uu kemaresine yisi uu Uléécaa keyo-i pele, pisoi api u kálaapō. Uu pēe tone uu pi n céesi.

³ Kei ke isé picélaa ne Pifarisi api ne unósi unyine hapō re pi u torile un iwásá wai. Api riwúi kēcōpe u nyere,

⁴ api Yeesu maa re: Ucélaa, pi unósi nkó torile un iwásá wai.

⁵ Moisi yē isé rō pa re tōké yē lipinəsi pē apare tapisi tōké kpu. N-ye ke pōo yé?

⁶ Tinóo kapi lē wéési nnya kapi lē u pise piké ne nnyine n yé piké ne pitele u n wa nnya. Amá Yeesu uú pē, uu kēnipepi ne ntaai kēmee piwóle kápáa.

⁷ Kapi n we pin pipíseise ne kēyu u mahani nnya, Yeesu uu yisi uu kēcire nyere uu pi maa re: Uyee úu nōkenécōpe nké-i akópe n wailē uké mēfoí ripare u tōori.

⁸ Uu kō pípe kpá uu ntaai kēmee piwóle nōj.

⁹ Kapi anóo nyé n kō, piwéése api pinnéi kpíi use use. Piwéése kai ne kori aí ne siwá páálá, ai pēe nkpeni unósi uyé mēcire kēcōpe yá, u ne Yeesu pin we.

¹⁰ Yeesu uu pēe yisi uu nyere uu u pise re: Unósi, yei kāpí we? Uka úu akópe pō paa?

¹¹ Uu u pese re: Uka úu we, Upíima. Yeesu uu u maa re: Né ám kō akópe pō pané. A n ḥme aa tōmpo. Amá kāpē kō akópe piwai rikpá.]

Yeesu yee pisoi nnéi metéi

¹² Yeesu uu kə pisoi pəe n cāpinelē pimáa kpá re: Né ne pisoi nnéi metéi le. Nkó yee né n tīkilē úu píkai kuñmaha kémee sónene, amá metéi mée ye nfáa n he kuu yé m má.

¹³ Kei ke Pifarisi api pəe u maa re: Póo ripócuruu kəpócáá aseéra lesə. In lē, ái nsímesei kaa símisi.

¹⁴ Yeesu uu pi pesə re: Mpá kam tinécúruu kənécáá nsímé n símisi, nsímesei ye mu. Li we re ne nyule kei kam n léeri ne kei kam n sī. Amá nő áni nyu kei kam n léeri ne kei kam n sī.

¹⁵ Sisoipipi metúhaane meco ke nōo túhaane. Né ám úka ne túhaane.

¹⁶ Amá in te ne ne unyine túhaane, asei kam tīkilē nen ne u túhaane. Li we re ái menécíre née ne u túhaane, tó ne Unésáa yee né n tumme ye pi.

¹⁷ Li nōinésé kémee wólaalē te pisoi pité pin linyine kəcáá nsə n símisi, nsímesei ye mu.

¹⁸ Né ne rinécúruu kəcáá aseéra leselə, Unésáa yee né n tumme un kə kənécáá aseéra lesə.

¹⁹ Api pəe u pise re: Yei ke Upósáa uú we? Yeesu uu pi pesə re: Áni né nyu áni kə Unésáa nyu. Nōn pəe né n nyu, nō kə pəe Unésáa pō kə n nyu.

²⁰ Yeesu ye anóo nnyé male un Uléécaa kəyo kémee awóótakai kəyúrī we un Nléécaasimé céesi. Ke uituŋe ūi pəe kahane n tu nnya, úka úu u tī.

Ani yé fe nəké kei kam n símpə ha

²¹ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Ne tósule. Nō kam ani né wéesi áni yé né yé, aní ne nōanékópe kpíni. Ani yé fe nəké kei kam n símpə ha.

²² Pisuifi api pəe pimecire m piseine re: Kuu nní m maa re ári yé fe təké kei kuu n símpə ha, yare u lale uké umecire kpu née?

²³ Yeesu uu pi maa re: Né ne metene nté pikó le, néen kəcáá-pə ukó. Né ne ketē nté pikó le, né ám ketē nté ukó.

²⁴ Lē nnya kam nō maa re nənsá n ḷmurei re née m̄pá píyei uwee, nō ne nōanékópe kpínine.

²⁵ Kei kapi pəe u pise re: Póo mpíí úye kəcire? Yeesu uu pi pesə re: Te íye kam mpíí mekees-me nō símaari?

²⁶ Ne nōkenécáá nsímé málé meyá kē símisi kē kə ne nō túhaane. Amá mmē kam uyee né n tumme kémee n kō ḷmane kam pisoi símisi. Asei ke uyē uu símisi.

²⁷ Amá ápi nkpani céri re Usáa nsímé kuu símisi.

²⁸ Yeesu uu pəe pi maa re: Nōn píyei Usói Kəpípi rintaásə, nō pəe céri re née m̄pá píyei uwee. Nō kə ceri re ám linékó cire líka wai, amá lē ke Sáa uu nē n céesi kam símisi.

²⁹ Tó ne uyee né n tumme tōo kesē we. Lē kuu n la ḷmane kam ye wa. Lē nnya, úu né riyá kē menécíre n we.

30 Ke Yeesu uu lē n s̄imisi, pisoi m̄eyā apí ne kefa u tene.

Pisoi p̄ee pimecire n te ne pilási

31 Kei ke Yeesu uu p̄ee Pisuifi p̄ee ne kefa u n tene maa re: Non nnésimé n tikilē, no pinépirétki yíkíyiki le.

32 Nō p̄ee nsímései ceri, nsímései mmē nn t̄iyese ani nóménécíre n te.

33 Api u p̄ese re: Tō Apiraham siyase le, ári kō píkai unyine ilasi tonele. Yo nnya kaa p̄ee re: Nō kam ani nóménécíre n te?

34 Yeesu uu pi p̄ese re: Asei kecáá, kē nō s̄imisi re usoi nkó yee akópe n wai ye akópe ulasi le.

35 Ulási úu ye mesére k̄eyo ke-i kapi u m muílē n we. Uȳopipi yee ye mesére k̄eyo-i n we.

36 Lē nnya, Kepipi ken ilási kémee nō n lesé, no meyíkíyiki nóménécíre tele.

37 Ne nyule re no Apiraham siyase le. Amá no kō p̄ee la nōké né kpu re áni nnésimé ñmurei nnya.

38 Lē ke née Unésáa kémee n yé nkó ke née s̄imisi. Lē ke nō kō nōunésáa kémee n kō ke nō kō wa.

39 Api u p̄ese re: Apiraham ye urósáa le. Yeesu uu pi maa re: In te no Apiraham sipipi le, ani Apiraham mewai n wai.

40 Menéwai nnéi yee re kē nsímései kam Uléécaa kémee n kō nō ritéíjse. Amá m̄pá ne lē, no kō p̄ee wéésile nōké né kpu. Apiraham úu p̄ee lē wai!

41 Amá nōunésáa sei mewai m̄ecō kē nō wai. Kei kapi p̄ee Yeesu p̄ese re: Ári siwásánkaipipi. Usáa use kóló kari má. Uyee nní Uléécaa.

42 Yeesu uu pi maa re: Uléécaa un p̄ee mesei Nōunésáa, no yee p̄ee né n la re ukemee kam léeri nen kō uyé nnya nté we. Ai menéla kémee kamí ka. Uyee né tumme.

43 Yo nnya káni lē kam nō n s̄imisi asei kómeli? Káni yé n fe nōké nnénóosimé kutu rińco nnya ye ni.

44 Kuníri kp̄ee nōunésáa. Nōunésáa m̄ela kani kō la nōké n wai. Hái m̄eké-m̄e kuu usoikō. Uu ye asei ritiki. Li we re asei áa ukemee we. U ye un nnóome n wai kaí ne u sá. U unóome le. Uyee kō nnóome nnéi riyíkí.

45 Kai nní lē n we nnya káni yé nsímései ke née n s̄imisi ñmurei.

46 Nō úye yee yé fe uu né nyíse re ne akópe wa? In te nsímései kam s̄imisi, yo nnya káni p̄ee ne kefa né tene?

47 Usoi nkó yee Uléécaa ukó, yé è Uléécaa nsímé kutu ricole. Ke nō áni nní upikó nnya káni Uléécaa Nsímé kutu cōlē.

Yeesu ne Apiraham kecáá nsímé

48 Pisuifi api p̄ee Yeesu p̄ese re: Ái tō mesei alari málé tōké maa re po Samarii ukó le aa kō aníri héésii?

49 Uu pi pesε re: Am aníri héesi, amá Unésáa kam tíyu waisε, nóon pεe tinékó kópu!

50 Am wéesi ké rinécúruu ríyu waisε. Unyine yee wéesi uké ríyu né waisε. Uyee kō utúhaane.

51 Asei kecáá, kē nō símisi re nkó yee nnésímé rimmúlú úu píkai kpine.

52 Kei ke Pisuifi api pεe u maa re: Tə nkpéni meyíkíyiki yénle re po aníri héesile. Apiraham ye kpule, antepuyε pōo kō kpíni. Pōo pεe nkpéni re nkó yee mpásímé rintíki úu píkai kpine!

53 Yare pō ne urósáa Apiraham yee n kpu fele né? Antepuyε pō ne kō kpínle. Yare pōo pεe úye?

54 Yeesu uu pεe pi pesε re: In te née rinécúruu ríyu waisε, ám yé ríyu yē. Amá Unésáa uyē kani mí maa re uyee Nónéléléécaa yee ríyu né waisε.

55 Ani kō pεe u nyu. Amá né ne u nyule. Nen m maa re ám u nyu, ne lē wale nóménéco unóome. Amá né ne u nyule nen kō unsímé tíkilē.

56 Nónéléléécaa Apiraham ye pεe ne mpáonare cuunkelle re u yé kam uu kénékámeyaa yenu. Uu kō mesei ke yenu, urikin ari níjensi hái.

57 Kei ke Pisuifi api pεe u pise re: Páa kahanε nkpaní iñmē kuwóó n tu, pōn pεe tee re po Apiraham yenaalē, né yo?

58 Yeesu uu pi maa re: Asei kecáá, kē nō símisi re Apiraham uké kelenε ní we, né ne pεe wele.

59 Kei kapi pεe apare kpísi re piké u tapisi. Amá uú ne pi pəlu uu Uléécaa kεyo-i léeepo uu tómpo.

9

Yeesu ye utisi unyine kapi m mári unyiyε poisε

1 Ke Yeesu uu ncée-i ní we un tósu, uu utisi unyine kapi m mári unyiyε yenu.

2 Upipiretiki api u pise re: Ucélaa, wóo kecire yee akópe wa nnya kapí ne utisi nkó mári unyiyε? Uricuruu akópe nnya né pεpεe u m mári akópe nnya?

3 Yeesu uu pi pesε re: Ai uakópe nnya, ái kō pεpεe u m mári akópe nnya. Lē kai yé n wa Uléécaa nnaŋε nké ne ukecáá ní we lin nyáni nnya kuu unyiyε.

4 Ke ituŋε ii nní ní we, li pise re tóké uyee né n tumme pikεi wa. Kεsine ye waine, úka úu yé pεe fe uké kεisi.

5 Kumúnje nkú-i kam nní ketē kecáá ní we, né ketē kecáá metéi.

6 Kuu anóo nyē pimáa mí masí, uu kεteni-i metə tukε uú ne sipérépi wai, uu unyiyε uyē inipεe pórii,

⁷ uu pεε u maa re: A n njme a ha Silowee kupore-po lihí. Silowee asei re Utume. Uu mesei yisi uu sī uú ha líhu. Kuú ha m pεεmε, uu pεé n nyáni.

⁸ Upiperecō ne pεpεe n nyu re u pεε wéleile, api pεé m píseine re: Ai nkó yεε pεe tū un wéleili?

⁹ Pico api ye re: Uyεε lo. Pico api re aaí, menyíne kapi wene. Uricuruu uu pεe re: Né njmaa lo.

¹⁰ Api pεe u pise re: Iye kai wa ke ipónípεe ií ne nkpeni nyáni?

¹¹ Uu pi pεse re: Utisi uyε kapi ye n sée re Yeesu yεε sipérépi wa, uu inípεe né póríi uu pεe né maa re: "A n njme a ha Silowee kupore-po lihí." Am sī amí ha líhu, am pεé n nyáni.

¹² Api u pise re: Yei ke utisi uyε uú we? Uu pi pεse re: Am nyu.

Pifarisi ye unyíye yεε m̄ pei nsímé písei

¹³ Api pεe utisi uyε pεe mεkεe n nyínlē ne Pifarisi kémee sī.

¹⁴ Kεyáa kē ke Yeesu uu sipérépi n wa uú ne inípεe u wúkulε yε pεe kewénteyaa le.

¹⁵ Pifarisi pōo kō pipísei u kpá re íye kai wa kuú ne nkpeni nyáni? Uu pi maa re: Sipérépi kuu inípεe né póríi, am sī amí ha líhu, am pεe nkpeni n nyáni.

¹⁶ Lē nnya ke pikεcōpε pinyinε apí maa re: Utisi uyε mewai mmé n wa úu yé fe uké Uléécaa-i n leeri. Kúu nní kewénteyaa isé rintíki nnya. Pico api re: Iye ke ukópekoó uu yé fe uu mewaisaŋa mmé mεcō wai? Kei kapi pεe anóo akó akó ne rikéné.

¹⁷ Pifarisi api kō unyíye uyε pipísei kpá re: Iye ke pōo utisi uyε inípεe pō m pōise kεcáá mūsu? Uu re: Antepu lo.

¹⁸ Mpá ne lē, Pisuifi piwéése ápi pεe la piké kō te u pεe unyíye le kuu kō nkpeni nyáni. Api pεe upikó séi

¹⁹ api pi pise re: Nóunéjmáne uyε kani n tee re nō u marile unyíye yε mesei nkoo? Iye kai wa kuu kō ne nkpeni nyáni?

²⁰ Upikó api pi pεse re: Tō u nyule re u kerópipi. Tō kō u marile unyíye.

²¹ Amá ári nyu lē kai n wa kuú ne nkpeni n nyáni, ári kō nyu wóo u pōise. Ani u pise, úu kewá, u yé fe uu uriyu kεcáá nkó símisi.

²² Pisuifi piwéése kapi wuru nnya kapi lē ma. Li we re Pisuifi piwéése yε pεe kóméinele re úye un m maa re Yeesu ke Uléécaa uu wéε, piké liute kuyómeýahaalee-i lesε.

²³ Lē nnya ke upikó apí maa re: Uu kewá, ani uricuruu pise!

²⁴ Pifarisi api kō uyε kapi m mári unyíye pipísei kpá api u maa re: A asei símisi liké Uléécaa rinyiri ritaásε. In tō, tō nyule njmaa re utisi uyε ukópekoó le.

²⁵ Uu pεe pi pεse re: Un ukópekoó, nē ám nyu. Amá likei lisε kam nyu re ne pεe unyíye le nēn kō pεe nkpeni nyáni.

²⁶ Api pεε u pise re: Yo kuu pó wa? Iye kuú ne inípεe pó wúkule?

²⁷ Uu pi pesε re: Ne pisímé nō masile áni kutu né ricø. Yo nnyá kaní la kέ kó pisímé rikpá nöké kð? Néé nð ne kó lale nöké panse upipiretiki?

²⁸ Kei kapi alέ u rikápáá api re: Póo uyε upiretiki. Amá tð ne Moisi pipiretiki le.

²⁹ Tó nyule re Uléécaa ye ne Moisi símisile. Amá ári nyu ricuruu méye ke nkó póo léeri.

³⁰ Unyíyε yεe mí peí uu pi maa re: Lelεe pírí né n we yεe re áni nyu méye kuu léeri, uu kó pεe tíyesε inénípεe iñ n nyáni.

³¹ Tó nyule re Uléécaa úu ye ukópekoó ne kutu ricø, amá nkó yεe ríyu u n waiselé un umela wai kuu ye kutu ricø.

³² Kaí ne n weme, ári píkai kómaalé te unyine ye tíyesε usoi kapi m mári unyíyε uu ye kó yenu.

³³ Utisi nkó unsá pεe Uléécaa kémee n leeri, úu yé pεe fe uké linyinε wa.

³⁴ Api u pesε re: Hái kapí ne pó mári kaa akópe kémee pólalé. Póo yé pεe nkpéni tð céesi, néé yo? Api pεe kuyómeýhaalee-i u lese.

Pifarisi rinyiyε

³⁵ Yeesu uu kóm te pi utisi uyε lesε. Uú ne utisi uyε sánε uu u pise re: Po Usoi Kepipi ne kεfa tεnεlεe?

³⁶ Uu Yeesu pesε re: Uyεe úye, Upíima? A né símisi kέ ne kεfa u tεnε.

³⁷ Yeesu uu u pesε re: Uyε kaa nní nyáni, uyεe nní ne pó símisi.

³⁸ Kei kuu pεe re: Ne ne kεfa pó tεnεlε, Upíima. Uu pεe Yeesu kenyale-i wúla uu ríyu u waisε.

³⁹ Yeesu uu pεe re: Ne keté kεcáá kale kέ ne pisoi túhaanε, pεpεe n nyínlé piké n nyáni, pεpεe n nyáni pðókέ nyílinu.

⁴⁰ Pifarisi pinyine ye pεe ukékúrí wele. Kapi anóo nyε n kð, api u pise re: Yare tð ne kó pinyíyε le, néé íye?

⁴¹ Yeesu uu pi pesε re: Non pεe pinyíyε, áni yé pεe akópe m má. Amá nō ye maa re nō nyánile nnyá ke nðanékópε aa nðkenécéáá we.

10

Useeše ne isáñ kenyáru

¹ Yeesu uu re: Asei kεcáá, kέ nō símisi re usoi nkó yεe úu rinənəo-mē ne kusáñlee-i n lompo, amá uu pεe kuwélé féé ne lompo ye uya ne usoi kpááree le.

² Amá nkó yεe ne rinənəo n lompo yεe useesé.

³ Tinənəo uméré yεe useesé tinənəo hánnele, isáñ ii umeté kom, uye uu pεe m̄pá uisanj íye rinyiri séi uú ne i leepo.

⁴ Un uikó nnéí pilésəpə m masí, uu pεε ikekpē wai. Kii nní umetē n nyu nnyá, ii pεε u n tikilē.

⁵ Ii ye píkai usoi nkó kii n nyu ritiki. Amá ketaa-pə kii ye u kaasə, kíi nní pisáne metē n nyu nnyá.

⁶ Yeesu uu kenyárū nké pisoi pεε kutu u n cólē wai, amá ápi ceri lē kuu n la uké male.

Yeesu yee uséesē səne

⁷ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Asei kecáá, kέ nō símisi re néé kusáñlee rinənəo.

⁸ Pε nnéí pεe n ka apí ne né tise ye piyaa ne pisoi kpááree le, amá isánj íi ne kutu pi ricə.

⁹ Néé rinənəo. Uyee né mmé rintíki uú ne lompə ríyu kai yé lo. U yéé lompəle uu lééri uu kə liluke-luke m má.

¹⁰ Piya ne pikópe ne picaainkəe ḥmane nnyá ke uyaa uu ye ka. Amá né ne kale re isánj iké nfáa yé nké ne i m pom.

¹¹ Néé uséesē səne. Uséesē səne yéè felə uu uisee nkəpə yósu uu kpi.

¹² Usáne kapi n kpísi un keisi úu uséesē yíkíyiki, ái kə uyee usete. U ye kúkpə yenlə kun wemə, uu isánj yá uu wuru. Kúkpə pəo pεe isánj lakasente aku yékááse.

¹³ Kai nní siwóó ḥmane nnyá kuu keisi, úu isánj kecáá nfasimé nkə wai.

¹⁴ Néé uséesē səne. Ne inésánj nyule, iyē in kə né nyu

¹⁵ yare ke Unésáa uu né n nyu néen kə Unésáa uyē nyu meco. Né fe am inésánj nkəpə yósu am kpi.

¹⁶ Ne kə isánj icə málə ye iि kusáñlee nkú-i n we. Li pise re kέ kə iyē wélaame. I yé menétē kō, ai wai kusáñlee kuse ne uséesē usē.

¹⁷ Sáa ye né lale re ne ḥmurei re kέ kpu kέ pεe kə nfáa piyéne rikpá nnyá.

¹⁸ Uka úu nfáa né yósu. Néé rinécúruu ḥmurei re kέ kpu. Ne nnañe málə nen yé kpu am kə limemáá nfáa yenu. Lē ke Unésáa uu né n forii re kέ wa ye lē.

¹⁹ Nsímé mmé nnyá, Pisuifi api kə Yeesu kecáá anóo akó akó n símaankəe.

²⁰ Pimeyá api re: U aníri héesile, u isəhə torile. Yo nnyá kani kutu u cəlē?

²¹ Picə api re: Un pεe aníri n héesi, úu yé pεe nní n símisi. Kuníri yé fe aku unyíye inipεe wúkuləe?

Pisuifi ye Yeesu kesi

²² Nnyiyé kumúñé-i kapi keyáa kenyinə Yerusaləm-i Uléécaa keyə inyóonse anyá wai.

²³ Yeesu un we un Uléécaa keyə-i Saloməo imelə apolə metene nyér ei.

²⁴ Pisuifi api pεε kekále u wai api u pise re: Ne keyo-po kaa yé lē tó n séélē tón táikée? In te pōo uyē ke Uléécaa uu n wéé, a ró símisi kekéripi cáká-cáká.

²⁵ Yeesu uu pi pese re: Ne lē pisímé nó masile ani yúlu. Mewai kaní ne Unésáa nnajé n wapisi yε nyísele re asei kam símisi.

²⁶ Amá ke nő áni nní inésáñ nnya, áni ηmurei.

²⁷ Inésáñ yèè menétē konle. Né ne kō i nyule, ii yε kō né tiki.

²⁸ Nfáa teneciré kam i hε, ii píkai kpine, úka úu yé kō fe uké anénípe-i i yosí.

²⁹ Unésáa yee né i mí pa yε mítá úye felε. Úka úu yé fe uké Unésáa anipe-i i yosí.

³⁰ Tō ne Sáa tó ye usoi use le.

³¹ Kei ke Pisuifi api kō apare pikpíké rikpá re piké u tapisi.

³² Yeesu uu pεe pi maa re: Ne mewai sōne meyā mee Sáa kémee n léeri nó nyísele. Mekcōpe méye nnya kaní la nöké apare né tapisi?

³³ Api u pese re: Ai mewai sōne méka nnya karí la tōké apare pō tapisi tōké kpu, amá kaa Uléécaa n lámaankée nnya yε ni. Pō kesoipipi, aa mepóciře n nyáni re pō Uléécaa le.

³⁴ Yeesu uu pi pese re: Ai nōinésé kémee wólaalē te Uléécaa yε maa re:

Nō keyómeCAA sipipi lee?

³⁵ Tō nyule re ápi yé fe piké lē ke Nléécaasimé ritelé ari mí ma tinne. Isé ritelé yε pē ke Uléécaa uú pεé ne n símisi sée re keyómeCAA sipipi.

³⁶ Sáa yee né wéé uu ketē kecáá né tumti. Yo nnya kam yé maa re ne Uléécaa Kepipi le ani pεe re Uléécaa kam lámaankée?

³⁷ In te ái Unésáa mewai kam wai, áni kape ne kεfa né tene.

³⁸ Amá in te mē kam wai, mítá nōnsá n la nöké ne kεfa né tene, ani kō mē kerí ne kεfa tene, ani pεe kekéripi ceru re Unésáa yε kēnémee wele, néen kō Unésáa kémee we.

³⁹ Api kō n náási piké u tī, amá uú ne pi ηméheree.

⁴⁰ Kei ke Yeesu uu kō yisi uu Yuritee nkoi pitéñ pele, uú ha kei ke Yohani uú pεe mēkēe pisoi míni n wóle tone.

⁴¹ Pisoi kulúi pin kei ukemee sónaapō api yε re: Yohani úu mewaisaŋa méka wa. Amá mmē nnéí kuu utisi nkó kecáá mí ma yε asei ritikile.

⁴² Kei ke pisoi meyā api pεé ne Yeesu kεfa tene.

11

Lasaa nkpo kecáá nsímé

¹ Utisi unyine yee pεé we un pōólú, api yε u séi re Lasaa. Maari ne umáa Marita kuyu Petanii-pō kuú pεé we.

² Maari uyee Upiima ana tulaali kōnu uú ne unnyúpi tinne. Uuyei Lasaa yee pεe pōólú.

³ Lasaa piyei pē keté api Yeesu kémee tum apí ha u maa re: Upíima, usoi uyē kaa nní n la yé pósulú.

⁴ Ké Yeesu uu nsímé mmē n kō, uu re: Ai nkpo itoi kuu pósulú, amá Uléécaa uké ne ríyu n yé nnya kuu pósulú. Kei kai yé kō ne Uléécaa Kepipi ríyu waise.

⁵ Yeesu yé pée Marita ne uwá Maari ne Lasaa lale.

⁶ Kuu pikóme mí masí re Lasaa yé pósulú memáá, uu kei kuú pée ní we siyáa sité ketónē kpá.

⁷ Uu pée upipiretiki maa re: Téké Yutee keté-mé pélé.

⁸ Upipiretiki api u pese re: Ucélaa, ái kahane n nájai ke Pisuifi api pée kei-po la piké apare pó tapisi piké kpu. Kei kaa kō la poéké pélé née?

⁹ Yeesu uu pi pese re: Kai yé nní n weesi, ituŋe yé leemelé née ūi yé leeme? Úye un ne metuŋeteí n sóne, úu yé rikpou. Li we re u yé keté nké kecáá metéí n nyánile.

¹⁰ Amá úye un kesine n sóne, u yé rikpoule re metéí áme ukeméé we nnya.

¹¹ Ké Yeesu uu lě pimáa mí masí, uu kō kpá re: Urósáne Lasaa yé lónile. Ne sinle ké ha u yónse.

¹² Upipiretiki api u maa re: Upíima, in te u lónile, u yé pei.

¹³ Lasaa nkpo nsímé ke Yeesu uu lě tee. Upipiretiki pósan músu re nnóni yíkíyiki nsímé kuu símisi.

¹⁴ Yeesu uu pée pi luru re: Lasaa yé kpule.

¹⁵ Nō nnya kai né láárú re ám pée likumúnjé kpe-i kei we. Li lě wale re nöké ne kefa né n tene nnya. Téké nkpéni ukemee tómpo.

¹⁶ Kei ke Tomaa kapi rinyíri n hē re Usika uu pée pipiretiki tóraa maa re: Ani mpó tóoké kō ha, tó ne uyé tóké ha kesé kpu.

Yeesu yé nkpo-i yukuse, uyee kō nfāa

¹⁷ Ké Yeesu uu n tuipo, uu kóm te Lasaa yé nhóré kémee siyáa sina piwai masile.

¹⁸ Petanii yé ne Yerusalém kólenle yare kilometiri pitaani kumúnjé.

¹⁹ Pisuifi meyā yé pée Marita ne Maari piyáhaa kale piké piuyeí nkpo pi riýakase.

²⁰ Ké Marita uu n kō te Yeesu yé nnyáã waime, uu yisi uu utépeí, Maari pós kéyó-i tone.

²¹ Marita uu Yeesu maa re: Upíima, pón pée nté n we, unéyéí úu yé pée kpu.

²² Amá ne nyule re mítá nkpéni, Uléécaa yé lě nnéí kaa u m piseñé pós pa.

²³ Yeesu uu u maa re: Upóyéí yé nkpo kémee yisine.

²⁴ Marita uu re: Ne nyule re u yé kam uu keyáa tóraa ketúnjé ke pikpokpo api n yisine yisi.

25 Yeesu uu u maa re: Néé ye pikpəkpo yukuse, néé kō nfáa. Usoi nkó yee ne kefa né n tene ye nfáa waine, mítá un píyei n kpu.

26 Nkó yee nfáa m má un pée ne kefa né tenelē úu pikai kpine. Pó lē ñmuréii?

27 Marita uu u pesé re: Ëee Upíima, ne ne kefa tene re pó ke Uléécaa uu wéé. Póo Uléécaa Kepipi kee keté kecáá mékame m má.

Yeesu ye té

28 Ke Marita uu lē pimáa mí masí, uu yisi uu tómpo, uú ha uwá Maari séi uu u wéí-wéí re: Ucélaa ye kale, u pó séile.

29 Ke Maari uu lē n kó, uu mesé ne mesé yisi uu Yeesu tépei.

30 Yeesu úu pée kahane kuyu kpe-i n lompo. Kei ke Marita uú pée ne u rinsáne cire kuú pée kó ne lē we.

31 Pisuifi pée pée Maari keyo-i ní we pin nkpo u yáasi, api yénu re u riwakasile uu léepo. Api yisi apí u tiki. Pi pée lē múslue re rikpíi-i kuu sí uké ha té.

32 Ke Maari uu kei ke Yeesu uu ní we n tuipo, uu uana metene lólu uu u maa re: Upíima, pón pée nté n we, unéyéi úu yé pée kpu.

33 Ke Yeesu uu n yé te Maari ye ténilé, Pisuifi pée u rintíkipo pón kó téni, ai u lémesi uripoo ari caai hái,

34 uu pée pi pise re: Yei kani u wa? Api u pesé re: A kam a yé, Upíima.

35 Yeesu uu téni.

36 Pisuifi api pée re: A tíye u pée u la kpa!

37 Pikecōpe pinyiné pón re: Uyee unyíye inipée n wúkulé úu yé pée fe uu wai usoi nkó úu ye kpuu?

Yeesu ye Lasaa nfáa peséme

38 Ai Yeesu pilémaa kpá, uripoo ari caai hái uu yisi uu rikpíi-i tómpo. Kuparepoo kunyiné ye ku kapi nnóo-i mepare riñfi.

39 Yeesu uu pi maa re: Ani kepare lese. Ukpəkpo uyéi, Marita uu Yeesu maa re: U nkpéni pikpáhai masí, Upíima. Kuú ne n kpu, li siyáa sina piwai masile.

40 Yeesu uu u pesé re: Am pó maa re pón ne kefa n tene, pó yé te Uléécaa ye ríyu málée?

41 Kei kapi pée kepare wúkulé, Yeesu uu keléécaa weríí uu re: Sáa, ne pó pónese re po ne kutu né ricó nnya.

42 Né ne nyule re mesére kaá ne kutu né cólé. Amá pisoi riwúi piíma ntí tee nní né n kálaalé nnya kam lē ma re piké fe piké ne kefa tene re pón né tumme nnya.

43 Kuu lē pimáa mí masí, uu cáái ai cá re: Lasaa, a leemé!

⁴⁴ Usoi uu kei nní yisi uu léeri, uana ne uanipe an sisáñjáápampi pílaankéelé, ukéyu kén kusáñjáá yáriilé. Yeesu uu pée pi maa re: Ani u fénneñte ani u yá uké tómpo.

Pisuifi piwéésé ye rinóo riſe wa piké Yeesu tí

⁴⁵ Pisuifi meyá pée Maari keyo-i n hápo api lé ke Yeesu uu n wa yenu, apí ne kefa u tene.

⁴⁶ Amá picó póo sí, apí ha lé ke Yeesu uu n wa Pifarisi keenkeee.

⁴⁷ Kei ke péepe yé Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne Pifarisi api pitúhaane píima cápine api re: Iye kari wainé? Usoi nkó yé mewaisaña wapisile hái!

⁴⁸ Tón n tíye un lé n wai, pisoi nnéí yé ne kefa u tene, Róm pikó api pée weri api Uléécaa keyo foru apí ne kuróyu péné.

⁴⁹ Pisuifi piwéésé pée use kapi yé séé re Kayifu. Uyeé pée kuñmë kpé Uléécaa isina tú. Uyé uu pée pi maa re: Ani nká kómei!

⁵⁰ Ani yé te li ne kutosi ná we re usoi use uké nónnenéí nkpo kpu, kuyu nnéí áku kape ne méwoo rinséé nnyaa?

⁵¹ Ai re ukemúnjé cire kuú ne lé ma. Kai nní uyee pée likumúnjé kpé-i Uléécaa usina nnyaa kuú ne Uléécaa rinyiri símisi re Yeesu yee Pisuifi kecáá kpine.

⁵² Ai kó Pisuifi kecáá ñmane nnyaa kuu kpine, amá li pise re uké kpu uké ne Uléécaa sipipi see keté nnéí kecáá n yekalé cápine siké panse pisoi pise.

⁵³ Ká ne keyáá ké n kpísi, Pisuifi piwéésé api rinóo riſe wai re piké Yeesu kpu.

⁵⁴ Lé nnyaa, Yeesu úu yé pée Pisuifi kecōpe pinyérei rikpá piké u n nyáni. Uu pée yisi uu keté kenyine kee ne kucesi kóima n kólé-më téj, u ne upipiretiki apí ha kei-po n we. Pi yé kei séé re Efirayim.

⁵⁵ Isirayeeeli pikó nkpo melóó anyá yé pée nyahaimele. Lé nnyaa ke kei pikó meyá api yisi api Yerusalem sí te piké ha inyóonse inyekii wa anyá aké kelene tu.

⁵⁶ Api Yeesu wélaankée, api pée Uléécaa keyo-i n we pin pée pimecōpecire píseine re: N-ye kani músu? Yare u yé kam néé úu yé kam?

⁵⁷ Péepe yé Uléécaa inyóonse n wa piwéésé ne Pifarisi yé pée rinóo piheé masile re: Uye un ukeló n nyu, uké símisi piké fe piké u tí.

12

*Maari yé Yeesu ana kecáá tulaali kooñu
(Matiyee 26:6-13; Mariki 14:3-9)*

¹ Lin tiselé siyáa sikpuulú piké kelene nkpo melóó anyá li, Yeesu uu yisi uu Petanii tómpo. Kei ke Lasaa kuú pée pikpokpo kémee n yukuse uu we.

² Api kusáne u wai, Marita un iluke hooñente, Lasaa paoñ papee iluke keluke-i Yeesu kekúri ntu kecöpe we.

³ Maari uu pee tulaali pape-pape yee nnéí píima m má kenúmípi kpísi, uu Yeesu ana kecáá kooñi uu pee unnyúpi ne Yeesu ana tinne. Tulaali kukpaháaku keyo yipu.

⁴ Yeesu pipiretiki kecöpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyøeti yee n ka uu Yeesu piláaro anipe-i wai, uu pee re:

⁵ Yo nnya kápi tulaali pape-pape nkó yáá ne nnéí píima piké siwóó píwekøó he?

⁶ Ai re píwekøó nfasiimé kuu wai nnya kuu lë ma. U pee uyaa le. Kuu nní kuwóólo m muílë nnya, u ye pee lë kapi kèmeen waipo yáailé.

⁷ Yeesu uu u maa re: A unósi nkó riyá séeé! U lë wale un ne keyáa kë kapi nhóre-i né n tanine müsu.

⁸ Mesére ke píwekøó api yé nökénékúri n we, amá nē ám mesére nökénékúri wene.

Pi rinðo rise wa re piké Lasaa kpu

⁹ Pisuifi kulúi ye pee kó te Yeesu ye Petanii-i we. Api sí kulúi, ái uyë ñmane nnya, amá piké kó ne Lasaa kuu pikpøkpø kèmeen yukuse n yé nnya.

¹⁰ Peee ye Uléécaa inyóonse n wa piwéésé api símisi ái tone re piké kó Lasaa pð kó kpu

¹¹ re Pisuifi meyä ye pee pi yálenle pin uyë nnya Yeesu ne kefa tene.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40)

¹² Kai koso n weesi, pisoi kulúi píima pee nkpo melóó anyá pinyánei n hápo, api kóm te Yeesu ye Yerusalem-i sónepo.

¹³ Api pinnéí atenepai kpasi api síka apí ne u tépei, pin cáái re: Osanna! Ani uyee n sónti ne Upíima rinyiri ritááse. Uyee Isirayeeли pikó uyøapi.

¹⁴ Yeesu uu keminaapipi kenyiné yenu, uu kekecáá tone yare kai n wðlaalë te:

¹⁵ Nñ Siyøo kuyu pikó,
iwame ií kape nò wa.

Ani ripai, nòunéyøopi yee nní keminaayaha kepipi kecáá tu un ne weme.

¹⁶ Upipiretiki ápi pee lelee n wai asei kó kelen. Amá ke Uléécaa uu Yeesu ríyu n waise kapi pee léise re lë ke pisoi api nní u n wa kai pee mekees-me ukecáá wðlaalë.

¹⁷ Pë nnéí pee pee Yeesu kekúri n we kumúnjé kpe-i kuú pee Lasaa nhóre-i n sée uu léséri uu kó pikpøkpø kèmeen u yukuse, api lë kapi n yé pisoi keenkëe.

¹⁸ Lë nnya ke pisoi riwuñ ari pitépei u ha. Pisoi ye pee kónle re u mewaisaña më wale.

¹⁹ Pifarisi api p  e s  maane re: N   ny  ni re m  ewoo kani wai. Pisoii nn  i p  e nn  i u tikil  .

Pikirəki pinyine yə la piké Yeesu yə

²⁰ Pikireki pinyine pô ne kô pee anyâ kumûnjé kpê-i pêpees Yerusalém ní ha piké ha Uléécaa yáási kecôpe wele.

²¹ Api Kalilee kētē-pō Petisayita ukó Filipū kékúrī nyəsópō api u maa re: Urósáa, tō peé la re táké Yeesu yē.

²² Filipu uu sí uú ha lë Antiree símisi, piketé apí ha ne Yeesu símisi.

²³Yeesu uu pi pese re: Li nkpéni itunjé tule re Usoi Képípi kéké riyú yé.

²⁴ Asei k^ecáá, k^e nó símisi re tiluk^epipi tinsá n loó tiké kpu, timecire kari ye n we. Amá tin n kpu, ti ye apipi kulúi marile.

²⁵ Nkó yee unfaa n la yé kam uu n fómni. Amá nkó yee úu këtë nté unfaa n kpísi uké waisé linyiné, úu n fómniné, amá nfáa teneciré kuu yénuné.

²⁶ Uye un n̄ la uké pikei né wa, uké né n̄ tikilē. Kei kam n̄ we ke unékeikó pōo kō sónti uké n̄ we. Uye un pikei né n̄ wai, Sáa yé ríyu u waisé.

Yeesu yε unkpo nsímé simisi

²⁷ Lẽ mémáá, Yeesu uu p  e re: Tin  p  o y   nk  p  ni caailende. N   nk  p  ni re íye? Te S  a, kape t  y  e k   nt  o  si itu  e nny   k  m  ee lomp   n  e  ? L   nnya kam k   p  e ka.

²⁸ Sáa, a ripónyíri ritaásé! Kei ke meté menyiné ame keyómecaa-pó leemé ame re: Ne pítáásé ri masile, né kó pítáásé rikpáne.

²⁹ Pisoí pεε kei n cápinelẽ api lẽ kom api re: Ikónε yεε ηmurei. Picó api re: Uléécaatumε unyine yεε ne u símisi!

³⁰ Kei kε Yeesu uu pεe pi maa re: Ai n̄e nnyā kε metē mmé ame
léemε, qmá n̄z nnyā vε ni.

³¹ Nkpéni ke itunę ii tu re piké ne kêté nké pisoi túhaane. Nkpéni ke itunę ii tu re piké kêté uyɔɔpi lakase.

³² Amá kumúné kpe-i kapi keléecaa né n síkané, né né tíyesen pisoí nnéí aní kénémee werí.

³³ Nkpa mmē kuu n sānti uké n kpu nsímé kuu lē ni símisí.

³⁴ Pisoí pée n cápinelé api u pese re: To irósé ritelé-i kénéle re mesére ke uyé ke Uléécaa uu n wéé uu yé nfáa m má. Yo nnya ke poo pée re: Li pise re piké Usói Képípi keléécaa risíka? Wóo pée nkpéni Usói Képípi kë?

³⁵ Yeesu uu pi pese re: Metéí ye kó ne nókenécópe wele. Amá áme pée nájaine. Ani nkpéni ke metéí ame nní n we n sóne, kujmaha áku kape ne nó rinkáikai nnya. Nkó yee kujmaha-i n sóne úu nyu méye kuu sí.

³⁶ Lẽ nnya, kani nkpéni nní metéí m má, ani ne kefa me tene ne oké ne m panse metéí sipipi nnya.

Ké Yeesu uu lẽ pimáa mí masí, uu támpo uú ne ketaa pi wai uú ha pésu.

Pisuifi ápi Yeesu ne kefa tene

³⁷ Mpá kuu mewaisanja kuluí pikeyu-i n wapisi, ápi ñmurei piké ne kefa u tene.

³⁸ Lẽ ke antepu Esayi uu pée mekeet ní ma kai lẽ wa re:
Upíima, wóo ntásímé kari n símisi ñmurei?

Uye ke Upíima uu unnahe kuú ne n keisi nyíse?

³⁹ Lelée n tíyese kápi yé ne n fe piké ne kefa n tene yee lẽ ke Esayi uu kó mí maa re:

⁴⁰ Uléécaa ye pi nyiinsele re ápi kapé ne n nyáni nnya.

U pimesohó yariile re ápi kapé ne líka asei n kó nnya.

Insá lẽ, pi yé ukemeé ha uu pi póise.

⁴¹ Ke Esayi uu Upíima meyoópi n yé nnya kuu fe uu lẽ male.

⁴² Mpá ne lẽ, Pisuifi piwéése kecöpe, meyá ye pée ne kefa Yeesu tenele. Amá Pifarisi nnya, ápi ye pée pisoi kecöpe lẽ ma re pi yé kuyómeýahaalee-i pi lakase nnya.

⁴³ Pi pée lale pisoi piké ye ríyu pi waise ai tósu ke Uléécaa uu yé ríyu pi n waise.

Yeesu ye unsímé ne ketahai rikéné

⁴⁴ Lẽ memáá, Yeesu uu pée cáái re: Nkó yee ne kefa né n tene úu ne nén ñmane kefa tene. Asei kecáá, uyee né n tumme kuu kó ne kefa tene.

⁴⁵ Nkó yee né n nyáni ye uyee né n tumme nyánile.

⁴⁶ Né ne metéí le. Ne keté kecáá kale re uyee ne kefa né n tene úu kapé kumaha-i n we.

⁴⁷ Uye un nnésímé n kó unsá n tintiki, ái néee ne u túhaanen. Am keté kecáá ka re kó ne pisoi túhaan, amá ne ka re kó piriyu lo.

⁴⁸ Nkó yee né n yé, úu kó nnésímé pakarelé yé utúhaane málé. Nsímé mmé kam nní n símisi mée ha ne keyáa tóroo ketúné u túhaanen.

⁴⁹ Ái kénémúñé ciré kamí ne símisi. Amá, Sáa yee né n tumme yee uricuruu lẽ kam yé n símisi ne lẽ kecáá kam yé n céesi né forii.

⁵⁰ Ne kó nyu re lẽ kuu n forii yé nfáa teneciré hele. Lẽ nnya, ne yé lẽ kam n símisi símisile yare ke Unésáa uu né n forii.

¹ Lin ne weesine piké ne nkpo meloo anyá li, Yeesu un nyu re uituŋe ye tule re uké keté nké kecáá yisi uké Usáa-i pele, uu pée upisoi pée keté kecáá n we un pi la, meyánsei píla kpá ne kétó-po.

² Kai nnyáó n wa, u ne upipiretiki pin tū pin iluke le. Kuníri póon Simao Isikariyáoti uñmáne Yutasi kefa-i piwai masí re uké u tí uké upilaaró pa.

³ Yeesu ricuruu ye pée nyule re Sáa Uléécaa kémee kuu léeri, ukemee kuu kó pele, un kó nyu re Sáa Uléécaa ye mágá yo uanipe-i wale.

⁴ Uu pée keluke-i yisi uu ukutukanka cícaá mahani uu kúpəpəú kpísi uu kehale-i té

⁵ uu pée limemáá kucári maa kunyine-i míni súúni, uu upipiretiki ana piheere loni, uu kó ne kúpəpəú kuu kehale-i rinté pitinnente loni.

⁶ Uu Simao Piyeet tulu, uyé uu u maa re: Pó Upíima, ái póo yé pée meníje né ána heere!

⁷ Yeesu uu pée u pesé re: Aa lë kam nní n wai asei kómei kelené. Amá pó kam aa kepiré kom.

⁸ Piyeet uu u maa re: Ai we kpáráa re pöké né ána heere. Yeesu uu u pesé re: Nensá kó pó n heere, tó ne mpó ári yé fe tóké linyine ripéne.

⁹ Kei ke Simao Piyeet uu pée u maa re: In lee ni, ái ána ñmane kaa yé né heere, Upíima, ne anípe ne ríyu kaa yé ne ripéne!

¹⁰ Usoi nkó yee piwóle mí masí úu ye kó n wéesi uké piwóle rikpá. [Insá ána kuu yé heere.] U wípiŋe nnéí wólele uu funi. Né ne piwóle masile ani funi, amá ái pée nónnénéí.

¹¹ Yeesu ye pée uyee piláaró anipe-i u n wainé pinyuwé máálénle. Lë nnya kuú maa re: Amá ái pée nónnénéí kani wóle ani funi.

¹² Kuu upipiretiki ana piheere mí masí uu kó ukutukanka cícaá pitane pesé, uu keluke-i ketóné pele, uu pi pise re: Nø lë kam nní nó n wa asei konlé nní?

¹³ Nø né sélei re Ucelaa ne Upíima. Nø alari málé. Ne mesei lë le.

¹⁴ Néé nní Nóunépiima ne Nóunécélaa. Néen ána nó n heere, li pise re nóoké ye kó nóménéçépecire ána heerentene.

¹⁵ Nø lë nò nyísele nóoké ye kó ne n wapaane yare kam nò n wa mécó nnya.

¹⁶ Asei kecáá, ké nò símisi re ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Utumé úka úu ye uyee u n tū n fe.

¹⁷ Nø nkpéni lë nnéí nyule. Nø kpére likecáá sóne, nò nkíñniyé yé.

¹⁸ Ai nónnénéí kamí ne máné. Ne pë kam n wéee nyule. Amá li pise re lelee Nléécaasimé ritelé-i n wólaalé liké wa. Lelee re:

Tó ne uyé tóo ricáripi rise-i iluke n le ye ne né panse.

19 Nε nkpéni nsímé mmú nó símisile nké kelenε kam. Nn píyei n ka, ani pεe ḥmurei re née m̄pá píyei uwee.

20 Asei kεcáá, kε nō símisi re uyee unétume n̄ yəsí ye né yəsile. Uyee kə né n̄ yəsí ye uyee né n tumme yəsile.

*Yeesu ye símisi re Yutasi yé piláaro anipe-i u wa
(Matiyee 26:20-25; Mariki 14:17-21; Luki 22:21-23)*

21 Kε Yeesu uu anóo nyē pimáa m̄ masí, uripəo ari caai uu re: Asei kεcáá, kε nō símisi re nōkenécpə unyine yé pinéláaro anipe-i né wa.

22 Kei ke upipiretiki api pεe síyu-i pinyáneine l̄o pin píseine re úye kuú ne māne?

23 Likumúnjé kpe-i, Yeesu pipiretiki kεcəpə usε kuú pεe meyā n̄ la un ukεcáá finu.

24 Siməo Piyee uu ukuwéé-m̄ paípo uu u pise re úye kuú ne māne.

25 Kei ke uyē uu pεe Yeesu kεcáá finepo uu u pise re: Upíima, úye kaá ne māne?

26 Yeesu uu u pesε re: Né kεkpónópi iyéhe rita. Uyē kam ke ní pane, uyee lo. Uu pεe kεkpónópi iyéhe ta uu Siməo Isikariyəoti unjmáne Yutasi ke pa.

27 Kε Yutasi uu kεkpónópi k̄ l̄ n̄ yəsí, Setani uu u loni. Yeesu uu pεe u maa re: A ha mεkεe l̄ kaa mewai m má wa.

28 P̄ nnéí pεe kεlukε kε-i n̄ we kεcəpə úka úu kō yo nnya kuu l̄ u ma.

29 Yutasi yee pεe pikuwóólo mūílē. L̄ nnya ke pimeyā api musí re Yeesu yε u pisele re uké ha l̄ kai anyā kέmee pi m pise l̄. Picə p̄o mūsu re née u u maa re uké linyine kpísi uké píwekō pa.

30 Yutasi uu kεkpónópi kpísi uu mesε ne mesε leepo. Likumúnjé kpe-i, lin kesine wa.

Isé fale kεcáá nsímé

31 Kε Yutasi uu piléepo m̄ masí, Yeesu uu re: Li nkpéni Usoi Kεpipi ríyu waisε, ai kō kε nnya Uléécaa p̄o kō ríyu waisε.

32 Lin uyē nnya Uléécaa ríyu n waisε, Uléécaa ricuruu yé kō uyē ríyu waisε. Ai kō nájaine uké ne l̄ n wa.

33 Sinépipi, nkáripi kam kō nōkenémee pitónε kpánε. Nō kam ani né wééssi. Yare kam Pisuifi pimáa m̄ masí re: Ani yé fe nəkέ kei kam n s̄i ha, limεcə kam kō nkpéni n̄ maane.

34 Isé fale kam nō pálē te: Ani n lakaanε. Nōkέ kō n lakaanε yare ke née nō n̄ la mεcə.

35 Non n lakaanε ke m̄pá úye uu yé yé te n̄ pinépirεtiki le.

Yeesu ye símisi re Piyee yé u kési re úu u nyu

³⁶ Simao Piyee uu p̄ee u pise re: Yei kaa s̄i, Upíima? Yeesu uu u p̄ese re: Aa yé nkáni fe p̄oké kei kam n s̄i ha, amá p̄o kam aa k̄epire né t̄ikipo.

³⁷ Kei ke Piyee uu k̄o u pise re: Yo nnya kám yé fe k̄e nk̄peni p̄o ritiki, Upíima? Te in nk̄po ye mu, né mp̄ókpo kpu!

³⁸ Yeesu uu u p̄ese re: In te nk̄po ye mu, p̄o nnékp̄o kpu, né yo? Asei k̄ecáá, k̄e p̄o símisi re icá iké kelene n kooi, p̄o k̄esi metaani re áa né nyu.

14

Yeesu yee ncée kapi ye ne Sáa Uléécaa-i n̄ ha

¹ Yeesu uu k̄o upipiretiki pimáa kpá re: N̄orinép̄o ári kap̄e n caail̄. Ani Uléécaa ne kefa t̄ene ani k̄o né ne kefa t̄ene.

² Sitóne ye Unésáa k̄eyo-i kulúi wele. Ne sinle k̄e ha ketóne n̄o nyáonse. Insá p̄ee l̄, ám yé p̄ee n̄o símisi re ne sinle k̄e ha ketóne n̄o nyáonse.

³ Nen n ha ketóne pinyáonse n̄o m masí, ne p̄eerile k̄e n̄o kp̄isi k̄e ne ripéne, n̄o k̄e kei kam n̄i we n we nnya.

⁴ N̄o k̄o kei kam n̄i ncee nyule.

⁵ Tomaa uu p̄ee u maa re: Upíima, ári nyu kei kaa n s̄i, iye kari yé wa t̄oké ne lincee n nyu?

⁶ Yeesu uu u p̄ese re: Né ncée, né nsímései, né nfáa. Uka úu we yee yé Sáa Uléécaa-i n̄ ha kái né kuú ne ritiki.

⁷ N̄on p̄ee né n nyu, n̄o p̄ee k̄o Unésáa n nyu. Kaí ne neni n kp̄isi, n̄o u nyule ani k̄o u yenu.

⁸ Filipu p̄o p̄ee re: Upíima, p̄o kp̄ere Sáa ró nyíse, lee ne ró piyé.

⁹ Yeesu uu u maa re: Filipu, hái ái neni-me ke tó ne nn̄ arí we, áa k̄o p̄ee né nyuu? Nkó yee né n yé ye Unésáa yenle. Iye kai wa kaa p̄ee ne maa re k̄e Sáa n̄o nyíse?

¹⁰ Aa ne kefa t̄ene re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemee we uyé un k̄o k̄enémee we né yo? Nsímé mmú kam nní k̄o n símisi n̄n k̄enémee léeri. Amá Sáa yee k̄enémee n̄ we yee umewai wai.

¹¹ Ani ne kefa t̄ene re ne Unésáa k̄emee wele, Unésáa p̄oón k̄o k̄enémee we. Mpá n̄onsá ne l̄ kefa n tenene, ani ne l̄ kam n wai nnya kefa né t̄ene.

¹² Asei k̄ecáá, k̄e n̄o símisi re nkó yee ne kefa né n t̄ene p̄ó né k̄o menéwai meco wa. Ticuruu u yé menékó metóñé-tóñé wa re Unésáa k̄emee kam t̄osu nnya.

¹³ L̄ nnéí kani yé ne rinényíri m pise, ne li waine Sáa uké ne Kepipi nnya ríyu yé.

¹⁴ N̄on ye yo mpuri ne rinényíri m pise, né n̄o li pa.

Tináo meyekei re Uléécaa yé Nfáasone pame

¹⁵ Yeesu uu k̄o pimáa pi kpá re: N̄on né n la, n̄o ye inésé ritiki.

¹⁶ Né né pεε Sáa we re uké Ucome nó pa uké mesére nókenémee n we.

¹⁷ Üyee nní nsímései Nfaasəne. Ketē nké pisoi ápi yé fe piké n yəsí. Api n nyáni, ápi kə n nyu. Amá nő ne n nyule re n nókenékúrí we. Nó ne mmē né ripéne nní ne nókenémee n we nnya.

¹⁸ Am nóménécíre yáne yare sikúmampipi. Ne nókenémee pεerile.

¹⁹ Li tise nkáripi, ketē nké pisoi ápi yé pεε piyéne né rikpá. Amá nő né né yé te ne nfáa málē nnya. Nő ne kə sóntile nəké nfáa m má nnya.

²⁰ Likeyaa kē kani yé céri re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemee we, nōon kēnémee we, néen kə nókenémee we.

²¹ Nkó yee inésé m míllē un i tikilē yee né la. Unésáa yé kə uyee né n la n la. Né né kə u n la am kə menécíre u nyíse.

²² Yuuti, ái Yutasi Isikariyətti, uu u maa re: Upíima, íye kaa yé mepóciro ró nyíse áa yé pεε ketē nké pisoi mepóciro nyíse?

²³ Yeesu uu u pεe re: Uye un né n la, u yé nnésímé rimúlú. Unésáa yé u n la. Tó ne Unésáa ari ukékúrí sī, arí ha ukemee n we.

²⁴ Nkó yee úu né n la úu ye nnésímé rimúlú. Nsímé mmú kam nní nō n símisi nñ kə pεe kenémee léeri, amá Sáa yee né n tumme kémee le.

²⁵ Kumújé nkú-i ke tó ne nnő ari nkpéni nní n we kémee kam lē nō símisi.

²⁶ Nōunécomē yee nní Nfáasəne ke Sáa Uléécaa uú ne rinényíri m pámenē. Mme mée nípá yo nō céésine nn kə lē nnéí kam nō n símisi nō léise.

²⁷ Né nkpéni nkíñniyé ne nō riyá. Nnékíñniyé kam nō n he. Ái sisoipipi məheē məcə kam nō he. Nórinépóo ári kapə caai, iwame ii kapə kə nō n we.

²⁸ Yare kam nō mī maa re: Né nō riyá amí ha kə nókenémee peeri. Nōn né n la, kam nní Unésáa kémee n sī, li yé pεe nō n láárúle re ne ukemee sī nnya. Unésáa ye né felē.

²⁹ Ne nsímé mmú nnéí nō símisile nké kelenē kam te nn píyei n ka, nəké ne kəfa n tene nnya.

³⁰ Am nkpéni ne meyá pisímé nō kpáne. Ketē nké uyəopi yε wemelē. Uu nínaŋe níka kēnécáá má.

³¹ Amá ketē nké pisoi piké ne n céri re ne Sáa lalē nnya kam yε lē kuu ye né mī ma wa. Ani nté yisi təké ncée kpísi.

15

Yeesu yee fiinyi kuléé

¹ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Né ne fiinyi kuléé riyíkí le, Unésáa yee kuute.

² U ye m̄pá nlése n̄-ye m̄ee k̄enécaá n̄ tóraal̄ n̄n ye p̄ee mári rikéle uu k̄o iyee m̄ máru héru, ii p̄ee meyá pimáre kpá.

³ Icelaa nnyí kam nní n̄o m̄ pa ye pihéré n̄o masile ani p̄ee nk̄páni cáká-cáká.

⁴ T̄ké m̄ pénel̄ n̄n k̄enémee we yare ke n̄e n̄k̄enémee n̄ we m̄ec̄o. Nlésé nnsá ne kuléé n̄ toraal̄, n̄n ye fe nk̄e mm̄ecir̄e n̄ we nní ne apipi maru. Lim̄ec̄o ke n̄d̄ áni yé fe n̄ok̄e linyin̄e yoriȳe n̄onsá ne n̄e m̄ pénel̄.

⁵ N̄e kuléé riyíkí, n̄o ilésé. Nk̄o yee ne n̄e m̄ pénel̄ un ne we yare ke n̄e uk̄emee n̄ we m̄ec̄o yee yε linyin̄e yoriȳe. Insá n̄d̄, áni yé fe n̄ok̄e apipi toresi.

⁶ Uye unsá ne n̄e m̄ pénel̄ uk̄e n̄ we, pi yε ketahai-m̄emp̄o u fómp̄ole yare nlésé, uu kóosi api p̄ee ilésé kóima iȳe cáp̄ine api nn̄a sé ií toresi.

⁷ N̄n ne n̄e m̄ pénel̄ n̄n ne k̄enémee n̄ we, nn̄símé nn̄ k̄o n̄k̄enémee n̄ we, ani ye l̄k̄ kani n̄ la pise, pi yé n̄o li pa.

⁸ N̄n apipi meyá n̄ toresi, no l̄k̄ nyísel̄ re no pinépirétki le. Unésáa uu p̄ee ríyu yenu.

⁹ Ne n̄o lale yare ke Sáa uu n̄e n̄ la m̄ec̄o. Ani n̄la mm̄e k̄mee n̄ we.

¹⁰ N̄n inésé m̄ muúl̄, nn̄ela k̄mee kani l̄k̄ we yare kam Unésáa isé rimmúlú am p̄ee unl̄a k̄mee n̄ we m̄ec̄o.

¹¹ Ne l̄k̄ n̄o símisile n̄ok̄e ne menéco mp̄oñare m̄ má, n̄onnép̄oñare nk̄e k̄o n̄ we ne nk̄eto-p̄o nnyá.

¹² Isé iȳe kam n̄o m̄ pál̄ yee re: Ani n̄ lakaan̄e yare kam n̄o n̄ la m̄ec̄o.

¹³ Lelée n̄ fe ke usoi uu yε ne n̄ nyíse re u n̄la p̄íima mále yee re: Usoi uk̄e unfaa cir̄e kpísi uk̄e upisan̄e ríyu k̄ecáá he.

¹⁴ N̄n ye l̄k̄ kam n̄o m̄ pise n̄ wa, no pinésáne le.

¹⁵ Am̄ nk̄péni piséi n̄o kpáne re pikeikó. Ukeikó úu yε n̄ nyu l̄k̄ ke ukeisaa uu n̄ wai. L̄k̄ nn̄éi ke Unésáa uu n̄e n̄ nyíse kam n̄o céesi. L̄k̄ nnyá kam n̄o sée re pinésáne.

¹⁶ Ai n̄o n̄ wéé, n̄e n̄ wéé am̄ n̄o tum te ani n̄ ñme ani ha pikei wa liké yóriȳe m̄pá píyei-p̄o. L̄k̄ k̄mee, Unésáa yé p̄ee l̄k̄ nn̄éi kani yé ne rinényíri u m̄ pise n̄o pa.

¹⁷ L̄k̄ nnyá, l̄k̄ kam n̄o m̄ pise yee re ani n̄ lakaan̄e.

Ketē nk̄e pikó yε Yeesu ne upipirétki ipuri yulu

¹⁸ Yeesu uu k̄o pimáa pi kpá re: Ketē nk̄e pikó pin n̄oinépuri n̄ yulu, ani ceri re inépuri kapi m̄efoi yε kelen̄e.

¹⁹ N̄n p̄ee ketē nk̄e pikó, pi yé p̄ee n̄oinépuri n̄ la re no pipikó nnyá. Amá káni nní ketē nk̄e pikó, am̄ k̄o n̄o wéé, n̄o ne p̄e áni p̄ee líka pénel̄ nnyá, ápi p̄ee n̄oinépuri la.

²⁰ Ani rinóo tē kam nó mí ma léise re: “Ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Pin né n wéékuselē, ani n nyu re pi kō nō wéékusene, pin ye nnésimé rimmúlú, pi yé kō nō nkó rimúlú.”

²¹ Amá nē nnya kapi lē nnéí nō waine, kápi nní uyee né n tumme n nyu nnya.

²² Nensá pée n ka, nensá pée kō pi n símisi, ápi yé pée akópe m má. Ápi nkpéni íka má piké ne piakópe yarii.

²³ Nkó yee inépuri n yúlu ye kō Unésáa ipuri yulu.

²⁴ Nensá pée pikécepe mewai n wapisi ke úka mpuri úu n wailē, ápi yé pée akópe m má. Amá pi nkpéni me yenle api kō pée tó ne Unésáa ipuri yulu.

²⁵ Lelee piisé kémee n wólaalē liké ne n wa nnya kai lē wai. Lelee re:

Méwoo kapi inépuri yulu.

²⁶ Ucome yee n sónti yee nní nsímései Nfaasone kamí ne Sáa rinyiri nókenémee n tumtine. Sáa kémee kuu léeri uké kenécaá aseéra lese.

²⁷ Nō né kenécaá aseéra lese re tó ne nnō tóo hái kékoraane-me we nnya.

16

¹ Ne lē nō símisile re áni kapé ne Uléécaa ncee kémee n loó nnya.

² Pi yé kam api ayómeýáhaalee kémee nō lákase. Ticuruu li kumúnjé kunyine-i sónti ke usoi uu yé un nō n kpu, uú m músu re Uléécaa kuu lē inyóonse wai.

³ Kápi pikai Unésáa née nē n nyu nnya kapi lē waine.

⁴ Ne lē nō símisile re lin n ka lin lē n wai, nöké ne n léise re ne nō símisi nnya. Tó ne nnō tóo pée we nnya kám hái kékoraane-me nō símisi.

Nfaasone pikéi

⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Uyee né n tumme kémee kam nkpéni nní tósu, nō úka úu kō né pisene re: Méye kaa sī?

⁶ Kam lē nō n símisi nnya ke nōanépóo aa lē meyá caai.

⁷ Mpá ne lē, né nsímései nō símisi: Nen n tómpo, li yé nō rilaa ai tósu. Li we re nensá n tómpo, ucome úu pée nōkenémee sónti. Amá nen n tómpo, né nō u tumme.

⁸ Un píyei n ka, u yé ketē nké pisoi akópe pi nyisé. U yé kō lē kapi ye n séé re asei ne lē ke Uléécaa uu yé ne usoi n túhaane pi símisi.

⁹ Piakópe ye nnyé re ápi ne këfa né tenelē.

¹⁰ Asei nyee re Unésáa-i kam sī, áni kō piyéne né kpáne.

¹¹ U yé lē ke Uléécaa uu ye ne usoi n túhaane pi símisi. Lelee re u ne ketē nké uyøopi pitúhaane masile.

¹² Né nsímé møyá málé ké nó símisi. Amá nkemee pikome yé nkpéni né nó pølesi.

¹³ Nsímései Nfaasøne mmë nn píyei n ka, n yé tíyesé ani nsímései nnéi kóm. Ai nnnaŋe cire knn ne símisi, amá lë nnéi knn n kô knn nó símisi, nn kô leleø masí këpire n waine nó símisi.

¹⁴ N sóntile nké ríyu né waise. Li we re mmë kam n símisi knn sónti nké né ritéjse.

¹⁵ Lë nnéi ke Unésáa uu m má yé linékó le. Lë nnya kam maa re mmë kam n símisi ke nsímései Nfaasøne mmë nn sónti nké né ritéjse.

Mpðøcaaai yé kam nn panse mpðønare

¹⁶ Yeesu uu kô pimáa pi kpá re: Li tise nkáripi, áni yé kô piyéne né rikpá, ai kô nkáripi kpáse, ani kô piyéne né kpá.

¹⁷ Kei ke upipiretiki këcøpe pinyine api pëe pipíseine lô te: Nsímé mmú kuu nní n símisi asei re íye? U re: Li tise nkáripi, áni yé kô piyéne né rikpá, ai kô nkáripi kpáse, ani kô pëe piyéne né kpá. Li we re Unésáa-i kam sì.

¹⁸ Lë kuu nní mì maa re “li tise nkáripi” asei re íye? Ari nyu lë kuu n símisi.

¹⁹ Yeesu un nyu re pi lalé piké nsímé u pise, uu pëe pi maa re: Nò nóménécøpecire píseine re ne maa re “li tise nkáripi, áni yé kô piyéne né rikpá, ai kô nkáripi kpáse, ani kô pëe piyéne né kpá, né yo?”

²⁰ Asei këcáá, ké né símisi re né kam ani yé téni nónanépðø aa kô caai, amá ketë nké pikó pin nkíŋniŋ kémee we. Nò kam ani mpðøcaaai kémee n we, amá nónnnépðøcaaai yé kam nn panse mpðønare.

²¹ Unósi yèè un kémare-i n we, uripoø yèè n caailenle re ituŋe yé tu re uké íwe píima li nnya. Amá un pimáre m masí, uu uiwe palei. Li yé u n láárułe re u kewá mari nnya.

²² Limecø ke nő apøø aa kô nkpéni caailë. Amá ne sónti ké kô piyéne né rikpá, nónanékíŋ aké pëe níŋesi, úka úu yé kô fe uké mpðønare mmë né lesé.

²³ Ani likeyaa kë níka pipise kô né kpáne. Asei këcáá, ké né símisi re Sáa yé lë nnéi kaní yé rinényíri ne u n we né pa.

²⁴ Hái ne neni-me áni kahane rinényíri ne linyine n we. Lë nnya, ani yé we uké né he nónnnépðønare nké n we ne nketo-pø.

Yeesu yé ketë këcáá nínaŋe nnéi feriye

²⁵ Yeesu uu kô upipiretiki pimáa kpá re: Sinyárū kam ne nsímé nnéi né símisi. Kumúŋe kunyine yé kam ám yé pëe lë né n símisi, amá am yé pëe Sáa këcáá nsímé né símisi kpáii.

²⁶ Nò ha likeyaa kë tinényíri ne linyine Sáa we. Am maa re né nő nnya u risuúlusé.

27 Kani né n la nnya, Sáa ricuruu ye kō nō lalē, ani kō ne kefa tene re Uléécaa kémee kam léeri nnya.

28 Sáa kémee kam léeri kamí ne ketē kecáá ka. Ne nkpéni lē ketē nté yisile kē Sáa kémee pele.

29 Kei ke upipiretiki api pēe u maa re: Pō nkpéni rō símisile lin kpáiilē, áa nkpéni ne sinyárū tó símisi.

30 Tō nkpéni cérile re pō mýpá yo nyule, ái nkpáni we piké nnyine pō pise. Lē nnya karí ne kefa tene re Uléécaa kémee kaa léeri.

31 Yeesu uu pi pesē re: Nō nkpéni ne kefa tenele, née yo?

32 Kumúnjé kunyine yé kam, ticuruu ku pikámē masile, kani yé mekó mekó rinkpíi ani menécíre yá. Amá ám menécíre we, Sáa ye kénékúrí welē.

33 Ne lē nnéí nō símisile re ani ne tó ne nnj̄ kupénečo kémee nkíñniñe-i n we nnya. Nō sóntile nöké ketē nké kecáá íwe piima ne m pansente, amá ani n kahari, ne ketē kecáá nnahe nnéí piferiyé masile.

17

Yeesu ye upipiretiki kecáá keyóme yáasi

1 Ke Yeesu uu lē pisímé mí masí, uu pēe keléécaa-mē weríí uu re: Ituŋe ye tule, Sáa. A Kepópipi ríyu waisē, kē keké kō pō tíyu waisē.

2 Pō sisoipipi nnéí kecáá nnahe ke hele re keké pē nnéí kaa keanipe-i n wa nfáa teneciré he.

3 Nfáa teneciré mēe piké pō céri re mepócíre pōo Uléécaa sei, piké kō Yeesu Kirisi kaa n tumme ceri.

4 Ne ketē kecáá ríyu pō waiselē am kō pikei kaa né n forii wai.

5 Lē nnya Sáa, a nkpéni kepóyu-i ríyu tē kamí pēe kepómee m má aa kelené ketē nké wai né waisē.

6 Ne tíyesele pisoi pē kaa ketē kecáá n lése aa anénípe-i wai api pō cérui. Pōo pēe pi te, aa pi kpísi aa anénípe-i wai pin mpósímé muílē.

7 Pi nkpéni cérile re kepómee ke lē nnéí kaa né mí pa ai léeri.

8 Nsímé mmē kaa né mí pa kam pi símisi api ñmurei api kō meyíkíyiki cérui re kepómee kam léeri, api kō ne kefa tene re pōo né tumme.

9 Pē kecáá kam pō yáási. Ái ketē nké pikó kecáá kam yáási, amá pē kaa anénípe-i n wa kecáá kam pō yáási re pōo pē te nnya.

10 Pōo lē nnéí kam m má te. Néé kō lē nnéí ke pōo m má te. Lelēe kō nyíselē te pō pikemee ríyu né waiselē.

11 Am kō nkpéni ketē kecáá we, amá pē ne kō ne kekecáá welē. Kepómee ke néé tósu. Sáa Uléécaa, Uléécaa yee úu akópe m má, a pi rimúlú piké rinóo rise m má yare ke tó ne mpō ari m má meco.

¹² Ke tó ne pē arí pee ní we, tipónyíri kamí pée ne pē kaa né rimmúíse kecáá paílē. Ne pee pipecáá ripaile nísone, piuka úu po, insá uyé kai n waime re uké po yare kai Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalé meciere.

¹³ Ncée-i kam nní lē we nen kepómees tósu. Kumúnjé nkú-i kam nní ketē kecáá ní we kelené nnya kam lē pi símisi re mpáonare kam m má nké pi wa ne nketo-po.

¹⁴ Né ne mpósímé pi céeesile ketē nté pikó api piipuri yulu re ápi ketē nté pikó, yare ke né ám kó ketē nté ukó nnya.

¹⁵ Am pó welu re a ketē nké kecáá pi yukuse, amá ne pó welu re a pipecáá ripaí upkááree Setani úu kape pi rica.

¹⁶ Api ketē nté pikó, yare ke né ám kó ketē nté ukó meco.

¹⁷ A nsímései kpísi áá ne pi pansese pipókó ne kétó-po. Mpósímé mee asei.

¹⁸ Yare kaa ketē nté pisoi kémee né n tū meco ke néé kó ketē nté pisoi kémee pi tū.

¹⁹ Ne pē nnya menécíre kpísile am pó pa re nsímései nké tíyesé pē pão kó kó pímeceire kpísi piké pansese pipókó.

²⁰ Ai kó pē ñmane nnya kam pó welu, amá pē kapi n sónti piké nsímé rin-yóó piké ne kefa né tene nnya kam pó welu.

²¹ Ne pó welu re a tíyesé piké rinóo rise wa. Yare ke pō Sáa, aa kénémee ní we néen kó kepómees we, pē piké kó m pénelé pin ne kerómeé we ketē nté pikó piké ne n céri re pōo né tumme nnya.

²² Meyáópi mē kaa né ní he kam pi he piké ne rinóo rise m má yare ke tó ne mpō ari m má meco.

²³ Ne ne pi pénelénen néne píkemee we, pão kó ne né pénelé pón ne kénémee we. Lé kémee kapi yé fe api rinóo rise m má ne kétó-po, ketē nté pisoi api kó ne ceru re pōo né tumme, pón kó pi la yare kaa né ní la meco.

²⁴ Sáa, ne la re pē kaa né rimmúíse piké ha kei kam ní wene n we, piké ne meyáópi mē kaa né n he n yé nnya. Pōo né me he re pō né lale aa kelené ketē wai nnya.

²⁵ Sáa asei ute, ketē nké pikó ápi pō nyu. Amá né ne pó nyule, mpí pōo kó ceru re pōo né tumme.

²⁶ Ne tíyesele api ripónyíri ceru, néen kó we néen wai re piké picére ti rikpá, níla mmé kaa né ní la nké ne píkemee n we kó kó ne pi m pénelé néen ne píkemee we nnya.

18

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53)

¹ Ke Yeesu uu lē pisímé mí masí, u ne upipiretiki api yisi api Seturóo kefanjaa metéj-mē sí apí ha kéléécare kenyine kée kei ní we kémee lompo.

² Yutasí yee Yeesu n yáá ye kei nyule. Yeesu ne upipiretiki yee pée kei mesere capinele.

³ Kei ke Yutasí uu yisi uu pisóoca kpísi uu kó Uléécaa keyo piméré ke pereye ye Uléécaa inyóonse n wa piwéese ne Pifarisi api n tumpo ne péne, pin iyúipuke ne sífiráa ne itópilú muleilé.

⁴ Yeesu ye pée lelee u n waine pinyuwé máálenle, uu pée ne nyosápo uu pi pise re: Uye kani wéesi?

⁵ Api u pese re: Nasareti ukó Yeesu. Uu pée pi pese re: Né lo! Yutasí yee u n yáá ye pée kei welé lin ne lë wai.

⁶ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu pée pi mí maa re: Né lo, pi ipírë pírë ne sónelé apí ha ne lólu.

⁷ Yeesu uu kó pipise pi kpá re: Uye kani wéesi? Api re: Nasareti ukó Yeesu.

⁸ Yeesu uu pée pi pese re: Nté ne nó maa re né lo. In te né kani mesei wéesi, ani picó riyá piké tómpo.

⁹ Lë kuu pée mekeé mí ma liké ne n wa nnya kuu lë ma. U pée maa re: Pë kaa né rimmúise, úka úu ne né po.

¹⁰ Simoo Piyeey ye pée ritéhe caacaa müílenle. Uu ri mahani uu Uléécaa usina ukeikó use kutu luke-luke semí. Pi ye ukeikó uyé sée re Malikuusi.

¹¹ Kei ke Yeesu uu pée Piyeey maa re: A ripótéhe kukai kémee peseapo. Iwe iyé ke Unésáa uu wa re ké li. Ám kape pée i li, née íye?

Pi Yeesu ne Ana kémee ha

¹² Pisóoca pë ne piukpeenwai ne Pisuifi piméré api pée Yeesu tini api paasi

¹³ apí ne Ana keyo u sì kelené. Ana ye pée Kayifu yee kumúnjé kpe-i isína n tú uláhó le.

¹⁴ Kayifu yee pée Pisuifi piwéese mesaho rikpá re: Li kutosi we re usoi use uké kuyu nnéí nkpo kpu.

Piyeey ye kesi re úu Yeesu upiretiki

(Matiyee 26:69-70; Mariki 14:66-68; Luki 22:55-57)

¹⁵ Pi pée lë ne Yeesu tósule, Simoo Piyeey ne uupiretikicó unyiné pin Yeesu tikilé. Usína ye pée upiretiki uco uyé nyule. Lë nnya kuu fe u ne Yeesu api kucó usína keyo-i lompo.

¹⁶ Amá ketahai ke Piyeey pòo nyere uú ne ripoo kó. Kei ke uupiretikicó uyé ke usína uu nní ní nyu uu pée léemé uú ne unósikeikó uyee ripoo-i m mé símisi uu pée Piyeey tambo.

¹⁷ Unósi uyé uu pée Piyeey pise re: Nté pò ne kó utisi uyé upiretiki le? Piyeey uu re: Aái, ám utisi uyé upiretiki.

¹⁸ Nnyiyé ye pée likumúnjé kpe-i welé. Pikeikó ne piméré api pée nkalena wai api kekále wai pin pée wéni. Piyeey pòo kó pikeméé hapo uú n tú un nna wéni.

*Usína ye Yeesu nsímé píseise**(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Luki 22:66-71)*

¹⁹ Usína uu Yeesu upipiretiki ne uicélaa kecáá píseise.

²⁰ Yeesu uu u píse re: Mpá úye keyu-i kam símisi am kó mesére Pisuifi ayomeyáhadlee-i ne Uléécaa keyo-i ke Pisuifi nnéi apí ye n cápiné céesi. Am ketume ríka meyaa ma.

²¹ Yo nnya kaa píse né píseise? Píse n kó nen símisi kaa yé píse re yo kecáá kam pi símisi. Píse ne nyule rísoné lë ke néé mí ma.

²² Ke piméré píse usé uu lë n kó, uu Yeesu kípesé tolú uu u píse re: Lë kaa yé píse usína rinjó pesee?

²³ Yeesu uu píse u maa re: In te ám rísoné símisi, a né símisi kei kam m púnne. Amá in te ne rísoné símisile, yo nnya kaa píse né pi?

²⁴ Ana uu píse u kpísi un lë pahaalé uu ne usína Kayifu u papó.

*Piyee ye kó pikéñé rikpá re úu Yeesu nyu**(Matiyee 26:71-75; Mariki 14:69-71; Luki 22:58-62)*

²⁵ Simóo Piyee ye píse likumúñé kpe-i wele un nna wéni. Api u píse re: Nté pó ne kó utisi uyé upiretiki le? Uu késu uu re: Aaí, ám utisi uyé upiretiki.

²⁶ Usína ukeikó usé ye píse utisi uyé ke Piyee uu kutu riñsem umarecō le. Uu píse Piyee píse re: Ai nó ne uyé kam aléé kecare-pó yé?

²⁷ Piyee uu kó Yeesu pikéñé kpá. Mese ne mese, icá ii kooi.

*Pi Pilati kémee ne Yeesu túhaane**(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Luki 23:1-5)*

²⁸ Api mmare mare Kayifu keyo-i Yeesu kpísi apí ne riýóópipoo sí. Amá Pisuifi piwéése apí píse lompó re ái kapé mékperinkpe pi waisé, apí yé píse fe piké nkpo meljó anyá li nnya.

²⁹ Lë nnya ke Pilati uu lóepo uu pi lóepo, uu pi píse re: N-ye kani ne usoi nkó túhaane?

³⁰ Api u píse re: Usoi nkó unsá píse mewai kópe n wai, ári yé píse apónípe-i u wa.

³¹ Kei ke Pilati uu píse pi maa re: In lë, ani u kpísi aní ne nórínécúruu u túhaane yare kai nórínésé kémee m píse. Pisuifi apí u píse re: Ari ncée má tóké unyiné kpu.

³² Tinjóo të ke Yeesu uu píse mí ma uu ne nkpo mmé kuu n kpíne kecáá símisi kai lë titiki.

³³ Pilati uu riýóópipoo-i lompó uu Yeesu píse re: Póo Pisuifi Uyoópii?

³⁴ Yeesu uu re: Póo ripóócúruu lë píse néé unyiné yé nnésímé píse?

³⁵ Pilati uu re: Pō nyu re nē ne Usuifi lee? Mpópuri pikó ne pēpēe ye Uléécaa inyōānse n wa piwéēse pēe anénípe-i pō wa. Yo kaa mpíí wa?

³⁶ Yeesu uu re: Kenéyōāpitē áke ketē nté kekó. Nēn pēe ketē nté iyōāpi n le, pinékeikó yé pēe kenécáá atōpi wa re ápi kape Pisuifi anipe-i né wa nnya. Amá inéyōāpi ii nkpaní ketē nté ikó.

³⁷ Kei ke Pilati uu pēe u pise re: Lē nnya, pō uyōāpi lee? Yeesu uu re: Lē kaa nní ma. Ne uyōāpi le. Pi né mårile am ketē kecáá weri re kē nsímesei kecáá símisi. Nkó yee nsímesei m má yéè kutu né ricole.

³⁸ Pilati uu u pise re: Yo kapi ye sée re nsímesei?

Ke Pilati uu lē Yeesu pipise mí masí, uu yisi uu piléepo kpá uu Pisuifi lee, uu pi maa re: Nē ám yē yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

³⁹ Amá li nōkenémee inyékii le re kē ye mǐpá nkpo melóó anyá áye kémee ukpaniikó use unyine akpanii tō. Nō la re kē Pisuifi Uyōāpi akpanii nō tō?

⁴⁰ Api pēe picáái kpá re: Aaí, ái uyē, a Parapasi akpanii ró tō. Parapasi ye pēe kō usoi kpááree le.

19

¹ Kei ke Pilati uu pēe ncée he re piké Yeesu tī piké iséí u suúkēe.

² Pisóóca api inípe ne riyōāpikōn yóóni api u kipise, api kō kukpéléñku wéé nyaii kpísi api u taní.

³ Api pēe ukækurí nyosópo api ye pēe re: Tō pō yáasi, Pisuifi uyōāpi! Apí ne sipesé u tolú.

⁴ Pilati uu kō piléepo kpá, uu pisoi pēe n cápinelē maa re: Uyee nkó kamí ne ketahai nō léemé nōké céri re ám yē yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

⁵ Yeesu uu pēe léepo un tiyōāpikōn kapí ne inípe n yóó kipilé un kō kukpéléñku wéé nyaii tanaalé. Pilati uu pēe pi maa re: Usói uyee nkó!

⁶ Ke pēpēe ye Uléécaa inyōānse n wa piwéēse ne piméré api u n yé̄ api caái re: A kunapéékoó kecáá u karii! A kunapéékoó kecáá u karii! Kei ke Pilati uu pēe pi maa re: Ani nōrinécúruu u kpísi aní ha karii. Nē ám yē yo kuu caai nnya kapi yé ne u ní kpu.

⁷ Pisuifi api u pēse re: Tō isé inyine málé yee m pise re uké kpu re u umecire waise Uléécaa Kepipi nnya.

⁸ Ke Pilati uu anóó nyé n kō, iwame ii meyá pilone u kpá.

⁹ Uu riyōāpipo-o-i lompo uu Yeesu pise re: Pō yei ukó le? Amá Yeesu úú rinóó u yésí.

¹⁰ Pilati uu pēe u maa re: Aa la poké rinóó né yésí, néé yo? Aa nyu re né fe am tíyese api pō yá néé am tíyese api kunapéékoó kecáá pō karii?

¹¹ Yeesu uu pεε u pεse re: Aa nnaŋe nk̄ka kēnēcāá má, insá mm̄e ke Uléécaa uu pó m̄ pa re a kēnēcāá m̄ má. L̄e nnya ke uyee apónípε-i né n̄ wa akópe aa apókó fe.

¹² Kaí ne kumún̄e kpε-i n̄ kp̄si, Pilati uu pεé n̄ wéesi uké Yeesu riyápo. Amá Pisuifi api sicááila loni re: P̄on u rin-yápo, áa pεe R̄om uȳɔpi usan̄e! Usoi nk̄o yee umecire n̄ nyáni re uȳɔpi yε R̄om uȳɔpi ulaar̄ le.

¹³ Ke Pilati uu anóo nȳe n̄ k̄d, uu ne Yeesu ketahai leep̄o, uu pεé ha kei kapi yε n̄ sée re aséhéwεépi kel̄d riȳópit̄ kēcāá tone. Pi yε kel̄d k̄ Mé-epiree kēmee sée re Kapata.

¹⁴ Liké ne n̄ weesi piké nk̄p̄o mel̄só anȳá n̄ li, ituŋe kēcire kumún̄e kaí pεe l̄e we. Pilati uu Pisuifi maa re: Nōunéȳóopi yε nk̄o!

¹⁵ Amá api pεe sicááila loni re: A kpu! A kpu! A kunapéék̄o kēcāá u karii! Pilati uu pi pise re: Ké nōunéȳóopi kunapéék̄o kēcāá karii? Pεp̄ee yε Uléécaa inȳóonse n̄ wa piwéése api u pεse re: R̄om uȳɔpi memáá, ári uȳɔpi úka uc̄o má.

¹⁶ Uu pεe Yeesu kp̄si uu pianipe-i wai re piké ha u karii.

Pi Yeesu kunapéék̄o kēcāá karii

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43)

Api pεe Yeesu kp̄si apí ne tómp̄o.

¹⁷ Yeesu uu uricuruu kunapéék̄o kp̄e kēcāá kapi u n̄ kariine coni uu ne kuyu-i l̄eep̄o, uu ne kel̄d k̄ kapi yε n̄ sée re Kúyu Konjoo s̄i. Pi yε kei ne Mé-epiree sée re Kolik̄ata.

¹⁸ Kei kapi u ne pisoi pit̄e pinyine anapéék̄o kēcāá karii, uc̄o uilúk̄e is̄e, uc̄o ic̄o, Yeesu kunapéék̄o aku pεe kēc̄ope n̄ we.

¹⁹ Pilati uu k̄o t̄iyese api kēkpénkpélépi kēcāá wólu api kunapéék̄o kēcāá karii. Pi kēkēcāá wói re: Nasareti ukó Yeesu, Pisuifi uȳɔapi.

²⁰ Pisuifi meȳá api iw̄ói iȳe keeni, kaí ne kei kuyu n̄ kól̄e nnya. Mé-epiree ne Mélatee ne Mékireki kapí ne w̄oi.

²¹ Pisuifi pεp̄ee yε Uléécaa inȳóonse n̄ wa piwéése api Pilati maa re: Pi w̄oi re Pisuifi Uȳɔapi, amá a w̄oi re u maa re: Ne Pisuifi Uȳɔapi le.

²² Pilati uu pi pεse re: L̄e kam n̄ w̄oi kam w̄oi.

²³ Ke pisóóca api Yeesu kunapéék̄o kēcāá pikarii m̄ masí, api uil̄u kp̄si api hóóne api afiri ana wai, m̄pá usóóca úye uu rifiri rise kp̄si. Api k̄o ukukpelenku weé nyaii kp̄ee áku nnyelaa m̄ má kp̄si. Mesame kapi ku yóó kēcāá ne metene-p̄o.

²⁴ Api pεe pimec̄op̄ecire n̄ tee re: Ari kape ku riceéri. Amá t̄ok̄e paŋai arí ne yenu uyee yé ku n̄ kp̄si. Li l̄e wale liké ne lelees Nléécaasimé ritelé kēmee n̄ wólaal̄e kēcāá rintíki nnya. Li wólaal̄e te:

Pi inél̄u hóóne api paŋai apí ne uyee yé kunékpelenku weé nyaii n̄ kp̄si yenu. L̄e ke pisóóca api n̄ wa yε l̄e.

25 Kunapéékooó kpē kecáá ke Yeesu uú pēe n kariilē kékúrí ke úni ne úni uwā ne Kulopaasi unəsi Maari ne Makitala kuyu ukó Maari apí pēe nyenu.

26 Yeesu uu úni yenu, uupiretiki uyē kuú pēe n la pōon úni kékúrí nyenu. Yeesu uu úni maa re: Unósi, upóñmáne ye neni nkó.

27 Uu kō uupiretiki uyē maa re: Upóni ye neni nkó. Kaí ne kei n kpísi, uyē uu pēe Yeesu uni kpísi uu ukeyo-i yekei.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-56; Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49)

28 Ké Yeesu uu n yē te u lē nnéí kuu piwai n ka piwai masile, uu re: Nniré ye né wele. Liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē kecáá rintíki nnya kuu lē ma.

29 Kulū kunyine ye pēe kei kékúrí ne píta nyepē-nyepē meyipē yisunule. Pisóóca apí kuyúi kpē kapi ye n sée re issóopi kekpápi kpísi, apí sinéé sinyine píta nyepē-nyepē pē fe apí kekecáá tuhu apí ne Yeesu nnóo kuwéé-mē sī.

30 Yeesu uu píta nyepē-nyepē pē səomú uu pēe re: Mpá yo ye piwai masile. Kuu lē mí ma, uu pēe kpará, nfáa nn tene.

Usóóca use ye Yeesu ilúké ne kupáj luri

31 Likeweesi kee kewénteyaa ketúnjé. Kewénteyaa kē ne kō pēe keyáa píima le. Sisoikópe ási kape ne kewénteyaa kē ketúnjé kunapéékooó kecáá n kólalē nnya, apí Pilati pise re uké týyese piké apái si selesi apí pēe si suísente.

32 Pisóóca apí pēé hapo apí pisoi pité pē ne Yeesu kapi kesé u karii ufoí apái selu, apí kō ulíru akó selu.

33 Api Yeesu-i tuipó. Kapi n yē te u pikpo masile nnya, ápi pēe apái u sei.

34 Amá pisóóca pē use uu ilúké-i kupáj u tuhu uu luru, mesé ne mesé, ménye ne míni amé léeri.

35 Uyee mewai mē n yē ye maa re asei ye nyē. Lē kuu mí ma ye kō asei le. Uyee nyule re asei kuu símisi. U símisile re nódéké kō ne kefa tene.

36 Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē tintíki nnya. Lelee re:

Api ukukohó kúka selune.

37 Li kō rikelō kecə-i wólaalē te:

Pi yé kam api ye uyē kapi ilúké n luri kuwéé-mē n nyánsei.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56)

38 Lē memáá, Arimatee kuyu ukó kapi ye n sée re Yosefi uu Pilati ncée welu re uké Yeesu kpísi uké ha kulesi. Pilati uu ñmurei. Pisuifi iwame ye pēe Yosefi uyē wele, úu pēe lē nnya

nyiselē te u Yeesu upiretiki lē. Uyee ha uu Yeesu kpisi uú ne tómpo.

³⁹ Nikotem yee kesine kenyine Yeesu kēmee n̄ ha, pōo ko tulaaliye pē kapi ye n̄ sée re miiri ne aloweesi mēcōhōne sikiloo afetaani kumūnjé ne hapo.

⁴⁰ Piketé api Yeesu kpisi api sisanjáápampi pílesi, api tulaaliye pē u fom yare kapi ye pēe Pisuifi inyekii kēmee usoi n̄ kúlesi mēco.

⁴¹ Kei kapi Yeesu kunapéékoo kēcáá n̄ karri kēkúri ke keléecare kenyine aké peé we. Nhore fale nnyine kēmee kápi úka n̄ wailē ye pēe keléecare ke-i welē.

⁴² Likeweesi kēe Pisuifi kewénteyaa. Nhore nn ko ne kei kōlē. Api lē nnya kei Yeesu waipo.

20

Nhore ye mejmane we

(Matiyee 28:1-8; Mariki 16:1-8; Luki 24:1-12)

¹ Kewénteyaa ukoso, Makitala kuyu ukó Maari uu kēmaresine yisi, lin hiihiilē uu nhore-i sī, uu yenu re pi ripare kapi nhore riñfi leselē.

² Uu itóó wai uú ne Simao Piyeē ne uupiretikicō uyē ke Yeesu uú pēe meyā n̄ la leepo, uu pi maa re: Pi Upíima nhore kēmee léselē, ári nyu yei kapi u wa.

³ Kei ke Piyeē ne uupiretikicō uyē api yisi api nhore-i sī.

⁴ Api piketé itóó wai, amá ucō uyē uu Piyeē faau uú ha nhore-i mēfoí tulu.

⁵ Uú fo uu lóólupo, uu sisanjáápampi yenu sin keteni-i laanu, amá úu pēe lompo.

⁶ Simao Piyeē yee u n̄ tikilē pōo ko tuipo. Uyē uu nhore-i lompo uu sisanjáápampi sē keteni-i yénu.

⁷ Uu kō kusanjáá kpē kapí pēe Yeesu ríyu m̄ paasi yenu kun pilalaalē kun kumecire kelō iyaa yisunu, sisanjáápampi ási kei we.

⁸ Kei ke uupiretiki ucō yee pēe mēfoí nhore-i n̄ tuipo pōo ko lompo, uu yénu uu peé ne kēfa téne.

⁹ Asei kēcáá, hái ne kumūnjé kpē-i, ápi pēe kahane leleē Nléécaasimé ritelé kēmee n̄ wólaalē asei n̄ kō te li pise re Yeesu uké pikpokpo kēmee yisi.

¹⁰ Lē memáá, pipiretiki pē keté api yisi apí kulu.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyise

(Matiyee 28:9-10; Mariki 16:9-11)

¹¹ Maari pōo pēe ketahai-pō nhore kēkúri tone uú n̄ téni. Kuu lē n̄ we un téni, uú fo uu nhore kēmee lóólupo.

¹² Uu piléécaatumé pité pinyine yenu pin ilū tomé tanaalē pin ne kei kapi pēe Yeesu n̄ finse tū, ucō ríyu-mē, ucō ána-mē.

¹³ Api u pise re: Yo nnya kaa téni, unósi? Uu pi pesé re: Pi Unépíima kpísile apí ne tómpo, ám pée nyu yei kapi u wa.

¹⁴ Kuu lē mí ma, uu pée kēpire-mē weríí uu Yeesu yenu un nyenu, úu kō ceri re uyee lo.

¹⁵ Kei kē Yeesu uu pée u pise re: Yo nnya kaa téni, unósi? Uye kaa wéési? Uu pée músu re uyee kēléécare kēcáá mí paílē lo. Lē nnya kuu u pesé re: Urósáa, in te pōo u kpísi aá ne tómpo, a né símisi kei kaa u n wa kē ha u kpísi.

¹⁶ Kei kē Yeesu uu pée u sée re: Maari! Uu pée ukuwéé-mē pansepō uú ne Mé-epíree u pesé re: Rapuni. Liasei re Ucélaa.

¹⁷ Yeesu uu u maa re: Kapē né rica, ám kahane Unésáa kémee rintaá. Amá a ha pinémárecō símisi re Unésáa yee kō nní Náunésáa ne Unéléécaa un kō Náunéléécaa kémee kamí taálē.

¹⁸ Kei kē Makitala kuyu ukó Maari uu pée ha pipiretiki símisi re u Upíima yenle. Uu pée lē ke Upíima uu u n símisi pi símisi.

Yeesu ye umeciré upipiretiki nyíse

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49)

¹⁹ Kewénteyaa kē ukóso, Yeesu pipiretiki pin nnyóó mmē kéyō kenyiné-i cápinelē. Pisuifi iwame yé pée pi wele. Api lē nnya hánankee api pée kémee n we. Kei kē Yeesu uu pée pikécōpe leemé uu pi maa re: Náanékij aké n niñú!

²⁰ Kuu lē pi mí ma, uu pée uanipe ne uilúké pi nyíse. Upipiretiki rikij ari nínesi re pi Upíima yé nnya.

²¹ Kei kē Yeesu uu kō pimáa pi rikpá re: Náanékij aké n niñú! Yare ke Unésáa uu né n tumme meccō ke néé kō nō tum.

²² Kuu lē pimáa mí masí, uu pikécáá fúupo uu re: Ani Nfáasone yosí.

²³ Non yé píye akópe n sárei, Uléécaa yé kō piakópe pi sárei. Non yé re áni pinyine akópe sáreine, Uléécaa páá kō piakópe pi sáreine.

Yeesu ne Tomaa kēcáá nkó

²⁴ Tomaa kapi yé n sée re Usika ye Yeesu pipiretiki kēfi ne pité pē kēcōpe usé le. Uyé úu pée kumúnjé kpe-i kē Yeesu uu pikemee n hápo we.

²⁵ Upipiretikicō api pée u maa re: Tə Upíima yenle. Uu pi pesé re: Nensá ihíme apole uanipe-i n yé kē kēníperepi tahampō, kē kō kunénípe ne uilúké rica, ám yé ñmurei.

²⁶ Siyáá sipaha memáá, pipiretiki pē api kō kéyō-i n cápinelē kesé ne Tomaa. Pin kō ne hánankee, Yeesu uu kō pikécōpe piléemé kpá uu nyere, uu pi maa re: Náanékij aké n niñú!

²⁷ Uu pée Tomaa maa re: A kēpóníperepi nté tahampō aa anénípe paí, aa kō kupónípe ne inélúké ca. A lē pitíré tíye aá ne nkpení kēfa tene.

²⁸ Kei kē Tomaa uu pée u pesé re: Unépíima ne Unéléécaa!

29 Yeesu uu u maa re: Kaa né n yé nnya kaá ne këfa né tene. Pëpëe ápi né n yé, pin kó pëé ne këfa né tenelë pëe píñarekome.

Lë nnya kapi rítelé ntí n wóí

30 Yeesu ye kó upipiretiki inipëe-i mewaisaŋa meyä ncopuri wapisile mëe áme rítelé ntí-i n wólaalë.

31 Pi lëleē nní rikemee n we wóile re noké ne n njurei re Yeesu ke Uléécaa uu n wéé nnya. Uyee kó Uléécaa Kepipi. Non ne këfa u n tene, nó urinyiri nnya nfáa yé.

21

Yeesu ye umecire upipiretiki piseei nyíse

1 Lë memáá, Yeesu uu pëe ketumé Tiperiyaati kupiyé ritimë umecire upipiretiki nyíse. Lë kuu umecire pi n nyíse ye nní:

2 Simao Piyeē ne Tomaa kapi ye n sée re Usika ne Natanayeeeli yee Kalilee këteni-i Kanaa-po n we ne Sepetee piñmáne ne upipiretiki pité picó ye pëe cárpinelenle.

3 Simao Piyeē uu pi maa re: Ikpíntomé kam picópii tósu. Api u pëse re: Tó né kó pó ritiki ari kesé si. Kei kapi yisi apí ha kúniñoi loni api tómpo. Amá ápi kesine kë líka ti.

4 Kai piweesi n kóraane, Yeesu un kei kupiyé ritimë we, amá upipiretiki ápi pëe céri re Yeesu lo.

5 Kei kuu pëe pi pise re: Nø ikpíntomé yé ani cárpii, sinéwá? Api re: Eehei!

6 Uu pi maa re: Ani kúniñoi kuluké-luke-mëmpo kunyeyj fó, nó linyiné ti. Api mesei kunyeyj fom api ikpíntomé tini ai ku yipu pém, ápi fe ricuruu piké míni-i ku pønne ke ikpíntomé ii kului n we nnya.

7 Kei ke upiretiki uyé ke Yeesu uú pëe n la uu pëe Piyeē maa re: Asé Upíima lo! Ke Simao Piyeē uu lë n kó te Upíima lo, uu uilú kuú pëe m mahá un pëe meñmane ikpíntomé cárpii pitane pëse uú ne míni-i kpúupo.

8 Pi pëe keté kóima ne ketaa wele yare apáha píle kumúñé. Upipiretikicó api léeri, api pëe kunyeyj ne ikpíntomé meyipe pasai api lésépo.

9 Kapi kúniñoi kémee n suí, api kupiyé ritimë nkaleña lëepo, ikpíntomé ne akpónó an nkecáá láalë.

10 Yeesu uu pi maa re: Ani ikpíntomé iyé kani n cárpii kémee ne inyine kam.

11 Simao Piyeē uu kúniñoi kémee lompo uú ha kunyeyj ne ikpíntomé maamaa meyipe suiséri, ii lelu píle ne kuwóó ne itaani. Amá mápá ne imesá më, kunyeyj áku riceéri.

12 Yeesu uu pëe pi séi uu re: Ani kam aní li. Uupiretiki úka úu kó pëe kaha uké u pise re: Póo wóó? Pi pëe nyule re Upíima lo.

¹³ Yeesu uú ne pi kə, uu kukpónó kpísi uu pi hooñe, uu kə ikpíntomé pi hooñe.

¹⁴ Kə Yeesu uú ne pikpəkpo kémee n yisi, metáánū ye mē kuu lē umecire upipiretiki nyíse.

Yeesu ne Piyeε kεcáá nkó

¹⁵ Kapi piluke mí masí, Yeesu uu pεε Simoø Piyeε pise re: Yonaasi uñjmáne Simoø, po né la ai tósu lē ke picø mpí api né n̄ laa? Uu re: Eεε, Upíima, tipócuruu ye nyule re ne pó lalə. Yeesu uu pεε u maa re: In lē, a sinésáñpi kεcáá n̄səne m paílē.

¹⁶ Uu kə melírū pipise u kpá re: Yonaasi uñjmáne Simoø, po né laa? Piyeε uu u pεse re: Eεε, Upíima, tipócuruu ye nyule re ne pó lalə. Yeesu uu u maa re: In lē, a inésáñ n̄səne n séni.

¹⁷ Uu kə metáánū pipise u kpá re: Yonaasi uñjmáne Simoø, po né laa? Simoø Piyeε ripoo ari caai re metáánū ye mmé kuu lē u pise re “pó né laa” nnyia. Uu pεε u pεse re: Po m̄pá yo nyule, Upíima, po kə nyule re ne pó lalə. Yeesu uu pεε u maa re: In lē, a inésáñ kεcáá n̄səne m paílē.

¹⁸ Asei kεcáá, kέ pó s̄imisi re kaá pεε iñjmáne n̄ we, pó ye pεε ripócuruu kupótampálə rité aa kei kaa n̄ la s̄i. Amá poñ n kpurunu, pó pεε anípe risíka, ucə uu pó ku paasi uú ne kei káa n̄ lanə pó s̄i.

¹⁹ U lē male uké ne nyíse lē ke Piyeε uu n kpine liké ne Uléécaa ríyu n waise. Kuu lē pisímé u mí masí, uu pεε u maa re: A né ritiki.

Yeesu ne uupiretiki uyé kuu pεε n̄ la

²⁰ Piyeε uu kεpire ñmeelú uu upiretiki uyé ke Yeesu uú pεε n̄ la yenu un pi tikipolé. Uyεε pεε ilukə keluke-i Yeesu kεcáá n finepo uu u pise re: Upíima, wóo piláaro anipe kémee pó waine?

²¹ Kə Piyeε uu lē u n yé, uu Yeesu pise re: Nkó ní, Upíima, yo ke uyé uú ne kétə kopune?

²² Yeesu uu u pεse re: Nen n la re uké n we kέ ha ne pεemə, ai yei ne pó yénu? Póoké né ritiki.

²³ Lē nnyia, nsímé nn piyómeyáhaa kémee kóónú re upiretiki uyé úu kpine. Ai kə re Yeesu ye u maa re úu kpine, amá u pεe re: Nen n la re uké n we kέ ha ne pεemə, ai yei ne pó yénu?

²⁴ Upiretiki uyé ticuruu yεε aseéra lese uu nsímé mmē wəlu. Tə kə nyule re lē kuu n yé uú male ye nsímései le.

Tinóø tərøø

²⁵ Yeesu ye kə mewai meyā mēcø wapisile. Pin pεe mennéi n wəlune mese mese, ám musí re átelé nyé nnéí kapi yé n wói yé ketē nké nnéí kεcáá kewai yé.

Uléécaa Pitume Mewai

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Luki yee Uléécaa Pitume Mewai ritelé wói. Nsímé Kecire ritelé ke Luki uu n wói menorj ye me. Lé ke Yeesu uu rinóo pitume n he re piké ne Nsímé Kecire rikóónú, Uléécaa icápiné iké ne rimpéré kuu ritiki uú ne Uléécaa Pitume Mewai ritelé wólu.

Yerusalem kuyu-i ke Nfáasone nn Pantekooti anyá ketúnjé Uléécaa icápiné pikó kecáá súime. Ké ke Uléécaa icápiné ii kóri.

Kái ne ríyu 13 kémee n kpísi, Luki ye nyísele lë ke Poóli uu perees ápi Uléécaa m pakarelé ayu kémee nsímé kecire ne n ha. Poóli ye pée mekee Kirisi pikó wéékuselenle. Yeesu Kirisi yee Poóli sée re uké panse uupirétki (9). Uléécaa icápiné yee Sirii keté kecáá Antiyóosi kuyu-i ní we yee u wée re u ne upisencó pinyine piké ha ketaa-pó Yeesu nsímé kecire riyóó.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Nfáasone mekame ne Uléécaa icápiné foí mekarri Yerusalem kémee (1:1-8:3).
2. Nsímé Kecire meyóó kuyu nnéí kémee ne Yutee ne Samarii-pó (8:4-12:15).
3. Nléécaasimé piyóó nsé ke Uléécaa utume Poóli uu n sóne hái ne keté ketó-pó (13:1-28:31).

Nfáasone ke Yeesu uu ne upitume m mé

¹ Unésáne Teofili, ne ritelé foí kémee pó símisile lë nnéí ke Yeesu uu piwai ne picélaa n kóraane

² hái ne keyáa kē kai keyómecaa-mé u n kpiipó. Uké kelené rińtaá, u upitume kuu n wée uicélaa pale ne Nfáasone nnañe.

³ U umekpo-máá méwee mpehē mpehē kémee umecire pi nyísele piké céri re u nfáa málé. Siyáa aféena kuu pi rikpáfumé uu Uléécaa iýóópi nsímé pi símisi.

⁴ Keyáa kenyine kapi kesé we ne Yeesu, uu pée isé nnyí pi pa re: Ani kape yisi nöké Yerusalem ne ketaa wa, amá ani lisóne lë kani n kó nen símisi re Sáa Uléécaa ye ne nō mé kutu ricó.

⁵ Míni njmane ke Yohani uu nō wóle. Amá li tise nkáripí, Uléécaa uké ne Nfáasone nō wole.

Yeesu ye keyómecaa ritáá

⁶ Pereké pée Yeesu keyúrí n cápinelé api pée u pise re: Kumúnjé kpe-i kaa Isirayeeeli keyóópité peserinee, Upíima?

⁷ Uu pi pese re: Ai nónnékó nka re nöké mewai mee n sónti kumúnjé ne meituñe n nyu. Sáa Uléécaa yee lë ne uricuruu nnañe yekei.

8 Amá Nfáasone nn nökénécaá n súime, nó nínaŋe nnyine yë, ani pëe panse pinétansei Yerusalem kuyu-i ne Yutee ketë kecáá nnéí ne Samarii ketë kecáá, hái ne ketë nnéí ketë-po.

9 Ke Yeesu uu rinðo të pimáa mí masí, ai keyómecca-më u kpíipø, mítá úye un u nyáneipø ahope anyine áá weri áá ne u yarii api pëe u paapø.

10 Pin kei nní lë we pin keléécaa inípëe wiilë un tósu ke pitisi pité pinyine pëe ilü tomé n tanaalë api pikeyúrí rikpáfumé.

11 Pitisi pë api pi maa re: Yo nnya ke nö Kalilee pikó mpí ani nní nyenu nöñ kéléécaa-më nyánei. Lë kai nní nökénécöpe nké-i Yeesu uyë kéléécaa-më n kpíipø nöñ nyáni meco kuú ha pëeri.

Matiyasi ye Yutasi ripohø tone

12 Pitume api pëe kelö kë kapi ye n sée re Olifyee rikuú yisi api Yerusalem pële. Tikúú tée ne Yerusalem kolenle. Lirinä ne sá yare kilometiri use.

13 Kapi n tuipø, api kulee kunyine-i taá këyo kenyine kecáá-po. Kei kapi ye cápine. Pëpëe kei n cápinelë pëe Piyyee ne Yohani ne Yakupu ne Antiree ne Filipu ne Tomaa ne Patelemii ne Matiyee ne Alifee ujmáne Yakupu ne Simao yee ukuyu n la ne Yakupu ujmáne Yuuti

14 ne Yeesu uni Maari ne pinósi picø pinyine ne Yeesu piwã. Pinnéí mmë pëe rinðo rise wa api ye cápine apí ne piyómeyáhaa n njmáópúlë.

15 Likumúnjé kpë-i, Piyyee uu keyáa kenyine yisi, piyómeyáhaa píle ne afæré pinyine pin cápinelë, uu pikeyöpe maa re:

16 Pimáreco, li pise re lë ke Nfáasone nn Nléécaasimé ritelé kémee n símisi liké wa. Nfáasone ye Yutasi kecáá Tafiti rinðo rinyine maasele. Yutasi uyee panse pëpëe Yeesu n tì ukpeenwai.

17 U pëe uráco use le, tón kesé pikei pise mpí wai.

18 Siwóó së kuu usoi n kpu api u hééle kuú ne kecare lø, uu pëe kei lóiri uu ríyu mefoi ketë fapi, uu kecöpe kpáfú, anyóhø nnéí aa cúme.

19 Yerusalem pikó nnéí pëe mewai më kô, hái apí ne kecare kë sée re Hakelitama, lelee re unyine menyé ye kei koonu.

20 Ticuruu li Ipakare Siyome kémee wólaalë te:

Ukeyø keké meñmane tone!

Uka úu kapø kekemee tóne! Li kø wólaalë te:

Usoi féé uké upikei yësí uú nœj!

21 Kumúnjé kpë nnéí ke Upíima Yeesu uú pëe kerómee n we, pisoi pinyine ye pëe mítá yei ró tókilénle.

22 Hái ke Yohani uú ne míni u n wóle ne pëé uyei-më kai kerócepe nké-i u n kpíipø ál ne keyómecca sì, pisoi pinyine ye pëe ró tókilénle. Lë nnya, li pise re pisoi pë kecöpe use uké kerómee n we uké meráco itansei li re Yeesu ye nkpo kémee yisi.

²³ Kei kapi pëe pisoi pité sée api nyerese. Pépe Yosefi Parisapasi kapi ye kō n sée re Yusituusi. Ulíru yee Matiyasi.

²⁴ Api pëe keyóme yáási re: Upíima, pōo pisoi nnéí sifa kémee nyu. A pisoi pité mpí kecōpe uyé kaa n wéé ró nyíse

²⁵ uké panse utumé uu Yutasi pikei yósu uu nōj. Yutasi ye uketone riyále uu sī kei kai ne u rinsá re uké tone.

²⁶ Kei kapi pëe pañai ai Matiyasi tini, uu pëe Yeesu pitumé kefi ne usé pë kecáá kpápo.

2

Nfáasəne mekame

¹ Kai Pantekooti keyaa ní tu, piyómeýáhaa nnéí api kelō kesé cápine.

² Mesé ne mëse, nné nnyiné nn keyómeçaa-pó leeri yare kuyó papé-papé kunyiné kpée pepu. Aku kéyo ke-i kapi n tú nnéí yipu.

³ Api linyiné yenu yare inalempi, ai pi kpáfúme, ai yékáá, ai mítá úye kecáá tone.

⁴ Nfáasəne nn pëe pinnéí yipu nn pikemee ní we. Kei kapi pëe meyu mpehē mpehē ke Nfáasəne nn pi n he pisimé ló.

⁵ Pisuifi pëe Uléécaa likó ní la ye pëe Yerusalem-i wele. Isoipuri nnyí nnéí yee keté kecáá ní we ayu kémee kapi léeme apí weri.

⁶ Ke nné nn lë ní le, pisoi api cápine riwúi. Piyómeýáhaa api pëe meyu mpehē mpehē n símisi. Pépe n cápinelé pin pëe pimeyu kémee kómeli, ai nnóo pi yipu hái.

⁷ Ai pëe méwoo pi wai, ai kō meykíyiki nnóo pi yipu api pëe re: Nénte pisoi mpí nnéí pëe nní n símisi ye Kalilee pikó le?

⁸ Kai pëe íye wa ke ntónéí mmú, mítá úye uu pëé ne umeyu kémee pi kómeli?

⁹ Kerócepe nké-i, pinyiné ye Paritesi ne Metii ne Elam sité leerile. Pico ye Mesopotamii pikó le ne Yutee pikó ne Kapatoosi pikó ne Pónti pikó ne Asii keté pikó

¹⁰ ne Firisii ne Pamfilii ne Esipiti ne Lipii keté kee Sireeni mëmpo ní we pikó. Pico pōon Róm kuyu-pó leeri,

¹¹ ne Kireeti ne Arapii sité-pó. Pico ye Pisuifi yíkíyiki le, pico ye pansele Pisuifi pin Moisi isé tíkilé. Mpá ne lë, ntónéí mmú, mítá úye ye pëe umeyu kémee pi kómeli pin mewai piima ke Uléécaa uu n wa símisi.

¹² Ai pi nnéí muuni tímí, api pëe méwoo ní we pin píseine re: Nsímé ní-ye kecire ye mmú?

¹³ Amá pico pōo piyómeýáhaa pë sénnyi pin tee re: Píta lari ñmaa pëe nní pi pomaalé!

Piyee nsímé

¹⁴ Piyee uu pëe yisi u ne pitume kefi ne use api nyere, uu rinóá cásé uu pisoi pëe n cápinelé maa re: Nô Pisuifi ne nó pitórão mpí nnéí nôá nní Yerusalém kuyu-i n we, ani nnésimé nísone kutu ricó ani kóm!

¹⁵ Pisoi mpí ápi pomaalé yare kani nní n kpárálé. Li mmare tósile, mesé áme we kefi ñmane kaí pi yare kani nní n nyáni.

¹⁶ Lé ke antepu Yoweeeli uu pëe mekeé mí ma yee neni nkpení nní wai. Lelee re:

¹⁷ Uléécaa ye maa re Unfaasone yé siyáa törão kémee mítá úye kecáá súime.

Nópinéñmáne ne nápinékpére apí ne Uléécaa rinyiri símisi.

Pináñe-nanje api méwee yénti,
piwéése api lárikee.

¹⁸ Meyíkíyiki kam tíyesene Nnáfáasone nké likeyaa kë pinékeikó tisi

ne pinási kecáá súime,

api pëe panse antepuye.

¹⁹ Né mewaisaŋa keyómeCAA-po wa,
am mewai píima keté nté wapisi:

Ménye yé kóikee, nna nní toré,
ányo ñmohó aa hila likí-líki.

²⁰ Ituŋe ii panse riŋmóhó, iwáre pôo wáŋjoo yare ménye,
Upíima keyaa aké kelené weri.

Keyáa píima ne kékukó ye ke.

²¹ Uye un pëé uye-i Upíima rinyiri n sée, uu u yoriye.

²² Ani mmú kutu ricó, Isirayeeeli pikó! Uléécaa ye Nasareti ukó Yeesu isoi pakarele. Uléécaa ye ne u ritikile uu ne nákenécpé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi yare kani nní nárinécúruu n nyu.

²³ Uyé kapi náanénípe-i wa yare ke Uléécaa uu mekeé-me umenyuwe kecáá n yekei, ani pëpée ápi Uléécaa n wuru u pa api kunapéékó kecáá u karii aní ne u kopu.

²⁴ Amá Uléécaa uu nkpo anipe-i u yésu uu nkpo kémee u yukuse. Ncée ín we re nkpo nké u m muílē.

²⁵ Tafiti ye Yeesu kecáá maa re:

Mesére kam kénéyu-i Upíima nyáni,
ám kapé ne n térii nnyá kuu kunéluke-luke-mé kékukótoné-i
we.

²⁶ Lé nnyá ke rinépôo ari láárú,
nen tinékinj kémee yóm.

Mpá nen n kpu, ne ne pô tálenle.

²⁷ Pô Upíima, áa yé pikpokpó kémee né riyá.

Aa yé ñmurei upókeikó sone uké fóni.

²⁸ Po ifáacee né nyíselé.

Mepówee kénékúri ye nkíñniye né héle.

²⁹ Pimárecō, ani ncée né he kē ukpure Tafiti nkó nō símisi kē rikpáiise re u kpule api u kulesi, tōn kō urikpíi nyu ne neni-mē.

³⁰ U pēe antepu le un nyu re Uléécaa ye rináo yekeile uu wéeri re uképirē kenyine kē masí uiyɔɔpi tonene,

³¹ Kirisi meyise nkpo kémee ke Tafiti uu lē yē. Linsímé kuú pēe lē símisi kuú ne maa re: Uléécaa úu yé pikpokpō kémee u riyá, úu yé ñmurei uké fóni.

³² Tō ntónéi mmú yénle lē ke Uléécaa uu nkpo kémee Yeesu uyé n lésé.

³³ Uléécaa ye ukuluke-luke-mē u ritaásеле. Sáa Uléécaa uu kō Nfáasəne kuú pēe n yekeilē u pa. Mmē kuu nní kerócaá súiseme yare kani nní n nyáni nən kō kómei.

³⁴ Tafiti úu keyómecaa ritaá, amá uricuruu ye pēe maa re: Upíima Uléécaa ye Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukátonē-i tone

³⁵ liké ha ne tu pēe uye-i kam yé n tíyesé aa pipóláarō teleise.

³⁶ Isirayeeeli pikó nnéi piké kō n̄səne re Yeesu uye kani kunapéékjó kecáá n karii ke Uléécaa uu pansese Upíima ne Ukirisi.

³⁷ Kapi nsímé mmē n kō, nn pi loni suu ne akəho-pō api pēe Piyee ne pitume picō maa re: Iye kari yé nkpeni wa, pimárecō?

³⁸ Uyé uu pi pēse re: Ani mēfine conse piké mpá nō úye míni wole ne Yeesu rinyiri, Uléécaa uké nōanékópe nō sárei uu kō Nfáasəne nō he.

³⁹ Li we re lisəne lē ke Upíima Uléécaa uu ní maa re u yé pisoi wa kuu ne nō ne nōsinéwā ne pitaa-taa kulúi píima kpē nnéi kuu n séirine mē.

⁴⁰ Piyee uu kō anóo acō pi máikee uú ne asei pi koméise uu kō ne pi n ñmóópúsəlē. U ye pi maa re: Ani mewai kópe kunai pikó mpí kémee nōmenécirē lessé.

⁴¹ Pisoi meyā api Piyee nsímé mmē ñmurei api míni wole. Keyáa kē, pisoi ákotokú ataani kumúñé pēe piyómeyáhaa pē kecáá rikpápo.

Lē ke piyómeyáhaa api n finu nsímé

⁴² Piyómeyáhaa ye pēe pitume icélaa kémee ñmóópúlenle, pin tináo rise má, pin kesē iluke le, pin kō keyómé yáási.

⁴³ Pitume ye pēe mewaisaŋa meyā ne mewai píima wapisile. Mpá úye un pēe pakarente re Uléécaa yee pikei wai!

⁴⁴ Pē nnéi pēe Yeesu ne kefa n tene ye pēe kelō kese wele, api rináo rise wai api ye pilikó nnéi hóóne.

⁴⁵ Pi ye pēe pisitē ne pilikó nnéi yálisile, api mpá úye ncónj paí apí ne lisiwóó sē hóonente.

⁴⁶ Pi pēe kómeinelē pin siyáa nnéi mesére Uléécaa keyɔ-i cápinelē. Pi pēe siyɔ sónaanelē pin kesē le, pin kō Uléécaa iluke ne kefa kese hóone lin pi láárú.

⁴⁷ Pi pëe Uléécaa pakarelénle, mítá úye un ne këfa pi fénnele, Upíima un pëe mítá këyáa këye pisoi ayu lalu un pikecáá kpariisepo.

3

Kékankáláká kenyine pipélén simé

¹ Ketúñé kenyine, lin metaani pipépe masí ke Piyee ne Yohani api yisi api Uléécaa këyo-i piyómeýáhaa sí.

² Pisoi pinyine ye pée ne utisi unyine sónaapole, api ye Uléécaa këyo rinonao-i u tonse un pëe kei picéetønjé wélei. Pi ye rinonao té sée re Rinonao Sone. Pi utisi uyé marile kékankáláká.

³ Kuu Piyee ne Yohani n yé pin la piké këyo-i lompo, uu kunípe pi welé.

⁴ Piyee ne Yohani api u nyánei tímimí, Piyee uu pëe u maa re: A tó riwerii!

⁵ Uu pi paí nsone un ne mé te u yé pikemee linyine yosí.

⁶ Kei ke Piyee uu pëe u maa re: Né ám siwóó má, ám kó wura má. Amá lë kam m má kam Nasareti ukó Yeesu Kirisi rinyiri ne pós pále: A yisi aa sóne!

⁷ Piyee uu kunípe luke-luke u tini uu nyerese. Mesé ne mesé, ána ne anui a papisi,

⁸ uu yóosi uu cuuni uu nsé kápáá, u ne pë apí ne Uléécaa këyo suupo, un sóne, un cuunkee un kó Uléécaa pakarente.

⁹ Pisoi pëe n cápinelé api u yenu un sóne un Uléécaa pakarente.

¹⁰ Pisoi api céru re uyee ye pëe Uléécaa këyo-i Rinonao Sone-i n tū un wélei. Mewai më ame pisoi nnéí nnóo yipu ai kó píri pi wai kaí ne lë u n wa nnya.

Piyee rinoo kuu Uléécaa këyo kémee mí ma

¹¹ Ke utisi uyé uu lë Piyee ne Yohani n lonaalé, pisoi nnéí apí pehé api pikuwéé-më kelö kë kapi ye n sée re Salomo apookpanjá-më n sí, lin nnóo pi yipaalé.

¹² Ke Piyee uu lë n yé, uu pi pise re: Pimárecó Isirayéeli pikó, yo nnya ke utisi nkó pipélén api nní nnóo nó yipaalé? Yo nnya kani ró nyánei yare tóo ntónajé cire ne u poise néé tóo Uléécaa kémee asei tikilé nnya ke usoí nkó uu yisi uu sóne.

¹³ Pirósáayaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa yee uu keikó Yeesu ríyu waise. Nórinécúruu nód u tñ ani n-yóópinajé pikó anipe-i u wai, uyóópi Pilati uu re uké u riyá ani yúlu.

¹⁴ Amá nód pëe usoí yee úu akópe m má ne asei ute yulu ani pëe meníje Pilati pise re piké usoikó nó léseme.

¹⁵ Nó tíyesele api uyee ye nfáa n he kopu, Uléécaa uu pikpákpó kémee u yukuse irónípree ii u yenu.

¹⁶ Kefä karí ne Yeesu n tene nnya ke urinyiri ari usoi nkó kani nní n nyáni nón kó nyu papukuse. Kefä karí ne u n tene yee tíyese ke usoi nkó uu pei cáká-cáká yare kani nní n nyáni.

¹⁷ Amá pimáreco, ne nyule nísone re nō ne nópinéyéópi áni nyu kelené kani ne lē Yeesu wa.

¹⁸ Nsimé mmē ke Uléécaa uu pée mékéet-me antepuyé nnéi mí máase mée nkpeni nní wai. Lelée re li pise re uyé ke Uléécaa uu wéé uké íwe li.

¹⁹ Lē nnya, ani mafine conse ani nóménécíre Uléécaa pa uké nóstánékópe nō sárei.

²⁰ Upíima yé pée tíyese ani kumúnjé kunyiné-i hóó uu pée uyé kuu hái mékéet-me n wéé uu yekei nō páme. Uyee Kirisi Yeesu.

²¹ Uyee yé keyómecaa-po n we kelené, hái ne kumúnjé kpe-i ke Uléécaa uu mágá yo m peserine yare kai pée n we yare kuu pée mékéet-me uantepuyé kuu n wéé m máase.

²² Moisi yé pée maa re: Nósunéléécaa Upíima yé antepu unyiné nō páme yare né, un nónnepuri ukó. Ani mmē nnéi kuu nō n símisine kutu ríco.

²³ Uye unsá kutu u rincó, piké Uléécaa pikó kécopé u lese api kópu.

²⁴ Antepuyé nnéi pée hái antepu Samuyéeli-i-me n símaari aí ne neni tulu yé siyáa nsí nsímé male.

²⁵ Nós lē ke Uléécaa uu antepuyé m máase re u ne nō mé te. Uléécaa yé ne nkómeine nópinésáá séele pée uyé-i kuu pée Apiraham mí maa re: Pipópiré kamí ne tikine ké ne keté nnéi nsoipuri rikpá. Nós kó nkómeine mmē te.

²⁶ Nós nnya ke Uléécaa uu uukeikó wéé uu nókenémee u tumti kelené. U u tummelle nós nnya re uké nō rikpá uu pée mágá nō úye uakópe-i u lese.

4

Pi Piyee ne Yohani ketúhaane ptíma-i sée

¹ Piyee ne Yohani pin kei lē pisoi símisi, mesé ne mesé, pepée yé Uléécaa inyáonse n wa ne Uléécaa keyo uméré wéése ne Pisatusee pin tuipo.

² Li pée meyá pi pólule re pitume pē keté yé we pin pisoi céesi pin kó pi símisi re Yeesu yé pikpokpó kémee yisi, lin pée nyíselé te pikpokpó yé fe api yisi.

³ Lē nnya kapi pitume pē keté tí api hánesi aí ne weesi re ituje yé pilólé masí nnya.

⁴ Amá mágá ne lē, pepée pitume pē icélaa n kó meyá ne pée ne kefä i tenelé, api tulu yare pitisi ákotokú anupú kumúnjé.

⁵ Kai n weesi, Pisuifi piyukáo ne pipiwéése ne isé picélaa apí ha Yerusalém-po cápine.

6 Uléécaa usina Ana ne ukeyo pikó nnéí ne Kayifu ne Yohani ne Aleksantiri pée kó pée kei we.

7 Api Piyee ne Yohani leséri piké ne pi túhaane, api kēcōpe pi nyerese api pi pisé re: Nnañe n̄-ye néé úye kēcire rinyiri kaní ne l̄ wa?

8 Nfáasone nn Piyee yipu uu pée pi maa re: N̄ Isirayeeeli kuyu piyɔɔpi ne piwéése!

9 Mewai sone kari utisi nkó wa nnya kapi neni keyaa nké ró písei re íye kai wa kuú ne peí?

10 L̄ nnya, nónnénéí mmú ne Isirayeeeli pikó picó nnéí ani kō te Nasareti ukó Yeesu Kirisi uyé kani kunapéékó kēcáá n̄ karii, Uléécaa uu pikpokpó kémee u yukuse rinyíri nnañe karí ne utisi nkó péise, kuu nní isare láárú un nókenéyu-i nyenu.

11 Yeesu uyé kēcáá kai wólaalé te:

Tipare tē ke n̄ pimóme ani n fómpo,
tee nkpeni panse tikecire tee kenui-i n̄ we.

12 Uyé memáá, úyulale úka ucó úu we. Uléécaa úu rinyíri ríka ricó kétē nké kēcáá pa kari yé n sée liké ne tiróyu n lo.

13 Piyee ne Yohani ápi menyuwé píima méka má ápi kó piyukóó píka. Amá piripoo kapi pée ne símisi ne itisi. Ké pitúhaane api l̄ n yé, ai pi muuni simm, api kó ceru re Piyee ne Yohani yé pée ne Yeesu sónle.

14 Kapi usoi yee m̄ peí n nyáni un pikékúrí nyenu nnya, pitúhaane pē ápi pée nyu n̄-ye kapi yé male.

15 Api pée Piyee ne Yohani ketúhaane ke-i lákasé, api pée kei n we pin pimecōpecire nsímé píñirise.

16 Api pée m píseine re: Iye kari pisoi mpí wainé? Yerusalém kuyu nnéí yé pikóme masí re pi mewaisaná píima wa. Ari yé fe tóké kési.

17 L̄ nnya, nsímé mm̄ ín kape ne pikóonú rinkpá, tóké ne pi yé ari pi cési re ápi kape úka mpuri ne Yeesu uyé tinyiri n̄ka pisímé rikpá.

18 Kei kapi pée pi séepo apí ne pi yulu re ápi kape Yeesu nnañe ne picélaa rikpá. Api kape yé ricuruu urinyiri sée.

19 Piyee ne Yohani api pi pese re: N̄ ticuruu ani ripaí nké te li ne Uléécaa kémee sá re usoi uké n̄ pakare néé Uléécaa kuu yé pakare?

20 Nóo yé nkpeni mm̄ ceri. Tó ari yé fe tóké l̄ kari n yé ari kó kom pisímé riýá.

21 Kei ke pitúhaane pē api kó picé pi rikpá api pi yá api tómpo. Api n̄ka yé kapi yé ne rinwááná piké ne kutu pi rimpása. Pisoi meyá yé pée welé pin mewai mée nní n wa nnya Uléécaa pakarente.

22 Utisi uyé kapi nní ne Uléécaa nnañe m póise aymé yé aféena rifaaulé.

Kirisi pikó piyomeyáhaa

²³ Kapi Piyeε ne Yohani rin-yá, api yisi api pipisoi leepo api lē ke pēpēe ye Uléécaa inyónse n wa piwéésé ne Isirayeeeli piwéésé api pi mí ma pi keeni.

²⁴ Ke pipisoi pē api lē n kō, api rinóo rise wai api Uléécaa yáási re: Upíima Uteneciré, pōo ketē ne keyóme ne mínimaa ne lē nnéi lees mýpá yei n we wa.

²⁵ Mpófáasəne kaá ne ritiki aá ne urósáayaha Tafiti upókeikó maase re:

Yo nnya ke mpuri sané pikó api ketē kecáá pansente?

Yo kecire nnya ke sisoipipi asi simúnjé kópe wai?

²⁶ Ketē kecáá piyóopi ye pimecire cápine re piké atōpi leemé.

Piyóópi api rinóo rise wai re piké ne Upíima ne uyé kuu n wéé to.

²⁷ Meyíkíyiki ke Erooti ne Pənsi Pilati ne Isirayeeeli pikó ne mpuri sané pikó api Yerusalem nté rinóo rise wa re piké ne upókeikó Yeesu kaa n wéé to.

²⁸ Lē kaa mékée-mé m musí, aá ne mpónajé yekei kapi nkpeni lē wa.

²⁹ Lē nnya, a nkpeni pipicé nísoné kutu ricó, Upíima aa tíyesé pipókeikó piké itisi ne mpósímé riyóó.

³⁰ A mpónajé nyisé pitóikó piké pélesi, aa mewaisanja ne mewai píima upókeikó Yeesu kaa n wéé rinyiri ne wapisi.

³¹ Kapi lē piyomeyáhaa mí masí, kelō ke-i kapi n cápinelē aké yéngesi. Nfáasəne nn pinnéí yipu api pēe itisi ne Uléécaa nsímé n yóólē.

Kirisi pikó rinóo rise

³² Pisoí kulúi kpē nnéí pēe ne Yeesu kefa n tene ye pēe kefa pénelenle pin kō kemúnjé kesé má. Uka úu ye pēe maa re ulinyine umecire te. Mpá yo kápí pēe pénelē pin te.

³³ Uléécaa ye pēe pitume nínahe héle pin ne nyisé re Upíima Yeesu ye nkpo kémee yisile, Uléécaa un pēe Kirisi pikó nnéí meyá kpálē.

³⁴ Líka ái pēe piuka párlē. Pēpēe sicare néé síyo m má yéè pēe si yáale apí ne lisiwóó cápinero

³⁵ api pitume pa. Pē pōo mýpá úye ncónj paí apí ne si hōnente.

³⁶ Pi pēe Lefi mpuri ukó unyine Siipuru ketē-po marile. Pi ye u sée re Yosefi. Pitume pōo rinyíri u hé re Parinapasi. Liasei re uyee ye picó rinjmóóprúse.

³⁷ Uyé uu kō ukecare yái uu ne lisiwóó hapo uu pitume pa.

5

Ananiyasi ne Safira nsímé

¹ Utisi unyine ne uunəsi pēe pēe we. Pi ye u sée re Ananiyasi, api unósi pōo te Safira. Utisi uyé uu ukecare yái.

² U ne unósi api kóméine api siwóó hásu api pésu, uu pée ne sitórəo sí uú ha pitume pa.

³ Piyee uu pee u pise re: Ananiyasi, íye kai wa ke Setani uu lë pólō uú ha ne Nfáasəne kiraasə aa kecare siwóó hásu aa pésu?

⁴ Póké kelene kecare kē n yáá, ái pōo ke tee? Kémeyái-máá, ái pōo kesiwóó tee? Yo nnya kaa nkpaní mewai kópe mmé ripóyu-i wa? A kō te ái sisoi pipi kaa kíraasə, Uléécaa lo kaa kíraasə.

⁵ Ke Ananiyasi uu lë n kō, uu lólu uu kpi. Iwame píima inyiné ii pē nnéí pee lë n kō loni.

⁶ Piñmáne api yisi api kusáñáá u pilaa api sákaa apí ne leepo apí ha kulesi.

⁷ Ituñe mékóónú metaani memáá, unósi un tuipo úu nyu re linyiné ye wa.

⁸ Piyee uu u maa re: A né símisi nké te nnéí mmú kani nókenécare yáá, néé yo? Uu re: Eee, mmee mu!

⁹ Piyee uu u maa re: Yo nnya kani kóméine aní ne Upíima Nfaasəne peeni? Aa nyánii, pēpēe upóla n kúlesi ana kam nní kómeli pin lonti. Pi kō lë ne pṓ tósule.

¹⁰ Kei nní, unósi uu Piyee ana nyé-i lólu uu kpi. Piñmáne pē piké ne n lompə un pikpə masí, api u kpísi apí ha ula kekúri kulesi.

¹¹ Iwame píima inyiné ii Kirisi pikó nnéí ne pēpēe nsímé mmē n kō loni.

Mewaisaşa ke Uléécaa uu n wapisi nsímé

¹² Pitume ye pee mewaisaşa ne mewai píima pisoi inipée-i wapisile. Pēpēe Uléécaa ne kefa n tene ye pee rinóo rise wale api ye kei kapi ye n sée re Saloməo apookpanjá-i n cápinelē.

¹³ Uka ucə úu ye pee méwoo kaha uké pi leepə, mípá ne lë, pisoi apí pee kō kusa pi waiselē.

¹⁴ Pitisi ne pinósi kulúi pee Upíima ne kefa n tene api pee mesére pi n kpariisepə apí ne kulúi kpá.

¹⁵ Pisoi api ye pée ne pitóikó icée-i léepə api pisifine ne asáñááporé kecáá pi finsente re Piyee un píyei kei n tósu, ukumííri kuké mípá use unyiné yaríi.

¹⁶ Pisoi kulúi api kō ayu nyee ne Yerusalem n kólë yisi apí ne pitóikó ne pinírihélaa wúrunkəepə, api kō pinnéí pélesi.

Lë kapi pitume n wéekuse nsímé

¹⁷ Kai lë n wa, Uléécaa usina ne Pisatusee pee ukékúri n we api kufatoi píima ne nyere re piké pitume cōpii.

¹⁸ Api mesei pi cōpii api kuyu kukpaniilee kémee pi hánnesi.

¹⁹ Amá kai kesine n wa, Upíima uléecaatumé unyiné uu sí uú ha kukpaniilee hánne uu pi lesepə, uu pi maa re:

²⁰ Ani Uléécaa keyə-i ha, aní ha nsímé mée ye nfáa n he ke Yeesu uu ne n ka nnéí pisoi símisi.

²¹ Pitume api mesei ḥmurei api mmare mare yisi api Uléécaa keyo sī api ha pisoi picélaa kápáá. Uléécaa usina ne pepes ukékúri n we api turi api pitúhaane wéése ne Isirayeeeli piwéése nnéí icápiné séi. Kei kapi pisoi tū apí ha pitume pē kukpaniilee-i kpíipó.

²² Ke pē api n̄ ha, ápi kukpaniilee-i pi yē. Api pēe peeri api pi maa re:

²³ Tō kukpaniilee leepole kun n̄sone hánalē, pimérē pōon ko anənəo-i tāpaalē. Amá kari n hánne, ári úka kēmée yē.

²⁴ Ke Uléécaa keyo umérē wéése ne pepes ye Uléécaa inyōonse n wa piwéése api lē n kō, ai méwoo pi wai, api pēe lē kai yē ne kētō n kpu kecáá m müsu.

²⁵ Kei ke unyine uu ka uu pi maa re: Nō kóméii! Pisoi pē kani kukpaniilee-i n wa pēe nní Uléécaa keyo-i nyenupō pin pisoi céési.

²⁶ Umérē wéése ne pimérē picō api pēe yisi, ápi rikohó mekó wa apí ha pi kpíipō apí ne hapo, pin wuru re pin pitume pē ne rikohó n wai, pisoi yé apare pi tapisi api pi kóni.

²⁷ Kapí ne pi n hápo, api ketúhaane píima-i pi séi. Uléécaa usina uu pēe nsímé pipísei pi kápáá

²⁸ re: Karí ne nō n̄ yē ári ne kētē kpēeni re áni kape usoi uyē tinyiri ne n céési, íye kani wa? Nō welé nōn Yerusalem kuyu nnéí icélaa iyē nōjélē mítapá úye uké kō, nōn ko la re unkpo iwe iké ne rō teñe!

²⁹ Piyee ne pitume picō api pi pēse re: Li ne sá re usoi uké Uléécaa pakare ne kuu yé pisoi m pakare.

³⁰ Yeesu uyē kani kuna kecáá n karii ke pirósáa Uleecaa uu nkpo kémee yukuse.

³¹ Uléécaa ye ukuluke-luké-mē kényukoo tone-i u ritááselē uu u waisé Uyóopí ne Uyulale. Uyē kuú la uké Isirayeeeli pikó nyíse re piké ritiki apí ne piakópe kepire to uu pēe pi sárei.

³² Tō nsímé mmē pitansei, Nfáasone ke Uléécaa uu pepes u m pakarelē n he pō ne ko itansei lele.

³³ Ke pitúhaane api lē n kō, ai pi fukōome api re pi yé pitume pē kō.

³⁴ Amá Ufarisi unyine ye pēe pitúhaane pē kecōpe wele. Pi ye u sée re Kamaliyeeeli. Isé ucélaa unyine lo ke mítapá úye uu n waiselē. Uyee pitúhaane píima pē kecōpe yisi uu re piké pitume pē lesepō nkáripi kelené.

³⁵ Kapi pi n lésepo, uu pēe pepes n cápinelē maa re: Nō Isirayeeeli pikó, ani nōmenécíre tī ne mewai mē kani nní n la nōké pisoi pē wa.

³⁶ Ai kahane nkáripi n nájai ke Teetasi uu léemé un pólólē te u úyukoo píima unyine le. Pisoi píle píle mena kumúñé pēe u ritiki. Api u kopu. Pē nnéí pēe pēe unkó n tíkilē api kpíi, piuka uu neni tiselē.

³⁷ Uyē kēpire, Kalilee ukó Yutasi pōo pikéē ituŋe kumúŋé léeri, uu pisoi kulúi kpáú api u n tikilē. Uyē uu kō kpi, pēpēe pēé u n tīkilē pōo kō kpii.

³⁸ Lē nnya, ne la kē nkpéni nō símisi re áni kape ne pisoi mpí kutu n cōlē. Ani pi riyá piké tómpo. In te sisoipipi kémee ke pisimúŋé ne piliwaiwai nní ai léeri, méwoo kai wainē.

³⁹ Amá in te Uléécaa-i kai léeri, rínaŋe n̄-ye ke nōo má nōké ne linyine pi wa. Ani nōmenécíre t̄i, ái kape ka liké wa re nō ne Uléécaa tōpu.

⁴⁰ Api mesei unkó kóm api u tiki. Api pēe pitume pē séipo api rinōo hē re piké sipópí pi yéériine apí ne pi yulu re ápi kape Yeesu rinyiri ne pisoi pisimé rikpá, api pēe pi yá api tómpo.

⁴¹ Pitume apí mpóonare ne pitúhaane pē kekúrí yisi, lin pi láarú re Uléécaa yee yē te pē kai ne sá re piké Yeesu nnya íwe li.

⁴² Mpá keweesi kéye ke pitume apí pēe Uléécaa keyo-i ne sýo kémee Nsímé Kecire picélaa ne mpiyóó ñmóópúlē.

6

Pi pitisi piseei lese re piké pitume n leni

¹ Yeesu pipirétki apí kumúŋé kpe-i kulúi wai n̄sone. Upipirétki pēe Mékireki n símisi apí Pi-epiree ne n téni re pi m̄pá keyáa kéye iluke kapi ye n hóone kémee pipikumannosi menípēe le.

² Kei ke Yeesu pitume kefi ne pité pē apí upipirétki riwuú tē sée apí cápiné apí pi maa re: Ai ne sá re tōké Nléécaasimé piyóó ne siká wa tōké ha iluke pihóone ne kutu n cōlē.

³ Lē nnya pimárecō, ani nōkenécōpe pitisi piseei pē kaní ne isoí sōne n nyu lese. Nfáasone nké kō pi n yipaalē, piké kō mewéésesohō m má, tōké pikei pē pianipe-i wa.

⁴ Tōké pēé uyē-i ne piyóme yáhaa ne Nléécaasimé piyóó n ñmóópúlē.

⁵ Tinōo tē ari pinnéí larisi, apí pikecōpe pisoi piseei lese. Pepēe Etiyēeni yee Uléécaa ne kefa meyā n tenele, Nfáasone nn kō u yipaalē. Uyē ne Filipu ne Purokōo ne Nikanoo ne Timōo ne Parimenaasi ne Antiyōosi ukó kapi ye n sée re Nikolao. U pēe mekees Pisuifi keyome yáasile uu kelene panse Yeesu upirétki.

⁶ Kapi pi n lésē, apí pi kpísi apí ne pitume leepo, pē apí pikecāá keyóme yáasi apí kō anípe pikecāá lāa.

⁷ Nléécaasimé nn m̄pá yei n kóónulē, Yeesu pipirétki pin meyā kulúi wai Yerusalem kuyu-i, ái ne pepēe yē Uléécaa inyōonse n wa meyā pēne apí Yeesu ne kefa tene.

Etiyēeni metine

⁸ Uléécaa ye pée Etiyeeeni meyá ípreeleé nyísele uu kó nínahe u he un ne mewaisanja ne mewai píima pisoi kecōpe wapisi.

⁹ Pisuifi kuyómeýáhaalee pikó pinyine kapi ye pée sée re: Pepee ilási kémee ní le keyo. Alekisantiri ne Silisii ne Asii keté pikó ye pi. Pikecōpe, pitisi pinyine api nsímé nnyine kecáá ne Etiyeeeni íkejene wai.

¹⁰ Amá ápi yé fe piké ne Etiyeeeni kejene, mewéésesohó ke Nfáasone nn u n he nnya.

¹¹ Api pée pisoi pinyine kulei re piké ukecáá nnóome wa re pi kó un Moisi ne Uléécaa alé fáanii.

¹² Api kó kuyu pisoi ne kuyu piwéésé ne isé picélaa itái súuni api yisi api nyere, api sí apí ha Etiyeeeni tini apí ne ketúhaane píima-i sí.

¹³ Api kó pinóome pinyine ne hapo re piké íseeérakó li piké ne u rikpárá re: Mesére ke utisi nkó uu Uléécaa keyo ne isé alé fáanii.

¹⁴ Tó konle un símaankee re Nasareti ukó Yeesu uyé né Uléécaa keyo fori uu kó inyékii ke Moisi uú ne ró n tíye conse.

¹⁵ Pë nnéí pée ketúhaane píima ke-i n we ye pée Etiyeeeni kéyu-i nyáneile api yénu re ukéyu ye uléécaatumé kékó mécó wele.

7

Etiyeeeni rinóo kuu mí ma

¹ Uléécaa usina uu pée Etiyeeeni pise re: Lee ni meseii?

² Etiyeeeni uu re: Nő pinémárecó ne pinésáa, ani kutu ricó nísonne ani kóm! Uléécaa, meyóopi ute ye urósáa Apiraham tikpáfumelé pée uyé-i kuú pée Mesopotamii-pó n we, uu kelené Haraani-pó fine.

³ Uu pée u maa re: A kerpótē ne kupómáre riyá aa keté kék kam pó n nyísenne kémee sí.

⁴ Apiraham uu pée Kalitee keté yisi uú ha Haraani-pó fine. Usáa mékpo-máá, Uléécaa uu kei u kpísi uú ne keté nké-i kani neni nní n we weri.

⁵ Uléécaa úu kei keté u he. Mpá kénacōpe ritísí, úu u he re uké kei ripéélú. Amá uu pée rinóo yekei re u yé kennéí u ne masí upipiré pa apí n te. Uu kó pée kumúné kpe-i kewá má.

⁶ Lé ke Uléécaa uu u mí ma ye nní:

Kucóyu-pó ke pipópírē apí masí finené, api ilási pi tini, api íwe pi wai aňmě píle píle mena.

⁷ Amá né ne mpuri mmee ilási pi n tinine túhaane api pée limemáá léeri apí weri api nté keló nké-i né yáási.

⁸ Kei ke Uléécaa uu pée u ne Apiraham kecōpe rinóo yekei re uké riké. Lé nnya kapi Isaaki mari Apiraham uu pée keyáá páhapa ha tuñé u kék. Isaaki póo kó uuñmáne Yakupu kék. Yakupu póo

kə liməcə upiñmáne kəfi ne pité pē kérii. Pepee nní pirókpure kəfi ne pité pē.

⁹ Pikpure pē api pikcəpə use kapi ye n sée re Yosefi ne kəfa tóosi api u yái, uu ha Esipiti-po ilási le. Amá Uléécaa ye pee Yosefi kékúrí wele, uu ncón nnéí kémee u lesé

¹⁰ uu ne kəfa u fénne uu mewéésesəhə u hə. Esipiti uyəəpi uu Esipiti kətē kəcáá iyəəpi u tonse uu kə ukəyə likó nnéí kpisi uu uanipe-i wai.

¹¹ Nkú nnyine nn Esipiti kətē nnéí ne Kanaa kətē loni. Pirósáayaha api íwe píima le, ápi ye yē piké li.

¹² Yakupu uu kóm te melukəpipi ye Esipiti kətē-po we, uu pirósáayaha tum məfoí.

¹³ Kapi melírū n hápə, Yosefi uu tíyese upimarecə api u ceru. Esipiti uyəəpi pōo kə Yosefi riyíkí céru.

¹⁴ Yosefi uu pee tum api usáa Yakupu séipo ne ukumare nnéí pisoi kuwóó ne afəeré ne pinupū.

¹⁵ Yakupu uu yisi u ne pirósáayaha picə apí ha Esipiti kəteni-i fine apí ha ne kei kpíni.

¹⁶ Api pi cəni apí ne Sikem kuyu sī apí ha kei rikpíi ke Apiraham uu Hamoo piñmáne-i ne usiwóó n lə kémee pi kulesi.

¹⁷ Ke rinoo ke Uléécaa uú pee Apiraham n yekei ituŋe ii n nyahairi, ntápuri nn pee meyá kulúi n wai Esipiti kətē kəcáá.

¹⁸ Uyəəpi fale unyine yee úu píkai Yosefi nkó nká n kómaalë uu Esipiti kəteni-i iyəəpi tone.

¹⁹ Uyəəpi uyē uu ntápuri ne isəhəccée tóoi uu pirósáayaha íwə lukəise, hái un náási yare piké pisipipi riyá siké kpí.

²⁰ Likumúnje kpe-i kapi Moisi mari un Uléécaa inipee-i nyam. Iwáre itaani kapi usáa keyə-i u kpíni.

²¹ Api limemáá u fómni, Esipiti uyəəpi ukpére uu u kpisi uu nyelu yare uricuruu yee u mari.

²² Esipiti pikó menyuwé nnéí kapi u céesi, unsímé ne umewai ame tíyese uu nnaŋe m má.

²³ Kuu ijmē afəena n yē, uu re u yé ha upimarecə Isirayeeли pikó rilóólü.

²⁴ Kuu n hápə, uu Esipiti ukó unyine leepo un Isirayeeли ukó unyine kaii. Uu unárei kəcáá kpá uu Esipiti ukó uyē kaii uyē uú ha ne kpi.

²⁵ Moisi ye pee müsu re upimarecə Isirayeeли pikó yé kō te uyē ke Uléécaa uú la uké ne ritiki uké ne ilási kémee pi lese. Némípákane upimarecə ápi lē kō.

²⁶ Moisi uu kə keyáa lírū tuŋé Isirayeeли pikó pité leepo pin cénesi, uu pee hapə re uké pi yoriye. Uu pi pise re: Nə pisoi pise le, pinésane! Yo nnya kani pee cénesi?

²⁷ Uyee pee uco n íwe n wai uu pansepə uu Moisi láupə uu u pise re: Wóó iyəəpi pō tonse re a irósímé n túhaané?

28 Pó lale pöké né kpu yare kaa sé Esipiti ukó ní kpu, néé iyé?

29 Ké Moisi uu anóo nyé n kó, uu wuru uú ha Matiyaa keté-pó tone. Kei kuu piñmáne pité mári.

30 Injmë aféena memáá, Moisi uu pée keyáa kenyine kucesi kóima-i Sinayi riyópe kekúrí n we. Kei ke Uléécaatumé unyiné uu kuhíhíi kunyine kecöpe inalempi kémee u rikpáfumé.

31 Ké Moisi uu lë n yé, ai menyine u wai. Uu re uké rinyosápo uké ha mewai më nyánei. Uu Uléécaa rinoo kom te:

32 Néé pipósáayaha Uleecaa, ne Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa. Moisi uu pée iwame ne n terii úu kaha uké riweríi.

33 Upíima uu u maa re: A apónééri mahá, li we re keló ke-i kaa nní n nyenu yé Uléécaa ripohó le.

34 Ne Esipiti keteni-i nnépuri iwe yenle, am kó piñmápi kom. Lë nnya kam ka ké pi yoriye. Lë nnya, a nkpéni kam ké Esipiti keté-pó pó tū.

35 Moisi uyé ke Isirayéeli pikó apí pée n kési, api u maa re: Wóo iyóapi ne itúhaane pótónse? Uyé cire ke Uléécaa uu tumme re uké piuyóapi, uké kó ilási kémee pi lesé. Uléécaatumé uyee kuhíhíi kecöpe inalempi kémee u rinkpáfumé yee u lénine.

36 Moisi yee Isirayéeli pikó Esipiti keteni-i léseme. Injmë aféena kémee kuú ne Esipiti keteni-i ne Míni-Wéé-Kukoi kémee ne kucesi kóima-i mewaisaşa ne mewai píima më wapisi.

37 Uyé cire yee pée Isirayéeli pikó símisi re: Uléécaa yé antepu unyiné nò páme yare né un nónnepuri ukó.

38 Ké Isirayéeli pikó apí pée kucesi kóima-i n cápiné, uyee pée pirósáayaha ne Uléécaatumé yee Sinayi riyópe kecáá-pó u n símaari kecöpe we. Uléécaa nsímé mée yé nfáa n he kuú pée yósu un tó pálé.

39 Amá pirósáayaha apí pée la piké u pakare, api uipuri yulu apí n káipi piké Esipiti pél.

40 Api pée Aróo maa re: A piléécaa ró mód pée yé keróyu-i n sóne, li we re ári nyu lelee Moisi uyee nní Esipiti keté-pó ró n léseme n wa.

41 Api keyáa kó tináapipi mom, api ri nyóonsé, api pianipe limomé-momé lë anyá wai, piakin aa niñesi.

42 Amá Uléécaa uu kepire pi to uu pi yá api ituñe ne iwáre ne awárepí n yáasi yare kai antepuye atelé-i n wólaalé. Li kei wólaalé te:

Nó Isirayéeli pikó, né kani injmë aféena kémee kucesi kóima-i isee ne nyóonsénté ani kó licó licó hékessi?

43 Amá piléé kapi yé n sée re Moloki kucáñíi ne nápinéléé Refaa riwarepi kaní pée topori. Lë kaní serí non ne pi yáasi. Lë nnya kam nò lésene kó ne Papilóni keté kepire-mempó ha.

⁴⁴ Pirósáayaha ye pëe kucesi kóima-i kucáñí míale kpëe n nyíselé te Uléécaa ye tó ne uyë këcöpe rinóo yekeile. Ku pëe wele yare kpë ke Uléécaa uú pëe Moisi n símisi re uké wa. U pëe Moisi maa re uké kpë kuú pëe n yé kuco wa.

⁴⁵ Pirósáayaha ye kucáñí kpë ne pipipirë tíyelé. Pëe uyë-i ke Yosuwee uú pëe pi n kpáúlë kapí pëe ne ku ripéne apí ne ketë këe pikéyu-mëmpo ní we téj. Ketë kë pikó ke Uléécaa uú pëe lákase. Kucáñí kpë aku lë Kanaa-i n we aí ne Tafiti kumúnjé tulu.

⁴⁶ Uléécaa ye pëe ne Tafiti këfa fénnele. Tafiti uu pëe u pise re uké ncée u he uké kéyo mõ kéké wa kei ke Yakupu Uleecaa uu n we.

⁴⁷ Amá Salomoa yee ka uu kéyo u moom.

⁴⁸ Mpá ne lë, Uléécaa yee mítá yo këcáá ní tú, úu síyo ke pisoi apí m mõ kémee sói. Yare ke antepu Esayi uu mí maa re:

⁴⁹ Upíima ye maa re

Keyómecaña ye rinéyáopitü lë,

këtë pão kënénacöpe

kéyo këye ke nòo yé né mõ?

Yei kam yé tone kë ne n wénte?

⁵⁰ Ái rinécúruu née lë nnéí waa?

⁵¹ Etiyeeeni uu kó pimáa pi kpá re: Nò pisoi mpí atii ye páápúle hái. Nò akín takálë, nòanétu áa ye kó nsímé kó. Nòpinésáayaha mèco kani nní we nòn Nfáasøne rinóo kesu.

⁵² Antepu úye mpuri ke nòpinésáayaha ápi wéekuselé? Pë nnéí pëe n símisi re Asei ute ye wemë kapi kó. Asei ute uyë ke nòo kó nkpení nní piláarø anipe-i wa ani u kopu.

⁵³ Uléécaa ye ne piléécaatumé ritikile uú ne uisé nò pa, amá áni i ritiki.

Etiyeeeni nkpo këcáá nsímé

⁵⁴ Ke pëpëe pëe ketúhaane-i ní we api lë n kó, ai kuwói pi fukøøme api pëe Etiyeeeni nsímé mmë ne aní n takai.

⁵⁵ Amá Etiyeeeni pão pëe keléécaa inípëe n tapaalë, Nfáasøne nn u yipaalë un ne Uléécaa meyoapi ne Yeesu yee Uléécaa kuluke-luke-më këyukøotone-i n nyenu nyánei.

⁵⁶ Kei kuu pëe re: Ne keyómecaña nyánile kën wúkuléle, Usoi Kepipi kën Uléécaa kuluke-luke-më këyukøotone-i nyenu.

⁵⁷ Kuu lë mí ma, api këpupéila píima kënyine té api atu tápisi api pinnéí kesé pehépo api u filí,

⁵⁸ api u lakase apí ne kuyu iyaa leepo api apare u tapisi api kópu. Pëpëe kei ní we api pisitukanka cícaá máhani api uñjmáne unyinë kapi ye n sée re Søoli pa uu si m më.

⁵⁹ Pi Etiyeeeni apare tapisile un we un kó ne keyómë yáási. Uu re: Upíima Yeesu, a nnéfáa yøsí,

⁶⁰ uu pëe anui këcáá wúla uu mesóri pupei re: Upíima, kapë akópe nnyé piriyu këcáá wa. Kuu lë pimáa mí masí, uu pëe kpi.

8

¹ Etiyεεni nkpø mmë nní ne Søøli sá.

Søøli ye Kirisi pikó wéékusele

Likεyaa kē cire kapi Yerusalém kuyomeyáhaalee pikó piwéékuse koraane ai wáñjø. Pinnéí api Yutee sité ne Samarii sité kecáá yékáá, ai yá pitumé ñmane.

² Pisoí pεe Uléécaa likó n la pεe Etiyεεni kulesi api nkpø tone api ukεcáá téni hái.

³ Søøli pðoñ ñmáþpúlē te uké Uléécaa icápinε kpu. Síyø kuú pεe kðónulē un Kirisi pikó cðpii, pitisi ne pinósi, un kukpaniilee súúni.

Filipu ye Nsímé Kecire Samarii keteni-i yóólē

⁴ Pεpεe rin-yékaa ye pεe keté kðónulénle pin Nsímé Kecire yóólē.

⁵ Filipu uu yisi uu ha Samarii kuyu maa-i yóó re Yeesu yεe uyε ke Uléécaa uu n wéé.

⁶ Pisoí nnéí ye pεe rinðó rise wale pin Filipu kutu cølē. Pi pεe kóméile re u mewaisanø wapisi, api kø me yenu.

⁷ Aníri ye pεe pisoi meyá kémee lele an pupukee. Síkankáláká ne pipáíkø kulúi ye pεe pélesile.

⁸ Ai pεe lë nnya pisoi n láárú kuyu kpε-i.

⁹ Utisi unyine yεe hái mekεe-mε kuyu kpε-i we, api ye u séi re Simøo. U pεe metarewai wapisile ai ye Samarii pikó nnðó yipu. U kø pεe umecire kpílénle re u úyukø unyine le.

¹⁰ Pisoí nnéí, kai n kpísi siwá ne piwééssε ye pεe u waiselenle hái. Api ye maa re: Uléécaa nnañe kapi ye n sée re nnañe maa mεe usoi nkø kémee we.

¹¹ Hái mekεe-mε ke umetarewai ame nnðó pi yipaalē. Api pεe lë nnya u n waiselē.

¹² Amá ke Filipu uu Uléécaa iyoðpi ne Yeesu Kirisi kecáá Nsímé Kecire pi n símisi api ñmurei, pi týeselε api míni pi wole, kai n kpísi pitisi ne pinósi.

¹³ Simøo uyε ticuruu pðo kø ne Nsímé Kecire mmë kefa tene api míni u wole. Uu pεe Filipu n tikilē un mewaisanø ne mewai píima ke uyε uu n wapisi nyánei men nnðó u yipaalē.

¹⁴ Pitume pεe Yerusalém-i n we api kóm te Samarii keté pikó ye Nléécaasimé yøsí. Api pεe Piyee ne Yohani kei tumpø.

¹⁵ Piketé kē api yisi api sí apí ha ne Uléécaa welu re uké Samarii pikó pε Nfáasøne he.

¹⁶ Nfáasøne nín pεe kahane likumúñé kpε-i úka kecáá n súimε. Míni ñmane kapí pεe ne Yeesu rinyiri pi wole.

¹⁷ Kei ke Piyee ne Yohani api pεe anípε pikεcáá rila, Nfáasøne nn pεe pi loni.

18 Ké Simao uu n yé te pitume ye pisoi kecáá anípe rilaa Nfáasone nn pi loni, uu ne siwóó hapo uu pitume pē maa re:

19 Ani kō nē nnaŋe mmē he kē ye nēn úye kecáá anípe rinlaa, uké Nfáasone yosí.

20 Amá Piyee uu u pesē re: Nō ne sipówóó sē ani ásáláú wa. Po musí re pō fe aa Uléécaa liheehe ne siwóó loluu?

21 Lipókó líka ái nté we, áa kō líka kecáá nté ncée má. Li we re áa Uléécaa kémee asei má.

22 A kępómujé kópe kepire ritā aa Upíima ne téni re lin kusárei n we, uké kémujé kē pō sárei.

23 Ne nyáni yare nfasimé kópe ne rikpákárá kaa n fanaalē ye pō müilenle yare ulási.

24 Kei ke Simao uu pesē rinóo yosí re: Ani nórinécúruu ne Upíima né tē, lē kani nní m̄ ma ái kapē ne né n wa nnya.

25 Ké Piyee ne Yohani api Samarii kuyu kpe-i Upíima nsímé piyóó ne picélaa m̄ masí, api yisi api Yerusalem pele, pin ncée-i siyupi meyā kémee Samarii ketē kecáá Yeesu Nsímé kecire yóolē.

Filipu ne Etiyopii ukawe ifaaci

26 Upíima uleecaatumé unyine uu Filipu maa re: A yisi aa ituŋe kumii-mē panse aa Yerusalem ncee mée Kasaa n cépilē kpísi. Api ye ncée mmē titiki.

27 Filipu uu mesē ne mesē yisi uu tómpo, uu ne ncée Etiyopii ketē utisi unyine sáne. Ukawe píima unyine lo *. Uyee Etiyopii unəsiyəapi Kantaasi memá nnéí kecáá paílē. U Yerusalem-i kale re uké Uléécaa yáási

28 un pesē nkpeni kulu, un ukəsannoipi kecáá tū un antepu Esayi ritelé kéeni.

29 Nfáasone nn Filipu maa re: A kenáipi nké kekúrī hapo.

30 Filipu uú ne itóó nyosópo uu kóm Etiyopii ukó uyē un antepu Esayi ritelé kéeni. Filipu uu u pise re: Po lē kaa n kéeni asei kóméii?

31 Utisi uu re: Unyine unsá né n lē, íye kam yé ne kō? Uu pesē Filipu séi re uké hapo uké kesannoipi kémee ukékúrī tone.

32 Li Uléécaa Nsímé kelō kē kuu n kéeni kémee wólaalē te:
Pi ne u tósule yare kapi ye
kusáŋyaha n tóroi pin ne pikópe sī,

un séélē yare risáŋyapi kapi nkpií n nyálu, úu rinóo wúkulē.

33 Apí ne u túhaane api u cəpise, úu pesē nkpani líka tu.

Wóo yé pesē nkpani upipirē tinəo maa?

Pi ketē kecáá unfaa leselē.

* 8:27 Pi yé pesē kuyu kpē inyekii kémee pikawé píima pē cameſile api kelené pikei pi pa uyóɔpi keyo-i.

³⁴ Kuu lē pikéē m masí, uu pēe Filipu pise re: A risuúlu a né símisi nké te úye nsímé ke antepu nkó uu nní símisi. Uricuruu kuú ne máne née unyine nsímé kuu símisi?

³⁵ Kei ke Filipu uu pēe ne antepu Esayi nsímé mmē riwááná uú ne Yeesu nsímé kēcire u símisi.

³⁶ Api nsé nəj apí ha ne míni kēlō kenyine tulu. Ukawé píima uyé uu pēe re: Míni ye mmé nní. Yo icø yee párlē kē ne míni ní wole?

³⁷ [Filipu uu u pēe re: In te po ne kēpófa nnéí nsímé mmú tene, pi yé fe api míni pó wole. Utisi uu re: Ne ne kēfa tene re Yeesu Kirisi ye Uléécaa Kepipi le.]

³⁸ Uu kesannóipi nyeresé, u ne Filipu api míni-i lompo, Filipu uu míni u wole.

³⁹ Kapi míni-i n léepo, Upíima Nfaasóné nn Filipu kpíípo, ukawé uyé úu pēe piyéne u ríkpá. Uyé uu kó mpóonare ne uncee nəj.

⁴⁰ Filipu póha Asaati ketē-po leeri. Uu pēe kei ayu nnéí nyee ncée-i ní we kémee Nsímé Kecire n yóolē uú ha ne Sesaree ketē tulu.

9

*Səəli ye məfinə conse
(UPM 22:6-16; 26:12-18)*

¹ Səəli úu pēe kusa kumúnjé kpé-i Upíima pipiretiki ne kēfa póslú un wéesi uké pi kó. Uu yisi uu lē nnya Uléécaa usina leepo,

² uu re uyé uké átelé u wa aké ncée u he uké ha Tamaasi-po Pisuifi ayomeyáhaalee rika. Un kei píye n leepo pēe Upíima ncee n tíkilē, pitisii, pinósii, uké fe uké pi cōpii uké pahaankee uké ne Yerusalem tómpo.

³ Kuu ncée n kpísi un ne Tamaasi nyahaipónē ke metéí menyine amé meyéne mesé keyómeccaa-po leemé amé tapu amé ne u kóónú.

⁴ Uu keteni-i lólu, uu pēe rinóo rinyine kom tin tee re: Səəli, Səəli, yo kēcire nnya kaa lē né wéékuselē?

⁵ Səəli uu pēe pise re: Pó úye, Upíima? Upíima uu rinóo u yósu re: Néé Yeesu uyé kaa nní ní we pōn wéékuselē. [Aa ye nkáni fe pōké ne nkpo melō tōpiriinké. Un térii lin nnóo u yipaalē, uu pēe maa re: Upíima, yo kaá la kē wa? Kei ke Upíima uu pēe maa re:]

⁶ A yisi aa kuyu-i lompo. Pōn n lompo, pi yé pēe pō símisi lē kaa yé ní wa.

⁷ Səəli pisencə api nyere pírí, rinóo ári we. Amá pi pēe rinóo kómeile ápi pēe úka nyáni.

⁸ Səəli uu yisi uu anípēe wii úu pēe líka nyáni. Api pēe kunípē u mólú api u tōrōi apí ne Tamaasi sī.

⁹ Siyáa sitaani kuu wa úu ye líka yë, úu ye líka li úu ye kó líka n ntí.

¹⁰ Kirisi upiretiki unyine ye pëe Tamaasi-i welë, api ye u séi re Ananiyasi. Upíima uu keyáa kenyine u kpáfúme uu u séi re: Ananiyasi! Ananiyasi! Uu re: Néé nkó, Upíima!

¹¹ Upíima uu u maa re: A yisi a ncée mmë kapi ye n sée re Keciré kpísi áá ha Yutasi keyo-i Tarisi ukó uyë kapi ye n sée re Søoli kecáá pise. U wele un keyóme yáási.

¹² Ai u nyíse re utisi unyine kapi ye n sée re Ananiyasi ye lompo uu anípe ukecáá láa re uyë Søoli inipëe iké ye kó yë.

¹³ Ananiyasi uu re: Upíima, ne konle pisoí meyä pin símisi re utisi uyë úu kusa pipósoi pëe Yerusalém-po n we rikpákárá wapisi.

¹⁴ Pëpëe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése pëe ncée u he re uké nté kam uké pë nnéí pëe pó n yáási còpii.

¹⁵ Amá Upíima uu u pëse re: A n ñme. Ne usoí uyë wéele re uké pinékei wa. U yé tíyesë mpuri sane pikó ne pipiyööpi ne pëe ne Isirayëeli pikó api rinényíri ceru.

¹⁶ Né rinécúruu u símisi re u yé kénécáá íwe ncopuri li.

¹⁷ Kei ke Ananiyasi uu pëe ncée kpísi uú ha Yutasi keyo lompo, uu Søoli kecáá anípe laa uu re: Unémáreco Søoli, kaá pëe ncée n tíkimelë pón nté wéme ke Upíima uu pó rikpáfúme. Uyee né tumme re ipónípëe iké ye kó nkpréni yë, Nfáasone nké kó pð lð.

¹⁸ Kei nní, linyine ai uinipëe kecáá lápile yare ikpántomé awéé ai lólu, uu pëe nkpréni n nyáni. Uu yisi api míni u wole

¹⁹ uu pëe iluke le uu nnañe yenu.

Søoli ye Tamaasi-po Nléécaasimé yóórlë

Søoli uu Yeesu pipiretiki kémee Tamaasi-i siyáa wai.

²⁰ Uu pëe kei nní yisi uu sýo se-i ke Pisuifi ayoméyáhaalee aa n we ka uu yóó re Yeesu yee Uléécaa Kepipi.

²¹ Ai pë nnéí pëe u n kóméi nnóo yipu api ye pëe re: Ai nkó yee ye lë Yerusalém-po pëpëe rinyíri ntí n sélei n wéekuselëe? Nénte u kó nté kale re uké lípite pë còpii uké ne pëpëe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése leepo?

²² Pëe ke Søoli uu nnañe piyéne rikpá uu ye ne Pisuifi pëe Tamaasi-i n we nsímé feriyë uu pi séése. U ye pi nyíse re Yeesu yee Uyulale ke Uléécaa uu n wéé.

²³ Kai nkáripi n nánjai, Pisuifi api símaane aí tone re piké Søoli kpu.

²⁴ Ai Søoli kutu-i loni re pi u wéési. Ketúnë ne kesine kapi pëe kuyu sipoo mé piké ne u n kpu nnya.

²⁵ Upipiretiki api pëe kesine menére menyine-i u wai apí ne kuyu mméle kepíre-më u suisepo.

Søoli ye Yerusalém-i we

26 Ke Səoli uu Yerusaləm n tuipə, uu Yeesu pipiretiki picə pitiki peeni, amá pinnéí pin pəe u wuru. Api pakarelē te u mesei Yeesu upiretiki.

27 Kei ke Parinapasi uu mese u kpisi uú ne pitume leepə, uu lə ke Upíima uu umecire n lése uu Tamaasi ncee-i Səoli nyisé ne lə kuú ne u n símisi pi keeni. Uu kə lə ke Səoli uu Tamaasi-pə ne ikari Nléécaasimé ne Yeesu rinyiri rin-yóó pi símisi.

28 Kaí ne kei n kpisi, Səoli ne pitume pē pəe pəe Yerusaləm-i sónesi, un ne ikari Nléécaasimé ne Upíima rinyiri yóólē.

29 U ne Pisuifi pəe Mékireki n símisi yéè pəe ifaacı wale. Amá pē pin pəe wéési piké u kpu.

30 Ke piyómeyáhaa picə api lə n céri, api u kpisi apí ne Sesaree-mě u s'l api Tarisi-mě u tónjsepə.

31 Uka úu pəe kumúnjé kpe-i Yeesu pikó cónjlē Yutee ne Kalilee ne Samarii kətē nnéí kecáá. Pi pəe ikari kpariisenele pin kə Upíima riwure málə. Nfáasone nn pi léni pin kului kpálē.

Enee pipélé

32 Piyee yə pəe mítá yei kuyu-i sónele, uú ne keyáa kenyine Yeesu pikó pəe Lita kuyu-i n we kémee tulu.

33 Uu kei utisi unyine kapi yə n sée re Enee leepə. U kékankáláká lə. Li wa iñmē ipaha kuú ne kefiné kecáá n finu úu yə fe uké sóne.

34 Piyee uu u maa re: Yeesu Kirisi yə pō pəisele, Enee. A yisi a ripócuruu kəpófine riwépí. Enee uu kei nní mese ne mese yisi.

35 Lita pikó ne Saarəo pikó nnéí api u yenu api pimecire Upíima pa apí ne Upíima kefa tene.

Pi Tərikaasi yukuse nkpo kémee

36 Yafa-pə ke unósi unyine uú pəe we. Pi yə u sée re Tapita. Pi yə rinyíri tē Mékireki kémee tuisé re Tərikaasi * Uyē nkó mée re uké mítá píyei lisone n wai uké kə piso i həkesi.

37 Uu likumúnjé kpe-i káasi uu kpi. Kapi piwóle u m masí, api kéyə kecáá-pə kulee kunyine-i keléécaa-pə u finse.

38 Yeesu pipiretiki pəe Yafa-pə n we yə pəe kónle re Piyee yə Lita-pə we. Lita yə kə ne Yafa kólénle. Api pəe pisoi pité lese api Piyee kémee tum te piké u maa re uké mékee pikemee wurupo.

39 Piyee uu wákasi u ne pə api tóoisene api tómpə. Kuu n tuipə, apí ne kéyə kecáá kulee kpe-i u taápo. Pikúmannəsi nnéí apí nyəsápo api itu ne u kálisi. Api sitükanka ne akpélenku nyē ke Tərikaasi uú pəe nfáa m má un yóóni u nyisente.

40 Kei ke Piyee uu pəe pinnéí lésəpə, uu wúla uu keyóme yáási. Uu pəe ukpəkpə-mě pansepə uu re: Tərikaasi, a yisi. Tərikaasi uu inípəe wúkule. Kuu Piyee n yé, uu yisi uú tone.

* 9:36 Tərikaasi: Li asei re ketáha

⁴¹ Piyee uu kunípe u tini uu u léni uu yisi. Uu pée limemáá piyómeýáhaa ne pikúmannəsi pē séi uu Tərikaasi ne unfaa pi nyíse.

⁴² Nsímé mmē nn Yafa kuyu nnéí kóónú, pisoi meýā api Upíima ne kefa tene.

⁴³ Piyee uu Yafa-i ukónefukei Siməo keyə-i tone ai siyáa wai nísəne.

10

Piyee ye Kərinəe keyə ha

¹ Utisi unyine yee pée Sesaree-po we, api ye u séi re Kərinəe. U pée Rəm usóóca kpéé unyine le. U pée pisoi píle kutəpilee uwéése le.

² U ne ukeyə nnéí ye pée Uléécaa likó lale. U ye pée píwekəó ulikó meýā hekesile un kə mesére Uléécaa yáási.

³ Keyáa kenyine kuu ketúnjəcə metaani kumúnjé Uléécaatumə unyine méyene menyine-i yé cáká-cáká. Uléécaatumə uyə uu ukeyə-i lompo uu u séi re Kərinəe!

⁴ Kərinəe uu pée iwame ne uléécaatumə uyə n nyánei uu ne u pise re: Ne meyo-me, Upíima? Uléécaatumə uu u pesə re: Uléécaa ye ipówele konle uu kə lə kaa píwekəó n léni yenu. Uu yé pō palei.

⁵ A nkpeni pisoi tū piké ha Yafa-po utisi uyə kapi ye n sée re Siməo api kə rinyiri u he re Piyee séeme.

⁶ Ukónefukei uyə kapi ye n sée re Siməo keyə-i kuú we mínimaa ritime-po.

⁷ Ke uléécaatumə uyə uu lə n símisi uu tómpo, Kərinəe uu upikeikó pité pinyine séi. Ukuṭpilee kémee usóóca unyine ye pée Uléécaa likó lale nísəne. Uu kə uyə séi.

⁸ Uu leleē n wa nnéí pi keeni uu pée Yafa-po pi tum.

⁹ Ai ncée pi weesi pin Yafa ləpo. Piyee uu ituŋe kecíre kumúnjé keyə cáká ipiraa yopoi re uké keyóme yáási.

¹⁰ Nkū nn u wai uu re u yé iluke li. Kapi ní we pin iluke iyə wai, ai u wai yare kenípəehee.

¹¹ Uu yénu keyóme kən wúkulələ, linyine lin cəpimelə aí ne keteni-i tuiri yare kusánjáá maamaa kunyine kapi n táŋe pin kuatime kəna muleilə.

¹² Ana ana likó nní ncəpuri ne leleē m múnui ncəpuri ne sinúipi ncəpuri yee pée kəmee we.

¹³ Ai rinóo u maari re: Piyee, a yisi, a kō aa le.

¹⁴ Piyee uu rinóo pesə re: Kásə, ám píkai irósé kémee icíri inyine lukaalə, Upíima!

¹⁵ Ai kə melírū pimáa u kpá re: Lə kə Uléécaa uu mí maa re lilukə-luke, páa kapə li maa re icíri.

16 Mephehē metaani kai lē wa, ai pēe limemáá kusáñjáá kpē keyómecaa-mē kpíípo.

17 Piyeē uú n we un umecire písei re méyene mē asei ye nkpeni áye. Likumúnjé kpē-i, pisoi pē ke Körinée uu n tumpo pōon Simao keyo wélaapo apí ne keripoo tuipo mesé ne mesé.

18 Api séi api pise re kei ke Simao kapi rinyíri n he re Piyeē uú wee?

19 Piyeē un we un meyéne mē kecáá müsu, Nfáasənə nn u maa re: Pitisi pitaani pinyine ye mpí pin pō wéési.

20 A yisi a ricepiro, nō ne pē ani mesé ne mesé tómpo. Néé pi tumpo.

21 Kei ke Piyeē uu pēe suipo uu pitisi pē maa re: Néé Piyeē uyé kani n wéési. Néé usoi uyé kani n wéési. Ne meyo-me?

22 Api re: Rōm usóóca kpēē Körinée yee rō tumme. U usoi kecire le, un kō Uléécaa pakarelē. Pisuifi nnéi ye ukecáá nsənə símisile. Uléécaatumé unyine yee u símisi re uké pō sée áá ha ukeyo-i nfasiémé kaa m máme u símisi.

23 Piyeē u keyo pi taní uu kulee pi he api fine. Kai kóso n weesi, uu yisi uu pi tiki api kesé tómpo. Pimárecə pinyine pēe Yafa-i ní we pōo kō yisi api u saruni.

24 Liukóso kapi Sesaree tu, Körinée un ukeyo-i upikó ne upisané cápinelē un ne pi mē.

25 Ke Piyeē uu n tuipo, Körinée uu u tépeí, uu wúla ne ketē-pō uú ne ipakare u yáasi.

26 Piyeē uu u yukuse uu nyeresé uu re: A yisi a nyere! Né ne kō kesoipipi le.

27 U ne Körinée pin lē ifaaci wai uú ha ne keyo lompo, uu leepo pisoi pin cápinelē kulúi

28 uu pi maa re: Nérinécúruu ye nyule re Usuifi úu ncée má upiyomeyáhaa nnyá, u ne mpuri sané ukó unyine piké n sóne, néé uké ye ukeyo rilóólú. Amá Uléécaa ye né símisile re ái nyam te kē m müsu re unyine ye icíri néé úkperinkpekóó.

29 Lelee tíyesé, kani kenémee n tumpo re piké né sée, ám nkpani pipáká-páká peē. Ne la kē nkpeni nō pise re ní-ye kaní ne né séi?

30 Körinée uu pēe rináo u yósu re: Siyáa siná ye nsí kam ituŋe nnyí icə-i, ketúñéco metaani kumúnjé nkú-i kenéyo-i we nén keyóme yáasi. Mesé ne mesé, amá paí utisi unyine un ilū tanaalē in télu un ne kenékúri nyenu.

31 Uu né maa re: Uléécaa ye ipówele yosile, Körinée. U lē kaa lipókó pisoi n hekesi yenle.

32 Lē nnyá, a pisoi tū piké ha Yafa-pō Simao kapi rinyíri n he re Piyeē séeme. Ukónefukei uyé kapi ye n sée re Simao keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō!

³³ Am pée mesé ne mesé pisoi tumpo re piké pó séemé. Li né larisile hái re pó ka. Ntónéí mmú, Uléécaa inipée-i kari nkpení nní we, tón kutu colé tóké kó te ní-ye ke Upíima uu pó máame re a ró símisi.

Anóo ke Piyee uu Körinée kęyo-i mí ma

³⁴ Kei ke Piyee uu pée rinóo yosí uu re: Nkpéni kam meyíkýiki kó te Uléécaa úu pisoi ne picó kóólené.

³⁵ Mpá mpuri ní-ye ukó ye kpére u pakarelé un asei tikilé, u ye liute n lalé.

³⁶ Yeesu Kirisi kuu tumme re uké Isirayeeeli pikó Nsímé Kecire símisi re u ne nkíñniye pi ka. Yeesu Kirisi uyee pisoi nnéí Upíima.

³⁷ Ke Yohani uu Nléécaasimé piyóó ne pisoi píniwole mí masí, nō yenle lelee Kalilee ketení-i n wa aí ha ne Yutee keté nnéí yósu.

³⁸ Uléécaa ye pée Nasareti ukó Yeesu këpíre wele. U pée Nfáasone ukemee wale nn ínahe u he, un ne mپá yei sónne un lissone wai, un pisoi nnéí ke kuníri aku m müüle poisente.

³⁹ Tóo lě nnéí kuu Pisuifi kuyu-i ne Yerusalem-i n wa piseérakó. Pi kunapééko kécáá u kariile apí ne u kopu.

⁴⁰ Amá Uléécaa uu kęyáá táánú tuñé nkpo kémee u yukuse, uu fe uu umecire lesé uu kérócépe pinyine nyíse api yénu re u nkpo kémee yisile.

⁴¹ Ai pée re pisoi nnéí kuu umecire nyíse, amá tó ke Uléécaa uu mékées-me n lése re tóké piseérakó kuu umecire nyíse ari u yenu. Umeyise-máá, tó kesé tonele ari le ari níru ne uyé.

⁴² Uu kó ró forii re tóké Nsímé Kecire Pisuifi símisi piké céri re uyé ke Uléécaa uu lése re uké pinyánnyá ne pikpokpó túhaane.

⁴³ Antepuyé nnéí ye unsímé símisile api péhele re úye un ne këfa u n tene, uyé nnya, Uléécaa ye liute akópe sárei.

Nfáasone ye mpuri sane pikó kécáá súime

⁴⁴ Kumúnjé kpé-i ke Piyee uu lě n símisi, Nfáasone nn pě nnéí pée uanoo nyé kutu n cólé kécáá súiri.

⁴⁵ Pisuifi pée Yeesu ne këfa n tene ye pée Piyee sarunle. Ai nnóo pi yipu re Uléécaa ye kó mpuri sane pikó Nfáasone he.

⁴⁶ Mesei ke Pisuifi pě apí pée kóméi mpuri sane pikó mpí pin meyu saña menyine símaankéé pin kó siyóme ne Uléécaa pakarente. Kei ke Piyee uu pée re:

⁴⁷ Merócé ke Uléécaa uu pisoi mpí Nfáasone he. Tó pée nkpení fe arí ne pi yulu re ápi kape míni wolee?

⁴⁸ Kei ke Piyee uu rinóo he re piké Yeesu Kirisi rinyiri ne míni pi wole. Lě memáá, api pée u pise re uké pikemee siyáa sinyine Wa.

11

Piyee ye umewai Kirisi pikó pée Yerusalem-i ní we këenkeé

¹ Pitume ne Kirisi pikó pεe Yutee kεteni-i n we api kóm te mpuri sane pikó pō ne kə Uléécaa Nsímé yosí.

² Kε Piyee uu Yerusalem m pεepo, Pisuifi pεe Yeesu ne kεfa n tεnεlē ápi kεyú u pa.

³ Pi u maa re: Pə pikéciré kεyú lompə, nō ne pε ani kεlō kεse le!

⁴ Kei kε Piyee uu pεe leleē n wa pi kεenkee ne kέtə-pə, uu re:

⁵ Yafa-pə kamí pεé kεyú kεnyine-i we nεn kεyόme yáasi, ai nε wai yare kεnίpεehee, ai linyine nε nyise lin kεnémee wέmε. Likei leē welé yare kusáñjáá maamāa kεnyine kapi n tάnε pin kuaitime kεna muleilē. Ai pεe kεyόmecca n leeri lin cεpimelē ai weri aí nε nε kə.

⁶ Am kusáñjáá kpε kέmee nísəne paí, am ána ana likó nní ncopuri ne liyúikó ncopuri ne leleē m múnui ncopuri ne sinúipi ncopuri yenu.

⁷ Kei kai rinóo nε máame re: Piyee, a yisi, a kō aa le!

⁸ Amá am tinóo yόsu re: Kásə, ám píkai irósé kέmee icírī inyine lukaalē, Upíima.

⁹ Ai kə melírū kεyόmecca-pə pimáa kpá re: Lě ke Uléécaa uu m maa re liluke-luke, pāa kape li maa re icírī.

¹⁰ Mεpehē metaani kai lě wa, ai pεe limemáá kusáñjáá kpε kεyόmecca-mě kpípə.

¹¹ Likumúnjé kpe-i, pisoi pitaani pinyine api kεi nní weri api kεyú kε-i kari n we ripoo-i nyere. Sesaree-pə kapi lě pi tumti.

¹² Nfáasəne nn nε maa re kε yisi kε mese ne mese pi ritiki. Pimárecə pikpuulū mpí api yisi api nε sárungi arí ha ne kεsē Körinée kεyú lompə.

¹³ Uyε uu ró kέénkee lě kuu uléécaatumε ukεyú-i n yέ un u tee re uké pisoi tū piké ha Yafa-pə Siməo kapi rinyíri n he re Piyee sée.

¹⁴ U yέ nsímé u símisi mεe yέ u ne ukεyú pikó nnéi n yóriye.

¹⁵ Kam nsímé n kpísi, Nfáasəne nn pikecáá suiri yare knn lě kékoraane kerócaá n suime.

¹⁶ Kei kam pεe Upíima rinóo ntí léise re: Míni ηmane kε Yohani uu nō wóle. Amá Nfáasəne kε Uléécaa uu nō wolene.

¹⁷ Kari Upíima Yeesu Kirisi ne kεfa n tεnε, Uléécaa uu Nfáasəne ró he. Mmě kuu kə nkpéni pε he. Wóo pεe nkpéni nέ kε ne Uléécaa n kέnjenē?

¹⁸ Kapi anóo nyε n kō, api piakin niñukuse api Uléécaa ríyu waisε api re: In lě, mesei ye me re Uléécaa ye ηmureile re mpuri sane pikó pōoké kə piakópe kεpire ritə piké nfáa yíkíyiki yέ.

Kirisi pikó pεe Antiyɔɔsi-i n we

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kəpí pεe Etiyεeni n kpu, pi pεe pεpεe Kirisi ne kεfa n tεnε wéékuselenle hái. Ai týyεse pico api wúrunkee apí

ne Fenisi këtë ne Siipuru ne Antiyəosi tulu, amá pin pëe Pisuifi ñmane Nléécaasimé símisi.

²⁰ Mpá ne lë, Siipuru ne Sireeni pikó pinyinë ye yisile api Antiyəosi sì apí ha Úpíima Yeesu Nsímé Kecire Pikireki símisi.

²¹ Upíima nnanje nn pi léni, pisoi meyä apí ne kefa u tene apí mëfíne conse.

²² Kirisi pikó pëe Yerusalém-i n we api lë kom, api Parinapasi Antiyəosi-po tum.

²³ Kuu n tuipo, uu yénu lë ke Uléécaa uu pëpëe ne Kirisi kefa n tenele tinkpá, ai u larisi uu pi ñmóropúse re piké Upíima ne kefa keše n tikilé.

²⁴ Parinapasi ye pëe meyíkíyiki usoi sone le. Nfáasone nn u yipaalë un kó nfatene má. Lë nnyá ke pisoi meyä apí ñmurei api Upíima ne kefa tene.

²⁵ Parinapasi uu limemáá yisi uu Tarisi-po Søoli piwélaa sì.

²⁶ Kuu u n yé, uu u kpísi uú ne Antiyəosi u sì. Api kei Uléécaa icápine iye-i kuñmë ne kuriyu wai pin Nléécaasimé pisoi meyä céesi. Antiyəosi uyé-i kapi mëfoí foi Yeesu Kirisi pipiretki rinyíri he re Kirisi pikó.

²⁷ Kumúnjé kpe-i ke antepuyé pinyinë api Yerusalém yisi api Antiyəosi sì.

²⁸ Nfáasone nn piuse unyinë kapi ye n sée re Akapuusi céesi uu yóó re nkú píima nnyinë yé ketë nnéí kecáá wa. Nkú mmë nní weri nn mësei Kulooti iyøapi kumúnjé-i wai.

²⁹ Kei ke Yeesu pipiretki pëe Antiyəosi-i n we api símaane ái tone re pikëcøre, mítapá úye uké lë kuu yé n fe tóhø piké ne pimárecø pëe Yutee-po n we lémpø.

³⁰ Api mësei lë wai, api Parinapasi ne Søoli tum api sì apí ha itóhø iyé ne pi léni api pipiwéésé pa.

12

Pi Yakupu kpu api Piyee pô kpanii

¹ Likumuñjé kpe-i ke uyóøpi Erooti uu Kirisi pikó pinyinë piwéékuse ló.

² Uu tíyese api ritéhe ne Yohani umaa Yakupu kopu.

³ Kuu n yé te lë ñmaa ke Pisuifi apí pëe n la kuu lë wa, uu kó tíyese api anyá nyé-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li kémee Piyee pô tini.

⁴ Kapi lë u n tì api kpanii, api pisóóca siwlípi sina wai, mítapá kéye kémee pisóóca pina, pin ne u më. Nkpø melóó anyá memáá kapi lë ne músu re piké mítapá úye inipëe-i u túhaané.

⁵ Ke Piyee uu lë kukpaniilee-i n we pin u më, Kirisi pikó pin ukecáá Uléécaa welu mewénte áme we.

Piyee melele akpanii kémee

⁶ Késine kee n weesine Erooti uké ne Piyee n túhaane kémee ke Piyee uu pisóóca pité kepáápáá we un loni. Anípe keté kapí pée akpanii u wailé pin ne u pahaalé, piméré póaon kó kukpaniilee rinonoo-i nyenu pin mé.

⁷ Mese ne mese, Upíima uleecaatumé unyiné uu lompo, metéí amé kukpaniilee yipu. Uléécaatumé uyé uu Piyee iluké pépé uu u yónse, uu u maa re: A riwakasi! Akpanii kapí pée ne u m pahaalé aa kei nní uanipe-i léeri aa súrii.

⁸ Uléécaatumé uu pée u maa re: A kupótampála rité aa apónéeri tani. Piyee uu mesei lë wai. Uléécaatumé uu kó re: A kupókpélenku tā aa yisi aa né tíki.

⁹ Piyee uu u tiki api léépo, lin u we yare keláré. Uu pée músu re mesei ye me.

¹⁰ Api piméré foí fáau, api pilíru kpá api pée nwéni rinonoo kapi ye ne kuyu-mé n léepo tulu, tē ari timecire hánnepo api léépo. Api ncée kpísi pin tósu. Kei nní, uu Piyee inipée-i pəlu.

¹¹ Kai Piyee n hemne kuu pée yé te mewai ye wale. Kei kuu pée re: Nkpéni kam yé te mesei ye me. Uléécaa ye uléécaatumé tummélé uu Erooti anipe-i né lese, uu kó mmé ke Pisufi apí pée ne né n la kémee né lese.

¹² Ke Piyee uu n yé mmé kémee kuu ní we, uu Yohani kapi rinyíri n he re Mariki uni Maari keyo sí. Pisoí kulúi ye pée kei cápinelenle pin keyóme yáasi.

¹³ Kuu n hapo uu keyo ripoo pepu, unósi keikó unyiné kapi ye n sée re Rooti uu sí uké ha yé te wóo lo?

¹⁴ Uu Piyee meté ceru. U yé ripoo hánnele né, uú nya uu mpáonare ne itóó ne keyo-mé péeepo, uú ha re Piyee ye ka un tipoo-po we.

¹⁵ Péepee kei n cápinelé apí u maa re u isohá torile. Amá uu keyu mahani ñmaa re mesei ye me. Api re in lë, ukumíiri ye ku.

¹⁶ Piyee un lë we un tipoo pepu. Kapi n hánne apí u yenu, piipiñe ii nnyiyé loni.

¹⁷ Uu kunípe ne pi símisi re piké n séélë ápi kape ríka ma. Uu kó pi símisi lë ke Upíima uu kukpaniilee-i u n lésé. Uu kó pimáa pi kpá re piké ha Yakupu ne pímáreco picó lë símisi. Kuu lë pisímé pi m masí, uu yisi uu keló féé tómpo.

¹⁸ Kai n weesi, ai pisóóca pē kecōpe nokore hái, api pée m píseine re méye ke Piyee uu ló?

¹⁹ Erooti uu pée rinóo he re piké u wéesi. Amá api u wéesi ápi u yé. Kei kuu pée piméré pē sée uu ne pi túhaane uu re piké pi kó. Uu pée limemáá Yutee keteni-i yisi uú ha Sesaree keteni-i siyáa wai.

²⁰ Erooti ye pēe ne Tiiri pikó ne Sitoo pikó wólaalenle. Pē api rinoo rise wai re piké ha u yē. Api lē nnya uyóapi piméré uwéése Pilasituusi kópoo, api yéntine uú ne kækpeé pi wai piké ha ne u kpurei. Ai méwoo, uyóapi Erooti ketē kémee likó nfaa kapi má.

²¹ Keyáa kē kapi yé rinsáne ake tulu. Erooti uú ha umeyoapilape taní uu uriyoopitū kecáá tone uu pēe ne pisoi riwuú ne meyā n símisi.

²² Kei ke pisoi api ipakare riwo re: Uléécaa rino yé ntí, ái kesoipipi rikó.

²³ Kúu n céri re Uléécaa ñmane yee ipakare te nnya, Upíima uleecaatumé unyine uu kei nní u fapi uu lalei, apapi aa u takai uú ha ne kpi.

²⁴ Nléécaasimé nn pēe likumúnjé kpe-i kóonú api mítá yei n kom.

²⁵ Ke Parinapasi ne Sóoli pōo lē nnya kapi Yerusalem-i pi n tumpo piwai mí masí, api yisi api Yohani kapi rinyíri n he re Maríki ne péne apí ne Antiyooasi pele.

13

Parinapasi ne Sóoli ye Nsimé Keciré piyoo ha

¹ Antepuye ne pisoi pēe Nléécaasimé n céési ye pēe Antiyooasi-pó Uléécaa icápine-i wele. Pēpē Parinapasi ne Simeyo kapi ye kó n séé re Uñmáho ne Sireeni ukó Lusiyusi ne Manayeeeni ne Sóoli. Manayeeeni ne Kalilee uyooapi Erooti pēe kesé iwá li.

² Keyáa kenyine kapi anoo paasi pin Upíima ne welu. Nfáasone nn pi maa re: Ani Parinapasi ne Sóoli iyaa lese piké pikei pē kam pi mí pa wa.

³ Kapi pinóopahaan ne piwele mí masí, api anípe pikecáá láá apí ne pi tum, api tómpo.

Parinapasi ne Sóoli ye Siipuru-pó we

⁴ Nfáasone nn Parinapasi ne Sóoli tum, api Selesii-pó sí api kei kúninoini loni apí ne míni kerpáápáá ketē kapi ye n séé re Siipuru sí.

⁵ Kapi Salamini n tu api Pisuifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé piyoo kápáá. Yohani ye pēe pikemée wele un pi léni.

⁶ Api míni kerpáápáá ketē kē kóonú api tene apí ha Pafoosi tulu. Kei kapi pēe ne Usuifi unyine kapi ye n séé re Paari-Yeesu risáne. Uyē ne metarewai ukó ne antepu noome le.

⁷ Siipuru ketē uyooapi Serikiyuusi Póolusi keyo-i kuú pēe we. Uyē ne usahoo píima le. Uu tíyesé api Parinapasi ne Sóoli u séipo re li ripoo u wa re uké Nléécaasimé kó.

⁸ Metarewai ukó uyē uu pi m púneisente un náasi re úyukoo uyē úu kape ne Yeesu kefa tene. Pi ye Mékireki ne urinyíri tuisé re Elimäasi, lelees re metarewai ukó.

⁹ Nfáasone ye pée Sæoli kapi ye kó n sée re Pæoli yipaalenle. Kei kuu pée Elimäasi uyë nísone riwii

¹⁰ uu u maa re: Pó unóome ne uyaaluke nkó. Kuníri kepipi nké, pðo mýpá lisone lïye n ñmélù. Pø ne wele pøn Upiima simúñé cire-cire hâresi, néé yo?

¹¹ A nkpéni kutu ricø aa kóm. Upiima yé pð pi aa nyíini aa kó ntunje metéí paa siyáa sinyine. Kei nní lë, kuñmaha aka Elimäasi hila, uu ye toóri toóri un unyine wéési yee yé u n tárøi.

¹² Ke uyóopi uyë uu lë n yé, uú ne Upiima kefa tene. Li we re Upiima kecáá icélaa iyë ne u lonne nísone.

Pæoli ne Parinapasi ye Pisitii ketë-pø Antiyøosi kuyu ha

¹³ Pæoli ne upisencø api Pafoosi-i kúninai loni apí ne Pamfilii ketë-pø Periki kuyu sì. Yohani uu kei pi yá uu Yerusalem pele.

¹⁴ Pæoli ne Parinapasi pðo piketé kei yisi api sóne api Pisitii ketë-pø Antiyøosi kuyu sì. Api kewénteyaa tuñé Pisuifi kuyomeyáhaalee-i lompø apí tone.

¹⁵ Unyine uu isé atelé ne antepuyé akó pisoi inipëe-i kékéni. Kuu pikéé mí masí, kuyomeyáhaalee piwéésé api Pæoli ne Parinapasi kémee tum apí ha pi maa re: Pimáreco, nñ nnyine m má nöké ne pisoi ikari rikpáse, nó fe ani nkpéni símisi.

¹⁶ Kei ke Pæoli uu yisi uu kunípe síka uu pisoi séésé uu re: Nð Isirayëeli pikó ne nó pitóraa mpí nðo Uléécaa n wuru, ani kutu ricø ani kóm!

¹⁷ Isirayëeli Uleecaa ye pée pirókpure wéele, uu tíyesé api kulúi wai, pée uyë-i kapí pée Esipiti keteni-i ilási n tú. Uu pée ne unnañe kei pi yukuse.

¹⁸ Uu kucesi kóima-i pikcáá paí injmë afëena.

¹⁹ Uu limemáá mpuri nseesi Kanaa keteni-i kópu uu nsitë cápine uu upisoi pa re piké n te.

²⁰ Ai lë n we ái ne tulu injmë píle píle mena ne injmë kuwoó kumúñé.

Uu pée limemáá pikpéenwai pi he, ai kpísi ái ha ne antepu Samuyëeli ituñe tulu.

²¹ Lë memáá, api Uléécaa pise re uké uyóopi pi tì. Kei kuu pée Penyamëe kumare ukó, Kiisi uñmáne Sauuli iyóopi tonsé injmë afëena.

²² Kuu Sauuli iyóopi n lapile, uu Yesee uñmáne Tafiti i pa uu re:

Ne nkpéni Yesee uñmane Tafiti yee ne né rinsá yénle. U yee yé menéla nnéí wa.

²³ Tafiti kepírë këse ke Uléécaa uu Isirayëeli pikó pa re kéké pi yoriye yare kuú pée mí maa re li yé wa. Kekëe Yeesu.

²⁴ Yeesu uké kelene ní kam, Yohani ye pée riyóóle uu Isirayëeli pikó nnéí símisi re piké piakópe kepíre ritø piké míni wole.

25 Yohani uké ne upikei kētō n tu, u maa re: Nō músu re néé wóo? Ai néé uyē kani m mē. Uyē ne kēpirē wemelē. Nē ám tu ricuruu re kē ripe kē uanééri kēnjepi fénne.

26 Pao li uu kō kpá re: Pimárecō, ntónéí ke Uléécaa uu nsímé mmú pálē uké ne rō yóriyē, nō Apiraham sipirē ne nō pitórōo mpí nōo nní Uléécaa n wuru.

27 Mesei ke Yerusalém pikó ne pipiyāapi api Yeesu yē, ápi kō antepuyē nsímé kapi mápá kewénteyaa kēye n kēéni riyíkí kō. Amá kapi Yeesu ní kpu, lelees nsímé mmē kēmee ní we kapi lē wa.

28 Ápi kō níka yē, mmē nnya kapi yé u ní kpu, amá pi pēe Pilati pise re uké u kpu.

29 Lē kai Nléécaasimé kēmee Yeesu kēcáá n wólaalē kapi lē wa. Api pēe limemáá kunapéékōo kēcáá u súise api u kpísi api nhóre-i wai.

30 Amá Uléécaa uu pikpokpō kēmee u yukuse.

31 Pēpēe hái Kalilee-pō u n sárū apí ne Yerusalém sī kuu siyáa kulúi umecire nyíse. Pēpēe kō neni nní upiseérakōo Isirayeeeli pikó inipēe-i.

32 Nsímé Kecire mmú ke Uléécaa uu pēe yekei re u yé pirókpure pa. Mmē karí ne nō ka.

33 Mmē kuu nní nkpení tō pipipirē wa. Li we re u Yeesu nkpo kēmee yukusele yare kai Ipakare Siyomē ritelé lírū kēmee n wólaalē te:

Pōo Kenépipi,

néé neni pō mári.

34 Uléécaa yē pēe mekeē-me maa re u yé pikpokpō kēmee u yukuse úu kapē ne píkai n fóni nnya. Lē kuu Tafiti maa re: Né lisōne kecire lee ái n fónune nō pa. Tinōo sōne kamí pēe Tafiti n yekei ye tē.

Lisōne kecire lee ái yē píkai n caai kamí pēe Tafiti m panē kam nō panē.

35 Lē nnya ke Tafiti uu kō kelō kēcō maa re:

Aa yé ñmurei upólala uké nhóre kēmee fóni.

36 Tafiti uyē yē pēe uisoi kēmee Uléécaa mela wale. Kuu n kpu, api upisaayaha kēmee u kulesi uu fónu.

37 Amá uyē ke Uléécaa uu pikpokpō kēmee n yukuse úu fóni.

38 Pimárecō, li tu re ani nísōne kō te uyēe tíyēse kapí ne neni akópe pisárei nsímé nō símisi.

39 Uyēe tíyēse ke úye uu yē un ne kefa u n tenē, Uléécaa uu liute akópe u sárei. Moisi isé ii fe iké usoi akópe sárei.

40 Lē nnya, ani nóménécire tō, áni kapē tíyē lē ke antepuyē api piatélé-i n wóliké nō wa. Lelees re:

41 Nō kupakareciré pikó mpí,

ani kutu rico ani kóm liké nō riyoo, ani itóó ne mílesi.

Nónnáfáa mmú kémee kamí la kék mewai menyine wa ke unyine uu yé un nó n símisi áni yé pakare.

⁴² Ke Pøøli ne Parinapasi api kuyómeýáhaalee-i n léepø, api ko piiséi re piké kewénteyaa kecø pøeepø piké nsímé nse mmé pi símé pi rikpá.

⁴³ Icápine mémáá, Pisuifi yíkýiki kulúi ne pitéñ téñ pøe Pisuifi keyome n yáási api yisi api Pøøli ne Parinapasi tiki. Pë api ikari pi he re ápi kapé tíye unyine uké Uléécaa kefa kuú ne pi n fenné ncee kémee pi fóm.

⁴⁴ Kai kewénteyaa kecø kék n tu, li wa yare Antiyøøsi kuyu pisoi nnéí pøe cápine piké Nléécaasimé kô.

⁴⁵ Ke Pisuifi api riwúi të n yé, pikéfa aké tóosi api pøe lë ke Pøøli uu n símisi n kesu pin ko u lámisí.

⁴⁶ Pøøli ne Parinapasi api kéyu kpáiise api pi símisi re: Nô kai ne sá re Nléécaasimé nké mëfoí tu kelené. Kani nní n n késu nøñ ko nóménécíre ne nfáa teneciré lómíise nnyá, tó mëse ne mpuri sané pikó-më m pele.

⁴⁷ Lë ke Upíima uu ró n forii re táké wa ye nní:

Né pò lésélé re a panse metéí aa isoipuri nnéí n kpáiilë, pinnéí piké píyulale yé.

⁴⁸ Ke mpuri sané pikó api anðó nyé n kô, ai pi larisi api Upíima nsímé pakare. Pë nnéí ke Uléécaa uú ne nfáa teneciré n sée, apí ne Yeesu kefa tené.

⁴⁹ Upíima nsímé ye pøe kumúné kpe-i keté kék nnéí kecáá kóðnúlenle.

⁵⁰ Amá Pisuifi api pinósi yukóó pøe Uléécaa n yáási ne kuyu piwéése tálankées api yisi api Pøøli ne Parinapasi piwéékusé kápáá, api piketení-i pi lakase.

⁵¹ Pøøli ne Parinapasi api yisi apí ha kuyu ripoo-pø pinnataai péi-péi api pikuwéé-më yaapø, ai wai re piakópe aké ne pi riséé. Pøøli ne Parinapasi api yá api Ikoniym kuyu-më tómpø.

⁵² Nfáasone ne mpóonare pðoñ pøe Yeesu pipiretiki pøe Antiyøøsi-i n we yipaalë nísone.

14

Pøøli ne Parinapasi ye Ikoniym-pø we

¹ Pøøli ne Parinapasi api ko Ikoniym-pø Pisuifi kuyoméyáhaalee loni, api kéyu kpáiise api símisi Pisuifi meyä ne Pikireki meyä api ñmurei api Yeesu ne kefa tené.

² Amá Pisuifi píco pøe ápi n ñmurei piké ne kefa u tené api mpuri sané pikó tálankées re piké Pøøli ne Parinapasi kecáá simúné kópe wa.

³ Mpá ne lë, pë ne Ikoniym-i tónelé ai siyáa wai. Api itisi ne n símisi pin ne Upíima tálë. Upíima ye pøe nnañe pi hæle pin ne

mewaisaŋa ne mepíima wapisi, ai ye nyíse re mesei ke Upíima uu pisoi ípeelée nyíse.

⁴ Kuyu pikó api kei nní kéné meté. Pico re Pisuifi nkó mée wa, pico re pitume nkó mée wa.

⁵ Pisuifi ne mpuri sane pikó ne kuyu piwéése api pimecire cápiné piké Poɔli ne Parinapasi íwe wa piké apare pi tóókée piké pi kó.

⁶ Kai lë Poɔli ne Parinapasi kutu-i n lompo, api músu tímmá, api wuru apí ha Likayonii kétē-po Lisitiri ne Teripu ayu-i ne akékúrí pékesi

⁷ api kei Nsímé Kecire n yóólë.

Poɔli ne Parinapasi ye Lisitiri-po we

⁸ Lisitiri-po ke utisi unyine uú pée we. Hái kapí ne u m mári úu píkai sónelë. U kékankáláká le, uu ye pée n tū.

⁹ Uu pée Poɔli nsímé kutu n cölë. Kei ke Poɔli uu u nyánei nísone uu yénu re nfatene ye u tulaalenle un yé fe uu pélu.

¹⁰ Poɔli uu rinóo cásé uu u maa re: A yisi aa apóna kecáá kecire nyere. Utisi uu yisi uu cuuni uu nsé kápáá.

¹¹ Ke pisoi api Poɔli mewai mě n yé, api kei pikó meyu, Mélikayoniye ne pupei re: Piléé ye mesoi sóneme apí ne ró leeri.

¹² Api re Parinapasi yee Seusi. Kai nní Poɔli yee pée símisi nnya api re uyee Heriméesi.

¹³ Piléé pē kapi ye n sée re Seusi keyo ye pée wele kuyu ritime-po. Uléékáó yee kei pi n nyáonse uu anáala mafelé toraankée uu tórikée uu ne keyo kē tinənəo-i hapo, u ne pisoi pée n cápinelë apí n náási piké Parinapasi ne Poɔli nyáonse.

¹⁴ Ke Parinapasi ne Poɔli api lë n kó, api pisitukanka céérii ai nyíse re ái ne pi risá, api pée riwúi tē kecōpe saapó pin cési re:

¹⁵ Nó pisoi mpí, yo kani lë wai? Tó ne kó nóménécə sisoipipi le. Nsímé kecire karí ne nó kó tən nó tee re áni liséré-seré nní nkó riyá. Líwookáó ye ni. Ani nóménécire Uléécaa yee nfáa n te pa. Uyee keté ne keyóme ne mínimaa ne likemee likó wa.

¹⁶ U mékéé-me pirókpure kémee-po pisoi nníriyále re piké pimepəøla n wai,

¹⁷ Mpá ne lë, mesére kuu pée mewai sone nō wai re ani ne kei u n nyáni. Uu ye keyómecaa-po ikóne nō heri, liituŋe in kó n tu, uu iluke nō he. Uu ye kó liluke-luke nō he uu kó týeesé ani mpóonare yenu.

¹⁸ Mpá ke Poɔli ne Parinapasi api lë mí ma, li ne pi papisile api kelené fe api inyáonse iyé yulu.

¹⁹ Pisuifi pinyine api Antiyɔosi yee Pisisii-po ní we ne Ikoniyom-i yisi apí sl, pi ne pisoi kului apí ha kóméine. Api Poɔli apare tóókée re piké u kpu. Api pée limemáá u pulu apí ne kuyu ilüké léépo, pin músu re u kpule.

²⁰ Amá kē Yeesu pipiretiki api ukēkúrī ní cápinəpə, uu yisi uu kuyu sī. Kai koso n weesi, u ne Parinapasi api Teripu kuyu tómpə.

Pəəli ne Parinapasi ye Sirii keteni-i Antiyəəsi kuyu pəle

²¹ Pəəli ne Parinapasi api Teripu kuyu-i Nsímé Kecire yóó, pisoi meyā api Yeesu tiki. Api pəe limemáá yisi api Lisitiri ne Ikoniyəm ne Antiyəəsi yee Pisitii-pə ní we pəle.

²² Kapi kei n tuipə, api Yeesu pipiretiki pəe kei ní we ikari kpáse re piké n ȳmōópūlē. Api ye kə pi maa re pi yé íwə píima li piké kelenə Uléécaa iyəəpi kémee lompə.

²³ Pəəli ne Parinapasi api mṛpá Uléécaa icápinə íye-i piwéésə tonsente. Pi ne pə api anāa paasi api keyóme yáasi api pəe limemáá pi kpísi api Upíima kapí ne kefa n tene anipe-i wai.

²⁴ Ke Pəəli ne Parinapasi api kei Pisitii ketē ke-i n yisi, api Pamfilii kékó-më loni.

²⁵ Api Periki-pə Nléécaasimé pisoi símisi, api kei yisi api Atalií tómpə.

²⁶ Kei kapi pəe kúninəi lō apí ne Sirii ketē-pə Antiyəəsi sī. Kei kapi pəe Uléécaa anipe-i pi wa api u welu re uké ípeeléé pi nyisə piké fe piké pipikei wa yare kapi nní n wa.

²⁷ Kapi Antiyəəsi kei n tuipə, api Uléécaa icápinə pikó cápinə, api lē nnéi ke Uléécaa uú ne pə tintiki uu wai pi keeni, ne lē kuu n týesə mpuri sanə pikó pōo kə Yeesu ne kefa tene.

²⁸ Pəəli ne Parinapasi api Yeesu pipiretiki kémee tone siyáa kulúi.

15

Yerusalem icápinə

¹ Kirisi pikó pinyine api keyáa kenyine Yutee ketē-pə yisi api Antiyəəsi sī, apí ha Kirisi pikó pico maa re: Nənsá n kérii yare ke Moisi isé ii m pise, áni yé píyulale yē.

² Pəəli ne Parinapasi api pi kesu, ikənejene píima inyine ii likecáá pikəcəpe leeri. Api símisi aí tone re Pəəli ne Parinapasi ne pinyine pico piké Yerusalem ha, pi ne pitumə ne piwéésə piké ha kesé nsímé mmë tipái.

³ Uléécaa icápinə pikó api pikəcáá paí apí ne ncée tiki. Api Fenisií ne Samarii sitē-më tiki, api lē ke mpuri sanə pikó api Upíima rintiki pisoi símisi. Nsímé mmë nn Kirisi pikó nnéi larisi hái.

⁴ Kapi Yerusalem n tuipə, Uléécaa icápinə pikó ne pipiwéésə ne pitumə pəe pi yəsí. Api Yerusalem pikó pə símisi lē nnéi ke Uléécaa uú ne pi rintiki uú ne wai.

⁵ Amá Pifarisi pinyine pəe Yeesu ne kefa n tene api pəe yisi api re: Li pise re mpuri sanə pikó pəe Yeesu ne kefa n tene piké kérii tilasi, piké kə Moisi isé ritiki.

6 Pitume ne piwéése api cápine re piké nsímé mmē tipái.

7 Kapi nsímé m pásaine ai nájai memáá ke Piyeé uu pée rinóo yosí, uu re: Pimáreco, nórinécúruu ye yenle re ái neni-me ke Uléécaa uu nódkenécōpe nké-i né wéé re kéké mpuri sané pikó Nsímé Kecire riyoó piké nnénóo-i n kó, piké kó ne kefa n tene.

8 Uléécaa yee nyu leleée pisoi sifa-i n we. Uyee kó pë Unfaasone he yare kuu tó n he meco. U lë nyisélé re pë ne kó pansele upisoi.

9 Uu tó ne pë kecōpe kóolene. Lë nnya kuu pinfatene nnya piakiñ heere aa funi.

10 Yo nnya kani nkpeni Uléécaa peikée noké yé, non ncóni ke úka úu hái pirósáa-i-me ne tó-i n fe uké n cõ Yeesu pipiretiki nyikiselé?

11 Amá Upíima Yeesu ipeléé nnya karí ne kefa tene re tó ne kó pimeco píyulale yenle.

12 Pépée n cápinelé nnéí api sée keu, api pée Parinapasi ne Pøøli kutu n cõlē pin mewaisana ne mewai píima ke Uléécaa uu ne pírintíki uu mpuri sané pikó kecōpe wapisi keenkee.

13 Kapi pisímé mí masí, Yakupu uu rinóo yósu uu re: Ani kutu né ricø, pimáreco.

14 Simao ye ró símisile lë ke Uléécaa ricuruu uu hái méké-me mpuri sané pikó kecōpe umpuri kuu n te n wéé.

15 Antepuyé anao kai lë titiki yare kai n wólaalé. Li wólaalé te:

16 Lë memáá, ne Tafiti keyo kee n fori yukusene,

am ncaai nnéí nyónsene.

Né pimóme ke pese.

17 Kei ke pisoi tørøo api yé pée n é Upíima wéési. Leleée isoipuri nnéí kam n sée re iké panse inéká. Né Upíima rinøo ye të,

18 néé tíyesé ke pisoi api hái méké-me mewai më ceri.

19 Lë nnya ke né Yakupu, am müsu re ári ncée má tóké mpuri sané pikó pée pimecire Uléécaa mí pa Pisuifi isé rinyikise.

20 Amá tóké pi wóipo ari pi símisi re ápi kapé ye inyónseseare li. I tó kémee ikpérinkpekoó le. Piké pimecire tñ, api ye sónnne yare ke isé ii m pise. Ápi kapé ye isee kápi rimpá li, ápi kapé ye kó ménnye li.

21 Kaí pée méké ní we, pisoi yee pée nípá kuyu kúye-i Moisi isé riyoóle, api ye kó nípá kewénteyaa kéye ketúné kuyómeyáhaalee-i i keeni.

Títelé të kapi Kirisi pikó pée ápi Pisuifi n wóipo

22 Pitume ne piwéése ne Uléécaa icápiné pikó nnéí api yénu re li nyam te piké pikecōpe pisoi lesé piké Pøøli ne Parinapasi ritikise piké ne Antiyøosi pi tñ. Kei kapi pée Yuuti kapi ye kó n sée re Parisapasi ne Silasi lesé. Pipicø ye pée pi waiselenle nísoné.

23 Pianipe-i kapi rítelé të wa. Pi rikemee wói re:

Tő nópinémárecə, pitume ne piwéése, tő nő pimárecə, nő yε áni nní Pisuifi non Antiyəəsi-pə ne Sirii ne Silisii kəteni-i we yáasi n̄sone.

²⁴ Tə kő te pisoi pinyine yε kerómee nté yisipə api nō leepə, api pinsímé kémee nónanépəo caaise api kə nósinéwuu təise. Ani kő te ái tőo pi tumpə.

²⁵ Lẽ nnya kari kómēne re li nyam te təké pisoi lese təké pirómárecə lala Parinapasi ne Poɔli ritikise təké ne nókenémee pi tumpə.

²⁶ Parinapasi ne Poɔli ápi nkpo iwame wa Upíima Yeesu Kirisi pikəi kapi n wai nnya.

²⁷ Tə Yuuti ne Silasi nókenémee tumpə re piké ne pinnəo nsímé mm̄e kari n wói nō s̄imisi.

²⁸ Li we re tó ne Nfáasəne yε yē te ái nyam te təké ncəni féé nnyine méwoo nō rinyikise ái kə l̄ kai pise.

²⁹ Leleə ne n sá re təké nō pise yε nní: Ani kape yε inyóənsesare néé ménycé néé isare kápi rimpá piké ménycé lese li. Ani kə nóménéciré t̄l̄, ani yε s̄áonne yare ke isé ii m pise. Tə memárecə ne kəfa kese nō yáasi!

³⁰ Poɔli ne Parinapasi ne Yuuti ne Silasi api yisi api Antiyəəsi tómpə. Kapi n hápə, api kei piyómeyáhaa nnéí cápine api rítelé t̄ pi pa.

³¹ Kapi pinnéí kəyu-i ri n kéë, ai m̄pá úye ikari waisə ai kə piakiŋ niŋukuse.

³² Yuuti ne Silasi ricuruu yε p̄ee antepuyε le. Api nsímé nsímé Antiyəəsi pikó símaankəe apí ne ikari pi kpásə re piké ne nfatene n̄m̄ópūle.

³³ Api kei siyáa sinyine wai. Pimárecə api p̄ee limemáá pi yá api p̄ep̄ee pi n tumpə kémee p̄eesə ne piripəo.

³⁴ [Amá Silasi p̄o re u yé kei tone.]

³⁵ Poɔli ne Parinapasi p̄o ha Antiyəəsi-i tone, pi ne picə pinyine pin pisoi céesi pin kə Upíima nsímé kəcire yóol̄e.

Poɔli ne Parinapasi pitúunne

³⁶ Kapi Antiyəəsi-i n tónə ai siyáa wai, Poɔli uu Parinapasi maa re piké silō s̄e nnéí kapi Upíima nsímé ne rinkóónú p̄eesə piké ha yē te íye ke Yeesu pikó api kei we.

³⁷ Parinapasi uú n la uké ne Yohani kapi rinyíri n h̄e re Mariki ripéne.

³⁸ Amá Poɔli p̄o yúlu re ápi kape kə nkpeni pikpiké u rikpá uké pi ritiki, li we re u p̄ee m̄efoi hái Pamfilii-pə pi n̄meriyelé úu pi ritiki piké ha ne pipikei ketə tu.

³⁹ Ai wai re li Poɔli ne Parinapasi símaase, hái apí ne likecáá túúnne. Parinapasi uu Mariki kpísi api kúninəi loni api Si-ipuru tómpə.

⁴⁰ Paoeli pao Silasi kuséncə wée, Yeesu pikó apí ne pi welu re Uléécaa uké pi sarumpo. Api pee ncée kpísi api tómpo.

⁴¹ Api Sirii ne Silisii sitē kuwéé-mẽ tiki, pin Uléécaa icápiné ñmóópúselē te iké Uléécaa ncee kémee papisi.

16

Timotee ye Paoeli ne Silasi saru

¹ Paoeli uu yisi uu Teripu sī, uu ko Lisitiri tulu. Yeesu upiretiki unyine ye pee kei wele api u séi re Timotee. Uni ye Usuifi le un ko Kirisi ne kefa tenelē. Amá usáa pao ne Ukiřekí le.

² Yeesu pikó pee Lisitiri ne Ikoniyom-po n we ye pinsímé kémee u pakarentele hái.

³ Ai Paoeli ripao wai re uké kuséncə u wée. Uu u kpísi uu Pisuifi pee kei-po kapi n sī n we nnya u ké. Pinnéí ye pee nyule re usáa ye Ukiřekí le.

⁴ Kapi n tósu, ayu kémee kapi ritiki. Api ye lē ne lē ke pitume ne piwéése api Yerusalem-po n símisi aí tone Kirisi pikó pee kei n we téjse. Api ko pi maa re piké ye likecáá sóne.

⁵ Uléécaa icápine pikó api peé ne nfatene ne kéyu n sī pin ko mípá keweesi kéye kulúi kpálē.

Paoeli ye Turowaasi-po méyené menyiné yē

⁶ Nfáasone nín Paoeli ne upico ncée he re piké Asii sitē kecáá Nléécaasimé riyoó. Lē nnya kapi Firisii ne Kalasii sitē-mẽ titéj.

⁷ Kapi ne Miisii ketē tiriko, api Pitinii kékó-mẽ pihápe peeni. Amá Yeesu Nfaasone nín lincee pi he.

⁸ Api mesé Miisii kei tikipo apí ne Turowaasi sī. Kei ye árinso kenyere le.

⁹ Kei kai kesine Paoeli méyené menyiné nyíse: Masetuwaani ukó unyine kuu yé un nyenu un u welu re uké risuúlu uké pikuyu-mẽ titikipo uké pi yoriye.

¹⁰ Paoeli meyene mě memáá, ari peé n la tóké Masetuwaani ketē ha. Li we re tópicére masile re Uléécaa ye ró sée re tóké ha Nsimé Keciré kei pikó símisi.

Liiti ye Filipu kuyu-i ne Uptima kefa tene

¹¹ Ari Turowaasi-i kúninso loni ari ne míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Samotirasi-mẽ n sairilē. Ai koso weesi, ari Neyapolisi-mẽ tómpo.

¹² Ari kei yisi ari Filipu tómpo. Masetuwaani ketē kuyu foí ye kpé kelō ke-i. Róm pikó n-yoopinanje ketē ye ke. Tó kei siyáa sinyine wale.

¹³ Ari kewénteyaa tuñé kuyu iyaa leepo ari nkói-mẽ sī, kei kari m músu yare Pisuifi yee cápine api keyóme yáási. Kari n hápo ari kei pinósi leepo pin cápinelē, ari tone ari Nléécaasimé pi símisi.

¹⁴ Pi ye pinósi pē use sée re Liiti. U pēe Uléécaa liká lalé. Tiysiiri kuyu kuu léeri. Asájáá wéé nyaii kēcire kuu yái. Kuu kutu ró n cálé, Upíima uu mesáho u he uké ne Pəəli nsímé kō.

¹⁵ Ari u ne ukeyo pikó nnéí míni wole. Uu pēe kusáne ró séi uu ró maa re: Nən mesei n yé te ne Upíima ne kēfa tene, ani kēnýe lomme ani tone! Uú ne kéyu ró mahani, ari mese ñmurei.

Pi Filipu-pə Pəəli ne Silasi akpanii wa

¹⁶ Kéyáá kenyine kari kēyómeyáhaa-i sí arí ne ukpére keikó unyiné sáne. U aníri héesile uu ye ne lelee koso-pə n Wainé yenu. Lipikei pē pin upiyote siwóó wai nísáne.

¹⁷ Kei kuu yisi uu tó ne Pəəli n tikilé un cáái re: Pisoi mpí ye Uléécaa yee mítá yo kēcáá n tú pikeikó le. Ncée mée ye n yóriye kapi nní nō nyíse!

¹⁸ Uu lē n wai áí ne siyáá kóónú. Ai Pəəli pelu uu ukpére uyé-mé pansepə, uu kuníri kpeé u n tikilé maa re: Ne Yeesu Kirisi rinyiri kémee, ne rinóó pó he re a ukpére nkó kémee le. Aku mese ne mese lelu.

¹⁹ Ke ukpére keikó uyé piyote api n yé te pikulaa ye lē tenele, api Pəəli ne Silasi kéyaála-i tini apí ne kuyu piwéése lëepə.

²⁰ Apí ne Rəm pikó pitúhaane-i pi tómpə apí ha re: Pisuifi mpí pēe nícəkəi ne kuróyu lomme.

²¹ Pi wele pin inyékii inyiné ró céesi. Ncée nín kə we re tó Rəm pikó təké i ñmurei née təké i ritiki.

²² Tiwúi tē arí ne Pəəli ne Silasi wáási nísáne. Pitúhaane api rinóó he re piké Pəəli ne Silasi ilü mahā piké iséí pi súúkəe.

²³ Kapi lē pi n fápii, api kukpaniilee pi taní api kuuméré rinóó he re uké pi m mē nísáne.

²⁴ Kapi lē uyé m ma, uyé uu kémee-mempsə keleepi kenyine-i pi wai uu piana ne anakule toraankəe.

²⁵ Kai kesinecə kumúñé n tu, Pəəli ne Silasi api yisi api kēyómé n yáasi pin yom pin Uléécaa pakarente, pikpaniikó picə pin kutu pi cálé.

²⁶ Kei nní, keté ake piyéñaa loni, ai kukpaniilee rikui tiñatinja. Ai ihánaa nnéí mese ne mese hánñente ai pikpaniikó akpanii nnéí fénñente.

²⁷ Ke uméré uu ha n yisi uu yénu re kukpaniilee ihánaa nnéí ye hánñenteñenle, uu ritéhe kpeéumé uké umecire kpu, un müsu re pikpaniikó ye ñméheréelé api wúrunkəe.

²⁸ Pəəli uu pēe unnañe nnéí ne cáái re: Kapə líka mepócíre wa, tó mpí nté ntónéí.

²⁹ Kei ke uméré uu pēe re piké nna u riteéle. Kapi u riñteéle, uu ne keleepi kēmee-pə n tósu, uu ne iwame n terii uu ha ne Pəəli ne Silasi kēyu-i wúla.

³⁰ Uu pi lesəpə uu pi pise re: Yo kai pise re kē wa kē ne píyulale yē, pinésáa?

³¹ Api u pese re: A Upíima Yeesu ne kefa tene, pō píyulale yē, nō ne kepóyo pikó.

³² Api pee u ne ukeyo pikó nnéí Upíima nsímé yóó.

³³ Umérē uyē uu kesine kē cire pi kpísi uú ha piitoi pi heere. Lē memáá, Paoeli ne Silasi api u ne ukeyo pikó nnéí míni wole.

³⁴ Uú ne Paoeli ne Silasi ukeyo sī uú ha kusáne pi wai. U ne ukeyo pikó nnéí akij aa nínjesi re pi ne Uléécaa kefa tene nnya.

³⁵ Kai n weesi, Rōm pikó pitúhaane api pikawe tum te piké ha umérē maa re uké Paoeli ne Silasi riyápo.

³⁶ Uyē uu yisi uú ha Paoeli símisi re Rōm pikó pitúhaane ye maa re uké akpanii kémee pi lesə. Lē nnya, piké nkpení léepo piké nkijnijē-i ní we.

³⁷ Kei ke Paoeli uu pikawe pē maa re: Kutúhaaneciré kapi riwúi kémee ne iséí ró kái apí ha ró hánsei, tōn kō ne pimecō Rōm pikó. Pi nkpení lalé piké kō meyaa tó riyápo, née íye? Ai yé lē wa! Piké piricuu kam piké ró lésəpo.

³⁸ Pikawe pē apí ne anóo nyē pele apí ha Rōm pikó pitúhaane símisi. Kapi n kō te Paoeli ne Silasi ye Rōm ketē pikó le, iwame ii pi loni.

³⁹ Api pee piricuu sī, apí ha re pē kái ne kpu. Api kukpaniilee-i Paoeli ne Silasi lesəpo api pi suíluse re piké kuyu-i le.

⁴⁰ Ke Paoeli ne Silasi api kukpaniilee kpē-i n léepo, Liiti keyo kapí ha kelené. Kapi kei Yeesu pikó n yē, apí kō ikari pē kpásé apí pee yisi apí ncée kpísi apí tómpo.

17

Paoeli ne Silasi ye Tesaloniki-po we

¹ Kapi Liiti keyo-i n yisi, apí Amfipoliisi ne Apolonii cōpu apí ne Tesaloniki tulu. Pisuifi ye kei kuyómeyáhaalee málē.

² Paoeli uu kei hapo yare kuu ye n wa, u ne pēpēe kei ní we pin yói. Uu siwénteyaa sitaani nōjseñē

³ uu ne Nléécaasimé kémee pi céesi uu kō pi nyisé re uyē ke Uléécaa uu n wéé ye íwe píima meluké málē, uké pēe kō pikpokpō kémee yisi. Uu kō kpá re: Yeesu kam nō n tee yee nní Kirisi.

⁴ Pēpēe kutu u n cólē kémee, pinyine apí ne nsímé mmē kefa tene, apí Paoeli ne Silasi tiki. Ai kō ne Pikireki meyā pēe Uléécaa n yáási péne ne pēe ne pinási yukáó kulúi.

⁵ Kei ke Pisuifi kefa aké tóosi apí ha siwaiyule sinyine kóoi apí ne kuyu n lémaalē. Api kō yisi apí Yasoo keyo-i Paoeli ne Silasi piwélaa sī, pin músu re pin pi n tī, piké ha ne riwúi kémee pi túhaane.

⁶ Kapi pi m paa, api pee Yasoo ne Yeesu pikó picó cōpii apí ne kuyu pitúhaane leepo pin cáái re: Pisoí mpí pee ketē nnéí cōkoi. Pi kā kerómee nté tuimele.

⁷ Yasoo uu pi yósu pin ukelyo-i we! Api Rom uyóopi isé waiselé. Pi pólólé te unyine uco ye we, api ye u séi re Yeesu. Te ueye uyóopi wéése.

⁸ Anáo nyé aa riwúi tē ne kuyu piwéése cón meyíkíyiki.

⁹ Api Yasoo ne upicó riwóme kē api hééle api kelené pi yá.

Pəəli ne Silasi ye Peeree-i we

¹⁰ Kai kesine n wa, Yeesu pikó api Pəəli ne Silasi Peeree-mé tóñse. Ke pē api Peeree-i n tuipo, apí ne Pisuifi kuyomeyáhaalee n sairilé.

¹¹ Pisuifi pee kei ní we isoi ye nyamle ai tósu Tesaloniki pikó ikó. Api kəfa kəse ne Nléécaasimé yósu, api ye mpá keyáa kēye Uléécaa ritelé kééni piké yé te mmé kapi nní pi n símisi ye mesei lée.

¹² i2 Pimeyá pee Yeesu ne kəfa tene, aí ne Pikireki péné, pinósi yukoó ne pitisi kului.

¹³ Amá ke Pisuifi pee Tesaloniki-po ní we api n kō te Pəəli ye kā Peeree-po Nléécaasimé yóolé, api yisi api sī apí ha pisoí talaankee api Pəəli kápáá.

¹⁴ Kei ke Yeesu pikó api Pəəli mínimaa kuwéé-mé tóñse, Silasi ne Timotee pao kei tone.

¹⁵ Pēpeee Pəəli n sárū ye ne Atéeni u tule api kelené péesee. Pəəli uu pi páai re piké ha Silasi ne Timotee símisi re piké mekeee u leepo.

Pəəli ye Atéeni-i we

¹⁶ Ke Pəəli uu Atéeni-i ní we un Silasi ne Timotee mē, uu yénu re piléé ncopuri ye kuyu yipaaenle. Uripoó ari meyíkíyiki caai.

¹⁷ Lé nnya, u ne Pisuifi ne pēpeee Uléécaa n wuru api ye pee kuyomeyáhaalee-i n yó. Mpá keyáa kēye kuu ye un píye kéyaála-i n leepo, u ne pē api likecáá n yó.

¹⁸ Mefine simúnjé sinyine pikó kapi ye sée re Epikuriye ne Sitoyisiye. Pəəli ne simúnjé sē pikpeē yee kā yóole. Api ye pee re: Uwáocóni nkó ye mpíi re iyé neé? Picó api re: Li nkpaní yare piléé sané pinyine nsímé kuu símisi. Mesei, Yeesu Nsímé Kecire ke Pəəli uu pee yóolé un kā yóolé te pikpəkpə yé kam api yisi.

¹⁹ Kei kapi pee u kpísi apí ne kēcápine kē kapi ye n sée re Areyopaasi sī api re: A icélaa fale iyé kaá ne ní ka ró símisi təké kō nké!

²⁰ Mesére kaa nsímé cerémpoone nnyine ró símisi. Tə neni lalé təké likemee ripéré təké nísone ye.

²¹ Meyíkíyiki ke Atéeni pikó nnéí ne pisáne pee kuyu-i ní we api ye mpá keweesi kēye n tū pin nfále mée ní ka símisi néé pin kutu n cōlē. Api lē memáá likeikei líka licó má.

²² Pœoli uu yisi uu pikéyu-i nyere uu re: Ne yë te nô Ateeni pikó, nô meyíkíyiki piléenyðonse lale hái.

²³ Ne nákunéyu-i nyéreile am nôsinényðonse yénti. Kei ricuruu kamí ne kenyðonse kenyine-i yé lin wôlaalë te: Uléécaa unyine kári n nyu. Uléécaa uyë kani nní n yáási áni kô pëe u nyu kamí la ké nô céreise.

²⁴ Uléécaa uyee ketë ne keyóme ne kekemee likó wa. Uyee Upíima ketë ne keyómecaa-po. Uu awosoo ke pisoi api n wa kémee sói.

²⁵ Lika mpuri ái u párlé kesoipipi kéké ne u m pasii un le yare linyine ye u cónjë. Uyee ye mپá úye nfáa ne mپá yo nnéí lee ketë kecáá n we he.

²⁶ Usui use kuu mëfoí wa, uú ne u tiki uú ne pisoi nnéí wai re piké ketë nnéí kecáá fine. Uu ituñe pi kériine uu kô ketë kapi yé n fine pi haøne.

²⁷ U lë wale re pisoi piké fe piké u wéési, mپá pin n cariinkëe, in n la pi yé ha ne u yë. Amá meyíkíyiki mmé, Uléécaa úu tó úka ne ketaa we.

²⁸ Uyee ye nfáa ró he, uyee kô týesë kari mپá yo wai tøn kô we. Lë ke nôpinéyðomeni pinyine apí maa re: Tô ne kô Uléécaa sipipi le.

²⁹ Kari nní usipipi nnya, ári yé fe tøké musí re u we yare wura néé nwóóweni néé ripare ke kesoipipi aké ne kemesho ne kekemuñjé n serí re liké n nyamí.

³⁰ Pisoi ye pëe kuñmaha-i wele pin ne lë nnéí wai. Uléécaa úu kuñmaha kumúñjé kpë kpísi uké ne linyine wa. Amá nkpeni kuu sisoipipi nnéí séi re sin yei n we, siké mëfine conse.

³¹ Li we re u keyáa kë kuu pisoi nnéí ne asei n túhaanene piyekei masile, uu kô uyee itúhaane n tonene piwée másu. Pikpokpø kémee kuu liute yukuse uú ne mپá úye nyíse re uyë kuu itúhaane tî.

³² Kapi n kô Pœoli un pikpokpø kémee piyise nsímé símisi, picø api u sénnyi, picø api re: Mëco mëco kari yé ha mpósímé mmë kutu ricø.

³³ Pœoli uu pëe pi yá uu tómpø.

³⁴ Mpá ne lë, picø ye ne u konle api ñmurei apí ne kefa tene: Pepeee nní Areyopaasi kecápine uwéése use kapi ye n sée re Teniisi ne unósi unyine kapi ye n sée re Tamariisi ne picø picø.

18

Pœoli ye Korenti-po we

¹ Pœoli uu limemáá Ateeni-i yisi uu Korenti sî.

² Kei kuu Usuifi unyine kapi ye n sée re Akilasi ne risáne. Pönti keteni-i kapi u mari. Italii ketë kuú pëe lë leeri ne uunösi Pirisili re uyðapi wéése Kulooti ye rinðó he re Pisuifi nnéí piké Róm keteni-i le nnya. Pœoli uu yisi uu pi lëepø.

³ Pi pee kesé pikónefukei le. Kapi nní pikéi pise n wai nnya, uu pikeméé tone api pee kesé n keisi.

⁴ Mpá kewénteyaa ketúnjé kéye ke Pøoli uu ye Pisuifi kuyoméyáhaalee-i ne Pisuifi ne Pikiréki n tū, un náasi piké kó piké unkó ñmurei.

⁵ Ke Silasi ne Timotee api Masetuwaani keté-pø n yisime api Korenti-i Pøoli leeri kuu pee meyíkyiki Nsimé Kecire piyóó ne kutu rico, un Pisuifi nyiséle te Yeesu yee usoi uyé ke Uléécaa uu n wéé.

⁶ Ke Pisuifi apí ne u n kéjene pin kó u lámisi nnya, uu uilú kuu n tanaalé nkojo pikuwéé-mě péipø uu pi maa re nő kaí ne tenene. Nón m pø, nōo nóménécíre fóm, ái née linyine wa. Mpuri sané pikó-mě kam nkpéni nní lë tósu.

⁷ Kuu pikékúrí kei n yisi, uu ne utisi unyine kapi ye n sée re Tituusi Yúsituusi keyo n tósu. Tituusi ye Uléécaa pakarelenle, ukeyo ken kó Pisuifi kuyoméyáhaalee kékúrí we.

⁸ Kirisipuusi ye pee kuyoméyáhaalee uwéése le. U ne ukeyo pikó nnéí api Upíima ne kefa tene. Korenti pikó meyä pee Pøoli nsimé n kó pøo kó Upíima ne kefa tene. Pøoli uu míni pi wole.

⁹ Pøoli uu kesine kenyine keláré-i yénu Upíima un ne u símisi re: Iwame ii kape pø wa. A nsimé ne riymóópú. Kape riséé!

¹⁰ Ne kerpókúrí wele. Úka úu fene uké pø ricón, li we re pinésoi ye kuyu kpe-i kulúi wele.

¹¹ Lë nnya ke Pøoli uu kei kuñmě kuse ne kuwélé tóné uu pisoi Nléécaasimé céési.

¹² Kumúnjé kpe-i ke Røm ukó Kaliyøo uú pee Akayii keteni-i iyóópi n tū ke Pisuifi api rinóo rise wa, api yisi api Pøoli kecáá nyere, api u tini apí ne pitúhaane sì.

¹³ Apí ha Kaliyøo maa re: Utisi nkó yee náasi re pisoi piké unkó kó piké ye meyáhaa féé menyine mée áme isé n tíkilé Uléécaa yáási.

¹⁴ Pøoli uu re uké rinóo yosí, ái ne sá Kaliyøo ricuruu uu pi pesé re: Nő Pisuifi, in pee re piyaa néé mewai kópe menyine kuu wa kaní ne né u ka, né pee níjesi am kutu nò co yare kai m pise.

¹⁵ Amá in anóolempi néé anyíri néé nórinécúruu isé kecáá ikejene, nōo yé mmě ceri ani wai. Am la ké lë ye mpuri itúhaane li!

¹⁶ Kei kuu pee ketúhaane ke-i pi lakase.

¹⁷ Pinnéí api pee kuyoméyáhaalee uwéése Søsiteeni tini api ketúhaane ke-i ipépi u loni. Mpá ne lë, ái nkápáni uyóópi Kaliyøo méka wa.

Pøoli mepelé Antiyøosi-pø

¹⁸ Pøoli uu kó Korenti-i Yeesu pikó kémee ketóné kpá ai siyáa kóónú. Uu limemáá pi yá u ne Pirisili ne Akilasi api kúninói loni pin ne Sirii keté tósu. Piké kelené n tómpø, Pøoli ye pee

Senikirëesi-po uriyu rikoósile, rinóo kuu Uléécaa n yekei kecáá nnya.

¹⁹ Api Efëesi tuipo, Pøoli uu kei upisencö yá. Uu Pisuifi kuyoméyáhaalee loni u ne Pisuifi api kei n yóo.

²⁰ Pë api u pise re uké siyáa sinyine pikékúri tone.

²¹ Amá úu ñmurei, uu pëe pi pëse re: [Li pise re kë ha anyá nnyé nyee nní n wemë Yerusalem-po li]. Uléécaa un n la, né nòkenémee pëeme. Uu pëe kúninói Efëesi-i loni uu tómpo.

²² Kuú ha Sesaree-po ní suí, Yerusalem kuú ne risairi uú ha piyómeyáhaa yáási uu pëe kelene Antiyóosi sí.

²³ Uu kei tone ai siyáa wai, uu pëe Kalasii ne Firisii sitë-më tiki un Yeesu pikó nnéí pëe kei n we ikari kpáselë te piké ne nfatene n ñmóópúlë.

Apoloosi pikëi kuu Efëesi ne Korenti-i n wa

²⁴ Usuifi unyine yëe we api yë u séi re Apoloosi. Alekisantiri-po kapi u mari. U nsímé nyule nsoñe un kó Nléécaasimé atelé nyu ái nkáripi. Uu keyáa yisi uu Efëesi sí.

²⁵ U Upíima nsímé nyule nsoñe, un Yeesu nkó céési un kó símisi téi-téi yare lë kai n wólaalë. Amá lë ke Yohani uu pisoi míni n wóle ñmane kecáá kuu nyu.

²⁶ Uu kuyoméyáhaalee-i lompo uú ne uripoo n símisi. Ke Pirisili ne Akilasi api lë n kó un símisi, api u séi apí ne pikeyo sí apí ha Uléécaa ncee u kpáiise téi-téi.

²⁷ Uu pëe limemáá re u la uké Akayii ketë-më ha. Piyómeyáhaa api u ñmóópúse, api kó kei-po pikó ritelé wólu re un n hapo, piké mémárecö nsoñe u yosí. Kuu kei n tuipo, pë nnéí ke Uléécaa uu ípeelée n nyíse apí ne Yeesu kefa tene kuu yóriye ái kumúñé má.

²⁸ U yë pëe keyu rikpáiisele uu mپá úye keyu-i Pisuifi nsímé késu, uú ne Nléécaasimé atelé tiki uu pi cereise re Yeesu ke Uléécaa uu wéé.

19

Pøoli yë Efëesi-i we

¹ Kumúñé kpe-i ke Apoloosi uú pëe Korenti-i n we, Pøoli yë pëe yisile uu Asii ayope silõ lóó uu Efëesi sí, uu kei Yeesu pipiretiki pinyine yenu.

² Uu pi pise re: Kani Yeesu ne kefa n tene, Uléécaa yë Nfáasone nò hëe? Api u pëse re: Ticuruu ári Nfáasone nkó nka komadlë.

³ Uu kó pipise pi kpá re: Míni méye mpuri kapi pëe nò wóle? Api re Yohani meni kuu pisoi n wóle kapi ró wóle.

⁴ Pøoli uu pëe pi maa re: Pepeé n ñmurei re pi yë mefine conse ke Yohani uu yë pëe míni wole. Uu yë kó Isirayeeeli pikó maa re piké Yeesu yëe masí ukëpire n sónti ne kefa tene.

5 Ke pipiretiki pē api anōo nyē n kō, api týesē api Upíima Yeesu rinyiri ne míni pi wole.

6 Pəəli uu anípe pikecáá láa, Nfáasəne nn pikecáá súiri. Api pēe meyu mpehē mpehē pisímé loni pin kō ne Uléécaa rinyiri pisoi símisi.

7 Pinnéi ye pēe wale pitisi kefi ne pité.

8 Pəəli uu kuyómeýáhaalee-i lompo, uu kέyu kpáiise uu iwāre itaani ne Uléécaa iyəəpi kecáá pi símisi cáká-cáká re piké kō.

9 Amá pinyine pōon pēe yúlu re ápi ne kefa tenene, pin kō Upíima icélaa iyē tiwúi kémee sénnyi pin lámisi. Pəəli uu mesé upipiretiki kpísi uú ne kei nyəsó, uu ye pēe mǐpá kέyáa kέye utisi unyiné kapi ye n sée re Tiranuusi ripoo-i isúkuli kémee pi n céési.

10 Ai wai injmē ité ne iriyu. Lelēe týesē ke Pisuifi ne Pikireki nnéi pēe Asii keteni-i n we api Upíima nsímé kō.

Sefa piymáne kecáá nsímé

11 Uléécaa ye pēe kumúnjé kpé-i Pəəli ne ritikile uú ne mewaisaŋa wapisi.

12 Lé ai týesē ricuruu pisoi api ye ilū ne siníripi sée Pəəli riñca kpísi apí ha pitóikó kecáá láa, api pélu, aníri aa kō lelu.

13 Kei ke Pisuifi pinyine pēe n kəənii pin pisoi aníri pésesi pōo kō re pi yé Upíima Yeesu rinyiri sée apí ne pisoi aníri pésesi. Api ye pēe a maa re: Ne Yeesu uyē nsímé ke Pəəli uu n yóólë tinyiri ne rinōo nō he re ani pisoi mpí kani nní n cónjle kémee le.

14 Pisuifi pēpēe ye Uléécaa inyōnse n wa uwéése usé kapi ye n sée re Sefa piymáne piseei pēe mewai mē lē wai.

15 Amá kuníri aku kέyáa kenyine pi pese re: Ne Yeesu nyule, nen kō Pəəli isoi nyu. Nō ní, nō pēe mpíí píye?

16 Kei ke unírihélaa uyē uu yisi uu pi kápáá, uu pinnéi rikəhə feriyē. Uu rikpákárá ne íwe pi wai apí ha ne itói yóoi, ai tósu apí ne ukeyo-i meñmane popirimē apí itóó súúni.

17 Pisuifi ne Pikireki pēe Eféesi-i n we api kóm te lē kai wa. Iwame ii pi loni, pisoi api pēe Upíima Yeesu rinyiri meyá n taáselē.

18 Pēpēe pikemee Kirisi ne kefa n tene meyá apí ye pēe sí apí ha pisoi kecōpe lē kapi n wapisi yámnenete.

19 Pēpēe pēe meñmaneiwai n wai meyá pōo kō ne piataretelé sónaapə apí pisoi kecōpe nna a ñmakaankəe. Pi asilalewoó kéénle aí lelu mewóópipi ákotokú kuwóó (50.000).

20 Lé ke Upíima nnajē nn týesē unsímé ní ne mǐpá yei kóónu nísonē.

Ncəkəi ye Eféesi kuyu-i wa

21 Lé mémáá, Pööli uu pëe kemúnjé wai re uké Masetuwaani ne Akayii sité-më cö uké ne Yerusalem tu. Uu re un kei n tu, li kó pise re uké Röm kuyu rilóolú.

22 Uu pëe pisoi pëe pikei u n léni këcöpe pité yukuse uu Masetuwaani-pö tum. Pë kuu n tū pëe Timotee ne Erasiti. Uricuruu uu nkáripi Asii këteni-i ketóné kpá.

23 Ncökjí píima nnyine nn likumúnjé kpe-i Upíima ncee pitiki këcáá nnya Efëesi kuyu-i léeri.

24 Utisi unyiné yee pëe kei we, api ye u séi re Temetiriisi. U pëe úyu le. Piléé pinyiné kapi ye pëe kó kei n sée re Aritemiisi si-wosoopi kuu ye pëe ne yíraane uu sisiyuke-yuké ne nwóówéni yuhu yare sítumpiweéu. Upikei pëe pëe u ne upinípëkeikóco kuláá waile nísone.

25 Uu keyáá kenyiné upikeicö pë nnéí cápine uu pi maa re: Pinésáne, nörinécúruu ye nyule re pirókei mpí karí ne le.

26 Nörinécúruu ye kó nyánile nón kó kómei re ái nkpáni Efëesi nté njmane, amá Asii keté nnéí këcáá ke Pööli uyé uu pisoi tálakées api njmurei re ápi yé piléé ke sisoipipi asi nserí ne kutu n colé, te ái Uléécaa.

27 Tönsá piwai n ceri, mewai më né pirókei riyu kpu, amá piróléýaha píima Aritemiisi kapi Asii nnéí ne sité sicö-pö n yáási fñise, úka úu ye pëe pi n waiselé.

28 Ke pisoi pëe n cápinelë api anóo nyé n kó, ai kuwói pi feriyé api cáái re: Lipíima lee Efëesi piléé Aritemiisi!

29 Ncökjí nn pëe kuyu nnéí yipu. Pisoi api kómeine apí ne këkpíntahai n sairilë, api Pööli pisencö Masetuwaani pikó pité tini apí ne pénépö. Pëpëe Kayusi ne Arisitariki.

30 Pööli uu n la uké pisoi pëe n cápinelë keyu-i léépo, amá Yeesu pipiretiki apí ne u yulu.

31 Ái ne upisané Asii pikawe píima pinyiné péne api ukemee pisoi tumpö apí ne u kesu re úu kapé këkpíntahai ke-i lompo.

32 Pisoi ye pëe wele pin këcápíne ke-i méwoo cáái, úka úu ucó nkó kómei, lin pi túíresente. Pimeyä ápi kó nyu lelee kei pi n cápinelë.

33 Kei ke Pisuifi pinyiné api Alekisantiri kéyu-më titépö, pisoi api pëe m müsu re uyee ne ncökjí mmë ka. Alekisantiri pöö pëe kunípë síka re u la uké uriyu hëere.

34 Ke pisoi api n céri re Alekisantiri ye Usuifi le, api pëe rinóo rise wai apí n cáái re: Efëesi piléé Aritemiisi pëe Lipíima! Api lë n cáái ái ne ituñe mekóónú meté tulu.

35 Kuyu utelewale uu fe uu pisoi séese, uu pëe pise re: Nô Efëesi pikó, wóo ye úu keté këcáá nyu re Efëesi kuyu pikó pëe piléýaha píima Aritemiisi ne pikéyu këe keléécaa-pö n lóime këcáá paílë?

36 Úka úu we yee yé nsimé mmë n kési. Lë nnyia, ani nónanékiñ niñukuse, áni kapé n-yøøne-yøøne ne linyiné wa.

³⁷ Pisoí mpí kaní ne ní ka ápi kuróyómeyáhaalee-i líka caai, ápi kó piróléé Aritemiisi lámaankéé.

³⁸ In te úyu Temetiriisi ne upikeicó ye unyine ne nsímé má, sitúhaaneyaa ye welé, pitúhaane pin kó we. Pi yé fe ápi kei ketahai u séi apí ne pi túhaane.

³⁹ Nón kó pée ní-ye ncó m má, tó ha riyóepipoo-i mmé símisi yare kai m pise.

⁴⁰ Insá lé, leleé neni keyaa nké nní ní wa yé tíyese arí n we yare pitencékai. Ari yé níka yé tóké símisi liké ne n nyíse re tó alari málé tóké nní n cápinelé.

⁴¹ Tinóo tó kuú ma uú ne pisoí kpiise.

20

Poɔli ye Masetuwaani ne Kireesi sité ha

¹ Ke nícokai nn Eféesi-i riñfa, Poɔli uu Yeesu pipiretiki cápiné uu ikari pi kpáse, uu pée yisi uu Masetuwaani kétē-mé tómpo.

² Kuu n tuipo, u ne kei pikó api yói uu ne ikari pi kpáse, uu kó Kireesi kétē-mé tómpo.

³ Uu kei tone iwáre itaani. Kai n tu re uké kúninói ló uké Sirii kétē-mé hó kuu kó te Pisuifi ye kómeinele re piké u kpu. Uu re u yé mesé Masetuwaani-mé péesé.

⁴ Upisenco anyiri ye nnyé: Peeree kuyu ukó, Piruusi uñmáne kapi ye n sée re Sopateeri ne Tesaloniki pikó mpí: Arisitariki ne Sekontusi ne Teripu ukó Kayusi ne Timotee ne Asii kétē pikó mpí: Tisiiki ne Torofim.

⁵ Peee kékpeé ne ró wa apí ha Turowaasi-pó ró m mé.

⁶ Anyá nyé-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li metene-máá ke tó Filippu ha arí ha kei kúninói loni. Siyáa sinupú kari ncée wa arí ne Turowaasi-i pi leepo. Ari kei kesé tone siyáa siséei.

Poɔli ye Turowaasi metóraa rilóolú

⁷ Kewénteyaa ukoso kari cápinelé tó akpónó hóóne Poɔli uké ne liukoso kui. Lé nnya kuu yóí kesine aké ha ne pelu.

⁸ Kéyo kecáá kulee kunyine-i karí pée cápinelé, sífiráa kuluí sin seriilé.

⁹ Ke Poɔli uu lé piyói ní nojlé, nnó píima nnyine nn uñmáne unyine kapi ye n sée re Itiikusi kpápii. Kulee këpole kékúrí kuú pée tó. Ai u hii uu ha keléécaayó metósi táánú kulee kpe-i lóiri. Apí hapo api u yukuse un pikpo masí.

¹⁰ Poɔli uu cépipó uú ha wula uu u sakaa uu múlú uu re: Nókenewuu áke kapé tó, u ne nfáa málé.

¹¹ Poɔli uu yisi uu pítáá pél, uú ha akpónó hóóne uu le. Uu kó nsímé noj aí ne kpáii, uu pée yisi uu tómpo.

¹² Api uñmáne uyé pó ne kulu ne unfaa. Mpá úye rikiñ ari lé nnya niñesi hái.

Pœoli ye Turowaasi-i yisi uu Mileti si

¹³ Ari ntónéí kúninɔi loni arí ha Asoosi-pɔ Pœoli méru. Uyee wéee re u yé sáne uú ha pœe kei-pɔ kúninɔi loni.

¹⁴ Kuu Asoosi-i ró n lœepɔ, ari kei kesé kúninɔi loni arí ne Mitileenɔi si.

¹⁵ Ari kei yisi ari liukóso mmare Ciyoo keté ne ko. Ari liukóso Samoosi tulu. Ai weesi ari pœe Mileti tulu.

¹⁶ Pœoli ricuruu ye pœe re úu Efëesi-i nyerene, ái kapé ne Asii keteni-i méwoo u n náñaise nnya. U pœe yóonelé re un n fe, uké Pantekooti ketúnjé Yerusalem tu.

Anóo toroo ke Pœoli uu Efëesi piwéésé mí ma

¹⁷ Pœoli uu pœe Mileti-i pisoi yukusé uu tum te piké ha Efëesi-pɔ Uléécaa icápine piwéésé u séeme.

¹⁸ Ke pë api ukékúrì n ka, Pœoli uu pi maa re: Nórinécúruu ye nyule isoi iyé kamí ne nó n le hái keyáa foí kë-me kam Asii keté kúna n co.

¹⁹ Ne menéciré ricepisele nen ne Upíima piké wai, Pisuifi pin wéési piké né kpu, api íwe né wai nen ménini ne ncónj kémee we.

²⁰ Tiwúí kémee ne nósinéyo-i kam lelee yé nó n yóriye nó símisi, ám líka nó pesí.

²¹ Pisuifi ne Pikireki kam sée am símisi re piké Uléécaa inipëe-i mëfiné conse api Urópíima Yeesu ne kefa tene.

²² Ne nkpeni lë Nfáasone rinɔo tikilenle nen ne Yerusalem tósu, ám ko nyu yo yee kei né mémpo.

²³ Amá Nfáasone ye mپá kuyu kúye-i né símisile nn ko né nyíse re akpanii ne íwe píima ye kei-pɔ né më.

²⁴ Nnáfáa ricuruu nn né cónje. Ne kpéré pinékei ne kétó tu, am lë ke Upíima Yeesu uu né m pise ne kefa kese wai, li ne né risá. Pikei pëpëe nní re kë riyóó re Uléécaa ipéeléé kuu ró n nyíse ye Nsímé kecire le.

²⁵ Ne yë te metórao kam nní nökénéçope we. Nó ne picø pë nnéí kam Uléécaa iyøopi nsímé rin-yóó áni neni pikai piyéne né kpáne.

²⁶ Lë nnya kamí la kë neni keyaa nké nó símisi noké kô te: Nó úye un m pø, ái kënémee léeri.

²⁷ Li we re le nnéí ke Uléécaa uu n yekei re uké wa nó símisile ám líka nó pesí.

²⁸ Ani nóménéciré tì nísone, ani ko Uléécaa pikó iméré ke Nfáasone nn nó n tì te ani n séni kecáá m paílë. Uléécaa yee uricuruu këpipi menyé ne pisoi pansesé upikó. Ani nísone pi m muílë.

²⁹ Ne nyule re pisoi kpááree pinyine yare ákpe yé menétómpo-máá nó ripime, api nökénéçope pinyine còpii.

³⁰ Pinyine ricuruu yé nökénéçope yisi, api nnómësimé ne Yeesu pipiretiki pinyine feriyé api pincee pi tikise.

31 Lẽ nnya, áni kape lopile. Ani kape palei re ijmẽ itaaní nnéí kam ye ketúnjé ne kesine pinyine-i ne ménini icélaa nó m pehelente.

32 Ne nkpéni Uléécaa ne uipéeléé nsímé anipre-i nó wa. Uyee nnahe má uké ne nfatene kémee nó n ñmóópúséle. Uyee yé kō lisone kuuú ne upisoí nnéí m mé nó he.

33 Am úka siwóó néé úka uwura néé úka melapé káipi.

34 Nórinécúruu ye nyule re anénípe nnyé kamí ne keisi tó ne pinéséncó arí ne ntócón nnéí wai.

35 Ne lë nó nyísel re lë kai pise re usoi uké keisi uu ne píwekáo n léni. Ani kō Upíma Yeesu rinoo ntí kecáá léise. Uyé ñmaa yee re: Uyee n he ye mpóonare málé ai tósu uyee ihée n yósu.

36 Ke Pøoli uu lë pimáa mí masí, u ne pë api wúla api keyóme yáási.

37 Pinnéí api pëe limemáá téni api ne Pøoli pira api metróo u yáási re Uléécaa uké u sarumpo.

38 Ke Pøoli uu pëe mí maa re ápi neni pikai piyéne u kpáne nnyá ke piapoo aa lë sei meyá caailë. Api pëe yisi api u saruni apí ne kúninói-i tulu.

21

Pøoli ye Yerusalem kuyu ha

1 Ke tó ne pë ari kei lë icée n hóonene, ari kúninói loni arí ne mesé ne mesé Koozi n sairilë. Ai weesi, ari Rootesi tómpo ari kei yisi ne Patara-po.

2 Ari kei kúninói yenu kun Fenisii keté-mé sì. Ari kpë loni arí ne tómpo.

3 Kari Siipuru keté kee míni këpáápáá ní we n yémpo, ari ke yá arí kumíi-mé tiki hái ne Sirii keté-po, arí ne Tiiri tulu. Kei ke kúninói aku kuilü topilene.

4 Ari kei Yeesu pipiretiki leepo, ari pikékúrí tone siyáa siséei. Nfáasjné nn pi símisi api Pøoli maa re úu kape Yerusalem ha.

5 Amá ke siyáa së así n tómpo, ari yisi ari kó nsé noj. Api pinnéí yisi ne pipinösi ne pisiwá api ró sárundi apí ne kuyu leepo. Ari kei mínimaa ritime wula ari keyóme yáási.

6 Ari pëe limemáá yáhaane arí ne kpii. Tóo kúninói loni, pë api pisyo kúuni.

7 Tiiri-i kari metróo kúninói lõ arí ne Putolemayisi sì. Ari kei Yeesu pikó yáási arí ne keyáa këse pikeméé tone.

8 Kai n weesi, ari yisi ari Sesaree tulu. Arí ha Filipu yee Nsímé Kecire ne n kóónulë këyo-i tone. Upisoí piseei pë kapí pëe Yerusalem-po n wéé use le.

9 Upëe pikpéré pina málé pëe ápi utisi n nyu. Pi yë pëe Uléécaa rinyiri ne símisile.

¹⁰ Tən kei lē we lin siyáa kulúi wai ke antepu uyē kapi ye n sée re Akapuusi uu Yutee ketē-pə leemə uu kerómeé weri.

¹¹ Uu Pəəli kutampála kpísi uu ána ne anípe həpu uu re: Nfáasəne ye maa re nní meco ke Pisuifi apí ha Yerusalem-pə kutampála nkú ute ínjme həpune, api pəe limemáá mpuri sanə pikó anipe-i u wai.

¹² Kari anóo nyē n kō, tó ne Sesaree-pə Yeesu pikó ari Pəəli súuluisé re úu kape Yerusalem ha.

¹³ Pəəli uu pəe ró pəse re: Yo nnya kani téni nən la nəké inépiŋe riyoosə? Ai pi həpe ñmane ke née ne menécíre cápinelə nən mē. Lin kō n wa re kē Upíima Yeesu kəcáá Yerusalem-pə kpu, ne we.

¹⁴ Kari umekó m pəəne, ari sée ari pəe mese maa re Upíima məla məké wa.

¹⁵ Kari kelō ke-i siyáa sinyine n tónε, ari merócíre cápine ari Yerusalem tómpə.

¹⁶ Yeesu pipiretiki pəe Sesaree-i n we kəcəpe pinyine api yisi api ró sáruni apí ne Siipuru ukó unyine keyo ró sī te piké kei ró yosí. Pi ye u sée re Manasəo. Hái ái nəni-mə kuu Yeesu tikilə.

Pəəli ye Yakupu keyo ha

¹⁷ Kari Yerusalem n tuipo, Yeesu pikó apí ne mpóonare ró yosú.

¹⁸ Kai kóso n weesi, Pəəli uu ró tíki ari Yakupu keyo sī. Piwéése picə nnéí pāo kō kei cápinəpo.

¹⁹ Pəəli uu yisi uu pi yáasi uu pəe lē ne lē ke Uléécaa uu ne upikei rintíki uu ne mpuri sanə pikó kəcəpe wai pi keenkees kélé-kélé.

²⁰ Kapi lē n kō, api Uléécaa pakare, api pəe Pəəli maa re: Po nyánii, umáreco! Pisuifi yare píle píle ákotokú kəfi kumúné pəe nté Upíima ne kəfa tene pin kō irósé tíkilə nṣəne.

²¹ Pi kō pəe pi símisile re po ye Pisuifi pəe mpuri sanə pikó kəcəpe n we céésile re ápi kape ye Moisi isé waise, te lē nnya, ápi kape ye siwá tiké, ápi kape ye kō inyékii wa.

²² Təké nkpeni n-ye kpísi? Mpá liké íye wa, pi yé kō te po ka.

²³ Lē nnya, a mmē kari nní pō m maane ritiki. Pitisi pina pinyine ye nté kerócope wele pəe rinóo n yekei re pi yé pimecire Uléécaa pa.*

²⁴ Pirinóo tē ituné ye tómpəle. A pi kpísi, nō ne pə ani kesé píyufune inyóonse wai, aa lē kapi ne n nyóonse ne kəcáá hééle. Kei ke pisoi api yé pəe yé te lē kapi kəpócaá n símaankee ye nnóome le, api kō yenu re pō ticuruu ye Moisi isé tíkilənle.

²⁵ Tə mpuri sanə pikó pəe Kirisi pikó m panse pō titelé piwólə masile ari pi símisi re tə símaanelə aí tone re ápi kape ye

* **21:23** Tinóo kapi n yekei asei re hái ne kumúné kunyine-pə ápi yé píta n ntí ápi ye kō nnyúpi nyai.

inyóənsesare néé ménye li. Aapi kape ye kə isee kápi rimpá piké ménye lese isare li. Piké kə pimecire t̄l, ápi kape iwásá n wai.

²⁶ Kai kóso n weesi, Paoļi uu pitisi pē kpísi apí ha kesé akópe piheere inyekii wai uu pēe Uléécaa keyo loni uu kumúñé kpē-i ke inyóənse t̄rō siyaa así ha n tenene pisoi símisi.

Pi Paoļi Uléécaa keyo-i t̄l

²⁷ Siyáa sisiei sē kapi ye ne áyu n fū sin ne ketóñé tuine, Pisuifi pinyine pēe Asii ketē-po n léeri api Uléécaa keyo-i Paoļi yenu. Api pisoi nnéi talaankee api u tini.

²⁸ Apí n cáái re: Isirayeeeli pikó, ani kam ani ró lē! Usoi uyee m̄pá yei ne m̄pá úye Isirayeeeli pikó kecáá nsímé kópe n símisi un kə tee re úka úu kape ye Moisi isé ne Uléécaa keyo nké waise ye nkó. U nkpéni nt̄rō sei ne Pikireki kei lonle uu kə kelō səne kē mékperinkpe waise.

²⁹ Pi pēe kuyu kémee Paoļi ne Efēesi ukó kapi ye n sée re Turōfim yenle api pēe m müsu re Paoļi ye ne Uléécaa keyo u lompale.

³⁰ Ai kuyu nnéi nökore, pisoi api awélé nnéi n léenti pin kálaapo. Pisoi api Paoļi tini apí ne Uléécaa keyo iyaa leepo api mesé ne mesé ke hánsei.

³¹ Pin pēe nkpéni náási piké u kpu. Nsímé nn Rōm pisóóca uwéése kutu-i loni re Yerusalem kuyu nnéi ye nökore.

³² Uyē uu mesé ne mesé pisóóca kpéē ne pisóóca picó cárpiné uú ne riwúí-mē wurupo. Kapi usóóca wéése ne pisóóca picó n yé, api pēe Paoļi ipépi yá.

³³ Usóóca wéése uyē uu pēe nyosópo uú ne Paoļi kə, uu u tini uu rinóo he re piké akpanii até ne u paasi. Uu pēe pisoi pēe n lémaalé pise re: Uye kecire lo? Yo kuu mpíi wa?

³⁴ Amá pisoi api pēe méwoo ne meco n cáái, úka úu kə ucó nkó kómei. Usóóca wéése úu pēe níka kómei. Uu mesé upisóóca rinóo he re piké Paoļi kpísi piké ne pisóóca keyo ha.

³⁵ Ke Paoļi uu sitákui kapi ye ne kulee riýtaá n tu, pisóóca api rikpákárá ke pisoi apí ne u ní la nnya u sakaa.

³⁶ Pisoi riwúí ye pēe u tikilenle pin cáái re: Ani u kpu!

Paoļi ye pisoi kecōpe rinóo yəsl uké uriyu hēēre

³⁷ Kapi ní la piké Paoļi ne pisóóca keyo lō, uu usóóca wéése pise re: Ne ncée má kē símisii? Usóóca wéése uu u pise re: Pó Mékireki kóméilee?

³⁸ Lē nnya, ái pōo Esipiti ukó uyee sé nní níçokoi ne n ka uu pisoi kō ákotokú ana kpísi uú ne kucesi kóima loni re piké atopi u lée?

³⁹ Paoļi uu u pesé re: Né ne Usuifi le. Silisii ketē-po, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Mpá yei-po kaku kə ríyu má. Ne pó we re a ncée né he kē risoiwuí ntí rinóo maa.

40 Usóóca wéésé uu ncée u he re uké símisi. Pøøli uu sitákui kecáá nyere uu pisoí pë kunípe síka re piké riséé. Api pinnéí sée keu. Pøøli uu pëe pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree ne rinóo pi maa re:

22

¹ Pinésáa ne pinémárecö, ne la kék nkpéni rinéyu hæere.

² Kapi n céri re pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree kuú ne pi símisi, api piséé nyónse. Uu re:

³ Ne Usuifi le, Silisii keté-po, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Amá Yerusalem nté kapi né rimúlú. Kamaliyæli yee pëe unécélaa. Uyee né céesi lë kam yé pirósáa isé rintíki kélé-kélé. Am yé pëe Uléécaa likó ne akpéri wa, yare káni yé nní ne akpéri li n wa meco.

⁴ Ne yé pëpëe Yeesu n tìkilë n wéékuselenle amí ha ne pi kóni. Ne yé pëe pitisi ne pinósi còpiile am pahaankëe am kukpaniilee wai.

⁵ Uléécaa usina ne kuyu piwéésé yé fe apí ne nnénóo símisi re ám kiraase. Piricuruu yé átelé ne Tamaasi né tumaalenle re kék fe kék Yeesu pikó pëe kei ní we còpii kék pahaankëe kék ne Yerusalem ha kék ha íwe pi wa.

*Pøøli ye umefine meconse nkó símisi
(UPM 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Kam pëe keyáá kenyine ncée kpísi, kék ne Tamaasi n nyahaipo, ituñe in la iké kecire tu. Kei kék metéí píima menyine ame keyómecaa-po mëse ne mëse leeme ame tapu amé ne né kóónnú.

⁷ Am keten-i lólu, am kóm lin né tee re: Søøli, Søøli, yo kecire nnya kaa lë né wéékuselë?

⁸ Am pëe pise re: Póo úye, Upíima? Uu rinóo né yósu re: Néé Nasareti ukó Yeesu kaa nní ní we pon wéékuselë.

⁹ Pinéséncö api metéí më yenu, amá ápi pëe uyee ne né n símisi rinóo ríka kó. Kei kam pëe re:

¹⁰ Kék íye wa, Upíima? Upíima uu né pëse re: A yisi, a Tamaasi ha. Pi yé ha kei-po pò símisi lë kaa yé n wa.

¹¹ Kék metéí píima më ame né n nyinse nnya, pinéséncö api kunípe né mülú api tárói apí ne Tamaasi si.

¹² Utisi unyine yé pëe kei wele api yé u séi re Ananiyasi. U pëe Uléécaa isé tìkilenle nísone. Pisuifi nnéí pëe Tamaasi-i ní we yé pëe ukecáá anóo sone símisile.

¹³ Uu kenékúrí weri uu né maa re: Unémárecö Søøli, ipónípëe iké nkpéni wúkulë. Kei nní ke inénípëe ii wúkulë am u yenu.

¹⁴ Uu kó kpá re: Pirósáa Uleecaa yé tìyesele re a umela ceri aa kó asei ute ceru aa liute nkó kóm,

¹⁵ te li we re póo yé masí pisoí nnéí inipëe-i uiseérakó li aa lë kaa n yé ne kaa n kó pi símisi.

¹⁶ Uu pée né pise re: Yo nnya kaa nkpéni kó pée náhaisé? A yisi piké míni pó wole aa Yeesu rinyiri séi uké apókópe pó sárei.

Pœoli ye lelee n tÿyesé kuií ne mpuri sane pikó-i n ha símisi

¹⁷ Pœoli uu kó kpá re: Kam Yerusalem m pele, ne Uléécaa keyo-i hale am keyóme yáási. Kam ní we nén keyóme yáási, am lólu yare kénipéeehee kée né tí.

¹⁸ Upíima kam yé uu né maa re: A mékéé Yerusalem kuyu-i le. Pisuifi ápi yé mmé kaa kénécáá n símisine ñmurei.

¹⁹ Kei kam pée u pesé re: Piricuruu ye nyule, Upíima re ne pée Pisuifi ayoméyáhaalee kaledé nén pëpëe pó n tíkilé còpii nén kukpaniilee wai nén kó pi kaiinkéé.

²⁰ Tinécúruu ye pée wele kumúné kpe-i kapí pée úseérakóó Etiyéení menye n kóoni. Pimewai mée pée né né risále am pëpëe nní u n kópu ilü mólú.

²¹ Upíima uu pée né maa re: A yisi, ketaa-pó kamí la ké pó tü, mpuri sane pikó kémee.

Pœoli ye Róm usóóca wéése símisi re uyé ne kó Róm ukó le

²² Pisoí riwúí té ari Pœoli kutu n côle aí ne kumúné kpe-i kuu anóó nyé má tulu. Kei kapi sicááila ló te: Ani kpu. Ái ne sá re nkó uké nfáa m má!

²³ Ai kuwóí pi wai api pée m pupukéé pin piilü máhani pin fóñee pin nkonojo yukuse.

²⁴ Kei ke Róm pisóóca uwéése uu pée rinóó he re piké Pœoli ne pisóóca kekale-i lompo piké iséí u súúkéé uké símisi úu la. Peé uyé-i, pi yé pée céri lé nnya ke pisoi api n cáái pin ne u téni.

²⁵ Amá kapi u m paasi re piké u káii, uu usóóca kpéé pise re: Nó ncée má re nöké Róm keté ukó ke nsímé nín kahane n kpu iséí súúkéé?

²⁶ Ke usóóca kpéé uyé uu lé n kó, uu sí uú ha usóóca wéése símisi re: Usói uyee Róm ukó le, íye kaa nkpéni waine?

²⁷ Kei ke usóóca wéése uyé uu pée Pœoli kekúrí hápo uu u pise re: A né símisi ké kó te po Róm ukó lee. Pœoli uu re: Èee!

²⁸ Usóóca wéése uu kó kpá re: Siwóó píima ke néé héele amí ne panse keyupipi. Pœoli uu re: Né ne hái kénémare-mé keyupipi le.

²⁹ Pëpëe pée n la piké u n káii uké símisi api mesé ne mesé ukékúrí yisi. Iwame ii usóóca wéése ricuruu loni, kuu n yé te u tÿyesé api Pœoli paasi api káii un kó ne Róm ukó nnya.

Pi Pœoli ne ketúhaane píima ha

³⁰ Kai kóso n weesi, usóóca wéése uu n la uké yé lé ke Pœoli uu n wa ke Pisuifi ápi ne pitele u n sélé. Uu akpanii kémee u lese uu pée rinóó he re pëpëe ye Uléécaa inyónse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéí piké cápine. Uu pée tÿyesé apí ne Pœoli hapo uu pikécpé u nyeresé.

23

¹ Paoļi uu pitúhaane píima pē inípēe tapu uu pēe re: Pimáreco, ne inésoi kémee Uléécaa inipēe-i n̄sone keisile hái ne neni-mē. Kefa kese kam̄ ne u tikilē.

² Kei ke Uléécaa usina Ananiyasi uu pēe pēpēe Paoļi kekúri n̄ we rinō he re piké nnōo kecáá u pi.

³ Paoļi uu pēe re: Pō ke Uléécaa uu pépune, pō mmelē tomé mmú. Po kei tū te pōké isé ritiki pōké ne né túhaane, ái pōké isé rikéñéé aa rinō he re piké né káii!

⁴ Pēpēe ne u n kólē api re: Uléécaa usina yee Uléécaa pikei n̄ wai kaa nní lámaankee!

⁵ Paoļi uu re: Am̄ nyu re Uléécaa usina lo, pimáreco. Li Uléécaa ritele-i wólaalē te kapē kupóyu uyukáo kecáá nkópe n̄ símaankee.

⁶ Paoļi ye pēe picére máálenle re Pisatusee ne Pifarisi pēe ketúhaane ke-i kesé we. Lē nnya kuu ketúhaane ke-i ricáái re: Ne Ufarisi le, pimáreco! Unésáa pō kō Ufarisi. Kam n tálē te Uléécaa ye nkpo kémee pikpokpó yukusene nnya kapí ne nté né túhaane.

⁷ Uké ne lē pimáa mí masí, Pifarisi ne Pisatusee pin nsímé pipásaine rikápáá, pisoi api kéné, m̄pá píye ne pikunai.

⁸ Pisatusee ápi ye ḥmurei re pikpokpó yéè nkpo kémee yisi, ápi ye kō ḥmurei re piléécaatumé ne lifákó lee ái nní kúyene n̄ we ye we. Amá Pifarisi pō ne ye linnéí ḥmureile.

⁹ Iwōo ii cōni, isé picélaa pinyine pēe Pifarisi kunai-mē n̄ we api yisi api késu apí ne ketē kpēeni api re: Ari usoi nkó nkópe nká nyáni. In n la, lifákó lee ái kúyene n̄ we néé uléécaatumé unyine yee ne u símisi.

¹⁰ Iwōo ií taá, hái ái ne usóóca wéése iwame wai re ápi kapē nté lē n wai apí ne Paoļi céériine. Uu lē nnya pisóóca rinō he re piké riwuú-i lompo piké Paoļi lesepo piké ne pisóóca kekale u ha.

¹¹ Kesine ake wai, Upíima uu Paoļi kekúri nyosópo uu re: A ikari wa. Lē kaa nní Yerusalem nté inéseeérakoo n li, li we re pōké limecō Rōm-pō i li.

Pisuifi ye riñmulaane re piké Paoļi kpu

¹² Kai kóso n weesi, Pisuifi pinyine api cápine apí ḥmulaane api Uléécaa keyu-i wééri re pinsá Paoļi n kpu, ápi líka melélé má.

¹³ Pēpēe lē tiññmulaane ye pisoi afseena rifaaule.

¹⁴ Api yisi apí ha pēpēe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne kuyu piwéése leepo, apí pi maa re: Tō merócíre kpísile ari he, ari Uléécaa keyu-i wééri re tōnsá Paoļi n kpu, ári líka melélé má.

¹⁵ Lē nnya, nō ne pitúhaane tōrōo, ani n̄sone kómeine, ani kpárá ani ha usóóca wéése pise re uké ne Paoļi nō kam nōké nsímé mmē tipérésé nōké yé nké. Tō ne merócíre picápine máálenle re tōké ncée u riké tōké u kpu.

16 Kei ke Pəəli umerəpi unyine uu nsímé mmə kő, uu yisi uu pisóóca kekale sī, uu lompə uú ha Pəəli kutu-i wai.

17 Pəəli uu pəe usóóca kpéē use séi uu u maa re: A uñmáne nkó usóóca wéése kémee sárumpə. U lalə uké nnyine u símisi!

18 Usóóca kpéē uyē uú ne usóóca wéése kémee Pəəli umerəpi sī uú ha re: Ukpəniikó Pəəli yee né sée uu né maa re kē uñmáne nkó ne kəpómee kam te u nnyine málə uké pō símisi.

19 Kei ke usóóca wéése uyē uu uñmáne uyē sée, uu kunípe u tini apí ne iyaa leepə. Uu pəe u pise re: N-ye kaá la pəké né símisi?

20 Uñmáne uyē uu re: Pisuifi pəe rinəo rise wa re piké rikpárá piké koso pō pise re a Pəəli ne ketúhaane píima-i hapə kéké unsímé mmə nísəne ripérésə piké yé nké.

21 Pin n ka, kape ne kutu pi ricə. Li we re pikəcəpə, pisoi yə afəena rifaau pəe ní la piké Pəəli tl̄. Pi wéérile re pinsá u n kpu, ápi líka meluke née meníré má. Pi pimecire picápine máálenle, tipónnó ñmane kapi nkpéni mē.

22 Usóóca wéése uu pəe uñmáne uyē maa re: Kape tíyə unyine uké kő te pə mmú né símisi. Uu pəe re uké nkpéni n ñme uké tám̄pə.

Pi Pəəli ne uyáopi píima Felikisi leepə

23 Usóóca wéése uu pəe limemáá pisóóca kpéē pité séi uu pi maa re: Ani pisóóca píle píle meté ne pisantone kuwóó ne afəeré ne pipájkoá píle píle meté cápinə piké n nyu re pi yé fe apí kesine mesə áme we kefi kumúnjé Sesaree tám̄pə.

24 Ani kə isā nyóonse yee yé ne uyáopi píima Felikisi kémee Pəəli n tu líka ái yé u n wa.

25 Usóóca wéése uu kə rítelé wólə uu pi müíse re piké ha Felikisi pa. Lē kuu n wóí ye nní.

26 Ne pō yáasi, Upíima Felikisi. Née Kulooti Lisiyaasi. Née rítelé ntí pō wólə.

27 Pisuifi yə usoi nkó kam nní pō m pápolē tinle re piké u kpu. Kei kam pəe kő te u Rəm ketē ukó le, am pəe ne pinésóóca hapə am u come.

28 Am pəe re kē kő te n̄-ye kecire ke Pisuifi apí ne u cési, am pəe u kpísi aní ne piketúhaane píima sī.

29 Kei kam pəe céri re piisé kecáá kapi nsímé pásainə. Am unkópe nká yē kapi yé ne usoi ní kpu née kapi yé ne akpanii u n wa.

30 Am kə limemáá kóm te Pisuifi yə ñmúlaankəe re pi yé u kpu. Lē nnya kam mesə ne mesə pō u papolē, am kə upiteecə símisi re piké ha kəpómee ketahai u sée.

31 Pisóóca api usóóca wéése rinəo kuu n he tiki, apí Pəəli kpísi apí kesine ne Antipatiriisi u tám̄pə.

³² Kai kóso n weesi, pisóca pee ána n sóne apí pikékale-i peesé, pisantone ñmane apí ne Pøøli tómpø.

³³ Kapi Sesaree n tuipø, pisantone apí rítelé uyáopi píima Felikisi pa, apí kø Pøøli u nyíse.

³⁴ Ke uyáopi píima uu rítelé pikéë mí masí, uu Pøøli pise re u kuwélé kúye ukó le? Kuu n kð te Silisii ukó lo,

³⁵ uu u maa re: Pipóteecø pin n ka, né pee pó píseisë am kóm. Uu pee rinóo he re piké Pøøli kpísi piké ha Erooti keyø-pø hánnesi.

24

Pisuifi ye Felikisi keyu-i Pøøli ne nsímé rikpárá

¹ Ai wai siyáa sinupü, Uléécaa usina Ananiyasi ne kuyu piwéésé pinyiné ne usíméyó unyiné kapi ye n sée re Terituluusi apí Sesaree-i hapø. Api uyáopi píima Felikisi-i sí te piké ha Pøøli ketahai sée.

² Uyáopi uu Pøøli séipo, Terituluusi uu yisi uu picé u kápáá, uu uyáopi maa re: Urósáa, uyáopi píima! Poo tíyesé kari nkíñniyé-i we hái ái neni-me. Keté kaa nísane m müílë nnya ke nconsé meyä nn keróté nké kecáá wa re liké ne ke sónesi.

³ Tø pakare! Ne pipókei ne lë kaa mesére ne mítapá yei ró n wai.

⁴ Am la ké kø picón pó rikpá. Amá ne rikón pó wúkule re a kø ne kefa ró fénne, aa nkáripi kutu ró cø.

⁵ Tø yë te utisi nkó ye likpááree linyiné le. Uyee Nasareti pikó mékóóle icápiné uyukóó. Keté nnéí Pisuifi kecöpe kuu níçökoi tanaalé.

⁶ Ticuruu u pee náásile uké Uléécaa keyø mékperinkpø waisé, kari pée ne u ti. [Tø pee lale tøké ne u túhaané yare ke irósé ii m pise.

⁷ Amá usóóca wéésé Lisiyaasi uú weri uú ne nínahe arónípe-i u yósu.

⁸ Uu pee Pøøli piteecø pë maa re piké ne nsímé pó leemé.] Pøn tipócuruu Pøøli m píseisë, pó yë te mmë karí ne u n cési ye asei le.

⁹ Pisuifi tørøo apí yisi apí Terituluusi kecáá kpá apí re mesei, lë kai li.

Pøøli ye Felikisi keyu-i uriyu heerø

¹⁰ Kei ke uyáopi píima Felikisi uu pee ne kunípe Pøøli rinóo he re uké unkó símisi. Pøøli uu re: Urósáa uyáopi, ne nyule re hái ái neni-me kaa keróté nké kecáá itúhaané le. Lë nnya kamí ne kefa keše kepóyu-i rinéyu heerøne.

¹¹ Pó fe aa ripócuruu pise aa kóm te kamí ne Yerusalém-i ní ka, siyáa kefi ne sité ye nsí. Uléécaa kam piyáhaa ka.

¹² Uka úu keyáa kenyiné né leepø, tó ne unyiné ton Uléécaa keyø-i néé kuyómeýáhaalee-i néé kuyu-i we ton yói néé ton pisoi kupakarecire télaankee.

¹³ Pisoí mpí ápi yé níka yé piké re mmē kapí ne nkpéni nté né cési.

¹⁴ Amá né kerpóyu-i asei símisi re ne ncée fale mmē kapi nní n kpíilé te mekóóle icápine ukó le. Amá pirásáa Uleecaa kam pée yáási nén ko lē nnéí leee isé ne antepuyé atelé kémee n wólaalé ne kefa tenelé.

¹⁵ Lē kam n tálé ke pē ticuruu pōo ko tálé te Uléécaa ye pisoí sóné ne pikópe pée n kpí nkpo kémee yukuse.

¹⁶ Lē nnya kam mesérē ñmósopúlē te kē Uléécaa n tikilé ne kefa kesé.

¹⁷ Kamí ne nté n yisi, li injmē kulúi wale. Ne neni pеeme re kē nnépuri pikó linyine he, kē ko nyónse kē ne Uléécaa yáási.

¹⁸ Lē kamí peé ne Uléécaa keyo-i kparálé kapí ne né leeo, nén akópe piheere inyekii piwai máame. Tisoiwuí ríka ári pée kenékúrí cápinelé. Am ko pée nícokoi níka wai.

¹⁹ Pisuifi pinyine pée Asii ketē-po leeme api kei né leeri. In pеpee pée nnyine má piké ne né cési, pē kai peé ne sá re piké kerpómees kam.

²⁰ Néé pеpee nté nní ní we piké símisi nké te kari ketúhaane píima-i pitúhaane ní ha, nkópe ní-ye kapi kenécáá yé?

²¹ Néé nnékópe kam neni n wa mée lē kam ketúhaane kесоре rin-yóó re: Kam n ñmurei re pikpo kpo yéè nkpo kémee yisile nnya kapi nkpéni ne nókenéyu-i né túhaane.

²² Felikisi ye pée Kirisi ncee kесáá nyule. Uu nsímé piké ne yá uu pitúhaane keyáa téjse, uu pеpee Pooli ketahai n sée maa re: Usóóca wéése Lisiyaasi un píyei n ka, né pée nónnésímé ripérése nísoné.

²³ Uu pée usóóca kpéé tinóó he re uké Pooli kukpaniilee-i wa uké ukecáá m paílē, amá uké ne kéyu u m purú, úu kapé ye yé re upikó ápi kapé u lē.

Pi ne Pooli Felikisi ne unosi Turisii kémee ha

²⁴ Pooli uu kei lē n we dí ne siyáa sinyine kóónú. Uyóópi píima Felikisi ne unosi Turisii apí hapo. Unósi uyee Usuifi le. Uyóópi Felikisi uu tum api Pooli u séipó, uu u pise re uké u símisi, yo kapi ye re usoi ye Kirisi Yeesu ne kefa tene?

²⁵ Ke Pooli uu asei pitiki ne lē ke usoi uu yé umecire rimmúlú ne lē ke Uléécaa uu pisoí n túhaanené nsímé n lō, ai Felikisi cónj. Kei kuu pée Pooli maa re: Pó fe aa nkpéni lē tómpo. Nen píyei kéyu n yé, né ko pó sée.

²⁶ U pée lē tálé te Pooli uké siwóó u he. Lē nnya kuu mesérē u séleipo pin yóí.

²⁷ Ai lē n we injmē ité ií ne tómpo. Poisuusi Fesituusi uu Felikisi ripahó iyóópi tone. Felikisi uu Pisuifi mpaoñare n la, uu lē nnya Pooli kukpaniilee-i n yálé.

25

Paoļi ye ujāopi pīma Fesituusi kēmee pitūhaane ha

¹ Fesituusi uu Sesaree keteni-i hapo uu siyāa sitaani wai, uu pēe limemáá yisi uu Yerusalem tōmpo.

² Kei ke pepēe ye Uléécaa inyāonse n wa piwēēse ne Pisuifi pēe kuyu iwēēse n tū api yisi api ukēmee Paoļi ketahai séi.

³ Api kō u welu re uké ne pi kō uké ncée pi he piké Paoļi ne Yerusalem pēepo. Tipine kapi lē wa piké ne ncée u n kpu.

⁴ Fesituusi uu pi pese re Paoļi ye Sesaree-po kpanilenle. Uyēticuruu yé kō nfāani kei pēle.

⁵ Uu kō pi kpá re: Nōpinéyukō piké né ritiki. In te usoi nkō yē linyine caai, piké ha ketahai u sée.

⁶ Fesituusi uu Yerusalem-i tone siyāa sipaha née kēfi kumunjé uu pēe kelenē Sesaree pēle. Kai koso n weesi, uu ketūhaane-i sī uú tone, uu tum api Paoļi kpíipō.

⁷ Kuu n hāpo, Pisuifi pēe Yerusalem n léépo apí hapo, api u kālisi api nsimé pīma nnyine ne ketahai u séi. Nn kusa kului we. Amá piuka úu fe uké nyise re asei kapi simisi.

⁸ Paoļi pōo késu uu re: Am ne Pisuifi isé née Uléécaa kēyo née Rōm ujāopi Sesaa púnne.

⁹ Fesituusi uu Pisuifi mpōonarē n la, uu lē nnyā Paoļi pise re: Poñmurei re piké ne Yerusalem pō ha piké ha kei-po kenémee ne nsimé mmū pō túhaanee?

¹⁰ Paoļi uu u pese re: Sesaa ripoo-i kam nní nyenu, kei kai ne sá re piké ne né túhaane. Tipōcūruu ye nyule n̄sōne re ám Pisuifi lika caai.

¹¹ Nen ncaai nnyine n wa kapi ye ne usoi n kpu, ám nkpo kēsu. Amá in te pi ne né rikpárāle, úka úu ncée má uké pianipe-i né ritēpo. Ne pise re piké ne nnésimé Sesaa kēmee tu.

¹² Fesituusi ne pepēe mesahō u n kpariise api símaane, uu pēe Paoļi maa re: Po re mpōsímé nké Sesaa kēmee tu. Lē nnyā, Sesaa kēmee kaa yé kō ha.

Fesituusi ye Paoļi nsimé ujāopi Akiripa simisi

¹³ Ai siyāa kului kōónu, ujāopi Akiripa ne uyéi Pereniisi api Sesaree-i Fesituusi piyāhaa sī.

¹⁴ Kapi siyāa kului n wa, Fesituusi uu Paoļi nsimé mmē kpísi uu Akiripa simisi. Uu re: Felikisi yee pēe nté iyāopi n tōne uú ne né tise ye ukpaniikō unyinē kulee wailenle ne neni-me.

¹⁵ Kam Yerusalem n̄ ha, pepēe ye Uléécaa inyāonse n wa piwēēse ne Pisuifi pēe kuyu iwēēse n tū api kenémee ketahai u séi api re kē wa unsimé nké kpu.

¹⁶ Kei kam pēe pi pese re: Rōm pikó kēmee, usoi un linyine n caai, ncée n̄in we re piké u kpu, pinsá kahane u n túhaane. Li pise re u ne upiteecō piké tone kelenē uké uriyu hēere.

¹⁷ Lë nnya kapi nté né ritikime. Am nkápáni nájaise. Kai kóso n weesi, amí né mesé ne mesé ketúhaané n tósu amí ha tone, am tum apí utisi nkó kpííri.

¹⁸ Ké upiteecó apí n̄ ka, apí fe piké nkópe nnyine kam pée ne u m müsu nyíse.

¹⁹ Amá piinyekii nsímé ne utisi unyine yee n kpu apí ye u séi re Yeesu ke Pœoli pðo n tee re u nfáa málé nkó ñmane kæcáá kapi kénjene.

²⁰ Ai méwoo né wai, ám pée céru íye kam yé né li wa. Lë nnya kam te kék Pœoli pise re un n la, uké Yerusalem ha piké ha ne keipó u túhaané.

²¹ Amá Pœoli uu yúlu uu re u la re Róm uyøapi Sesaa ricuruu uké nsímé kæcáá ripaí. Lë nnya kam te piké kukpaniilee-i u n yálë kék kam kék né Sesaa u papó.

²² Kei ke Akiripa uu pée Fesituusi maa re: Ne pée la kék rinécúruu utisi nkó kutu ricó. Fesituusi uu u pées re: Koso kaa yé kutu u ricó.

²³ Kai kóso n weesi, Akiripa ne Pereniisi apí meyøopilapetani, pi ne pipipiretiki apí kénøyla wai apí ne kutúhaaneelee lompó, pisóóca wéése ne kuyu piyukáó pin tikilë. Fesituusi uu rinóó hë apí Pœoli kpíípo.

²⁴ Fesituusi uu pée re: Uyøapi Akiripa ne nò pitároo mpí nòo nní n̄ ka, ani utisi nkó ripaí nísoné. Pisuifi riwúi nnéí ye kale apí Yerusalem-pó ne nté kénémee ketahai u séi, pin cáái re ái ne sá re usoi nkó uké kó nfáa rikpá.

²⁵ Ne nsímé mmé tipérél am yénu re úu ncáai níka wa kapi ye ne usoi n̄ kpu. Amá ke uricuruu uu m pise re piké ne unsímé Róm uyøapi kémee tu nnya kam ñmurei re piké ne kei u ha.

²⁶ Am nyu íye kécire kam yé utisi nkó kæcáá wóí kék né upíima símaapó. Lë nnya ricuruu karí ne nákenémee u ka. Pð, uyøapi Akiripa kémee kam ne u ka re pðon pipíseisë u m masí, né nnyine yé am titélé-i wólu.

²⁷ Ai ne sá re kék méwoo ukpaniikó ne Róm uyøapi-i ha, kám pée lë nnya kapi pitele u n wai n wóí.

26

Pœoli ye Akiripa keyu-i uriyu heere

¹ Akiripa uu pée Pœoli maa re: Pø nkpéni ncée málé pøké ripóyu heere toké kð. Pœoli uu pée kunípe síka, uu nsímé kpísi uu re:

² Uyøapi Akiripa, li nèni keyáa nké né láárú re né ncée yé am nsímé nnéí ke Pisuifi apí ne né rinkpárá kepóyu-i símisi.

³ Li we re pø Pisuifi inyekii ne piisímé kæcáá kapi n kéhenente meyíkíyiki nísoné nyule. Lë nnya, ne rikón pð wúkule re a niñesi aa kutu né cø.

⁴ Pisuifi nnéí ye nyule lē kam hái inéñmáne-me nnépuri pikó kęcępe ne Yerusalem kémee inésoi n li.

⁵ Hái ái neni-me kapi né nyu. Pin n la, piricuruu yé ne pinnəo símisi re ne pée Pifarisi kémee wele. Tóo ye ári pée piróyómeyáhaa isé ne akpéri wai.

⁶ Kam n tálē te Uléécaa yé lē kuu pirósáayaha mí ma wa nnya kapí ne nté nní né túhaane.

⁷ Isirayeeeli pikó ipuri kęfi ne ité iyë pđ ne kə mesére kesine ne kétunjé Uléécaa yáásile in ne tálē te i yé lē kuu mékee-me pirósáayaha mí ma yë. Kam likecáá n tálē nnya ke Pisuifi api pitele né wai, uyóopi Akiripa!

⁸ Yo nnya ke nő Pisuifi áni pée la nöké ñmurei re Uléécaa yé fe uu meyíkíyiki pikpəkpə yukuse?

⁹ Tinécúruu ñmaa ye pée musile re kē nnahe ne tápaankee úka úu kape Nasareti ukó Yeesu rinyiri ne kefa tene.

¹⁰ Lē kam Yerusalem-po n wa ye lē. Ne rinécúruu ñmaa Uléécaa pikó meyä kukpaniilee tanle. Pępęe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéesę pée ye ncée né he re kē lē wa. Pin kə n la piké pi kđ, li ye pée ne né risále.

¹¹ Ne ye pée ayómeyáhaalee rikale amí ha kei íwə pi n wai, nen náasi re piké pinfatene kesi. Kunéfatoi ye pée pikecáá təsile, hái ricuruu am ye pi n wéekuselē ne acøyu-po.

Pəɔli ye umefine meconse Akiripa símisi

¹² Limekó-i ke pępęe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéesę api kęyáa kenyine rítelé né rimúise api ncée né he am yisi am Tamaasi sī.

¹³ Ituŋe kęcire kumúnjé, nen ncée-i we, uyóopi Akiripa. Kei kam metéí menyine yë men kęyómecca-po leeri, men tapaalē, men ituŋe metéí fe amé ne tó ne pinéséncó kóónu.

¹⁴ Ari ntónéi keteni-i lólu, am pée kóm, lin ne Mé-epiree né tee re: Səəli, Səəli, yo nnya kaa né wéekuselē? Méwoo kaá ne né təpiriinkee yare keminaa.

¹⁵ Kei kam pée pise re: Póo úye, Upúima? Uu né pęse re: Néé Yeesu kaa ní we pən wéekuselē.

¹⁶ A nkpéni yisi aa nyere. Lē nnya kam menécíre pō n nyíse ye nní: Ne la re a panse unékeikó, aa ye kóónu aa lē kaa neni nní né n yé ne lē kam n sónti ke pō n nyíse picó símisi.

¹⁷ Mpópuri pikó, Pisuifi kęcępe kam pō lesene kē mpuri sanę pikó kémee pō tū.

¹⁸ Ne pō tum te a ha piinipęe wúkulę aa kuñmaha-i pi lesę aá ne metéí-i pi sī. A kə Setani anipe-i pi lesę aá ne Uléécaa kémee pi sī. In te pi ne kefa né tənelē, Uléécaa yé piakópe pi sárei uu kə lisəne kuu né upikó m mé pi he.

Pəɔli ye uliwaiwai kęcáá símisi

¹⁹ Lē kēmēe, ám pēe lē kai kēyómecaa-pō nē n nyísemē kesi, uyéəpi Akiripa!

²⁰ Amá Tamaasi pikó ne Yerusalem pikó kam Nléécaasimé mēfoí riyóó, am pée limemáá Yutee kétē töröö pikó nnéí ne sité siccó pikó yóó. Ne pi símisi re piké mēfine conse piké Uléécaa-mē pansepó apí n wai liké n nyíselé te pi mēfine consele.

²¹ Nsimé mmē nnya ke Pisuifi ḥpi Uléécaa keyo-i né t̄i, pin wéesi piké né kpu.

²² Amá hái nε neni-mε, Uléécaa ye nε nεn ne we nεn uiseérakó le, m̄pá úye, siwā nε piwéésε siyu-i. Am ye nféé n̄ka ma, l̄k ke antepuye nε Moisi api m̄keεε-mε n ȳε api símisi re li wemε m̄emáá.

²³ Ne yé maa re: Uyē ke Uléécaa uu n wéé yé kam uu íwé le, uu kpi uu ufoí pikpəkpo kémee yisi. Uyee yé nsímé mée metéí mí má Pisuifi ne mpuri sane pikó he.

Pooли ye Akiripa maa re uké Yeesu ne kefa tene

²⁴ Poołi un lë we un uriyu hęere, Fesituusi uu cááipó re: Poołi isəhə torile, Poołi! Mępónyuwə píima ye isəhə pó tóroisèle.

²⁵ Kei ke Pœoli uu pœe rinōa u yœsi re: Am isohœ tori, urōsaa! Mmū kam nní n sîmisi ye mœnîng e nsimé sone le nn kœ asei tikilë.

²⁶ Ne nyule re uyóópi Akiripa yé nní nnéí lee nní ní wa pikóme máálénle. Lé nnya kamí ne rinépóó ukeyu-i símisi. Ai mepíilú menyine-i kai kelö kuñmaha-i lé wa.

²⁷ Pə antepuyę nsímę ne kęfa tenelęe, uyóopi Akiripa? Ne nyule re pə ne kęfa n tenelenle.

²⁸Akiripa uu p  e   P  o  li p  e   re: P  o  lale p  ok   n  e   feriy   k  e   nt  e   nn  i   pan  se Kirisi uk  !

29 Pœoli uu re: Lin yé nfáani néε lin yé píyei-pœ, li kpére lë wa! Ne Uléécaa welu re ái kape pš ñmane, amá liké nónnnénéí mmú nòó neni nní kutu né n côle, nòó yé menéco n we. Akpanii nnyé ñmane aké nò ripári.

³⁰ Kei ke uyóöpi Akiripa ne uyóöpi píima Fesituusi ne Perenisi ne pë nnéí peë kei kësé ní we api peë visi,

³¹ api iyaa leepo, api pée pimecɔpecire n tee re: Usoi nkó úu
líka caai kapi yé né usoi ní kpu néé kapi yé né akpanii u n wa.

³² Kei ke Akiripa uu pée Fesituusi maa re: Usoi nkó unsá pée m pise re piké ne Røm uyøapi Sesaa kémee u ha, pi yé pée fe api u yápo.

27

Pisóoca ye Pooli ne Rom kuyu ha

¹ Kai n símisi aí tone re kúninɔi kari yé lõ arí ne Italii sì, apí Pøoli ne pikpøaniikó picɔ pinyine kpísi apí usóóca kpéé unyine

kapi ye n sée re Yuliisi anipe-i wai. U Rōm kutəpilee kpē kapi ye n sée re Rōm uyəɔpi kutəpilee kēmee úyukəó usé le.

² Atiramiiti kuyu ke kúninɔi kpē kari n lō aku lééri kun Asii sitē aninɔi sinyere kan ei. Ari ku loni ari tāmpo. Masetuwaani ukó unyine yee Tesaloniki-po ní we api ye u séi re Arisitariki ye pεe kerómeé welē.

³ Ari liukósó Sitəo kuyu tulu. Yuliisi ye pεe Pəɔli r̄narə wailə. Uu ncée u he re uké upisanə rilóolú, un ye yo n la, piké fe piké ye ne kutu u ricə.

⁴ Kari kei n yisi tən tōsu, kuyɔ aku keróyu-mẽ m pepuri, ari pεe Siipuru kuwéé kpē mẽ ke kuyɔ áku ní we tiki.

⁵ Ari pεe Silisii ne Pamfilii menimaa téj arí ne Lisii keteni-i Miiri kuyu tulu.

⁶ Rōm usóóca kpéē uyē uu kei kúninɔi kucə kunyine yenu kpεe Alekisantiri n lééri kun Italii-mẽ sī. Uu kpε-i ró tanı.

⁷ Siyáa kulúi kari nnánnari ne kúninɔi sónε. Iwε píima kari li ari kelenε Kiniiti tulu. Kuyɔ áku ñmurei təké lě n tikilē təké ne kέyu-mẽ ha. Ari pεe mesε Salimonee kuwéé-mẽ míni kεpáápáá ketē kapi ye n sée re Kireeti mecaáa tiki.

⁸ Ari íwε píima le arí ne rikóitimε kanei arí ne kelō kenyine tulu. Pi ye kei sée re Aninɔi-Kenyere-Sónε. Lasee kuyu kai ne kolē.

⁹ Ai kusa ró náñaisε. Anóøahaa keyaa ye pεe pitómpo masile. Kúninɔi pilone ne ncée pinɔj yé fe apí ne nkpo weri.

¹⁰ Lě nnyia ke Pəɔli uu kúninɔi pikéikó símisi n̄sənε piké kō. U pi maa re: Pinésáne, ne yē te ntócéé mmú pitiki yé ne nkpo ró kam. Kúninɔi ne ilū kaku n topori ye meyā caainkeεne. Ai nkpaní ilū ne kúninɔi ñmanε, amá ne təapi.

¹¹ Amá Rōm usóóca kpéē uyē uu kúninɔi utíkíí ne kuute nkó ne kutu n colē ai tōsu Pəɔli nkó kuu m̄ ma.

¹² Ai kə yá, aninɔi kenyere áke pεé nyamí te piké kei nnyiyε píima kumúñé-i siyáa wa. Kúninɔi pikó meyā apí pεe lě nnyia re pi yé kei yisi. Pi lě pεe náásile re lin íye n we, piké Kireeti aninɔi kenyere kē kapi ye n sée re Fenikisi tu, aninɔi kenyere kēe ituŋe kelolé awélé keté-mẽ kέyu palenlë. Kei kapi la piké nnyiyε píima kumúñé-i siyáa wa.

Meyə maamaa menyine mee míni kεcáá m̄ pépu

¹³ Ke kúninɔi aku lě n nyenu lin nánjai, keyəpi kenyine akε ituŋe kumii-mẽ pepuri, apí mūsu re pi yé fe apí nkpení lě kapi n̄ la wai. Apí pεe kesáu kapi ye ne kúninɔi n nyeresε sakaa apí ncée kpísi. Apí míni kεpáápáá ketē kapi ye n sée re Kireeti n kanei.

¹⁴ Mesε ne mesε, kuyɔ kunyine kapi ye n sée re Erakiləo aku míni kεpáápáá ketē-mεmpo pepuri ne nnaŋε.

¹⁵ Ai kúninɔi kpáú lin ne tósu, ái kunyereṣe we. Ari mese yá aí ne ró n tósu.

¹⁶ Ari míni kēpáápáá kētē sínsápi kenyine kékúrí tómpo. Pi ye kē sée re Kulotaa. Ari pee náási arí ne fe ari kēnóipi kapi ye ne pisoi n léise lesé.

¹⁷ Kúninɔi pikeikó api kúninɔi kémee ke tampo. Api pee limemáá ijmé pahaankéé apí ne kúninɔi kóónú. Iwame ii pi wai re ápi kape ha Lipii menimaa ritime rinyenetū tinyine rikam. Api pee kusáñjáá maamaa kpée kuyo n wai cəpise. Api nnánnári n sóne pin kuyo tikilé.

¹⁸ Kuyo aku lē tó m pepu kun mípapé kpálē aí ne ró weesi, api pee mese ilú ke kúninɔi aki n topori n hasu pin míni-i sariipó.

¹⁹ Kai kō piweesi rinkpá, api kúninɔi ikeilú inyine pifónjee kápáá.

²⁰ Ai wai siyáa kulúi, ituŋe ne awárepí áa kúyene wa, meyo men lē ne nnaŋe pepu, ari pée m músu re ntókó ye tenelé.

²¹ Ai náŋai, tó úka úu iluké li. Pøoli uu pee yisi uu pisoi kēcōpe nyere uu re: Pinésáne, non pee nnékkó kutu rincó, to yee pee Kiréeti-pó tone ári ye ásáláú píima nnyé ne risáne tóké ne ilú fónjee.

²² Lé nnya, kē nkpení nó símisi ani rikní tápisi nísone. Nó úka úu kpíne. Kúninɔi ñmane kpée ásáláú wainé.

²³ Uléécaa uyee né n te nén kō u këisi Uleecaatumé ye kesine nké kénémee kale.

²⁴ Uu né maa re: Iwame ii kape pó wa, Pøoli! Pø Sesaa kémee pitúhaane sinle páí! Pó ke Uléécaa uu n la nnya, u yé kō pipóséncó nnéí nfáa tíye.

²⁵ Lé nnya, ani ikari wa, pinésáne. Ne ne kefa tenelé te lē ke Uléécaa uu mí ma kai lené.

²⁶ Amá kuyo yé ró lesé aki míni kēpáápáá kētē kenyine ritime sá.

²⁷ Karí ne n weme, sisine këfi ne sina kari lē Metiteranee menimaa kémee wa, meyo men tó kpáúlē. Ai kesinecó kumúŋé kúninɔi pikeikó wai yare to ne kētē kóima kenyine nnyáá wdle.

²⁸ Api méŋme kapi ye ne míni mécimá mí musí kpísi api fóm, api yénu re simetiri afeetaani ne siséei kamé címú. Api kényumé nyosópó api kō pimúŋé kpá, api yénu simetiri sité ási we afeetaani.

²⁹ Api pée n wuru re kúninɔi áku kape aparecaŋaa anyine rikam. Api pee lē nnya sisáu sina kapi ye ne kúninɔi n nyerese kēpire-mé cəpise, api pee m mé pin yøøne re liké weesi.

³⁰ Kúninɔi pikeikó ye pee lalé piké léepó piké wuri. Lé nnya kapi kēnóipi kē kapi ye ne pisoi n léise míni-i ricepise api pee kpárá re pi lalé piké ha ne kesáu kényumé ku nyerese.

³¹ Pøoli uu Róm usóóca kpéé ne pisóóca picó maa re: Pisoi pë pinsá kúninɔi kémee n tone, áni nkpo-i mélélé má.

³² Pisóóca api pee ménjme mae kenoípi kapi ye ne n léise m muílē semí, api ke yá ake lólu.

³³ Liké kelené n weesi, Pooeli uu pinnéí maa re piké iluke li. Uu re: Siyáa kefi ne sina ye nsí kani ne mpóócaai tū nón m̄é áni ko líka li.

³⁴ Ne la ké nō símisi re ani iluke li. Li pise re nöké li nöké ne nfáa m má. Nō úka nnyúpi ricuruu nín ríyu kecáá wehené.

³⁵ Kuu lē ní ma, uu kukpónó kpísi, uu pinnéí inipée-i Uléécaa pakare uu pee ku kpókóri uu piluke kápáá.

³⁶ Kei kapi pee pinnéí ikari wa api iluke le.

³⁷ Ntónéí ye pee kúninói kpe-i wale pisoi píle píle meté ne kuwóó ne afeeré ne pikpuulū (276).

³⁸ Ke nípá úye uu piluke m masí uu lepu, api meluképipi mae kúninói-i n we n hasu pin mínimaa-i sariipó re kúninói kuké nkáripí fakasi.

Kúninói mefore

³⁹ Kai n weesi, kúninói pikéikó ápi keté kē ceri, amá api ketapa ketenpampi kenyine yenupo ne kekecáá kunyene laii ái ne sī. Api pee re pin n fe, pi yé wa kúninói akú ha kei tasi.

⁴⁰ Lē nnya kapi sisáu fénne api mínimaa-i sariipó. Api ko ánjme kapi ye ne kúninói ketíkií m paasi fénne. Api ko lē memáá kúninói keyu-mě kusánjáá tóresi api síka, kuyó aku pee kúninói n téle lin ne kenyenepampi kē-mě sī.

⁴¹ Amá api sī apí ha ínisā ité kepáápáá rinyenetü tinyine takári, kúninói riyu ari kei lompo aí tini símí, ái pee kunyóko nyékó we. Aniwalé naŋe-naŋe anyine póo pee kepire-mě ku n foresi.

⁴² Kai pisóóca iwame n wa re pikpaniikó yé wéeri api wúrunkéé nnya, api pée n la piké pi kó.

⁴³ Ke Róm usóóca kpéé uu n la uké Pooeli riyu lo nnya, uú ne pi yulu re ápi kapé lē wa. Uu pee rinóo he re pepéee piwéeri n nyu piké mefoí rikpuu apí ne rikóitime téj.

⁴⁴ Amá pitóroo piké akpénkpélé ne kúninói siwélepí kecáá túnti apí ne pi tiki. Lē kari mesei ntónéí wa arí ne keté kóima tulu ái úka ríka kpu.

28

Pooeli ye Maliti keteni-i we

¹ Kai nkpo-i ró n léise memáá kari pee kó te pi yé míni kepáápáá keté kē sée re Maliti.

² Kei pikó apí kefa fénne api nísone ró yósu. Ke ikóné ii picuú n kóri nnyiyé nn wai nnya, apí nna píima nnyiné wai api ró yósu, ari kekále wai arí ne n kóónú.

³ Pøøli uu pøe yisi uú ha sinaapi paálame re uké nna-i risápo, tikpurii rinyine tin sinaapi se-i we. Ke nna kutoiaku ri n lëepo, ari lééri ari Pøøli kunipe yéu.

⁴ Ke keté kë pikó api n yé iwáa iyé in Pøøli kunipe sanjárilë, api pøe pimecøpecire n tee re: Mpá liké iyé wa, usoi nkó ye usoikð unyine le. Míni-i kuu nní nkpo-i njméhæreeri. Amá Uléécaa yee asei n tìkilë úu njmurei uké nfáa li.

⁵ Amá Pøøli pøo iwáa nna-i mépépo, ái ko nkpani méka u wa.

⁶ Api pøe m më yare piké u yé un píni un ne sì néé u yé mesé ne mesé kei nní loole uu kpi. Api mérési ai nánjai, líka ái u wa. Api pøe mesé kemúñé conse api re piléé pinyine ye pi.

⁷ Kei kékúrí ke keté kë uyukáo foí keyo aké pøe we. Pi ye u sée re Pupiliyuusi. Uyé uu kei nfanare ne kusáne ró wai, ari kei finé siyáa sitaani.

⁸ Pupiliyuusi usaa ye pøe kumúñé kpe-i pøólúle un ne kipiñetoi ne nlure yare ákpasehé finu. Pøøli uu sì uú ha ulóolú, uu ukecáá keyóme yáási uu anípe ukecáá láá uú ne u pøise.

⁹ Lë memáá, keté kë pitóikó picø apí weri api Pøøli yénu, uu pi pøise.

¹⁰ Api mípá yo ne ríyu ró waise hái. Kari n tósu, api lë kai ró m pise tòké ne ncée rintíki nnéi ró pási.

Pøøli metuipø Røm kuyu-i

¹¹ Iwáre itaani kari kei wa. Ari pøe limemáá kúninói kuniyine kpees Alekisantiri n lééri loni arí ne tómpo. Nnyiyé kumúñé-i kakú pøe Maliti-i nyere. Pi kukecáá písika ayu leselé.

¹² Kari Sirakuusi n tu, ari kei tone siyáa sitaani.

¹³ Ari kei yisi ari mínimaa mécáa kanéi arí ne Rekiyo tulu. Kuyo ari liukóso ituñe kumii-më pepuri, ari pøe siyáa sité njmane kpísi arí ne Pusoli tulu.

¹⁴ Ari kuyu kpe-i piróco Yeesu pikó yénu, api ró pise re tòké kei siyáa siséei pikeméé tone. Kei kari pøe yisi arí ne Røm tulu.

¹⁵ Yeesu pikó pøe Røm-i n we ye pøe kerójáá nyule. Api hái Apiyusi kuya-i ne kei kapi ye n sée re Sisáneyo Sitaani-i ró tépei. Ke Pøøli uu pi n yé, uu Uléécaa pakare, ai ko ikari u kpáse.

¹⁶ Kari Røm-i n tuipø, usáóca kpéé uu usáóca wéése anípe-i pilkpaniikó wai api Pøøli ncée he re uké umecire kelö tone ne usáóca yee yé u m më.

Pøøli ye Røm-i Nléécaasimé yorölé

¹⁷ Kapi Røm-i n tuipø siyáa sitaani memáá, Pøøli uu Pisuifi piyukáo pøe kei n we cápiné. Kapi n cápinepø, uu pi maa re: Pimárecø, ám akópe áka ntépuri mmú wa, ám ko pirósáa isé íka rilóó, mípá ne lë, pi Yerusalém-pø né tìnle api Røm pikó anípe-i wai.

¹⁸ Róm pikó apí ne né túhaane, ápi nká yé kapi yé ne né ní kpu. Api pée re piké né riyápo.

¹⁹ Amá Pisuifi api yúlu, am poone am mesé re Sesaa kamí la uké ha ne né túhaane. Ai re nnépuri pikó kamí la kékitele wa.

²⁰ Lé nnya kam te kékó yé kékó rináo ní maa nöké kó te lë kék Isirayéeli pikó api n tálé nnya kam nté nní akpanii-i we.

²¹ Kei kapi pée u pese re: Api mpókó nká kecáká Yutee-pó rítelé ríka ró wóime, urómárecó úka úu kó kei-pó leeme uké kam uké kepóckáá nnyine ró kék née uké mpókópe nnyine ró símisi.

²² Amá to la re pós nmaa a nkpení mmé kaa m müsu ró símisi. To kó te mápá yei kapi mpóyómeyáhaacee mmé kaa nní n tikitél yulu.

²³ Pi ne Pooli api kékáa yekei. Kai likeyaa kék n tu, api sí kulúi api Pooli leepo kékó ke-i kuu n sói. Uu mmare hái ne kesinécó-pó Uléécaa iyáopi kecáká pi símisi, uu yé Moisi isé ne antepuyé atelé ne tiki un ne pi náasi re piké Yeesu ne kefa tene.

²⁴ Picó apí mmé kuu pi n símisi nymurei, picó apí pikómé yulu.

²⁵ Kapi lë n tósu ápi kóméine, Pooli uu pée kekéripi pi maa re: Asei ke Nfáasone nní ne antepu Esayi ritiki nní ne nöpinésáa maa re:

²⁶ A mpuri mmú pikó-i ha, aa pi maa re:

Nó ye nísone kutu ricó
amá áni yéé asei kó
nó ye nísone nyánei
amá áni yéé yé.

²⁷ Li we re mpuri mmú pikó akiñ yé takasile,
pi pimecire atu tápisile,
api inípee wúkesi
re piatu áa kape yé kó,
piinipee ii kape yé kó yé.
Pimesohó áme kape yé kó líka ceri nnya.

Pee uyé-i, ápi yé pée ní Uléécaa kémee kam kék pi poise.

²⁸ Pooli uu kó pimáa pi kpá re piké kó te mpuri sané pikó pée ní-yulalesimé ke Uléécaa uu m páme te. Pë né kutu n tico.

²⁹ [Kuu lë pimáa m masí, Pisuifi api ncée kpóu apí n kejenepe pin ne tósu.]

³⁰ Pooli uu injmé ité kékó ke-i kuu ní we un hééle kémee tone. Uu kei perees ukemee n sónaapo nnéi yóói.

³¹ Uléécaa iyáopi nsímé kuú pée yóólé un kó Upíima Yeesu Kirisi nkó pisoi céesi ne uripoo, líka ái kó u pekesi.

Títelé ke Paoļi uu Rōm pikó n wóि

Lelēe rítelé ntí kémee n we

Kumúnjé kpe-i ke Paoļi uú pee unsē táánū n tenese kuú pee Kirisi pikó pee Rōm keteni-i n we rítelé ntí wóি. U pée lale uké unceo riñoj hái ne Rōm-po kuu pee n hápaalé, uké ko pee Esipaanyi ha uké ha Nsímé Kecire riyóó. Títelé ke Paoļi uu Rōm pikó n wóি ye icélaa inyine le ke Paoļi uu m̄ pa ne iketo-po. U i pale kékéripi re: "Sisoipipi sin Yeesu ne kēfa n tene ke Uléécaa uu si nyu re si asei tikilenle. Linfatene mm̄ ne ko tulaalenle" (1:17).

Ifaaci iyē mekériine ye mm̄e:

1. Paoļi ye nyisèle re íye kai piyomeyáhaa isé pitiki ne l̄ kapi ye ne Yeesu Kirisi rintíki ápi ne Uléécaa kēfa tene kēcōpe we. Uléécaa icápine yee Rōm-i n we kémee, Kirisi pikó pee ápi Pisuifi ye kulúi wele. Amá Pisuifi ye ko Rōm kémee kulúi wele, pico api panse Kirisi pikó, pin ko ne nojle pin Pisuifi piyomeyáhaa isé tikilé. Yare li pise re mpuri sané pikó pee m panse Kirisi pikó paočé ko isé iyē n tikilé néé? Paoļi ye maa re nfatene mée ye usoi riyu lo (1-8).
2. Isirayeli pikó pee mpuri ke Uléécaa uu n wéé. Pi ne Kirisi pikó metone nkó kuu nté wóি (9-11). Pisuifi meyā ye Nsímé Kecire kepire ritole (9:30-10:20). Uléécaa ye ko ne wele un umpuri la. N ne ipuri icó yé keyáa Yeesu Kirisi kémee Uléécaa ipéelée ceri.
3. Yeesu Kirisi icápine kémee mēfiné nkó mée nté wólaalé. Paoļi ye kei símisile l̄ kapi ye Uléécaa n yáasi ne l̄ kapi ye ne pico nkíjniye kémee n tón. U pēpēe nfatene kémee m̄ pelaalé písei re piké pēpēe ápi nkémee m̄ pelaalé ne m̄ purú. Uu ko ne pi téni re li pise re nla nké pikécáá n nyáni. Likumúnjé re Uléécaa yéè akópe kémee sisoipipi lesèle, Nfáasone nn si léni, asi ye pee fe así m̄ pénelé sin ne we, nn ko ne si léni, si ne Kirisi pin ne pénelé pin we (12-15).
4. Paoļi ye upimarecō pee Upíima pikei n wa iyáhaa kulúi pasiipole (16).

Iyáhaa

¹ Né Kirisi Yeesu ukeikó Paoļi, née rítelé ntí nō wólu. Uléécaa yee né sée re kē panse utume. U né wéelé re kē Unsímé Kecire riyóó.

² Uléécaa ye pee hái mēkēe-mē Uléécaa Nsímé atelé kémee antepuye maase re u yé Nsímé Kecire mm̄e tó pa.

³ Ukeipipi Urópíima kēcáá nsímé ye mu. Pi u marile mesoi. U uyáopi Tafiti kepire le.

⁴ Kε Uléécaa uu pikpəkpo kέmee u n yukuse nnya kuu u sée re Ukepipi, uu kə Unfaasəne ne tiki uú ne linnaję u he.

⁵ Urópiima Yeesu Kirisi ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne ipεelée né nyisé re kέ panse utume, kέ kə týyesε ipuri nnéí pisoi piké Kirisi rinyiri nnya ne kefa tene, piké pεe uyę Uléécaa m pakarelę.

⁶ Nό mpí ke Yeesu Kirisi uu nní n sée, nő ne kə lipite pε kέmee wele.

⁷ Nό Rōm pikó mpí nnéí ke Uléécaa uu nní n la uu kə nό wέe re ani panse upikó kam titélé ntí wόlu. Urósáa Uléécaa ne Urópiima Yeesu Kirisi piké ipεelée nό nyisé api nkíñiňe nό he!

Li Pəɔli ripóo wa re uké ha Kirisi pikó pεe Rōm-i n we rilóolú

⁸ Pi ketē nké nnéí nόnnéfatene nsímé símisile nśone. Lě nnya kam la kέ ne Yeesu Kirisi ritiki kέ ne nő nnya Uléécaa pəønesekelenę.

⁹ Uléécaa uyę kam n yáási nen Ukepipi Nsímé Kecire yόólę yέ itansei né li re mesére kam nόnnésimé símisi

¹⁰ nen kə mǐpá pýiei nόkenécáá yáási. Ne ye pise re uké lě umela kέmee ncée né he kέ nόkenémee hapo.

¹¹ Lě nnya, li pεe meyíkýiki ripóo né we re kέ piyéne nό hapo kέ lě ke Nfáasəne nn né n he nό ritéjse nόké iníñi wa.

¹² Ne la kέ maa re ne nόkenémee sónepəle re nfatene mmě ke tó ne nnő ari kesě m má nké týyesε tóké ikari kpariisene.

¹³ Pimárecə, ne la re ani kō te ne pεe menécire cápinelę kέ pilóolú nό hapo, amá hái ne nkpéni-me ám kahane ncée n yę. Ne pεe la re pinékei piké kə nő kέmee kuláa wa yare kapi ketē kecáá isoipuri icə kέmee kuláa n wa məcə.

¹⁴ Li né pise re kέ mǐpá pýie kέmee ha, ayu ne sicare kέmee pisoi ne pisohəo ne pεpεs ápi líka n nyu kέmee kai pise re kέ ha.

¹⁵ Lě nnya kai ripóo né we re kέ kə nό mpí nόo nní Rōm kuyu-i n we Nsímé Kecire riyóó.

Nsímé Kecire ye nnaŋe le mεe Uléécaa kέmee n léeri

¹⁶ Nsímé Kecire mmě nín iseí né we. Nnaŋe nnyine ye mu kε Uléécaa uu ye ne pε nnéí pεe ne kefa u n tenelę ayu n lə. Pisuifi kuú ne koraane uú ne mpuri sane pikó kέmee tulu.

¹⁷ Asei kecáá, kei kai ye ne nyisé re Uléécaa yę́e pisoi panse selę asei pite. Uyęe ne Uléécaa kefa n tenelę məcire kóló kuu ye nfatene mmě ḥmane nnya yę te u asei ute le. Lě kai nní Nlēécaasimé ritelé-i wόlaalę te: Nkó yęe nfatene nnya m panse asei ute yęe nfáa má.

Sisoipipi nnéí ye akópε wale

¹⁸ Uléécaa kuwɔi ye keyómecaa-po wemelę. Pεpεs ápi u n waiselę ápi kə umela tikilę pεe yę ne ku risáne. Pi nsímesei nyule, amá pin pεe pimeewee kópε ne tápaalę te pisoi ápi kape asei ceri.

¹⁹ Pi lē ke kesoipipi ake yé n̄ fe ake Uléécaa kecáá céru pinyuwé máálénle. Likumúnjé re Uléécaa ricuruu yee li pi cereise.

²⁰ Asei kecáá, Uléécaa likó ái kúyene we, amá umewai kémee kuu ye umecire lese uu nyíse kesoipipi aké ne u yenu. Uyee keté ne keyóme wa nnya, pi yé fe api kei ne yenu re u nínahe teneciré málē un ko Uléécaa. Sisoipipi ási yé ncée yē siké re ási likecáá nyu.

²¹ Si Uléécaa nyule, amá ási ye p̄ee ríyu u waise, ási ye ko u p̄oñese yare kasi yé p̄ee u m̄ p̄oñese re u Uléécaa nnya. Amá inírisimé ke pisoi apí ne mésunu apí ne pimecire fómni, pikemúnjé ake p̄ee kuníri kapi m̄ má nnya kuñmaha-i lompo.

²² Pin pimecire nyáni yare pi mewéésesohó málē, némpákane piníri ñmaa ye pi.

²³ Api yúlu re ápi yé riwula piké Uléécaa kp̄ociré pakare, apí nya api conse api p̄ee kesoipipi kee ye n̄ kpu ne sinúipi ne ána ana likó ne límuñui-muñui séru re piléé api ye wula api lē pakare.

²⁴ Lē nnya ke Uléécaa uu pi riyá re piké mēkperinkp̄ewai kapi pisifa-i m̄ músu n̄ wai piké ne piipiñe cire isei m̄ p̄ori.

²⁵ Pi nnáome likó kp̄isi apí ne Uléécaa kecáá nsímesei conse, apí wúla apí lē ke Uléécaa uu n̄ wa yáasi, apí p̄ee Uléécaa yee m̄pá yo n̄ wa piyáhaa yulu, in ko ne uricuruu kái ne sá re piké yáasi hái ne m̄pá piyei-p̄o. Amí.

²⁶ Lē nnya ke Uléécaa uu piseicirékei pi tā, pinósi apí pipila yá, pi ne pinósico apí ha n̄ sói, ái ko p̄ee ne sá re liké lē.

²⁷ Pitisi p̄oñ ko limecō pipinəsi yá, apí ha ne nnáápi pipitisicō n̄ sói, lin pisoi isei we. Lē nnya, pimemare kópe mē kulaa kapi lē yē.

²⁸ Kápi nní n̄ wéesi piké Uléécaa céri nnya, Uléécaa ye pi riyále pikemúnjé ake cókoi, apí p̄ee n̄ wapisi ái ne sá.

²⁹ Mewai kópe ncəpuri ne rikpákárá ne nwóónaapí ne kufatoi kp̄ees pisifa-i we. Pikáipinké ne pisoikō ne pipásaine ne piyaaluke ne mémare kópe m̄ee pisifa-i cəpaalē. Pimecōpecire kapi w̄haane, pin áyu kónaane,

³⁰ pin ko Uléécaa iláaro wai. Api ye úka waise, pin áyu wéesi, pin pimecire nyíse. Pi mewai kópe piwai kémee pelaalenle, ápi ye pisáa ne píni pakare.

³¹ Ai we re usoi uké ne pi ritá, ápi n̄la má [ápi ye líka narësi] ápi ye íwe tē.

³² Pi ko p̄ee isé ke Uléécaa uu n̄ yekei nyule. I maa re pep̄ee limewai mē n̄ wai ye ne sá re piké pi kō. Pi ko p̄ee li wailé. Lē m̄emáá, pi ye ko pep̄ee lē n̄ wai kecáá rikpále.

¹ Mpá pōn usoi úye mpuri, pō nkó pōo nní ne picō n túhaanē pōn akópe pi palē, ái we re piké íwe pō tē. Pōo nní ne picō n túhaanē pōn akópe pi palē, mepócíre kaa lē akópe palē. Liriyíkí re pōo nní ne picō n túhaanē, pōo ne kō pimecō wailē.

² Tō mēyíkíyiki nyule re nsímései ke Uléécaa uu yē ne pēpēe lē n wai túhaanē.

³ Pō nkó pōo nní ne pēpēe lē n wai n túhaanē pōn kō pimecō wai, pō müsu re pōo né Uléécaa ketahai kémee lee?

⁴ Néé Uléécaa mewai sōne píima ne uisoi niñe-niñe ne unfanare kaa lómiise. Áa nyu re umewai sōne píima mee la re a mēfīne conseē?

⁵ Amá ripókínj ntakē ne kaa n yúlu re áa yé mēfīne conse nnya, mepócíre kaa lē kuwái píima cápinē keyáa kē ke Uléécaa uú ne nsímései ukuwái kémee pisoi n túhaanē.

⁶ Ketúhaanē ke-i ke Uléécaa uu yé mēpá úye mewai ihéé u pa.

⁷ Uu pēpēe lisōne piwai ne n ñmóópúlē nfáa teneciré he. Pi lē wailē re uké umeyóöpi pi he uké kō ríyu pi waisē uké kō týesē pilké panse picaaiciré.

⁸ Amá Uléécaa yé pēpēe ne u n kéñene ápi la piké nsímései kutu rico, pin pēe leleé ái ne n sá kutu colē kecáá ukuwái píima súise.

⁹ Píweluke ne nwuutúú mee mpí nnéí pēe mewai kópe n wai likó. Pisufi kaí ne mēfoí máne, ai pēé ne mpuri sané pikó kpá.

¹⁰ Tíyu ne ipakare ne nkíñniñe mee mpí nnéí pēe lisōne n wai likó. Pisufi kaí ne mēfoí máne, ai pēé ne mpuri sané pikó kpá.

¹¹ Uléécaa úu pisoi ne picō kóolene.

¹² Mpí nnéí pēe ápi isé kecáá n nyu apí ne akópe wai ye kpíñine ápi ikecáá ne pi túhaanē. Amá pēpēe ikecáá n nyu apí ne akópe wai ye kpíñine ápi ikecáá ne pi túhaanē.

¹³ Asei kecáá, ái mpí pēe ye isé kutu ñmane riñcō pēe Uléécaa inipēe-i asei pite. Amá mpí pēe isé n tikilē kapi ye ha maa re asei pite.

¹⁴ In te mpuri sané pikó pēe ápi Uléécaa isé n nyu ye pēe isé iyē tikilē, li wa yare i pisifa kémee welē pin ne i sónē, mēpá kápi nní i n nyu.

¹⁵ Pi lē nyíselē re leleé isé iyē kémee n we ye pisifa kémee welē. Pilémúnjé yéè pi nyíselē ápi céru re pi ye pinyiné-i akópe wale, ake ye kō pinyiné-i alari pi pa.

¹⁶ Leleé ha leerine keyáa kē ke Uléécaa uu Nsímé Kecire kam n yóólé mí paíne uú ne pisoi túhaanē. Kirisi Yeesu kuú ne tikiné uú ne lē nnéí ke pisoi ápi n wai pin pékesi kecáá pi túhaanē.

Pisufi ne isé kecáá nsímé

¹⁷ Pō nkó pōo nní mepócíre rinyíri n he re Usuifi, pōn ne isé tálē, pōn Uléécaa nnya rikókori wai,

18 pōn umela nyu, pō kuu uisé kémee n céesi re a ye leleē licə ne kekpéé ní we ceri,

19 pōo nní mepócíre n nyáni re pōo pinyíyé tōrikēe, pōn kō pēpēe kūnjmaha kémee ní we metéi,

20 ne piníri ne siwā ucélaa, re pō isé kémee menyuwe ne nsímései yē nnya,

21 pō nkpéni nní lē picō céeesile, aa pēe mepócíre picélaa pōonē. Pō ye re ápi kape ye yáai, amá pōon pēe yáai!

22 Pō ye kō re ápi kape ye iwásá wa, amá pōon pēe iwásá wai! Pō ye re pō piléé káhōle, pōn kō pēe pilikó yááinkée!

23 Pōo nní isé nnya rikókori n wai, pō ye kō isé rilóóle aá ne Uléécaa riyu kopu.

24 Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Nñ nnya, Uléécaa rinyiri ye mpuri sané pikó kémee caaile.

25 Asei kecáá, in te nō isé tīkilē ke piké api yé kuláa nō wa. In te nō isé rilóó, nōpinéché ye we yare kukéciré.

26 In te ukéciré ye lē ke isé ii m pise kecáá sóne, áni yē te ukukéciré yé Uléécaa kémee n we yare pi u rikélée?

27 Mpuri kéciré ukó un isé n tikilē, úu yé tīyesē pō nkó pōo nní isé n nyu áa ye pēe i ritiki, pōn kō kélē, aa yénu re pō akópe mállee?

28 Lē nnya, ái ipinē kecáá piké mpí pēe ye nyíse re usoi ye Usuifi le. Ái kō ipinē kecáá piké mpí pēe piké yíkíyiki.

29 Amá lē ke usoi uu kēfa kémee ní we leee ye nyíse re u Usuifi le. Lē kapi ye maa re usoi ye meyíkíyiki kélénlē. Uléécaa Nfaasəne méké ye mē, ái isé mékó. Ái pisoi kémee ke Usuifi uyē mpuri ipakare ii ye leeme, amá Uléécaa kémee le.

3

1 In leee ni, kuláa ye kúye re usoi uké Usuifi? Yo ke piké api ye yoriye?

2 Kuláa ye linnéí kémee wele áku kumúñé má. Kufoí yee re Pisuifi ke Uléécaa uu ne mēfoí símisi uu Unsímé pianipe-i wai.

3 Asei ye kō nyē re pikēcōpe pinyine ápi asei ritiki. Lē nnya, piasei kutikiciré yé tīyesē Uléécaa pōo kō asei pitíki yáá?

4 Ái nkápáni lē. Ái céreise re mípá usoi úye ye unóóme le, amá Uléécaa pō ne asei tikilenle. Li likecáá wólaalē te:

Li pise re apónóo aké n nyíselē te pō asei ute le.

Nka nín wene kapi yé ne mepótúhaane kémee pō n cési.

5 Amá in te arósei kutikiciré yé tīyesē ai nyíse re Uléécaa ye asei tikilenle, tó pēe maa re íye? Te ke Uléécaa uu yé nní likecáá ukuwai ró ní nyíse nnya, úu asei tikilēe? Lē ke sisoi pipi asi ye m pise mēcō kam nní pise.

6 Ái nkápáni lē. In pēe lē, íye ke Uléécaa uu yé ne pisoi nnéi túhaane?

⁷ In te nnénóomē yé tíyese ai nyíse re Uléécaa yé asei tikilenle, ai kō ríyu u waisē, yo nnyā ke Uléécaa uu yé pēe kō ne rō túhaanē re tō pikópekoá le?

⁸ Yo nnyā kári yé fe tōké maa re: Lē nnyā, tōké akópe wa lisōne liké ne akemee léemē? Pisoī pinyinē pēe tiróyu n kópu yé re tō yé lē ma. Uléécaa yé alari málē uké lē nnyā lipite kutu ripasa.

Pisoī nnéi yé pikópekoá le

⁹ Tō nkpéni maa re íye? Te tō, Pisuifi yé mpuri sanē pikó fe, néé íye? Ái nkpaní lē. Tō pisimé masile re akópe yé nnañe málē an ne kesé Pisuifi ne mpuri sanē pikó muúlē.

¹⁰ Li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te:

Usoi úka úu asei tikilē.

Mpá ucíreníŋe yíkíyiki nkó nní úu we.

¹¹ Uka mpuri úu mesahō má.

Uka mpuri úu Uléécaa wéesi.

¹² Pinnéi yé ncée kecire pitíki riyalé.

Api kesé pinnéi isoi kpárá n wai.

Uka mpuri úu lisōne wai,

mípá ucíreníŋe yíkíyiki nkó nní úu we.

¹³ Pinnóosimé yé rikpíi le tee n háalē.

Pialempí kapí ne nnóomē wapisi.

Melō yé pinnóo-i kúlaalenle yare iwáa yee n kóni.

¹⁴ Awéeri ne nsímé kópe yee pinnóo-i yipaalē.

¹⁵ Piana áa kusa ménye pikóikee kémee wélú.

¹⁶ Mpá yei kapi lompo, picainkee ne picó íwe piwai yee pilikó.

¹⁷ Api ncée mee yé ne nkíñniŋe n ka nyu.

¹⁸ Api piisoi kapi n le kémee Uléécaa wuru.

¹⁹ Tō kō pēe nkpéni nyule re li Uléécaa isé kémee wólaalē te pēpēe isé metíki m má nnyā ke isé iyē ii wólaalē, nsímé nké ne mípá úye n lukaalē nnyā. Sisoipipi nnéi yé Uléécaa inipēe-i sikópekoá le.

²⁰ Uka mpuri úu fe uké lē ke isé ii m pise wa. Lē nnyā ke úka úu yé fe uké Uléécaa kémee alari yē. Isé yé tíyesele usoi uu céru re u ukópekoá le.

Lē ke Uléécaa uu yé sisoipipi ayu n lo

²¹ Lē ke isé ricuruu ne antepuyé apí pēe mekeε-mé mí ma yee nkpéni nní wa. Uléécaa úu ne isé ritiki uké ne sisoipipi waisē asei pite.

²² Pē nnéi pēe lē kuu ne Yeesu Kirisi rintíki uu wai ñmane kóló ne kefa n tene kuu yé sée re asei pite. Likumúñé re Uléécaa úu pisoī ne picó kecōpe kóólene.

²³ Sisoipipi nnéi yé akópe wale, asi Uléécaa meyəɔpi paa.

²⁴ Amá Uléécaa yε uipεεlεé kέmεe pi pānseselε asei pite, faalaa ápi kɔ líka hέele. Yeesu Kirisi yεe umecire kpísi uu hε nnyā ke Uléécaa uú ne piayu lɔ.

²⁵ Uyε ke Uléécaa uu wέe re ukέ umenye ne inyόonse wa ikέ pε nnéí pεe umenye mē ne kεfa n tene akópe sárei ukέ ne nyíse re u asei ute le. Uu pεe mekεe piakópe akpanii pi wa. U pεé ne kέyu pi purule.

²⁶ Lε kuuú ne nyíse re u asei tikilenle, úu nkpáni conse. Uléécaa yε kɔ lale ukέ nfáani kεtē nkέ kέmεe nyíse re u kɔ ne urinoo kuu mí ma kεcáá wele. Likumúnjε re pε nnéí pεe Yeesu ne kεfa n tene lε ñmane kuu yε yε te asei pite.

²⁷ Tɔ Pisuifi yε pεe nnyine má tɔkέ ne pico rikókɔri n waii? Aai, nkά nín we! Isé pitiki nnyā née mewai sōne nnyā? Ai nkpáni lε. Likumúnjε re ái isé kai pise re usoi ukέ ritiki, amá nfatene kai pise re usoi ukέ m má.

²⁸ Tɔ kɔ yε te ái ke kesoipipi akε yέ lε ke isé ii m pise n wa nnyā kake yέ Uléécaa kέyu-i asei m má, amá kakέ ne kεfa n tene nnyā kake yέ asei m má.

²⁹ Née Uléécaa yε Pisuifi ñmane Uleecaa le? Yare úu mpuri sanε pikó Uleecaa, née íye? Eee, u kɔ mpuri sanε pikó Uleecaa le, asei kεcáá.

³⁰ Uléécaa use yεe we yεe nfatene nnyā pikéké pānsesene asei pite. Limecɔ kuu pikéciré nfatene nnyā pānsesene asei pite.

³¹ Yare tɔ nkpeni lε maa re nfatene nnyā, isé nkó yε pεe tene lε née? Ai nkpáni lε! Tɔ meníñe isé nnañe nnéí i palenlε.

4

Tɔkέ Apiraham nfatene ne m pañlε

¹ Tɔ nkpeni urósáayaha Apiraham pɔ nkó maa re íye? Yo kuu Uléécaa kέmεe yέ?

² In pεe Apiraham liwaiwai nnyā ke Uléécaa uu u pānsesē asei ute, Apiraham yέ pεe fe uu lirikókɔri n wai. Amá ái nkpáni lε we Uléécaa kέmεe.

³ Nléécaasimé ritelé yε maa re: Apiraham uu ne Uléécaa kεfa tene, Uléécaa uu lε nnyā u pānsesē asei ute.

⁴ Api yε kɔ nkó yεe pikei n wa uu liihéé yόsu maa re faalaa kapi u hε. Ulikó yε ni kapi u pa.

⁵ Amá nkó yεe úu pikei píka n wa ukέ ne m pānsē asei ute un pεé ne uyεe yε ukópēkɔ́ m pānsesē asei ute kεfa tene lε, liute yεe unfatene nnyā pānselē asei ute.

⁶ Lε ke Tafiti uu tee re nkó yεe úu pikei píka n wa, Uléécaa uu pεé ne u pānsesē asei ute yε únarekomε le.

⁷ Pε nnéí ke Uléécaa uu akópe n sárei
uu kɔ akεcáá yárii yε pínarekomε le.

⁸ Usoi nkó akópe ke Upíima úu n kέéni yε únarekomε le!

⁹ Pikéké ḥmane kapi tee re pi pínarekome le néé ne pikéciré pō kō? Tō pimáa masile re kefa ke Apiraham uú ne Uléécaa n tene nnya ke Uléécaa uu u pansesē asei ute.

¹⁰ Iye kuú peé we Uléécaa uú ne u kpísi re asei ute? U pēe kélē néé uu kélē? Api pēe kahane u rinké. Uu pēe kélē.

¹¹ Kepire kapi u riké ai nyíse re Uléécaa ye unfatene nnya u panseselē asei ute api kelenē u kē. Apiraham ye lē nnya panselē pēpēe Uléécaa ne kefa n tenelē usaa uu kō pēe kélē. Yare ke Uléécaa uu Apiraham m pansesē asei ute uu kō pēe kélē mēcō kuu kō pē pansesē.

¹² Apiraham ye kō pikéké usaa le. Ai pēe pikéké nnéí. Amá u pēpēe nfatene m má yare kuú m má api kelenē u kē usaa le.

Usoi nfatene mēe ye lē ke Uléécaa uu yekei re u yé wa u yeneise

¹³ Asei kēcáá, ái isé ke Apiraham uu pitíki fe nnya ke Uléécaa uu yekei re u ne upipirē yé masí ketē nnéí n te. Amá kuu nfatene m má Uléécaa uú ne u pansesē asei ute nnya ye ni.

¹⁴ In te isé ke usoi uu ye ritiki uu ne lē ke Uléécaa uu n yekei re u yé wa yenu, nfatene nín pēe líka yoriyē, urinōo kuu n yekei ye pēe méwoo wale.

¹⁵ Li we re isé ye Uléécaa kuwōi yukuselē. Isé insá n we, ápi ye maa re pi i rilōó.

¹⁶ Lē nnya, nfatene mēe ye tíyesē usoi uu ne lē ke Uléécaa uu n yekei re u yé wa yenu. Ipēlēe ihēe ye nyi. Lē nnya, rinōo yekei yekei tē pō ne kō Apiraham pipirē nnéí rikó le, ái pēpēe isé n tīkilē ḥmane, amá ne pēpēe urósáa Apiraham mēcō nfatene m má ye pi. U ntōnēí usaa le.

¹⁷ Li Nléécaasimé kēmēe ukēcáá wólaalē te: Ne pō kpísile am waisē isoipuri kulúi usaa. U ntōnēí usaa le Uléécaa kuú ne kefa n tene keyu-i. Uléécaa uyēs ye pikpōkpō nfāa n hē, uu wai leleē ái pēe ní we, ái weri.

¹⁸ U pēe ne Uléécaa tálēnle un ne mē te Uléécaa yé u waisē isoipuri kulúi usaa. Li we re Uléécaa ye pēe u maa re: Pipópirē yé masí kulúi n we. Ai kō pēe lē kutá we uké ne m mē.

¹⁹ Apiraham nfatene ye pēe ne wele nn páápú, amá un kō ne anjē píle kumúnjé má. U kō pēe nyule re u ne nkpo nnyáā piwai masile, uu yé nkpeni fe uké kewā yē. Unósi Sara páa kō nkpeni kuwánmare we.

²⁰ Amá nípá ne lē, uu Uléécaa rinoō kesi, amá u meníjē nfatene píima ne Uléécaa ríyu waiselē uu nkpaní ritinjā-tiňa.

²¹ U ne kefa tenelē re Uléécaa ye nínahe mále uké ne lē kuu n yekei re u yé wa wa.

²² Lē nnya ke Uléécaa pō kō u pansesē asei ute.

²³ Tinōo ntí kapi nní n wói re: Uléécaa ye u pansesē asei ute, ái uyē ḥmane nnya kapi wói re Uléécaa ye u pansesē asei ute.

²⁴ Tó mpí kuu nní mí pānsesē asei pite, tó nnya kapi kó lē wōi re tó Uléécaa uyee Urópíima Yeesu píkpo kópō kémee n yukusē ne kefa tene nnya.

²⁵ Arókópe nnya kuu tíye apí u kopu, Uléécaa uu u yukusē re uké ró pānsesē asei pite.

5

Nkíjñiñe mēe tó ne Uléécaa kēcōpe ní we

¹ Ntófatene nnya ke Uléécaa uu ró pānsesē asei pite. Nkíjñiñe ye nkpéni tó ne uyé kēcōpe welé. Urópíima Yeesu Kirisi yee týyesē kai lē wa.

² Uyee týyesē ke Uléécaa uu nfatene nnya uippeelee nceo ró he ari fe arí ne péne nísone. Li nkpéni tó láárúle re tó kam ari umeyøøpi kémee ketónē yenu.

³ Hái ne nkpéni ricuruu kari nní íwe n le, li ró láárúle ái kumúñé má. Tó nyule re íwe kémee ke usoi uu ye pijmóópú peikée,

⁴ uu pijmóópú kémee Uléécaa pitíki ceru ne asei, uu asei pitíki kémee fe uu ye Uléécaa ne n tálē un mē.

⁵ Uléécaa pitá ápi yé ró kíraase. Nfáasone mmē kuu ró n he kuú ne unlā arókín kémee wa.

⁶ Kári pée nínahe m má tóké ne akópe kémee le ke Kirisi uu pikópekoó nkpo yosí uu kpi. Uléécaa yee liituñe iyé yekei.

⁷ Li pée páápúle piké ne usoi sone ricuruu nkpo ní yosí. In n la, unyine yé pée fe uu ikari wai uu usoi sone unyine nkpo yosu uu kpi.

⁸ Amá lē kémee ke Uléécaa uu ró n nyíse re u ró lalé ye nní: Karí pée arókópe kémee ní we ke Kirisi uu ntókpo yosí uu kpi.

⁹ Ke Uléécaa uu nkpéni nní Kirisi inyóonse menye nnya ró m pānsesē asei pite, ái céreise re Kirisi yé kó Uléécaa kuwai kémee ró lesé.

¹⁰ Peé uyé-i karí pée Uléécaa pilaařo ke Uléécaa uu Uképípi nkpo ne iláaró iyé kpu. Kuu nkpéni nní iláaró iyé pikópe mí masí, ái céreise re u yé kó Uképípi nfaa ne tiróyu lo.

¹¹ Lē memáá, li kó nkpéni ró láárúle lin kó rikókori ró we re tó ne Uléécaa ye larukuseñe. Urópíima Yeesu Kirisi yee týyesē kai lē wa. Uyee týyesē ke tó ne Uléécaa ari larukuseñe.

Atam ne Kirisi kēcáá nkó

¹² Limecō kai we. Usói use, Atam nnya ke akópe aa ketē kēcáá lomme áá ne nkpo weri. Ke pisoi nnéi apí akópe n wa nnya, nkpo nn pisoi nnéi téj.

¹³ Uléécaa uké kelené Moisi isé ní léseme, akópe ye pée ketē kēcáá welé. Amá ke isé ii pée kahane n léeme nnya, Uléécaa úu pée akópe kēeni.

¹⁴ Mpá ne lē, kai Atam kumúnjé-i n kpísi aí ne Moisi-i turi, nkpo yε pεé wele nn pisoi kóni, m̄pá pinsá Atam mεcɔ rinjɔ ke Uléécaa uu n he rintlóó.

Atam yε pεé usoi ucɔ uyεe n weme kumífiri le.

¹⁵ Amá lē ke Uléécaa uu n he faalaa ái kusa piyε. Usoi usε kuú ne ritiki uú ne he. Uyεe Yeesu Kirisi. Kei kuú ne ulisone pisoi meyā ticiú ne nfanaare.

¹⁶ Uléécaa ihεe faalaa mewai yε ne mempehē ne lē ke usoi usε kóló akópe aa n wa. Akópe ase kóló ke usoi uu wa apí ne u túhaane aí ne u kpi. Amá lē ke Uléécaa uu usoi n he faalaa uakópe kului mewai-maá yεe tíyesε kuu panse asei ute.

¹⁷ In te usoi usε akópe nnyia ke nkpo nn pisoi kecáá ketónε yε, pε ke Uléécaa uu ípeelée n nyíse uu pi pansεse asei pite yé kɔ Yeesu Kirisi njmane nnyia nfáa yε, u ne pε api kesé iyóɔpi tone.

¹⁸ Yare ke usoi usε akópe aa n tíyesε apí ne m̄pá úye túhaane aí ne u kpi mεcɔ ke asei mewai mesε amε tíyesεne Uléécaa uú ne pisoi nnéí pansεse asei pite, api pεe nfáa yεnu.

¹⁹ Asei kecáá, usoi usε kóló yεe pipakare n yε nnyia ke pisoi nnéí api pansε pikópekɔó. Limεcɔ ke usoi usε kóló yεe Uléécaa m pakare nnyia, pisoi meyā api pansεne asei pite.

²⁰ Isé yε leemelε ii tíyesε akópe aa kulúi wai. Amá kei ke akópe aa kulúi n wa, Uléécaa yε kɔ kei pisoi ípeelée nyísele ái ne kétó.

²¹ Yare ke nkpo nn akópe nnyia rínahe n yé nn pisoi kecáá tone, limεcɔ ke nfáa teneciré nní ne Uléécaa ípeelée kuu pisoi n nyíse nnyia rínahe yenune nké pisoi kecáá tone. Urópíima Yeesu Kirisi asei pitiki nnyia kari nfáa teneciré yε.

6

Akópe áa kerócéá rínahe nkma

¹ Lē nnyia, tóké nkpeni re íye? Te tóké nkpeni akópe piwai ne kέyu mahā wipεelée iké pεe meyā wa nέε?

² Ai nkpani lē! Akópe áa kerócéá rínahe má. Iye ke tóo yé kɔ pεé ne akópe kέmee n we?

³ Ani nyu re tóo nní ntónéí Kirisi Yeesu kupénεcɔ kέmee míni n wóle, tó kɔ míni piwolε pε kέmee ne u ripénεle ari kesé kpii?

⁴ Kapi míni ró n wóle, tó ne uyε kapi lē tipénε api kúlesi. Kesé kari lē kpu. Yare kuu kɔ Sáa Uléécaa nnahe nnyia pikpokpɔ kέmee n yisi, limεcɔ ke tóo yé kɔ nkpeni nfáa fale yε.

⁵ Asei kecáá, in te tó ripénε ari unkpo kέmee kesé kpi, tó kɔ limεcɔ pénεne arí n we arí ne umeyise kέmee kesé yisi.

⁶ Tó kɔ nyule re isoi kpure iye-i karí pεe n we kapí ne ripénε api kunapéékɔó kecáá karii, aí wai re akópe isoi iye fi nkpeni kerócéá rínahe nkma, ari kɔ nkpeni akópe ilasi le.

⁷ Li we re usoi nkó yεe nkpo ní masí yε akópe ilasi kέmee lele.

⁸ Tōn m maa re tō ne Kirisi ye ripénéle ari kesē unkpo kémee kpi, tō kō ne kefa tenelenle re tō ne uyē yé kesē nfāa m má.

⁹ Tō nyule re Kirisi yee pikpəkpo kémee n yisi úu kō píkai kpiné, nkpo rín kō nkpení ukecáá rínahe ríka má.

¹⁰ Kuu n kpu nnya, akópe áa kō nkpení ukecáá rínahe ríka má. Nkpo cireñíje kuu kpu. U nkpení nfāa málē un ne Uléécaa mekó-i we.

¹¹ Lē nnya, nōoké nōmenécíre n nyáni re akópe áa nōkenécáá rínahe ríka má. Ani kō nōmenécíre n nyáni re nō Kirisi Yeesu kupénece kémee nfāa málē non ne Uléécaa mekó-i we.

¹² Lē nnya, akópe áa kape kō nkpení nōinépije yee keyáa n kpiné kémee rínahe m má. Ani kape ilikáipi-káipi n tikilē.

¹³ Ani kape nōinépije kelō kenyine kpísi nōké akópe-i n wai. Amá ani nōmenécíre kpísi ani Uléécaa anipe-i wai yare nō kpule ani yisi, ani nōinépije silō kpísi ani Uléécaa he aní ne lisone n wai.

¹⁴ Akópe áa yé nōkenécáá rínahe yē. Li we re isé ii kō nkpení nōkenécáá rínahe ríka má. Amá Uléécaa nfanare mee nōkenécáá rínahe má.

Ari kō nkpení akópe ilasi kémee we

¹⁵ Lē nnya, íye nkpení? Te tō nkpení akópe piwai ne keyu mahā te isé ii kerócaá rínahe má re Uléécaa ipéeléé kémee karí we nnyaa? Ai nkpaní lē!

¹⁶ Ani nyu re non nōmenécíre n kpísi non usoi m pa re nōké ulasi n le non u pakarelē, nō meyikiyiki uyē kani nní m pakarelē pilasi le? Non nōmenécíre n kpísi non akópe-i n tampə ani iliasi n le, nō lē nnya kpi. Non Uléécaa ilasi n le non u m pakarelē, nō pēe lē nnya Uléécaa inipee-i pansē asei pite.

¹⁷ Amá tō Uléécaa pakaré: Nō pēe akópe ilasi lele, nō nkpení kefa kese ne icélaa tikilenle yare kapi nō a n céesi.

¹⁸ Yeesu Kirisi ye akópe ilasi kémee nō léselē ani nkpení pansē non asei ilasi le.

¹⁹ Ne sisopipí meco símisile re áni ye mekees nsímé kō nnya. Nō pēe mekees nōmenécíre kpísile non mékperinkpe ne mewai kópe ilasi kémee wailē. Li tíyesele ani pēe isoi yee ii ne Uléécaa n sá n le. Limeco kani yé kō nōmenécíre kpísi ani leleē n nyam piwai ilasi n le, ai tíyesé ani pēe isoi yee ne Uléécaa n sá n le.

²⁰ Kumúnjé kpe-i kaní pēe akópe ilasi n le, lisone piwai ápi pēe ne nō yé.

²¹ Mewai mē kaní pēe n wapisi ye nkpení isei nō welé. Yo kai nō yóriye? Nkpo-mē kamé ne nō sī.

²² Amá Uléécaa ye nkpení akópe kémee nō léselē uu nō pansesé upilasi. Nákunéláa kpees kei re leleē ne Uléécaa n sá kani nkpení wai non ne kétə-po nfāa teneciré mē.

²³ Akópe kulaa kpēe nkpo, amá lē ke Uléécaa uu ye faalaa n he yee nfāa teneciré kari ye tō ne Urópiima Kirisi Yeesu kupénece kémee n yé.

7

Isé ii usoi yee n kpu kēcáká rínaŋe ríka má

¹ Pinémáreco, no pisoi le pēe isé n nyu. Nō kam ne símisi. No paleile re kumúnjé kpē-i ke usoi uu nfāa m má kémee ke isé ii ukēcáká rínaŋe máa?

² Isé kémee, unósi nkó yee n sóõ úu ncée má u ne ula piké túúnne ula uyē un ne nfāa má. Amá ula un n kpu, isé iyee pēe u ne ula kēcōpe n we ii pēe ko unósi kēcáká rínaŋe máne.

³ Amá in te ula ye nfāa málé unósi uu ne utisi féé sóóni, pi yé u sée re unósi wásánkaí. Amá ula un n kpu, isé yee u ne ula kēcōpe n we ii pēe ukēcáká rínaŋe ríka máne, un pēe uyē-i utisi féé n sóõ, úu uwásánkaí.

⁴ Pinémáreco, limeco kai ko nō kémee we. Isé ii ko nkpeni nōkenécáá rínaŋe ríka má, no pikpōkpō le. Nō ne Kirisi yee kerócaá n kpu ye ripénéle ani kesé kpi. Usói féé yee nkpeni nō te. Uyee kpu Uléécaa uu u yukuse, tōké ne Uléécaa pikei n wai lin kuláa má nnya.

⁵ Asei kēcáká, kumúnjé kpē-i karí pēe kerómúnjé cire ne irósoi n le, isé ye pēe tīyesele tōn akópe káipinkee, an irósoi kémee rō terii tōn pēe ne leleē ye ne nkpo n ka wai.

⁶ Tō nkpeni isé nnaŋe kémee lele. Tō nkpeni leleē pēe ilási rō n tónselē anipe-i lele. Nfāasəne nnaŋe kémee kari nkpeni isoi fale le. Ai nkpeni isé yee pēe mekees kerócaá rínaŋe m má anipe-i.

Isé yee lē kapi ye n sée re akópe rō nyisē

⁷ Lē nnya, tōké nkpeni re íye? Te isé ye akópe le née? Ai nkpani lē. Amá isé yee tīyese kam ne akópe ceri. Likumúnjé re isé insá pēe m maa re: Kapē ye ucō likó káipinkee, ám yé pēe céri yo kapi ye sée re ucō likó pikáipi.

⁸ Tináa tēe tīyesele akópe aa kenémee rínaŋe yenu, nēn pēe mípá yo mpuri kémee picō likó káipinkee. Isé insá n we, akópe ye kpuwaalenle.

⁹ Ne pēe mekees welē ám isé nyu, nēn nfāa má. Kam nkpeni i n céri, iyē ii pēe kenémee rínaŋe yenu, née pēe kpi.

¹⁰ Ai pēe nkpeni wai re isé yee yé pēe nfāa né n he ye ne nkpo kémee né ha.

¹¹ Isé yee tīyese ke akópe aa lē kii mí ma nnya rínaŋe yē aá ne kuyúi né taní aa ko ne né kópu.

¹² Isé ye Uléécaa likó le, lē kii mí ma ye ko Uléécaa kémee léerile, lin asei tikilē lin ko nyam.

¹³ Yare lelee n̄ nyam̄ yε nk̄p̄ni p̄nsel̄ lin n̄ kopu, n̄ee iȳe? Ai nk̄p̄ni l̄! Akópe aké ne m̄eyík̄yiki n̄ nyíse re a m̄esei akópe le, a isé yee n̄ nyam̄ kp̄sile aa p̄nses̄e nk̄p̄, akópe aa p̄ee l̄ k̄e isé ii m̄ ma nnya n̄ we lin nyáni re akópe yε m̄esei likópe le.

Akópe nnaj̄e

¹⁴ Asei kecáá, t̄o nyule re Nfáas̄one m̄ee isé te. Amá inépij̄e m̄ela ke n̄ee t̄ikil̄. Ne we yare pi n̄e kp̄sile apí ne akópe yái.

¹⁵ Likumúnj̄e re ám m̄enéwai cire asei kómei. Am yε fe k̄e yε l̄ kam n̄ la wa, amá l̄ kam n̄ kóh̄ kam yε wa.

¹⁶ In te ám likópe kam n̄ wai piwai la, ne ma am ñmurei re isé yε nyaml̄e.

¹⁷ Li p̄ee nyísele re ái rinécuuu n̄ee l̄ wai, amá akópe nyee k̄enémee n̄ we nyee l̄ wai.

¹⁸ Ne nyule ñmaa re lis̄one ái k̄enémee we, ne la k̄e re m̄enéwee k̄emee, lis̄one piwai yèè rip̄o n̄e wale, amá ám yε p̄ee lipiwai fe.

¹⁹ Am yε lis̄one kam piwai n̄ la wa, amá likópe kám piwai n̄ la kam yε wa.

²⁰ In te l̄ kám n̄ la kam yε wa, li nyíse re ái n̄ee li wai, amá akópe nyee k̄enémee n̄ we yε nyee.

²¹ Ne yε te nní ke isé ii són̄e. I la ik̄e lis̄one wa, amá likópe lin p̄ee mesére kenyále-i we.

²² Li k̄enéfa k̄emee n̄e láárúle re k̄e Uléécaa isé m̄ muúl̄,

²³ amá nen p̄ee ko inépij̄e k̄emee isé féé ic̄o nyáni. Isé iȳe ne iȳee ne k̄enémúnj̄e n̄ sá ii kómeine. I akópe ilasi n̄e simrile in t̄iȳesel̄ nen akópe nyee k̄enémee n̄ we isé t̄ikil̄.

²⁴ Linéco yε íwe wel̄! Wóo yé inépij̄e yee ne nk̄p̄ n̄e n̄ wéési k̄emee n̄e les̄e?

²⁵ Ne Urópiima Yeesu Kirisi ne ritiki am̄ ne Uléécaa p̄oønes̄e!

L̄e nnya, ne k̄enémúnj̄e k̄emee Uléécaa isé ilasi tunle, amá nen p̄ee inépij̄e k̄emee akópe ilasi le.

8

L̄e ke usoi uu yε Uléécaa Nfáas̄one m̄ má un ne we

¹ L̄e nnya nk̄p̄ni, p̄ep̄ee ne Kirisi Yeesu m̄ p̄enel̄ pin ne we ápi má re pik̄e Uléécaa ketahai kuú ne pisoi n̄ túhaanen̄e iwame n̄ wai.

² Asei kecáá, isé yee yε Kirisi Yeesu kupéneco k̄emee Nfáas̄one ne rintíki ii ne nfáa he yε isé yee yε akópe ne rintíki ii ne nk̄p̄ weri k̄emee n̄e l̄es̄e.

³ L̄e ke isé ii piwai m̄ p̄oøne re merówee yε n̄nahe i paas̄e nnya ke Uléécaa ricuruu uu wa. Uk̄e ne akópe nyee pisoi isoi k̄emee n̄ we an pi nyikil̄ n̄ feriȳe nnya kuu Ukepipi tumme ne isoipin̄e yare pik̄op̄ek̄o m̄ec̄o. Kenkp̄o m̄ee l̄ ke akópe aá ne n̄nahe m̄ má cire ne a rinyiki.

⁴Lē nnya kari yé nkpení fe ari isoi n le yare ke isé ii m pise. Ari nkpení merówee cire tikilē tōn ne isoi le, amá tō nkpení irósoi lele yare ke Nfáasōne nn m pise.

⁵Asei kecáá, mpí pée pimeewee cire n tikilē pin ne isoi le ye lē kapi n la kemúnjé wailé, amá mpí pée piisoi n le yare ke Nfáasōne nn m pise ye Nfáasōne kemúnjé wailé.

⁶Usoi mewee cire pitiki uké ne isoi n le yéè ne nkpo kémee u hale. Amá isoi piluke yare ke Nfáasōne nn m pise yéè ne nfáa ne nkijniye kale.

⁷Usoi mewee cire isoi piluke yéè tíyesele uu wai Uléécaa ulaarə. Méwee mē áme ye Uléécaa pakare, ticuruu áme yé fe meké lē wa.

⁸Ai céreise re pepes pimeewee cire ilasi n tū pin ne isoi le ápi yé fe piké lelees ne Uléécaa n sá wa.

⁹Amá ná áni kō nkpení nóménéwee cire ilasi tū nōn ne isoi le, amá lelees ne Nfáasōne n sá kani tikilē, in te asei kecáá, Uléécaa Nfaasōne ye nókenémee wele. Unyiné unsá Kirisi Nfaasōne m má, ái Kirisi yee u te.

¹⁰Kirisi un nókenémee n we, asei kecáá, nóinépiye ye kō ne akópe nnya nkpo kémee wele, amá kē Uléécaa uu nō m pansesee asei pite nnya, Unfaasōne ye nfáa nō hele.

¹¹In te uyee pikpokpo kémee Yeesu n yukuse Nfaasōne ye nókenémee we, uyee pikpokpo kémee Kirisi Yeesu n yukuse yé kō tíyese nóinépiye yee ne nkpo n sá ii Unfaasōne mée nókenémee n we nnya nfáa m má.

¹²Lē nnya pimárecə, tō nkpení riwóme málə, amá ái pée merówee karí ne riwóme má kari yé ne irópiye mela n wai.

¹³Nōn nóménéla n tikilē nōn ne nóninésoi n le, nō kpínine. Amá in te nō Uléécaa Nfaasōne tíye nn nókenémee pikei wai nn nóinépiye mewai kopu, nō nfáa wa.

¹⁴Pē nnéi ke Uléécaa Nfaasōne nn n séni ye Uléécaa sipipi le.

¹⁵Ai nfáa mée nō m pansesee pilási pée iwame ne n tū kaní yosí, amá Nfáasōne mée nō n kpísi nn waise Uléécaa sipipi kaní yosí. Mmē mée ye tíyese kari ye ricáái ari Uléécaa séi re “Apa”, “Sáa”!

¹⁶Uléécaa Nfaasōne ricuruu ye tirócúruu símisile re tō Uléécaa sipipi le.

¹⁷Tōn Uléécaa sipipi, tō kō masí lē kuú ne ró m mē te. Tō ne Kirisi tō kesé Uléécaa likó te. Tōn Kirisi iwé kesé n li, tō ne Kirisi yé ha kesé umeyoo pi kémee n we.

Meyoo pi mée kepiré n weme

¹⁸Ne nyáni re íwe nnyí kémee kari neni nní n we ne masí kepiré meyoo pi ke Uléécaa uu n̄ lesene uké ró nyíse áme n̄ka kémee kumúnjise n we.

¹⁹Mpá yo ke Uléécaa uu n wa ye meyíkíyiki ménle, ne kefa kesé Uléécaa uké usipipi lesé uké nyíse.

20 Mpá yo ke Uléécaa uu n wa ye panselē líwookəó. Ai re liricuruu mela kémee kaí ne lě wa, amá Uléécaa yee lě ne nínaŋe li wai. U lě wale un ne tálē te:

21 Ulikó kuu n wa yé kam ai nínaŋe mée li n caai ai ilási kémee li n tonselē anipe-i lelu, ai pée ne liripəo n we lin kō Uléécaa sipipi mēyəɔpi kémee we.

22 Tō kō pée nyule re mǐpá yo ke Uléécaa uu n wa ye hái ne neni-mē ñmṓpūlenle, lin íwe le yare ke memárenlō ame ye unósi n kēheni.

23 Amá ái pée lě ñmane. Tō ne kō ñmṓpūlenle tōn ne mēyikiyiki mē te tō mpí ke Uléécaa uu nní Unfaa n laanse, uké mesei ró yosí yare usipipi uu kō nínaŋe mée mēkēe-me ró n caai anipe-i ró lesé.

24 Amá tō tálēnle tōn mē. Pitá pē kémee ñmane ke Uléécaa uu tiróyu lō. Usoi un lě kuu n tálē un mē n nyáni, ápi ye pée re u ne tálēnle. Usoi yé fe uu lě kuu n nyáni maa re u kō tálēnle u mēe?

25 Amá in lě kári n nyáni kari tálē, to ye li m ménle ne ikari.

26 Limēcō ke Nfáasəne pāo ye kō ró lě te ári páápú nnyā. Asei kēcáá, ári piyómeyáhaa kémee lě kari yéé n we nyu. Amá Nfáasəne ricuruu yee kerócaá Uléécaa yáasile nní ne iñmōpi yee ii nnjō ne kúmaa ní we kerócaá u téni.

27 Kei ke Uléécaa yee mǐpá úye kefa n nyu uu ye ne lě ke Nfáasəne nn ní la nké m pise ceri. Nfáasəne yèè Uléécaa pikó kēcáá yáasile ái ne umela sá.

28 Tō kō nyule re mǐpá yo yèè pēpēs Uléécaa ní la ne lisəne kale. Lipite pée nní pē kuu lě kuu piwai ní la nnyā n sée.

29 Uléécaa ye tíyesele re pē nnéí kuu mēkēe-me n céri uu kō mēkēe-me pi wéé piké Ukepipi mēcō n we, Ukepipi kē kéké pée pimáreco kulúi kémee kefóí kuu m mári.

30 Pē nnéí ke Uléécaa uu mēkēe-me n yekei re piké lě n we, u kō lipite pē séele, pē kuu n sée, u kō pi panseselē asei pite, pē kuu m pansesē asei pite, u kō ríyu pi waiselē.

Uléécaa nla ye piyelē

31 Tō nkpení mmú kémee re íye? Uléécaa un kerócaá n kpálē, wóo yé pēé ne ró kējene?

32 Ukepipi cire kúu kaŋne re áke kapē íwe li, amá u ke kpísile uú ne ntónéí akópe nnyā nyáonse, íye kai yé pée wa úu yé ne uipeeelē kē nnyā mǐpá yo ró mī pa?

33 Wóo yé fe uu ne pē ke Uléécaa uu n wéé túhaane? Liute úu we. Likumúnjé re Uléécaa yee ye usoi pansesē asei ute.

34 Wóo yé fe uu akópe pi pa? Liute úu we. Likumúnjé re Kirisi Yeesu yee kpu, ái kō kei ne ripá, amá u nkpo kémee yisile, Uléécaa kuluke-luke-mē kuu kényukəótone-i tū un kerócaá u welu!

³⁵ Yoo yé fe ai Kirisi yee ró n̄ la anipe-i ró lese? Iwe píima n̄eé mpáocaaai n̄eé piwéékuse n̄eé nkú n̄eé mpári n̄eé nkpo piloró n̄eé nkpo ricuruu ñmaa?

³⁶ Lē kai nní Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te:
Pó nnya kari mesére nkpo lorolē

pin tó nyáni yare isáñ kapí ne kesareyái-i pikópe n̄ tosu.

³⁷ Amá to lē nnéí kémee uyee nní ró n̄ la nnya feriyel ái ne kétō.

³⁸ Ne meyíkíyiki nyule re líka ái yé fe liké n̄la mmé kémee ró lese. Ai nkpo, ái kō nfáa, ái kō piléécaatumé, ái kō liféé linyine lee n̄nahe m má, ái kō nfáani likó n̄eé masí kepire likó,

³⁹ ái kō kecáá likó líka, ái kō leleé metene n̄ we. Líka mpuri ái we. Urópíima Kirisi Yeesu nnya ke Uléécaa uu ró nyíse re u ró lale. Lē nnya, líka mpuri ke Uléécaa uu n̄ wa, áli we lee yé n̄ fe ai Uléécaa nla kuu ró n̄ nyíse kémee ró lese.

9

Isirayeeeli pikó ne Uléécaa rinøo kuu n̄ yekei nk̄

¹ Lē kam nní mí maane ye nsímései le. Ne Kirisi ukó le, ám kiraase. Uléécaa Nfaasone ye tíyeselé am céru re asei ye nyé.

² Asei ye nyé re tinépóo ye meyánsei caailenle nén kō mesére kénéfa-i ne íwe pansente.

³ Né pée Uléécaa pise re uké anóo né wa tó ne Kirisi táké túúnne liké pinémárecó, tó ne pē kapi mpuri nse-i m mári yoriye.

⁴ Pi Isirayeeeli pikó le ke Uléécaa uu m̄ pansese upikó, pin umeyøapi kémee we. Pē kuú ne nkómeine sée uu isé pi pa, uu kō pi céési lē kapi yé uinyðonse n̄ wa, uu rinøo pi yekei.

⁵ Uléécaa ye hái pée mekeemé pipikpure wéele. Kirisi ricuruu ye ukepire ukó le, ton kei kapi keté nké kecáá u m̄ mári m̄ paine. Kirisi uyee pée kō m̄pá yo fe. Uyee Uléécaa yee m̄pá píyei ipakare n̄ te. Amí!

⁶ Ai we re usoi uké musí re Uléécaa rinøo ári nkpéni n̄nahe nk̄a má. Ai re Isirayeeeli pikó nnéí pée Isirayeeeli pikó yíkíyiki.

⁷ Limeco, ái re Apiraham kumare pikó nnéí pée Apiraham sipipi yíkíyiki. Uléécaa ye Apiraham maa re:

Isaaki kémee kaa sipírē yenuné api ye ripónyiri si séi.

⁸ Lē nnya, ái Apiraham sipipi nnéí seé Uléécaa sipipi. Uléécaa ye maa re usipipi yíkíyiki seé nní sē kapi Urinøo kuu n̄ yekei kecáá mí mári.

⁹ Asei kecáá, tinøo tée n̄ yisunu ye ntí:

Ké ne kelaane nní ic̄ m̄ pée me, Sara un kewántisi má.

¹⁰ Ai ne kei ñmane ripá. Limeco kai kō Repeka piñmáne keté kémee we. Urósáayaha Isaaki yee pée piketé usaa.

¹¹⁻¹³ Uu pée kahane pi m̄ mari, ápi pée kō kahane lisøne n̄eé likópe n̄ wa. Mpá ne lē, Uléécaa ye pée Repeka maa re: Uwéése yé panse uwā ulasi yare kai n̄ wólaalē te: "Yakupu ipuri kamí la,

am Esau ikó yúlu." Uléécaa kemúnjé keké ne n wa nnyá kai lë wa. Ai kesoipipi mewai kuu paílē un ne wéékeε, amá uricuruu kemúnjé kémee kai léeri kuu ye ne usoi wéε.

¹⁴ Lë nnyá, tó nkpéni maa re íye? Te Uléécaa úu asei ute née? Ai nkpáni lë.

¹⁵ U pεε Moisi maa re: Nen úye n la kέ íwε tέ, ne ye liute íwε ténlε, nen kó úye n la kέ ne kεfa fénne, ne ye liute ne kεfa fénnele.

¹⁶ Lë nnyá, ái usoi mela kémee léeri, ái kó usoi nñmáópú kémee léeri, amá Uléécaa yεε ye usoi íwε n tέ ñmane kóló kémee kai léeri.

¹⁷ Lë ke Uléécaa uu Esipiti Uyøopi maa re: Ne pó lésemelε re kέ ne pó ritiki kέ ne nnénaŋε nyíse rinényíri tiké ne ketē nnéi rinkóónú nnyá.

¹⁸ Lë nnyá, Uléécaa un úye n la uké íwε tέ, u ye liute íwε ténlε, un kó úye rikiŋ n la uké tákase, u ye liute rikiŋ tákasele.

Uléécaa kuwɔi ne upiwetu

¹⁹ In n la unyine yé fe uu né pise re: In leε ni, yo nnyá kε Uléécaa uu ye pεé ne pisoi cési? Wóo yé mpíi fe uké umela kesi?

²⁰ Pó kesoipipi, pɔo úye pɔoké ne Uléécaa n kέjene? Ketúhu yé fe ake umóme pise re yo nnyá kaa nní né mǎo?

²¹ Utúhumomε ye ncée mále uké ne lë kuu n la metipiperé wa. U yé fe uu mepéré mesε mě kpísi uú ne ketúhu məm, api ye ne líyukóó ke wai, uu kɔ kεcɔ məm, api ye kē ne likpárákóó wai.

²² Uléécaa ye pεε lale uké ukuwɔi ne unnaŋε pinyinε kémee nyíse. Pεpεe sitúhu sě kapi ye ne likpárákóó n wa. Amá mípá ne lë, uu umecire tini uu pεpεe pεé ne nkpa n sá m mūlē un tikinj tápaalē.

²³ U kɔ pεé lale uké picɔ kémee nyíse re umeyøopi áme kumúnjé má. Pë kuu íwε tέ. Pεpεe sitúhu sě kapi ye ne líyukóó n wa. Pë kuu kɔ mekεe-mε wéε re piké umeyøopi kémee n we.

²⁴ Leleε nní tó mpí kuu nní n sée. Ai kɔ Pisuifi ñmane, amá ne mpuri sane pikó kuu sée.

²⁵ Lë ke Uléécaa uu Osee ritelé kémee maa re:
Mpuri mmε mεe nípεe nnékó kam sónti kέ sée re nnépuri.
Mpuri mmě isoi kám ye pεe ní la kam sónti kέ sée re nnépuri lala píima.

²⁶ Pë kam ye pεe mí maa re:

Ani pinékó, kam sónti kέ sée re Uléécaa yεε nfáa n te sipipi.

²⁷ Antepu Esayi pɔ ne kɔ Isirayεeli pikó kεcáá nsímé maa re:
Mpá Isirayεeli sipipi siké kam siké kuluí n we yare mínimaa ritime nnyenε, pisoi nkáripi nnyinε ñmane riyu ke Uléécaa uu ləlune.

²⁸ Upíima ye rinóo tέ kuu n yekei wainε ne kέto-pɔ, ketē kεcáá ái nkpáni séséné.

²⁹ Lë ke Esayi uu mεkεe-mε wɔi re:

Uléécaa, kētē ne keyóme ute unsá pēe ntópuri kēmee pinyine n tīye,
tó pēe pansele yare Sotəm pikó,
Koməɔri pikó kari yé pēe ne menyine n we.

Isirayeeeli ne nfatene nsímé

³⁰ Lē nnya, tó nkpení maa re íye? Te mpuri sané pikó pēe ápi n wéesi piké panse asei pite ye kəfa kapí ne u n tene nnya panse asei pite.

³¹ Isirayeeeli pikó pēe n ñmṓpúlē piké isé ritiki piké ne panse asei pite pōo pēe meninjé lólu, ápi lē kapí pēe n la yē.

³² Iye kai pēe lē wa? Ápi wéesi re piké ne Uléécaa kəfa tene. Amá pi pēe lale piké piricuruu liwaiwai nnya panse asei pite Uléécaa inipée-i. Kei kapi pēe ne “ripare tēe ye pisoi n lóise rikpōu.”

³³ Tipare tē nsímé mée Nléécaasimé ritelé kēmee wólaalē te:
No yēe, ne Siyɔɔ kētē-pō ripare yekeile
tēe ye pisoi rinkpōuse
ne kuparecajaā kpeē ye pisoi n lóise.
Amá nkó yee ripare tē ne kəfa n tene
úu isei meluke má.

10

¹ Pimárecɔ, kēnēfa nnéí mela ne lē kam Uléécaa n welu yee re uké nnépuri pikó riyu lo.

² Né fe am asei kecáá maa re pi meykíyiki Uléécaa pikéi kēmee ñmṓpúlenle. Amá menyuwé ye pēe pi párlílenle.

³ Ápi ceri lē ke Uléécaa uu ye n tīyesé usoi uú ne panse asei ute, api pēe piicee cire n wéesi piké ne panse asei pite, api pēe lē ke Uléécaa uu ye usoi m pansesé asei ute pitiki yulu.

⁴ Kirisi ye isé nnaŋe paasele re Uléécaa uké pē nnéí pēe ne kəfa u n tenele pansesé asei pite uinipée-i.

Nkó yee Uptima ne kəfa n tenele tiyu kē Uléécaa uu ye lo

⁵ Nsímé mmē ke Moisi uu lē ke usoi uu ye isé rintíki uu ne panse asei ute kecáá n wói ye mmú re:

Usoi nkó yee isé kecáá n sónē ye isé iyē nnya nfáa yē.

⁶ Amá lē ke Uléécaa uu ye usoi nfatene nnya m pansesé asei ute nkó ye mmú re: Kapé mepócíre m písei re wóo yé keyómeCAA ritaá? Li nkpaní yare pō lē teele re wóo yé ha Kirisi súísemé.

⁷ Néé kapé ko mepócíre m písei re: Wóo yé nkpo kuhore kēmee súípo? Li nkpaní yare pō lē teele re wóo yé fe uu pikpəkpə kēmee Kirisi leséri.

⁸ Li mpíi Nléécaasimé kēmee wólaalē te íye? Li wólaalē te: Kepómee ne mpónóo-i ne kepófa-i ke Nléécaasimé nñ we. Nfatene nsímé mmē kari n yóólē ye mmē.

⁹ Pən ne mpónóo pisoi keyu-i n símisi re Yeesu yee Upíima, pən kə kepófa-i ne kefa n tenelē te Uléécaa yε pikpəkpo kémee u yukuse, Uléécaa yé ripóyu lo.

¹⁰ Lē nnya, usoi un ukəfa-i ne Uléécaa kefa n tenelē kuu yε Uléécaa inipεε-i panse asei ute, un n ȳmurei uu háa, Yeesu uu uriyu ləlu.

¹¹ Uléécaa Nsímé ritelé yε maa re:

Nkó yee ne kefa u n tenelē, úu isei meluke má.

¹² Líka ái asei kecáá Usuifi ne mpuri sane ukó kecəpe kóólelē. Upíima use ke pinnéi api má. Pə nnéi pεe urinyiri n sélei kuu yε ulikó meyā he.

¹³ Li kə Nléécaasimé kémee wólaalē te:

Upíima yèè nkó yee urinyiri n sélei riyu ləle.

¹⁴ Amá íye kapi yé urinyiri sée, pinsá ne kefa u n tenelē? Iye kapi yé kə pεe uyé kecáá nsímé kapi píkai n kómaalē ne kefa tene? Iye kapi yé kə ukecáá nsímé kō, unyine unsá unsímé rin-yóó?

¹⁵ Iye ke pisoi api yé nsímé riyóó, pinsá pinyine n tumme re piké riyóó? Lē kapi Nléécaasimé kémee wólaalē te: A tíyε pepεe nsímé n yóólē nsē yε pinyánei nyamí kpa.

¹⁶ Amá pε kapi rin-yóó ápi pinnéi Nsímé Kecire mmē ȳmurei. Esayi yε uritelé-i wói re: Upíima, wóo nkpáni mmē kari rin-yóó kutu ricó?

¹⁷ Lē nnya, nsímé ke usoi uu yε n kō mεe yε tíyεse uú ne kefa tene. Nsímé ke usoi uu yε n kō mεe nní Kirisi nsímé kapi n yóólē.

¹⁸ Ne pise re: Yare ápi pεe nsímé mmē kō, néé íye? Pi n konle! Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:
Pimetē ye m̄pá yei tule.

Pirinóo ari pisoi hái ketē ketə-pə tulu.

¹⁹ Ne re kē kə pise re: Isirayeeeli pikó ápi mmē kō, néé íye? Moisi yε likecáá rinóo pεse re: Uléécaa yε maa re:

Né tíyεse nókenéfa aké ne mpuri nnyine pikó pεe ápi kuséi ní we re nsoipuri tóósi. Né kə tíyεse aní ne mpuri nnyine pikó pεe ápi mesəha méka m má wóósi.

²⁰ Esayi ricuruu uu ikari wai uu yóó re: Uléécaa yε maa re:

Pepεe ápi pεe né n wéési pεe né yé,

pεpεe ápi líka né m pisei kam menécíre nyíse.

²¹ Amá u Isirayeeeli pikó nkó maa re:

Keyáa ne keriyu kam sásikεe re kē tó ne mpuri pakareciré mεe nnékó n késu kecəpe nyóónsε.

11

Uléécaa úu Isirayeeeli pikó fóm

¹ Lē kam pise re: Uléécaa yε umpuri fómlε néé? Ai yé lē! Tinécúruu yε kə Isirayeeeli ukó le. Ne Apiraham kepirē le nen kə Penyamee mpuri ukó.

² Uléécaa úu umpuri kuu hái mēkēe-mē n wéé fóm. Nō Uléécaa Nsímé ritelé kelō kē léise, néé yo? Kei ke antepu Elii uú ne Isirayeeeli pikó ne n wáosi uú ne Uléécaa téni.

³ U kei maa re: Upíima, pi antepuyé pée ne mpónóo n símisi kónle api sipónyóónsenhúú foresi. Menécíre kóló kai tíye, pin kó la piké né kpu.

⁴ Te íye ke Uléécaa uu rinóo u pese? U u pese re: Ne pisoi ákotokú aseei menécíre yekeilenle pée ápi pikai Paali * anui n wúlalé.

⁵ Limecó ke Uléécaa uu kó nfáani keté nké-i pisoi nkáripi ne uipeeelée wéé un umecire yekeilé.

⁶ Lé nnya, nfanare ke Uléécaa uú ne pi wéé, ái re pimewai sōne nnya. Insá lē, Uléécaa ipreeelée íi yé pée ipreeelée yíkíyiki. [In kó re pimewai sōne nnya, ái pée ipreeelée kuu pi nyíse. Mewai sōne ihéé íi ipreeelée ihéé kapi ye usoi n he.]

⁷ Lé nnya, íye nkpení? Tó maa re Isirayeeeli pikó ápi lē kapi n wéesi yé. Amá pē ke Uléécaa uu pikécópe n wéé ñmane pée li yé ai pitóroo atu tápisi.

⁸ Li Nléécaasimé kémee wólaalé te:

Uléécaa ye pimesohó rikipile, uu piinipée yarii ápi ye pée yé, uu kó piatu tápisi ápi ye pée kó hái ne neni-mé.

⁹ Tafiti pō ne kó maa re:

Pianyá iluké iké pi panse ripine ne kei kai yé pi n tíliké kelolé-mé ne pi ha piké pée pimewai kulaa yé.

¹⁰ Piinipée iké nyílinu ápi kapé ye yé.

A tíyesé piké mesére ritíri n kpumímílē.

¹¹ Ne pise re: Lé nnya, Isirayeeeli pikó ye loole ái nkpaní pikai kuyise wee? Ai nkpaní lē! Amá pikelolé ye tíyesele Uléécaa uu mpuri sane pikó riyu lalu re pikéfa kéké tóosi nnya.

¹² Pikelolé ye tíyesele keté nnéí ake Uléécaa likó yénu, pikupakareciréaku tíyesé mpuri sane pikó api Uléécaa likó yénu. Lé nnya, Isirayeeeli pikó nnéí pin nkpení Yeesu Kirisi rintiki, Uléécaa likó yé pée kumúñé m máa?

Mpuri sane pikó riyu melale nsímé

¹³ Nō mpuri sane pikó kam nkpení ne máne. Néé Kirisi utume yee mpuri sane pikó kecópe n keisi. Kai nní lē, li né láárúle re pikéi pée anénípē-i we nén pi wai.

¹⁴ In n la, li yé tíyesé am nnépuri pikó kufatoi yukuse ái ne pikécópe pinyine ayu lalu.

¹⁵ Uléécaa ye Isirayeeeli pikó iluké ritelé uu pée u ne isoipuri tóroo pikó kecópe nsímé nyóónsé. Un nkpení kó piketone-i pi m

---

* **11:4** Paali ye pée piléé píima pinyine le.

peseþo, íye kai yé pée n we? Li yé nkpáni yare ke usoi uu ye n kpu uu pëeri!

¹⁶ Pin iluke n wa api ifoi wéé api Uléécaa he, li nyísele re Uléécaa yee itórwo nnéi te. Pin kuléé kunyiné inínjí n kpísi pin Uléécaa n he, li nyíse re Uléécaa yee ku te ne kuilesse-po.

¹⁷ Pisuifi ye wele yare Olifyee kuléé kapi n támisi, Uléécaa uu kuilesse inyiné kérii uu iripohó kpékpeé méwoo n le ilesé meelú. Pó nká, pðo nní mpuri sané uká, po wele yare Olifyee kuléé kpëe méwoo n le ilesé. Pi pðo kpísile api mémeeelú pðo meelúse, pøn nkpéni kuléé kapi n támisi inínjí meni níru.

¹⁸ Lë nnyia, kape ilésé iyë kapi n kérii n nyáni re ii këpóyu-i líka tu. Pøn mepócíre n taáselë, a n nyu re ái pðo nnínjí topori, amá nnínjí mëe pðo topori.

¹⁹ Pó maa re: Pi ilésé iyë kériile piké ne iripohó né rimeelúse nnyia.

²⁰ Asei ñmaa ye nyé! Pi i kériile re ii nfatene má nnyia, amá mpófatene nnyia ke pðo we. Kape mepócíre n taáselë, amá iwame iké pðo n we.

²¹ Pisuifi pëe Olifyee kuléé kapi n támisi ilesé, mìpá ne lë Uléécaa úu pi kañne. Pðo nní nlésé kapi rimímeelú, kape n nyu re pðo kuu yé kañne.

²² Lë nnyia, a Uléécaa nfanare ripaí aa un-yupape paí. U ne pëpëe këpire u riñta kéyu páápúle, uu kutu pi pasa uu pðo nñare wai. Lë nnyia, li pise re pøké unnare ncee n tikilë. Insá lë, u yé kó pðo tiké yare kapi ye nlésé rinké mëcø.

²³ Limecø, pðo pin nfatene n yë, u yé kó pímeelú pi pëse. Uléécaa ye nñanæ málë uké ne pímeelú pi pëse.

²⁴ Lë nnyia, pðo nkó pðo áa nní Usuifi, po we yare Olifyee kuléé kpëe méwoo n le nlesé. Pi nlésé mmë tikéle api kpë kapi n támisi këcáá tóresi, ái kó pëe re po kpë nlesé yíkíyiki le. In te Uléécaa yé lë wa, íye kúu yé pëe Pisuifi pëe ní we yare kuléé kapi n támisi ilesé kapi n kérii isitone-i i pëse?

Uléécaa yé Isirayeeли pikó nnéi riyu ló

²⁵ Lë nnyia pimárecø, ne la ké nò símisi áni kape ne lelee nní m pékaalë këcáá m palei, áni kape kó ne nóménécíre n nyáni yare nò pisohø le nnyia. Isirayeeли pikó kunai kémee, pinyiné yé pikóme n yulaalenle Uléécaa uu ha ne ipuri sané nnéi pisoi umpuri këcáá pikpápo n tene.

²⁶ Uléécaa uu pëe Isirayeeли pikó nnéi riyu lólu yare kai Nléécaasimé kémee n wólaalë te:

Siyoo-po ke Uyulale uu léerine.

U yé tíyëse Yakupu kumare pikó api këpire pítø u yá.

²⁷ Nkómeine mëe tó ne pðo këcöpe n wene ye mmë kumúnjé kpe-i kam piakópe pi n sáreine.

²⁸ Pi Nsímé Kecire yele apí pee panse Uléécaa pilaro, ai tó wáánáse. Amá ke Uléécaa uu nní pee pipisaayaha n wée nnya, u pi lale hái ne nkpéni-mé.

²⁹ Uléécaa úu ye lē kuu usoi ne nfanare n he yosí, úu ye kó pë kuu n wée kécáá kemúñé conse.

³⁰ Nō ne kó pee Uléécaa pipakare yele. Amá ke pë apí pee kó nní kupakareciré m má nnya, Uléécaa uu nkpéni nō íwe téni.

³¹ Limecō ke pë ápi kó nkpéni Uléécaa pakarelē te uké nō íwe té nnya. Amá u yé kó nkpéni pë nóménécō íwe té.

³² Uléécaa ye sisoipipi nnéí kupakareciré kémee yálenle re u la uké sinnéí íwe té nnya.

Uléécaa yee ipakare te

³³ A tíye Uléécaa memá ye piyé kpa. Umewéésesaho ne umenyuwe ye címúle áme kutepine we! Wóo yé fe uké uketahai kuu rinkéné ceri? Wóo yé fe uké ukemúñé kuu n wai asei kó?

³⁴ Li Nléécaasimé kémee wólaalē te:
Wóo Upiima kemúñé nyu?

Wóo yé re u yé fe uu mesaho u kpa?

³⁵ Wóo mefoí linyine u heelē liké ne n we re u yé liute pihée ceei?

³⁶ Ukemeé ke mپá yo ai léeri. Uyee tíyesé ke mپá yo aí we. Umeká kémee ke mپá yo ai kó we. Uléécaa yee mپá píyei-pó ipakare te. Amí!

12

Isoi falé piluke Uléécaa pikei kémee

¹ Pimárecō, lē ke Uléécaa uu nní íwe ró n té nnya, ne nō njmóópúselenle re ani nóménéciré kpísi ani u he yare inyóónsesee kecire. Inyóónse iyé iké n kpáiilē in kó ne u sá. Lé kani yé u yáasi ai asei m má.

² Ani kapé keté nté pisoi mewai n tikilé. Amá ani tíyesé Uléécaa uké mesaho fale nō he meké nō conse. Kei kani yé pée ne Uléécaa mela ceri. Nō lisone ne lelee ye u n larisi ne lelee n nyamí ne kétó-pó ceri.

³ Kefá ke Uléécaa uu ne né n fénne nnya, ne la ké nónnnénéí maa re úka úu kapé ye umecire n taáselē liké tósi, ái kó pee asei má. Amá ani ye kemúñé wa keké ne n sá. Uléécaa ye mپá úye nfatene ne kumúñé kunyine hele. Mpá úye uké ne uképá m pálē.

⁴ Ipijé isé ke usoi uu má, iyé in ilése kulúi má, ilése iyé in pikei pikó pikó wai.

⁵ Limecō mپá kari nní kuluí n we, to wale ipijé isé tó ne Kirisi kupénece kémee, tan ntónéí mulleinelē yare ke usoi ipijé ilése ii nní m mulleinelē mécō.

⁶ Amá mپá úye ne ulikó ye ni ke Uléécaa uu ne nfanare u n he. Li pise re mپá úye uké ihée iyé kuu n yosí ne pikei nísone

wa. Uléécaa un úye n he re uké antepu pikei n wai, liute uké ye
Uléécaa rinyiri ne símisi uu lipikei ne unfatene nnéí n wai.

⁷ Uléécaa un úye n he re uké picō lē, uké ye upikei n wai lin
ne pisoi léni. Uléécaa un úye n he re uké n céési, li pise re uké n
céési.

⁸ Uyē kuu n he re uké ye picō ikari rikpáse, uké picō ikari n
kpariise. Uyē kuu n he re uké kefa n láárú, uké ye ne nfanare hē.
Nkó yee iwéése n tū uké nísone upikei n wai. Nkó yee píwékaó n
léni póoké ye pi lē ne mpáonare.

⁹ Nla rín kapē kecáá kecáá nkó. Ani mewai kópe n kóho. Ani
lisone piwai ne kényu m mahani.

¹⁰ Ani n lakaane yare ke pimáreco api ye n lákaane mēco. Mpá
úye uké ye uucō pakare uu ye ríyu u waisē.

¹¹ Ani kekei-i n tolú, áni kapē sikā m má. Ani n nymóópúlē nōn
kefa kesé ne Upiima pikei wai.

¹² Nórinépóo riké lē kani n tálē nōn mē nnyia n láárú. Ani
lelee nō n wéékuselē ne n niñú. Ani piyómeyáhaa ne kényu m
mahanlē.

¹³ Ani ye Uléécaa pikó pees ncón kémee ní we lē. Ani kapē ye
pisáneyoó ne sikā wa.

¹⁴ Ani ye pepes nō n wéékuselē tinóo sōne ritikise. Ani ye pisoi
rinóo sōne ritikise, áni kapē ye úka anóo wa.

¹⁵ Píye pin mpáonare kémee n we, nō ne pē ani kesé mpáonare-
i n we, píye pin n téni, nō ne pē ani kesé tē.

¹⁶ Nō ne nōpinéco ani nfasimé m pénelē. Ani kapē limáa-maa
ne líyukoo nōmenécire m músu. Amá ani ye lē ke úka úu ne
kutu n cólē kuwéé-mē nōkenémúnjé pesé. Ani kapē nōmenécire
n nyáni re nō mewéésesohó málē.

¹⁷ Ani kapē ye unyine mewai kópe ne mewai kópe héele. Ani
rinymóópú ani ye mípá úye kenyu-i lisone wai.

¹⁸ Lin yo kuwai n we, in te nōkenémee kai yé léeme nō ne mípá
úye nöké ne n láárún, ani li wa.

¹⁹ Pinésáne lala kecire, áni kapē ye mewai kópe ke pisoi api nō
n wa nōrinécúruu pi héele, amá ani ye riya Uléécaa ricuruu uké
ukuwóo pi nyíse. Li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te Upiima
ye maa rē:

Néé ye usoi mewai kópe u héele. Néé ye mípá úye mewai u ceei.
²⁰ Li kō wólaalē te:

Nkú nn upóláarō n we, a u he uké li,

nníré nn u n we, a u he uké n ntí.

Pən ye lē n wa, anakale weé kaa lē uriyu kecáá kōonu.

²¹ Kapē tíye mewai kópe mēké pō feriyé, amá póoké lisone n
wai áá ne mewai kópe feriyé.

13

Li pise re tōkē kuyu piwéése m pakarelē

¹ Li pise re m̄pá úye uké ye kuyu piwéése pakare. Iwéése íka ii we yee ii Uléécaa kémee n léeri. Uléécaa yee piwéése mpí nnéi p̄ee nní ii we tonsente.

² Lē nnya, nkó yee kuyu piwéése pipakare n yúlu ye lē ke Uléécaa uu ii la pipakare yulule. Mpí p̄ee lē pipakare n yúlu ye pimecire nsímé wéésile re Uléécaa uké ne pi túhaane.

³ Usoi un lisone n wai, ái we re uké kuyu piwéése kewuu n túuni. Amá p̄ep̄ee mewai kópe n wai kai pise re piké kuyu piwéése kewuu n túuni. Nénte áa la p̄oké kuyu piwéése kewuu n túuni? In lē, a lisone n wai, p̄o yé kapi yé p̄o m pakare.

⁴ Uléécaa pikei kémee kapi lē we piké ne p̄o n léni liké ne p̄o s̄onesi nnya. Amá p̄on mewai kópe n wai, k̄ep̄owuu keké n túuni. Ai méwoo kapi atéhe mūlē piké ye usoi kutu ripasa. Uléécaa pikei kémee kapí we nnya kapi ye ne uwaikópekoó túhaane api kutu u pasa uké yé te Uléécaa ye ne u wóosile.

⁵ Lē nnya, li pise re m̄pá úye uké kuyu piwéése m pakarelē. Ai kutu pipasa nnya kani yé pi m pakarelē. Amá li pise re noké pi m pakarelē te lē kai ne nōsinéfa-i nō sá re noké wa nnya.

⁶ Lē nnya kani k̄o nní lampoo hééle. Uléécaa yee kuyu piwéése tonse re piké lē n wai piké ne upikei kémee n we.

⁷ Ani ye m̄pá úye lē kaní ne riwóme u m má u hééle. Ani ye ulampoooyoo lampoo hééle, ani itohō uyee itohō n yōsu hééle. Ani ye uyē kai m pise re noké n wuru wuri, ani k̄o uyē kai m pise re noké ríyu waisē, ríyu waisē.

Usoi ne uc̄o kec̄ope nla

⁸ Ani kape ye úka ne riwóme m má, insá nla riwome kani yé nōmenécopecire n lukaane. Nkó yee pic̄o ii la ye Uléécaa isé ritikile ne iketo-po.

⁹ Isé yee m̄ ma a re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape ye yáai, [kape ye uc̄o kec̄áá nnówme wa] kape ye uc̄o likó káipi, ne isé ic̄o nnéi ye isé nnyí kémee pénelenle re: A upóco n la yare kaa ripócuruu ii la.

¹⁰ Nla ii yee usoic̄o mewai kópe wa. Lē nnya, nkó yee usoic̄o ii la ye isé ritikile ne iketo-po.

Usoi mecire picápine uké ne Yeesu Kirisi mep̄eemē m m̄e

¹¹ Nō nkpení nyule ituŋe iyē kémee kari nní ii we. Li tule re noké lē nnóni kémee yisi. Ituŋe iyē-i ke Kirisi uu yé tiróyu n lo ye nkpení meyā ne tō rikole ai tósu p̄eé uyē-i karí p̄eé ne Kirisi k̄efā pitene n kóraane.

¹² Kesiñe ye ketene tule, keyáa kē yé nfáani tu. Tóké kuñmaha kémee mewai kerócaá lese tóké fóm, ari pée itapilū kapi ye ne metéí kémee n to kpísi ari mólú.

¹³ Tó lale ntósé nké n nyamí yare lē kapi ye metuñeteí ne n sóne. Lē nnya, tóké merócire tó ne pilukecaainkeé anyá ne pítaniré ne méwoo méwoo piwai ne mékperinkpe isoi ne picéñaaankeé ne kufatoi.

¹⁴ Ani Upíima Yeesu Kirisi isoi kpísi ani taní uké nóninésoi kecáá m paílē. Ani kape týe nóninépijé iké ilási nó tónse iké pée ilikáipi-káipi nó n waisé.

14

Ani kape ye nápínéyómeyáhaacə akópe m palē

¹ Ani ye pēpēe ápi nfatene kémee m páápú yosí. Ani kape ye n wéesi nké alari pikemee m má.

² Unyine yé musí re u yé fe uu mítapá iluke íye mpuri le, ucə nkó yee úu nfatene kémee m páápú pósón ayéhhepei ñmane le.

³ Amá nkó yee mítapá iluke íye n le úu kape uyee inyine n kóhō n lómiise. Nkó yee iluke inyine n kóhō páá kape kó nkó yee mítapá íye n le akópe m palē. Liriyíkí re Uléécaa ye kó uyé yosile.

⁴ Pósó úye, pósoké ne ucə ulkeikó akópe m palē? Un upikei nísone n wai née unsá nísone pi n wai, uukeisaa kaí ne yé. U yé kam uu nísone wai, liriyíkí re Upíima ye rínañe málé uké ne u lē.

⁵ Unyine yé m músu re keyáa kenyine ye kecə fele, ucə pósó re sikucə ye ku. Li pise re mítapá úye uké lē kuu meyíkíyiki ukefa-i m músu n tikilē.

⁶ Nkó yee m músu re keyáa kenyine ye kecə fele ye lē waile uké ne Upíima ríyu waisé. Nkó yee mítapá iluke íye n le pósó ne kó náásile uké Upíima ríyu waisé. Lē nnya uké i n le, liriyíkí re u ye iluke iyé kecáá Uléécaa pósonele. Nkó yee úu n le pósó ne kó lē waile uké ne Upíima ríyu waisé. Lē nnya, úu kape ye i li. Uyé ne ye kó lē nnya Uléécaa pósonele.

⁷ Asei kecáá, tó úka úu uricuruu mēkócire nnya nfáa má, úka úu ye kó uricuruu mēkócire nnya kpu.

⁸ Tón nfáa m má, Upíima mēkó kémee kari nfáa má, tón kó n kpu, Upíima mēkó kémee kari kpu. Lē nnya, mítapá tón n kpu née tón nfáa m má, tó Upíima pikó le.

⁹ Kirisi ye kpule uu pēeri un nfáa má re uké ne pikpokpó ne pēpēe nfáa m má Upíima.

¹⁰ Yo nnya ke pósó pée upóco akópe palē? Née yo nnya ke páá upóco waiselē? Tó ha ntónéi Uléécaa keyu-i sínle uké ne rótúhaane.

¹¹ Li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te: Née Upíima, ne nfáa málé.

Pisoi nnéi yé kam api kénéyu-i wúla.

Pisoi nnéí api kə Uléécaa ríyu waisε.

¹² Lě nnya, m̄pá tó úye ye s̄ontile uké uricuruu ne unnoo lě kuu n wa Uléécaa símisi.

Kapε tīyε upóco uké p̄o nnya akópe wa

¹³ Lě nnya, ári kapε ye merócp̄ecire akópe m̄ pasiine. Ani yekei re áni yé líka wa leē yé nōunéco rinkpóuse née leē yé kelolém̄ne u n̄ ha.

¹⁴ Ne nyule, am kə tó ne Upíima Yeesu kupéneco kémee yénu njmaa re líka ái liriyíkí-me líkperinkp̄eká. Amá úye un m̄ mūsu re linyine ye líkperinkp̄eká, uricuruu kai ne mékperinkp̄e má.

¹⁵ P̄on lipólukε-luke nnya upóco ripoo n caaisε, ái n̄la kémee kaa lě s̄one. Kapε lipólukε-luke nnya tīyε uyε nnya ke Kirisi uu n kpu uké p̄o.

¹⁶ Ani kapε ye wa pic̄o piké leleē ne n̄d n̄ sá nnya nkópe yé piké símisi.

¹⁷ Uléécaa iyɔɔpi ii piluke ne piníré nkó nnyine kémee we. Amá lě ke Nfáasone nn ye n he nkó ye mu. Leleē nní asei ne nkíñniye ne mpóonare.

¹⁸ Nkó yee lě Kirisi pikei n wai ye ne Uléécaa sále, pisoi p̄o ne ye k̄o u n waiselenle.

¹⁹ Lě nnya, t̄ké ye leleē ye ne nkíñniye n̄ ka ne lě kari yé ne n̄njmóópúseñelē wéesi t̄on ne kesé papisi.

²⁰ Kapε lipólukε-luke nnya Uléécaa mewai caai. Asei k̄ecáá, liluke-luke líka ái mékperinkp̄e má. Amá in te usoi yé iluke li, ai lě nnya uuc̄o ne kelolém̄ne s̄l, ái nyam̄ te uké i li.

²¹ Li nyam̄ te usoi úu kapε isare li née úu kapε píta n ntí née úu kapε ne leleē ye uuc̄o ne kelolém̄ne n̄ ha ne rik̄o, [née úu kapε leleē yé uuc̄o m̄ pepire née leleē yé rinárei u n waisε ne rik̄o].

²² A Uléécaa keyu-i lě kaa ripócuruu k̄epófa kémee nsímé mm̄e k̄ecáá m̄ mūsu wa. Nkó yee lě kuu m̄ mūsu re lisone n wai ye únarekome le, in te úu likemee nkópe n̄ka ne umecire túhaane.

²³ Amá nkó yee uliluke-luke nnya n tíru un k̄o peé ne li le ye umecire akópe paleñle. Liriyíkí re umewai áme nyíselē te uk̄efá kémee kai léeri. Lě ke usoi uu ye n wai un tíru ye akópe le.

15

A ye leleē yé upóco rinjmóópúse wa

¹ Tó mpí, t̄o nni nfatene kémee m̄ páápú, li pise re t̄ké pepes̄ ápi kahane m̄ papisi rinarei ne kutu ríco ari leleē ne ró n̄ sá piwai yá.

² Li pise re m̄pá úye uké ye lisone wa liké uuc̄o larisi liké ne u n léni un ne nfatene kémee papisi.

³ Kirisi úu peé ne leleē ne u n̄ sá kutu colē, amá u p̄ee wailε yare kai Nléécaasimé kémee uk̄ecáá n wólaalē te: Alé nyé kapi p̄o Uléécaa n lámaankee ye k̄enécáá p̄eemele.

⁴ Lē nnéí lee nní hái mēkeee-mē n wólaalē ye wəlaalenle liké ne ró n céesi. Li pise re Nléécaasimé ritelé tē tiké tíyesé təké pikáhákáhá fe təké kə ne tirópao n we tən ne lē kuu n yekei re u yé ró pa m̄é.

⁵ Uléécaa yee ye n wa usoi uu ne káhá-káhá uu kə ne uripao n we uké tíyesé təké Kirisi Yeesu mewai n tikilē, m̄pá úye ne ucə pin ne kemúnjé kese má.

⁶ Lē nnya, ani nónnnéni ripéne ani rinão rise kémee Urópíima Yeesu Kirisi Usaa Uléécaa pakare.

Isoipuri nnéí nnya ke Kirisi uu ne Nsímé Kecire ka

⁷ Ani nóménécəpecire n̄səne m mūnelē yare ke Kirisi uu nō n̄ yəsi uu mūlú mēcə, liké ne Uléécaa rinyiri riňtaásə nnya.

⁸ Asei kecáá, Kirisi ye pansele Pisuifi ukeikó uké ne lē ke Uléécaa uu p̄ee n yekei re u yé pipisaayaha wa n wa nnya. Un lē n wa, liké p̄ee nyise re u ye lē kuu m̄ ma wale.

⁹ Mpuri sane pikó p̄ó né k̄o íwe ke Uléécaa uu pi n tē nnya urinyiri ritaásə, yare kai ke Nléécaasimé kémee n wólaalē te:

Lē nnya kam isoipuri kecəpe ripónyíri haane
am kə siyóme yom am̄ ne tipónyíri taásə.

¹⁰ Li k̄o wəlaalē te:

Nó isoipuri, nō ne Uléécaa pikó ani kesé mpóonare yē!

¹¹ Li k̄o wəlaalē te:

Nó isoipuri nnyí nnéí, ani Upíima rinyiri ritaásə,
Isoipuri nnyí nnéí iké u ritaásə!

¹² Esayi p̄ó ne k̄o wəi re:

Isai keyase ye sóntile keké isoipuri
pikó kecáá m paílē.

Pi yé kam apí ne u n tálē.

¹³ Uléécaa yee ye usoi ripao n larukuse uké nfatene kani m má ne ritiki uu ne mpóonare ne nkíñnię meyā nō he. Nfáasəne nnańe nké lē kani m mé titáásə.

Pəəli ye ncée málə uké wóí yare kuu nní n wóí

¹⁴ Pinémárecə, tinécúruu ḷmaa ye nyule re nō m̄pá yo kémee mewai səne waile. Nō k̄o menyuwe nnéí málə nən k̄o tulaalē te nō fe ani nóménécəpecire n célaane.

¹⁵ Mpá ne lē, ne rítelé ntí kémee isímé inyine meyā ne k̄eyu mahanel am wólu k̄e ne lē kani pinyuwe m málē nō léise. Uléécaa kefa kuu né n fénne yee lē ncée né he nen ne lē nō wólu.

¹⁶ U ne né k̄e fénnele re k̄e mpuri sane pikó kémee Yeesu Kirisi rinyiri riýoo. U né wéele uu ilüké yekei re k̄e Unsímé Kecire riýoo mpuri sane pikó piké ne m panse inyónse yee ne Uléécaa n sá nnya. Nfáasəne yé tíyesé apí n we yare ihée yee ne u n sá kapi ilüké n yekei.

¹⁷ Lē kam nní tō ne Kirisi Yeesu kupénečo kēmee n wai nnya, né fe am Uléécaa keyu kēmee rikókori n wai.

¹⁸ Liriyíkí re ám yé kaha kē nféé nnyine rikpápo, insá lē ke Kirisi uu ne né rintíki uu ne wai re mpuri sané pikó piké ne Uléécaa n waise nkó. Nnésimé ne menéwai mée týesé kuú ne lē wa, ái néé wa.

¹⁹ Uléécaa Nfaasone mée lē mewaisaŋa ne mewai píima wapisi nní ne nyíse re n rínaŋe mále. Lelée týesé kam fe am hái Yerusalém-po Kirisi Nsímé Kecire meyá yóó amí ne Ilirii tulu.

²⁰ Ne waiselē re kē Nsímé Kecire riyóo kei ke úka úu kahané Kirisi nkó ríka n kô ái kapé wa re ne ucó rikui kuu n yekei kecáá mmelé ritosi nnya.

²¹ Ne lē wailē yare lē kapi Nléécaasimé kēmee n wóí re:

Pë kápi píkai unsímé n símaalē yé kam api u yenu.

Pepes ápi unkó ríka n kómaalē yé kam api n-asei kom.

²² Lē nnya, kái ne nkpéni tu, ám kahané kényu n yé kē nókenémee hapo.

²³ Amá piketi ápi nkpéni silō se-i ne né we. Hái aŋmē anyineme kai ripoo né we re kē pilóolú nō hapo.

²⁴ Amá ne lale nen píyei Esipaanyi n tósu, kē nókenémee ritikipo kē nō rilóolú toké nkáripi nókenékúrí tone rinépoo riké kpu, ani pée limemáá né léni amí ne nnécée noj.

²⁵ Amá Yerusalém kam ituŋe nnyí kēmee tósu kē ha Uléécaa pikó pée kei-po ní we lē kelené.

²⁶ Uléécaa pikó pée Masetuwaani ne Akayii-po ní we yé símaane re piké siwóó tóho piké ne Uléécaa pikó pée Yerusalém kuyu-i ní we pin íwe má lē.

²⁷ Piricuruu pée ne piripoo lē wa. Asei kecáá, li kō pée pise re piké lē pi wa. Liriyíkí re Pisuifi yé Uléécaa piyulale ne mpuri sané pikó hóonelé, ápi lē ke Uléécaa uu pi n he ne mpuri sané pikó yé. Lē nnya, li pise re mpuri sané pikó póoké kō pë ne pilikó kapi m má lē.

²⁸ Nen piketi pë m masí, nen kō ítahó iyé pi rimmuíse, né pée nókenémee ritiki amí ne Esipaanyi tómpo.

²⁹ Ne kō nyule re nen ha nókenémee n hapo, Kirisi yé ne né ritiki uu ne meyá nō kpá.

³⁰ Pimárečo, Urþíima Yeesu Kirisi rinyiri kēmee ne nla ke Nfáasone nn tó n he kēmee kam nō ñmóópúselē te ani yé kénécáá Uléécaa yáási. Ani Uléécaa yáási ani atópi né n léni re

³¹ ám kapé pepes ápi Yutee ketení-i Uléécaa m pakarelē anipé ilóipo. Ani kō iwele né né lē te Uléécaa pikó piké ha ítahó iyé kamí ne nní Yerusalém n sī nísəne yosí.

³² Lin lē n wa, kam yé pée nókenémee tuipoo ne mpóonare. Uléécaa un kō n la, am nókenékúrí tone am nkáripi wénte.

³³ Uléécaa yee yee nkíñniñe n he uké nónnénéí kékúrí n we. Amí!

16

Pəəli yee uricuruu pisoi yáási

¹ Ne uróyéi Fepée yee Senikirëesi-pə Uléécaa icápine kémee pikéi n wai nó pááipole.

² Ani n̄səne Upíima rinyiri kémee u yəsí yare kai m pise re Uléécaa piká piké yááine. Ani kə ne kutu u n cəlē, nən l̄e nnéí kuu yé nó m pise re ani u wa kémee u léni. Uyē ticuruu yee kə pisoi meyá lénle uu kə n̄z léni.

³ Ani kə Pirisili ne Akilasi yáási. Pinékeicə yee pi. Tó ne p̄e tóo kesé Kirisi Yeesu kekel kémee we.

⁴ Pi nkpo h̄eirele apí ne nnéfáa yósu. Ai menécíre née pi p̄oñes. Uléécaa icápine nnyí nnéí pikó p̄ee mpuri sane pikó kémee n̄ we yee kə pi p̄oñesele.

⁵ Ani Kirisi pikó p̄ee yee pikeyə-i n cápiné nnéí yáási. Ani kə unésáne lala Epayinæti yáási. Uyee Asii kuwéé-m̄e m̄efoi ne Kirisi kefa tené.

⁶ Ani Maari yee nókenécáá meyá n náasi yáási.

⁷ Ani pinémárecə Anturonikuusi ne Yuniyasi yáási. Tó ne p̄e ne p̄ee kesé kukpaniilee-i wele. Pi Kirisi pitumé pinyiné le ke pisoi api n̄ la hái. Ticuruu pi p̄ee Kirisi pikó le née kelené panse uukó.

⁸ Ani Upíima kupénece kémee unésáne lala kecire Ampiliyatuu si yáási.

⁹ Ani urókeicə Uripeé yáási. Tó ne uyē tóo Kirisi pikéi kesé wai. Ani kə unésáne lala Sitakiisi yáási.

¹⁰ Ani Apelëesi yee n nyíse re u Kirisi ne kefa tenelenle yáási. Ani kə Arisitopuuli keyə pikó yáási.

¹¹ Ani unémárecə Erootiyəo yáási. Ani Narisiisi keyə pikó p̄ee Upíima ne kefa n tenelē yáási.

¹² Ani Tirifëeni ne Tirifoosi yáási. Pinóssi pinyiné yee pi, p̄ee Upíima pikéi n wai. Ani Perisiiti yáási. Unósi unyiné isoi kam n̄ la hái lo. U meyá Upíima pikéi kémee náásile.

¹³ Ani Rufuusi ke Upíima uu n wéé ne uuni ke née yee kə n sée re unéni yáási.

¹⁴ Ani Asenikiriti ne Filekəo ne Herimeesi ne Paturopasi ne Herimaasi ne pimárecə p̄ee pikemee n̄ we yáási.

¹⁵ Ani Filoloki ne Yuli yáási ani kə Neree ne uuyei ne Olimpasi ne Uléécaa pikó p̄ee pikemee n̄ we nnéí yáási.

¹⁶ Ani nóménécəpecire yáhaane ani memárecə pirané. Uléécaa icápine nnéí pikó yee nó yáási.

Nsímé torəo

¹⁷ Pimárecō, ne ikari nō kpáselenle re ani nómenećíre tī ne pēpeę pikóólentenē ne picókai n sónaari. Lē kapi n wai ne lē kapi n céesi ye ne icélaa iyē kani n̄ yəsí memii wele. Ani pikekúri rinyosá.

¹⁸ Ai Urópiima Kirisi pikei ke lipite pē mpuri api lē wai, amá pikuloi likó kapí ne náási. Pi ye nnóolari ne akéhe ne fele api pēpeę ápi líka kumúnjé n nyu kiraasente.

¹⁹ Amá in nōo, m̄pá úye ye nyule lē kani Upíima m pakarelē. Lē nnya ke rinépōo ari nō nnya láárú. Ne la re ani mewéésesohō m má nōn ne lisōne wai, nōinésoi iké n kpáiilē nōn ne likópe kaase.

²⁰ Uléécaa yee ye nkíñniye n he yé nfáani Setani ritékéé uu nōanéna metene u wai.

Urópiima Yeesu uké ípeelée nō nyíse!

²¹ Unékeicō Timotee yee nō yáási. Pinémárecō Lusiyusi ne Yasoo ne Sosipatee pō ne kō nō yáási.

²² Néé Pōoli utelewəle, Terituusi yee rítelé ntí n̄ wói. Né ne kō Upíima yee tó ne nnó m pénaselē tinyiri ne nō yáási.

²³ Kayusi yee ukeyo-i kusáne né n̄ yəsí ye nō yáási. Ukeyo-i ke Kirisi pikó nnéí api ye cápine api keyóme yáási. Kuyu siwóó ucápine Erasiti ne urómárecō Kuwaritusi pō ne kō nō yáási.

[
²⁴ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípeelée nōnnénéí nyíse! Amí.]

Ipakare taroo

²⁵ Ani tíye táké Uléécaa pakare. Liriyíkí re u yé fe uu wai ani nfatene kémee pelu. Yeesu Kirisi Nsímé Kecire kam n yóólē kuu yé ne lē wa. Nkeméé kuu lelee hái mekeet-me m pékaalē lesene uké ró nyíse.

²⁶ Li nkpéni lē ke antepuye api n wói ne rinóo ke Utenećiré Uléécaa uu n he nnya metéi kémee léemelē lin nyáni, ai kō nkpéni tíyesé keté nnéí pisoi api li ceru piké ne Uléécaa n waisé api kō ne kefa u tene nnya.

²⁷ Uléécaa mecie kóló yee mewéésesohō ute. Liké ne Yeesu Kirisi ritiki táké ne ríyu u n waiselē hái ne m̄pá píyei-pō. Amí!

Títelé foi ke Paoли uu Korenti pikó n wóи

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Korenti ye pée Kiresi keté kémee kuyu piima le. Nsoipuri mée kei n finu nín kumúñé má. Pikireki ne Róm pikó ne kétuñeleemé pikó inyónse yee pée kei we. Paoли yee Uléécaa icápine yee Korenti-i ní we karii (UPM 18:1-18). Paoли uu kei tone yare aymé até kumúñé, uu týesé mpuri sané pikó api Uléécaa icápine loni. Efesi kuyu-i ke Paoли uu n tone ai náñai kuu yé rítelé ntí n wói (16:8).

Lě nnya kuu ri n wói ye nní: Kulowee keyo pikó kuú ne kō te Uléécaa icápine ye kériine, pisoi pin Kirisi pitume tési. Te pitele ne mífine kópe ye icápine kémee lonle (1:11). Melirū, Uléécaa icápine pikó pée Korenti-i ní we ye rítelé u papole pin isímé u písei.

Lě ke ifaaci iyé ii n kériinélē ye nní:

1. Anoo kuu isímé kapi u m písei kecáá m pesé (1-6): Nsímé kapi rin-yóó mée nkpéé, ái perees n tin-yóó. Yeesu Kirisi pitume ye pinnéí Uléécaa pikeikó le (1:10-4:21) Mífine kópe nsímé (5:1-6:20)
2. Menóyoá piicón mpehē mpehē kecáá (7-15): Pisóonne ne ritáne pitone (7) Inyékii ne inyónsesare kecáá nsímé (8.1-11:1) Icápine kémee mewee ne Upíima kupéneca iluke (11:2-34) Nfáasone ihée ne lě kari yé ne i n keisi (12-14) Nkpo kémee meyise (15)
3. Lě ke Paoли uu piwai n la ne iyáhaa kuú ne rítelé ntí tenese (16).

Iyáhaa

¹ Né Paoли ke Uléécaa uu umela kémee m pansese Kirisi Yeesu utume ne unéca Sositeeni,

² tóo Uléécaa icápine pikó pée Korenti-i ní we rítelé ntí wólu. Tó pē nnéí ke Uléécaa uu n lése uu iyaa yekei uu pi ne Kirisi Yeesu péne uu pi pansese upikó yáasi. Tó kó pē nnéí pée nípá yei-pó ní we, pin kesé Upíima Yeesu Kirisi rinyiri sélei yáasi. Yeesu Kirisi ye Piupiima le. Uyee kó tó Upiima.

³ Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípeelée nó nyíse api kó nkíjniye nó he!

Lisone ke usoi uu ye Kirisi kémee n yé

⁴ Mpá píyei kam ye nő nnya Uléécaa poónese re u nō ne Kirisi Yeesu kupéneca kémee ípeelée nó nyíse nnya.

⁵ U nō ne Kirisi kupéneca kémee mesaho nnéí nō hele ani panselinnéí kémee pimámá, ái ne tósu nsímé piyóó ne menyuwé kémee.

6 Kirisi kēcāá nsímé kari nō rin-yóó ye nōkēnémee iníñí wale n̄səne.

7 Lē nnya, nō mpí nōo nní m m̄e te Urópíima Yeesu Kirisi yé kēyáa umecire lese uu nyíse, nfáasone liheehée líka ái nō párílē.

8 Uléécaa uyē yé nō m mūílē nən ne nyenu, ái ha ne kēyáa tərəo tulu re ápi kapé nōkēnécáá ncaai n̄ka yē kēyáa kē ke Upíima Yeesu Kirisi uu n̄sónti.

9 Uléécaa uyee nō n̄sé re nō ne Ukepipi, Urópíima Yeesu Kirisi nōkē ripéne ye asei ute le.

Mekóólentene mee Kirisi pikó kēcōpe n̄ we

10 Pimárecō, ne Urópíima Yeesu Kirisi rinyiri ne nō pise re ani n̄səne n kómeine, nən kō nsímé nse símisi. Mekóólentene áme kapé nōkēnécōpe n̄ we, amá ani kesé lisē ne n náási nən kō kemúnjé kese má.

11 Pinémárecō, Kulowee kēyō pikó ye né símisi re íkejene ye nōkēnécōpe wele.

12 Liasei re pisoi pinyine ye nōkēnécōpe we, ápi ye maa re Paoli ke pē ápi tíkilē, pico re Apoloosi ke pē ápi tíkilē, pico ápi kō re Piyye ke pē ápi tíkilē! Pico pōo kō re Kirisi ke pē ápi tíkilē!

13 Kirisi ye kériinelenleé? Yare Paoli kapi nō nnya kunapéékōj kēcāá kpu nēe Paoli rinyiri kapí ne míni nō wóle?

14 Ne Uléécaa pənəsə kám Kirisipuusi ne Kayusi memáá nō úka ucō míni n wóle nnya.

15 Lē nnya, úka úu yé fe uké re rinényíri kapí ne míni nō wóle.

16 Ne léise re ne kō Sitefanaasi kēyō pikó míni wole, amá ám pakare re ne kō unyine ucō piwóle rikpá.

17 Kirisi úu né tumme re kē pisoi míni wole, u né tummele re kē Nsímé Kecire riyyóó. Ái kesoipipi mesímésəhō kamí ne n yóólē. Insá lē, Kirisi nkpo kuu kunapéékōj kēcāá n kpu n̄n líka yoriye.

Yeesu Kirisi yee Uléécaa nnaję ne umewéésesəhō

18 Kirisi nkpo kunapéékōj kēcāá nsímé ye pəpəe ncée m pō kēmee nnírisimé le. Tō mpí riyu ke Uléécaa uu n lō ye nyáni re Uléécaa nnaję ye mu.

19 Uléécaa Nsímé ye maa re:

Né mpí pəe m mūsu re pi mewéésesəhō má mewéésesəhō caai, am mpí pəe m mūsu re pi menyuwé má menyuwé waisē méwoo.

20 Lē nnya, pəpəe mewéésesəhō m má ne isé picélaa ne nfáani ketē nké pisíményuwé pin yei n we, piké léeme piké símisi kē kō nké. Uléécaa ye nyíselé re lē kapi ye ketē kēcāá n sée re mewéésesəhō ye nnírisimé le.

21 Mesei ke sisoipipi ási ne simewéésesəhō ciré fe siké Uléécaa céri kei kuu umewéésesəhō n lésé uu nyíse. Lē nnya ke Uléécaa uu re u yé pəpəe ne nsímé mmú mee nní n̄ we yare nnírisimé kefa n tene riyu lō.

²² Pisuifi re pinsá mewaisaŋa n yẽ, ápi yé ñmurẽi. Pikireki pðoŋ mewéésesõhõ wéesi kelenẽ.

²³ Amá Kirisi yee kunapéékõó kecáá n kpu nkó ke tóo símisi. Nsímé mmë nín Pisuifi kémee kuñmurei we re piké ne kefa n tene, n kõ mpuri sane pikó kémee nnírisimé le.

²⁴ Amá Kirisi yee Pisuifi ne Pikireki pẽ ke Uléécaa uu n wéé kémee Uléécaa nnaŋe ne Uléécaa mewéésesõhõ.

²⁵ Lelée ní we yare Uléécaa nnirisimé ye sisoipipi mewéésesõhõ likó felẽ. Kei ke Uléécaa uu yé n wa yare unárei ye sisoipipi rikõhõ likó felẽ.

²⁶ Ani ripáí, pimáreco, ani yénu isoi iyẽ kémee kaní pree ní we Uléécaa uu ne nó wéé. Pẽ kaní n nyáni re pi mewéésesõhõ má ne pináŋe-nanẽ ne píyukõó ápi nókenécope kulúi we.

²⁷ Lẽ ke sisoipipi asi n kpíllẽ te linírikó ke Uléécaa uu ye kpísi uu ne lẽ ke sisoipipi asi n kpíllẽ te mewéésesõhõ likó séeſe. Lẽ ke sisoipipi asi n kpíllẽ te lináreikó ke Uléécaa uu ye kpísi uu ne pree m mûsu re pi pináŋe-nanẽ séeſe.

²⁸ Lelée ái sisoipipi inipee-i ríyu m má née lẽ kapi n lómiise née lellee ái líka n tulaalẽ ke Uléécaa uu ye ne lellee ye siinipee n yi riſiſe.

²⁹ U ye lẽ wale re úka úu kape ne n fe uké ukeyu-i umecire riňtaáſe nnyá.

³⁰ Amá Uléécaa ye nõ wéele uu nó kpísi uu ne Kirisi Yeesu nó péne. Uyee merówéésesõhõ mee Uléécaa-i n léeri. Uyee tíyeselẽ kari Uléécaa inipee-i asei pite. Uyẽ nnyá ke Uléécaa uu ró pansese upikó, uu akópe kémee ró lesé.

³¹ Ai pree nkpeni wai yare kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaalẽ te: Uye un n la uké umecire ritaáſe, uké lẽ ke Upíima uu n wa nnyá umecire ritaáſe.

2

Pøøli ye yðølẽ te pi Kirisi kunapéékõó kecáá karii

¹ Pimáreco, kam nókenémee n hápø am Uléécaa nsímé asei nyee m pékaalẽ nó símisi, ái mesíményuwé píima menyine née awééſenõo pape-pape anyine kam ne nó símisi.

² Ne pee kenéfa-i wale re ám kape Yeesu Kirisi mémáá linyine lico nókenémee yé, ái ne tósu Yeesu Kirisi kapi kunapéékõó kecáá n karii.

³ Menárei kam nókenémee hápø, nfasimé ne iwame píima in né longaalẽ.

⁴ Ai menésíményuwé mee anélémpi née mmë kam n yóolẽ kémee pikei wai. Amá Uléécaa Nfaasõne nnaŋe mee nó nyíse re mmë kam n yóolẽ ye asei le.

⁵ Ai we re nónnáfatené nké sisoipipi mewéésesõhõ kémee n leeri, amá li pée we yare nké Uléécaa nnaŋe kémee n leeri.

Uléécaa mewéésesahō

⁶ Amá mewéésesahō ke néé kō pepēe nfatene kémee m pi céési. Ai sisoipipi néé nfáani ketē nké mekó néé ketē nké kecáá piyaoipi ipaa yee keyáa n tenene mekó.

⁷ Uléécaa mewéésesahō ke néé pisoi céési. Mekemee ye címúle, men kō pékaalē. Uléécaa uké kelene ketē ne keyóme n wa, u pée yekeile re mekecáá kai yé ne ritiki arí ne umeyaoipi yenu.

⁸ Ketē nké kecáá uyaoipi úka úu mewéésesahō mē ceri. Pin pée me n ceri, ápi yé pée Upíima yee meyaoipi n te kunapéékóó kecáá karii.

⁹ Limecō kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te: Lē ke úka úu píkai n yénaalē néé ke úka úu píkai n kómaalē. Lē ke úka úu píkai m múnjaalē te li we.

Lē nnéí ke Uléécaa uu wa uú ne pepēe u n̄ la m m̄.

¹⁰ Uléécaa ye ne Nfáasone ritikile uú ne t̄ li nyíse. Mesei ke Nfáasone nn ye mpá yo perei, ticuruu aí ne Uléécaa simúnjé see keméee-po m pékaalē péne.

¹¹ Usoi úye yee yé fe uu lelee usoicō kefa-i n̄ we ceru? Insá uricuruu. Limecō ke úka úu yé fe uké Uléécaa likó céri, insá Unfaasone meciře.

¹² Ai kō nkpeni re ketē kecáá kemúnjé kai t̄ he. Amá Uléécaa yee ípaelée ró nyíse uu Unfaasone ró he tóké ye ne ulikó céri.

¹³ Ai sisoipipi mewéésesahō kari ye ne linsímé símisi. Amá lē ke Nfáasone nn tó n céesi kari ye ne linsímé símisi. Pepēe Nfáasone m má kari pée lē Nfáasone likó céesi.

¹⁴ Amá usoi nkó yee úu Uléécaa Nfaasone m má úu yé fe uké Nfáasone likó kō. Li yee u n we yare nnírisimé ye mu. Kai nní re uyee Nfáasone m má ñmane yee yé fe uu liasei kom nnya, uyee úu Uléécaa nfaa m má úu yé fe uké liasei kō.

¹⁵ Usoi nkó yee Nfáasone m má yee yé fe uu mpá yo ceru uu kóolene úka úu yé nnyine yé uké u maa.

¹⁶ Li Uléécaa ritelé-i wólaalē te:

Wóo Upíima kemúnjé nyu?

Wóo yé fe uu mesohō u kpá? Amá Kirisi kemúnjé ne t̄ kékó ye kese le.

3*Uléécaa pikeikó kecáá nsímé*

¹ Pimáreco, asei kecáá ám fe kē ne nō símisi yare pisoi pée Uléécaa Nfaasone m má. Ne ne nō símisile yare pisoi pée pikemúnjé cire ne n sóne, yare pisoi pée kō ne Kirisi pitiki kémee riwā n tiselē.

² Mm̄ kam nní nō n símisi ye we yare mepē kapi ye kewā fénfěi n nyense, ái iluke mule-mule inyine. Li we re áni kahane

iluke mule-mule kuluke n tu. Né nkpéni-me ricuruu, áni kahane ikuluke n tu.

³ Li we re ái Uléécaa Nfaasone mee nó séni. Ke kufatoi akú nní nókenécöpe n we, áni kó kómeine, ái li lë nyiselenle re nò rinárei málée? Ai li lë nyiselenle re ái Uléécaa Nfaasone mee nó séni?

⁴ Ucø yee un m maa re: Pøoli ke née tìkilë, ucø uu re: Apoloosi ke née tìkilë.

⁵ Wóo mpíi Apoloosi? Wóo mpíi Pøoli? Nénte tò ntónéi Uléécaa pilkeiká kpárá le, kaí ne rintiki aní ne Yeesu këfa tene. Mpá úye ye upikei ke Upíima uu u m pa wailé.

⁶ Née kuléé támési, Apoloosi uu míni ku yákasi, amá Uléécaa yee ku peise.

⁷ Lë nnya, ái uyee n támési yee linyiné wa née uyee míni ku n yákasi yee linyiné wa. Amá Uléécaa yee ku m peise yee mítapá yo Wa.

⁸ Uyee n támési ne uyee míni n yákasi ye sále. Mpá úye ye pilkecöpe sóntile uké lë kuu upikei n wa ihéé yosí.

⁹ Uléécaa ke tóo ne kesé keisi. Nô ye nkpéni wa yare ukecare née ukulee kuu m móo.

¹⁰ Uléécaa ye ne këfa né fénnelé uu týesé amí n we yare umóme sohão yee rikúi n yekei, ucø uu weri uu rikecáá móo. Lë nnya, li pise re mítapá úye uké n nyu re íye kuu rikecáá móo.

¹¹ Li we re rikúi ye piyekei máálenle. Teteé Yeesu Kirisi. Uka uu fene uké rimemáá riféé rinyiné rico yekei.

¹² Uye un wura née nwóóweni née apare néíkáó née ana née ahóoyui née ayúi n kpísi un ne rikúi tê kecáá m mõ,

¹³ li keyáá sóntile liké mítapá úye pilkei lesé liké nyisé. Nna yé ha ketúhaaneyaa kë ketúnjé n wele, Uléécaa uu pëe mítapá úye likeikei nkemee waipo aí ne nyisé re li nyam née ái nyam.

¹⁴ Uye likeikei linsá nna mmé kémee n tore, liute yé ihéé yosí.

¹⁵ Amá úye likó lin n tore, uyé ye loó. Uléécaa yé uriyu ló, amá li pëe wele yare nna kecöpe ke liute uu lompó uu lééri.

¹⁶ Aní nyu re nò Uléécaa keyo le, Unfaasone nn nökénémee wee?

¹⁷ Uye un ke n fori, Uléécaa yé kó liute fori. Li we re Uléécaa kékó ye ke. Nôo nní lë ukeyo kë.

¹⁸ Nô uka úu kape umecire kiraase. Nô úye un m músu re u keté nké kecáá sisoi pipi mewéésesohá má, liute uké panse yare uníri uu pëe ne meyíkíyiki wai uyee mewéésesohá m má.

¹⁹ Lë ke sisoi pipi asi ye n sée re mewéésesohá ye Uléécaa kémee nnírisimé le. Lë nnya kai Nléécaasimé ritelé kémee wólaalë te:

Mewéésesohá pikó cire menjum pisisohá ke Uléécaa uu ye ne pi ti.

²⁰ Ai kó kpá re:

Upíima ye mewéésesohá pikó simúnjé nyule,
un kó nyáni re ási ye líka yoriyé.

21 Lẽ nnya, úka úu kapε ucə ne n tálẽ un ne umecire taáselẽ. Li we re nőo mپá yo te.

22 Liké Paooli née Apoloosi née Piyeε née ketē nké nnéí kecáá likó née nfáa née nkpo née nfáani ketē nké likó née masí kepire likó, nőo mپá yo te.

23 Kirisi yee nő te, Uléécaa pãoon Kirisi te.

4

Kirisi pitumε

1 Lẽ nnya, li pise re pisoi piké tő Kirisi pitumε n nyáni re tə upikeikó le. Uléécaa ye uasei nyee m pékaalẽ arónípe-i wale re təké pisoi a cereise.

2 Li meyíkíyiki pise re pin úye anipe-i linyine n wa, liute uké asei m má.

3 Ai n̄é cónjlẽ te nəké ne né túhaane née nəké pisoi kémee ne ketahai né tone. Tinécúruu ám kɔ nk̄a ne menécíre túhaane.

4 Am nnékópe nk̄a kənémúñé-i nyáni. Amá ái pee re lelees nyiselẽ te ne asei ute le. Upíima ñmane yee nnékó túhaane.

5 Lẽ nnya, áni kapε úka kecáá nk̄a m músu Uléécaa ituŋe kuu n yekei iké kelenet tu. Ani Upíima məkame m m̄é. Un piyei n ka, u yé metéí kémee lě nnéí lee kumaha-i m pékaalẽ pékele uu pisoi simúñé sée pisifa-i n we pérésé. Kei ke mپá úye uu yé pee uipakare yəsí.

6 Pimárecə, tó ne Apoloosi kecáá nsímé kam kpísi ké ne meyu mmé asei nō céesi. Ani kapε ye n náasi nəké wa liké lelees n wólaalẽ tifaa. Ai nyam te unyine uké ye rikókəri nnya usoi kecáá rikpá uu ne ucə n ñmélū.

7 Wóo pó símisi re pő ne picə fe? Pən yo m má, ái Uléécaa yee pó li hee? Kai nní Uléécaa yee pó pa, yo nnya kaa pee məpóciře taáselẽ yare ái unyine yee pó pa?

8 Li siwəo nkpéni lě nō tórlē hái! Nō nkpéni lě pimámá le! Nō nyu re nō iyáɔpi lele ái ne tő. Nən pee məseii iyáɔpi n tū, li yé pee ró n láárú re tó ne nnő yé i tone.

9 Li né we yare ketone pírẽ-pə ke Uléécaa uu tő pitumε yekei. Tə we yare pə kapi ye ne n túhaane pin la piké kukpépi-i pi kō. Ketē nké nnéí kecáá ne piléécaatumε ne sisoi pipi inipee-i kari yánaadé.

10 Tő ne nkpéni Kirisi nnya pansele piníri, nōo pee ukupénece kémee panse pisəħħo! Təo pinárei, nōo pináñje-nanje. Nōo píyükɔ́, úka úu tő waiselẽ!

11 Nk̄u ne nníré ye ró mūlenle hái ne nkpéni ituŋe nnyí-i. Litane-tane ye kə ró párilenle. Ipépi-i kari we, ári kə ketone yíkíyiki má.

¹² Tə ñmáópúlenle tən ne arónípe kəisi. Pin tó lámisi, amá tən tináó səne pikecáá símisi, pin tó wéékuselē tən kahari.

¹³ Pisoí pin kerócaá nkópe n símisi, tə ye pi n kpurukéelə. Hái ne nkpéni ituñe nnyí-i pisoi ye ró nyánile kətē nké kəcáá yare ayúi pééi-pééi née yare likpárakoo.

¹⁴ Am nsímé mmú nó wólu re isei iké nó wa, amá ne nó wólu re ké icélaa nó pa yare sinépipi lala kəcire.

¹⁵ Mpá nən n ka nən pisoi m má ápi kúkəentene we, pəe Kirisi nsímé kémee nó n nyólu, ái re pisáa kulúi kani lë má. Née Nsímé Kecire ne ritiki amí ne wai Kirisi Yeesu kémee nóunésáa.

¹⁶ Lë nnya kam nó ñmáópúselē te ani menéco n we.

¹⁷ Lë nnya kam kənepipi lala kəcire Timotee nókenémee tumpə. U asei ne Upíima tikilenle. U yé nó léise lë kam inésoi kémee ne Kirisi n sóne, ne lë kam m̄pá Uléécaa icápiné íye-i n céesi.

¹⁸ Nókenécōpe, pinyine ye músu re ám nókenémee sónepo, pin lë nnya rikókori wai.

¹⁹ Amá Upíima un n la, né nfáani nókenémee hapo ké pəe yé te pəpəe nní rikókori n wai ye méwoo símisile née pi nnañe nnyine málē.

²⁰ Uléécaa iyɔɔpi ii nnóosimé likó linyine, amá nnañe pinyise ye pi!

²¹ Yo kani wéé? Ké nséí ne nó leepo née ké rila ne hapo liké tó ne nn̄d kəcōpe n láárú?

5

Isoi kpárá yee Kirisi pikó-i n we nsímé

¹ Pi m̄pá yei símaankee re pisoi ye nókenécōpe isoi kpárá wailé. Hái isoi kpárá iyé icə ii pəpəe ápi Uléécaa n wuru kémee we. Pi símaankee re nókenécōpe, unyine ye ne usáa unəsi sóile.

² Nən kə pəé ne we nən nómenécíre fuuselē, ái nkpáni nō we re nəké nkpə tone nəké mewai mē ute nókenécōpe lesé!

³ Mpá ke né ám nókenékúri n we, ne pəe kənémúñé nnéí ne nókenékúri wele. Lë nnya, né ne uyee isoi kpárá iyé n wai nsímé pitúhaane masile yare ne nókenékúri kei wele.

⁴ Ani Upíima Yeesu rinyiri ne n cápinelē kē kənémúñé kémee nókenékúri n we. Ani Urópíima Yeesu nnañe kémee

⁵ liute uyé Setani anipe-i wa uké u wukei uké kpu Uléécaa uké pəe fe uké keyáa kē ke Upíima Yeesu uú ne pisoi n túhaanene uriyu lo.

⁶ Ai lisəne linyine kaní ne nní nómenécíre taáselē. Ani nyu re nkpónató pite ffí pəe ye pikpée nnéé nyépukusee?

⁷ Mewai kópe ye we yare nkpónató pite. Lë nnya, ani nókenécōpe me lesé, ani pəé n we yare pikpée fale pəe ápi

nkpónótə pite m má. Lē ticuruu kani nní piwée máálē. Pi Kirisi kpule yare irósáŋ kari ye ne nkpə melóó anyā n li.

⁸ Lē nnya, tōké anyā nyē li nkpónótə pite kpure ne íkiraase ne rikpákárá ári kape n we. Amá tōké anyā nyē li ne akpónó nyee áa pite m má, ne kəfa kəse ne asei.

⁹ Ne ritelé foí tē kam nō ní wói kamí ne ntí rinkpá kémee nō sīmisi re nō ne isoi kpárá pikó áni kape líka kémee m pénéle.

¹⁰ Lē kam nní nō n sīmisi, ái pisoi kpárá mesame kētē kecáá née nwóónaapí pikó née piyaluke née pepes piléé n nyóonse nsímé kam sīmisi. In pee lē, kētē nké kecáá kani pēé lelune.

¹¹ Ne lale kē nō sīmisi re úye un te u Kirisi ukó lē, un kō pee isoi kpárá wai, un nwóónaapí má née un piléé nyóonse, née un pisoi lámaankee née un útapome née uyaa, áni kape líka kémee m pénéle, áni kape ye ricuruu iluke ne liute ripéne.

¹² Inéyo ne ketahai pikó nkó. Pepee Yeesu n tīkilē kai ne sá re nöké ne túhaane.

¹³ Uléécaa yee pitahaikó túhaanené. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te: Ani usoi kpááree nökénécōpe lesé.

6

Kirisi pikó mečōpecire sitahai piséleiné nsímé

¹ Picé pin unyine ne uucə kēcōpe n we, yo nnya káni ye Uléécaa pikó kémee túhaane, ani ye pēé ha pepes ápi Uléécaa n wuru kémee túhaané?

² Ani nyu re Uléécaa pikó pee masí sisoipipi nnéí túhaanené? In nkpéni re nō ke Uléécaa uu kpísine re ani ne sisoipipi nnéí túhaane ní, íye kai wa káni ye pee fe nöké sisímé sínsápi túhaané?

³ Ani nyu re tōo masí ne piléécaatumé túhaanené? Yo yee pee nkpéni kētē nké kecáá sisímépi?

⁴ Yo nnya ke picé ápi ye pin unyine ne uucə kēcōpe n we, ani ye pēé ha pē ke úka úu Yeesu pikó kēcōpe n kēeni kémee túhaane?

⁵ Ne nní sīmisile re liké isei nō wa. Yare úka úu nökénécōpe mewéésesəhó má un yé fe uu nsímé pimárecə kēcōpe kénée?

⁶ Lē nnya, li pee pise re Yeesu ukó ne uucə piké sitahai n séleiné? Ai kō pee re pepes ápi Kirisi n tīkilē kémee kapi yé pitúhaane haa?

⁷ Nōn nóménécōpecire sitahai n séleiné, li nyisélé re nō loole hái. Yo nnya káni ye n kahari unyine uké mese menípēe nō li? Yo nnya káni ye týye nólínényine liké mese unyine-i riséé?

⁸ Nō n̄maa, nō meníŋe pinípēeluke má, nō kō nökénémee nōpinéco cire, Yeesu pikó likó sēéselē!

⁹ Ani nyu re piwaikópēkəá ápi Uléécaa iyōapi yenuné? Akpéri áa we, pepes isoikpárá n wai ne pepes piléé n nyóonse

ne pitisi ne pinósi pée méwoo méwoo n wélaanentene ne pitisi pée ne pipicə n sói

¹⁰ ne piyaa ne pēpēe nwóónaapí m má ne pítapome ne pēpēe picə n lámaankee ne piyaaluke úka mpuri úu Uléécaa iyəəpi yənunue.

¹¹ Isoi iyə kémee ke nóménéyá amé pée we. Amá Uléécaa ye nkpeni nónanékópe həerelə uu týesə ani panse upikó. Uu týesə Nfáasəne nn Upíima Yeesu Kirisi rinyiri kémee nó panse asei pite uinipee-i.

Iye ke Yeesu ukó uu yé uipiŋe ne Upíima rtyu waisə?

¹² Pinyine yee maa re: Ne meyíkíyiki ncée málə nən yé nípá yo wa, amá ái nípá yo yee yé né yóriye. Né fe am te: Ne meyíkíyiki ncée málə nən yé nípá yo wa, amá ám ɻmureine linyiné liké ilási né tónse.

¹³ Nə yé kə maa re: Kəfa nnya ke iluke íí we. Iluke nnya ke kəfa pōo kə we. Amá Uléécaa yé kəyáa lē nnéí kétə waisə. Amá usoi ipiŋe íi iwásánkaí nnya we. Upíima nnya ke isoipiŋe íí we, Upíima pōo kə isoipiŋe nnya we.

¹⁴ Uléécaa yee pikpəkpo kémee Upíima n yukuse yee kə ne unnaŋe pikpəkpo kémee tō yukusene.

¹⁵ Ani nyu re nóninépiŋe yee Kirisi ipiŋe iləsə inyiné lee? Né fe am pée Kirisi ipiŋe ne unósi wásánkaí ikó pénəe? Aai yé lē wa!

¹⁶ Ani nyu re úye ne unósi wásánkaí piñ timpéne, u ne uyə ne wale ipiŋe isee? Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalə te piketé yee ripéne apí panse ipiŋe isee.

¹⁷ Amá úye ne Upíima piñ timpéne, u ne uyə apí Nfáasəne nsə m pénələ.

¹⁸ Lē nnya, ani iwásánkaí meyíkíyiki n wuru. Mewai kópe tərəo mmé nnéí ke usoi uu yee n wa áme yee ne uipiŋe rikə. Amá úye un iwásánkaí n wai uipiŋe cire kuu nkópe wai.

¹⁹ Ani nyu re nóninépiŋe yee Nfáasəne ke Uléécaa uu nō n he nn nókenémee we kəyəo? Ani nóménécíre te.

²⁰ Uléécaa yee nnéí piíma nókenécáá héeləle uú ne nō ləlu re uké nō n te. Lē nnya, ani nóninépiŋe kpísi aní ne ríyu u waisə.

7

Pisáonne kecáá nsímé

¹ Təké nkpeni nsímé mmé kani né n wói nən né písei ripaí nké! Li nyamí te utisi úu kapə unósi kpísi.

² Mpá ne lē, iwásánkaí mewai nnya, li kutəsi we re nípá utisi úye uké unósi cire m má, nípá unósi úye uké uula cire m má.

³ Li nyamí te utisi uké yee lē kai m pise unósi wa, unósi pōo kə limecə ula wai.

⁴ Ai unósi yee uipiñe te, ula yee i te. Limecō, ái utisi yee uipiñe te, unósi yee i te. Ai unósi yee umecire te, ula yee u te. Limecō, ái utisi yee umecire te, unósi yee kō uyē te.

⁵ Uka úu kape ye umecire ne ucō yē. Amá in te no lale nöké ne piyómeýáhaa kutu rico kani yé fe ani kómeine aní ne lē wai. Ai kape ye kō nájai nöké ne piyéntine m pele re Setani úu kape nō peikée nöké nóménécíre pimúlú pəøne nnyā.

⁶ Lē kam nní nō mā ma ái isé kam nō pálē, amá ncée kam nō nyisé.

⁷ Ne pée la re pisoi nnéí piké menéco n we. Amá mípá úye ne ulikó ye ni kē Uléécaa uu ró n̄ he. Uka ne ucō ihée ii pénelē.

⁸ Ne nkpení la kē pēpē ápi kahane n sōõ ne pitisi pēe ápi kahane pinósi n kpísi ne pikúmannəsi símisi re li nyam̄ te piké menéco ritáne n tū.

⁹ Amá pinsá pimecire pimúlú n fene, pinósi piké sōonkēe, pitisi api pinósi kpíkesi. Li kutəsi we unósi uké ula sōõ née utisi uké unósi kpísi ne kapi yé ne nnáápí m pansente.

¹⁰ Pēpē pilā ne pinósi m má kam isé nnyí pálē. Ai kēnémēe kii léeri, Upíima yee maa re unósi úu kape piyale yisi.

¹¹ In te u piyale piyise máalenle, uké ritáne tone úu kape sōõ. Unsá ritáne n tonene, u ne ula piké pikecōpe nsímé nyóonse, utisi páa kape kō unósi lakase.

¹² Ai nkpení Upíima yee ma, amá née pisoi tərəo pico mpí símisi re Yeesu ukó un unósi m má yee úu Kirisi ne kefa n tenelē, unósi uyē un n ñmurei re u ne ula yé tone, úu kape u lakase.

¹³ Limecō, unósi yee Kirisi n tīkilē un ula m má yee úu Kirisi ne kefa n tenelē, ula uyē un n ñmurei re u ne unósi yé tone, unósi úu kape u yisi.

¹⁴ Li we re unósi uyē nnyā, Uléécaa yé ula yee úu Kirisi ne kefa n tenelē kēcáá m paílē. Limecō kuu yé kō ula nnyā unósi nkó yee úu ne Kirisi kefa n tenelē kēcáá m paílē. Insá lē, nósinépipi ási yé pēe Uléécaa sikó. Si kō pēe nkpení usikó le.

¹⁵ In ula née unósi yee úu Kirisi ne kefa n tenelē yee uricuruu la uké tám̄o, u yé fe uu tám̄o. Uka úu pēe ucō mēkó-i we. Uléécaa yé nō sée re nöké pico ne nkínjiñe-i n we.

¹⁶ Iye ke pō unósi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé ne ceri re áa yé fe poké upóla riyu lō? Limecō, íye ke pō utisi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé céri re áa yé fe poké upónósi riyu lō?

Usoi un l̄ye n we, liké ne u n sá

¹⁷ Uléécaa yé pēe méwee menyine kēmēe nō yekileñle nōn mēkemēe we uu ne nō séi re ani u ritiki. Ani lē n we. Lē kam Uléécaa icápiné nnéí kēmēe isé pálē.

¹⁸ Uye un pēe n kēlē Uléécaa uu ne u séi re uké u ritiki, liute uké mésunu ukéké. Uye unsá pēe n kēlē uké kelene u sée, liute úu kape n náási uké riké.

19 Piké née pikéciré ápi linyine, Uléécaa isé kai pise re usoi uké ritiki.

20 Mpá úye uké n we yare kuú pée n we Uléécaa uú ne u séi.

21 Pən pée ulási kuú ne pó sée, ái kape pó n cónlē. Amá in te pó fe aa ikemee mepócire lese, a riñmórpú.

22 Lelée re usoi un ulási ke Upíima uú ne u sée, u nkpeni u ne uyé kupénéca kémee wale usoi nkó yee umecire n te. Limecø, usoi nkó yee pée umecire n te uú ne u séi ye pansele nkpeni Kirisi ulasi.

23 Uléécaa ye nnéi píima nökénécáá héelele uú ne nó n te. Lë nnya, áni kape ñmurei nöké pisoi ilasi tone.

24 Pimárecø, mpá úye uké Uléécaa keyu-i n we yare kuú pée n we Uléécaa uú ne u séi.

Pitáne kecáá nsímé

25 In pitáne kecáá nkó, Upíima úu nká né pise re kék né símisi. Kuú ne kefa né n fénne uu waisé re kék asei ute nnya kamí la kék kenémúnjé ciré nkó né símisi.

26 Lë kam m músu re li nyam yee re kumúnjé pape-pape nkú-i kari nní n we nnya, li kutsoi we re usoi uké ritáne n tū.

27 In te pə unósi pikpíké masile, kape re poké u lakase, amá in te áa kahane unósi n kpísi, kape nkpaní n náási poké kpísi.

28 Mpá ne lë, pən kə unósi n kpísi, áa akópe áka wa. Ukpére un kə ula n sóð, úu akópe áka wa. Amá pitisi pée pinósi n kpíkesine ne pinósi pée pilá n sóñkeene yé kam ápi piisoi kémee mpole kom. Né ne pée la re kék likemee nō lese.

29 Lë kam n̄ la kék mí maa, pimárecø, yee re ituñe kai n tise ii nkpeni piyé. Lë nnya kaí ne neni n kpísi, li pise re pere pínósi m má piké n we yare ápi pínósi má.

30 Pere píké n téni píké n we yare ápi téni. Pere mpóñare-i n we píké n we yare ápi mpóñare-i we. Pere n lééri pín curii píké n we yare ápi líka má.

31 Pere keté nté likó ne pipikei n wai ápi kape likecáá píkemúnjé n wailé. Li we re keté nké áke náñaine kéké kelenetosí.

32 Am la re nöké linyine nfasimé n wai. Upíima likó nfasimé ke utáne uu yé n wai. Lë kuu yé n wa liké ne Upíima n láárú kuu yé n wéési.

33 Unósikó pō ne yé keté nké likó nfasimé n wailé. Lë kuu yé n wa liké ne unósi n láárú kuu yé n wéési.

34 Uu pée mmé ne mmé n we. Limecø, unósi tané née ukpére nkó yee úu utisi n nyu yé Upíima likó nfasimé wailé. U yé n wéésile uké lele yé Upíima n larisi wa. U yé uiipiñe ne ukemúnjé kpíslé uu waisé Uléécaa likó. Amá uyee ula m má yé keté nté likó nfasimé n wailé. Lë kuu yé n wa liké ne ula n larisi kuu yé n wéési.

³⁵ Nónnésone kamá la nnya kam lě nó símisi, ái ripine kamá la kék né wa. Ne la re aní isoi n le yare kai m pise, aní ne nökénéfa nnéi Upíima pikei kémee n we.

³⁶ Uñmáne úye un n yé te úu yé fe uké umecire tlí, uké merí liké ha ne keyáa kék ke u ne uuwanco api yé n sóonne tu, un kó pese káipi yare uké u kpísi, ncée ye we re piké sóonne, pin n la. Pin n sóonne, úu akópe áka wa.

³⁷ Amá úye un umecire pitíne n fe, un ukéfa-i n nyu re ái u cónjé, amá uyee ne umepoðla yekei re liké lě n we, u ne uwánco api kapé kulee ripéne, nísone ke liute uyé uu wa.

³⁸ Lě kémee, un te u yé uuwanco uyé kpísi, nísone kuu wa. Un kó re úu yé u kpísi, leleee nísone feriyé.

³⁹ Unósi un ula n sóõ, úu ula nfao kémee méyule u má. Amá ula uyé un n kpu, unósi yé fe uu ula féé kuu n wéé sóóni. Li pise re uyé kuu n sóónine uké Kirisi ukó.

⁴⁰ Né ne yé te un titáne n tone, li yé u n láárú ai tósu kuu yé pisóõ tinkpá. Né kemúñé ye kék. Ne nyáni yare Uléécaa Nfaasone yé kó né kémee wele nen ne símisi.

8

Inyónsesare kecáá nsímé

¹ Tóké kelené inyónsesare nkó n símisi, ne la re ani kó te ntónéi mmú, mípá úye ye menyuwe mále. Menyuwe yee tíyesele usoi uu ríyu n wéési, amá níla meee ye tíyesé usoi uu nfatene kémee pelu.

² Uye un umecire n nyáni re úu kusa nyu, liute úu kahane n ceri liké tu yare lě kai m pise re usoi uké céri.

³ Amá úye un Uléécaa n la, Uléécaa ye liute nyule.

⁴ Inyónsesare kecáá nkó ye mmú re piké ye i li néé ápi kapé ye i li? Tó nyule re piléé ápi keté kecáá níka-i we, amá Uléécaa use kóló yee we.

⁵ Mpá pisoi pin n nyáni re pipileecaa néé pipipiima ye meyíkyiki kéléécaa-po ne keté nté kulúi wele,

⁶ Tó ne nyánile re Uléécaa use yee we. Uyee Sáa, uyee mípá yo wa. Uyee kó ntófáa nnéi kémee ró te. Upíima use kóló kari kó má. Uyee Yeesu Kirisi ke Uléécaa uú ne rintíki uú ne lě nnéi lee keté nké kecáá ní we wai. Uyee kó ntófáa te.

⁷ Amá ái pisoi nnéi pese asei nyé nyu. Piléé nsímé ye meyá ne pinyine mainule, api ye pese nkpéni inyónsesare n le yare piléé pese mesei isare iyé te. Pi pinárei le, api pese m músu re isare iyee mékperinkpe pi waisele.

⁸ Amá ái pese iluke inyine yee yé n tíyesé ari pisoi sone Uléécaa inipese-i. Tó i lii, ári i lii, ái líka ró kpálé.

⁹ Mpá ke ncée nn nní n we re nən n la nō fe ani yē liisare iyē le, ani nóménécíre t̄l ái kape panse liké pinárei lóise.

¹⁰ Nkó yee nní rinárei m má un pō nkó yee nní menyuwé m má n yē pōn kelō piléé kucánjíí kunyine-i tú pōn isare iyē le, ke uyē uu nní rinárei m má nnya, ái yē u wa yare uyē uké kō i lii?

¹¹ Mepónyuwe nnya, upómárecō nkó yee rinárei m má yē pēe lē ncée pōle. Lin kō pēe we re Kirisi yē kō uyē nnya kpule!

¹² Nən lē ne pimárecō pēe rinárei m má m púnnente, li yē pikemúnjé cákoi. Ani pēe n nyu re Kirisi kani lē ne púnne.

¹³ Lē nnya, in te iluke inyine yē fe ii unémárecō lóise, ám nkpani píkai inyóonse sare piluke kpáne. Lelee re ám la liké unémárecō lóise.

9

Lelē n̄ we re utume likó ne lē kai m pise re uké n wa

¹ Né ne kō ncée māle nēn yē menéla wa. Né ne kō utume le. Né ne kō Urópíima Yeesu yenaalenle. Nōo we lin nyíselē te ne Upíima pikei wale.

² Mpá picō pin m maa re ám Kirisi utume, ne nō kémee utume le. Nōo Upíima kupénece kémee we lin nyíselē te ne pinétumekēi n̄sōne wale.

³ Tinōo ntí kam yē pepēe n késu re ám utume pēse:

⁴ Né ne kō ncée māle re kē pinékei nnya linélukē-lukē ne lē kam yē n̄ níru nōkenémeekēi kpísi.

⁵ Né ne kō ncée māle kē Kirisi pikó kēcōpe unyine kunósi kpísi arí n tóoiné yare ke pitume picō ne Upíima pimareco ne Piyeē api n wai meco.

⁶ Yare tō ne Parinapasi ḥmane kai ne sá re tōkē n keisi tōn ne merocíre kpíni, néé iyé?

⁷ Wōo kēcire yee isóoca wai ápi pēe u hééle? Wōo yē kuléé támese úu yē kuripipi li? Wōo kēcire yee ináa séni úu yē pēe ukunaalee menaapenni n ntí?

⁸ Amá ái lē ke pisoi api n wai ḥmane kamí paílē nēn ne símisi. Moisi isé pō ne kō limecō male.

⁹ Li isé iyē kémee wólaalē te: Api yē ináa yee meluképipi kukpépi-i n cōpu nnōo ripi re ii kape li. Yare ináa ḥmaa nkó mēe lē Uléécaa cónjēe?

¹⁰ Aai tō kuú ne lē māne? Tō nnya kapi mēsei lē wai. Li we re uyee n lum yē lumle un ne tálē te úu yē ulikó paa. Limecō ke uyee meluképipi n cōpu pōo kō tálē te úu yē ulikó paa.

¹¹ Kari Uléécaa nsímé nō rin-yóó, Nfáasone likó kari lē nōkenémeekēe wa yare ipuri kari kecare-i lukesi. Tōn nkpeni nōlinékó linyine n li, ái pēe kerólukē kari lii?

¹² Picō yē nōlinékó lele. Ai tō kai pēe ne sá re tōkē meyā li n lee?

Mpá ne lē, ári pēs nō pise re ani linyine rō pa. Tō meníne linnéi merócire waile re ári la linyine liké Kirisi Nsímé Kecire púneise nnya.

¹³ Ani nyu re Uléécaa keyo kees pēs re Uléécaa pikéi n wai kpínii? Inyóonse sare yee pēs re kenyóonse húu-i n keisi pō kō kpínii.

¹⁴ Limēcō ke Upíima uu wa re pēs Nsímé Kecire n yóolē piké lipikéi pē n wai pin ne le.

¹⁵ Mpá ne lē, né ám úka líka mpuri pise. Am kō wəlu re piké nkpeni linyine né pa. Li kutosi we kē kpu ne kam yé linékó ní kóru. Uka úu yé fe uké lirikakori né kpu.

¹⁶ Nsímé Kecire piyóó ápi kenémee ríyu piwaisé likó, amá kai m pise re kē wa nnya kam wai. Lin né n fóm te ám Nsímé Kecire mmē tiyóó, ái yé ne né sənesi.

¹⁷ In te kēfa kese kamí ne rinécíruu li wai, né ihéé yəsí. Amá in te ne waile ám la, li nkpeni né wele ncəni kapi né m̄ pa.

¹⁸ Lē nnya, inhéé yé nkpeni íye? Inhéé yee re kē Nsímé Kecire riyoó faalaa, ám kape úka lē kai m pise re piké né pa korí.

¹⁹ Née menécíre te, ám úka ulasi. Mpá ne lē, ne menécíre kpísile am pansese mípá úye ulasi kē ne n fe kē pisoi meyā n lē piké ne Kirisi kēfa n tene nnya.

²⁰ Tō ne Pisuifi tōn n we, ne yē n we yare Usuifi amí ne pi léni re piké Kirisi ne kēfa tene. Tō ne pēs isé n tikilē tōn n we, ne yē n we yare uyee isé n tikilē. Am kō pēs isé iyē tikilē. Ne lē wai re kē fe kē ne pēs isé iyē n tikilē lē piké Kirisi ne kēfa tene.

²¹ Limēcō ke tō ne pēs ápi isé n tikilē ari yē tōn n we, am pimecō n we, ái kō pēs re né ám isé iyē nyu. Amá ne wale yare ám isé kutu colē kē ne n fe kē pēs ápi isé n nyu lē piké ne Kirisi kēfa tene. Kam nní Kirisi isé m pakarēlē Uléécaa isé ke né kō lē tikilē.

²² Tō ne pēs rinárei m má tōn n we, ne yē menécíre waiselē yare unárei amí ne fe am pi léni apí ne Kirisi kēfa tene. Ne yē mípá yei menécíre pale re mípá lin íye n we kē fe kē pinyine lē Uléécaa uké piriyu lō.

²³ Nsímé Kecire nnya kam lē nnéí wai re néeké kō lisone lee nkemee ní we kēmee linékó yē.

²⁴ Ani nyu re pikáhamewure yē kēcesi-i kulúi n wele, amá use yee yē ha kpasi uu ihéé yōsuu? Ani limēcō nfatene ncee-i n wuru nən ḥmṓpūlē te nəké kpasi nəké ihéé yəsí.

²⁵ Mpá ukáhamewure úye yē ikóhá ncopuri ne umecire tinle nisone. Ihéé iyē kuu n yōsune ii yē kō pēs picaii nānai. Amá tō ne nfatene ncee-i ḥmṓpūlenle təké ihéé yee ii yē píkai n caai yōsí.

²⁶ Pəoli uu kō kpá re: Lē nnya, ái mesame kam itóó kariilē, ám kō mesame mípá yei fápii yare kuyə kam káii.

27 Ticuruu ám inépiñe kéyu palë. Në menécíre müílenle re ám kapë picø Nsímé Kecire riyóó né am peé weri am poøne.

10

Pøøli ye Isirayeeли pikó sìmisi rë piké pimecire ne inyáøonse tî

1 Pimárecø, në la re ani lelëe pëe pirókpure n wa léise. Kuhope ye pëe pinnéí yáriile kun pikëcáá paílë, api kë pinnéí Míni-Wéé-Kukoi kémee tíki kumúñé kpë-i kapí pëe Esipiti këteni-i n léepo.

2 Pi ne Moisi kupénecø kémee, li wa yare kuhope ne Míni-Wéé-Kukoi kémee kapí pinnéí míni wole.

3 Pinnéí pëe kë iluke ise iyee Uléécaa-i n léeri li,

4 api kë pinnéí Uléécaa meni mese níru. Kuparecajaa kpëe mpá yei pi n tikilë meni kapi lë níru. Kuparecajaa kpëkpëe nní Kirisi.

5 Mpá ne lë, pimeyä isoi ii ne Uléécaa risá. Lë nnya kapi kucesi kóima-i kpi.

6 Lelëe ró nyíse re ári kapë mewai kópe n la yare kapí pëe me ní la mëcø.

7 Ani kapë panse piléénýáonse yare pikëcöpe pinyine mëcø. Pi wa yare kai Nléécaaasimé ritelé-i n wólaalë te: Pisoi ye tone api le api níru, api pëe yisi api piyíraase loni.

8 Ari kapë kë merócíre iwásánkaí tâ yare ke pikëcöpe pinyine apí pëe n wa apí ne keyáa këse kpi pisoi ákotokú afæré ne ataani (23.000).

9 Ari kapë kë Upíima peikëe yare ke pikëcöpe pinyine apí u n peikëe, iwáa ii pi kéheni api kpíni.

10 Ari kapë kë n ñmúlaankëe yare ke pikëcöpe pinyine apí n ñmúlaankëe, nkø utume uú ha ne pinnéí nám.

11 Mewai mëe pi wale re tóké yé, api me wølu re tó mpí tóo nní ituñe tórcø-i ní we tóké merócíre tî.

12 Lë nnya, úye un m músu re u ána até këcáá táálë, uké umecire tî úu kapë ne ní loó nnya.

13 Lë kai ní we re liké kesoipipi peikëe mëcø kai ye nò peikëe. Uléécaa ye asei ute le. Lë nnya, úu ye ñmurei pipeikëe piké ye nò feriyë. Lë nnya lin ye kumúñé kunyine-i nò m peikëe, u yéé ncée nò nyíse aní ne likemee lelu aní n kahari.

14 Lë nnya, ani piléénýáonse n wuru nísonë, pinésáne!

15 Nò pisoi sähø le. Ani nòrinécúruu mmë kam nní mì ma këcáá musí aní paí nké!

16 Ani kepóripi kë kari ye rimmúlú arí ne Uléécaa poønese ari ke níru ripaí nké. Kumúñé kpë-i kari ye nní ke n níru, áke ye Kirisi menye ne tó ripénese? Kumúñé kpë-i kari ye nní kukpónó n kpókärine ari le, Kirisi ipiñe kaku ye kë ne lë tó ripénese.

17 Kai nní re kukpónó kuse kpëe we nnya, mpá tó nní kulúi we, tó ntónéí ipiñe ise le, kukpónó kuse kpë kari ntónéí ní le nnya.

¹⁸ Ani Isirayeeли pikó ripaí nné! Pēpeee ye kenyōonse-i inyōonse sare n li ne kenyōonse kē yēe ripénele api wai pise.

¹⁹ Lē kam nní mí ma asei re íye? Yare liasei yee re piléé née isee kapi ye ne n nyōonse ye linyine le, née íye?

²⁰ Ai lē! Lika ái kei we. Lē kam mí ma asei nyee re inyōonse iyē ye aníri ikó le, ái Uléécaa ikó. Aam ko pée la nō ne aníri nöké m pénelē.

²¹ Ani yé fe nöké Upíima keporipi ne kuníri kekó m pénelē nōn níru. Nō ne Upíima áni yé m pénelē nōn le, nō ne aníri nōn ko pénelē nōn le.

²² Tō lale táké lē wa Upíima ilaaro iké kerócaá kam née? Yare tō pée mīpape u fele née?

Táké ye linnéi wa arí ne Uléécaa ríyu waisé

²³ Nō ye maa re: Ne meyíkíyiki ncée málé nen yé mīpá yo wa. Amá ái mīpá yo yee yé né yóriyé. Ne meyíkíyiki ncée málé nen yé mīpá yo wa, amá ái mīpá yo yee yé tíyesé usoi uu nfatene kémee pelu.

²⁴ Uka úu kape ukulaa cire n wéesi, amá ani ye meníjé pico kükó wéesi.

²⁵ Nō ye fe ani lē kapi kuyáa-i n yái nnéi le. Ani kape ye nóménécíre nka likecáá m písei liké nō ricón.

²⁶ Li wəlaalē te: Upíima yee ketē ne kekecáá likó nnéi te.

²⁷ Nkó yee úu Kirisi ne kefa n tenelē un kusáne nō n sée nōn n ha, ani lē nnéi kapi nō mí pa li. Ani kape nóménécíre nka likecáá m písei liké nō ricón.

²⁸ Amá unyine un nō m maa re “isare nnyí ye inyōonse sare le”, uyee lē nō mí ma nnya, áni kape i li. Insá lē, li yé u ricón.

²⁹ Ai re nō kai yé ricón nnya kam lē nté símisi. Ucō kai yé rincón nnya kam lē símisi.

Ticuruu yo nnya ke née yé ncée m má re kē linyine wa, ucō kemúnjé ake pée ne né yúlu re ám kape wa re li yé u ricón nnya?

³⁰ Nen linéluke-luke kecáá Uléécaa m paoñese, yo nnya ke unyine uu yé pée lē kecáá kam Uléécaa m paoñese nnya né lámaankee?

³¹ Lē nnya, nōn ye mīpá yo mpuri n le née nōn n níru née nōn n wai, ani ye tíyesé Uléécaa rinyiri tiké n taálē.

³² Ani nóménécíre tī, áni kape tíyesé nóníesoi iké Pisuifi née Pikiréki née Uléécaa pisoi kémee unyine lóise.

³³ Ani menéco n wai. Ne ye mīpá yo kémee n náásile re inésoi iké mīpá úye n nyam. Ai nnésone kam wéesi, amá ne waiile re liké ne pisoi kulúi sōnesi liké piriyu lo.

11

¹ Ani menéco n wai yare ke née Kirisi mēco n wai.

Iye kai pise re utisi ne unósi piké Upíima inipée-i n we?

2 Ne nó pakare kaní ne mپá píyei kенécaá n léiselẽ nən kə icélaa kam nó rintéjse nisəne müílẽ.

3 Mpá ne lẽ, ne la re ani mmú kő te Kirisi yee mپá utisi úye uyəapi. Utisi yee unósi uyəapi, Uléécaa pőo Kirisi uyəapi.

4 Utisi nkó yee linyine ríyu n yáriilẽ un ne keyóme yáasi née un ne Uléécaa rinyiri símisi ye uuyəapi Kirisi isei waiselẽ.

5 Amá unósi nkó yee ríyu ŋmane ne keyóme n yáasi née un ne Uléécaa rinyiri símisi ye menjé uula isei waiselẽ. Li we re unósi nkó kapi rinkoosi re isei iké u wa kuu lẽ ne menyine wa.

6 Unósi unsá n la uké uriyu linyine yarii, uké mesé nnyúpi nyai. Li kə pee isei wele re unósi uké n nyalaalẽ née uké n koosilẽ. Lẽ nnya, uké ye ríyu linyine yarii.

7 Ai ne sá re utisi uké linyine ríyu yarii. Li we re uyee ne Uléécaa menyine we, un kə ríyu u waisé. Utisi ke unósi pőo ríyu waisé.

8 Ai unósi ipinje ke Uléécaa uu kpísi uú ne utisi wai, amá utisi ipinje kuu kpísi uú ne unósi wai.

9 Ai kə unósi nnya ke Uléécaa uu utisi wa, amá utisi nnya kuu unósi pő wa.

10 Lẽ nnya kai pise re unósi uké piléécaatumé nnya linyine ríyu yarii liké n nyiselẽ te u umecire utisi metene ricepisele.

11 Amá Upíima kêmeé, utisi unsá n we, unósi úu líka tu, unósi unsá n we, utisi páa kə líka tu.

12 Yare lẽ kapi utisi ipinje n kpísi apí ne unósi wai meco ke unósi uu ye utisi mari. Uléécaa yee lẽ nnéi wai.

13 Ani nórínécúruu musí ani yénu nké te li ne sá re unósi uké ríyu ŋmane Uléécaa n yáásii?

14 Lẽ kai nní keté ketcáá n we ricuruu ye ró nyiselẽ re li isei we re utisi uké nnyúpi riyá nké pi nn cá.

15 Amá li pee ríyu má re unósi pő nnyúpi nké pi nn cá. Lẽ nnya kai unósi nnyúpi he re nké ye ríyu u n yariilẽ.

16 Amá úye unsá n la uké lẽ wa, liute uké nse kő te tő ári mewai féé méka meco keyóme yáhaa-i wai, ápi kə Uléécaa icápiné-i lẽ wai.

Upíima kupéneco iluke

(Matiyee 26:26-29; Mariki 14:22-25; Luki 22:15-20)

17 Am nkpéni mmě kam nní nó n símisine kêmee nó pakarené. Ne ne nó césine re nórínécápe ye nó kópule ai tósu kii nó n nyóonse.

18 Nsimé foí mée re, ne kő te no ye non n cápinelẽ, mekóólentené yee nökénécōpe n wele. Ne nyáni yare in n la, ái yé nnóome.

19 Li meyikýiki pise re mekóólentené meké nökénécōpe n we liké ne pēpēe nökénécōpe asei n tikilẽ n lese liké n nyisé nnya.

²⁰ Nə yə nən n cāpinelē, ái nkápáni Upíima kupénečo iluke nnyá kani yə n cāpinelē.

²¹ Likumúñé re nō úka úu yə uco merí piké kesé li. Mpá úye yee yə n tū un uiluke cire le. Peé uye-i ke nkú nn pico n we ke pico api yə m pomaalē.

²² Ani siyo má re nöké yə kei-po li ani níruu? Néé Uléécaa icápine pikó káni waiselē nən peé la nöké pepes ápi líka m má isei waise. Ké nkpéni nō maa re íye? Nə la re kē nō pakare néé? Ám yé mmú kémee nō pakare!

²³ Li we re nsímé mmē ke Upíima uu nē n símisi kam nō téjselē te: Kesine kē kapi Upíima Yeesu pepes pikópe u n la anipe-i n wa, u kukpónó kpísile.

²⁴ kuu Uléécaa pipooñese mí masí, uu ku kpokórine uu re: Inépiñe iyé kapí ne nō nnyá n nyóonse yə nnyí. Ani yə lē wa ani ne nē n léiselē.

²⁵ Kapi piluke mí masí, uu kō limecó kepóripi kpísi uu re: Nkómeine fale mée menénye nnyá nō ne Uléécaa kécöpe n we yee kepóripi nké. Mpá píyei nən yə ke n níru, ani yə mesére né n léiselē.

²⁶ Nən yə mítá píyei kukpónó nkú n le, nən kepóripi nké n níru, Upíima nkpo kani lē yóólē liké ha ne umepemē tu.

²⁷ Lelée tíyese ke úye uu yə un meháikuse wee kémee n we un ne kukpónó kpē n le un kō ne kepóripi kē n níru, Upíima ipiñe ne umenyé kuu lē ne púnne.

²⁸ Lē nnyá, mítá úye uké yə musí uu uisoi paí nísoné uu pes kelene kukpónó le uu kō kepóripi kē níru.

²⁹ Uye un méwoo n le un n níru, unsá n ceri re Upíima ipiñe yə nyi, umecire kuu lē mewai me-i akópe palé.

³⁰ Lē nnyá ke pisoi meyā api nökénécöpe pitóikó, pico sikkankáláká, pico meyā pós kō kpíni.

³¹ Tən yə peé m musí ari irásoi paí nísoné, Uléécaa úu yéé pes ne ró túhaané.

³² Amá Upíima yə ne ró túhaané, uu kutu ró pása uu ntósímé nyóonse re ápi kape ne pepes ápi Kirisi n nyu tó ripéne piké túhaané.

³³ Pinémárecó, lē nnyá, nən yə n cāpinelē te nöké Upíima kupénečo iluke li, ani yə méraane ani kelené le.

³⁴ Nkú nn úye n we, uké yə ukeyo-po líme. Uu kape wa Uléécaa uké yə nökénécápine-i ne nō túhaané uké akópe nō pa. Nen píyei nökénémee n hapo kam yé isímé tərəo iyé kécáá ripái.

12

Nfáasəne lihəehəe kécáá nsímé

¹ Pimárecó, ám la nöké Nfáasəne lihəehəe nsímé kécáá kunjmaha-i n we.

² Nō nyule re káni pεe kahane Uléécaa n céri, li pεe nō pásailē nōn tikilē lin ne piléé kani n nyóonse ápi ye kō símisi mēmpə nō sī.

³ Lẽ nnya kam te ké n̄sən̄e nō s̄imisi nək̄e k̄d te: Uka úu we re Uléécaa Nfaasən̄e ye uk̄emēé we un ne s̄imisi, uu p̄ee re “liké Yeesu rité”. Uka úu yé k̄o fe uk̄e re “Yeesu yee Upíima”, kái p̄ee Nfáasən̄e m̄ee l̄e u s̄imaaſe.

⁴Nfáasone lihēehēe ye wele mpehē mpehē. Amá Nfáasone nse kóló mee lē nlihēehēe hōnente.

⁵ Ikeicee ye kuluí welε, amá Upíima use kóló kari lē keisi.

⁶ Mpá úye ne uakei yé nyé, amá Uléécaa use kóló yée lë nnañe ró heelé tón ne a wai.

⁷ Nfásané ye nliheheé mípá úye héle uké ne n-nnañe nyíse liké ne ptónéi yóriye.

⁸ Lé nnyia knn ye unyiné mewéésesohó he uú ne n símisi, nn
ká uca menyiuwe he uvé un ká ne símisi.

⁹ Nfáasone nse mmē nn kō učo he re uké nfatene m má, nn kō učo he re uké ve wa utóójká uké neí.

¹⁰Nfáasənə yèè unyine hele re uké ye fe uké mewaisanə n wai. Nn kə ucə he re uké ye Uléécaa rinyiri ne símisi. Nn kə ucə he re uyē uké ye fe uké mmewai ne leləe ái mmekó céri uké kóólene. Nn kə ucə he re uké ye meyu saŋa mpehē mpehē símisi. Nn ucə he re uyē uké ye fe uké mə tuise.

¹¹ Uléécaa Nfaasøne cireníŋe mme mee lë nnéí waisé. Lë knn
ní la nké mnpá úye na knn ye u pa.

Mpá Kirisi yká lye vε jinjε jsε nlesε lε

¹² Pi yé fe api Kirisi ne ipinje inyiné yee ilésé kulúi m má munjeisene. Mpá ke ipinje iyé ii ilésé kulúi m má, innéí ye rinénéle ej wai ipinje isé.

13 Tó Pisuifi ne mpuri sane pikó ne pilási ne pεpεe pimecire n te, táo ntónéi míni wole. Nfáasəne nn tó pansesə ipinje ise. Nfáasəne nss mm̄s msni kari kə n ntí.

¹⁴ Lē nnya, ái nlése nse mée ye ipinjé kęcáá n we. I ye kulúi n welé.

¹⁵ Mpá kúna kun m maa re káku nní kunípe nnyá, áku nkpéni ipiné ilesé kémee we, ku yé pée lë nnyá ikémee piwée riyáá?

¹⁶ Mpá kutu kun m maa re kákú nní menípée nnya, áku nkpéni ipinjé ilesé kémee we, ku yé pée lë nnya ikémee piwéé riyáá?

¹⁷ Ipiñe nnéí in pęe menípeę, yo ke usoi uu yéé pęé ne kő? In pęe innéí kutu, yo kuu yéé pęé ne kukpáhá kő?

¹⁸ Uléécq̄ v̄ε εípá nlés̄ n-ye umela kémee nketon̄-i n vekei.

¹⁹ Ilésé nnéí in pée nlése nse, ipiné ii vé pée n we.

²⁰ Lë nnyq, ilésé kulúí vee we kái ne wá ipiné cireñíne jisé kóló.

²¹ Μενίππες ἀμὲν γέ fe μεκέ kunípe maq rē: Am ne líkq pō wai.

²² Ticuruu ipiŋe ilesə iyē kari n nyu re ſi pāápú yee meýkíyiki ró yóriye.

²³ Iyē kari n nyáni yare i ye isei ró wa kecáá kari n̄səne paílē. Hái iyee ſi kúpaí meté n̄ we kari ye n̄səne nyóonſente.

²⁴ Amá iyee pípaí n̄ nyam ſi pinyóonſente p̄e písei. Uléécaa ye ipiŋe ilesə wale uu týesə iyee ſi kúpaí meté n̄ we ii ríyu ne icə m̄má.

²⁵ Kuu lē n wa nnyia, mekóolene áme ipiŋe nlesə nnyine ne ncə kecəpe we, amá m̄pá yo ye ne licə kutu cəlenle.

²⁶ Nlésə n̄-ye nn íwə n le, li ye ne icə ripénəle ii íwə n le. Nlésə n̄-ye nn ríyu n yē, li ye ne icə ripénəle ai kesē i n láárú.

²⁷ Nō kesē nōnnénéi Kirisi ipiŋe le. Mpá nō úye ye unlesə le.

²⁸ Uléécaa ye uicápine kémee sitónē hekésile. Pitume kuu kekpéē məfoí tónse, uu melírū antepuyə tikise. Uu kə metáánū picélaa tikise. P̄e memáá, pepees ye mewaisaŋa n fe api wai, api tíki. P̄e memáá, pepees ye pitóikó m pəise api tíki. P̄e memáá, pepees ye picə n lē ne pepees picə kecáá m̄ paílē ne pepees meyu saŋa mpehē mpehē n símisi api tíki.

²⁹ Ai pinnéi p̄ee pitume, ái pinnéi p̄ee antepuyə, ái kə pinnéi p̄ee picélaa. Ai kə pinnéi p̄ee ye fe api mewaisaŋa wai.

³⁰ Ai kə pinnéi p̄ee ye fe api pitóikó pəise, née api meyu saŋa mpehē mpehē símisi née api me tuise.

³¹ Lē nnyia, ihée iyee innéi kémee icə n fe kani yé ne n náási re nəké yē.

Lē nnyia, kē nk̄p̄eni ncée səne p̄íma m̄pá yo n fe nō nyíse.

13

Nla kecáá nsímé

¹ Nen p̄ee nsímé n fe kē n símisi yare ke sisoipipi asi ye n símisi, née nen p̄ee piléécaatumə meyu n kómēi, kám p̄ee usoicə la, ne we yare kuweni kapi m pépu kun iwóo topori, née kuloo kp̄ee n téni.

² Mpá lin né n he re kē ye fe kē ne Uléécaa rinyiri símisi, m̄pá nen kə m̄pá yo mesohə m má am ye kə lelee m pékaalē ceru, am kə nfatene m̄ee yé riyópe rinsíka m má, n̄ensá usoicə n la, ám nk̄páni líka.

³ Mpá nen menémá nnéi píwekoo n hooŋe re piké li, m̄pá nen te piké pisoi kecáá nnyia nna né ɣmaasi, kám p̄ee usoicə la, ám kuláa kúka má.

⁴ Nla ye niŋule, nn ye kə kusoi wai. Nn ye ucə likó káipinkəe. Nn ye ríyu wéesi, n̄n ye kə ne rikókɔri n fulaalē.

⁵ Nn ye líka wa lee ái asei m má. Nn ye n wéesi re liké ne mmecire sənesi. Nn ye wóosi, n̄n ye kə ucə nk̄efə-i n fanaalē.

⁶ Piyaaluke pin yei n we, ái ye n n láárú, amá nsímései m̄ee ye ntikiŋ niŋukuse.

⁷ Nla yèè mípá yo ucə sárēile. N ye kə mípá yo kémee nfatene m málə, nn kə n tálē te mípá yo yé sənesi. N ye kə ne mípá yo n kaharile.

⁸ Nla nín ye píkai tēne. Pi yé Uléécaa rinyiri ne pisímé riyá. Nfáasəne meyu mpehē mpehē pisímé yé kam api kpi, mənyuwə ame kétə wai.

⁹ Li we re kukéri kukéri kari mípá yo nyu. Kukéri kukéri kari kə Uléécaa rinyiri ne símisi.

¹⁰ Amá lelēe ní nyamí ne kétə-pə lin píyei n leemə, lelēe kukéri ní we ye lě kétə wale.

¹¹ Kamí pəe iwā ní we, mənésímé ne kenémúŋé ne nnésəhəosimé ye pəe wele yare kewā. Amá kam nkpeni riwéése n wa, ne liwánká lě tíyelē.

¹² Tə neni nyánile lin hiihilē yare kenípəenýánei kémee kumííri. Amá tó kam ari kéróyu-i ȳmaa mípá yo yenu níson. Kukéri kukéri kam neni u nyu. Amá né keyáa picére u tēnesə níson yare kuu né n nyu məco.

¹³ Lě nnya nkpeni, mípá likei tərəo nní nnéi lin píyei n tēne, nfatene ne linyine kəcáá pitá ne níla paa yé tēne. Likei lě ketaani ái kutene we. Amá níla məe likpéē.

14

Nfáasəne lihəehəe kecáá nsímé

¹ Nla kani yé məfoí n wéési nəké m má. Ani n náasi nəké kə Nfáasəne lihəehəe yē, ái ne tásu nəké Uléécaa rinyiri ne n símisi.

² Mesei ye me re usoi nkó yee Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi úu pisoi ne símisi, amá Uléécaa rinyiri kuú ne símisi. Li we re úka úu u kóməi. Nfáasəne kuú ne nsímé məe m pékaalē nyáni un símisi.

³ Amá úye un ye Uléécaa rinyiri ne n símisi, pisoi ke uyē uú ne símisi. U yé pi lě api Uléécaa ncee-i papisi, uu ikari pi kpásə, uu kə piakinj niňukuse.

⁴ Nkó yee Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi ye umecire Uléécaa ncee-i papukusele. Amá nkó yee Uléécaa rinyiri ne n símisi ye picə Uléécaa ncee-i papukusele.

⁵ Ne pəe la yare nónnénéi nəké Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi. Amá lě kam meyánsei ní la yee nəké pəe Uléécaa rinyiri ne n símisi. Nkó yee Uléécaa rinyiri ne n símisi ye nkó yee Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi fele. Amá in te unyiné ye liasei lesə un símisi məcire kai yé picə kuláa wa, ai tíyəse api Uléécaa ncee-i papisi.

⁶ Pimáreco, ne la kē nō pise re nen nəkenémee n hapo nen Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi, yo kai yé nō yóriyé? Ai nen nsímé ke Uléécaa né n nyisé nō n símisi, néé nen nsəhəosimé

nnyine nó n símisi, néé nen Uléécaa rinyiri ne n símisi, néé nen icélaa inyine nó m pa kai yé kuláa waa?

⁷ Limecō kai we ne iyómelū yare nní risū néé kusole kapi ye ne anípe m̄ pi. Lianəə ansá n kóolentenelē, íye ke usoi uu yé ne ceri re risū kapi símisi néé kusole kapi pépu?

⁸ Uyee rináatón̄ n símisi unsá anðo n lese liké n kpāiilē, wóo yé p̄ee céri uké umecire cápine uké ne atópi leepo?

⁹ Limecō, nən Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi, nənsá ye rinðo m ma riké asei m má, íye ke usoi uu yé ne lē kani n símisi ceri? Méwoo kani p̄ee lē símisi.

¹⁰ Meyu ye kulúi wele ketē kēcáá, amá méka áme mēkēcōpe we re áme asei má.

¹¹ Lē nnya, usoi un ne né n símisi, nənsá umeyu n kómei, ne ukemee usáne le, uyé un k̄o né kēmee usáne.

¹² Limecō, yare kani nní n̄ la nəké Nfáasəne liheehēe meyā m má, ani n wéesi məfoí re nəké meyā liheehēe m má lees ye Uléécaa icápine pikó n lē piké ne nfatene kēmee m papisi.

¹³ Lē nnya, li pise re nkó yee Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi uké Uléécaa pise uké u he uké ye fe uké me tuisē.

¹⁴ Nən limeyu mē ne keyóme n yáasi, Nfáasəne m̄ee kēnémee n̄ we kam̄ ne yáasi. Amá menésəhō áme p̄ee líka wai.

¹⁵ Lē nnya, íye kai pise re kē wa? Li pise re kē Nfáasəne m̄ee kēnémee n̄ we ne keyóme yáasi, am k̄o menésəhō ne keyóme yáasi. Né Nfáasəne m̄ee kēnémee n̄ we ne yō, am k̄o ne menésəhō yom.

¹⁶ In te Nfáasəne ñmane kaá ne Uléécaa p̄oñesē, íye ke nkó yee úu meyu mē n kómei uu yé fe uu pipóp̄oñesē iyáhaa kēcáá rinðo yósu re Amí! Uu k̄o p̄ee kómei lē kaa n tee.

¹⁷ Mpá ipópakare kaa Uléécaa m pakarente iké íye nsá n nyam̄, ii nkpáni uco lénine uké ne nfatene kēmee m papisi.

¹⁸ Ne Uléécaa p̄oñesē re u tíyesē nən Nfáasəne meyu mpehē mpehē símisi lin nónnénéí mmú fe.

¹⁹ Amá mpá ne lē, piyómeyáhaa pin n cápinelē, li ye kutosi né n we re kē anðo fíi nyee kúkome n̄ we símisi kē ne pi céesi, ne kam yé meyu kápi n kómei ne anðo kulúi pi n símaankēe.

²⁰ Ani kape mewā m músu. Ani akópe piwai ncee kēmee n nyam̄ yare siwā fənféi. Amá ani ye mewéése musí.

²¹ Yare ke Upíima uu mí ma api Uléécaa Nsímé ritelé-i wólu re: Pisoi mpí p̄ee meyu féé n símisi ne pisáne anðo kam̄ ne tikine kē ne pinésoi símisi.

Amá m̄pá ne lē, ápi waisēne.

²² Lē nnya, Nfáasəne meyu mpehē mpehē pisímé ye p̄ep̄ee ápi Kirisi m pakarelē kēmee rícere le re linyine ye wai. Amá ái Kirisi pikó kēmee linyine yoriye. Limecō, nəké ne Uléécaa rinyiri n

símisi ye Kirisi pikó kémee rícere le re linyine ye wai. Amá ái pée pée ápi Kirisi m pakarelé kémee líka yoriye.

²³ Uléécaa pikó pin nkpéni n cápinelé pin pinnéí Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisi, piyómeyáhaa pinyine pée ápi limekó n nyu néé pée ápi Uléécaa m pakarelé pin kei n lompo, ápi yé maa re no pisahatore lee?

²⁴ In te pi pinnéí Uléécaa rinyiri ne símisi, ke unyine yee úu Uléécaa m pakarelé néé unyine yee úu limekó n nyu uu kei lompo, u yé ukéfa-i musí, nsímé mmē nn u nyisé re úu alari má,

²⁵ kemuñé kee ukéfa-i m pékaalé ake kpáii, uu pée kéyu keté kipi uu Uléécaa pakare, uu yóó re meseisei ke Uléécaa uu nökénécōpe we.

Lë kai m pise re liké Kirisi pikó icápine kémee n sónë

²⁶ Yo kai nkpéni pise re nöké n wai, pimárecō? Non ye n cápinelé te keyóme kani yáasi, nökénécōpe unyine yéé fe uu yóm, ucə uu icélaa inyine pa, Uléécaa uu ucə nsímé nyisé, ucə uu Nfáasəne meyu mpehē mpehē símisi, ucə uu measei lesé. Li pise re linnéí liké n léni, piyómeyáhaa pin ne nfatene kémee papisi.

²⁷ Pisoí pin ye Nfáasəne meyu mpehē mpehē n símisine, ápi kape ye pité néé pitaani rifaau. Piké ye kə use use símisi. Li kə pise re unyine uké ye n we un pinsímé mmē tuisé.

²⁸ Uka unsá n we uké tuisé, li pise re piké ye riséé. Piké ye ne pimecire kefa-i n símisi, api ye kə ne Uléécaa n símisi.

²⁹ Li pise re pée Uléécaa rinyiri ne n símisi pité néé pitaani piké ye símisi picə api ye pinsímé mmē músu api yénu.

³⁰ Amá in te Uléécaa ye icápine iyé-i unyine nsímé nyisé, li pise re uyee pée n símaari uké riséé piké nkó kutu rico.

³¹ Nó ye fe ani nönnénéí Uléécaa rinyiri ne símisi ani tisentene, mítá úye uu ne icélaa inyine yenu uu mólú, ai kə ne mítá úye n ñmōópúséle.

³² Pée Uléécaa rinyiri ne n símisi ye ihéé iyé ke Uléécaa uu pi n he kecáá nínaŋe málé.

³³ Li we re Uléécaa úu méwoo méwoo ukó, amá nkíŋniŋe ukó lo.

Yare kai Uléécaa pikó icápine nnéí kémee n we,

³⁴ li pise re pinósi piké ye Uléécaa icápine kémee n séélë. Api ncée má piké ye kei n símisi. Li pise re piké pimecire ricepisé yare ke isé ii mí ma.

³⁵ Pin linyine n la piké céri, piké ye pipila pise síyo-i. Ai ne sá re unósi uké ye Uléécaa icápine kémee n símisi.

³⁶ Néé no músu re nökénémee nké-i ke Nsímé Kecire nn léemé? Néé nō ñmane kémee knn hápo?

³⁷ Uye un m músu re u Uléécaa rinyiri ne símisile néé u Uléécaa Nfaasone ihée inyine má, liute uké céri re mmē kam ní ná n wólu ye Upíima isé le.

³⁸ Amá úye unsá lě n nyu, Uléécaa páa kō liute nyu.

³⁹ Lě nnyia, pimáreco, ani n wéési nöké ye ne Uléécaa rinyiri símisi. Amá áni kapé n yulu re pisoi ápi kapé ye Nfáasone møyu mpehē mpehē símisi.

⁴⁰ Amá lí pise re nöké linnéí n wai lin nyam, ái kapé m pulu.

15

Kirisi meyise nkpo kémee nsímé

¹ Pimáreco, Nsímé Kecire kam nó rin-yóó ani n ñmurei, ani kō nkemee iníjí wai kam la kē nó léise

² re n nórinenyu lóle, in te nō nísone m muílë. Insá lě, méwoo kaní ne kefa n tene.

³ Nsímé mmē kam tinécúruu n kō kam yé te né mefoí nó ritéjse. Lelees re arókópe nnyia ke Kirisi uu kpu yare kaí pëe mekees-më Uléécaa ritelé-i n wólaalë.

⁴ Pi u kulesile uu keyáa táánü tunjé pikpokpö kémee yisi yare kai kō mekees-më Uléécaa ritelé-i n wólaalë.

⁵ Kuu pikpokpö kémee n yisi, Piyee uu u yenu, upitumë kefi ne pité api kō limemáá u yenu.

⁶ Uu limemáá upimareco píle píle menupü ne kuláa umecire nyisé ituñe isé-i. Picø ye pikecöpe kpínle, amá pimeyä ye ne nfáa mále.

⁷ Uu kō limemáá Yakupu kpáfumë, uu kō pëe limemáá pitumë nnéí kpáfumë.

⁸ Uu pëe pë nnéí memáá kō metróosei né umecire nyisé, né nkó néé nní n we yare kewá péni kapi mári.

⁹ Néé Kirisi pitumë kecöpe usínsá. Am tu re piké né sée re utumë. Li we re ne pëe Kirisi pikó wéékuselenle.

¹⁰ Amá Uléécaa ipëelée yee tíyese kam ne isoi nnyí kam nní n le we. Kefa kuú ne né n fénne, ái méwoo wa. Li we re ne pikéi wale am pitumë picø nnéí feriyë. Asei kecáá, ái néé keisi, uiipëelée yee pikéi pë wa.

¹¹ Lě nnyia, mípá lin né néé lin pëpëe pikéi pë wa, Nsímé Kecire kari nó yóólë. Mmë kani kō ne kefa tene.

Té meyise nkpo kémee nsímé

¹² Té yóólénle re Kirisi ye pikpokpö kémee yisi. Iye ke nökénécöpe pinyine api yé pëe fe api re pikpokpö ápi ye yisi?

¹³ In te pikpokpö ápi ye yisi, lě nnyia Kirisi páa kō yisi.

¹⁴ In te Kirisi úu yisi, ntósímé kari n yóólë ye méwoo le. Méwoo kani kō ne kefa u tenele.

15 In mesei re pikpəkpo ápi ye yisi, ke tōo pēe we tōn yóolē te Uléécaa ye Kirisi yukuse, úu kō pēe pikpəkpo kémee u yukuse, tō ne u rikpárále, ari pēe wai pitansei nōomé.

16 Li we re in te pikpəkpo ápi ye yisi, Kirisi páa kō yisi.

17 In te Kirisi úu yisi, méwoo kaní ne kefa u tenelē. Nō kō ne nónanékópe kémee wele.

18 Li kō nyísele re pēpēe Kirisi ne kefa n tenelē apí ne kpi ye pəlaalenle.

19 In te ketē nté isoi ñmane nnya karí ne Kirisi tálē, lirócō ye íwe welc ai tósu mípá úye.

20 Amá mesei ke Kirisi uu pikpəkpo kémee yisi. Uyee məfoi yisi. Li nyísele re pico pēe n kpi p̄d né kō kam apí yisikēe.

21 Usoi use yee ne sisoipipi nkpo ka. Usoi use yee kō tíyeesene sisoipipi siké ye ne pikpəkpo kémee yisi.

22 Ke pisoi nnéi ne Atam apí m pénelē nnya kapi kpíni. Kapí ne Kirisi m pénelē nnya kapi limēcō pinnéi nfáa fale yenuné.

23 Amá mípá úye ne uitunje ye nyi. Kirisi ye piyise masile. Uyee ufoi. Un piyei n ka, upikó pēe limemáá yisiné.

24 Limemáá ke mípá yo ketō ake pēe sónti, kumúnjé kpe-i ke Kirisi uu iyáapi nnéi ne nínañe nnéi ne n-yáopinajé nnéi tékééne, uu pēe un-yáopinajé nnéi Sáa Uléécaa anipe-i wai.

25 Li we re Kirisi uké pēe iyáapi n tū kelené liké ha ne tu pēe uyε-i ke Uléécaa uu yé upilaaró nnéi Kirisi kenyale-i rinwúlasε.

26 Uláaró tərəo kuu n tékééne yee nkpo.

27 Li Uléécaa ritelé kémee wólaalē te: Uléécaa yé linnéi ukenyale-i riwulase. Kai nní n wólaalē te “linnéi”, ái pēe re ne Uléécaa kapi lē tee. Li we re uyee mípá yo Kirisi kenyale-i riwulase.

28 Mpá yo in ukenyale-i rinwula, uyε Uléécaa Kepipi uu pēe umecire cepise uu Uléécaa kenyale-i wúla. Uléécaa yee mípá yo ukenyale-i rinwúlasε, kei ke Uléécaa uu pēe meyíékíyiki mípá yo kecáá iyáapi tonεnε.

29 Ani mpí pēe ye nní n ñmurei re piké pikpəkpo nnya míni pi wole kecáá musí nké. Yo kapi lē ne náási? In te mesei ye me re pikpəkpo ápi ye yisi, yo nnya kapi pēe ñmurei re piké pikpəkpo pē nnya míni pi wole?

30 Tó ñmaa ricuruu ní? Yo nnya kari mpíi mesére nkpo lorolé?

31 Pimárecō, mípá keyáa kéye kam nkpo heirente. Meseisei ke tó ne Urópíima Yeesu Kirisi kupénece aku nō nnya meyíékíyiki rikókori né we.

32 In pēe sisoipipi kémúnjé kam pēe má kam ne Efēesi-po pisoi kpááree pinyine yare icarenamé təpu, yo kai yé né yóriyε? In te pikpəkpo ápi ye yisi, təké mese n wai yare kapi mí ma re: Tə kóso kpinε, lē nnya təké n le tōn níru.

³³ Ani kapé tíye unyine uké nó kíraase: Aséncə kópe yèè isoi sənəe caaile.

³⁴ Ani nóménécíre t̄l ani músu nsənə, áni kapé akópe n wai. Pisoi ye nákenécp̄e welé p̄ee ápi Uléécaa n nyu.

Ipiñe t̄ye ke p̄ep̄ee nk̄p̄o kémee n yisi api má?

³⁵ Unyine yé p̄ise re: Iye ke pikp̄okp̄o api yé yisi? Ipiñe íye kapí ne p̄eeri?

³⁶ Pó uníri nkó! Aa nyu re pinsá riluképipi n lukesi, ári yé feriké lée?

³⁷ Tipipi rinyine kaa yé lukesi re mpuri. In n la, risírépipi née riluképipi féé rinyine. Ai kuléé kp̄ee n leluné ricuruu kaa yé lukesi.

³⁸ Uléécaa yee yé p̄ee ripipi t̄l ipiñe iyē kuu n̄ la he. Mpá ripipi ríye kuu ipiñe yee ne ri n̄ sá he.

³⁹ Lifáakó ái linnéí isare isé má. Isoisare yé ne isee ikó kóólelenle, sinúipi isare ne impehē, ikpíntomé ikó ne iyē mpehē kó.

⁴⁰ Limēcə ke keléécaa-p̄o likó ipiñe ií ne ketē nté likó ipiñe kóólelē. Keléécaa-p̄o likó nsənə ne mmpehē, ketē nté likó nsənə ne mm̄ mpehē kó.

⁴¹ Ituñe yé imetéí cire mále, iwáre in imékó má, awárep̄i p̄áoñ kó amekó má. Mpá awárep̄i ricuruu áa metéí mese má.

⁴² Limēcə kai sónti liké kumúñé kp̄e-i ke pikp̄okp̄o api n̄ yisiné n̄ we. Pi yé pin pisoi n̄ kulesi, pi yé fənilé, amá Uléécaa un pi n̄ yukuse, ápi p̄ee píkai nk̄p̄o kpán̄e.

⁴³ Pi yé kékulaa-i íwe n̄ wele ápi kó páápú. Amá Uléécaa un píyei pi n̄ yukuse, pi yé p̄ee ríyu m̄ mále pín kó páápú.

⁴⁴ Isoipiñe nnyí kari nní n̄ nyáni kapi yé kékulaa-i m̄ má. Pin píyei n̄ yisi, ipiñe fale ke Nfáasəne nn̄ yé n̄ he kapi máne. Lé nnyá, isoipiñe nnyí kari nní n̄ nyáni yé wele. Limēcə ipiñe iyē ke Nfáasəne nn̄ yé n̄ he p̄ó ne kó wele.

⁴⁵ Lé nnyá kai Uléécaa Nsímé ritelé-i wólaalē te: Usoi foí uyē ke Uléécaa uu n̄ wa uu u séi re Atam yé kesoipipi le kēe nfáa n̄ yé. Amá Atam t̄rōo yee nní Kirisi. Ukeméé ke Nfáasəne nn̄ we nn̄ yé nfáa he.

⁴⁶ Ai ipiñe ke Nfáasəne nn̄ yé n̄ he yee p̄ee mefoí we, amá isoipiñe nnyí kari nní n̄ nyáni yé nyi. Iyē ke Nfáasəne nn̄ yé n̄ he yé kēpire sóntile.

⁴⁷ Ntaai kapi ne usoi foí m̄. Uyē ne ketē nté ukó le. Keléécaa ke ulírū p̄o léeri.

⁴⁸ P̄ep̄ee ketē nté n̄ we yé we yare uyē kapi ne ntaai m̄ m̄ meco. P̄ep̄ee keléécaa-p̄o n̄ we yé we yare uyee keléécaa-p̄o n̄ léeri meco.

⁴⁹ T̄l ne neni wele yare uyē kapi ne ntaai m̄ m̄ meco. Limēcə kari kó sónti t̄ké n̄ we yare uyee keléécaa-p̄o n̄ léeri.

50 Pimárecə, nə la kē nó maa re isoipiŋe nnyí kari nní n nyáni ii yé fe iké Uléécaa iyəopi kémee lompo. Ai líka nnya, leleę yε n caai ái yé fe liké panse licaaiciré.

51 Ani kutu ricə kē nsímé nnyine mεe m pékaalē nō símisi ani kóm te ári ntónéi kpine. Amá tó kam ari ntónéi mmú ipiŋe fée conse.

52 Kumúnjé kuse kunyine-i ke rináatón arí ha meyéne mese keyáa tօrəo téninge. Tin lē n tē, pikpəkpə api yisi api pεe panse pikpəciré. Tó mpí, tօlikumúnjé kpe-i nfāa m má, tօ ipiŋe fée conse.

53 Li meyíkýiki piſe re irópiŋe nnyí yεe yε nní n caai iké panse icaaiciré, irópiŋe nnyí yεe yε nní n kpu iké panse ikpəciré.

54 Leleę yε n caai lin píyei m panse licaaiciré, leleę yε n kpu lin ko píyei m panse likpəciré ke nsímé mεe n wólaalē nn pεe sónti: Mmε mεe nní re:

Pi nkə feriyε api n tékéé.

55 Nkpa, áa nkpani feriyε!

Nkpa, mepələd kaá ne n kóni yε tenelə.

56 Akópe nyεe nkpa melō waisε, isé yεe akópe rínaŋe hεeləz.

57 Amá tə Uléécaa pakare kuú ne Urópiima Yeesu Kirisi rintiki uú ne rínaŋe ró he ari nkpa feriyε.

58 Lē nnya pimárecə kεcire, nōinépiŋe ii kapε riyə, áni kapε n tinarente. Ani mǐpá píyei n kejaalē nən Upíima pikei nísəne wai. Nōrinécúruu yε nyule re pikei pε kani ukupénecə kémee n wai ápi yé méwoo wa.

16

Itəhə kapí ne Yerusalem-pə Kirisi pikó n sī

1 Siwóó itəhə kapí ne Yerusalem-pə Yeesu pikó n léninge nkó yε nkpeni mmú: Ne lē kai mewai m má Uléécaa icápine pikó pεe Kalasii-pə n we pisímé masile. Nōoké ko pimewai ritiki.

2 Mpá kewénteyaa ukoso úye, mǐpá úye uké yε lē kuu yé n fe uu tóhə ukeyə-pə iyaa yekei. Ké ne n tuipə, nən linnéi picápine masí.

3 Nen píyei n tuipə, né átelé wóí am pε kani n lésə re piké ne nōinéthə Yerusalem ha pa, apí ne péne.

4 Lin m piſe re kē rinécúruu ha, tó ne pε yé nsē tipéne.

Lē kε Poɔli uu ne piwai n náási

5 Masetuwaani kεtē kam tíkine kē ne nōkenémee tuipə. Kei kam cəpune kelenε.

6 In n la, né nōkenémee siyáa sinyine wa. Ticuruu in n la, am nnyiyε kumúnjé nnéi nōkenémee tone ani né léni amí ne kei kam n sī tómpə.

7 Li we re ám není la kē nó yé amí ne n tósu. Amá Upíima un n la, ne la kē nōkenémee siyáa wa.

⁸ Amá né pεe Efεesi kuyu-i tone Pantekooti keyaa aké ha nε tulu.

⁹ Ai líka nnya, mípá ke piláaro api kulúi n we, li kei ncée né tápilele fouu ké ne pikei píima pinyiné pée kuláa m má wa.

¹⁰ Timotee un nōkēnēmēé n̄ tuip̄o, ani u yosí n̄səne, áni kape t̄iyé urip̄oo riké caai. Li we re mēnēc̄ kuu Upíima pikei wai.

¹¹ Lë nnya, úka úu kapë u lómiisë. Amá ani u lë uké nkíñniñe ne unce sónë uú ne kénémee peeri. Tó ne Yeesu pikó picø ye uménle.

¹² Ne urómáre cə Apoloosi p̄t̄ tñjmópúsel re u ne Yeesu pikó pico piké nökénémee hapo. Amá úu kahane n ñmurei re u yé nkpení tómpo. Lin píyei ne u rinsá, u yé hapo.

Icélaa tərəə ne iyáhaa

¹³ Ani kape lopile, ani nfatene kêmeé n we, ani itisi yosí ani m páápú.

¹⁴ Ani m̄pá yo n wai ne n̄la.

¹⁵ Pimárecə, nə nyule re Sitefanaasi ne ukeyə pikó pəe pifoí Akayii ketē kémee Kirisi ritiki api kə məse ne məse Uléécaa pikó kəcəpə pipikei n wai. Lë nnyə kam te kē nō pise re:

¹⁶ Ani nōmenécíre ricepise, ani pi ne pē nnéí pée pimecō mē ne pipikei n ḥmōópūlē metene n we piké nō n séni.

¹⁷ Sitefanaasi ne Førutunatuusi ne Akayikuusi mekame ye né larisile. Káni n̄ we, p̄ep̄e l̄ kani yé p̄ee n̄ wa né wai.

¹⁸ Pi rinékinj niñukusele yare kapi nō n wa mēco. Ani lipite pē ipakare pípa ceri!

¹⁹ Uléecaa icápine yee Asii ketē kecáá ní we pikó ye nó yáási. Akilasi ne Pirisili ne Yeesu pikó pée ye pikeyə-i n cápine ye nó yáási, nó ne Upiima kupénece kémee.

²⁰ Nópinémárecó nnéí pée nté ní we yé nō yáási! Ani nóménécópecire yáhaane ani mémárecó pirane.

21 Né Pooли, née rinécúruu ne kunénípe anóo nnyé wói re ne nó vágasi.

²² Uye unsá Upíima n la, Uléécaa uké u rité! Maranata! A kam, Urópíima!

23 Upíima Yeesu uké ípeeléé nō nyíse!

²⁴ Nε nόnnέnέí lalε nό nε Kirisi Yeesu kupέnεcɔ kέmee.

Titelé lirū ke Pəəli uu Korenti pikó n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Kaí ne rítelé foí kewəle-mé n kpíimé, Korenti pikó ápi kómeine. Lē nnyā ke Pəəli uu pi wəlu uké pi nyíse re uripəo yε ne pi caailenle.

Lē ke ifaací iyē ii n kériünelē ye nní:

1. Pəəli ye lē kuu Yeesu Kirisi itumé n le nkó símisi. Likei lisə kuú ne n náasi yε re uké mǐpá yei týesé piké Sáa Uléécaa ne Yeesu Kirisi ceri. Iwe ne ncón yε kémee piyelé, amá níniyε kuú ne mǐpá yo kahari (1-7).
2. Pəəli ye Kirisi pikó pεe Korenti-i n we pise re piké kεfa kεse ne Yerusalém pikó pεe íwε m má hε. Lē ke picə api meyá m má, liké pε kai m párlē yoriyε. Ayu nyε pilénaane kari yé n fe ari Yeesu Kirisi nnyā m má kεcáá kεmúnjé ró hεle (8-9).
3. Pəəli ye nyíse re u alari málε uké pitumé nɔomé mewai ne pinnəosimé kési (10-13).

Iyáhaa

¹ Néé Pəəli yεe Uléécaa mela kémee Kirisi Yeesu utumé m panse, ne urómárecə Timotee. Uléécaa icápine yε Korenti-i n we ne Uléécaa pikó picə nnéí pεe Akayii ketē nnéí kεcáá n we kari rítelé ntí wólu.

² Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípeeléé nō nyíse api kə nkíñniyε nō hε.

Pəəli ye Uléécaa pəənəsε

³ Tə Uléécaa pakare. Uyεe Urópíima Yeesu Kirisi usaa. Uyεe íwε ró n tē uu kə mǐpá yo kémee arókín niñukuse.

⁴ Uyεe ye ntócéñ nnéí kémee arókín niñukuse uu re tóoké yε kə fe təké pεpεe ncón mpehē mpehē kémee n we akó níñukuse yare ke uyε uu arókó n níñukuse mεcə.

⁵ Ai linyine nnyā, tə Kirisi iwe iyē icə meyá lele. Limεcə ke Uléécaa uú ne Kirisi tikine uké ne arókín meyá niñukuse.

⁶ Mpá tən íwε n le, tə i lele re Uléécaa uké ne tó ritiki uké ne nőanékín niñukuse uké kə nőanéyu lə. Uléécaa un ye arókín n niñukuse, u lale nəké nkíñniyε yē nəké ye ne fe nəké ne merócə íwε iyē icə kémee n kahari.

⁷ Lē nnyā, tə ne nō tálénle meyíkíyiki. Li we re tə pinyuwε máálénle nísəne re kani nní irówe icə n le, Uléécaa ye nőanékín niñukuse nə yare kuu arókó n níñukuse mεcə.

8 Pimáreco, tó lale ani ceri re tó Asii keté kémee íwe píima lile. Hái irátisi ií ne tené, ai ró feriyé ari peé m músu re ári yé peé nfáa rikpá.

9 Amá tó ne peé meyíkíyiki nkpa kukpáhá pikómé masile ari ntákpá yósu. Lí lë wale re ári kapé ye ne merócíre n tálë, amá tóké ye ne Uléécaa yee ye pikpákpá kémee pisoi n yukuse n tálë.

10 Uyee nkpa mmé kémee ró lésé, uyee kó pilésé ró kpáne. Meyíkíyiki karí ne u tálë te u yé kó pilésé tó rikpá.

11 Nő ne kó keyómé yáásile non ne likémee ró leni. Pisoi meyá ne kerócaá keyómé yáásile, Uléécaa un lë nnya ró kpále. Lë nnya ke pisoi meyá api sónti piké tó nnya kó Uléécaa paoñesé.

Paoñi ye lë kuu ní la uké wa conse

12 Lelée rikókori ró ní we ye nní: Ari níka kerófa-i ne merócíre céci. Kecíre ne kefa kese ne asei nyee Uléécaa kémee n léeri karí ne mپá uye inipé-i pirókei wa, aí ne tósu nókenémee. Uléécaa kémee kai léeri, aí sisoipipi méwéésesoh-i kai léeri. Uléécaa kefa kuú ne ró n fénne kémee kai léeri.

13 Ai liféé linyine kam nò wólu, lë kani nní n kénéni non kómei memáá. Ne kó tálë te nò kam ani nísonne pikómé kpá ne kétó-pó re

14 kukéri kukéri ñmane kani neni kómei. Nò nyule re Urópíima Yeesu un píyei m peeme, li yé tó nnya rikókori nò wa yare kai kó nò nnya rikókori tó n wainé.

15-16 Lë kamí ne tálë nnya kamí peé la re nen Masetuwaani n tósu, ké nò rilóólú. Nen kó Masetuwaani n leeri, am kó nókenémee pitíki kpá am lisóne melíru nò he. Kei kani yé peé ne mپá yo né lë amí ne Yutee keté sí.

17 Yare méwoo kam kemúnjé kē wa, néé íye? Néé kam mí maa re né lë wa, kesoipipi memúnjé kam lë musí nen kényu ne kepíre sóñé?

18 Ne Unéléécaa, nsímé mmé kari mesére nò n yóolé nín kényu ne kepíre nkó.

19 Li we re Uléécaa Kepipi Yeesu Kirisi nsímé ke tó ne Silasi ne Timotee ari nókenémee rin-yóó nín kényu ne kepíre nkó. Asei ase kuu má, nyee nyee "eee".

20 Yeesu yee mesei lë ke Uléécaa uu mí maa re "eee" u yé ró wa. Yeesu uyé kari ye kó ne ritiki ari ne Uléécaa ríyu waisé re "eee" u lë kuu ró mí ma wa.

21 Uléécaa uyee tíyeselé te tó ne nnó tóké tó ne Kirisi kupéñecó kémee inínjí karii. Uricuruu yee ró lésé uu ukuwéé-mé yekei.

22 U nwói kerócaá wale uu Nfáasone kerómee wai uké ne ró nyíse re u lisóne ne ró ménle.

23 Uléécaa ye nyánile! In te ne kiraasélé, uké linyine né wa. Am la ké nò m pekesi nnya kám nókenémee Korenti-i peepo.

²⁴ Ai nnaŋe karí ne nó wai re ani ne kēfa tene. Nō nfatene kēmee iníŋi piwai máálenle nísone. Amá tó la re tó ne nnő tóké kesé n keisi liké mpóonare nó n heelē.

2

¹ Am la kē nónanépóo caaisé nnyya kam tihó re ám nókenémee pεepōne.

² Néen nkpení nónanépóo n caaisé, wóo yé pεe nő memáá n̄ tipóo larukuse, insá nó mpí apóo kam n caaisé?

³ Lē nnyya kam titelé tē lē nō wóo re nen píyei n tuipo, ám kapé nō mpí, nōo yé pεe rinépóo n larukuse kēmee meníŋe mpóoccaai yē. Ai céreise re ne ye nen mpóonare m má, li yé kō nónnénéi mmú n láárúle.

⁴ Ncón piima kēmee karí pεé we lin kewuu-i né mulú, nen meyikiyiki téni amí ne ritelé tē nō wólu. Amá ám nō wóo re nónanépóo aké caai, ne nō wóo re ani ceri re ám kusa nō la.

Piké uwaikópekóo akópe sárei

⁵ Asei kecáá in te unyine ye pisoi apóo caaisé, ái n̄ kuu wa, amá nónnénéi apóo kuu caaisé. Am kapé ne rinnákíis nnyya, né re nóménéyá apóo kuu caaisé.

⁶ Lē ke nóménéyá ani nní u rincóise ye ne u piye.

⁷ Li nkpení tu re nöké lē u sárei, ani urikin niŋukuse, mpóoccaai piima nnyine rín kapé ne ní ka nké u n lóise nnyya.

⁸ Lē nnyya kam nō welu re ani n wai liké n nyíselē te nō u lale.

⁹ Lē nnyya kam titelé tē nō n wóo yee re ne pεé lale kē nō peé kē yē te nō mpá yo kēmee ripakare má néé áni má.

¹⁰ Nōn úye uakópe n sárei, n̄ ne kō liute sáreile. In te n̄ ne nnyine má kē unyine sárei, ne n̄ nnyya liute pisárei masile yare kai Kirisi kēmee m pise.

¹¹ Ne lē wa re Setani úu kapé ne ncée n yē uké ró feriyé nnyya. Li we re tó umela kuú ne n náási nísone nyule.

Lelée Turowaasi-pó Pəöli ripóo n caaise

¹² Kumúŋé kpe-i kam Turowaasi-pó Kirisi Nsímé Kecire piyóó n hápo, Upiima ye ncée né tápilele re kē pinékei wa.

¹³ Mpá ne lē, tinépóo ye pεe caailenle, kám unémáreco Tiiti n yē nnyya. Am pεe Turowaasi pikó-i yisi am Masetuwaani ketē sī.

Yeesu Kirisi yee ye týyesé kari ye feriyé

¹⁴ Uléécaa yee ipakare te, uyee týyeselē kari Yeesu kupéneco kēmee mesére feriyelē tōn menáŋe-naŋe nnōŋ són. Tó kuu ye ne ritiki pisoi apí ne mpá yei Kirisi ceru yare tulaali kpáhákoo kapi fō.

¹⁵ Tó Kirisi utulaali le Uléécaa keyu-i ne pē ke Uléécaa uu n lo ne pεpεe mpolæcee n tíkilé kēmee.

16 Tulaali uyee perees nní mpalecee n tíkilé kecáá kukpáhá kunyine málé, kpees ye usoi ní kpu. Amá ku pě ayu ke Uléécaa uu nní n lo kecáá kukpáhá kunyine le kpees ye nfáa n he. Lé nnya, wóo kecire yee tulaalé te u yé lipikei pě wa?

17 Tó, ári pico meyá pée Uléécaa nsímé ne n kpéénse meco we. Amá Uléécaa yee tó tumme tón urinyiri ne asei uinipées-i símisi tó ne Kirisi kupnéecó kémee.

3

Nkómeine fale kémee pikeikó kecáá nsímé

1 Nō nkpéni nyáni yare merócíre kari nō nyíse, néé íye? Néé yare ke pico api ye n wa meco li kó tó pise re piké rítelé kerócaá wói tóké nō nyíse nöké kelenee ró céri? Néé li pise re nöké rítelé kerócaá wói tóké pico nyíse piké kelenee ró céri?

2 Nórinécúruu, nōo rítelé ke Kirisi uu kerócaá n wói. Arókiŋ kémee kapi ri wólaalé. Nō ke pisoi api ye ne ró céri. Pisoi nnéí yé fe api rítelé tē ceru api kó ri keenii.

3 Nōo asei kecáá rítelé ke Kirisi uú ne pirókei rintíki uú ne wolu. Ai kewóle meni menyine kapí ne ri wói, amá Nfáasone mee Uléécaa kémee n léeri kapí ne ri wói. Ai kó aparekpáncukú kecáá, amá sisoipipi akiŋ kémee kari wólaalé.

4 Kari Kirisi ne rintíki tón ne Uléécaa tálé nnya kari lē símisi.

5 Ai re tó músu re tó fe ari ntónaŋe cire ne linyine wai. Amá Uléécaa ñmane yee ye tíyesé kari ye fe ari li wai.

6 Uyee tíyesé kari panse nkómeine fale kémee pikeikó. Ai isé wóle-wóle ke Uléécaa uu nkómeine fale kémee ró pálé, amá unfaa kuu ró pálé. Isé wóle-wóle yee ye ne nkpo ka, amá Nfáasone pō ne ye usoi nfáa hele.

7 Uléécaa ye pée mekees-me aparekpáncukú kecáá uisé wóile umeyoo(pi ame pée likumúnjé kpe-i n télu. Moisi keyu ye pée télule hái, Isirayeeeli pikó ápi ye pée fe piké u riweríi. Ai kó re mesére ke Uléécaa meyoo(pi mē amé pée we. In te isé yee ye ne nkpo ní ka yé fe ii lē nyíse re Uléécaa meyoo(pi áme kusa piye,

8 íye ke Nfáasone mee ye nfáa n he pōo yé pée mesé wa?

9 In te isé yee ye n tíyesé Uléécaa uú ne pisoi túhaané pinsímé nn kpi ye fe ii ró nyíse re Uléécaa meyoo(pi áme kusa piye, íye ke Nfáasone mewai pōo yé pée mesé wa? Ai n yé tíyesele ari panse asei pite Uléécaa inipées-ii?

10 Tó fe arí maa re tón meyoo(pi mee pée mekees-me n télu metéí ye nkpéni kpule. Tón pée mekees metéí ne není mekó m múnjeisené, tó fe arí maa re není mekó ye me fele ái nkáripi.

11 Asei kecáá, in te lelees ái mesére ní we yé fe ai nyíse re Uléécaa meyoo(pi áme kusa piye, íye ke lelees mesére ní we pōo yé pée mesé wa?

¹² Tə ne meyíkíyiki tálénle ḥmaa. Lě nnyā karí ne tirópōo ne kēfa kēse símisi.

¹³ T̄, ári ye Moisi mēcō kēnirípi kēyu yarii. U ye pēe lě yariile re Isirayeeeli pikó ápi kape yē lě ke meyōapi mēe áme ye n nānjai amē ye meketə n tu.

¹⁴ Amá li pēe kunísí pi ricəle. Hái ne neni-mē, pi ye pin nkómeine kpure atelé n kēeni, kēnirípi kēse kēe ne kēyu pi hilalenle, ápi fe piké ke lese. Ai líka nnyā, Kirisi kupéneco kēmee n̄mane ke kēnirípi kē akē ye usoi keyu-i le.

¹⁵ Hái ne neni-mē, pi ye pin Moisi Isé Atelé n kēeni, kunísí kpēe ne wele kun cəlē.

¹⁶ Amá yare kai n wólaalē te úye yēe un píyei unceee rin-yá un Upíima-mē m pansēpo, kunísí yēe lele.

¹⁷ Upíima uyē kapi nté n tee yēe nní Nfáasone. Kei ke Upíima Nfaa nn n̄ we ke usoi uu ye ne uripōo n we.

¹⁸ Lě nnyā, tō mpí nnéi siyu-i ke kunísí áku nní n̄ cōlē, Upíima meyōapi ye mesére ró téluselē yare kēnipeenyánei kēmee. Upíima ye ró panseserile tōké kam tōké ne menyiné u wa. Meyōapi ne metéi píima mēe mesére n̄ taálē kēmee kai lě wai.

4

Ari lika tu, amá Uléécaa ye pēe umemá píima tō rimūtsə

¹ Uléécaa yēe Unfanare kēmee upikei ró pa. Lě nnyā ke ikari ii ró tēnelē.

² Tə piwahakei pēe isei n̄ we kēsile. Ari nnóome ne pirókei wai, ári kō Uléécaa nsímé kējéselē. Amá tō nsímesei yóólēnle lin kpáiilē. Meróla mēe re m̄pá úye uké yē te tō Uléécaa inipēe-i asei pite le.

³ In te Nsímé Kecire kari n yóólē ye pisoi kuñmaha we, pēpēe m pōlu knn kuñmaha we.

⁴ Ke ketē nté uyōapi Setani uu inípēe pi rinhila nnyā, ápi pēe ne nsímé mmē kēfa tēne. Uu ye ḥmurei piké mmetéi mēe n wariyē yē. Metéi mē kēmee ke Kirisi meyōapi amē léemelē. Kirisi uyē kēmee kai Uléécaa léselē lin nyáni.

⁵ Ari yóólē te pisoi piké tirócúruu n nyáni, amá Upíima Yeesu Kirisi kari kēkpēe waiselē. Tə ye maa re tō ne Yeesu nnyā nōpinékeikó le.

⁶ Uléécaa yēe mēkēe-mē m̄ maa re: "Metéi mēkē kuñmaha-i ta" metéi cire mēe arókín kēmee tapadlē. Uyēe pēe lalē uké tō rikpáiise. Lě nnyā kuu umeyōapi mēe Kirisi kēyu kēmee n kpáiilē tō céreise.

⁷ Tə we yare siphérétuhu kēmee kapi lisōne píima rimpōlo. Ai pēe n nyiselē te ái tō linyiné tulalē, amá Uléécaa nnañe mēe linnéi wai.

⁸ Iwé nnyí nnéí ncopuri yee ró kálaalé in tó nyíkilé, amá ái ró feriyé, ári nyu íye kari yé wa, amá ári pée ripóo fóm te li piluke ró masile.

⁹ Pisoí ye ró wéékuselenle, amá Uléécaa úu ró fóm. Keten-i kari laanu, amá ári kpu.

¹⁰ Mesére kari Yeesu nnya mítapá yei nkpo heirente, Yeesu nfaa nké ne kerómee n nyiséle nnya.

¹¹ Tó nfáa mále, amá mesére kari Yeesu nnya nkpo heirente. Li nyisélenle re mítapá tón n kpu, unfaa ye irópiñé-i wele mesére.

¹² Li nkpo tó risale nódéké ne nfáa m má nnya.

¹³ Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalé te: Ne ne kefa tenele nnya kam símisi! Kemúnjé kese kē kari kesé nfatene kecáá má. Karí ne kefa n tene nnya ke tóó kó símisi.

¹⁴ Tó meyíkíyiki nyule re Uléécaa yee Upíima Yeesu pikpókpó kémee n yukuse yé kam uu kó umecó tó yukuse uu tíyesé tó ne nnó ari Uléécaa kekúri sí.

¹⁵ Nô nnya kari lë nnéí wai re Uléécaa uké mítapá yei meyá ne pisoi kefa fenné piké u ceri, pisoi pée yé u m paoñesé piké kó ne kulúi n kpáriise piñ umeyoo pi taáselé nnya.

Iye ke usoi uu yé nfatene kémee n we?

¹⁶ Lë nnya ke tirópóo ári ye píkai caai. Mpá irópiñé nnajé mmú nn n teneri, nfáa ke Uléécaa uu ró n he ye mítapá keyáa kéye mítapé kpáselenle.

¹⁷ Lë nnya, neni mewee mmé-i iwé kari n le ii líka tu, ii ye kó nánjai. I yé kam ii meyoo pi píima menyine ró he meteneciré.

¹⁸ Ai lë kápi ye ne inípee n yé kecáá ke tóó müssu. Lë kápi ye ne inípee n yé ái ye nánjai, amá lë kápi ye ne inípee n yé pô ne liteneciré le.

5

¹ Tó nyule re irópiñé nnyí kémee kari nní ní we ye we yare kucáñjí kunyine. Kun píyei n fori, Uléécaa ye keyómecaa-pó kéyo kese yé mesére ní we ne ró mémpole. Ai pisoi pée ke mõ, amá Uléécaa yee uricuruu ke mõ.

² Tó kó wele tón kucáñjí kpé metene ñmopu, tón meyíkíyiki káipi táké keróyo kese keyómecaa-pó ní we kémee lompo.

³ Asei kecáá, tón píyei keróyo ke-i n lompo, Uléécaa úu ye meñmane ró leepo.

⁴ Kumúnjé nkú nnéí kari nní irópiñé nnyí kémee ní we, tó ñmopule yare ncóni mée ró nyíkilé. Ai re tó lalé táké irópiñé nnyí kémee le, amá tó wéésile táké ipiñé yee mesére ní we kémee lõ, liké wa re lelee ye n kpu ye nfáa teneciré kémee lompo.

⁵ Uléécaa yee tíyesé re liké lë kerómee conse. U unfaa ró hele. Lelée nyisé re u kale uké lë kuu tó riñnyi ró pa.

6 Mesére kari ikari má. Tə nyule re kumúnjé nkú nnéí kémee kari nní irópiŋe nnyí kémee ní we, tə Upíima ketone ne ketaa wele.

7 Asei kecáá, nfatene karí ne sóne, ái lẽ kari n nyáni nnya karí ne këfa tenelë.

8 Tə mesei ikari málē tən la təké irópiŋe nnyí kémee le təké Upíima kémee ketónē ha.

9 Lẽ nnya kari kə náási re mípá tən irópiŋe nnyí kémee n we néé tən ikemee n le, irósoi iké ne u n sá.

10 Lẽ nnya kai pise re ntónéí mmú, mípá úye uké ha Kirisi uké ne u túhaané. In te úye ye lisəne néé likópe unfaa kémee wa, liute uu umewai ihéé yósu.

Kirisi ye tó ne Uléécaa kecöpe nsímé nyónse

11 Tə nyule re li pise re piké ye Uléécaa wuri. Lẽ nnya kari njmópúlē te pisoi piké ntósímé njurei. Uléécaa ye ró nyule nsónse. Ne kə nyáni yare nő ne kə ró nyule nsónse.

12 Ani kape n nyáni re merócire kari kə pinyíse nő kpálë. Amá tə lale nəké ncée ye nəké tó nnya rikókori n wai. Lẽ kémee, nő ye nnyine yē aní ye ne pēpēe ye lẽ ke inípēe ii ye n yē ne ríyu n wéesi séésé. Pē ápi ye lele rikinj kémee ní we waisé.

13 Tən isohə n tori, tó ne Uléécaa nkó ye mmē. Amá tə nő kémee ne ntóyukpáii nnéí wele.

14 Nla ke Kirisi uu ró ní nyíse ye tirókín-i wele ari ye pēe ne nsímé mmú njurei re usoi use kóló yee pisoi nnéí kecáá kpu. Kuu nní ní kpu nnya, pisoi nnéí ye kpule.

15 U pisoi nnéí kecáá kpule re pēpēe nfáa m má ápi kape kə ne piisoi n le yare pimekó cire-i kapí we. Amá Kirisi yee píkecáá ní kpu uu kə pikpokpə kémee yisi nnya kapí we.

16 Lẽ nnya kári kə nkpéni úka nyáni yare kapi ye kesoimuňé ne n yē mečə. Mpá karí pēe mekées Kirisi ne kesoimuňé kémee n nyu, ári kə nkpéni lë u nyu.

17 Uye ne Kirisi pin timpéne, liute ye panselé lifále ke Uléécaa uu n wa. Likpure ye tómpole, lifále ai léeri.

18 Uléécaa uyee ne Kirisi rintíki uu ne tó ne uricuruu kecöpe nsímé nyónse kémee kai lééri. Uyee kə ró forii re təké pisoi píco ne kam piké u ne pē kecöpe nsímé nyónse.

19 Kirisi ke Uléécaa uu ne ritiki uu ne uricuruu ne pisoi kecöpe nsímé nyónse, uu pimewai kópe kpísi uké ne píkei wa. U ró forii re təké pinyónse pē nsímé riyóó.

20 Lẽ nnya, Kirisi yee ró tumme re təké nté upikeikó pēe ne urinyiri n tū. Tó ke Uléécaa uu ne nní tíkilë, ari ye pisoi sélei re; Ani Kirisi rinyiri nnya njurei piké nő ne Uléécaa kecöpe nsímé nyónse.

²¹ Kirisi úu akópe áka má, amá uyē ke Uléécaa uu arókópe conse. Uyē nnya ke Uléécaa uu nkpéni ró kpíilē te asei pite.

6

¹ In lē, ke tó ne Uléécaa ari nní kesē n kesi nnya, to nó pise re áni kapé tíye këfa ke Uléécaa uú ne nó n fénne liké méwoo wa.

² Uléécaa ye maa re:

Kai ituŋe n tu re kékíwe nó tē ne ne kutu nó ricale, ke keyáa ke n tu re kékíwe nóanéyu lo, ne nó comele. Lē nnya, ani kō te ituŋe yee nkpéni lē tu re Uléécaa ukékíwe nó tē, keyáa kée tu re ukékíwe nóanéyu lo.

³ Ai tu re tókékíwe unyiné ncée he ukékíwe fe ukékíwe pirókei kémee ró kési. Lē nnya kari ñmáópúlē te úka úu kapé tó nnya Uléécaa kupéneko kémee loó.

⁴ Amá to lalé pisoí piké merówee ritiki piké ko yé te to Uléécaa pikéikó le ne këfa kesé. Lē nnya kari ncón ne mpári ne mpáoccaai kémee merócire muílē tón kahari.

⁵ Pi ró káiile api hánési, api pisoí táláankéet re piké pitele ró wa. Pikéi api ró pelu ari ko kunónkú ne nkú fine.

⁶ Ari lē ke irósoi ii n kpáiilē ne merónyuwé ne merócire pimúlú ne merówai sónne ne Uléécaa Nfaasónne ne lē kari nla yíkíyiki m má

⁷ ne nsímései pisímé ne Uléécaa nnaŋe kpísi arí ne nyíse re to Uléécaa pikéikó le. Asei likó leee irótópilú kari yé ne uláaró rintiki ari yé ko ne merócire tápisi.

⁸ Pinyiné ye ríyu ró waiselé, picó pin isei ró waise. Pinyiné ye ró pakarentele, picó pin tó lámaankéet. Pi ró nyánile yare pinóome in ko ne asei kari símisi.

⁹ Pi waile yare ápi ró nyu, pin ko ne ró nyu nísónne. Pi ró nyánile yare to kpuwaalenlé, tón ko peé ne nfáa má. Pi ye ne nkpo ró n lalé, amá ápi ye pée ró kó.

¹⁰ Pi ye n lalé piké tirópáa caaisé, amá lin pée mesére ró láárú. Api ye re to píwékoá le, amá tóo pée pisoí meyá memá waise. Te ári líka má, in ko ne tóo mítá yo má.

¹¹ Ná pirósáne Korenti pikó, ani kō te to nó símisile ari kpáiise re to nó lalé ne këfa kesé.

¹² Ari sirófa nó pesí, náo násinéfa ró pesí.

¹³ Lē nnya kam nní nó símisi yare sinépípi. Náo kó ne násinéfa meróco ripérésé.

Kirisi pikó piké pepee ápi Kirisi ne këfa n tenelē ne pimecire to

¹⁴ Ná ne pepee ápi Kirisi ne këfa n tenelē áni kapé ye ripéne, ái ko pée re li ye lē tipéne. Iye ke lisónne ne likópe ai yé fe ai péne? Iye ke metéi ne kujmaha aku ye ripéne?

¹⁵ Iye ke Kirisi ne Setani api yé fe api kóméine? Yo yee yé fe ai uyee Kirisi ne këfa n tenelē ne uyee úu Kirisi ne këfa n tenelē péne?

16 Yo ke Uléécaa keyo ne piléé kenyónse aké pénéle? Tó ne Uléécaa yee nfáa n te keyo le, yare ke Uléécaa ricuruu uu mí maa re:

Né kam am pikecöpe n we tó ne pë tón sónne.

Né sónti ké Piuleecaa, pë piké ko panse pinésoi.

17 Uléécaa uu kó kpá re:

Lë nnya ani mpuri sane pikó pë kecöpe le, ani iyaa n we.

Ani kapé ne líkperinkpékó líka riko, néeké pëe nó yosí.

18 Ké pëe náunésáa, nöké pëe pinéjmáne ne pinékpére.

Né Upíima nnahe nnéí ute, néé lë ma.

7

1 Pinésáne kecire, tóo lë ke Uléécaa uu mí maa re u yé wa te. Lë nnya, tóké mewai kópe meë yé ipinje ne rikín n caai heere. Tóké n ihmóopúlë, irósoi iké n kpáiilë tón nisone Uléécaa wuru.

Lelée ye Pøøli mpðønare n hë

2 Ani kapé násinéfa né pesí! Ari úka líka caai. Ari úka riwárarase, ári kó úka likó yosí tóké n te.

3 Ai akópe kam nó pálë nnya kam lë símisi. Yare kam pimáa mí masí, mpá lin nfáa néé lin nkpo, tó nó lale meyíkíyiki.

4 Ne ne ripáo nó láárúle meyá. Nónicéco yé rikókori né welé nisone. Nó yé nnécónn néé kémee rinékín niñukusele ai pëe meyá né n láárú.

5 Hái karí ne Masetuwaani keté kémee n tuipo, ári mewénte yé. Iwe nnyí ncopuri kari kei yé. Tó ne picó picéjaankee yé mpí, iwame yé kó nnyí kerófa-i.

6 Amá Uléécaa yéè pë apoo nyee n caailë ikari rikpáselé. Uyee tíyesé ke Tiiti mëkame ame ikari tó rikpásé.

7 Ai umëkame ñmane meë ikari né rikpásé, amá kuu kó né n símisi lë kani kó uyé ikari rinkpásé yee kó ikari né rikpásé. Uró símisi re lelée n wa yé nò ricóylé hái nón la nöké piyéne né rikpá, nón kó kenécáá tópu. Lelée tíyesé kai meyánsei né larisi.

8 Mpá rítelé tó kamí pëe nò n wóipó tin náanépóo n caaisé, ám nkpení ne ri téni. Ne nyule re rítelé tó ne pëe kumúné kunyine-i náanépóo caaiselé, amá am nkáripi ne ri téni.

9 Li nkpení né láárúle. Ai re kam náanépóo n caaisé nnya, amá ke nánnépóocaaí nn n tíyesé ani mëfíne conse nnya. Uléécaa yee pëe la re náanépóo aké lë caai. Ai pëe nkpení mëse wai re ári líka nò caai.

10 Mpóocaaí meë Uléécaa kémee n léeri yéè meyíkíyiki tíyeselé usoi uu mëfíne conse, Uléécaa uu uriyu lalu. Ari mmé téni. Amá mpóocaaí meë keté nté likó kémee n léeri yéè ne nkpo kale.

11 Tinételé yé náanépóo caaiselé yare ke Uléécaa uu nla. Ani ripái kuláa píima kpé kai nkpení nò nla. Ani yé kani nkpení nla m má re nöké lisone n waii? Ani yé kani nkpení

ne nōanékópe piyámne n yōonée? Ani yē nōmenéwai kópe men nkpéni nó cōylē? Ani yē nōn nkpéni riwure máa? Ani yē nōn nkpéni meyíkíyiki wéesi nōké piyéne né rikpáa? Ani yē kani nkpéni n ḥmōpúlē? Ani yē kani nkpéni n la nōké uwaikópeká kutu ripasaa? Nō linnéi wale aní ne nyíse re áni nsímé mmé kémee líka caai.

¹² Ai uyee akópe n wa née uyē kapi akópe n wa nnya ke née ritelé wói. Amá ne lale nōké ncée yē nōké Uléécaa inipée-i nyíse re nō kerópire nyenule.

¹³ Lē nnya ke nōmenéwai ame ikari tó rikpásé.

Ai nkíñniye ḥmane kaí ne ripá. Ke Tiiti uu nōkenémee ne mpáonare n yisime re nō nōnnénéi ukumíríri pese me nnya, li ró láruúle ái ne kusa.

¹⁴ Ne ukéyu-i nō pakarele, áni iseí né lukeise. Tó ye mesére asei nō símisile, ai kō nkpéni nyíse re ne alari málé kē Tiiti keyu-i nōkenécáá rikókori n wai.

¹⁵ Kumúñé kpe-i ke Tiiti uu pée nōkenémee ní we, nō pée u waiselenle, ani kō kusáne u yósu nísone. U ye likecáá léiselle uu nō n la ai tósu kuú pée nō ní la.

¹⁶ Li né niñule re ne fe am ye mítá yo kémee ne ripá nō larisi.

8

Nfanare kémee piheee

¹ Pimáreco, tó la tóké lē ke Uléécaa uu ne Masetuwaani-pó uicápine këfa n fénne nō símisi.

² Li pée ncóny píima kémee pi tanle aí ne pi peikee hái. Mpá ke íwe íí pée ne pi n tójaalé, piakin yé pée niñule, api pée ne nfanare hē.

³ Ne ne inénípee yenle re mítá úye yee meyéne mesé lē kuu kuheee ní we hē, hái api fáause píricuruu mela kémee.

⁴ Pi pée tó ricónje re tóké ncée pi he pē piké kō pilikó he piké ne Uléécaa pisoi pée Yerusalem-pó ní we lémpo.

⁵ Pi wale ai tósu lē karí pée m músu. Pimecire kapi mëfoí Upíima pa, api kō limemáá pimecire ró pa Uléécaa mela kémee.

⁶ Lē nnya kari Tiiti pise re uké nōkenémee hapo uké lē liké ne kétó tu yare kuú pée níla pikéi pē n kóraane mëco.

⁷ Nō pimámá le Uléécaa likó nnéi kémee. Nō nfatene málé nōn kō nsímé nyu, nō kō Uléécaa likó picére masile, áni kō siká má. Nō kō níla ró nyiselenle. Lē nnya, ani kō mewai sōne mmé kémee nólínékó ne nfanare he.

⁸ Ai re isé inyine kam nō pálē te ani i ritiki nnya kam lē símisi. Lē ke pico api nní ní ḥmōpúlē nnya kam la nōké kō ncée yē nōké nyíse re nō mesei níla málé.

⁹ Nórinécíruu ye nyule lē ke Urápíima Yeesu Kirisi uu ne këfa nō n fénne. U pée umámá le, uu nō nnya umecire waise úwekáó re uké uiwe ne ritiki uké ne nō waise pimámá nnya.

10 Lē nnya, ne la kē nkpéni nnékó nó maa ítəhə nnyí nsímé kémee. Lelee yé pikei nó wa. Náo yemi pifoí ítəhə nnyí kəmúñé wa, náo kō yemi məfoí nőinékó pa yare kani yé n̄ fe.

11 Lē nnya, ani nkpéni pikei p̄e wa n̄səne ne kétə-p̄o yare kani yé n̄ fe ani wai ne kefa kəse yare kaní p̄ee n̄ kóraane məcə.

12 Usoi yèè un ne kefa kəse n̄ he, pi yé uihəe iyē yəsile n̄səne. Aai lē kári m má kapi r̄o p̄isei.

13 Ai re nəké nóménécíre íwe tā nəké ne pico l̄é. Li pise re nō ne p̄e kani nní n̄ léni nəké kucə m má.

14 Líka ái ituŋe nnyí kémee nō párlē. Nō mále non pico fe. Nō fe ani p̄e kai m párlē léni. Lin kō píyei n ka lin nō rimpári, p̄e pin m má, api kō nō léni. Lelee yé týesə ani nōnnénéi mmú n̄ sá.

15 Yare kai Nléécaasimé ritelé-i n̄ wólaalē te:

Pepes meyā n kóoi ápi líka pico saŋai,
líka ái kō pepes nkáripi n kóoi ripári.

Tiiti ne upisencə kəcáá nsímé

16 Ne Uléécaa pakare re u n̄m̄óápú mm̄e kamí p̄ee nōkənécáá m má n̄cə Tiiti kémee wa nnya.

17 Tə u maa re uké nōkənémee hapə uu ȷmurei. Uricuruu yé p̄ee rihóle n̄səne re uké nōkənémee hapə.

18 U ne urókó use yee Nsímé Kecire n yóólē pin Uléécaa icápinə nnéi kémee u waiselē kari tum.

19 Ai kō kpá re icápinə iyeé u lese uké r̄o sárū təké ne nfanare pikei mpí p̄ee nní arónípe-i n̄ we kəcáá m paílē. Lelee yé Upíima meyəɔpi lese ai nyíse ai kō lē kari n̄la m má təké ne pico n̄ léni lese ai nyíse.

20 Ari la unyine uké fe uké r̄o kési re ári ítəhə píima nnyí kapi nní arónípe-i n̄ wa kəcáá n̄səne paílē.

21 Ai Upíima kəyu-i ȷmane, amá ne pisoi siyu-i karí la təké wa yare kai m pise.

22 Tə kō urómárecə use pi ritikisəle. Tə məpehē kulúi kémee u peenle ari yénu re úu siká má. Uu kusa kō nkpéni ne ripóo nō láárú. Li kō nkpéni ikari piheé u rikpásəle re uké nō l̄é.

23 In Tiiti, uyē ne unéséncə le un kō nōkənémee unékeicə. Pimárecə pico p̄ee u n̄tíkilē p̄o ne Uléécaa icápinə pitumə le. P̄ee kəsile re piké ne Kirisi ríyu waise.

24 Ani pi nyíse re nō meyíkíyiki n̄la mále, pisoi piké p̄eé ne Uléécaa icápinə-i yé te nō mesei n̄la mále, api kō ceru re ne alari mále kē nōkənécáá rikókori n̄ wai.

9

Lē kapi ne pimárecə p̄ee Yerusalem-p̄o n̄ we n̄ léninge

1 Ai nkpáni pise re kē ítəhə kani yé ne Uléécaa pikó Yerusalem-p̄o n̄ ha kəcáá nnyine nō wói.

² Ne yē te li nōrinécúruu ripōo wale re nōké pi lémpo. Lē nnya kam Masetuwaani pikó kémee nōkenécáá rikókori wa am pi maa re pimáreco pée Akayii keteni-i n̄ we ye hái yemi-mé pimecire picápine máálenle re piké tóho. Nōpinéñmōópú ye tíyesele pimeyā apí n la piké tóho.

³ Mpá ne lē, pimáreco mpí kam nōkenémee tumpo nōké meýkíyiki nōmenécíre n cápine yare kam n̄ ma nnya. Ne nsímé mmú kémee nōkenécáá rikókori wale. Am la liké wa re méwoo yē me.

⁴ Insá lē, tó ne Masetuwaani pikó tən n hapo, nōnsá kahané nōmenécíre n cápine, isei yé ró li re tə ne méwoo ripōo nō larisi nnya. Isei ye kō nō ticuruu lenε.

⁵ Lē nnya kamí musí re li nyam te kē pimáreco pē tñjmóópúse piké ne kekpéé né wa piké ha ítaho iyē kani m̄ maa re nō ne kefa kesé pa kecáá m paílē. Ké ne n tuipo, pin linnéí nyōnsente api yekei. Kei kai yé pée nyíse re kefa kesé kaní ne tóho, áni kefa kémee téni.

⁶ Ani n nyu re úye un nkáripi n lukesi, nkáripi kuu ye kpasi. Uye un meýá n lukesi, meýá kuu ye kpasi.

⁷ Li pise re mítá úye uké ne uripoo he yare kuu urikinj-i n wa. Uu kapε ukεfa-i n téni, ái kapε kō ne nínahe. Li we re uyee ye ne mpóonare n he ke Uléécaa uú la.

⁸ Uléécaa yé fe uu mítá yo mpuri nō he, líka ái yé pée pikai nō ripári, áni kō mítá yo meýá m má nōn ne mewai sōne wai.

⁹ Lē kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te:

U ye ukεfa nnéí ne píwεkáó lisōne wale,
mesére ke unfanare ní we, níne ye tene.

¹⁰ Uléécaa yee ye ipuri ulame he uu lukesi uu kō iluke u he uu le. U yé kō nō lē kai nō m pise he, uu kō tíyesé ai meýá wai nōnnéfanare pikei pōo ne n taálē.

¹¹ U yé tíyesé ani mítá píyei m má ani ye ne mesére n nyíselē te nō nfanare pikei piwai lale. Pisoí meýá yé pée nólínéhéehee kani pi m pásii nnya Uléécaa pōonese.

¹² Leleé pi m párlē kani lē pi pa. Ai Uléécaa pisoí ñmane ke nfanare pikei mpí api yóriye. Pi kō tíyesele pisoí meýá pin Uléécaa pōonese hái.

¹³ Nóménéwai mmé ye mewai kecire le hái. Me yé tíyesé pisoí meýá api Uléécaa ríyu waise, kani n nyíselē te nō Kirisi Nsímé Kecire nísoné tikilenle nnya. Nō ye kō nólínékó kpísile nō ne Uléécaa pisoí pée Yerusalém-i n̄ we ne pico nnéí ani hóone.

¹⁴ Kapi n yé te Uléécaa ye meýánsei kefa ne nō fénnelé nnya, pi yé nōkenécáá keyóme yáási api kō nō n la.

¹⁵ Təké Uléécaa pōonese kuú ne lisōne lee ái lic̄ m má nō n he nnya.

10

Poɔli ye upikei mewee kęcää s̄imisi

¹ Née Poɔli, n̄̄ kapi n tee re ne ye nen n̄̄kenékúrí n we am n̄̄inéníp̄ee n wuru, nen ketaa-p̄o n we, am n̄̄ n senk̄ee, ne la k̄e rinécúruu ne Kirisi nnare ne umewai s̄one ritiki k̄e ne n̄̄ pise re:

² Ani kape t̄ye, nen kumúné kúye-i n̄̄kenémee n hap̄o k̄e n̄̄ senk̄ee. Ne la re nen ha n hap̄o, k̄e pep̄ee m müsu re kesoimuñé karí ne pirókei wai ne k̄eyu papisi.

³ T̄o p̄ee mesei sisoipipi le, amá ái kesoimuñé at̄opi ac̄o kari t̄pu.

⁴ Ai sisoipipi it̄opilū ke t̄o ne arót̄opi wai, amá it̄opilū yee m páápú in Uléécaa-i léeri karí ne t̄pu. I ye fel̄ ii Uléécaa pilaař imel̄ láuli. Iȳe kari ye ne sinóømetahai pepirente.

⁵ Iȳe kari ye k̄o ne l̄ nnéi lees r̄iyu n wéesi, lin limecire s̄ikal̄ lin ne ncée tápaal̄ te pisoi ápi kape Uléécaa céri pepirente. T̄o ye pisoi simúñé cōpiile, ari t̄ȳes̄e api Kirisi m pakarel̄.

⁶ T̄o merócíre picápine masile t̄k̄e pipakareciré kutu ripasa, n̄̄n p̄yei m pakare ne két̄o-p̄o.

⁷ Ani m̄pá yo mewee ripaí. In te n̄̄kenéçöpe unyine ye ȳe te u mesei Kirisi ukó le, uké céri re t̄o ne k̄o umec̄o Kirisi pikó le.

⁸ Mpá nen n̄nahe mm̄ ke Upíima uu né n he ne rikók̄ori piwai nkáripi n t̄njse, isei fi né wainé. Li we re u ró n hele re t̄k̄e ne n̄̄l̄ n̄̄nké ne Uléécaa ncee k̄mee papisi. Ai pikópe kari n̄̄ la.

⁹ Am la liké n we yare ne ne anételé n̄̄ náraasentel̄.

¹⁰ Pinyine ye símaank̄ee re n̄̄ Poɔli atelé kam ye n wóí nsímé ye m̄pape ne itisi t̄sile, amá nen pikékúrí n we, am panse unárei nnénóøsimé n̄̄n k̄o peé mulú.

¹¹ Uyee nní l̄ n s̄imisi uké nse k̄o n̄sonē re: L̄ kari ketaa-p̄o n̄ we t̄n ne arót̄el̄ wólu, ne l̄ kari yé ha n̄̄kenékúrí n̄ we t̄n wai ye sále.

¹² Ari káipi t̄o ne pep̄ee ápi ye pimecire nnyáã n yekei t̄k̄e n̄ sá, ári k̄o la t̄k̄e merócíre ne pi müñeisen̄. Pi pikemúñé circ mále kapí ne pimecire m müsu, pin kei paíl̄ pin ne pimecire pic̄o müñeisen̄. Pi piníri le.

¹³ In t̄o, ári méwoo rikók̄ori wai liké ha ne sít̄o sinyine rifaau. Ke Uléécaa uu n̄̄kenémee pikei ró n forii, u pisit̄o ró nyísel̄. Sesee kerómúñé kari n kpísine.

¹⁴ N̄o kei kari yé ne pirókei n tu k̄mee wele. L̄ nnya kari pifoí n̄̄kenémee ne Kirisi Nsímé n hap̄o, ári pikei ke Uléécaa uu ró n forii k̄et̄o rifaau.

¹⁵ T̄o, ári pic̄o pikei kapi n̄̄kenémee n wa ne méwoo rikók̄ori wai. T̄o ne müsule ricuruu re nónnafatene yé meyá wa, t̄o k̄o fe ari keisi ai l̄ t̄sú ái ne k̄eyu n s̄i. Amá ári yé wa liké pikei p̄e ke Uléécaa uu ró n forii sit̄o rifaau.

¹⁶ Limemáá kari yé pëe fe arí ha sitë sëe ne ketaa nò n we kémee Nsímé Kecire yóó. Ari la táké ayu nyë-i ke pikë api pipikëi n wa kémee keisi táké pëe pipikëi kapi piwai mì masí nnya rikókori n wai.

¹⁷ Uye un n la uké umecire ritaásë, uké lë ke Upíima uu n wa nnya umecire ritaásë.

¹⁸ Li we re ái nkó yee umecire m pakarente yee Upíima kémee ríyu má, amá nkó ke Upíima uu m pakarente yee ríyu má.

11

Pøoli ne pepëe n kíraase re pi pitumë le

¹ Hói pinékó! Ani n kahari aní ne né kóm, mítapá nen n wai yare isjho kam tóri. Ani ne né n kahari.

² Ne nökénécaá iláaro yee Uléécaa kémee n léeri wailë. Nò we yare ukpére yee úu utisi n nyu un kò kpáiilë kam utisi use kóló n félei. Utisi uyee nní Kirisi ñmáa.

³ Amá iwame ye né wele re nökénémuñé yé caai ani Kirisi ne ketaa wai, ani kefa këse ne pitíki u yá yare ke iwáa ii Efá kémuñé ne mesohó n caai mëco.

⁴ Ai líka nnya kam lë ma. Uye yèè un n ka, un Yeesu nsímé nò rin-yóó, mítapá linsá mmë kari nò rin-yóó, un kò nfáasøne nnyine nsímé nò n símisi, mítapá linsá Nfáasøne kani nò yosí, née un Nsímé Kecire nnyine nò rin-yóó, mítapá linsá mmë kani nò yosí, li ye ne nò risále ani mese ne mese ñmurei.

⁵ Am pakare re pisoi pë kani nní n nyáni re pitumë píima ye linyine né fe.

⁶ In n la, ám nkpéni usíményuwé píima unyiné, amá Uléécaa menyuwé áme né párilë. Mpá píyei ne mítapá yo kémee kari tíyesë ani lë ceru.

⁷ Ne Kirisi Nsímé Kecire nò riyóóle ám ihéé íka pise. Ne menécire ricépisèle kë ne n fe kë nò riñtaásë nnya. Akópe kam pëe lë waa?

⁸ Kam pëe nökénémee n keisi, Uléécaa icápine icø yee pëe né hééle. Né fe am te iyë kam yáai amá ne nò léni.

⁹ Kumúñé kpe-i kam pëe nökénémee nò we, íwe ye pëe né lonle, amá ám nò úka líka pise. Yeesu pikó pëe Masetuwaani-pø n léemë ye pëe ne lelee m párilë né kale. Am pëe la kë nò n nyikilë yare ncöni. Ne keweesi, ám kò la kë nò n nyikilë.

¹⁰ Kirisi nsímései mëe kenémee nò we kam la kë ne nò símisi re: Íka úu yé fe uké Akayii ketë nnéí kecää lirikókori né kpu!

¹¹ Yare ám nò la nnya kam lë símisi néé íye? Ai lë! Uléécaa ricuruu ye nyánile re ne nò lalë!

¹² Lë kam nkpéni nní n wai kam yé ne piwai n ñmójpúlë, pepëe icée n wéési piké ne rikókori n wai re tò ne pë pikëi ye pise le ápi kapë lincee n yé nnya.

¹³ Lipite pē ápi pitumē yíkíyiki. Pi pikeikó le pēe n kíraasē pin wai yare pi Kirisi pitumē le.

¹⁴ Lē ái nkpáni lisáŋja linyine! Setani ricuruu yèè ripólóle uu kíraasē re u metéí ulleecaatumē yíkíyiki le.

¹⁵ Lē ái nkpáni lisáŋja linyine re upikeikó piké ripóló piké kíraasē re pi Uléécaa asei ute pikeikó le. Amá lē ke piliwaiwai ai ye ne kétɔ n kpu lees sónti liké ne pi tene.

Pəɔli iwe kuu itumē pikei kémee n li

¹⁶ Ké ko pimáa nō rikpá re úka úu kapē né n nyáni yare ne usohatore le. Née non lē né n nyáni, ani mesé ɣmurei kē lē n we néeké ko ne lē nnya nkáripi rikókɔri n wai.

¹⁷ In n la lē kam nní n la kē maa ái lē ke Upíima uú la. Li né we yare kē rikókɔri wa nnya kam lē símisi yare usohatore.

¹⁸ Lē ke pisoi meyā api nní kesoimuñé ne rikókɔri n wai nnya ke néee ko la kē rikókɔri wa.

¹⁹ Nórinéécúruu non ko ne mewéésesohó má, amá no ye ko pēe piníri ne n kaharile.

²⁰ No ye n kaharile api ilási nō tini api nólínékó le, api nólínékó nō yósu, api kecáá nō nyánei api sipesé nō túúni.

²¹ Li iseí né wele kē ne mí maa re to rinárei málē.

Mpá ne lē, ne nkpéni símisile yare usohatore re lē ke pico apí ne rikókɔri n wai ke néee ko fene kē ne rikókɔri wa.

²² Nénte lipite pēe Pi-Epiree le néen ko U-Epiree? Nénte pi Isirayeeeli pikó lē néen ko Isirayeeeli ukó? Nénte pi Apiraham pipiré le néen ko Apiraham kepiré?

²³ Nénte pi Kirisi pikeikó le? Ké nkpéni símisi yare li né panselenle: Né ne Kirisi ukeikó le nen pi fe. Li we re ne keisile am pi feriyé. Pi mesére akpanii né waile ai pi feriyé. Ne ipépi yenle nsoñe am pi feriyé, am ko meyíkíyiki mesére nkpø heirente.

²⁴ Meprehē menupū ke Pisuifi api né káii. Mesé áme we afeena kapi ye mítapá mékaii méye kémee iséí né súúkées.

²⁵ Meprehē metaani ke Róm pikó apí ne nséí né káii. Mesé kapi apare né tapisi re kē kpu. Metaani ke míni ame kuróninai rimí, am míni-i tone ketúnjé ne kesine nnéí.

²⁶ Ne inécée kului kémee ikói ne míni ne piyaa ne pinéyucó Pisuifi ne mpuri sane pikó nnya nkpø heirente. Ne ayu ne acesi kecöpe nkpø heirente, am ko mínimaa kémee ne pēpēe n kpárálē te Kirisi kapi tíkilé anipe-i nkpø heirente.

²⁷ Ne pikei pape-pape wale am ko íwe píima yenu. Mesére ke nnoni nín ye né tu, nkú ne nníre nn né wai, am ye anóo paasi ám la, nnyiyé nn né loni am ilü paa kē tā.

²⁸ Ne ko mítapá keyáa kéye Uléécaa icápine nnéí kecáá músole. Am nkpáni la kē nnécónj mmē p̄t tino maa.

²⁹ Uye un tinárei rinyine m má, nē ne ko panselé unárei. Uye un akópe n wa, li ye rinépóo caaiselé.

³⁰ Lin n we re usoi uké rikókori wa, tinénárei ke née ne rikókori wainε.

³¹ Upíima Yeesu usaa Uléécaa ye nyule re ám kiraase. Uyee mítapá píyei ipakare te.

³² Kam pée Tamaasi kuyu-i n we, uyóopi píima Aretasi ye pée unyinε kuyu iwéése tinle, uyé uu pée pisoi kuyu sipoo-i tappaase re piké né tl.

³³ Amá pinyinε api né kpísi api menére menyinε-i wai apí ne mmelé kupole kēpire-mē súisepo amí ne uanipe-i ñméherεe.

12

Pøoli meyene ne usiláré

¹ Li pise re kē rikókori n wai, amá rikókori ári kō pée nyam. Amá ne nkpení lalé kē menéyene ne siláré ke Upíima uu né nnyise nkó símisi.

² Ne Kirisi upiretiki unyinε nyule. Injmē këfi ne ina ye nnyí ke Uléécaa uu u n kpiipó uú ne keyómecaa-pó ripóho táánū kémee ukékúrī sī. Am nyu un uisoipiñe nnyí kémee we née úu ikemee we, amá Uléécaa ñmane yee nyu.

³⁻⁴ Ne pée nyule ñmaa re li usoi uyé kpíipole aí ne keyómecaa-pó Uléécaa kékúrī sī, amá ne kō kpáne re ám nyu un uisoipiñe nnyí kémee we née úu ikemee we, amá Uléécaa ñmane yee nyu. Kelō kē-i kuú pée awahanəo anyine kō kái usoi ncée n he re uké fe uké símisi.

⁵ Né fe am liute uyé mpuri nnya rikókori wai. Amá in tinécúruu ñmaa, in n la tinénárei kēcáá kam n nyu nnya kam yé fe am tikókori wai.

⁶ Nen pée n la kē rikókori wa, úka úu yé fe uké re isohó kam tóri. Asei kam pée ne ri wainε. Amá ne menécíre müülenle. Am la unyinε uké kenécáá kemúnjé kenyinε wa kēe lē ke pisoi api kenécáá n nyáni née kapi n kómei n fe.

⁷ Am kape ne lipíima lē ke Upíima uu né n nyise nnya rikókori n wai nnya ke itói inyinε ii inépiñe-i we. Setani utumε unyinε yee né fápii re ám kape ne rikókori n fulaalē nnya.

⁸ Merehē metaani kam Upíima pise re uké itói iyé né lese

⁹ uu pée né pese re: Kefa kam ne pō n fennelē ye ne pō piyelε. Tipónárei kémee kam ye nnénahe nyise. Lē nnya, né tinénárei nnya rikókori wa Kirisi nnahe nké ne kenémee n nyiselē.

¹⁰ Lē nnya, tinénárei ne alé kémee kam n we ne íwe ne piwéekuse ne mpóccaai kam Kirisi nnya n yénaalē ye né lááru. Li we re ne ye nen tinárei m má kam pée meníñe páápú.

Lelée Korenti pikó kémee Pøoli nfasiimé n tanaalē

¹¹ Ne nkpení símisile yare usohatore, amá nōo tíyese kam lē wai. Nōo yé pée meníñe kenécáá nsoñe símisi. Mpá nensá líka n tu, pē kani nní n nyáni re pitumε píima ápi líka né fe.

¹² Kumúnjé kpe-i kam pree nókenémee pinékei n wai, no pee nnéniye mágá ncóny n-ye kémee ne mewaisaŋa ne mewai piima yenle. Lelée nyíse re ne utume le.

¹³ Yo kecire ke Uléécaa icápine ico ii yé ai nő pári? Insá kám lika nō m pise re ani ne né lë. In lee ni, ani nnécaai mmē né sárei!

¹⁴ Ne ko menécire picápine masile kē metáánū nókenémee hapo. Nen ko n hapo ám nō pisene re ani né lë. Ai nólínékó kam la, amá nórinécúruu kam la. Asei kecáá, ái sipipi see ye cápinente asi pisáa ne píni yekei, amá pisáa ne píni pree ye cápinente api pisipipi yekei.

¹⁵ Né né rinépoo ne nókenécáá menémá caai am ko rinécúruu kpísi am nókenécáá he, ái yé né ricón. Lë nnya, nō nkáripi né n la re ne meyánsei nō la nnyaa?

¹⁶ Nórinécúruu ye nkpéni yé te ám nō úka pise re uké né lë. Unyine yé ko fe uu re ne uyaaluke le, mesjho kam nō pínei am ne nō fe am menípee le.

¹⁷ Née pē kam nókenémee n tumpo unyine kam ne ritiki am ne nólínékó yósu am n te?

¹⁸ Ne Tiiti riñmáropúsele re uké nókenémee hapo, am ko u ne urómárecó ucó uyé tumpo. Nō fe ani re Tiiti ye nólínékó yosile uú n tee? Yare ái kemúnjé kese ke tó ne uyé arí ne kesi ton ko ncée nsé tikilé néee?

¹⁹ In n la, hái mekées-me kani nkpéni músu re alari kari nókenémee wéesi. Ai nkpáni lë. Tó ne Kirisi kupénece kémee kari Uléécaa keyu-i símisi. Pimárecó, to lë nnéí wai re nöké ne Uléécaa ncee kémee papisi nnya.

²⁰ Ai lika nnya kam lë wai. Ne wuru re né ha nō leepo áni we yare kam pree n la, nōo ko yenu re ám we yare kaní pree n la. Ne wuru re pitele ne kufatoi ne kuwóí ne íkeñene ne alé ne iwáhó ne píyuwélaa ne méwoo méwoo piwai yé nókenécápe n we.

²¹ Ne ko wuru re kē ne m preepo, Uléécaa yé ha nónénípree-i isei piwaise ne rikpá. Nópinékó meyā pree ne mewai kópe n nɔjlé yare kapí pree n wai yé ha tíyesé am téni hái. Api kahane pimekperinkpewai ne pimeseiciréwai kapí pree n wai kepire rintó.

13

Icelaa tərəo ne iyáhaa

¹ Metáánū kam nní nókenémee sónepo. Li wəlaalé te píseérakáo piké ye pité néee pitaani tu api kelené usoi akópe pa.

² Pree pree mekées akópe n wa ne picó nnéí kam ne máne. Am neni nókenémee we amá lë kam pree menéhape lírū kémee nō n símisi kam ko nkpéni pisímé nō kpálé te nen ha ko nókenémee m preepo, ám nō úka nnári wainé.

³ Nō lalé nöké yē te Kirisi yee kénémee we un ne símisi néé yo? Nō kō yē. Kirisi úu nökenémee rinárei má, u unnaŋe nyíselenle.

⁴ Mesei ye me re u pée rinárei málé apí ne kunapéékáó kecáá u karii. Amá Uléécaa nnaŋe kuú ne nkpéni nfáa má. Tő ne kō ukupénečo kémee rinárei málé. Amá nō kam ani yénu re tő ne kō Uléécaa nnaŋe nnya tó ne uyé kupénečo kémee nfáa yē.

⁵ Ani nörinécúruu nóménécíre ripáí ani yénu re nfatene yé nökenémee wee? Ani yē te Yeesu Kirisi ye nökenémee wee? Néé nō ripailé áni yē te nō nfatene má?

⁶ Amá ne músu yare nō kam ani yénu re tő ári nfatene paalé.

⁷ Tō ye Uléécaa ne nō wele re áni kapé akópe áka mpuri piwai rikpá. Ai lě karí la tóké ne nyíse re to alari málé, amá to la re nöké yé fe nöké mewai sənə wa, mǐpá nən m músu re tő ári lika fe tóké wa.

⁸ Ari nnaŋe nka má tóké ne nsímései tápisi re nín kapé leemé. Lirókó yee tóké wa nsímései nké léemé.

⁹ Tō ye tón tinárei m má, nən nnaŋe m má, li ye ró n láárúle. Lě kari Uléécaa m písei yee re uké tíyese nöké nfatene kémee m pelu.

¹⁰ Lě nnya kám nní nökénékúrí ní we, kam te ké mēncire rítelé nō wóipo, nən píyei nökénémeé n tuipo, ám kapé ne nō n̄ senkees nnya. Upíima ye nökénécáá nnaŋe né hele re ké nō n̄ ñmóópúselē nən ne kényu sī. Uu nnaŋe né he re ké ne nō rítékéé.

¹¹ Ketumé kai lě wa, pimárecó! Liké nō n láárú nən ne pipele ñmóópúlē. Ani ikari n kpariisene nən kō rinóo rise má. Ani ne nörinépóo n we. Uléécaa yee nla m má uu ye akínj niňukuse uké nökénémeé n we.

¹² Ani nóménécopécire ripirané ani memárecó yáhaane.

Uléécaa pikó nnéí ye nō yáási.

¹³ Upíima Yeesu Kirisi uké ípεeléé nō nyíse. Uléécaa uké nla nō nyíse. Nfáasənə nké kō nōnnénéí kémee n we nké nō ripénesə.

Títelé ke Pao li uu Kalaati pikó n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Uléécaa icápine iyee Kalasii këteni-i n we ke Pao li uu rítelé ntí wóipó. Uicee kuú pée ne Nsímé Kecire n kóónulé kémee kuú pée i karikéee. Pisoí meyá ye músu re Kalasii ayu nyee ituñe kumii-mé n we ye nyee (UPM 13-14).

Pao li pikéi memáá, pępees Pisuifi piyomeyáhaa n yóólé api icápine iyé tiki api upitumeket lómiise apí n yóólé te li pise re piké Moisi isé n tikilé apí kó kérii. Pao li pilaaṛo ye músu re li ne sá re Kirisi pikó nnéí piké isé iyé n tikilé. Pin lě n wa, pi yé pée limemáá fe api Yeesu Kirisi ne këfa tene. Nsímé mmú ye Yeesu Kirisi Nsímé Kecire ne memíi wele.

Ifaaci iyé mëkériine ye mmé:

1. Nsímé Kecire yíkíyiki nkó ke Pao li uu nté símisi. Pao li uu pi léise re Uléécaa yéè sisoipipi yosile re si Yeesu Kirisi ne këfa tene nnya, amá ái re kasi piyomeyáhaa inyekii n tikilé nnya. Lé nnya kuú ne Piye cési re yo nnya kuú la uké Nsímé Kecire ne piyomeyáhaa inyekii m pénéle un tikilé (1-2).
2. Pao li ye isímé yee Nkóméine Kpure kémee n we kpísi uú ne unsímé alari pa. Uléécaa rinóo kuu n yekei ye wele isé ii kelené leeri. Yeesu Kirisi kémee ke rinóo té kuu n yekei ari wa. Sisoipipi nnéí ye Uléécaa inipree-i sále. Usuifi ne mpuri sane ukó ne ulási ne uyee umecire n te ne utisi néé unóssi ye sále (3-4).
3. Pao li ye asei leselé uu símisi lě ke Kirisi pikó apí pimecire n te. Nkó yee Yeesu ne këfa n tene ye náásile Nfáasone nké u n séni. U ye kó umewai kpure tíyelé. Kirisi isé íi icélaa kulúi, amá i pise re pisoí piké ncóni n lénaane (6:2). Usoi uké umecire n te asei nyee re uké picó ne kutu n cöle un tíyelé Nfáasone mée Uléécaa kémee n léeri nn u séni (5-6).

Iyáhaa

¹⁻² Né Yeesu utume Pao li ne pinémáreco Kirisi pikó nnéí pée nté n we, tóo Kirisi pikó pée Kalasii sité këcáká Uléécaa icápine-i n we rítelé ntí wólu. Ai pisoí pinyine pée né tumme, ái kó unyiné kam titiki amá ne Yeesu utume panse. Yeesu Kirisi yee n kpu, Sáa Uléécaa uu u yukuse ne Sáa Uléécaa uyé pée né tumme.

³ Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ne këfa nó fénne apí kó nkínjiñe nó he.

⁴ Kirisi yee uricuruu umecire kpísi uu arókópe nnyá he re uké nfáani kétē nké mewai kópe kémee ró lese. Urósáa Uléécaa mela kémee kuu lě wai.

⁵ Uléécaa uyee ipakare te nípá píyei-po! Amí.

Nsímé Kecire nse mee we

⁶ Nóménéwai ye nnóo né yile re nō mesé ne mesé Uléécaa kepiré ritó nnyá. Uyee ne Nsímé Kecire nō sée re Kirisi ye ne kefa nō fénne nnyá. Nōo pee u yá ani Nsímé Kecire féé ncō n tikilē.

⁷ Ai re Nsímé Kecire féé ncō nnyine ye we nnyá kam lě símisi. Amá pisoi pinyine pee we pin nícakoi nō tanaalē, pin la piké Kirisi Nsímé Kecire rikéjéese.

⁸ Lě nnyá, mپá tó unyine née uléécaatumé unyine yee keyómecca-po leeme uu weri uu nnyine nō símisi re Nsímé Kecire ye mu kái pee mmē kari nní nō n símisi, Uléécaa uké liute anóo wa!

⁹ Tó pisímé nō masile! Tó kō nkpéni pisímé nō rikpá re úye un nnyine nō n símisi re Nsímé Kecire ye mu kái pee mmē kani nní piyóó m masí, Uléécaa uké liute anóo wa!

¹⁰ Lě nnyá íye! Ne nkpéni lě wéésile re pisoi piké né n la née Uléécaa uké né n la? Pisoi piké né pakare kam la née íye? Nen pee pisoi ipakare n wéési, ám yé pee Kirisi ukéikó.

Uléécaa yee Poojí wée re uké utume

¹¹ Pimárecó, ké nse nō símisi ani kóm te Nsímé Kecire kam nē n kóónulé nín kesoipipi kémee léeri.

¹² Ai usoi unyine kémee kam n kō, ái kō unyine yee né n céesi. Amá Yeesu Kirisi yee né n nyíse.

¹³ Nō menéwai ricuruu n kō kumúñé kpe-i kam pee Pisuifi inyekii n tikilē. Ne pee níla mále re kē Pisuifi inyekii n tikilē ai tósu tó ne Pisuifi picó tóo n sá.

¹⁴ Ne pee Pisuifi inyekii iyé tikilenle ai tósu nnépuri pikó ne pinésáco meyā. Ne pee níla mále re kē Pisuifi inyekii n tikilē ai tósu tó ne Pisuifi picó tóo n sá.

¹⁵ Amá Uléécaa yee hái unéni kefa-me né wéé uú ne kefa né fénne uu né séi re kē upikei wa.

¹⁶ Kuu uképipi né n nyíse uu re kē riyóó mpuri sané pikó piké ke ceri, ám nkpáni unyine kémee ha re uké mesohó né rikpá.

¹⁷ Am kō Yerusalem-po pepes itume n li api né tise kémee ritaá. Amá Arapii kétē kam mesé ne mesé tómpo am pee Tamaasi kuyu-i peeri.

¹⁸ Injmé itaani memáá kam pee Yerusalem titáá re kē Piyee ceri, am pee ukeyo-i tone siyáa kefi ne sinupú.

¹⁹ Amá ám utume úka uco yé, insá Upíima uwā Yakupu.

²⁰ Lě kam nní Uléécaa inipee-i nō n wólu ye nsímesei le, ám nnóome wai.

²¹ Kam Yerusalem n yisi, Sirii ne Silisii sité kam ha.

²² Likumúnjé kpe-i Uléécaa icápiné pikó pee Yutee keteni-i n we ápi pee né nyu.

²³ Mékomé kapí pee kó te uyee pee méké pi n wéekuselé yee nkpení yóólé te piké Nsímé Kecire kuú pée ne pikópe n náási ne kefa tene.

²⁴ Lé nnya kapi kenécaá Uléécaa pakare.

2

Pəəli ne pitume picə yə kóméine

¹ Am pee ijmé kefi ne ina memáá yisi, tó ne Parinapasi ari Yerusalem kuyu pele, am ne Tiiti pő kó péne.

² Uléécaa yee né nyisé re ké kei ha nnya kam lē wa. Kam n tuipo, am pisoi pee kei meyá íyukáo n tú ne iyaa leepo am Nsímé Kecire kam mpuri sane pikó n símisi asei pi lese. Li we re ám la lē kam n wai ne lē kam piwai m masí liké méwoo wa.

³ Tiiti yee kenékúrí n we yee Ukiréki le úu pee kélë. Amá ápi nkpaní ricruu u ricón te uké riké.

⁴ Mpá ne lē, pinyine pee n kpárálé te pi Kirisi pikó le yee pee kerócépe wele. Lipite pē ne méké-mé ró múnjésile piké yé te íye kari Kirisi ne ritiki tón ne tirópoo we. Pi náásile piké isé ilasi kémee ró pesepo.

⁵ Tó ári nkpaní ne kutu pi ricá mápá fí. Tó la re Nsímé Kecire asei nnéí aké nókenémeé n we.

⁶ Pisoi pee kei meyá íyukáo n tú yee kó pée wele. Api né ricón te ké linyine mpuri wa. Né ám piriyu kapí pee méké m má kpísi ké ne linyine wa. Uléécaa úu yee pisoi siyu-i ripá uú ne túhaane.

⁷ Ticruu pi cerile re Uléécaa yee Nsímé Kecire né rimmuúselé re ké pikéciré riyóó yare kuu Piyee rimuúse re uké pikéké riyóó mécó.

⁸ Uléécaa yee Piyee pansesé uutumé pikéké kémee, limecó kuu kó né pansesé uutumé pikéciré kémee.

⁹ Yakupu ne Piyee ne Yohani pee kei we re Uléécaa icápiné piyukoá. Kapi n yé te Uléécaa yee piké pē né rimuúse, api tó ne Parinapasi yáási api kunípe ró pa, ai nyisé re to rinóo rise wale. Ari kóméine ntónéí re tó ne Parinapasi tóo yé pikéciré kémee ha, pē poo pikéké kémee sí.

¹⁰ Likei lisé kapi ró m pise yee re ári kapé píwekoá pee piicápiné-i n we kecáá palei. Am kó mesei li wai ne kefa kesé.

Pəəli yee ne Piyee Antiyəəsi-pə cési

¹¹ Amá ke Piyee uu Antiyəəsi-i n ka, úu mewai sone wa, am mápá úye inipée-i u kesu re úu alari má nnya.

¹² Pisoi ke Yakupu uu n tumme piké kelené n tuime, Piyee ne mpuri sane pikó pee yee pee ricáripi rise-i n le. Amá ke Yakupu pisáne pē aphi n ka Piyee uu pi yenu, uu yee pee mpuri sane pikó

mpí kulukəcə n kaasente un pəpəe m pólólē te mítá úye kai pise
re uké riké wuru.

¹³ Pisuifi tōrōo pōo kō umecə pipékaankee loni, ái ne Parinapasi p̄sé péné uu pikecáá kecáá mewai mē n tikilē.

¹⁴ Kam n yé te ápi Nsímé Kecire ne asei tikilē, am pinnéí inipEE-i Piyee maa re: Pōo nní Usuifi, pən mpuri sané pikó isoi icə n le, ái Moisi isé kaa tikilē, íye kaa yé pée mpuri sané pikó ricón te piké Pisuifi isoi icə li?

Nfatene mée yé Pisuifi ne mpuri sané pikó riyu lō

¹⁵ Tō ne hái keróleemē-mé Pisuifi le, ári mpuri sané pikó pée ápi Uléécaa n nyu.

¹⁶ Tō pée nyule re ái usoi nkó yee isé n tikilē yee Uléécaa inipEE-i asei ute. Amá uyee Yeesu Kirisi ne kefa n tenelē yee asei ute. Lē nnya ke tōo kō ne kefa u tenelē te liké ne kei ritiki tōké ne wa asei pite Uléécaa inipEE-i. Ai kapé wa re kari isé n tikilē nnya. Li we re úka úu Uléécaa kémee asei ute re u isé ritiki nnya.

¹⁷ Amá in te tō la re tōké Kirisi ne kefa tené tōké wa asei pite, ari yénu re tō ne kō pikópekoó le. Li pée nkpeni wa yare Kirisi yee akópe ncee ró nyisé néé íye? Ai nkpani lē.

¹⁸ Nen lē kamí pée n fori pimóme m pesé, néé menécíre yámne re ncaai kamí pée wa.

¹⁹ Asei yé nyee re isé ii yé nkpeni fe iké linyine né pise. Ne ikemee wele yare ukpəkpa. Isé iyee ne nkpa né ka. Ne Uléécaa nnya nkpeni nfáa mále. Tō ne Kirisi tōo kunapéékoó kecáá kpu.

²⁰ Lē nnya, ái nkpeni né ñmaa ricuruu néé nfáa má. Amá Kirisi yee kénemee nfáa má. Kai není ne n kpísi, Uléécaa kepipi kamí ne tálē nnya kam nfáa má. Keké né la aké ne kénfaa kpísi ake né nnya he.

²¹ Né ám kesi re ke Uléécaa uú ne kefa né n fénne, rinéyu kuu lō. In mesei re usoi yee isé ritiki uú ne Uléécaa inipEE-i wai asei ute, Kirisi nkpa p̄sé ne méwoo le nkpeni.

3

Isé ne nfatene kecáá nsímé

¹ Nō Kalaati pikó, aníriyəopi nnyé! Wóo kéyu lē nō risomaase? Nen kō ne Yeesu kapi kunapéékoó kecáá n karii nsímé nō símisi cáká-cáká.

² Nsímé nse kamí la kē pise kē kō te kani isé n tikilē nnya ke Uléécaa uu Unfaasəne nō he néé kani Nsímé Kecire n kō aní ne kefa n tené nnya kuu Nfáasəne nō he?

³ Nō meykíyiki aníriyəopi lee? Nō lde nöké ne Uléécaa Nfaasəne pitíki koraane aní pée ne nkpeni pisoi isímé tenesee?

⁴ Yare méwoo kani nkpeni nní iwé nnyí lii? Ai re liké méwoo lē wa.

⁵ Kani isé n tíkilē nnyā ke Uléécaa uu Unfaasəne nō he nōn ne mewaisaŋa nōkenémee wapisi, née íye? Néé kani Nsímé Kecire n kō ani ne kefa n tene nnyā kuu lē wa?

⁶ Liməcō ke Apiraham uú ne Uléécaa kefa tene. Li ukəcáá wólaalē te: Ke Apiraham uú ne Uléécaa kefa n tene nnyā ke Uléécaa uu u kpísi re asei ute.

⁷ Lē nnyā, ani kō n̄səne re pəpəe Uléécaa ne kefa n tenele pəe Apiraham pipirē yíkýiki.

⁸ Li Uléécaa ritelé-i məkəe-mə wólaalē te Uléécaa yé mpuri sané pikó waise asei pite, kapí ne kefa u n tene nnyā. Lē nnyā ke Uléécaa uu rinóo səne ntí Apiraham pehele re: P̄ nnyā, né kətē kecáá sisoipipi nnéi rinóo səne ritikise.

⁹ Apiraham ye Uléécaa ne kefa tenele, Uléécaa uu rinóo səne u tikise! Liməcō, píye pin nfatene m má, uu rinóo səne pi tikise yare kuu Apiraham n wa.

¹⁰ Anóo kópe ye mpí nnéi pəe n tálē te isé yé pi yoriyə kecáá wele. Li Nléécaasimé-i wólaalē te: Uye unsá lelēe isé ritelé kémee n wólaalē nnéi rintiki uké kə lipikei n wai, anóo kópe ye liute kecáá wele.

¹¹ Ai céreise re úka úu yé isé ritiki uú ne Uléécaa inipəe-i wai asei ute. Lē nnyā kai wólaalē te: Usoi nkó yee asei ute re u Uléécaa ne kefa tene nnyā, yee nfáa má.

¹² Ticuruu isé ne nfatene n̄n líka pénelē, amá isé ye maa re: Uyee yé i rintiki ne iketo-po kii yé nfáa he.

¹³ Kirisi ke Uléécaa uu tirótisí anóo wa. Kei ke Kirisi uú ne isé anóo kémee ró lésé. Nléécaasimé ye məsei maa re: Pin úye kuna kecáá rinkəlo, Uléécaa ye liute anóo wale.

¹⁴ Li lē wale re mpuri sané pikó póaké Yeesu Kirisi kupénečo kémee rinóo səne ke Uléécaa uu Apiraham n yekei yé. Lē kémee tan nfatene m má, to lē Nfáasəne ke Uléécaa uu ró n yekeilē yenle.

Isé ne lē ke Uléécaa uu pisoi n yekeilē kecáá nsímé

¹⁵ Pimárecō, ne la kē sisoipipi mewai kémee linyiné kpísi kē ne nō símisi ani kóm. Usoi un tinóo n wai uu yekei yare kai m pisə, úka úu ye kesi, úka úu ye líka rikpá, in kə ne kəsoipipi kəe wai akə yekei.

¹⁶ Apiraham ne uupirē ke Uléécaa uú pəe kə ne lisəne lē kuu n yekeilē mē. Ai wólaalē te Apiraham ne upipirē. Lē nnyā, ái pisoi kulúi məkó kai wólaalē, uupirē use məkó kai wólaalē. Uupirē uyee Kirisi.

¹⁷ Mmē kam n̄ la kē nō símisi ye nkpeni mmú: Uléécaa ye məkəe-mə wəile uu yekei yare kai m pisə. Likepire, ai wai iñmē píle píle mena ne afetaani, Moisi isé póo pəe kelene leeri. Ii yé fe iké lē ke Uléécaa uu n̄ la uké wa caai. Insá lē, Uléécaa rinóo kuu n yekei yé rinnaŋe paa.

¹⁸ In te isé ke usoi uu ye ritiki Uléécaa uu pée ne lē kuu u n yekeilē u pa, li pee wale re Uléécaa úu urinōo cire kuu n yekei ritiki. Amá ke Uléécaa uu mēkēe-mē n yekei nnya kuu Apiraham ippeelēe nyisé uu lē kuu u n yekeilē u wai.

¹⁹ In lē, yo nnya ke isé ii pee nkpáni we? Iyē nkó mēe re iké mewai mēe áme Uléécaa mela-i n we pisoi n nyíselē, Apiraham upirē uyē ke Uléécaa uu lisōne n yekeilē uú ha ne tuiri. Piléécaatumē pee isé iyē pisoi cereise. Usoi unyine yee pée ne Uléécaa nnōo n símisi kapí ne ritiki apí ne símisi.

²⁰ Pin ne usoi rintiki apí ne linyine wai, li nyisé re pēpēe pikēi n wai ye kulúi welē. Amá Uléécaa mēcire yee rinōo piyekei kémee pikēi wai.

Yo nnya ke isé ii we?

²¹ Lē nnya, tōké nkpéni re isé ii Uléécaa rinōo kuu n yekei ritikii? Ai nkpáni lē. Pin pee isé inyine n wa yee yé usoi nfāa n hē, i yé pee fe ii usoi Uléécaa inipēe-i waisē asei ute.

²² Amá Uléécaa Nsímé ritelé ye maa re mewai kópe nnañe mēe ketē nnéi múilē. Li pee lē wale re pisoi mpí nnéi pee yé Yeesu Kirisi ne kēfa n tene pee yé lē ke Uléécaa uu pi n yekeilē yē.

²³ Nfatene ituñe iké kelenē n tu, isé ye pee rō hánalalenle yare pikpaniikō, in tō mē liké ha ne tu pée uyē-i ke Uléécaa uu yé rō n nyisé re tōké Yeesu ne kēfa tene.

²⁴ Lē nnya, isé yee rō nyói aí ha ne Kirisi ikametuñe tulu. Uyē kari yé ne kēfa tene arí ne Uléécaa inipēe-i wai asei pite.

²⁵ Kari nkpéni nní ne Kirisi kēfa pitene m mālē nnya, ári nkpéni urónyóle uyē mēkō-i we.

²⁶ Li we re nō nkpéni nónnénéi Uléécaa sipipi le, kani Yeesu Kirisi ne kēfa n tene nnya.

²⁷ Nō mpí nnéi nōo nní Kirisi kupénečo kémee míni n wóle, nō ne uyē ne panselē pise.

²⁸ Lē nnya, ái nkpéni we re nkó ye Usuifi née mpuri sané ukó, née ulási née uyee umēcire n te née utisi née unósi. Nō nkpéni meyíkíyiki pise le, kani Kirisi Yeesu ne kēfa n tene nnya.

²⁹ In te nō mesei Kirisi pikó le, nō kō Apiraham pipirē le. Nōo lē ke Uléécaa uu pée Apiraham ne upipirē n yekeilē te.

4

¹ Mmē kam nní la kē maa re: Usoi unsá kahanē m papisi kuu pee ikúlanlū li, úu ulási ne nka kémee kóólelē, in kō ne uyee mپá yo te.

² Mpá ne lē, pinyine pee yé u nyói api ukecáá m paílē aí ha ne kumúnjé kpē ke usáa uu n yekei tulu.

³ Limēčo ke tōo kō pée we yare siwā sínásá. Ketē nké kēcáá, nnañe likó ilasi karí pee le.

⁴ Amá ke ituŋe ii n tu, Uléécaa ye Ukepipi tummelle unósi unyine uu ke maru apí ne isé ke múlú

⁵ kéké ne pē ke isé ii ilási n tónselē n fénne, kéké ko ne lē kémee ró m pansesé Uléécaa sipipi nnya.

⁶ Kani kā nní Uléécaa sipipi nnya ke Uléécaa uu nónanékíŋ kémee Ukepipi Nfaasone wa nn sélei re: Sáa! Sáa!

⁷ Lē nnya, áni kā nkpení pilási, no usipipi le. Non usipipi, no kā Uléécaa mela kémee umemá pite le, memá mē kuu usipipi n yekeilē.

Lelée Kalaati pikó kémee Pəəli nfasimé n tanaalē

⁸ No pēe mekeet wele áni Uléécaa nyu. Piléé pinyine ilasi kaní pēe le apí ko pēe meyíkíyiki piléécaa.

⁹ Lē nnya kani nní Uléécaa n céri née ke uyé uu nní nō n céri nō kā nkpení ketē kēcáá nnaŋe likó kémee pele aní ha liilasi piluke kpáá? Nnaŋe mmē n̄n líka kuwai we, n̄n kā líka tu.

¹⁰ No meyánsei siyáa sinyine ne iwáre inyine ne aŋmē anyine wéele ani waisé inyóonsetuŋe!

¹¹ Li nfasimé né we re pinékei kamí ne nōkenémee rinjimóópu apí kapé méwoo wa!

¹² Pimárecō, ne nō pise re ani menéco mmē n we. Né ne kā nōmenéco isé ilasi kémee wele. Ani ncadi n̄ka né wa.

¹³ Ani léise re ne pēe utóikó le, pēe uye-i kamí pēe mēfoi Nsimé Kecire nō rin-yóó.

¹⁴ Kamí pēe lē m pōólú, ám pēe kúpaí meté we. Amá áni né n̄nji áni kā né ñmeriyē. No ne íwe né lile, ticuruu ani kā né yósu yare Uléécaatumé unyine née yare ne Kirisi Yeesu le.

¹⁵ Méye ke nōnnépáonare mmē nn pele? Né ñmaa née yē te non pēe n fene, nō pēe ricuruu nōinénípēe lésente ani né pa.

¹⁶ Kam nsimései nō n simisi nnya kam pēe nkpení panse nōunéláarō, née íye?

¹⁷ Nla mmē kapí nní nōkenécáá m má nnaŋe n̄n lisone linyine. Pi lalé piké tó ne nn̄o túúnné nōké pēe meyá pin n la.

¹⁸ Li nyamí te áni kapé ye píkai lisone ne siká wa, ái re pēe uye-i kam nōkenékúrí n we ñmane.

¹⁹ Sinépipi, ne kā ne nō nnya ntóosi kóméile yare unósi ke memárenlō ame n kēheni. Lē kai yé né n we aní ha ne pipele tene, aní ne Kirisi mewee nōkenémee n nyíselē.

²⁰ Li ripoo né we re kē pēe kumúnjé nkú-i nōkenémee n we kē céri lē kam yé nō n simisi. Ám nyu íye kam yé nō wa.

Icelaa yee Akaa ne Sara nsimé kémee n̄ we

²¹ Nōo nní n la isé iké nōkenécáá nnaŋe m má kam la kē pise re no pēe kóméi lē kii n simisi?

²² Likumúnjé re li wólaalé te Apiraham ye piñmáne pité mári. Ulási Akaa yee use ne u mari, uunási Sara yee umecire n te pão ne ucó u maru.

²³ Kesoipipi mela kémee ke Akaa uu uuñjmáne mari. Amá Uléécaa rinøo kuu n yekei kæcáá ke Sara pão uukó mári.

²⁴ Nsímé mmë nnyinęcę ye mmú: Pinósi pë keté ye anóo até ke Uléécaa uu n yekei le. Nkómeine foí mmë ke Uléécaa uú ne pisoi Sinayi riyøpe kæcáá sée Akaa uu ne siwá maru silási.

²⁵ Akaa ye we yare Arapii këtë-po Sinayi riyøpe. U kó we yare kuyu nkú kapi ye neni nní n sée re Yerusalem. Ku ne kupikó ye isé pilasi le.

²⁶ Amá Yerusalem yee keyómecaa-po ní we ne upikó ye pimecire tele. Kuyu kpékpee nkpéni we yare uróni.

²⁷ Lë nnya kai wólaalé te:

Pó unósi nyapi nkó
yee úu píkai m máraalé, a yisi a cö.
A mpóonare ne ricáái.

Pó ke memárenlõ áme píkai n kéhenlë!

Unósi ke ula úu n la sipipi ye ulakó sikó kulúi feriyę.

²⁸ Pimárecę, nž ne Uléécaa rinøo kuu n yekei nnyę usipipi le Isaqki mécę.

²⁹ Uyę kapi kesoipipi mela kémee m mári ye uyę ke Nfáasənə nn n týesę api máru lémaalenle hái. Lë kai we ne neni-mę.

³⁰ Iye kæcire kai pee wólaalé? Li wólaalé te: A unósilasi nkó ne uuñjmáne lakase, li we re ulási uuñjmáne ne uyee umecire n te ukó, ápi yé ikúlanlú kesé li.

³¹ Pimárecę, lë nnya tő ári ulási uyę sipipi. Tö uyee umecire n te sikó le.

5

Ani kapę ilási kémee n we

¹ Kirisi ye ilási kémee ró léselę re tóké meyíkíyiki merócíre n te. Lë nnya, ani n we nən páápú, áni kapę kó nóménécíre ilási kémee pitane rikpá.

² Ani kutu ricö, nž Pøöli ké nō símisi ani kóm te nən n týe pin n kérii, Kirisi úu pee líka nō yóriyę.

³ Né kó pimáa nō rikpá re úye un n týe pin u rinké, isé nnéi kai pee pise re uké ritiki.

⁴ Nōo nní n la re nöké isé ritiki nöké ne Uléécaa inipęe-i wa asei pite, nō ne Kirisi ye túunnęle ani Uléécaa ipęelęe paa.

⁵ Tóo nní ne kefa u n tenelę, tő ne më te u yé ró waise asei pite. Nfáasənə mée týeselę kari më te Uléécaa yé ntófatenę nnya ró waise asei pite.

⁶ Kirisi Yeesu kupéneceo kémee, nké néé nkéciré nín yé líka yoriye. Lelée kuláa m má yee usoi uké nfatene m má mée níla n nyíselé.

⁷ Nô koraanele nísone hái. Wóo nkpéni nsé nô púneise un ne nô yúlu re áni kape asei ritiki?

⁸ Nsímé mmé kapí ne nní atu nô n takai nín Uléécaa yee nô n séi kémee léeri.

⁹ Pi ye maa re: Nkpónótø pite fí pëe yé kukpéecari nnéí nyépukuse.

¹⁰ Amá mípá ne lë, ne ne Upíima tálë te nô sónti nöké ncée sone kémee peemé. Amá uyee nní nô n cónlë, te úye kecire loo, Uléécaa yé kutu u ripasa.

¹¹ Pimáreco, nen peé n céesi re li pise re pisoi piké kérii, yo nnya kapi yé pëe nkpáni né n wéekuselë? Nen lë n céesi, Kirisi nkpo kunapéékoá kecáa nín yé pëe úka kémee awóle nsímé.

¹² Pëe nní nô n cónlë te aní kérii ápi kape ne piké ñmane ripá. Piké mese pimecire camesi!

¹³ Pimáreco, Uléécaa ye ilási kémee nô léselé re aní nóménécíre n te. Mpá ne lë, áni kape ne riwááná re nô nóménécíre te nnya aní ne lë kani n káipinkëe n wai. Amá aní n lakaane nən kó pikéi Wapaané.

¹⁴ Nsímé nse kémee ke isé nnéí íí we. Lelée re: A upóco n la yare ripócuruu.

¹⁵ Amá nən nóménécopécire n kéhenne nən n takainkëe, aní nóménécíre tñ. Insá lë, nô nóménécíre kónaané.

Nfáasone mela ne meróla ciré

¹⁶ Lë nnya, ne la ké nô símisi re aní tíyé Nfáasone nké nô n séni, áni yé pëe uyé-i nólínékáipi-káipi n wai.

¹⁷ Ai lë kani n la ke Nfáasone nñ la. Ai kó Nfáasone lilala ke nôo kó la. Nfáasone lilala ne lë ke kesoipipi ake ní la ái yé risáne. Lë kái we nnya káni yé fe nöké lisone kani ní la n wai.

¹⁸ Amá in Nfáasone mée nô séni, isé íí pëe kó nñanje nökénécáá má.

¹⁹ Lë ke kesoipipi likáipi-káipi ai yé n léeme aí n nyáni kpáii yé nní: Iwásá piwapaankëe ne mékperinkpewai ne meseiciréwai,

²⁰ ne pileényáonse ne menírihélaawai ne iláarø piwapaane ne picéñaaankëe ne kufatoi ne kuwóí ne íkeñene ne pikóolentene ne pitele siwúipi piwapaankëe

²¹ ne uco likó pikáipinkee ne píta niré ne piluke caainkëe ne anyá ne lilinyineco. Ne la ké nô péhele yare kam pisímé nô m masí re: Pë nnéí pëe limewai më n wapisi uka úu Uléécaa iyøapi kémee melone má.

²² Amá lë ke Nfáasone pðo yé usoi n he yé nní: Nla ne mpðónare ne nkýnijé ne mípure ne kusoi piwai ne nfanare ne asei pitiki

²³ ne nñijé ne mecíre pimúlú. Isé íí mëwee më kesu.

²⁴ Kirisi Yeesu pikó ye pimeweé ne pililala ne pilikáipi-káipi pilpíké masile api kunapéékóó kecáá karii.

²⁵ Nfáasone mée Uléécaa nfaa ró heelé. Lé nnya, tóké tíye nké ró n séni.

²⁶ Ari kapé panse píyuwélaa tóké merócépecire anáo n wélaane tón kó merócépecire kufatoi wapaané.

6

Ani ncóni n lénaane

¹ Pimárecó, nó mpí ke Nfáasone nn nní ní séni, nón ye unyiné n yé un akópe n wai, ani ye m purú aní ne ncée són-i u peseri. Ani ye nóménécíre tí te mewai mē meco áme kapé ná leeme.

² Ani ncóni n lénaane. Lé kani yé ne Kirisi isé rintíki ye lë.

³ Uye un m músu re úu kusa we, kúu kó pée líka tu, umecire kuu kíraasé.

⁴ Mpá úye uké ye uricuruu mewee ripái. Un n yé te li rikákori we uké umecire ne múñeisené, ái kapé ne picó.

⁵ Li we re mpá úye yee yé céri uu símisi lë kuu n wa.

⁶ Li pise re usoi nkó kapi Uléécaa Nsímé n céesi uké ulikó ne uucélala kecáá pípaí n léni.

⁷ Ani kapé nóménécíre kíraasé, ápi ye Uléécaa sénnyi. Lé ke usoi uu n lukesi kuu ye kpasi.

⁸ Uye un umela likó n lukesi, uu umela likó yénu. Amá úye un Nfáasone likó n lukesi, uu Nfáasone mela yénu, lelee nní nfáa teneciré.

⁹ Mewai sóni piwai ápi kapé ye ró pi. Li we re tón lë piwai ne n hmóópúlë, ituñe ye sóntile, mpá úye uké lë kuu n lukesi kpasi.

¹⁰ Lé nnya kai nkpení nní lë kuwai ní we, tóké pisoi nnéí níla n nyíselé, dí ne tósu tó ne pë tóo Kirisi ne kefa n tenelé.

Icelaa torøo ne iyáhaa

¹¹ Ani ripái lë kam nkpení tinécúruu ne kunénípe nó n wói mekóné mekóné.

¹² Mpí nnéí pée n wéesi re pisoi piké pi pakare pée nō cónjé te ani kérii. Api la piké Kirisi nkpo kunapéékóó kecáá nnya íwe inyiné li.

¹³ Pikéké pë ricuruu ápi isé tíkilé, amá pi pée la re nódéké kérii piké ne nöpinéké pë nnya rikákori n wai.

¹⁴ In néé, ke Upiima Yeesu Kirisi uu kunapéékóó kecáá n kpu ñmane yee né tikákori waisé. Líka licó ái likecáá kpálé. Kunapéékóó kecáá nkpo mée tíyesé ke keté kecáá likó ái kó nkpení kenémee kuláa kúka má, ám kó nkpení pikáipinké li kpálé.

¹⁵ Ai nké néé nkéciré yee linyiné yoriyé, amá Uléécaa uké ró panse se pisoi fale yee yé yoriyé.

16 Mpí nnéí pεε piisoi kémee nsímé mmú n tíkilē kamí nε welu re Uléécaa uké nkíŋniŋe pi hε uu kə íwε pi téni. Nkíŋniŋe nε píwεtu piké kə Uléécaa kuyu Isirayeeeli kecáá n we.

17 Kai nεni nε n kpísi, úka úu kapε picóŋ nε rikpá. Iwói yε inépiŋe kecáá nyíselenle re nε Yeesu kecáá íwε lile.

18 Pimáreco, Urópíima Yeesu Kirisi uké ípεeléε nō nyíse. Amí.

Títelé ke Paoļi uu Efēesi pikó n wóí

Lelēe rítelé ntí kémee ní we

Uléécaa icápine yee pree Efēesi-po, mēkēe Asii kēteni-i ní we ke Paoļi uu rítelé ntí wóí un Rōm kuyu-i kukpaniilee-i we. Kirisi pikó pree ápi Pisuifi ne pepree Pisuifi kuu ri papalē. Meyá ke rítelé ntí ari pikei má, anóo sōne metikise kapí ne ri n kóri nnya (1:3-14). Kekoraane ke-i ke Paoļi uu píyulale ncee Yeesu metiki kémee pisoi nyíse (1:9). Uléécaa ye ncée mmē isoalú wale uké kelene kētē ne keyóme mō (1:4). Amá Uléécaa yee ne Yeesu Kirisi ritiki uú ne ncée mmē tó nyíse. Paoļi yee lē tó riyóó.

Ifaací iyē mekériiñe ye mmé:

1. Paoļi ye lē ke rinóo rise ari yé n fe ari ní we Yeesu Kirisi nkpo kunapéékoó kecáá nnya nyerele uu símisi. Kirisi pikó pree ápi Pisuifi ne Pisuifi mpuri pikó ye pansele mpuri nse pikó. Lisōne lise kapi Uléécaa kémee yósu. Kirisi ye iláaró kumelé riláule uu pepree pree ketaa n wene kōsené. Lē kémee kuú ne nkíñniñe mōpá úye ka (1-3).
2. Utume Paoļi ye Kirisi pikó pise re piké nfatene ne rinóo rise ne nkíñniñe ke Uléécaa uu ye n he m müilē. U pi ñjmóópúselenle re piké isoi fale n le. Uu kō kumáre kémee pisoi ne pico metone kecáá pi céeesi (4-6). U kō kētō-po pi riñjmóópúsélé re piké ye lelee ái Uléécaa kémee n léeri ne tō. Lē nnya, mōpá Kirisi ukó úye yee atöpi kémee ní we ke Uléécaa uu ye itöpilü yee Nfáasōne kémee n léeri pa (6:10-20).

Iyáhaa

¹ Néé Paoļi yee Uléécaa mela kémee Kirisi Yeesu utume m panse. Nō ke Uléécaa uu n wéé non Efēesi-po we non Kirisi Yeesu ne kēfa kēse tikilē kam titelé ntí wólu.

² Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípaelée ne nkíñniñe nō nyíse.

Lisōne ke Uléécaa uu Kirisi nnya ró n he

³ Urópíima Yeesu Kirisi Usaa Uléécaa yee ipakare te. U Nfáasōne likó ncopuri nnéí keyómeCAA-po ró hele un ne tó ne Yeesu Kirisi kupéñecó kémee ró kpálē.

⁴ Uléécaa uké kelene mōpá yo n wa, u ró wéele uu tó ne Kirisi kupéñecó kémee ró panseee upikó. Kupéñecó kpē kémee kuú la re tōké n kpáiilē ári kape kō uinipree-i akópe áka m má. Kuu ró ní la nnya kuu

⁵ urípoo ne Yeesu Kirisi nnya mēkēe-mé ró kpísi uu ró panseee usipipi. Lē kuu unfanare kémee ró ní la ye lē.

6 Lē nnya, tōké Uléécaa pakare re u tō ne ukəpi pi lala Kirisi kupénéco kémee lisōne píima ró wa.

7 U tō ne Kirisi kupénéco nnya ne unfanare mpiye nnya akópe ilasi kémee ne Kirisi menyé ró léselé uu arókópe ró sárei.

8 Uléécaa ye meyíkíyiki unfanare ró nyísele. Mewéésesohó ne mesohó nnéi kuu ró hē.

9 U týyeselé ari lelēe umela kémee m pékaalē ceru. Hái mekeemé kuu unfanare kémee la re Kirisi uké lē wa.

10 Lelēe re ituñe in n tu, Uléécaa yé uyóöpi use lese. Uyee Kirisi. Uu keyómecaa-po ne ketē nté likó nnéi kecáá iyóöpi le.

11 Uléécaa ye tō ne Kirisi kupénéco kémee liróká nnéi ró pale. Lē nnya kuú pée mekeemé ukemúñé-i ró wéé uu ilüké yekei. Uricuruu yee la nnya kuu lē wa.

12 Lē nnya, tō mpí tóo pée nní pifoí Kirisi ne rintá, tōké nkpení Uléécaa meyóöpi ne siyóme ritaáse.

13 Nsímései mée nní Nsímé Kecire mée ye usoi riyu n ló. Kani Kirisi ne kefa n tene Uléécaa uu pée nwóí nō wai, Nfáasone kuu maa re u yé nō pa kuu lē nō pa uké ne nyíse re uyee nō te.

14 Nfáasone ke Uléécaa uú ne rinyi re tō lisōne kuú ne upikó m mémpo yé. Tōn píyei akópe ilasi kémee n le cáká-cáká kari yé lisōne lē nnéi yé. Lē nnya, tōké Uléécaa meyóöpi ne siyóme ritaáse.

Pəɔli iwele

15 Lē nnya, hái kamí ne n kō te nō Upíima Yeesu ne kefa tenelenle nōn kō pē nnéi ke Uléécaa uu n wéé la,

16 ne ye nēn keyóme n yásine, ne ye mesére nō nnya Uléécaa pəɔnesele. Ne ye keyómeyáhaa-i nōnnénéi kecáá Uléécaa wele am te:

17 Urópíima Yeesu Kirisi Uleecaa, Sáa meyóöpi ukó uké mewéésesohó nō he nəké ne u yé ani pée ne nisōne u ceru.

18 Ne ye kō u pise re uké nōinénípēe wúkule. Nō pée fe ani lē kuú ne nō n sée ceru. Nō pée lisōne kuu ye pē kuu n wéé n he mpiye ne linsōne yé,

19 ani kō ceru re nnañe kuú ne tō mpí tóo nní ne kefa u n tenele kémee n keisi nín kumúñé má.

20 Nnañe píima mmē kuú ne Kirisi kémee keisi uu ne pikpokpo kémee u yukuse, uu kō ne keyómecaa-po ukuluke-luke-mē kényukoo tone-i u tonse.

21 Kirisi ye lē nnya keyómecaa-po iyóöpi ne n-yóöpinané ne nnañe ne iwéése píima ne mítapá yo yee rinyíri m má ne kekpée wele. U mítapá yo kekpée wele. Aí lelēe neni kumúñé nkú-i n we ñmane kekpée kuú we, amá ne lelēe masí kepíre-po n wéme kekpée kuú we.

22 Uléécaa ye mítapá yo Kirisi iyóöpi metene wale uu likecáá u tonse. U u pale re uké Uléécaa icápíne nnéi uyóöpi píima.

23 Uléécaa pikó icápine yε uipinjε le. Umesá nnéí kuú ne ikemee we un kɔ infaa nnéí te, Uléécaa un kɔ ne umesá nnéí Kirisi kémee we.

2

Iye kε usoi uu yε nkpo-i le uu nfāa-i lompø?

1 Nō ne pεe mekeε-me nónnēcaai ne nónanékópe nnyā pikpøkpo le Uléécaa inipεe-i.

2 Ketē nté isoi icɔ kaní pεe le. Nō pεe mekeε-me uyε kani n nyáni re ketē nké uyɔɔpi tikilenlε. Uyεe nní neni pεpεe Uléécaa pipakare n yúlu isoi kémee we.

3 Pimecɔ ke tóo kɔ pεe mekeε ntónéí mmú we, tɔn merópøala wai, tɔn sirómúnjε ne merósøhø cire ne irósoi le. Merówee mε nnyā, tó ne kɔ pεé ne sá re Uléécaa uké ukuwøi kémee ne ró túhaane picɔ mecɔ.

4 Amá Uléécaa yεè meyíkíyiki usoi íwε ténlε. Unla píima nnéí kuu ró nyíse.

5 Lε nnyā ke Uléécaa uu tó ne Kirisi Yeesu pikpøkpo kémee yukuse uu kɔ kesé ukemee keyómeCAA-pø ró tónse.

6 Lelee masí kεpire-pø leeri, ari pεe yénu re ípεeléé kuu Kirisi kémee ró n̄ nyíse ye lisøne píima le lee ái pikai kutene n̄ we.

8 Uléécaa yε ípεeléé n̄ nyísele uu nónnēfatene nnyā nórínéyu l̄lu. Nórícuuu áni kei líka kuwai we. Uléécaa ihεe yε nyi.

9 Ai nóménéwai søne nnyā kuu n̄ yóriyε. Lε nnyā, úka úu kapε umecire n taáselε te umewai søne cire mεe u yóriyε.

10 Mεsei, Uléécaa ricuruu yεe ró wa. Tó ne Kirisi Yeesu kupéneCɔ kémee kuu ró wa re tøké yε nkpeni fe tøké yε lisøne wa. Uléécaa yεe mekeε-me mewai søne mε tó yekeilε te tøké yε mε wa.

Tɔ Yeesu Kirisi kupéneCɔ kémee pisoi pise le

11 Ani lε kaní pεe mekeε n̄ we léise! Nō pεe pisoī pinyine le ke Pisuifi api yε pεe n sée re pikéciré. Amá in kɔ ne usoi kunipe kpεe pε ticutruu sisoipipi meke riké.

12 Lε nnyā, ani kð te n̄ pεé uye-i ne Kirisi ketaa welε. Nō pεé welε yare pisáne Isirayεeli pikó kecøpe, áni Kirisi má, áni líka má rinøa ke Uléécaa uu pi n yekei kémee, líka ái we kani yé ne rintá, áni kɔ ketē kecáá ríka Uléécaa má.

13 Nō pεé ne ketaa u welε. Amá Kirisi menyε mεe n kɔonu nnyā, n̄ nkpeni Kirisi Yeesu kupéneCɔ kémee ne u rikøle.

14 Lelee re Kirisi yεe ntókíjnijε. Uyεe týesε ke Pisuifi ne mpuri sane pikó api panse mpuri nsε. Unkøa kunapéékø kecáá kuu n̄ iláaro yεe pεe pikepáápáa m píneilε yare mmelε riláu.

¹⁵ U Moisi isé nnaŋe ne lē nnéi lee i m páápúse tinnelé uu pεe Pisuifi ne mpuri sanε pikó kpísi uu u ne pē kupéneco kémee pi pansesε mpuri fale nse. Lē kuu nkíŋniŋe ne n̄ ka ye lē.

¹⁶ Unkpa kunapéékoá kecáá kuú ne Pisuifi ne mpuri sanε pikó pansesε ipiŋe isε, uu pi ne Uléécaa kecōpe nsímé nyóonse. Iwε kuu kunapéékoá kecáá n li uú ne kpi ye iláaro kpule.

¹⁷ Nsímé Kecire mεe ye nkíŋniŋe n he kuu ne ka uké n̄ mpí n̄o pεe nní ne ketaa u n̄ we ne n̄o mpí n̄o pεe nní ne u n kólē símisi.

¹⁸ Uyee tíyesε ke tō Pisuifi ne mpuri sanε pikó ari ncée má ari ye ne Nfáasənε nse kóló tiki arí ne Sáa Uléécaa kémee s̄l.

¹⁹ Lē nnya, áni k̄o nkpéni pisáne, áni k̄o picéetəŋé. Amá n̄ ne pē ke Uléécaa uu n wée ye kuyu kuse pikó le. N̄o nkpéni Uléécaa keyo pikó le.

²⁰ N̄o nkpéni panselé keyo kee m mómaal̄. Pitume ne antepuye pεe kerikui. Kirisi Yeesu ricuruu yee kesinui ripare.

²¹ Uyee tíyesel̄ kake páápú ken cál̄. Uyee tíyesel̄ kaké we. Ke Uléécaa keyo le kuu umecirε n yekei.

²² N̄o ne pic̄o n̄o ripéne ani panse Kirisi kupéneco kémee keyo k̄e ke Uléécaa uu m móun ne Unfaasənε kékemee we.

3

Pikei ke Uléécaa uu mpuri sanε pikó kémee Poɔli n forii

¹ Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya ke n̄é Poɔli am akpanii kémee we. N̄o mpuri sanε pikó mpí nnya kam íwe iyé nnéi le.

² In n la, n̄o k̄o te Uléécaa ye kefa ne né fénne uu né forii re k̄e ukemúŋé kémee n̄o nnya pikei u wa.

³ Uyee uricuruu lipéké-pekké lē né yéneise. Linsímé kamí pεe nní nkáripi n̄o wáipo.

⁴ N̄on n kee, n̄o céri re ne Kirisi nkó mεe m pékaal̄ kecáá meyánsei nyule.

⁵ Uléécaa úu pεe mεkεe-mε lipéké-pekké lē sisoi pipi nyíse yare kuu nkpéni nní Unfaasənε ne rintiki uu ne pitume kuu n wée ne antepuye li nyíse.

⁶ Lipéké-pekké lee nní: Pisuifi ne mpuri sanε pikó ye panselé ipiŋe isε. Lē nnya, lisənε lisse kapi k̄o má. Pi yé k̄o lē ke Uléécaa uu Nsímé Kecire mεe pi ne Kirisi Yeesu m pénasel̄ nnya n yekeil̄ yé.

⁷ Nsímé Kecire mm̄e pikei kam wai. Uléécaa yee unfanare kémee pikei né forii uu kénémee unnaŋe nyíse.

⁸ Uléécaa pikó nnéi kecōpe, née ye ám líka tu, m̄pá ne lē, u pεe kefa ne né fénne uu né forii re k̄e mpuri sanε pikó Kirisi lisənε lee ái kutene n̄ we símisi. Nsímé Kecire ye mu.

⁹ U k̄o né forii re k̄e tíyesε pisoi piké yé lē ke Uléécaa uu lipéké-pekké lē n wainε. Uyee m̄pá yo wa. Mεkεe-mε kuú pεe li pékaal̄.

¹⁰ Lē nnéí lees iyáopi n le lin keyómecaa-po nnahe má yé nkpeni Uléecaa icápine nnya ceri re Uléecaa mewéesesho áme mepenhé kului kémee kumúnjé má.

¹¹ Uléecaa kémujé kuu mkek-e-me n yekei uu kō nkpeni Urópíima Kirisi Yeesu kémee ke wai ke lē nnéí ai tikel.

¹² Kari nní ne Kirisi m pénéle tón kō ne kefa u tenel nnya, ta ncée málé tóké ne tirópoo ne kefa kesé Uléecaa rik.

¹³ Lē nnya kam nó símisi re nórinépoo ári kapé íwe kam nökénécáá n le nnya caai. Nō kai meníne ríyu waise.

Kirisi nla nsimé

¹⁴ Lē nnya kam Sáa Uléecaa keyu-i anui wulalē nen nökénécáá yáási.

¹⁵ Ukeméé ke amáre nnéí nyee keté kecáá ne keyómecaa-po n we aa léeri.

¹⁶ Ne ye u pise re Unfaasone nké nónínesoi kémee meyá nó m papukuse yare ke umeyáopi ame m piye m eco.

¹⁷ Ne kō u pise re Kirisi uké nónnafatene nnya nónanékín kémee n we. Ani nla kémee inínjí wa ani kō nkemee nsonne papis.

¹⁸ Peé uye-i ke nó ne Uléecaa pisoi nnéí ani yé fe ani céru re Uléecaa nla nín kumúnjé má. N mepéré ne tecáá ne tecimá welé, nn kō cálē.

¹⁹ Kei kani yé kō ceri re nla mmē ne menyuwé nnéí fele. Lelees yé kō týesé Uléecaa uu nökénémee ne umesá nnéí n we.

²⁰ Uye kerómee ne rikahó keisi. U yé fe uu kerómee wai ai tósu lē kari ye m pise néé lē kari ye mí musí.

²¹ Uléecaa yee Kirisi Yeesu kémee ne uicápine kémee mípá ncopuri n-yei-po ne mípá píyei-po ríyu te. Amí.

4

Nfatene kémee rinoo rise piwai

¹ Ne Upíima nnya akpanii-i welé. Nō ke Uléecaa uu nní n séé kam pise re ani n sóne, nónnésé nké n nyisel te lē kuu nní nó n séé nsé kani sóne.

² Ani kapé áyu n wéési. Amá ani mesére n láárú nón purú. Ani nla ne nóménécopécire m muínel.

³ Ani riñmóópú ani rinoo rise ke Nfáasone nn nó n he m muílē. Nfáasone mée Uléecaa-i n léeri yé týesé ani nónnénéí m pénéle, nkijniye nn nökénécopé we.

⁴ Nō ipinje ise kecáá illes le. Nfáasone nse mée kō nónnénéí kémee we. Likei lise nnya ke Uléecaa uu kō nō séé.

⁵ Upíima use kóló ne nfatene nse kóló kani má, ani kō míni mesé kóló wolé

⁶ Uléecaa use kóló yee we. Uye pisoi nnéí usaa. Uye ntónéí kecáá tú, un ntónéí kémee we un kō ntónéí kémee píkei wai.

⁷ Amá Uléécaa ye ntónéí mmú kémee mágá úye uiheé hélé ne impehē Kirisi yee mágá úye likó musí.

⁸ Li Nléécaasimé-i wólaalé te:

Kuu kéléécaa riñtaá,
u ne pikpaniikó ripénelé,
uu lihéehee sisoipipi hóonente.

⁹ Te íye ye nkpéni lë te u kéléécaa ritaá? Li nyíse re uké kelené riñtaá, u keté metene kuhóré kémee ricépile.

¹⁰ Uyee rincépime cire yee kó ritaá uu kéléécaa fáau uú ne keté ne keyóme nnéí n yipaalé.

¹¹ Uyee wa re pinyine piké pitumé, picó piké antepuyé, picó piké Nsímé kecire piyóó, picó piké Uléécaa icápine pikpeenwai ne picélaa.

¹² U pi wéele re uké lë kapi yé upikéi n wa pi nyíse, piké pë ke Uléécaa uu n wée céesi lë kapi yé Uléécaa icápine m papukuse.

¹³ Kei ke ntónéí ari yé pée céri re likei lisé karí ne Uléécaa Képípi kémee kefa tene. To pée lë papisile yare ke Kirisi uu m papadé meco.

¹⁴ Lelées yé tíyesé ári yé pée uyé-i n we yare siwá seé mágá icélaa íye yee ní we n tikilé, pisoi pée ye picó ne pinnóomé kuyúi n tā ápi yé pée ró kíraasente.

¹⁵ Nlq ke táo ne nsímései símisi tón kó lakaane tón ne urówéése Kirisi kupéneco nnéí kémee pelu. Uyee ríyu.

¹⁶ Uyé nnya ke ipiñe ii kecire nyenu, isitanéne nnéí sin muléinelé. Lë nnya ke mágá nlésé ní-ye nn níla kémee mpikéi wai, ipiñe nnéí yee níla kémee m pelule in papisi.

Kirisi piké isoi fale nsímé

¹⁷ Lë nnya kamá la kó nsímé mmú ne nō cési ne Upíima rinyiri ani kóm te áni kape kó nkpéni nsé tikpá yare pée ápi Uléécaa m pakarelé. Mpølecee ke pisimúnjé asi pi tikiselé.

¹⁸ Pimesohó ye kuñmaha-i lompøle ápi pée Uléécaa isoi kémee we. Kapi pinnéí piníri ápi Uléécaa nkó níka nyu, piakiñ an kó taká nnya.

¹⁹ Ápi nkpéni lisóne ne likópe nyu. Méwoo méwoo kapi wai, hái apí ne meseiciré wai mmé ncopuri m pénelé pin wai.

²⁰ Amá ái lë kapi ní Kirisi cereise.

²¹ Ai céreise re nō ukecáá nkó nnéí kónle apí kó nsímései mée Yeesu kémee ní we ní céesi ani kóm.

²² Lë nnya, ani nóninésoi kpure riyá. Nóménéwee kpure yé më. Melikáipi-káipi ye ne nkpo-më nō sínle.

²³ Ani tíye Uléécaa Nfaasóne nké nōkenémúnjé conse.

²⁴ Ani isoi fale kpísi ani taní yare ke Uléécaa uu níla. Nsímései yé tíyesele ii asei n tikilé in kó kpáii.

²⁵ Lë nnya, ani nnóomé riyá mágá úye uké yé uuco asei símisi. To ntónéí mmú ipiñe ise ilésé le.

²⁶ Nən ye n wóosi, áni kape ye akópe wa. Ani ye nōkunéwói kpu ituŋe iké kelené loó.

²⁷ Ani kape ye kuníri ncée he kuké ncaai wa.

²⁸ Uyaa úu kape kə nkpéni piyaa rikpá. Amá uké riŋmóþpú uu ye kefa kese ne uanipé pikei pinyine wai uú ne le, lin kə úye m párlé, uu fe uu liute léni.

²⁹ Nsímé kópe níka ní ka kape ye nōnnénó-i léemé, amá liké mmé mée yé usoi ikari rinkpásé ai kə perees kutu nō n cólé lisóné wai.

³⁰ Ani kape ye Uléécaa Nfaasóné ripoo caaisé. Mmé mée Uléécaa nwái kuu nōkenécáá n wa keyáa kē kuu nōanékópe kémee nō n lesene cáká-cáká nnya.

³¹ Ani nsímé pifanaankée ne mesewai ne kuwái ne pisenkéene ne picó alé ne mewai kópe ncápuri nōkenécópe lesé.

³² Ani n láárúne, nōn íwe ténaane. Ani nōmenécópecire n sárikéene yare ke Uléécaa uu nō ne Kirisi kupéneçó kémee nō n sárei meçó.

5

Metéi kémee isoi nsímé

¹ Nō siwá sinyine le ke Uléécaa uu ní la. Lë nnya, ani umecó n wai.

² Nla nké nōinésoi nnéí kémee n we. Ani yë lë ke Kirisi uu ró ní la uu unfaa kpísi uu tó nnya he yare inyóonseesé, Uléécaa uu i yósu nísóne.

³ Lë kái ne n sá re liké Uléécaa sipipi kécópe n we yé nní: Méwoo méwoo pinosiwélaa ne mékpérinkpewai néé memá nnáápí nkó níka ní ka nkápáni nōkenécópe n we.

⁴ Ai kó ne sá re nöké asímé kópe néé inírisimé néé akpéri kópe m má. Ai nyam. Amá Uléécaa ipakare ñmané iké n we.

⁵ Ani kó nísóne re méwoo méwoo mewai ute úka ne úkpérinkpékó úka ne memá nnáápí ukó úka úu lë ke Uléécaa ne Kirisi apí piiyóopi kémee ne pipisoi m mé kémee líka yenuné. Memá nnáápí pó ne kə piléényóonse picó le.

⁶ Ani kape tíye unyine uké níwoosimé ne nō kíraasé. Lë nnéí nnya ke Uléécaa kuwái aku pisoi pée ápi u m pakarelé kécáá we.

⁷ Lë nnya, nō ne pë áni kape níka kémee m pénéle.

⁸ Nō pée méké mesei kuŋmaha-i wele. Nō nkpéni nō ne Upíima kupéneçó nnya metéi-i wele. Lë nnya, ani n sóne liké n nyiselé te nō metéi sipipi le.

⁹ Likumúnje re lelee yé metéi kémee n léemé lëe nfanare ne nsímései pitiki ne asei.

¹⁰ Lë nnya, ani n wéési nöké lelee ne Upíima n sá n nyu.

¹¹ Nō ne kuŋmaha kémee mewai áni kape níka kémee m pénéle, amá ani ye me yámne.

¹² Mesei sei lē ke pisoi pē apí meyaa n wai pisímé ricuruu ye isei wele.

¹³ Amá pi ye pin pimeawai mē n yámne, me ye metéi kémee léémele ame kúcere wai.

¹⁴ Lē nnya kapí maa re:
Pó nkó pao nní n lبني، a yisi.
A pikpokpø kémee yisi
Kirisí uké pée metéi pō nyíse.

¹⁵ Lē nnya, ani nónnésé kecáá musí nísəne. Ani kapé n sóne yare piníri, amá ani n sóne ne mewéésesəho.

¹⁶ Ani kapé tíye ituŋe iké méwoo n tósu, li we re siyáa nsí-i kari nní n we ási nyamí.

¹⁷ Lē nnya, áni kapé meníri n tū. Ani riŋmópú ani Upíima mela ceru.

¹⁸ Aani kapé ye píta m pomaalë. Lē ne méwoo méwoo mewai le. Amá ani tíyesé Uléécaa Nfaasəne nké nó n yipaalë.

¹⁹ Ani ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncopuri ke Nfáasəne nn nó n he ne nóménécopécire n ŋmópúsenelë. Ani kefa kese ne ipakare siyome Upíima yō.

²⁰ Ani ye mítá píyei ne mítá yo kémee Sáa Uléécaa paonese ne Urópíima Yeesu Kirisi rinyiri.

Pinósi ne pipila mewee

²¹ Kirisi ipakare kani m má nnya, mítá úye uké ucó n waiselë.

²² Nō pinósi, mítá úye uké uula n waiselë yare kuu Upíima n waiselë.

²³ Li we re utisi yee unósi uwéése yare ke Kirisi uu Uléécaa icápine nnéi uwéése mēcō. Iyee uipiŋe, uyee iriyu.

²⁴ Lē nnya, mítá unósi úye uké uula n waiselë yare ke Kirisi icápine ii Kirisi n waiselë.

²⁵ Nō pinósikó, mítá úye uké uunəsi n la yare ke Kirisi uu Uléécaa icápine n la uú ha ne unfaa kpísi uu iyé nnya he yare inyáonsesee.

²⁶ U lē wale re un míni ne unsímé ne pipálá pi m masí, piké pée panse Uléécaa pikó.

²⁷ U lē lale Uléécaa icápine iké ukayu-i ríyu píima m má, iké n kpáiilë, ncaai nín kapé ríka i n teŋlë née ii kapé ncaai fée nka m má.

²⁸ Limēcō ke pinósikó pao yé kō pipinəsi n la yare kapi pimeciré n la. Uye un uunəsi n la, uricuruu kuu lē la.

²⁹ Mesei ye me re úka úu ye píkai uipiŋe ciré niŋni. Mpá úye yee uipiŋe n nyáonselé uu kō ikecáá m paílë yare ke Kirisi uu Uléécaa icápine n wai mēcō.

³⁰ Kari uipiŋe ilese nnya kuu lē wa.

³¹ Li wolaalë te: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine, u ne unósi apí ha péne apí panse ipiŋe isé.

32 Nsímé mée kelō nké-i m pékaalē yé mpíima le. Ne maa re Kirisi ne uicápine nkó yé mu.

33 Amá nő kam kō ne lē tee. Li pise re mítá unósikó úye uké uunosi n la yare kuu umecire n̄ la, unósi póoké kō uula m pakarelē.

6

Siwā ne sipite kēcáá nsímé

1 Nő siwā, ani nópinéte m pakarelē yare ke Upíima uu n̄ la. Leleē ne n̄ sá re nöké wa yé lē.

2 A yé upósáa ne upóni ríyu waisé. Tinóo foí yé tē ke Uléécaa uu n̄ he uu rinóo yekei.

3 Leleē re li yé ne pó sónesi aa kō ketē kēcáá nfáa taa-taa yenu.

4 Nő siwā pisaa, áni kape nósinéwá kéyu m páápúse, amá ani si n̄ céési siké kēcíre wa yare ke Upíima uu n̄ la.

Piyosaa ne pikeikó kēcáá nsímé

5 Nő pilási, ani ye nópinéyosaa ketē nté kēcáá pakare ani asei ne ríyu pi n̄ waiselē yare kani Kirisi m pakarelē.

6 Ai pin nökénékúri n̄ we pin nō n̄ nyáni ñmane kani yéé lē wa yare nō lale liké sisoipipi n̄ láárú. Amá ani pi m pakarelē te nō Kirisi pilasi nnya, aní n̄ wéési re nöké Uléécaa mela ne kefa kesé n̄ wai.

7 Ani ne mpóonare pi n̄ keisi yare Upíima pilasi. Ai kape n̄ we yare kesoipipi kani keisi.

8 Ani n̄ nyu re mítá pó úye pən ulási née pən mepócíre n̄ te, lisone lē kaa n̄ wa kulaa kaa sónti pəké Upíima kémee yé.

9 Nő piyosaa, nöké kō limecə nópinékeikó n̄ wai. Ani nóménécíre t̄l, áni kape pi n̄ senkee ne rikpákárá. Ani n̄ nyu re nō ne pē usaa yé keyómecaa-pə wele. Uu yé usoi keyu-i ripái uú ne n̄ túhaane.

Kirisi ukó itəpilū

10 Ntórəo yé nkpení mmú re ani nō ne Upíima kupénece kémee unnaŋe píima kpísi aní ne m páápú.

11 Ani Uléécaa itəpilū nnéí kuu nō m pa kpísi aní ne kuníri apine kaku nō n̄ wai lóó áku yé pəe nō feriye.

12 Ai sisoipipi karí ne təpu. Amá leleē iyóopi n̄ t̄l ne leleē nyóopinaŋe m má ne leleē ketē nté kuŋmaha kémee ŋnaŋe m má lin pekesi karí ne təpu. Tə kō ne aníri kpákárá nyee keyómecaa-pə n̄ we təpule.

13 Lē nnya, ani nkpení Uléécaa itəpilū nnéí kuu nō m̄ pa kpísi, aní ne siyáa kópe kémee tāpisi, ái yé pəe nō feriye. Nən n̄ tápaalē ne kétə-pə, líka ái yé pəe fe liké nōinépiŋe riyoosé.

¹⁴ Lẽ nnya, áni kapé nóninépiŋe riyoɔse. Ani nsímései pisímé kpísi ani waise kútampálá, ani kehale-i ku n télẽ. Ani kó asei pitiki kpísi ani waise kewenitukanka.

¹⁵ Ani Nsímé Kecire mée ye ne nkíŋniŋe ní ka piyóó n la. Nké nó n we yare anééri kani tanaalé.

¹⁶ Ani ye mítapá yei nánnéfatené kpísi yare kuwenikpáncúkú kani yé ne ukpááree Setani ihime melô ní kpu.

¹⁷ Nópinéyulale piké ritópikəŋ, Uléécaa Nsímé nké ritópitéhε ke Uléécaa Nfaasənə nn nó m̄ pa.

¹⁸ Ani ye kó lẽ ke Uléécaa Nfaasənə nn nó n nyisé ritiki áni ne mesére iyáhaa nnéí mpuri n yáasi non kó u welu. Ani kapé lópile, ani nóménécíre kpísi aní pa, ani mesére ne kefa kesé upikó nnéí kescáá n yáasi.

¹⁹ Ani ye kó kénécáá u yáasi re uké tíyesé ké ye nen nnóo n wúkule, ké ne ikari n céési pisoi piké leleē Nsímé Kecire kémee m pékaalé ceri.

²⁰ Mm̄ ke Uléécaa uu ne né tumme re ké nté ukéikó yee ne urinyiri n tú. Mm̄ nnya kam akpanii kémee we. Ne lale ké ye n símisi ne ikari yare kai m pise.

Iyáhaa tɔrɔɔ

²¹ Unésáne kécire Tisiiki ye Upíima ukéikó le ne asei. U yé hapɔ uu leleē né n wai nnéí nó kékéenké nñó kó ceru mm̄-i kam ní we ne lë kam n wai.

²² Lẽ nnya kam nókénémee u tumme re uké nó símisi mm̄-i kari ní we uké kó ne nónanékín niŋukuse.

²³ Sáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké pirómárečo Yeesu pikó nnéí nkíŋniŋe ne níla ne nfatene he.

²⁴ Uléécaa uké p̄e nnéí p̄ee Urópíima Yeesu ní la ái ne kétɔ ip̄eeléé nyisé.

Titelé kε Pøøli uu Filipu pikó n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Kiresi keté kecáá, Masetuwaaani nttaai kémee ke Filipu kuyu akú we. Uléécaa icápine foí ye iyé ke Pøøli uu kei n karii. Kukpaniilee-i ke Pøøli uú pëe Røm kuyu-i we lin u cónjlë te úu fe uké linyine wa uké kó ne Filipu pikó kecáá ripaí nnya. Uu pëé n tálë te u yé fe uu upikeico tum piké ha icápine iyé tiñmóópúse piké kó inkó kó. Kirisi pikó pëe Filipu kuyu-i ní we pðo ihëe Epafurotiti papø re uké Pøøli pa. Pøøli uu ritelé ntí wólu uu u pa uú ne pi pøønesë. Uu kó icélaa pi papø uu kó nfatene kémee pi ñjmóópúse (4:10-20).

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pøøli ye Uléécaa pøønesë re lë kai u rincón ye tíyese Nsimé Kecire nn kényu sì (1:1-26).
2. Pøøli ye Kirisi pikó pëe Filipu kuyu-i ní we ñjmóópúselë te piké nfatene ne rinóo rise kémee iníñi wa, piké kó pimecire n cëpiselë yare ke Kirisi uu umecire n kpísi uú ne ró li céesi (1:27-2:18).
3. Utume Pøøli ye Epafurotiti ne Timotee tum (2:19-30).
4. Tø Kirisi nyánile re uyé kari yé fe arí ne n tálë. Utume Pøøli ye asei ró léselë lë kuu kesoipipi rikòkori kake ye m má ní tíye uu pëé ne Yeesu Kirisi ñmane n tálë (3). Pøøli ye Kirisi pikó riñmóópúselë re piké mpðoñare kémee n we pin mítap yo kémee iwele ne pimecire Uléécaa anipe-i wailë (4).

Iyáhaa

¹Tø Pøøli ne Timotee, Kirisi Yeesu pikeikó. Pëpëe Yeesu nnya Uléécaa pikó m panse pin Filipu kuyu-i we ne pëpëe piicápine kecáá m paílë ne pëpëe pi n léni kari ritelé ntí wólu.

²Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípælëe nò nyíse api kó nkíniniñe nò he.

Pøøli ye Kirisi pikó kecáá Uléécaa yáasi

³Mpá píyei kam ye nen nòkenécáá m musí, am nò nnya Uléécaa pakare.

⁴Mpðoñare kam ye ne mítap píyei nònnénéí kecáá Uléécaa yáasi.

⁵Li we re hái kékoraane ne neni-më kani né léni nen ne Nsimé Kecire kóónulë.

⁶Né nyule re mítap liké íye wa, Uléécaa yee nní pikéi sone mpí nòkenémee piwai n kóraane yé pi n nøyjlë hái ne kétø-pø. Lelée re hái ne keyáa kë ke Kirisi Yeesu uu n sónti.

7 Simúnjé sē kaí ne sá re kē nōkenécáá m má. Ne meyánsei ketónē kecire rinékíŋ kēmee nō heelē. Likumúnjé re tó ne nn̄ yε Uléécaa ipεelée kuu né n̄ nyíse kēmee wele. Ne pεe mekeē Nsímé Kecire ne kóónulenle nen nkēcáá tópu re nké inínjí wa.

8 Uléécaa ricuruu ye nyánile re l̄e ke Kirisi Yeesu uu nō n la meco kam nō la ne kefa kesē.

9 Ne ye inéwele kēmee Uléécaa pise re nōnnéla nké n taálē mesére ani menyuwé m má, ani ye ne ceru ani lisøne ne likópe kóólené cáká-cáká.

10 Ani ye pεé ne n̄søne túhaane. L̄e kēmee, nō pεé n kpāiilenle áni yé ncaai n̄ka m má kεyáa kē ke Kirisi uu n̄ s̄onti.

11 Yeesu Kirisi yé t̄iyese ani mewai s̄one meyā wapisi ai Uléécaa meyøapi ne ipakare kpáse.

Utume iwe ye t̄iyesele Nsímé Kecire nn kέyu n̄ si

12 Pinémárecə, ne la re ani kō te lelee nní né n wa ye meníngé lénle Nsímé Kecire nñi ne meyā kóónú.

13 Uyáøpi pisóóca nnéi ne mpá yei kapi nkpeni nyu re Kirisi pikéi nnyá kam kukpaniilee-i we.

14 Upíima ye pinémárecə Yeesu pikó meyā pεe akpanii kēmee né n yé nkpeni ikari waiselē pin ne piripoo Nléécaasimé kóónulē.

15 Mesei ye me re kufatoi ke picó apí ne Kirisi nsímé kóónulē piké ne né n kejene nnyá. Amá kefa kesē ke picó p̄o ne nsímé mm̄e kóónulē.

16 Nla ke p̄e api ne Kirisi nsímé kóónulē pin nyu re pinékei pεe re kē Nsímé Kecire kecáá atøpi n wai.

17 Amá íkejene kemúnjé ke pifoí p̄e p̄o ne Kirisi nsímé kóónulē. Ai nfasiimé s̄one kapi muílē. Pi lalé piké akpanii nnyé kecáá íwe ic̄o né rikpáse.

18 Nka n̄n nc̄o caai! Mpá pin n kpárálē née in ne kefa kesē, Kirisi nsímé ye kóónulenle. Tinép̄o ye láárulē, mesére kari yé kō n láárú.

19 Li we re nōinéwele ne Yeesu Kirisi Nfaa mεe né n léni nnyá, li yé t̄iyese am akpanii kēmee lelu.

20 L̄e kamí ne nnénahe nnéi m m̄e te liké wa lee re isei íka mpuri ii kapé né li. Amá in nkpo née in kō nfáa, Kirisi uké neni ne mpá píyei-p̄o inépijé kēmee ríyu yε.

21 Nen nfáa m má, Kirisi yεe nnéfáa, nen kō n kpu, nkpo nn kuláa né wai.

22 Amá in te li pise re kē nfáa m má nen ne pinékei wai, ám yé nkpeni céri yo kam yé wé.

23 Mm̄e ne mm̄e kamí ne yøone. Ne káipile kē tómpo kē ha Kirisi kēmee n we. Menéla mεe mpá yo n tóñaalē ye m̄e.

24 Amá n̄ nnyá, li pise meykýiki re kē ketē kecáá nfáa m má.

25 Ai céreise. Ne nyule re né nōnnénéi kekúrí n we nen nō léni re nōnnéfatené nké kέyu n s̄i nōn kō mpóonare má.

²⁶ Lẽ nnyia, mënepesepo nôkенémee yé tíyese ai n   nnyia rik  kori piwai n   kp   an   ne Kirisi Yeesu n tikil  .

Ani n n  asi re Ns  im   K  cire nk   k  yu ha

²⁷ Am   ani nse k   te l   ke Kirisi Ns  im   K  cire nn m pise re ani n we ke n  in  soi ii y   n ny  sel  . L   k  m  e, n  n pil  ol   n   n ka n  e m  p   n  ns   n  k  n  k  r   n we, k   n k  m  e pin s  m  si re no n  nn  n  i kem  nj   k  se kp  sile ani k  k  m  e in  nj   wai ca, n  n tin  o rise m   n  n n  asi re pisoi pik   Ns  im   K  cire y  s   ne nf  t  ne.

²⁸ Ani kape t  ye n  pin  l  ar   pik   linyine k  m  e n  k  n  ewuu t  ise. Lele   y   pi ny  se re nc  e m  e ye usoi n f  m k  pi tikil  , ai k   n   ny  se re nc  e m  e ye usoi riyu n l   kani tikil  . Ul  ecaa k  m  e kai leeri.

²⁹ Li we re Ul  ecaa ye nfanare n   ny  se re ani Kirisi ne kefa ten  , am   ani k   uy   nnyia i  we le.

³⁰ Asei kec    , t   ne nn   t  o nk  p  ni kes   n  asi. Ne p  e n  in  n  p  e-i n  asile. N   k   nyule re ne ne wel   nen n  asi.

2

L   ke Kirisi uu umecire rinc  p  se un k   ne uw    se

¹ Ne y   te Kirisi kanı ne kefa n ten  l   ye ikari n   rik  p  s  le, unla nn n   jm    p  s  l  . Nf  as  ne nn n   p  nel  , n  n n  men  c  p  c  ire laka  ne n  n ka i  we t  n  q  ne.

² In lee ni m  sei, ani rin  p  o larukuse mey  n  sei. L   nnyia kam n   pise re ani n  s  ne n k  meine, n  n laka  ne, n  n kefa p  nel  , n  n kem  nj   k  se m  .

³ Ani kape ye linyine i  kej  ne ne m  ewoo ipakare nnyia wa, am   ani ye n  men  c  ire ricep  se an   n k  p  il   te pic   ye n   fele.

⁴ N   u  ka u   kape ye ukulaa lik   jm  ne n w    si. Ani ye k   lele   y   pic   n y  riy   w    si.

⁵ Ani kem  nj   k   ke Kirisi Yeesu u   p  e m m   kec   m m  .

⁶ Mp   ke u ne Ul  ecaa api k  kora  ne-m   isoi n s  , u   mm   kp  si uk   ne pikei wa uk   ne umecire Ul  ecaa m  n  jeisene.

⁷ Am   uy   y  e ulik   nn  i kuu m m   kepir   rit  , uu umecire il  si tan   u   n we yare sisoipipi.

⁸ Kuu l   umecire n wais   u   n we yare sisoipipi, uu p  e umecire cep  se uu Ul  ecaa pakare u   ha ne kpi. H  ai kunap  ek  o kec     kuu p  e k   kpu.

⁹ L   nnyia ke Ul  ecaa p  o k   u rita  se uu ket  ne kee m  p   k  ye n fe kec     u tonse uu k   riny  ri t  e m  p   r  ye n fe u he.

¹⁰ U l   wale re key  m  ec  a lik   nn  i ne ket   kec   nt   lik   ne ket   metene lik   lik   ye lin tiny  ri t   n k   te Yeesu, lik   ipakare ne anui kec     riwula.

¹¹ Mp   usoi u  ye uk   S  a Ul  ecaa r  yu wais   uu y  o re Yeesu Kirisi y  e Up  ima.

Kirisi pikó piké ketē kęcáá n kpáiilé

¹² Lẽ nnya pinésáne lala kęcire, yare kaní pęe nní né m pakarelé pęé uyę-i kamí pęe nökénékúri n we, ani kō nkpéni kám nní nökénékúri n we wa liké lë tifaau. Uléécaa ye nörinéyu lélé. Lẽ nnya, ani píyulale pě kuláa waisę nən iwame ne Uléécaa riwure kémee pikei wai.

¹³ Li we re Uléécaa yee nökénémee pikei wai uu tíyesę re ani ńmurei ani pikei n wai liké né umela n sá.

¹⁴ Ani nöpinékei nnéí n wai injmúlaa ne nsímé pipásainę ápi kape nökénécöpe n we.

¹⁵ Ani lë n we áni kape ne ncaai níka m má, ani kō n kpáiilé nən we yare Uléécaa sipipi nsí kęcáá kápi ncaai níka n nyáni. Ketē nké kęcáá pisoi ye caailenle pin kō isoi kópe le. Ani pikecöpe n we yare metéí nən kpáiilé yare awárępi,

¹⁶ te nə nsímé mée ye nfáa n he pi palę nnya. Lẽ nnya, keyáa kë ke Kirisi uu n sónti, li yé ha ní nnya rikókori né n we. Leleę yé kō mesei nyíse re pikei mpi kamí ne nní n ńmáópúlę ápi méwoo wa. Nnépəone nín méwoo wa.

¹⁷ Nökénéfa kaní ne Uléécaa n tenelé ye we yare inyóonse kani u wa. Insá n kesi, pi yé né kpu menénye ame nöinényóonse iyę kęcáá kpápo. Mpá in lë né n wa, li né láárúle, tó ne nnó tóké kō kesé mpóonare m má.

¹⁸ Liké kō limecə nō n láárú, tó ne nnó ari kō kesé mpóonare m má.

Pəɔli ye Timotee ne Epafurotiti tū

¹⁹ Ne tálę te Upíima Yeesu un n ńmurei, né nfáani Timotee nökénémee tumpo kę nökénécáá nkó kō liké rinékiny niňukuse.

²⁰ Tó ne uyę mecircə tó nökénécáá músu. Uka ucə úu meyíkíyiki ne kutu nō cólę.

²¹ Pilikó cire ke pinnéí apí ne náási, piuka úu Kirisi Yeesu kulaa wéési.

²² Nörinécúruu ye nyule lë ke Timotee uu n nyíse re u asei ute le. U umecircə Nsímé Kęcire pikei kémee pale. U kénémee keisile yare ke usoi uu ye ne usáa n kesi, tó ne uyę arí ne Nsímé Kęcire kóónú.

²³ Ne tálę te nen píyei n yę lë kamí ne kétə n tenene, né nökénémee u tumpo.

²⁴ Ne kō ne Upíima tálę te né nfáani rinécúruu hapo am nō lóólú.

²⁵ Ne nyáni yare né urómárecə Epafurotiti nökénémee pesepo. Tó ne uyę tó kesi tən Nsímé Kęcire ináá náási. Nō pęe kénémee u tummele ani mípá yo u cənse re uké ne nnécón kémee né come.

²⁶ Li meyíkíyiki ripóo u we re uké nönnénéí yę. Kapi u n símisi re nō ukufən kō, li u ricónle.

²⁷ U meyíkíyiki kufónj finele uu nkpo hēire. Amá Uléécaa uu íwe u téni. Ticuruu ái umecire kuu íwe tē, u kō nē íwe ténlē re nnépóocaaai nñ kapé n kpálē.

²⁸ Lē nnyya kam yóone re kē nökénémee u pesepo nöké u yē liké nō larisi ai kō nē mpóocaaai hasu.

²⁹ Lē nnyya, ani nō ne Upíima rinōo rise kémee ne mpóonare píima kémee u yosí. Ani yē pisoi mpí nnéí pée umecō n we ríyu waisē.

³⁰ Li we re Kirisi pikei nnyia kuú pée kpine. U nkpo yosile uké ne né lē kei káni yé n fe nöké né lē.

3

Lē kapi ye Uléécaa kémee asei rintiki

¹ Pimáreco, lē nnyya liké nkpéni nō n láarú re nō ne Upíima rinōo rise kémee we nnyya. Ai né cónjlē te kē mmē kam piwóle nō m masí piwóle nō rikpá. Nónnésone ye mu re kē lē piwóle nō rikpá.

² Ani nóménécíre ne pikeikó kpááree tī. Pi sipəpi ne asele le. Ai lē kapi piké kecáá n céesi lee piké yíkíyiki,

³ Tóo meyíkíyiki kélē, ái pē. Tóo Uléécaa Nfaasone ne upikei wai. Ai ketónē kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē kamí ne tálē. Li rikókori ró wele re tō rinōo rise kémee ne Kirisi Yeesu we.

⁴ Né né pée fe amí ne ketónē kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē n tálē. In te pinyine ye músu re pi yé fe apí ne ketónē kē ke pikuyu inyekii ii pi n heelē n tálē, née yé pée lincee m má ai mítá úye tósu.

⁵ Pi né márile api keyáa páha-paha tunjé né kē. Ne Isirayeeeli ukó yíkíyiki le, Penyamée mpuri ukó. Ne U-epiree le, Pi-epiree pée kō né mári. Ne Pisuifi isé metiki kémee Ufarisi le.

⁶ Ne kíeyu toi kam yé pée ne Kirisi pikó n wéékuselē. Pisuifi isé pitiki kémee, ám pée ncaai nka má kapi yé ne né n túhaané.

⁷ Lē kamí pée nní n kpíílē te kuláa likó kam kō nkpéni Kirisi nnyia nyáni re kelólé yé ke.

⁸ Ne nkpéni ricuruu mítá yo kpíílenle yare likpárakoo. Unépíima Kirisi Yeesu kam meyíkíyiki n nyu yé né tósí mítá yo. Uyé nnyia, ne njmureile am mítá yo fómmi. Kirisi njmane yee kenémee ríyu má. Ne litórəa nní nnéí kpíílenle yare ayúi kē ne Kirisi n yé nnyia.

⁹ Ne la re tō ne Kirisi toké rinōo rise m má. Am asei ute re ne isé tíkilé nnyia, amá ne asei ute le re ne Kirisi ne kefa tene nnyia. Uléécaa kémee kai léeri re usoi uké ne nfatene ritá úu ne panse asei ute.

¹⁰ Likei lise lee ripóo né n we lee re kē Kirisi ceri kē kō nnañe mme mée pikpəkpo kémee u n yukuse yē, kē uiwe icō li kē kō unkpo ncə kpu,

11 nən ne tálē te Uléécaa yé pikpəkpo kémee né yukuse.

Lē ke usoi uu ne pitule n náapo

12 Am la kē re ne lē kamí ne pitule n náapo piyéne masile née ne pipanse masile usoi nkó yee uu ncāai nkā m má. Amá likei lē kamí ne piyóó náapo. Li we re Kirisi Yeesu yé né kō piyóó masile.

13 Pimárecō, ám te ne inéhéé piyóó máalene, amá likei lise kam n wai yee re ne lelee n tómpo paleile nen pee lelee kéyu-po ní we ne pitule náapo.

14 Lē nnya, ne náapo re kē tu kē inéhéé yosí. Uléécaa ye ró séi re táké Kirisi Yeesu ne ritiki táké ha keléécaa-po i yosí.

15 Tó mpí nnéi táo nní Kirisi kupénece kémee m pelaalē, táké menéce mmé m músu. In te nökénenmúne yé linyine kémee né kénékó kóólelē, Uléécaa yé tíyesé ani nsímései kom.

16 Mpá lin íye n we, kei kari nkpéni nní n tu, li pise re táké nsé tipéne táké ne kéyu n sī.

17 Pinémárecō, ani menéce n wai. Ne lē kani yé n sóne pinyise nó masile ani yénu. Lē nnya, ani pepes menéce n sóne inípées n tapaalē nón ne sóne.

18 Mesére kam nsímé mmú nó símisi. Ménini ne rikinj kam kō nkpéni ne pisimé nó n kpálē te pisoi meyā pee pinsé kémee nyiséle te pi Kirisi kunapéékoó pilaaro le.

19 Kelolé ke lipite pē api yé ne kétō kpu. Pialoi nyee piuleecaa. Lelee yé pee iseí pi n wa kapí ne meninjé rikókori wai pín ketē nté likó ñmane kecáá músu.

20 Amá tó ne keléécaa-po kuyu pikó le. Kei-po ke Upíima Yeesu Kirisi kam m mé uu léerine uké Uróyulale.

21 Uyee irópijé nnyí yee nní iseí ní we conseñe iké ne uikó yee ríyu m má menyíne n we. Unnañe mmé kuú ne mpá yo kecáá iyóópi n le kuú ne lē waine.

4

1 Pinémárecō lala, li ripáo né wele re kē piyéne nó rikpá. Náo nnépóonare, náo kō ríyu né waiselē. Lē nnya pinémárecō lala, ani lē n keñjaalē, nóninépijé ii kapé nó ne Upíima kupénece kémee riyo.

Pəəli ye Filipu pikó mesəhə kpálē

2 Nő Efotii ne Sentiki kam ñmóópúsle te ani rináo rise m má nón ne kesé Upíima tikilē.

3 Pó unékeicō kecire yee kefa kesé ne n keisi kam pise re a pi lē. Kesé ke tó ne pē ne Kelemaa ari Nsímé Kecire ináá náasi ne pinékeicō pico anyiri yee nfáa ritelé * kémee ní we.

* **4:3** Nfáa ritelé yee ritelé te-i ke Uléécaa uu pepes Yeesu n tikilé anyiri n wai (Méyene 3.5).

⁴ Liké mesére nō n láárú re nō ne Upíima kupénečo kémee we. Am kō kpá re liké mesére nō n láárú.

⁵ Ani tíyese pisoi nnéí piké nónnénare kecáá n nyu, Upíima ye nnyáā waimelé.

⁶ Ani kape ye líka nfasimé tóne. Amá ani ye mípá yo kémee Uléécaa yáási ani lē kai nō m pise u pise, ani ye kō u paoñesee.

⁷ Lē kémee, Uléécaa yé unkiñijé kpísi uu ne nónanékín ne nósinémúnjé n yekeilē nō ne Kirisi Yeesu kupénečo kémee. Unkiñijé mmē ye lē nnéí ke usoi uu ye mí musí fele.

⁸ Pimárečo, ntóroo kam yé nō m maa mée re lē nnéí lee asei likó ne lē nnéí lee líyukóo ne lē nnéí lee ne n sá yare kai m pise ne lē nnéí lee n cáká-cákálē ne lē nnéí lee ne n sá re piké li n la ne lē nnéí lee ne kuñmurei n sá ne lē nnéí lee isoi səne likó ne lē nnéí lee kupakare n we liké nósinémúnjé likó.

⁹ Ani lē kam nō n nyíse ne lē kani kénémee n kpísi ne lē kani n kō ne lē kani né n yé nen wai ne n yíraane. Kei ke Uléécaa yee ye nkíñijé n he uu yé pée nókenémee n we.

Paoñi ye Filipu kuyu piká paoñesee

¹⁰ Li té ne Upíima kupénečo kémee né láárúle meyíkíyiki. Li né larisile re nō kō nkpéni ncée yé ani kénécáá léise. Ai re nō pée kénécáá paleilē, amá ncée ní pée we nöké ne né n lē.

¹¹ Ai linyine kamí la nnya kam lē símisi. Ne nyule lē kai yé né n láárú, mípá nén ní-ye kémee n we.

¹² Mpá nensá líka m má néé lin memá píma-i kamí we, ne menécíre pímúlú nyule. Ne linnéí ne mípá yei, nkú kémee ne ilépi kémee nyule lē kam yé n wa. Nen liluke-luke m má néé nkú nn né n we néé mípá yo in ne né m pom néé lin né m párlē, li né né sále.

¹³ Uyee linnañe né n he nnya, ám yé líka paoñee.

¹⁴ Mpá ne lē, kani nní inéwe kémee né n come, li nyamle.

¹⁵ Nō Filipu kuyu piká, nórinécúuu ye nyule re kari Nsímé Kecire piyóó n kóraane ne Masetuwaani keteni-i yisile. Nóninécápine memáá, ika icó ii inéhéé ne linéla-le-lale kémee né lē. Nóménécíre nój né lē.

¹⁶ Hái kumúnjé kpé-i kamí pée Tesaloniki-pó ní we, nō pée meté kesé lelee né m párlē né páaiþole.

¹⁷ Aai re ihée kamí la nnya kam lē símisi. Ne lalé liké nō lē nólínékó liké Uléécaa kémee rifuu.

¹⁸ Ne lalé ké nō símisi re ne lē nnéí kaní ne Epafurotiti n tumme yosile. Ai kusa piye. Ne nkpéni lē nnéí lee pée né m párlē málé aí faau ricuruu. Nóninéhee nnyí ye we yare inyóonse kapi tulaali mēčo ñmaasi, ianyð kekpáhápi ken Uléécaa nísəne láárú uu kō i yósu.

¹⁹ Unéléécaa úu líka paalë. U meyáópi málë. U yé ne Kirisi Yeesu ritiki uu lë nnéí lee nó m párlë nó pa.

²⁰ Urósáa Uléécaa uké mípá píyei-po meyáópi ne ipakare n te. Amí.

Iyáhaa tɔrɔɔ

²¹ Ani pepes Kirisi Yeesu nnya Uléécaa sipipi m panse nnéí yáasi. Pimárecə peε kēnēkúrí nté ní we yε nō yáasi.

²² Uléécaa sipipi tɔrɔɔ nnéí seε nté ní we pɔ̄ ne ko nō yáasi, aí ne tɔsu pepes Sesaa keyo-i n keisi.

²³ Upíima Yeesu Kirisi uké ípeeléé nō nyíse.

Títelé ke Paoeli uu Koloosi pikó n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Pee mekees Asii keté kuwélé kunyine kémee ke Koloosi kuyu akú we. Ai Paoeli ricuruu yee Kirisi icápiné yee Koloosi-i n we karii, amá uukeico unyine kapi ye n sée re Epafiraasi yee kei Nsimé Kecire riyóó (1:7, 4:12). Kukpaniilee-i ke Paoeli uú pee Róm kuyu-i we Epafiraasi uú ne weri uu ncónj mée n we u keenkee. In n la, Epafiraasi yee yé Paoeli n símisi re pisoi féé yé icélaa kópe kei célaankee. Lé nnya kuu rítelé ntí pi wóí uké nfatene rikui kecire pi léise. Pikireki ifasimé ne Pisuifi inyekii kapí pee Koloosi-i pi céesi. Amá icélaa iyé yé pee ne Yeesu ikó mémii wele. Amá Paoeli uu nyisé re Yeesu yee mpá yo kémee Upíima.

Ifaaci iyé mekériiné yé mmé:

1. Títelé tē kekoraane ke keyóme kenyine ake Kirisi ríyu waise re keté nnéi ne Uléécaa icápiné upiima (1:1-2:5), (1:15-20). Koloosi pikó kecáá iwele yé wele keyóme kē ake kelené tiki (1:3-14). Keyóme kē kepiré ke Paoeli uu pee lé kuu Uléécaa icápiné kecáá n náási nkó wa (1:24-2:5).
2. Uu pee limemáá Kirisi pikó pee Koloosi-i n we maa re piké pimecire ti (2:6-23). Api kapé pepes inóomésemé n célaankee ne kutu n cólé. Amá piké nfatene kapi n yosí kémee n we.
3. Títelé ntí yé kó icélaa kapi yé ne Uléécaa icápiné kémee ne pimáreco kecöpe ne pisoi kecöpe isoi fale n li palenle. (3:1-4:6).
4. Paoeli yé uiyáhaa papolé (4:7-18).

Iyáhaa

¹ Née Paoeli yee Uléécaa mela kémee Kirisi Yeesu utume m panse, ne urómáreco Timotee.

² Nō ke Uléécaa uu n wée nōn Koloosi-po we, nōn Kirisi ne kefa kesé tikilé kari rítelé ntí wólu. Nō Kirisi kémee pirómáreco kecire le. Urósáa Uléécaa uké ípeeléé nō nyisé uu kó nkíñniye nō he.

Paoeli yé Uléécaa paoñese

³ Tó yé tōn Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécaa n yáásine, tó yé mpá píyei nōkenécáá u paoñesele.

⁴ Mesei kari nónnésímé kō te nō ne Yeesu Kirisi kefa tenelenle, nōn pē ke Uléécaa uu n wée la

⁵ re nō mē te nō lē ke Uléécaa uu keyómecaa-po nō n yekeilé yosí nnya. Nsimé Kecire mée asei m má mée pitá pē nō símisi.

⁶ Ai nókenémee ḥmane ke Nsímé Kecire mmú nn tuip̄o. Ketē nké nnéí kecáá kapi n kō. Mpá yei knn tikóónú nn kō pisoī isoī conse. Lē knn kō nní nókenémee wai hái keyáa kē-mē kani Uléécaa ip̄eelée n kō ani céru re asei ye nyē.

⁷ Urósáne ne urókeic̄ Epafiraasi yee nsímé mm̄e nō céesi. Asei kuú ne Kirisi pikei nókenémee wai.

⁸ Uricuruu yee ró símisi re Nfáasone rín kusa nla nō he.

⁹ Lē nnya kari nókenécáá m̄pá píyei keyóme yáási hái karí ne nónnésímé n kō. Tō Uléécaa welu re uké týes̄e unfaasone nké mewééses̄oh̄ meyá nō he nn kō umela n̄sone nō céreise.

¹⁰ Kei ke nóninésoi kani n le ii yé p̄ee Upíima ríyu wais̄e re no lelees̄ ne u n sá wai nnya. Lē kémee kani yé p̄ee mewai s̄one mm̄e nc̄opuri n wapisi ani kō Uléécaa n ceru nōn ne k̄eyu s̄i.

¹¹ Unnahe m̄ee rín nco m má nké nō papukuse ani m̄pá yo kémee m purú nōn kahari.

¹² Ani mp̄ónare ne Sáa Uléécaa p̄oñes̄e. Uyee týes̄e kani yé fe ani lis̄one kuu uiȳöpi metéí kémee p̄e kuu n wéé n yekeil̄ yenu.

¹³ Uyee kuñmaha ute anipe-i ró lés̄e uu uk̄epipi lala iȳöpi kémee ró tónse.

¹⁴ Uk̄epipi kē kuú ne ritiki uú ne ilási kémee ró les̄e uu kō kē nnya arókópe ró sárei.

Kirisi isoī ne upikei nsímé

¹⁵ Uléécaa úu kúyene we. Uk̄epipi k̄ee umewee kapi ye n yé. Lē nnéí ke Uléécaa uu n wa kecōpe uyee lifoí un kō m̄pá yo fe.

¹⁶ Uyé kuú ne ritiki uú ne keyómeccaa-p̄o ne ketē kecáá m̄pá yo wai. Lelees̄ kúyene n we ne lelees̄ ái kúyene n we kuu wa. Uyee piȳöpi wéése ne pipíima ne pisínsá ne m̄pá yo yee n̄nahe m má wa uu kō linnéí uanipe-i wai.

¹⁷ Uyee ufoí we m̄pá yo ai kelenē n we. Uyé nnya ke m̄pá yo ai kō we lin nyam̄i.

¹⁸ Lē nnya uyee ipiñe riyu, ipiñe iyee Uléécaa pikó icápin̄. Uyee isoī fale kekoraane. Uyee m̄efoí nk̄po kémee yisi uu nfáa teneciré yenu. Uyee m̄pá yo kémee ufoí uu p̄e ne m̄pá yei ufoí.

¹⁹ Li Uléécaa rip̄o wale re uké uisoi nnéí ne uk̄epipi kémee n we,

²⁰ uké kō ne ke ritiki uké u ne ketē nké ne keyómeccaa likó nnéí kecōpe nsímé nyóonse liké p̄ee k̄emekó-i n we. Mén̄ye m̄e ke uk̄epipi ake kunapéékōó kecáá n kōənu kuú ne ritiki uú ne nk̄inij̄e weri.

²¹ Nō p̄ee m̄ekē-mē nōsinémúj̄e kópe ne nōmenéwai kópe nnya ne u tōlaalenle nōn kō upilaar̄.

²² Amá Uléécaa ye uk̄epipi nk̄po ne ritikile uú ne nō ne uyé kecōpe nsímé nyóonse. Ke pansel̄ k̄esoipipi ake kpi. Lē nnya, no nk̄pení uk̄eyu-i upisoi le p̄ee n kp̄áil̄ ápi ncaai nka má, ápi kō nka ne pi cési.

²³ Lē nnya ani nkpení nfatene kémee iníñí karii aní n taalē. Ani kape Nsímé Kecire ne ketaa wa. Mmē karí ne tálē ton ne mē. Ketē nké nnéi ke nsímé mmē nn tikóónú. Lipikei ke né Pöoli am wai.

Pəəli pikei ne uináá nsimé

²⁴ Li nkpéni né láárúle re ne nökénécáá íwε le. Né ne kɔ lē lénile re íwε mesá mẽ kari yé n fe ari Kirisi kémee le áme kape ripári. Kirisi ipinje yee nní pẽ ke Uléecaa uu n wée icápine. Pẽ nnya kam íwε le.

²⁵ Úléécaa ye upikei kémee né kpísile uu né forii re kéké ne unsimé nnéi nó kam.

²⁶ U p  e   mek  e i  opuri nn  e   k  m  e   ns  im  e   mm  e   pesile. Am  a u nkp  eni p  kuu n te n cereisile.

²⁷ Uléécaa ye lale piké nsimé mée m pékaalé mpiye ne nkulaa ceri piké pi simisi. Lipéké-peké lee nní re Kirisi ye nökénémée wele. Uyé nnya kani tálé te nó kam ani Uléécaa meyøøpi kémee loni.

¹⁸ Kirisi rinyiri kari yóólë. Mpá úye kari mësöhö kpálë tòn kò céési ne mewééssöhö kari m má nnéí. Tò lë wai re mپá úye uké Kirisi kupénéçö kémee papisi nnyá.

²⁹ Lë nnyia kam' ne piķei ķmósþúlē, nēn náási ne Kirisi nnaję kuu né n he nn né síkai ne rikahō.

2

¹ Ne la re ani kō te atəpi kam nō ne Lawutisee pikó kecáá n wai
ne mpí nnéí pee ápi kénéyu n yénaalë kecáá ye apíima le.

² Ne la re piké ikari meyá wa, piké rinóo rise m má pin lakaane, mesohó méké meyíkíyiki meyá pi n tuladé apí ne lë ke Uléecaa uú pée m pékaalé ceru. Lipéké-peké leleé Kirisi.

³ Ukelmeé ke mewéésesáho ne Uléecaa picere lisone nnéí ai pékaalé.

⁴ Uka úu kape ne n fe uké nnóolari ne nó n kíraasę nnya kam
le ná símisi.

⁵ Mpá kám nní nákénékúrí n we, ne nákénécáá músole lin né láárú re no ḥmṓpulenle nən Kirisi nfatene kēmee iníní kariilé.

Kirisi ḥmane yee yee nfāa he

⁶ Lẽ nnya kani nní n ñmurei re Kirisi Yeesu yee Nóunépíima, ani ukupéneçó kémee nójinésoi n le.

⁷ Ani ukusenco kémee inínjí karii ani nóninésoi nnéí kémee né u n tálë. Ani lë kapi nò n céési m müílë, nóninépiñë ii kapé píkai nfatene kémee riyoø. Ani ye kò u pøønese meyá.

⁸ Ani nōmenécíre tī úka úu kape kesoimuñé ne nō kíraasę uké kuyúi nō tā méwoo. Ketē nké kecáá likó ne pisoi inyekii ke kesoimuñé kē ake tikilë, ái nkpáni Kirisi.

⁹ Mesei sei ke Uléécaa uu Kirisi ipinqé kémee we ne umesá nnéí.

¹⁰ Mpá yo mpuri kani ukupénečo kémee yé ne limesá nnéí. Uyee iyóöpi ne nnaŋe nnéí fe.

¹¹ Nó ne uyé kupénečo kémee kani riké. Ái usoi kuniþe kpée nó riké áku isare nókénécaá tólu, amá Kirisi méké kani kélë. Lelëe re u akópe nnaŋe kémee nó léselë.

¹² Kapi míni nó n wóle, li wa yare nó kpule api nó ne Kirisi kulesi. Nó ne uyé nóo kó nkpo kémee yisi. Kaní ne këfa n tenelë te Uléécaa ye nnaŋe málé nnyia kuu nkpo kémee u yukuse.

¹³ Nónanékópe ne nókunékéciré nnyia kaní pëe mékëe Uléécaa iniþee-i we yare pilkpókpo. Amá Uléécaa ye nkpení ne Kirisi ritikile uu ne nfáa nó he uu arókópe nnéí ró sárei.

¹⁴ Titelé tée pëe isé kémee n wólaalë tin akópe kari n wa nyíselë kuu kpísi uu kunapéékoó kecáá karii tinkó nn tene.

¹⁵ Uléécaa ye kéléécaa-po ne ketë nté kecáá iyóöpi nnéí nnaŋe yosile uu kunapéékoó kecáá i feriyé uu ne riwuú kémee isei i waisse, uu i pulu yare pilpaniikó pin ne Ukepipi këe n feriyé nnorj kémee sóne.

¹⁶ Lë nnyia, úka úu ncée má uké nólínéluké-luké néé nólínéníré-niré néé nónanényá meluke néé lë kani ye iwáre fale méléemë-i n wa néé kewénteyaa kecáá nsímé nnyine ne nó cési.

¹⁷ Lë nnéí ye lelëe këpire n weme kumííri le. Liyíkíyiki ñmaa tée Kirisi.

¹⁸ Pinyine ye kpárálë pin pisimúñé ciré me rikókori wai re pi pimeciré ricepiselé, amá pin pëe piléécaatumé yáási pin kó pisiláré ne kutu colë. Ani kapé týye lipite pë piké akópe nó pa. Li we re pisimúñé ciré kapí ne pikéi wai.

¹⁹ Api ne Kirisi tálë, in kó ne uyee ríyu. Uyee ipiñe kpíni. Uyee týyeselë ke akohá ne itá ii cópiinelë, Uléécaa un pëé ne ipiñe iyé pelusé.

Usói nkpo ne umeyise u ne Kirisi kupénečo kémee

²⁰ Nó ne Kirisi ye kpule, áni kó nkpení ne ketë nté likó kutu colë. Yo nnyia kapí yé kó ne nó m písei re ani ketë isé ritiki yare insá n we, áni yé nfáa wa?

²¹ Pi yé nó maa re: “Kapé nní kpísi”, “kapé nní rilélé” néé “kapé nní rica”.

²² Pi yé lë nnéí ne keisile ai weri ai liketó tulu ai caai. Sisoipipi seë liisé ne liicélaa iyé lesëmë.

²³ Isé ne icélaa iyé ne pise re usói uké umela kémee Uléécaa yáási uu ikóhó meyá m má, úu kapé uiipiñe n nařesi. Li usói meyene-i nkpaní yare mewéésesohá likó linyine ye ni. Amá kuláa kúka áku kémee we. Usói lilala ye ni.

3

¹ Nó ne Kirisi kupénečo nnya, li wa yare nó ne uyē nōo nkpo kémee yisi. Lě nnya, keyómecaa-po likó kani yé wéesi, kei ke Kirisi uu Uléécaa kuluke-luke-mě kényukoočtonē-i n tū.

² Keyómecaa-po likó nké nó n we, ái ketē nté likó nkó.

³ Nō pikpo masile, nōnnéfāa nn Kirisi kémee we nn ne Uléécaa-i pékaalē.

⁴ Uyee nōnnéfāa. Keyáa nké kuu n sónti, nō ne uyē nōo ko umeyooapi kémee wene.

Isoi fale ne ikpure kecáá nsímé

⁵ Lě nnya, ani ketē nté likó lee nōinépiŋe-i n we kpu. Lelēe nní: Mémare kpááree ne mékperinkpewai ne méla tóŋé-tóŋé ne mewai kópe ripoč ne memá nnáápí. Memá nnáápí pđ ne piléenyooŋse picō le.

⁶ Mewai mě mpuri nnya ke Uléécaa kuwɔi aku pēpēe pipakare u n yúlu kecáá wéme.

⁷ Limecā kaní pēe wai, pēe uyē-i kaní pēe akópe nyē kémee n we.

⁸ Lě nnya nōoké ko nkpeni lě nnéi fóm: Kuwɔi ne mesewai ne rikpákárá ne picō alē ne iseicirésimé yee nōinénōo-i n léenti.

⁹ Nō mpí nōo nní nōinésoi kpure ne imewai kópe n lése ani fómni,

¹⁰ ani isoi fale kpisi ani taní yare ketúkanka, áni kapé nkpeni nōmenécoprecire nnóome n wapaane. Nō nkpeni pisoi fale le ke urówai Uléécaa uu mesére n nyooŋse nōké ne menyíne u n wa nnya. U la re nōké ko meykíyiki u ceri.

¹¹ Ai nkpeni we re nkó úu Usuifi, nkó yee Usuifi, née nkó ye kélē née nkó úu kélē née nkó ye usahōo née nkó ye úyuŋmohákó née nkó ye ulási née nkó ye ne uripoo wele. Kirisi yee pinnéi kémee mítapá yo.

¹² Nō Uléécaa sipipi le. U nō wéelē un nō la. Lě nnya, ani íwe n ténaane nōn kusoi wapaane, ani ye nōmenécíre cępise aní m purú nōn ko niŋú.

¹³ Ani m muínelē nísoŋe, mítapá úye uké ye ucō sárei. Uye un ucō ne nsímé m púnne, ani ye sárikeeŋe yare ke Upiima uu nō n sárei mēcō.

¹⁴ Ani likecáá nla rikpápo. Nla mēe yé tíyesé ani nísoŋe m pénelē, ani rinōo rise wai.

¹⁵ Kirisi uké nkíŋniŋe nōanékíŋ kémee wa. Nkíŋniŋe mmě kuú ne nō sée re ani ripéne ani wai usoi use. Ani ye mesére u pōŋnesé.

¹⁶ Kirisi nsímé nké ne nlisōŋe nnéi nōkenémee n we. Ani n lénaane nōn ko célaane ne mewéeseshōo kani m má. Ani kefa kese ne ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncopuri ke Nfáasōŋe nn nō n hē ne ríyu u waise.

¹⁷ Nōn ye n símisi née nōn n kēsi, ani ye Upíima Yeesu rinyiri ne mágá yo n wai, ani ye ne u tiki aní ne Sáa Uléécaa paoñesé.

Usoi ne ucə kusencə nsímé isoi fale kémee

¹⁸ Nō pinási, mágá úye uké uula n waiselē yare kai Upíima kémee m pise.

¹⁹ Nō pitisi, mágá úye uké uunási n la. Ani kapé ne kéyu pi m páápú.

²⁰ Nō siwá, ani ye mágá yo kémee nópinéte m pakarelē. Lelé ne Upíima sá.

²¹ Nō siwá pisaa, áni kapé siwá kuwái n waisé. Insá lë, siapoo yé caai.

²² Nō pikeiká, ani ye mágá yo kémee nópinékeisaa ketē nké kecáá m pakarelē. Ai pin nókenékúrí n we pin nō nyáni ñmane kani yé pi m pakarelē. Amá ani ne kefa kesé pi n kesi Upíima kani m pakarelē nnya.

²³ Mpá yo kani wai, ani ye li n wai ne kefa kesé. Upíima kani li wai, ái sisoi pipi.

²⁴ Ani n nyu re liihéé ke Upíima uu nō m pané yee lisónne lë kuu n yekeilē un ne upikó më. Kirisi yee Upíima. Uyé kani pikei pë wai.

²⁵ Lë nnya, úye un mewai kópe n wai, meihéé kuu yénune. Uléécaa úu ye usoi keyu-i ripaí, amá asei kuu tikilē un ne túhaane.

4

¹ Nō piyosaa, ani n nyu re nō ne kō keyómecaa-po ute mále. Lë nnya, ani ye nópinélasi nísone m müílē nōn lelē ne n sá pi wai.

Paoñli ye Koloosi pikó mesəhə kpálē

² Ani ne piyómeyáhaa n ñmóópulē, áni kapé lopile, ani ye kō Uléécaa paoñesé.

³ Ani ye kō kerócaá keyómé yáási re uké ntósímé ncée tápile tóké Kirisi nsímé mée pëe m pékaalē picó riyóó. Mmë nnya kam nní akpanii kémee we.

⁴ Ani u pise re uké tíyesé kē ye unsímé mmë tiyóó yare kai m pise.

⁵ Ani mewéésesho m má nōn ne mpí pëe ápi Kirisi pikó ne sóne. Ani kapé tíye ituñe iké méwoo tene.

⁶ Nónnénóosimé nké mesére n láarú nn kō riyoriyé má, nn kō kutu kúco we. Ani ye ceri lë kani yé mágá úye rinóo n yosí.

Iyáhaa tərəə

⁷ Tisiiki ye unémárecə lala kecire le un kō asei ne Upíima pikei wai. U kō Upíima pikei kémee unéséncə le. U yé lelē ne n wai nnéí nō kéénkées.

⁸ Né nókenémee u tumpo uké nō símisi mmē-i kari n̄ we, uké kō nōanékij̄ niñukuse.

⁹ U ne nōkunéyu ukó usε, urólala kēcire Onesim kam tumpone piké lē nnéi lεe nté n wai nō kēénkeε.

¹⁰ Tó ne Arisitariki tóo akpanii kēmee n̄ we ye nō yáasi. Parinapasi umarecō kepipi Mariki p̄ ne kō nō yáasi. Uyē nsímé kapí pεe nō tee re un nōkenémee n tuipø, ani u yøsí n̄søne.

¹¹ Yeesu kapi ye kō n sée re Yusituusi p̄ ne kō nō yáasi. Pisuifi p̄ p̄ n̄mane pεe Uléécaa iyøopi pikei kēmee né léni. Pi ikari né waïselé n̄søne.

¹² Nōkunéyu ukó Epafiraasi ye nō yáasi. U Kirisi Yeesu ukeikó le yee mesére upiyomeyáhaa kēmee nōkenécáá n náasi re ái kapε nō ne Kirisi kupéneccō kēmee nō riyoø, ani kō m̄pá yo Uléécaa mela kēmee n wai.

¹³ Ne ne inénípεe yenle re u nō ne Lawutisee ne Iyerapolisi pikó kēcáá náásile hái.

¹⁴ Urólala kēcire, upɔise Luki ne Temaasi ye nō yáasi.

¹⁵ Ani pirómárecō Yeesu pikó pεe Lawutisee-pø n̄ we yáasi. Ani kō Nimfa ne Uléécaa icápine pikó pεe ye ukεyo-i n cápinε yáasi.

¹⁶ Nən titelé ntí nōinécapine pikó inipεe-i pikéë m masí, ani týesé Lawutisee pikó p̄oaké kō ri keë. Nōoké kō tē ke p̄ api nō m pááipone keë.

¹⁷ Ani Arikipu maa re uké pikei ke Upíima uu uanipε-i n wa kēcáá musí uu n̄søne pi wai.

¹⁸ Né Pøoli, née kunénípε ne anðø nnyé wái re: Ne nō yáasi. Ani n léiselē te akpanii kēmee kam we. Uléécaa uké ípεeléé nō nyíse.

Títelé foi ke Paolí uu Tesaloniki pikó n wóí

Lelée titelé nti-i n we

Tesaloniki ye pëe kuyu maa le Rom pikó keté kuwélé kpë kapi ye n sée re Masetuwaani kémee. Unsé lirú kuú pëe ne nsímé kécire piyóó n̄ ha kémee ke Paolí uú pëe kuyu kpe-i Uléécaa icápiné karii. Filipu kuyu kuu yisi uú ne kei hapo. Pisuifi pinyine ápi pëe uicélaa ñmurei, uu pëe kei mékée yisi. Korenti-i kuú pëe we, uusencə Timotee uú ne kei u leepo. Kei kuú ne Kirisi pikó pëe Tesaloniki-i n̄ we rítelé wóipo.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Pikei ke Paolí uu Tesaloniki pikó kécäpe n wa. U Tesaloniki pikó kécáá Uléécaa paoñesele re pi nfatene kémee táálé nnyá. Paolí uu isímé inyine kapí ne u n kparai kécáá uriyu hæere uu kō piké kuu pikécäpe n wapisi pi léisente (1:1-3:13).
2. Paolí ye Kirisi pikó ñmóópúséle te piké isoi yee ii mékpérinkpë m má n le, pin kō nla má pin kō keisi (4:1-12).
3. Utume Paolí ye Kirisi meppeemé kécáá icélaa pa uu kō Kirisi pikó pise re ápi kape n lóni (4:13-5:11).
4. Lé kai m pise re Uléécaa icápiné iké n we nsímé yee rítelé tē ketə-po we (5:12-28).

Iyáhaa

¹ Né Paolí ne Timotee, tóo n̄ Tesaloniki Uléécaa icápiné pikó pë ke Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi ápi n te, titelé wóipo. Uléécaa ipaelée ne unkinjníje nké nákenémee n we.

Tesaloniki pikó mafine ne pinfatene

² Mpá píyei kari ye Uléécaa yáasi re ne upikei, nónnénéí nnyá. Mpá píyei kari pirówele kémee nō léiselé.

³ Li pise re tóké urósáa Uléécaa keyu-i léise lē ne lē kani nónnénfatene n nyíse, mewai mewai kémee ne lē ke nla kani m má nn nō rinñmóópúse, ne lē ke nóménétá Urópíima Yeesu Kirisi kécáá áme píkai n hásu.

⁴ Pimáreco, tó ceri re Uléécaa ye nō lale uu nō wéé re nəké upikó.

⁵ Ai líka nnyá, ári Nsímé Kécire nō símisi ne nnáosimé ñmane, amá ne nnañje ne Nfáasane nnañje kari nō n símisi. Tó kō ne ketañele re Nsímé mmee asei nkó le. Nō ticuruu ye nyule lē kari ne nō n sónē re liké ne nō sónesi nnyá.

⁶ T  ne ne Ur p ima y raanele, n on k  ne t  ne Up ima y raane. N  mey  i we lile, m p  ne l , n  Nl  caasim  y sile ne mp onare ke Nf asone nn ye n h .

⁷ Li t yesele ani p l  pisoi p  ke p pe Masetuwaani ne Akayii-p  kefa n t enel  ap  ye ne m  pa l .

⁸ Ai nkp ni Masetuwaani ne Akayii  mane y e n ken m es Nl  caasim  k , am  m p  yei le ke n nn fatene ns m  nn tiy k a. Ai nkp ni p se re t k  lins m  wa.

⁹ Pinn i p e l  kani kus ne r  n y s  kum nj  k p -i kari n ken m es n  ha ns m  s maank e ne l  kani pil   iny on se k p ire ri t , ani Up ima Ul  caaa y e nf aa n te ne asei ute tiki re n k  u n k esi.

¹⁰ N  k  m n le re Ukepipi Yeesu uk  k y m caa-p  leem  uk  kam. Uy  ke Ul  caaa uu nkp  k m es yukuse. Uy e Ul  caaa ketahai k e n tuime k m es r  les ne.

2

Pikei p  ke Po li uu Tesaloniki-p  n wa

¹ Pim rec , n  ticuruu ye ceri re mer tuipo n ken m es  i m ewoo wa.

² N  k  nyu re pi r  l amaank eles ap  i we r  wai Filipu kuyu-p . Am  Ul  caaa ye ikari r  hele ari Ns m  K cire m es uk m es n leeri n  simisi m p  ne nc n  nc n  kari n y .

³ Ai l ka, mp unne n n ic laa iy  kari nn  pisoi n c esi k m es we, nfasim  k p  n ka n n k  ik m es we,  ri k  w  esi t k  uny ne kiraase.

⁴ Am  m p  p yei kari ye simisi yare l  ke Ul  caaa uu n  la. Ul  caaa y e r  peenu uu y nu re t  fe n ya kuu Uns m  K cire r  rim ise re t k  ne n tik  n . Ai sis ipip  nki nj  kari t kil , am  Ul  caaa y e ye kes ipip  kefa ns m  n  c eri kar  la lik  n l  r .

⁵ N  ticuruu ye nyule n son  re  ri p kai n  k raase, ir faaci k m es nfasim  n ka n n k  p kaal  te siw o kari w  esi, Ul  caaa y e ur se r ak o.

⁶ Ari n ka ipakare w  esi,  ri k  n  ne pinyine ik  w  esi.

⁷ T  ne k  p e fe ari nt na e n  ny se re t  Kirisi pitume n ya. Am  t  p e ne n  l  r ule yare um ren  y e ne uk w  kutu n c l .

⁸ T  mey n se n  l le, ari Ns m  K cire n  simisi. Ticuruu m p  nt f aa ka  p e p se t k  n  pa, t  n  m  pan . N  t  rip l le likei k cire.

⁹ Pim rec , ne nyu re n  leis l  l  kari n k esi mey k y ki ai r  pelu. Ket nj  ne kes ne kari k esi n son   ri k pe ne n  uny ne nc ni rimp l  kum nj  k p -i kari Ns m  K cire m es Ul  caaa-i n leeri n  simisi.

¹⁰ Nōo nní Uléécaa ne kefa n tenele, nō ne Uléécaa ricuruu nōo piróseérakə́ re merófine ye nōkenécə́pe kpáiilenle men kecire we, áme kō ncaai níka má.

¹¹ Nō nyu re tō m López nō úye rimúúle yare ke úyəsaa uu ye usiwā timmúlu.

¹² Tō nō riñmáópúsə́le ari nínaŋe nō he ari kō meyánsei nō pise re ani sóne yare lē ke Uléécaa uu n̄ la. Uléécaa uyee nō sée re ani uiyoɔpi kémee lompo ani kō kesé tíyu m má.

¹³ Tō kō Uléécaa licō kecáá pipakare kpariisə́le. Kumúnjé kpe-i kari Nléécaa simé nō n símisi, áni kutu n ticō áni n yōsí yare sisoipipi nsímé, amá nō kutu n ticə́le, ani n yōsu yare Uléécaa nsímé. Li kō pee mesei Uléécaa nsímé le. N yē nō pēpēe ne kefa n tene kémee keisile.

¹⁴ Pimárecō, leles Uléécaa icápine yee ne Kirisi Yeesu kefa n tenele Yutee keteni-i n wa licō lee nōkenémee wa. Iwe iyē ke Pisuifi api Uléécaa icápine iyē n wa icō ke nōpinéyukó api nō lukeise.

¹⁵ Pēpēe Upíima Yeesu ne antepuye kō api kō tō iwe wai. Api Uléécaa ripóo we. Pi kō sisoipipi nnéí pilaarō le.

¹⁶ Pi náásile piké rō púneise ári kapə fe tōké mpuri sanə pikó nsímé mme mée yé piriyyu n lō símisi. Piakópe kapi n wapaari kecáá kapi nní acō kpálē. Amá Uléécaa kuwai yē pitíne pi masile.

Paoли ye káipi re uké Tesaloniki pikó piyéne rikpá

¹⁷ Pimárecō, karí ne ketaa nō n wai nkáripi ái re ne ntófasimé, amá ne irópiŋe, tō meyánsei káipile re tōké piyéne nō rikpá.

¹⁸ Tō káipile re tōké nōkenémee pēpēo. Né Paoли ye náásile ái mese, amá Setani úu ncée he.

¹⁹ Nō n̄maa, ái úka ucō, nōo lē karí ne n tálē, nōo ntópóonare, nōo kō arótōpi kari n feriyē linyise-nyise kari yé ne rikókori n wa kumúnjé kpe-i ke Urópíima Yeesu uú ha m pēeri.

²⁰ Mesei ye me, nō karí ne rikókori wai, nōo kō ntópóonare.

3

¹ Tō nōkenémee pihápe náasile ari paoṇe. Ari mēresi ari paoṇe ari mese re tō meróciře Ateeni-i mésunu

² ari urómárecō Timotee yee meróciře Uléécaa pikei n wai un Kirisi Nsímé Kecire símisi tumpo re uké itisi nō rikpá uu nōnnéfatene kémee inínjí nō waisē.

³ Lē kémee, piwéékuse ápi yé Uléécaa pitiki kémee nō úka feriyē. Nórinécúruu ye nyu re nəni keyaa nké iwe nnyí ke Uléécaa uu n̄ ma re tō li ye nyi.

⁴ Kari ye pēe nōkenémee n̄ we, tō nō símaalē te tō iwe li. Leles kō nní rō leemē. Nō li cerile nísonē.

5 Kam m mèresi am paoone nnya kam Timotee tumpo re uké yé iyé kani Yeesu nfatene kémee we. Kenéwuu ye túúnile re kuníri áku kapé nó peenu pirókei api méwoo wai.

6 Amá Timotee ye ró leemelé un nókenémee léeri. U ko nónnéfatene ne nónnéla nsímé ró símisile lin láárú. U ró maq re no kerócaá léiselenle ne níla. Nó káipi re nöké piyéne tó rikpá yare kari nní n káipi meco.

7 Pimáreco, kai nní lë ní we, nónnéfatene ye itisi ró helé, mítapá karí pée mpóccaai ne íwe kecöpe ní we.

8 Tó nkpréni nfáa yenle, kai n wa re nō Urópíima tikilé ne kefa kesé nnya.

9 Ari nyu iyé kari yé Uléécaa yáási ne mpóonare kari ukeyu-i m má nő nnya.

10 Ketúñé ne kesine karí ne Uléécaa téni re uké týesé tó ne nní tóké yéntine tóké lelee nónnéfatene kémee m párlé yipeise.

11 Urósáa Uléécaa ricuruu ne Urópíima Yeesu piké ncée nyónse tóké ne fe arí ha nō yénu.

12 Uléécaa uké týesé níla mme mée nní nókenémee ní we nké yi nn káoni, uu ko týesé níla kani ye pisoi nnéi n nyisé nké n kpálé yare níla mmé kari nní nó n nyíselé.

13 Upíima yé unnahe nónanékiny kémee wa. Kumúñé kpe-i ke Upíima Yeesu ne pē nnéi kuu n wéé apí ha m péesi, ani Urósáa Uléécaa keyu-i n kpáilié, níka ní yé n we kapi yé ne nō n céxi. Uléécaa uké týesé níla mme mée nní nókenécöpe ní we nké n kpálé, uu ko týesé níla kani ye pisoi nnéi n nyisé nké n kpálé yare níla mmé kari nní nó n nyíselé.

4

Mefine mée Uléécaa ripóo ní we

1 Pimáreco, nō metórwa kerómee yénle lë kai m pise re nöké sóne ani ne Uléécaa ripóo n we. Mesei, nō ko pée méké lë sónele. Amá tó nkpréni nō welule tón ne nō téni ne Urópíima Yeesu rinyiri re ani wa liké lë tifaau.

2 Nō icélaa kari Urópíima Yeesu kémee n yosí ari nō téjse nyule.

3 Lë ke Uléécaa uu ní la lee re uké nóninésoi nnéi n te. Lë nnya, li pise re ani nóménécíre ne mewai kópe tí.

4 Mpá úye uké pisóonue nceé kémee umecire pimúlú céri uu umecire ne mékperinkpe isoi kaase, uu pée isoi n le lin týu má.

5 Ani kapé týe nöké nálinékáipi-káipi menyíye n tikilé ai nō feriyé yare péesi ápi Uléécaa n nyu meco.

6 Uka úu kapé ne uucó púnne mewai mě kémee, úu kapé ko ucó likó caai. Tó pisímé nō li masile ari nō kúrúrúse nísone re Uléécaa ye pisoi pée mewai mě mpuri n wai kutu pasané.

⁷ Uléécaa úú uncee-i ró sée re tóké mékpérinkpé-i n sóne, amá u ró séele re tóké n sóne lin kpáiilé.

⁸ Lë nnya, úye un icélaa nnyí n yè, ái kesoipipi kuú yè, amá Uléécaa yee Unfaasone nó n he kuú yè.

⁹ In te nóménécopécire nla kani yé n lákaané íye icó kari yé nkápáni rítelé nó wóipo. Nó nórínécúruu Uléécaa-i peikéele lë kai m pise re nöké n lakaané.

¹⁰ Ticuruu, lë kaní ne pinémárecó pë nnéí pëe Masetuwaaani-pó n we sóne. Amá tó nò welule re ani piñmáópú rikpá.

¹¹ Ani riñmáópú, ani nkíñniyé-i n we ani ne nónnékó kutu cō, ani keisi yare kari pisímé nò mí masí.

¹² Li yé týyesé pëpëe ápi Yeesu n tíkilé api nò waisé, áni yé ko pëe úka ncöni.

Uptíma mekame

¹³ Pimárecó, tó la re ani pëpëe n kpí nkó asei kó, nódanépóo áa kape ne n caai yare pisoi töröo pëe ápi ne líka n tálé mecō.

¹⁴ Tó ne kefa tenele re Yeesu ye kpule uu yisi, tó kó ne kefa tenele re Uléécaa ye Yeesu ne pëpëe ne kefa Yeesu n tenele nkpo-i yukuse.

¹⁵ Urópíima icélaa inyine nkó kari nní nkpéni nò símisi. Tó pë tó yé ha Upíima mepéemé kumúnjé kpe-i nfáa m má, ári ne pëpëe n kpí kekpéé waine.

¹⁶ Tó keyáa kë Uléécaa rinoo kó, uléécaatumé píima uu Uléécaa rinaatónj maa ari kóm, Upíima uu pëe uricuruu keyómecaa-pó cëpime. Pikpokpó pëe ne Kirisi kefa n tene pëe mefói nkpo-i yisine.

¹⁷ Lë memáá, tó pitórøo tóo yé ha kumúnjé kpe-i nfáa m má, tó ne pë kai yé risakaapo kuhope kémee, ari Upíima keyómé-më tépei. Lin lë n wa, tó ne Upíima ari ha nípá píyei kesé n we.

¹⁸ Lë nnya, ani nóménécopécire itisi hëkaané ne anóo nnyé.

5

¹ Pimárecó, ái nkápáni pise re piké keyáa kë ne kumúnjé kpe-i ke mewai më nnéí amé n waine kecáá rítelé nó wóipo.

² Nò ticuruu ye nyule nísøne re keyáa kë ke Upíima uu n sónti ye ró káikainé yare ke uyaa uu ye kesine rinkáikai.

³ Kumúnjé kpe-i ke pisoi api ye mí maa re: Nkíñniyé ye tonele, ncónj níka níka we, kumúnjé kpe-i ke ncaai nn ye mekáikai pi rikipi, yare ke memárenló amé ye ufani rinkáikai mecō, piuka úú yé ñméheré.

⁴ Amá nò pinémárecó, áni kuñmaha-i we, keyáa kë áke yé ko nò rikaiakai yare ke uyaa uu ye rinkáikai.

⁵ Nò nónnénéí metéí ne ketúnjé pikó le. Ani kesine ne kuñmaha pikó.

6 Kai nní lë, ái pise re tóké pico mēcō n ləni. Amá li pise re tóké n nyáni ari mǐpá yo n wai ne kēmúnjé.

7 Kesine ke pēpēe ye n lōpile api ye lōpile, kesine ke pítaniré pōo ye pōo.

8 Amá tō ne kētúnjé pikó le. Li kō pise re tóké mǐpá yo n wai ne kēmúnjé. Li pise re tóké nfatene ne nla kpísi ari waisē yare kēwenitukanka kapi ye ne ihíme riñloró, ari kō piróyulale karí ne n tálē kpísi ari kípi yare ritópikoj.

9 Uléécaa úu ró wa re uké ukuwɔi kerócaá n wailé, amá u lalé tóké ne Urópíima Yeesu Kirisi kēfa tēne uké ne tiróyu lō.

10 Tō nnya ke Kirisi uu kpu re, tōn n ləni née tōn n nyáni, tō ne uyé tóké kēsē nfáa m má.

11 Kai nní lë, ani itisi hēkaane aní n ḥmōópúsēnelē yare lë kani nní n wapaaneri mēcō.

Icelaa tōrōo ne iyáhaa

12 Pimárecō, ani pēpēe nōkenémee n kēisi, pē ke Uléécaa uu n wéē re piké nōpinékpéenwai pin nō céesi m pakarelē.

13 Ani nla pi nyíse nisōne ani pi m pakarelē, pikei pē kapi n wai nnya. Ani n tū liké n láárú.

14 Pimárecō, tō ne nō téni re ani pikánkó cési, ani piwamei itisi kpá, ani pinárei léni, aní ne pinnéi ísuúlu n le.

15 Ani nōmenécíre tl, úka úu kape ye mewai kópe piwai ucō csei. Amá ani mǐpá píyei n wéési re nōké lisōne n wapaane ani kō pisoi nnéi lisōne wai.

16 Nōanépōo aké mesére n láárú.

17 Ani mǐpá píyei kēyóme n yáási.

18 Ani ye mǐpá mewai méye-i Uléécaa yáási re ne upikei. Lë ke Uléécaa úu ne nō n la ye lë nō ne Kirisi Yeesu kupéneco kēmee.

19 Ani kape Nfáasōne pikei tápisi.

20 Ani kape ye nsímé ke Nfáasōne nn nō n símisi háikuse.

21 Amá ani ye mǐpá yo nisōne ripaí ani lee n nyamí múlú.

22 Ani ne nōmenécíre mewai kópe nnéi mpuri tō.

23 Uléécaa yee ye nkíñijé n he uké týyesé ani póló upikó uké nōinésoi nnéi rimúlú nisōne, kai n kpísi nfáa kuu nō n he ne kumííri ne ipiñé, áni kape ne akópe m má keyáa kē ke Urópíima Yeesu Kirisi uu m peeri nnya.

24 Uyee nō n sée ye li wainé. Un íye n yekei, lë kuu ye ritiki.

25 Pimárecō, ani ye kō kerócaá Uléécaa yáási.

26 Ani pimárecō tōrōo nnéi memárecō ripira ani yáhaane nisōne.

27 Ne ne nō téni re ani Urópíima rinyiri ripaí ani pimárecō tōrōo nnéi rítelé ntí kēéni.

28 Urópíima Yeesu Kirisi uké ípeeléé nō nyíse.

Títelé lírū ke Paoļi uu Tesaloniki pikó n wói

Lelée rítelé nti-i n we

Títelé lírū ntí ye nsímé ke Paoļi uu Tesaloniki pikó rifoí kémee n wói pisimé kpálenle. Li pée pi cónjenle re íye kai wa ke Upíima Yeesu úu kahane m pëeme. Pinyine ye pée Tesaloniki i símaankee re Upíima keyaa ye pikámé masile. Pico pão lë nnyá pikei n yulu.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Paoļi ye Uléécaa paoñese re Tesaloniki pikó ye nfatene kémee papisi nnyá. Uu kō mesé ne mesé Upíima welu re uké nnjmóópú pi he liké ha ne ukereemeyaa tu (1:1-12).
2. Paoļi ye Kirisi mepëeme kecáá icélaa pa uu kō lelée n wainé liké kelene lë n wa nkó símisi (2:1-12).
3. Ikari pikpásé ne iwele (2:13-17).
4. Paoļi ye Kirisi pikó pise re piké Uléécaa n yáási. Uu kō pepëe ápi pikei piwai n la nkó kecáá icélaa pi pa (3:1-15).
5. Iyáhaa törəo (3:16-18).

Iyáhaa

¹ Né Paoļi ne Silasi ne Timotee, tóo nő Tesaloniki Uléécaa icápine pikó pē ke Urósáa Uléécaa ne Urópíima Yeesu Kirisi api n te rítelé wóipə.

² Urósáa Uléécaa ne Urópíima Yeesu Kirisi piké ípëeléé nō nyíse api kō nkíñniñé nō he.

Kirisi ye wemelé uké ne pisoi túhaane

³ Pimáreco, li pise re toké mesére nő nnyá Uléécaa n yáási re ne upikei. Li ne risále re toké li wa, likumúnjé re nónnafatene ye pelule, lë kani n lákaane lin kō mesére kéyu-më sì.

⁴ Lë nnyá kari Uléécaa icápine pikó inipee-i nő nnyá rikókori wai re mپá ne íwe kani n le ne piwéékuse nnéí kani n yénaalë, nō riñmáópúle ani nfatene m má.

⁵ Kei ke Uléécaa uu ye nyíse re uketahai ye kecíre wele. Li lë wale re nöké ne pepëe masí uiyäöpi kémee n lonine mëco n we nnyá. Uléécaa iyäöpi iyē nnyá kani nní íwe le.

⁶ Uléécaa ye asei mále. U yé pepëe nní íwe nō n wai íwe iyë ceei.

⁷ Amá u yé kam uu tíyesé tó ne nnő, tóo nní íwe n le, ari wénte. Kumúnjé kpe-i ke Upíima Yeesu uú ha keyómecaa-po n kpáfúmené mپá úye uké u yë ne upileecaatumé nañe-nañe kai lë wainé.

⁸ Inalempi kεcōpe kuu cépimēne uké pεpεe ápi n̄ la piké Uléécaa céri ápi k̄ Urópíima Yeesu Nsímé Kεcire pakarelē kpanii.

⁹ Akpanii kapi n yénune nyee ncaai teneciré, kei kapi yé Upíima ne Unnaŋe mule-mule ne ketaa n̄ we.

¹⁰ Kumúnjé kpe-i kuú ha sónti re p̄e kuu n wéé piké ríyu u waisé, pεpεe ne kefa n tene piké u nyánei. N̄ticuruu, n̄ ha pisoi p̄e kunai kémee n wele, kani nsímé kari n̄ n símisi ne kefa n tenele nnyia.

¹¹ L̄e nnyia kari mesére n̄kēnēcáá kεyóme yáasi. T̄o ne Uléécaa ténile re uké týesé n̄oké pεpεe nfáa mm̄e nnyia kuu n̄ sée n yé meco n we. T̄o ne u ténile re uké týesé l̄e kani n hólē te n̄oké wa liké wa, uké k̄o l̄e ke n̄onnéfatene nn piwai n̄ la kémee n̄ l̄e.

¹² Lin l̄e n wa, n̄ Urópíima Yeesu rinyiri ríyu waisé, uyé uu k̄o n̄ týu waisé. Uróléécaa ne Urópíima Yeesu Kirisi pikei yé p̄e.

2

Lelée n wainé Upíima uké kelené n̄ kam

¹ Pimárec̄o, in te Urópíima Yeesu Kirisi m̄ekame ne meróćápine ukeyu-i nkó,

² áni kape týesé piké n̄onnéfasimé cök̄i, áni kape k̄o týe piké iwame n̄o waisé re Upíima kεpεemeyaa ye tuime. In n la, unyiné ye n̄o tárei re kεyáa ye tu n̄ee uu Nléécaasimé picélaa kémee maa re kεyáa ye tu. In k̄o n la, pi ye n̄o mále re t̄o tirótelé rinyiné-i wóí re kεyáa ye tu.

³ Mpá lin íye n we, áni kape unyiné kεpole he uké n̄o kíraasé. Kεyáa k̄e kεké kelené n tu, pisoi yé Uléécaa n̄meriyé meyá. Uyee Uléécaa ne n kέjene un mp̄alecee t̄ikilé uu léeri api u yenu.

⁴ Uyee uláar̄o yee umecire riñtaáse uu Uléécaa likó nnéí fómni, uu l̄e nnéí ke pisoi api ye rinwúla api yáasi n takúlē. Ticuruu u yé Uléécaa kεȳo-i lompo uú tone yare uyee Uléécaa.

⁵ Ani líeise re ne liifaaci n̄o wailenle kumúnjé kpe-i kam n̄kēnēmee n̄ wee?

⁶ N̄o nkpéni nyule re linyiné ye ncée u t̄apaalenle liké ha ne kumúnjé kpe-i kuu yé umecire n̄ lese uké nyíse n̄sone n tu.

⁷ Mewai kópe nnan̄e ye mp̄ikei korile riñmaha kémee. Mewai m̄e m̄eké kelené n wa, li pise re uyee n̄nan̄e mm̄e m muílē uké t̄osi.

⁸ Uyee Uléécaa ne n kέjene yé rikpáfúme. Amá Upíima Yeesu yé ne unnoo u rifuu uu kópu, uu k̄o ne unnan̄e kuú ne n wem̄ u nam.

⁹ Usoi kópe yé kam ne Setani nnan̄e, uu mewaisan̄a ne linyíse nyíse n̄oome ncopuri wapisi uú ne pisoi kiraasente.

10 U yé mewai kópe ncopuri ne keisi uké ne pepree m pəlu kiraasente, kápi n ημurei piké nsimései mée yé piriyu n lə n yəsi piké kə n nnya.

11 Lə nnya ke Uléécaa uu nnaŋe mme mée yé pi m poise pamene re piké ne nnōome kefa tene.

12 Kai nní lə, pē nnéi pee ápi ne asei kefa n tene, amá api pée ne mewai kópe kutu cə, ápi yé Uléécaa ketahai-i le.

Uléécaa yee nō wée re ani tasi

13 Pimáreco, li pise re təké yε mesére nō pē ke Uléécaa uu n la nnya Uléécaa yáasi re ne upikei. Nō ke Uléécaa uu hái kékoraane-mε sée re uké nórínéyu lə re Nfásəne yε nóninésoi rikpáiise ani kə nsimései ne kefa tene nnya.

14 Nsimé Kecire kari nō n símisi ke Uléécaa uú ne ritiki uú ne nō séi re ani Urópíima Yeesu Kirisi mey়əpi kémee tone.

15 Lə nnya pimáreco, ani tasi nṣəne ani icélaa iyē karí ne nnō néé átelé kémee nō n céesi mólú.

16 Asei kecáá, Urósáa Uléécaa yε ró lalə, uú ne kefa ró fénne uu mesére ró n ηmṓpūselə tən kə lə kuu n yekei re u yé ró wa m̄. U ne Urópíima Yeesu Kirisi ricuruu

17 pee yé nōanékīn niŋukuse api týesə ani itisi meyā m má, api kə nnaŋe nō he nöké ne mewai ne nsimé kémee n nyam.

3

Ani Pəoli kecáá we

1 Pimáreco, tə ne metróo nō ténilə re ani ne Uléécaa ró we re unsimé nké mekeekəe riyékaa nn kə ríyu yenu yare lə kai nōkenémeé n wa məco.

2 Ani kə ne Uléécaa ró we re uké piwaikópekəo ne pisoi kópe anipe-i ró lese. Likumúŋé re ái pisoi nnéi pee yε ημurei re piké ne Uléécaa kefa tene.

3 Amá Uléécaa yε nyamlə. U yé nnaŋe nō he uú ne likópe nō tálə.

4 Tə kə ne kefa tenelə ne Uléécaa nnaŋe, tən tálə te nō lə kari nō m pise wailə nən kə lipiwai nəjłə.

5 Upíima uké týesə ani nōsinéfa-i Uléécaa nla ne isuúlu ke Kirisi uu yε n he m má.

Li pise re mǐpá úye uké yε keisi

6 Pimáreco, tə nō pise ne Urópíima Yeesu Kirisi rinyiri re ani ne pimáreco pē nnéi pee sikā m má ápi kə isé kari nō m pa tikilə ketaa wa.

7 Nōticuruu yε nyule nṣəne lə kai m pise nöké wa nöké ne ntósə ncə n sónə. Karí pee nōkenémeé n we, ári pee pikánkó.

8 Ari riyá unyine uké faalaa ró kpínii, amá ró keisile ari mpəəne kom. Ketúnjé ne kesine kari keisi nō úka úu kapə ne ró n topori nnya.

⁹ Ai re ári pεε ncée má təké məlē nō pise. Amá tə lē wai'e tən la re ani merófinε ritiki.

¹⁰ Kumúnjé kpe-i karí pεε nōkenémee n we, tə pεε nō céesi re: Uye unsá pikei n la, ái pise re liute uké li.

¹¹ Ai líka nnya kari nní lē sīmisi, tə kō te pikánkó yε nōkenémee wele ápi líka wai, amá picə nsímé-i kapi lééri.

¹² Tə pisoi pε mpuri nε Upíima Yeesu Kirisi rinyiri njmóópúselenle re piké yε ne piripəo keisi api pipik ei likó le.

¹³ Amá nō áni kapε pəonε ne lisənε piwai.

¹⁴ In te unyine yε isé nnyí kari nní rítelé ntí-i nō m̄ pa yè, ani liute ceri, úka úu kapε ne u rikə, liké ise i u wa nnya.

¹⁵ Mpá nε lē, áni kapε u kpísi yare nōunéláarə, amá ani yε u céesi yare lē kai m pise re piké umáreco céesi.

Tinəə sənε pitikise ne iyáhaa

¹⁶ Upíima yεε yε nkíñniyε n he uké uricuruu nkíñniyε nō he m̄pá píyei ne m̄pá yo-i. Uké kə nōnnénéi kémee n we.

¹⁷ Né Pɔɔli kunipe kpeeyε iyáhaa nnyí wɔi. Nní kam yε anételé nnéi rinípete i rinyiki. Kunénípe iwɔi yε nnyí.

¹⁸ Upíima Yeesu Kirisi uké nōnnénéi ípeeléé nyíse.

Titelé foi ke Pøøli uu Timotee n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Pøøli ye átelé até Timotee wøile. Timotee ye pøe usuifinøsi unyine yee m panse Kirisi ukó kepipi le. Usáa pð ne pøe ukirëki le. Timotee uu panse utume Pøøli ukëicø piima unyine. Uyee pøe Uléécaa icápine yee Efëesi-pø ní we kecáá paílë. Lë nnya ke Pøøli uu rítelé u wøi re uké nfatene ikemee papukuse. Icelaa ke rítelé foi ntí ari Kirisi pikó ne icápine piyukøj ne Timotee ricuruu palë (UPM 16:1-3).

Ifaaci iyë mekériiñe ye mmé:

1. Úléécaa icápine kecáá nkó (1-3): Lelée icélala kópe pikó kémee kuwure ní we (1). Piyómeýáhaa mecápine ne iwele kecáá icélala (2). Isoi kai m pise re Uléécaa icápine piwéése piké n le (3).
2. Lë kai Timotee m pise re uké uricuruu pikei kecáá m paílë (4-6): Lë kai m pise re piké ye lelée Uléécaa icápine picókoi ní la wa (4). Lë kai m pise re piké ye pisoi anai akó akó nyee Uléécaa icápine-i we: piwéése ne pinósi ne pikúmannøsi ne icápine piwéése ne pilási n wa (5). Yo kai pise re piké ye icélala kópe wa? (6)

Pøøli ye Timotee ritelé wølu

1-2 Né Pøøli ke Urýulale Uléécaa ne Kirisi Yeesu karí ne n tálë api ncée n he re kë Kirisi Yeesu utume, née rítelé ntí pð Timotee wøipø. Kam n týye aa Kirisi Yeesu ne kefa tenë nnya, pø kënepipi sei le. Urósáa Uléécaa ne Urópiima Kirisi Yeesu piké ípæeléé ne nfanare pø nyíse api nkíñiñe pø he.

Icelaa kópe pikaase

3 Yare kamí pøe mekëe pø mí ma nen ne Masetuwaaani tåsu, a Efëesi kémee mésü. Pisoi ye kei wele pøe icélala fée picø n céési. Li pise re a rinøo pi he re piké lë týye.

4 A pi sìmisi re piké siwómé ne pipikulá anyiri nyee áa kúkeentene ní we, an kø ne íkeñene kpárá sónaari nkó riyá. Lë ái ye pikei pë ke Uléécaa uu ní la uké wa kémee yóriye. Nfatene mæe ye wa ái ne kényu sì.

5 Isé nnyí kam nní nò mí pa ye la re nöké níla mmé mæe këmúnje sónë-i ne kefa kësë-i ne nfatene yíkýiki kémee n lééri m má.

6 Picø ye ncée kecire mmë pitíki týyele api pølu api iníri keñene-i loni.

7 Pi lalé piké Moisi isé kémee picélala. Amá ápi kø pøe pimenoøyu cire kómeli. Api kø pøe lë ne lë nsímé kapi nní ne itisi n símaankëe kómeli.

⁸ Tɔ nyule rε isé yε nyamlε, tɔn ne i n kεisi yare lε kai m pise.

⁹ Tɔkε léise rε ái pεpεe lisɔne n wai nnyia kapi isé karii. Amá piwaikópekaó ne pεpεe ápi yε rinkpε ne pεpεe ne Uléécaa n kέjene ne pεpεe ápi yε Uléécaa ne lelεe n kpáilε n waisε, ne pεpεe pisáa née píni n kóni ne pisoikó

¹⁰ ne pεpεe méwoo méwoo n wai ne pitisi pεe yε pipitisicɔ n káipi ne pεpεe pilási n yái ne pinóome ne pεpεe yε méwoo méwoo n wéeri née pεpεe mewai n wai ke icélaa kecire ii ne ró n yúlu. Pε nnéi nnyia ke isé ii we.

¹¹ Nsímé Kecire kapi né rimmúíse kέmee ke icélaa iyε ii we. Uléécaa, meyóopi ute yεe yε usoi rinkpá Nsímé Kecire yε mu.

Pɔɔli yε Uléécaa pɔɔnesε

¹² Ne Urópíima Kirisi Yeesu yεe nnaŋe né n he kέ ne pinékei wa pɔɔnesε. Ne u pɔɔnesε kuú ne né n yέ te ne asei ute le uu né wέe re kέ u kεisi.

¹³ Ne pεe mεkεe unkópe símaankεelε, am u wéekuse am íwε u wai, am kɔ u lámisí. Amá uu íwε né téni kám pεe nfatene m má, ám kɔ pεe lε kam n wai nyu nnyia.

¹⁴ Urópíima yε meyánsei uipeełe né nyísele. Nfatene ne nla kam Kirisi Yeesu kupéneco kέmee n yέ kuú ne ritiki.

¹⁵ Nsímé mmú yε nsímé kecire le, n kɔ ne menyíne welε re mǐpá úye ukέ n yəsí. Mme mεe rε Kirisi Yeesu ye ketē kecáá kale ukέ pikópekaó yóriye, née kɔ pεe pikópekaó pε ufoí.

¹⁶ Amá lε nnyia ke Uléécaa uu íwε né tε uu týesε Yeesu Kirisi uu nέ ukópekaó wéesε akópe sárei liké ne pεpεe yέ masí kεfa ne u n tene piké nfáa teneciré n yέ nyíse.

¹⁷ Mpá úye ukέ Uyóopi teneciré ne ukpociré uyεe úu kúyene n we, Uléécaa cireníje ríyu waisε, umeyóopi mεké n taálε mǐpá píyei! Amí.

¹⁸ Kenépipi Timotee, lε kam n la kέ pó céesi yε nní: A lε ke antepuyε apí kepocáá n símisi léise aa li múlú nsaŋe áá ne atɔpi kecire tɔpu.

¹⁹ A nfatene ne kemúŋe səne m múlε. Picɔ ápi kemúŋe səne kε timúlú, apí pεe nfatene fómni cáká-cáká.

²⁰ Pisoí pε mpuri kunai kέmee Imenee ne Alekisantiri yε welε. Setani kam pi risasε re piké cére rε ápi yε Uléécaa lámisí.

2

Piwelε nsímé

¹ Mmě kam nkpéni mεfóí pisoí m pise mεe rε piké yε pisoí nnéi kecáá kεyóme yáasi apí ne Uléécaa pi téni, apí kɔ Uléécaa pakare piiwelε kέmee.

² Ani ye piyáopi ne kuyu piwéésé nnéí kecáá we liké ró n láárú táké kó ne nkíñniye m má, arí ne Uléécaa kutu n cälé nísone, tən leleé n nyamí wai.

³ Leleé Uróyulale Uléécaa ripáo n we lin kó u nyamí ye lë.

⁴ U lale uké pisoi nnéí yóriye piké fe piké asei ceri.

⁵ Uléécaa ye use le. Uyee Uléécaa ne sisoipipi kecöpe nsímé n nyóonse ye kó use le, uyee Kirisi Yeesu.

⁶ U unfaa kpísile uú ne hééle re liké sisoipipi akópe ilasi kémee lese. Kumúnjé kpe-i kái ne rinsá kuu lë wa uú ne nyíse re Uléécaa ye lale liké pisoi nnéí yóriye.

⁷ Lë nnya ke Uléécaa uu iyóó ne itumé né tí te ké mpuri sané pikó nfatené nkó ne asei nsímé céési. Am kiraase, asei kam símisi.

⁸ Ne lale pisoi piké ye mípá yei we, piké ye anípē risíka api welu ne nfakpáii, kuwáí ne pitele ápi kapé pisifa-i n we.

⁹ Ne kó lale re pinósi piké ye lapisi ne kumúnjé liké n nyamí, ápi kapé ye ipahaa cerémpoónne paasi. Ápi kapé ye wurá ikólé ne itéeweé ne ilú néíkóó lékaankées.

¹⁰ Amá piké ye mewai sónne lekaankées yare kai m pise re pinósi pēs Uléécaa n wuru piké n we.

¹¹ Li pise re pinósi piké ye icélaa yosí riséé kémee, api pimecire n kpélē.

¹² Am unósi ncée he re uké ye céési néé uké ula kecáá n tū. Li pise re unósi uké ye n séélē.

¹³ Ai líka nnya, Atam ke Uléécaa uu mèfoí wa uu limemáá Efawai.

¹⁴ Ai kó Atam yee tíye kuníri aku u kiraase, amá unósi yee riyáaku u kiraase uu Uléécaa isé háikuse.

¹⁵ Mpá ne lë, unósi un ne kefa Uléécaa n tene un pisoicó nla m má, uisoi in n kpáilé, un mípá yo n wai ne kemúnjé, Uléécaa yé u yóriye uu siwá maru.

3

Uléécaa icápine piwéésé

¹ Asei kam nní nó símisi: Uye un n la re uké Uléécaa icápine kecáá m paílē, liute ye piketi kecire wéele.

² Li pise re ápi kapé ncaai nka uyee Uléécaa icápine kecáá m paílē kémee yé. Uké unósi use ula, uké ye mípá yo n wai ne kemúnjé, uké nfasisné sónne m má, uké pisoicó kupénece n la, uké pisáné piyáo n nyu, uké ye fe uu Nléécaasimé céési,

³ úu kapé útaniré néé utelewélaa, amá uké ménye n niñú un kó isoi sónne má, piwóowélaa ápi kapé kó ukemúnjé nnéí n yóolé.

⁴ Li kó pise re uké ukeyo pimulé fe nísone, uké tíyesé usiwá siké ye pakare nísone asi ye kó waise.

⁵ Likumúnjé re usoi unsá ukeyo pimulé n nyu, íye ke uyé uu yé fe uu ne Uléécaa icápine kecáá paí?

⁶ Ai kó pise re uké Kirisi ukó fale. Insá lë, u yé fui ne rikákori Setani uu u lóise.

⁷ Li kó pise re ketahai pikó piké Uléécaa icápine uwéése isoi sone yé api u n waiselë. Ai kape wa re pi uisoi lómiise, uu pees ntóróosei Setani ripine-i lóipo.

Pẽ kapi n lésé re piké ye pisoi lé

⁸ Lé cire, li pise re pepes yé n lé piké pisoi kapi ye m pakare, pin kó asei tikilë. Api kape pítaniré néé pepes mekópe kewóó n wéési.

⁹ Li pise re piké asei nyé ke Uléécaa uu upikó n céreise m muílë nsone ne kefa kese.

¹⁰ Li pise re piké ye pi peé piké yé. Mepéé-maá, pinsá nka n yé pi yé fe api pilé pikei pi pa.

¹¹ Li kó pise re pinósi ricuruu piké isoi iyee yé n týe api pi n waiselë m má. Api kape pepes né isímé n kaonii. Li pise re piké mپá yo n wai ne kemúnjé, piké kó kecire n we mپá yo-i.

¹² Li pise re uyee yé n lé uké unási use ula, uké kó ukeyo ne usiwá pimulé fe nsone.

¹³ Píye pin kó pilé pikei nsone n keisi, pi ye pisoi kecöpe ríyu yenle, pi yé kó fe api nfatene mee tó ne Kirisi Yeesu m péneselë nsímé símisi api ríkíní pepu.

Menyuwe ke nfatene nn ye ró n he

¹⁴ Ne rítelé ntí pó wóipole nen kó müsu re ké nfáani hapo ké pó yé.

¹⁵ Mpá nen kó n nájai ké kelené hapo, titelé ntí tee yé týesee aa céru lë kai m pise re poké Uléécaa keyo-i n sone. Uléécaa, nfáa ute icápine yee asei ilérí ne aketaa.

¹⁶ Asei kecáá, úka úu kúkejé n we. Mme mee m pékaalë ke Uléécaa uu ró n nyise yé mmáamaa ne ncíreníje le. Leleé Kirisi. Uró rikpáfumele yare kesoipipi, Nfáasone nn tó u nyise re u asei ute le.

Piléécaatumé api u yenu uu isoipuri mpehē mpehē kémee
Nsímé Kecire símisi,
pisoi api keté kecáá mپá yei ne kefa n tené,
Uléécaa uu umeyoapi kémee u taássep.

4

Pepee ináomécélaa n céesi

¹ Uléécaa Nfáa ye símisile cáká-cáká re amúnjé toroo kémee, pisoi picó yé nfatene kepire ritó api aníri nnóome ne aicélaa tiki.

² Pi yé tíye kēcáá mewai pikó ne pinóomé api icée kópe pi tikise. Písimúnjé ási pikei wai icélaa kópe nnya, yare nweni kapi njmási nn wónjoo apí ne nwóí pi wai.

³ Pisoi p̄ee céési re ái nyamí te sisoi pipi siké sóonue, ái k̄o nyamí te siké liluke-luke nnéí n le. Amá Uléécaa ye iluké iyé nnéí wa re p̄epes Kirisi ne k̄efa n tenel̄ pin asei nyu piké ye u p̄oñes̄e api p̄es̄ i le.

⁴ Lé nnéí ke Uléécaa uu n wapisi ye nyamle. Líka ái kufóm we, amá táké ye Uléécaa p̄oñes̄e ari kelené li le.

⁵ Likumúnjé re Uléécaa Nsímé ne iwele ye tíyesel̄ ai Uléécaa inip̄ee-i n nyamí.

Yeesu ukeikó kēcire

⁶ P̄on icélaa nnyí pimárec̄o rintáse, po p̄ee wa Kirisi Yeesu ukeikó kēcire. Pó nyíse re po ripócúruu tíyesel̄ nfatene nsímé nn p̄o loni p̄on nsímé sōne mm̄e kapi p̄o n céesi tikil̄.

⁷ Amá a m̄ekpure isímé ke síniyaha asi ye n símisi yare siwómé kep̄ire rit̄. A riñm̄órp̄u aa ye Uléécaa likó waise.

⁸ Usui un uiipiñe ne linyine m mainse, nkáripi kai kuláa má. Amá usoi un tññm̄órp̄u uu Uléécaa likó waise, m̄pá yo kémee kai ye yoriye. Li ye neni mewee mm̄e-i nfáa ró h̄ele ne masí kep̄ire-po.

⁹ Nsímé mm̄e ye asei kēcire le kai m pise re m̄pá úye uké n yosí cáká-cáká.

¹⁰ Karí ne Uléécaa yee nfáa m má n tál̄ nnya kari k̄esi ton náasi k̄eyu áke we: Uyee ye pisoi nnéí riyu lo, ái ne tósu p̄epes ne k̄efa u n tenel̄.

¹¹ A l̄ nnéí pi símisi aa pi céési re piké l̄ wa.

¹² Kap̄e riyá unyiné uké p̄o lómiise re po kewá njmánepi nnya, amá a tíyesé mepówee m̄eké p̄o waise uyé ke Kirisi pikó api ye m̄ paíl̄ mp̄ósímé ne ip̄osoi ne n̄la kaa m má ne mp̄ofatene ne mepókperinkpe kucíré kémee.

¹³ Ké kelené n̄ hap̄o, a ne Nléécaasimé pikeē pisoi kēcōpe ne ikari pikpás̄e ne mpicélaa riñm̄órp̄u.

¹⁴ Kap̄e ih̄ee ke Nfáasōne nn p̄o n he lómiise. Li p̄o i h̄ele kumúnjé kp̄e-i ke p̄epes ne Uléécaa rinyiri n símisi api k̄ep̄ocáá nsímé n símisi, Uléécaa icápine piwéése api anípe k̄ep̄ocáá láa.

¹⁵ A mepócíre kp̄ísi aa pikei p̄e pa áa ne n̄sōne pi wai m̄pá úye uké k̄ep̄oyu pihape yé.

¹⁶ A ripócúruu ne ipócélaa kēcáá m paíl̄. A n njm̄órp̄ul̄ p̄on l̄ nnéí muíl̄ ne asei, p̄on l̄ n wa, po p̄ee ripócúruu ne p̄epes kutu p̄o n cál̄ yoriyele.

5

¹ Kap̄e ye ne kesáayaha cési, amá a ye ne ke n símisi yare kaa ye ne upósáa n símisi. Aa ye pináñe-nañe p̄o kp̄ísi yare pipómárec̄o.

² A ye síniyaha ne símisi yare pipóni, aá ne pikpérefaa pô símisi yare pipóyéi. Kapé ye úka kecáá kemúñé kópe kenyine m má.

Pikúmannəsi kecáá nsímé

³ A pikúmannəsi yíkíyiki kecáá m paílē pən pi pakarelē.

⁴ Amá in te ukúmannəsi úye ye siwâ née siyásé má, li pise re pë piké pisiyə-i nyisé re pi Uléécaa pakarelénle kelené. Lelée re pë kaí ne tu re piké pipikó kecáá m paílē yare ke pë apí pee pi n wa meçə. Méwee mē ne ye Uléécaa ripóo wale.

⁵ Unósi nkó yee ukúmannəsi sei, úu kə pee úka má re uké ukecáá ripái yee ne Uléécaa n tálenle, un ketúñé ne kesine ne Uléécaa téni re uké u lé.

⁶ Amá ukúmannəsi uyee méwoo méwoo n wai ye nkpo masile, mítá un n fafai.

⁷ Lé kai m pise re a pi léise ápi kapé ne ncaai nká pikecáá n yé ye lë.

⁸ Uye unsá ukumare pikó kecáá rimpaí, aí ne tósu ukeyə pikó, liute ye nfatene kepiré ritole, uncaai ye kə pee uyómeýáhaaciré nkó tōsile.

⁹ Pöké ne ukúmannəsi n kéé, li pise re uké aŋmë kuwóó ne kefi n fe. Li pise re liké n we re mese kuu sáonlē.

¹⁰ Piké kə u n nyu re u usiwâ nsoñe müílenle uu ye kə pisáne nsoñe yósu. Uké kə Uléécaa pikó ana n heerelē, uu pinárci n lénadalē. Uké mewai sáne ncopuri n wailē.

¹¹ Kapé ñmurei re pöké pikúmannəsi pee ne nnañe n tiselē, pikúmannəsi kémee kéé. Insá lë, pin píyei n káipi re piké ula féé sôõ, pilikáipi-káipi yee tíyesele api Kirisi nkó kepiré waisé,

¹² ai pee wai re kápi pirinõo kapi məfoí n yekei rintíki nnyá, pi Kirisi ne riwóme mále.

¹³ Kai nní n wa re ápi likei-kei má, pi pee kéyu mále piké síyo síyo n kóónulé pin kusímé yáriké, pin picó isímé kémee táhanké, pin mme mee n kusímé n we símaanké.

¹⁴ Lé nnyá kamí la re pikpérefaa kumannəsi piké pila sáonké, api siwâ márei api pisiyə kecáá m paílē, piróláarə ápi kapé ne kesimé n yé piké ró n lámaanké nnyá.

¹⁵ Pikúmannəsi picó ye ncée pitíki riyalé api Setani tiki.

¹⁶ Amá unósi Kirisi ukó úye un ukeyə-i pikúmannəsi m má, uké pikecáá m paílē. Uu kapé tíye piké Uléécaa icápine pikó ncóni, Uléécaa icápine pikó piké ne n fe piké pikúmannəsi pee pimecire n we kecáá rimípái nnyá.

Pəoli ye icélaa ncopuri Timotee palē

¹⁷ Uléécaa icápine piwéése pee nsoñe pipikei n wai ye ne sá re piké ne nsoñe kutu pi n cəlē, aí ne tósu pəpəe Nléécaasimé pisoi n símisi pin kə n céési.

¹⁸ Mmē kēcāá, Uléécaa Nsímé ritelé yε maa re: Ai pise re nəké ináa iyee məlukəpi pi n cəpu nnəo paasi. Li kə pise re ukeikó uké uihéé m má.

¹⁹ Piseérakóo pinsá pité ne pitaani n tu, kapə nsímé kapi yé ne Uléécaa icápinə uwéése rinwááná ñmurei.

²⁰ A yε pisoi kēcōpe pəpəe akópe n wa cési liké ne pitórəo iwame n wa nnýa.

²¹ Uléécaa ne Kirisi Yeesu ne piléécaatumə ke Uléécaa uu n wéé keyu-i kam pó ñmōópūselē te a inécelaa nnyí ritiki n̄sənə kapə úka inipEE wuri. Kapə yε lē nnéí kaa n wai kémee pisoi n tési pən ne li wai.

²² Kapə yε pisoi kēcāá anípe piláa ne yənəne re piké Uléécaa icápinə pikəi keisi. Kapə píka lē piakópe kémee. A məpócíre t̄i ne mēkperinkpe likó.

²³ A lē míni ñmane piníré t̄iyε, amá a yε pinyinε-i feé nkáripi riwuhú, kəpófa itoi nnýa. Tipócúruu yε yε te mesére kaa káhaankEE.

²⁴ Pinyiné akópe yε nyánile cáká-cáká piké kelene n túhaane, amá picə p̄d akó, kəpíre kaa yé léemə aa a céru.

²⁵ Lē cire yε ni, mewai sənə áme yε kə pesi, m̄pá memee áme kékripi kúyene n we, áme yε m̄pá píyei m pékaalē.

6

Pikeikó ne pipiyosaa

¹ Li pise re pilási nnéí piké pipite waise api pi m pakarelē n̄sənə, unyine úu kapə ne Uléécaa ne irócelaa nkópe m̄ ma nnýa.

² Ai pise re pilási pee pite m má pin Kirisi pikó piké pipite háikuse re pi pimárecə n-yómeýáhaacee-i nnýa. Nkpéni kai meníne pise re piké n̄sənə pi keisi re pipite yε Kirisi pikó ke Uléécaa uu n la nnýa.

Lē kai m pise re pəké pisoi símisi áá ne pi n céesi yε lē:

Icelaa kópe ne memá kēcire

³ Uye un inóomecélaa n céesi un kə Urópíima Yeesu Kirisi asei n yulu, un kə piráyómeýáhaa icélaa n yulu,

⁴ tikókori t̄ee liute we, úu kə líka nyu. Unakíílenle ne inóosimé kēcāá ikejene un pitele wéesi. Lelee yε ne kufatoi ne ikejene ne alé ne piwaanai ka.

⁵ Lelee yε kə ne ikejene teneciré pəpəe nfasimé kópe m má ne pəpəe ápi kə asei picére n la kēcōpe ka. Pi m̄sule re Uléécaa nceee pitiki yε memá keyene le.

⁶ Mesei yε me, Uléécaa pitiki yε kesoipipi memá píima le, in t̄e kə ñmurei kéké lē kake m má ñmane ne n tálē.

⁷ Töké musí re kapi ró m mári, ána kefi, anípe kefi kari ketē kēcāá ka. Lē cire yε ni kari kə pelene ári ne líka pénene.

⁸ Kai nní lē, t̄on liluke-luke ne lē kari yé n t̄a m má, li wale.

⁹ Amá píye pin n la piké memá yé, li yé pi peikeele api pikáipinkée kópē kulúi kémee lompo, aí ne kelolé-mé pi sí, pinkó nn tene cáká-cáká.

¹⁰ Nwóónaapí píima ye likópē nnéí kcleeme le. Picó ye ripóo wale re piké si yé, aí ne mpolecee-mé pi sí api Uléécaa ncee pitíki pəəne apí ne piricuruu ntóósi meyā wéési.

Lé ke Pəəli uu Timotee n céesi re uké wa

¹¹ Amá pó Uléécaa usoi, a lē nnéí káase. A kécire n sóne aa Uléécaa n tikilé nísone pən kó nfatene má. A usoicó nla m má, aa kó isoi n ninjú pən kó láárú.

¹² A nfatene atəpi kécire tə aa nfáa teneciré yénu. Mmě nnyá ke Uléécaa uu pó sée aa píseérakóo meyā keyu-i símisi re po ne kəfq u tenele.

¹³ Uléécaa yee ye mípá yo nfáa n he ne Kirisi Yeesu yee Pənsi Pilati keyu-i aseéra kécire n lése keyu-i kam pikéi mpí pó forii re;

¹⁴ A isé kaa n yəsí rimúlú nísone aá ne mékpərinkpé kaase, hái ne keyáa kē ke Upíima Yeesu Kirisi uu m pəerine.

¹⁵ Kumúnjé kpē ke Uléécaa uu n karii kun n tu, u yé tíyesé uu pəeri. Uléécaa mécire kój yee Uyáopi kécire ne mpáonare ute ne nnahe nnéí ute. Uyee piyáopi nnéí Uyáopi, uyee kó pipiima nnéí Upíima.

¹⁶ Umecire yee úu píkai kpine. U metéí mále ke úka úu yé n fe uké ne riñkó. Úka úu u yənaalé, úka úu kó u yənune. Uyee ríyu ne nnahe teneciré. Amí.

¹⁷ A pəpee ketē nké kécáá likó m má rinđó he re ápi kapə rikókəri n wai. A pi maa re ápi kapə ne memá mée méwoo n wainé n tálé. Amá piké ne Uléécaa yee ye mípá yo meyá tó n he re liké ró n láárú ne n tálé.

¹⁸ A pi maa re piké ye lisone wa, api mewai səne m má meyá, piké kəfa n láárú api ye kó lē kapi m maamaalé picó he.

¹⁹ Pin lē n wa, memá mée áme ye n caai kapi lē pimecire cápiné pin yekei koso-pó nnyá. Lé kémee kapi yé kó nfáa yíkíyiki yé.

²⁰ Timotee, a lē ke Uléécaa uu pó rimmúise rimúlú nísone. Kapə isímé yee ii ye líka n yóriye ii ye kó tíyesé usoi uké Uléécaa céri kémee tahampó. A ikejene kpárá ke pisoi api m músu re menyuwe kaase.

²¹ Picó ye li kpísile pipikéi, api lē nnyá nfatene kəpire tə. Uléécaa uké ípəeléé nō nyíse!

Titelé lirū ntí Pøøli uu Timotee n wóí

Lelée ritelé ntí kémee n we

Pøøli yee ritelé lirū ntí Timotee wóí. Rom kuyu-i ke Pøøli uu kukpaniilee-i we un ne ritelé ntí wólu (1:8). Amá uakpanii ye nkpeni páápule ai tósu mèfoí (2:9). Ai u wai yare nípá úye ye u ñmeriyele (1:15-4:10). Luki ñmane yee ukékúrì tóne (4:11). Pøøli uú ne Timotee téni re uké mekée u leepo (4:9). Un n sónepo, uké ne Mariki ne ilü yee pëe Turowaasi-po m mésü tipénepo. Umúsu re unkpo ituñe ye tulé (4:6) amá úu pëe pakare re u yé piyéne u rikpá. Piwéékuse pëe n týesë Pøøli uú ne kukpaniilee loni ne icélaa kópe yee n náasi iké Uléécaa icápine kpu nnya, Pøøli uu Timotee itisi kpá re uké asei atapi n tópu (2:14).

Ifaaci iyë mekériine ye mmé:

1. Nsímé Kecire kapi Timotee rimmúise (1:6-2:13) Isoi sónë kai m pise re uyee Nsímé Kecire ne n keisi uké m má: Pikei nla ne ikari ne nnjomórpú (1:6-18). Lë ke ukéikó uu mewai m má, aí ne tósu lë kuu yé Nsímé Kecire kecáá íwe n li (2:1-13).
2. Timotee pikei Uléécaa icápine kémee (2:14-4:5) Lë kuu yé picélaa noomé keyu-i n wa (2:14-26) Lë kuu yé amúnje törö kémee n wa (3:1-17) Nléécaasimé picélaa (4:1-5)
3. Timotee ne Pøøli metone (4:6-18)

Iyáhaa

¹ Né Pøøli yé Kirisi Yeesu utume le Uléécaa mela kémee. Uné forii re ké nfáa kari Kirisi Yeesu kupénece kémee n yé pisoi riyyóó. Uléécaa yee rinóó lë tó yekei.

² Née kénépipi kecire Timotee wóipo: Urósáa Uléécaa ne Urópíima Kirisi Yeesu piké ípëeléé ne nfanare pó nyíse api nkijniye pó he.

Pøøli yé Uléécaa pøønese

³ Ne Uléécaa kam n keisi ne kefa kesé yare pinésáayaha mèco yáasi. Ne yé u yáasile nípá píyei kam yé kepócáá n welu ketúñé ne kesine.

⁴ Ne yé mepónini kecáá léiselle ai pëe meyánsei ripóó né wai re ké piyéne pó rikpá, mpóonare nké pëe meyá né ló.

⁵ Ne mpófatene mée nín kecáá kecáá mewai m má léiselle. Nfatene mmé ke upóniyaha Loisi ne upóni Enisi apí pëe má. Ne ne kefa tenelé te po nfatene mmé nco málé.

⁶ Lë nnya kam pó léise re a ihéé iyë ke Uléécaa uu pó n he kumúnje kpe-i kam anípe kepócáá rinláa yónjse.

⁷ Likumúñé re Uléécaa úu nfáa ró he re nké tó rifúróóse, amá nínahe ne níla ne mewéésesohó knn ye ró he.

⁸ Lé nnya, isei íi kapé pó wa ne Urópíima nsímé pikóónú. Néé kó nní kukpaniilee-i ní we Urópíima nnya, nnékó ní kapé isei pó n we. Amá a tíyese toké kesé Nsímé Kecire iwe li, pōn ne nínahe mmē ke Uléécaa uu pó n he tálé.

⁹ Uyee ró yóriye uu ró séi re toké ripjóló umpuri, ái re lirówaiwai linyine nnya, amá uké kelené keté n wa, u pée yekei re uké ne Kirisi Yeesu ritiki uké ne ípeeléé ró nyíse.

¹⁰ Amá Uróyulale Yeesu Kirisi mekame keté kécáá ye nkpéni ípeeléé iyé tipérésel lin nyáni. Li we re u tíyesele nkpa ní nkpéni nínahe níka má, uu pée Nsímé Kecire ne tiki uú ne nfáa kpciré ró nyíse.

¹¹ Ké ne Nsímé Kecire mmē tinkóónú nnya ke Uléécaa uu tíyese am utume ne ucélaa.

¹² Liiwe kam kó nní le, mípá ne lë, ái kó isei né we, likumúñé re ne nyule uyé karí ne kefa n tené. Ne kó nyu re u yé fe uu lë kuu né rimmúise kécáá paí hái ne ketúhaaneyaa-pó.

¹³ A tíyese anóo kecire nyé kam pó n céesi ne níla mmē kaa nó ne Yeesu kupénece kémee n yé liké mpócée kaa nfatene kémee n tíkilé.

¹⁴ A icélaa sone iyé ke Uléécaa uú ne Nfáasone mee kepómeé ní we rentíki uú ne pó muíse nísoné rimúlú.

¹⁵ Yare kaa nní ní nyu, Asii keté pikó nnéí ye né ñmeriyelé. Pë ne pë pée kepire né riñtó kémee, Fisëeli ne Erimoseeni ye wele.

¹⁶ Upíima yé kusoi Onesifoo keyo wa. U nnóo kulúi itisi né helle, úu nkpaní ní ukpanikó isei wa.

¹⁷ Amá kuu Róm-i ní ka, u né wélaankéele meyíkíyiki uú ha ne né yénu.

¹⁸ Upíima uké tíyese Uléécaa uké ketúhaaneyaa ketúnjé kusoi u wa. Po kó nyule nísoné re pikei pë nnéí kuu hái Efëesi-pó né n wa ápi kumúnjé má.

2

Yeesu Kirisi usáóca kecire mewee

¹ Pó kénépipi, a ípeeléé ke Uléécaa uu tó ne Kirisi Yeesu kupénece kémee ró n nyíse ne ritiki áá ne itisi mepócíre n heelé.

² Mmē nnéí kaa nnénóo-i n kó piseérakó kulúi keyu-i, a pisoi kaá ne ripðo n láárú pée yé n fe ápi picó céesi ritáse.

³ Póké kó ñmurei, tó ne mpó tóké íwé li yare Kirisi Yeesu usáóca kecire.

⁴ Usáóca un upikei-i n we, un n la umewai meké ne uuwéésé n sá, úu ye pée ápi isáóca n wai likó ne kutu n cæl.

⁵ Ukáhamewure uké ne ní kpasi, li pise re uké itóó isé rimúlú.

⁶ Ulame yee n lõ ai u toru yee yé ufoié uiwe piluke li.

⁷ A lē kam nní pō n símisi kō, Upíima yé mپá yo-i mesəho pō hē.

⁸ A Yeesu Kirisi yee nkpo-i n yisi uu nfāa yenu kecáá léise. U Tafti keyase le yare lē ke Nsímé Kecire kam nō n símisi nn n tee.

⁹ Nsímé Kecire mmē nnya kam nní íwē le, ticuruu api akpanii né wai yare uwai kóperekō. Amá ápi Uléécaa nsímé p̄ akpanii wa.

¹⁰ Lē nnya kam íwē iyē nnéi ḥmurei pē ke Uléécaa uu n wēe nnya, Kirisi Yeesu uké ne pē ticuruu riyu n lo api kō umeyəopi teneciré yénu.

¹¹ Nsímé mmē kam nní nō n símisi yε nsímései le re
tó ne uyē tōn kesē n kpu,
ne uyē kari kō kesē nfāa yenunε.

¹² Tōn ikari n wa,

tó ne uyē yé kesē iyōopi li.

Tōn u n ḥmeriyε, uyē ticuruu yé rō ḥmeriyε.

¹³ Tōnsá asei n tikilē,

uyē ne mپá píyei asei tikilenle,

likumúñé re úu yé fe uké umecire kēpire ritō.

Ukeikó səne kapi m pakarente

¹⁴ Ne la re a nṣəne pi léise re piké Uléécaa ripaí ápi kapə inoosimé kecáá n cέjaankεε. Pitele pē mpuri ápi yε líka yoriyε, amá pεpεe nní kutu n cólē kai yε caai.

¹⁵ A riñmóópú aa wai Uléécaa uké pō pakare yare ukeikó uyē ke upikei ápi yé isei n wa, uyee asei n símisi lin kecire we.

¹⁶ A íkεjene kpárá iyee ii líka n yoriyε ii kō Uléécaa kémee léeri kaase. Pεpεe íkεjene iyē mpuri-i pimecire n tanaalē yee ne Uléécaa ketaa n waiile nnánnári.

¹⁷ Piicélaa yee n we yare kúcapaá kpεe ipinje n le. Pisoi pē mpuri pεe nní Imenee ne Fileti.

¹⁸ Pi asei pitíki riyálε api pisoi n tee re Uléécaa yε nkpo-i piyukuse rō masile. Leleē týesε ke pisoi meyā api nfatenε fóm.

¹⁹ Mpá ne lē, tikúi kecire ke Uléécaa uu n yekei yε ne kariilenle. Li rikecáá wólaalē te: Upíima yε upikó nyule. Li kō wólaalē te: Usoi nkó yee Upíima rinyiri n sélei, uké mewai kópε kēpire ritō.

²⁰ Ai wura asáonlū ne nwóoweni asáonlū ḥmane nyee kέyo maa kémee we. Sihee ne apérécaripi p̄ yε kō wele. Kenyáyaa kapi yε ne acáripi kecire pikεi wa. Mpá kεyáa kέye kapi yε ne acáripi fakε-fakε p̄ pikεi wa.

²¹ Limecə kai kō pisoi kémee we: Uye un mékperinkpε mewai n týε, u yé n we yare kusáonlū kpε kapí ne anyá kémee n keisi. Pi yé ilüké u yekei uu panse ukeikó, uu yε uukeisaa yoriyε. Api yε pεe ne mپá pikεi səne píye u wai.

²² A ijmáne likáipi-káipi ne ketaa wa, nó ne pē nōo Upíima n sélei ne kefa kese, ani mewai sōne ncee ne nfatene ne nla ne nkíjniŋe wéesi.

²³ Amá a inírisimé yee si kuláa kúka m má pipásainé kesi. Pó ticuruu ye nyu re pitele kii ye ne tené.

²⁴ Ai kō pée pise re Upíima ukeikó uké ye pitele wéesi. Li pise re uké nípá úye n la, un yé fe uu ye pisoi céesi un kō ísuúlu má.

²⁵ Li kō pise re uké ye pepere ye unsímé n kési céesi níniŋe kémee. In n la, Uléécaa yé týyese api pimefine conse api asei ceru

²⁶ api nfasimé sōne tiki, api kuníri kpée pi n tí pin kumela wai ripiné kémee lelu.

3

Siyáa tɔrɔɔ

¹ A ceri re ituŋe pape-pape inyine ye sónti siyáa tɔrɔɔ kémee.

² Pisoi yé masí pimecire lisōne n wéesile, pin siwóó tikilé, pin pimecire taáselé, pin tikákori má, pin Uléécaa nkópe símisi, ápi yéé pipimare waise, ápi yéé pakare re pi lisōne pi wa, api ye Uléécaa lisōne nnéí háikuse.

³ Piakinj yé n taká, ápi usoico iwe má, pin iwóhó má, pin tikpákárá má, api ye pimecire pimúlú pəone api kō lisōne pilaařo.

⁴ Pi yéé picō kepiré le, pi yéé mítá yo-i rinákííse api kō rikákori ne n fulaalé. Pi yé pilikáipi-káipi kecáá m músu ai tósu Uléécaa kecáá.

⁵ Amá pōn pi n yé, pi ye n we yare pi Uléécaa likó pakarelénle, amá api pée lélée nfatene nnaŋe n te n yulu. A pisoi pē mpuri kaasé.

⁶ Pipinyine yee siyo-i léerile api ye pinósi soi kpárá pée méwoo méwoo n wai túi-túíse. Mpá yo ke lipinōsi pē api káipinké.

⁷ Pinósi pée náásile piké céri, amá ápi yé piké fe piké asei ceri.
⁸ Yare ke Yaneesi ne Yampireesi api Moisi rinkápáá meco ke pisoi pē api asei kápáálé. Pisoi pē kemúnjé ye caailénle. Pi ye pin pi m peenu, pinfatene nín ye tasi.

⁹ Amá pinymóópú nín tíka tuine. Li yé Yaneesi ne Yampireesi meco piképire fénne, mítá úye uu pincaai ceru.

Lë kai m pise re Timotee uké wa

¹⁰ Amá pō ne kō inécélaa ne menéfine ne lë kam piwai n la ne nnéfatene ne inésuúlu ne nnéla ne inékari ritikile.

¹¹ Pi kō pō wéékusele aa kō menéco íwe le. Po nyule lë nnéí kam n yé Antiyøssi ne Ikoniyøm ne Lisitiri-po. Po íwe iyé kam nfatene ncee kémee n li yenle. Amá Upíima ye innéí kémee né léselé.

¹² Ticuruu pepere n la piké Kirisi Yeesu ne kefa kese ritiki ye piwéékuse yenuné.

¹³ Amá pisoi kópe ne pinóáme yé mewai kópe-i n ñmóópúlē. Pi yé picó fóm api kó pimecire fómni.

¹⁴ Amá pósaké icélaa kaa ní yosí pón ne këfa i tenelē m muílē nsone. Tipócuuu ye picélaa pëpëe pós i n céesi nyule.

¹⁵ Hái ipówá-mé kaa Uléécaa ritelé nsímé nyu. N yé fe nn mesohó pós he áá ne Kirisi Yeesu këfa tene uu ripóyu lolu.

¹⁶ Uléécaa Nsimé atelé nnéi ye Uléécaa kémee léerile. N yé yoriyele. N yé céesile, n yé usoi akópe nyisele nn kó týesë usoi uu uakópe nyáonse, nn kó asei ncee kémee usoi céesi.

¹⁷ Li lë wale re Uléécaa usoi uké ne nsone m pi uké kó ne mítá mewai sone méye mpuri n wai nnyá.

4

¹ Kirisi Yeesu yé sóntile uké pinyánnyá ne pikpokpó túhaané. Uyee kó sónti uké iyóapi tone. Ne la ké u ne Uléécaa keyu-i pósimisi re

² a Nléécaasimé riyóó ne nnjmóópú, ncée yé wee nín wee, a n símisi, aa týesë pisoi piké ñmurei aa pincaai pi nyisé aa itisi pi kpá, pón pi céesi ne ísuúlu.

³ Kumúnjé kunyine yé sóntile ke pisoi ápi yé ní la piké icélaa sone kutu ricó, amá pilipóakó kapi yé n tikilé, api lë nnya picélaa kulúi cápine pëe yé lë kapi pikóme ní la pi n símisi.

⁴ Api yé asei kutu pícó rikpá. Pi asei këpíre tone api pëe inóomésimé ne kutu n cälé.

⁵ Amá pósaké mepácíre m muílē mítá yo kémee. A íwe ñmurei áá ne Nsimé Kecire pikáónu n ñmóópúlē, aa pikei kai m pise re Uléécaa ukeikó uké wa n wai ne këfa këse.

⁶ Amá in née, ituñe yé tule re ké panse inyáonseesee. Nnékpo ituñe yé nyahaimelé.

⁷ Atópi këcire kam tó, ne tolé hái ne atópi ketó-pó nén kó nfatene muílē.

⁸ Atópi kam n feriyé ihée yé né yekeilenle: ihée iyee riyóópikóñ ke Upíima uu pë kuu n ló ní panse. Utúhaané këcire, Upíima yee né ri panse ketúhaaneyaa tunjé. Ai kó nkpaní né ñmane kai ne páne. Amá pë nnéi pëe umepëeme m më ne níla yé yenune.

Poɔli nkó ciré kuu Timotee rinkpá

⁹ A riñmóópú aa mekëe né leeri.

¹⁰ Temaasi yé né riyále re u keté nté likó meyá la nnya. U Tesaloniki támpole. Kiresensi yé Kalasii hale, Tiiti pós Talimasi simpo.

¹¹ Luki mecire yee kenémeé we. Nó ne Mariki ani nsé tipéneme, u yé kam uu Uléécaa pikei kémee nsone né léni.

¹² Ne Tisiiki tunle Efëesi-pó.

¹³ Pən píyei n sónti, aá ne kunétukanka caacaa kam Karipusi keyə-i Turowaasi-pə n tíye né pénemē, aa kə ne Nléécaasimé atelé né pénemē, aí ne tósu aseekone akó.

¹⁴ Uyu kapi ye n sée rə Alekisantiri ye mewai kópe né píneile. Upíima yee yé lě kuu nní né n wa u hééle.

¹⁵ P̄ticuruu, a ne mepócire u t̄i, ái líka nnya, u riñmóópúle uu mm̄e nnéí kari n símisi kóse.

¹⁶ Keyáa foí kapi né n túhaane úka úu né l̄é, pinnéí kapi kēnépire le. Uléécaa úu kapé pimeawai m̄e pi korí.

¹⁷ Upíima ye kēnépire nyerele uu nínahe né he am fe am unsímé yóó mpuri sané pikó nnéí api kóm, uu kə kúkinaá nnɔo-i né lese.

¹⁸ Upíima yé likópe nnéí-i né lese uu meyíkíyiki tíyesé am Uléécaa iyɔɔpi-i loni. Umeyɔɔpi mæké n taálẽ m̄pá píyei-po! Amí.

Iyáhaa tɔrɔɔ

¹⁹ A Pirisili ne Akilasi né yáási aa kə Onesifɔɔ keyo né yáási.

²⁰ Erasiti ye Korenti-i mésunle, am Torofim Mileti-pə yápo re ái u láárú nnya.

²¹ A riñmóópú aá weri nnyiyé píima kumúñé kuké kelenet tu. Epulusi ne Putensi ne Linusi ne Kulootiya ne pimárecɔ tɔrɔɔ nnéí ye pó yáhaapɔ.

²² Uléécaa uké kēpópire n we! Upíima uké ípæeléé nó nyíse! Amí.

Títelé ke Poōli uu Tiiti n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Tiiti ye pée Kirisi ukó le yee úu Pisuifi mpuri kémee n léeri. U pée Poōli ukeicó le. U pée meyá náásile kumúnjé kpe-i kái pée Poōli ne Korenti pikó icápiné kecápe n caai. Míni kepáápáá keté kapi ye n sée re Kireetti-i kuú pée kumúnjé kpe-i ke Poōli uu rítelé ntí u n wóipo we. Kei kuú pée Uléécaa icápiné yee kei n we léni, in ne imecire nyóónsenté.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Poōli ye méwee sáne kái m pise re Uléécaa icápiné piwéésé piké m má Tiiti léise (1:5-16).
2. U kó lě ke u ne pisoi anai mpehē mpehē nyee icápiné kémee n we api yé n tone kecáá icélaa u pa: piwéésé ne pinóssi ne pitisi naŋe-naŋe ne pilási (2:1-15).
3. Utume Poōli ye pisoi ḥmáórpúselé te piké isoi falé iyé ke Yeesu Kirisi uu Kirisi pikó n he n le (3:1-11).

Iyáhaa

¹ Né Poōli, Uléécaa ukeikó ne Yeesu Kirisi utume, née rítelé ntí wólu.

Pi pikei né rimúísé re ké pë ke Uléécaa uu n wéé piyómeyáhaa tā am kó piráyómeyáhaa asei pi cereisé piké ne kefa tene apí nfáa teneciré yénu.

² Mpá yo liké kelené n kóri, Uléécaa ye pée rinóo yekei re u unfaasóne ró hene. Uléécaa úu kó unñóome.

³ Ke likumúnjé aku n tu, uu n nyíse unsímé kuu né rimúísé kémee. Nsímé mmé kam kó nní kóónúselé yare lě ke Uróyulale Uléécaa uu m pise.

⁴ Tiiti kenépipi sei, nfatene mee ró m pénelé kémee kam titelé ntí pó wóipo. Sáa Uléécaa ne Uróyulale Kirisi Yeesu piké ípeeléé pó nyíse apí kó nkíñniye pó he.

Pikei pë ke Tiiti uu n wai Kireetti-pó

⁵ Ne Kireetti-pó pó týele re a lelée piwai n tiselé pinyóónse tenesé aa mítá kuyu kúye-i Uléécaa icápiné piwéésé tonsente yare kam pó m pise.

⁶ Li pise re Uléécaa icápiné uwéésé uké usoi uyé kápi ne ncaai nka nyu. Li pise re uké unósi use ula. Li kó pise re usiwá siké nfatene m má, ápi kapé kó méwoo méwoo mewai ne si n wóhosi, ási kapé kó iháikuse m má.

⁷ Uléécaa pikei ke uyee Uléécaa icápiné kecáá mí paílē uu muílē. Lě nnya kái ne menyíné we re piké ncaai nnyiné ukecáá

yé. Ai pise re uké utelewélaa née uké kuwóí m má née uké útaniré née uyee mékópe kewóó n wéési.

⁸ Li pise re uké pisoi kusáne yosí nísøne uu ye lisøne n wai. Li pise re uké mewéésesøhó m má un asei tikilé, un Uléécaa tikilé ne kefa kese, uu ye kó umecire pitíne fe.

⁹ Li pise re uké Uléécaa Nsímé rimúlú yare lë kapi n céesi. Lin lë n wa, u yé fe uu picó céesi ne asei icélaa. U yé kó fe uu pepée mékópe n céesi ncaai pi nyíse.

¹⁰ Likumúnjé re pi kulúi welé, aí ne tósu Pisuifi pée Yeesu ncee rintíki kunai kémee. Pi pituciré le pée pisoi n kíraasente ne piiniricélaa.

¹¹ A pi riséésé. Síyo ne siriyu kpáráa kapi cókai, pin lë kái m pise céesi piké ne mékópe siwóó n yé nnya.

¹² Piutare use, Kireeti ukó yee maa re: Kireeti pikó ye mesére pinóome le, pi isee kpákpárá le, pi pikánkó le pée piluke ḥmane nfasimé n wai.

¹³ Lë kuu kó nní mí ma ye asei le. Lë nnya kai pise re a pi cési nísøne piké ne nfatene sône n yé.

¹⁴ Piké kó Pisuifi siwómé ne pisoi pée asei kēpire riñtó isé rin-yá nnya.

¹⁵ Píkperinkpeciré ye mítá yo nyánile re ái mékperinkpe má. Píkperinkpekó ne pepée ápi Uléécaa m pakarelé pðón n nyáni re mítá yo ye mékperinkpe málé, ke pimesøhó ne pikemúnjé aké mékperinkpe m pðriilenle nnya.

¹⁶ Pi símisile yare pi Uléécaa nyule, amá pimeawai áme pée lë nyíselé. Pimeewe ye kuní welé, ápi ye picó ne nfasimé ripéne, ápi ye kó pikei sône píka wa.

2

Icelaa kecire

¹ Amá pðóké lë kai ne icélaa kecire menyíne ní we céesi.

² A pitisi wéésé maa re piké pimecire tì api isoi sône m má pin nfasimé sône má, pin kó keyóme yáási ne kefa kese, pin pisoicó nla ne ísuúlu má nísøne.

³ A kó pinói wéésé símisi re piké n sône yare lë kai m pise re Uléécaa pisoi piké n sône. Ápi kapé iwóhó m má, ápi kapé kó pítaniré. Li pise re piké ye pisoi nísøne mesøhó rikpá.

⁴ Kei kapí yéé ne pikprérefaa céesi re piké pipila ne pisiwá n la.

⁵ Piké kó ne pi céesi re piké ye piriyu kecáá musí api ye kelené linyine wai, piké kó isoi sône m má, piké piyalékei nísøne n wai pin pipila pakarelé, úka úu kapé ne Uléécaa nsímé kecáá nkópe níka mí ma nnya.

⁶ Lë cire, mítá lin íye n we, a ye pisoi riñmóópúse re piké ye musí api kelené linyine wai.

⁷ Li pise re pōticuruu pōké mewai sōne n wai pisoi piké yē. Nnōōme rīn kape ipocélaa-i n we. Ai kape kecáá kecáá ikó.

⁸ A ye anōā kecire nyee áa kúkejē n we rihaa pipóláaro piké ne isei n li kápi kerócáá nkópe níka n yē piké m̄ male nnya.

⁹ A pilásia maa re li pise re piké ye pipikeisa pakare, pin pimela pi wai m̄pá yo kémee. Ai pise re piké ye pinkó kési.

¹⁰ Ai kō pise re piké ye pi yáái. Amá li pise re piké ye m̄pá píyei piisoi sōne pi nyise, pin pi tikilē ne kefa kesé piké ne m̄pá yo-i Uróyulale Uléécaa icélaa ríyu waise.

¹¹ Likumúnjé re Uléécaa yee tíyesé ke pisoi nnéí api yē te u ipéeléé pi nyisele. Kei ke pisoi nnéí piyulale api yé fe api léeri.

¹² Uipéeléé ye rō nyise re tōké lelee ái Uléécaa n̄ nyamí ne ketē nté likáipi-káipi kēpire rito ari merócíre ketē kecáá m̄ mūílē tōn asei tikilē, tōn isoi sōne ke Uléécaa uu n̄ la le.

¹³ Lē kai m pise re tōké mpóonare keyaa kē m mē ye lē, keyáa kē ke Uróléécaa píima ne Uróyulale, Kirisi Yeesu meyɔɔpi ame nyisenen.

¹⁴ Tō nnyia kuu umecire he re uké likópe nnéí anipe-i rō ñmēheresee uu rō pólóse umpuri ke uyē uu n te, nké n cáká-cákálē nn kō ne mewai sōne piwai ñmōópúlē.

¹⁵ Lē kai m pise re pōké céesi ye lē. A ye kēyu kóosi áá ne pisoi itisi kpáse aa ye kō pincaai pi nyise. Kape riyá unyine uké pōlomiise.

3

Uléécaa pisoi mēfine

¹ A Uléécaa pisoi léise re ái pise re piké kuyu piwéése ne piyɔɔpi pipakare yē. Li pise re piké pi m pakaré, piké kō mewai sōne piwai ne n ñmōópúlē.

² Api kape úka nkópe n símisi, piké isoi niŋe-niŋe m má, pi ne picō piké mesére n láárúne, api m̄pá úye ne isoi sōne n le.

³ Tō ticuruu ári pēe nyu karí ne wai. Tō pēe kupakareciré māle, tō pēe ncée pōle. Lirókáipi-káipi ne merópóola ye pēe ilási rō tónselenle tōn tikpákárá ne kufatoi má. Ari pēe nyamí. Tō pēe picō ipuri yulule, pē pin kō irókó yúlu.

⁴ Amá kumúnjé kpe-i ke Uróyulale Uléécaa uu kusoi rō n wa uu kō unla sisoipipi nyise,

⁵ u rō yóriyelé, ái re kari mewai kecire n wa nnya, amá kuu íwe rō n tē nnya. Nfáasōne nnaŋe kuú ne míni piwole ritiki uú ne tiróyu lōlu re Nfáasōne nké tíyesé tōké isoi falé yē ari kō mēfine conse.

⁶ Likumúnjé re Uléécaa ye ne Uróyulale Yeesu Kirisi ritikile uú ne Nfáasōne rō he yare u kerócáá n kōnule.

⁷ Uipéeléé iké ne tō ripólóse asei pite Uléécaa keyu-i, ari pēe fe ari nfáa teneciré kari m mē yenu.

⁸ Nsímései ye mu. Ne la re a nsímé mmú pisímé riñmóópúse, pεpεe ne Uléécaa kεfa n tene piké ne mewai sōne piwai kέyu mahā nísənε. Lelēe n nyamí, lin yé kə sisoipipi yoriye ye lē.

⁹ Amá a inírikeñené ne pikúlā akeentelé nkó ne pitele ne Moisi isé kεcáá pipasaine kaase. Lē nnéi ái ye yoriye, ái kə ríyu ríka má.

¹⁰ A ye ne uyee Uléécaa icápine-i pisoi n céñse cési yare mεpehē meté. Liute unsá lē memáá n kō, áá ne u təlu.

¹¹ Ai líka nnya, po nyule nísənε re usoi un lē n we, li nyíselenle re u ncée kεcire pitíki yεle, akópe nyε kuu kə n wai an nyíselē te u umecire akópe paleñle.

Icelaa tərəo

¹² Nen píyei Aritemasi née Tisiiki kepómee n tumpə, a riñmóópúme áá weri aa Nikopolisi-i né leeri, likumúñé re ne rihó re kei kam nnyiyε píima kumúñé tonenε.

¹³ A isé unyuwe Senasi ne Apoloosi kεcáá ripaí nísənε líka ái kape pi ripári kumúñé kpe-i kapi pincee n tósu.

¹⁴ Li pise re pirókó ricuruu piké mewai sōne piwai pinla ne pinnañe tā, mípá píyei lin ye úye meyíkíyiki rincón, api liute yoriye, ápi kape méwoo n we.

¹⁵ Pε nnéi pεe kenémee ní we ye piiyahaa nó páapə. A pεpεe Kirisi ne kεfa n tenele pin kə pirósánε yáási.

Uléécaa uké nónnénéí ípεeñéé nyíse!

Títelé ke Paoļi uu Filemoo n wói

Lelée rítelé ntí kémee n we

Filemoo ye utume Paoļi usane le. Paoļi uu Nsímé Kecire u yóo uu panse Kirisi ukó un Uléécaa icápine yee Kolbosi-i ní we kémee we. U pée ulási málé kapi ye n sée re Onesim. Onesim uu u yá uu wuru uú ha pée Paoļi yee likumúné kpē-i kukpaniilee-i ní we ne sáne. Onesim uu panse Kirisi ukó, Paoļi uu pée re u yé uuyosaa kémee u pesepe. Uyosaa uyé kuu rítelé ntí wólu uké u pise re uké Onesim yosí yare uumarecō Kirisi kupénecō kémee. Amá ái rinóo ke Paoļi uu Filemoo he. Ulale Filemoo ricuruu uké wéé lë kuu ní la uké wa.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Paoļi ye Filemoo ne pēpēe ukéyo-i ní we yáhaapo (1-3).
2. Paoļi ye Filemoo nfatene ne upikei nla kuu m má nnya Uléécaa poənese (4-7).
3. Paoļi ye lë kuu ne Onesim yee uuyosaa kémee m pelené n la pise (8-22).

Iyáhaa

¹ Né Paoļi, ne Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya akpanii kémee welé. Tó ne urómárecō Timotee tóo rítelé ntí urókeicō ne urósáne lala kecire Filemoo wólu.

² Uróyéi Apiya ne Arikipu yee merócō ne nfatene atópi n ñmóopúlē, ne pēpēe ye kerpóyo-i n cápine api keyóme yáasi kari kó rítelé ntí wólu.

³ Urósáa Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípeelée nō nyisé api kó nkínjiye nō he.

Nla ne nfatene ke Filemoo uu m má nsímé

⁴ Mpá píyei kam ye nén keyóme n yáasi, am kerpócaá léise, am pô nnya Uléécaa poənese.

⁵ Ne konle pin lë kaa Kirisi pikó nnéí n la ne lë kaa Upíima Yeesu ne kefna n tenelé nsímé símisi.

⁶ Ne ye Uléécaa pise re uké wa nfatene mmé kari kesé m má nké kerpóme pikei wa, nn tíyesé aa lisone lë nnéí kari Kirisi kupénecō kémee m má céru.

⁷ Nla kaa m má ye rinépóo larukusele hái re pô unémárecō nnya, Uléécaa pikó akiñ yé níñesi.

Paoļi ye Onesim nnya Filemoo tsuúlu pise

⁸ Lë nnya, mípá nén Kirisi kupénecō kémee nínahe m má re kérinóo pó he aa lë kam m pise wai,

⁹ Né kutosi nla kémee pó pise re a linyine né wa. Kei ke né Poɔli am nní n we, ne kpurunle, am kɔ pεe nkpéni Kirisi Yeesu nnyɑ akpanii kémee n we.

¹⁰ Ne pó pise re a Onesim nfanare nyíse. U nkpéni pansiɛ kɛnɛpippi, Yeesu Kirisi kuu ne kefa n tene nnyɑ.

¹¹ Üu pεe mɛkɛe líka pó yóriye, amá u yé nkpéni meyíkíyiki linyine pó yóriye uu kɔ né linyine yoriye.

¹² Ne pó u pesepole. Ne u lale yare tinécúruu.

¹³ Né pεe n la re kɛ kumúŋé nkú-i kam nní Nsímé Kecire nnyɑ akpanii kémee n we kɛnɛkúrí u riyá uké né n léni yare kaa yé pεe né n lé meco.

¹⁴ Amá ám la kɛ linyine wa lee ái ne pó n sá. Ai pise re kɛ ne nnaŋe lisøne nní pó waise, amá ne la re liké mɛpɔla kémee kaá ne wa.

¹⁵ In n la, Onesim ye ne kumúŋé kunyine nkáripi pó ripasale re uké ha pεeeme noké pεe n we ne mpá píyei-pɔ.

¹⁶ Üu kɔ neni nkpéni mesame ulási. U ulási fele. U neni umárecɔ lala kɛcire le. Meyíkíyiki kam u la. Pɔ̄ ticuruu yé kɔ u n la ai tósu nɛ, te u kesoipipi le un kɔ Upíima kupéneccɔ kémee upómárecɔ nnyɑ.

¹⁷ In te pɔ̄ né nyáni re ne upósáne le, a kusáne u yɔsí yare tinécúruu kaa yósu.

¹⁸ Mpá un ne pó m púnne née riwóme rinyine kuú ne pó má, a kpísi aa waise re née riwóme tɛ ne pó má.

¹⁹ Né Poɔli, née rinécúruu rítelé ntí wói: Ne re né pó héele. Am la kɛ pó símisi re pɔ̄ ne kɔ ne né tiwóme mále. Lelee nní ripócúruu nfaa kaa n yé.

²⁰ Hói unémárecɔ, a Upíima nnyɑ ŋmurei aa pikei mpí né wai. A Kirisi kupéneccɔ kémee rinékíŋ niŋukuse.

²¹ Ne tálẽ te pɔ̄ lẽ kam pó m pise wa nnyɑ kam titelé ntí pó wólu. Ticuruu pó wa ai lẽ tósu.

²² Ne kɔ re a kulee né wéesi. Ne tálẽ te Uléécaa yé nōinéyáhaa kɔ, am ncée yenu am nōkenémeé hapɔ.

Iyáhaa torɔɔ

²³ Tó ne unékeicɔ Epafiraasi, tɔɔ kesé Kirisi Yeesu nnyɑ kukpaniilee-i n we ye pó yáasi.

²⁴ Pinékeicɔ Mariki ne Arisitariki ne Temaasi ne Luki pɔ̄ ne kɔ pó yáasi.

²⁵ Urópiima Yeesu Kirisi uké ípεeléé nō nyíse.

Títelé kapi Epireeyε n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Uyee rítelé ntí n wóí ne pē kuu ri n wóí nkó nka nín tikemee we. In n la, li yé Italii ketē-po kapi rítelé ntí pááime. Pisuifi pē Kirisi pikó m panse pin kō Nléécaasimé ritelé nyu ke úteléwəle nkó uu ri wəlu. Kirisi pikó pē kuu nní n wəlu apoo ye caailenle, picó ricuruu pin la piké nfatene kēpire ritə. Uyee rítelé ntí n wóí ye ri wəile re uké Kirisi ne umewai pi nyíse uké ne ikari pi rikpásé piké nfatene kémee tasi. Títelé ntí ye símisi re Yeesu Kirisi yee tíyesé ke pisoi api Uléécaa céri (1:1-3). Lē nnya ke Yeesu uu mپá yo fe.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Kirisi ye mپá yo fele ái kumúnjé má (1:4-10:18): U antepuyε fele ái kumúnjé má (1:1-3) U piléécaatumε fele ái kumúnjé má (1:4-2:18) U pikpure fele ái kumúnjé má (3:1-4:13) Kuu nní Nkómeine Fale kémee Uléécaa usina nnya, u Nkómeine Kpure pisina fele ái kumúnjé má (4:14-7:28) U kō pē mekeeli Isirayeeли pikó inyōnse fele ái kumúnjé má (8:1-10:18)
2. Li pise re pisoi piké nfatene kémee n sónε (10:19-13:25): Uteléwəle ye pisoi ḥmáópússelenle re piké nfatene kémee n sónε (10:19-39). Pepee pē Nkómeine Kpure kémee nfatene m má isoi kai nté nyíselē (11). Li pise re pisoi piké Yeesu Kirisi inípεe n tapaalē (12:1-11). Lē ke pisoi api yé n sónε ne lē kapi yé pimecire m müilē nkó (12:12-13:19). Tinóo sónε pitikise ne iyáhaa (13:20-25).

Uléécaa ye Ukeipi ne ritiki uú ne nsímé pisoi símisi

¹ Uléécaa ye pē hái mekeε-me ne antepuyε ritikile uú ne méwee mpehē mpehē kémee nsímé pirósáayaha mesére símisi.

² Ukeipi kuú ne siyáa tərəo nsí kémee ritiki uú ne ró símisi. Uyé kuu kō ne ritiki uú ne mپá yo wai. Lē nnya kuu kō u wéε uu mپá yo uanipe-i wai re uké n te.

³ Uléécaa Kepipi kémee ke Uléécaa meyoopi ame léemelē lin télū. Kekεe meykíyiki lē ke Uléécaa uu ní we nyíselē. Kekεe kensímé mee nnaŋe m má ne ketē nnéi müilē mپá yo lin ne mesére we. Kake pisoi akópe piheere mí masí, ake pē ha kεyómecaa-po uyee n-yópinanje píima m má kulukε-luke-mε kεyukəótone-i tone.

Uléécaa Kepipi ye piléécaatumε ríyu felε

⁴ Uléécaa Kepipi ye piléécaatumε nnéi ríyu felε. Lē nnya kuu rinyíri tεe pinnéi akó meyá n fe ke he.

⁵ Pikecōpe úye kuu ketumē maalē te:

Po Kēnēpīpi le,

kaí ne neni n kpisi, née pō mári? Pikecōpe úye kuu ketumē sīmaalē uú ne maa re:

Née yé ha Uusaa

uyē uké kō Kēnēpīpi?

⁶ Amá kumúnjé kpe-i ke Uléécaa uú pεe Ukepīpi foí ketē kēcāá nī tumme, u pεé maa re:

Piléécaatumē nnéi piké riwula piké ke yáási.

⁷ U pεe piléécaatumē pō nkó maa re:

Uléécaa ye piléécaatumē panseselē kuyø

uu upikeikó waisē yare inalempi.

⁸ Amá u Ukepīpi pō nkó maa re:

Hói Uléécaa, tipóyáopitū ne wele ne mīpá píyei-pō.

Po asei panseselē kupóyáopinaapi.

⁹ Po lelee asei m má lale, pōn mewai kópe kesu.

Hói Uléécaa, lě nnyā ke nē Upóléécaa am pō wéē

am mpóonare mēkpo ripóyu kēcāá kōoni *

am kō pipósaco kēcōpe pō wéē.

¹⁰ Uu kō kpá re:

Pō Upíima, pō hái kékoraane-mē ketē wa
aa kō ne apónípe cire kēyómecaa yóóni.

¹¹ Lě nnéi ye tenene tōké li paa.

Amá mesére ke pō yé n we.

Ketē ne kēyómecaa ye kpuruninē kóti-kóti yare melape.

¹² Pō kam aa li pílesi yare kapi ye kutúkanka caacaa m pílesi
mēco.

Pō kam aa pi conse yare kapi ye ketúkanka n conse mēco.

Amá mesére ke pō yé mēse mmē n we.

Mpófää aŋmē áa yé kutene wa.

¹³ Uléécaatumē úye kēcire kuu ketumē maalē te:

A kunéluke-luke-mē kēyukjtonē-i tone.

Liké ha ne tu pεé uye-i kam yé pipóláaro kēpónyále-i rinwúlasé.

¹⁴ Piléécaatumē ye yo le? Pi ifáa inyine le yee Uléécaa pikei n
wai. U pi tūmmelē re piké pē ayu kai yé n lo lě.

2

¹ Lě nnyā kai pise re tōké meyánsei mmē kari n kō ne kutu n
colē, ári kape ne ncée m po nnyā.

² Nsímé ke Uléécaa uú ne piléécaatumē nnōo n sīmisi ye
mpikei wale. Nkó yee úu kutu n tińcō née úu m m pakare, ye
akpanii nyee ne u n sá yénle.

---

* 1:9 Luki 7:46

³ In lē, íye kari yé fe ari ηméhεrεe, in te ári n̄-yulalesimé píima mmú kpísi táké waise linyine? Upíima ricuruu yεe n̄-yulalesimé mm̄e pisímé kóraane, pεpεe n̄ kō un símisi api ró maa re asei yε nyε.

⁴ Uléécaa p̄o k̄o mewaisaŋa ne mewai píima mpehē mpehē wapisi uú ne nyise re lē kapi m̄ ma yε asei le. Uu k̄o Unfaasəne lihεehεe pi h̄oŋe yare kuu n̄ la uú ne lē pi símisi.

Uyεe yε sisoipipi ayu n̄ l̄

⁵ Asei kecáá, ái piléécaatumε ke Uléécaa uu ketē kεe masí kεpire n̄ weme pa re piké kekecáá m̄ paílē. Kensímé kari nní we t̄n̄ símisi.

⁶ Amá unyine yε Nléécaasimé kelō kenyine-i maa re:
Yo kapi yε sée re usoi p̄oké ne ukεcáá n̄ léise?

Yo kapi yε sée re kesoipipi p̄oké ne kekecáá m̄ paílē?

⁷ P̄o u wale aa tíyεse un ituŋe keri inyine kémee piléécaatumε metene we nkáripi.

P̄o ripóȳoŋpikəŋ u rikipisəle aa ríyu u waisse.

[P̄o u tonsəle re uké lē kaa n̄ wa kecáá m̄ paílē.]

⁸ P̄o m̄pá yo uanipe-i wale.

Uléécaa yé m̄pá yo uanipe-i n̄ wailē, líka mpuri ái k̄o we kúu uanipe-i m̄ muílē. Mpá ne lē, ári kahane n̄ yε te pi m̄pá yo uanipe-i wa.

⁹ Amá t̄o nkpéni yénle re Yeesu ke Uléécaa uu ituŋe keri inyine kémee n̄ tíyεse un piléécaatumε metene we yε nkpéni riȳoŋpikəŋ tikipile uu k̄o ríyu yenu, nkpo kuú ne íwε n̄ li uú ne kpi nnyia. Kεfa ke Uléécaa uú ne u n̄ fénne nnyia kuu lē pisoi nnéi ríyu kecáá kpu.

¹⁰ Asei kecáá, Uléécaa yεe m̄pá yo wa lin uanipe-i we. U k̄o la re sisoipipi kulúi siké uiyoŋpi kémee lompo. Kai nní re Yeesu yεe yε siriyu l̄ nnyia, li ne risá re Uléécaa uké íwε u lukeise uké n̄ nyam̄ ne kétə-p̄o uké ne sisoipipi kulúi uiyoŋpi kémee n̄ hap̄o nnyia.

¹¹ Uyε Yeesu yεe yε pisoi akópε n̄ heere ne p̄e akópε kuu n̄ heere yε usáa use pikó le. Lē nnyia kái ise i we uké pi sée re upimareco.

¹² Ticuruu u Uléécaa maa re:

Hói Uléécaa! Né ripóȳíri pinémáreco símisi.

Né piicápinε kémee p̄o pakarente.

¹³ Uu k̄o pimáa kpá re:

Né Uléécaa ne ritá.

Uu k̄o kpá re:

Née nkó nté ne siwā s̄e ke Uléécaa uu né m̄ pa.

¹⁴ Siwā s̄e sisoipipi le ne isoipinε ne mesoinyε. Lē nnyia ke Yeesu p̄o k̄o isoipinε ne mesoinyε kpísi uu pimeco umecire pansesε kesoipipi, uu kpi uú ne unkpo mm̄e Setani yεe nkpo nnajε m̄ muílē tékéé.

¹⁵ Lẽ kuú ne pepεε pεε nkpo iwame nnyα piisoi nnéí kémee ilási n tú akpanii tø.

¹⁶ Asei kecáá, ái piléécaatumε kuu pilé ka, amá Apiraham sipiré kuu pilé ka.

¹⁷ Lẽ nnyα kai pisε re uké meyíkíyiki ne upimarecø menyíne n we. Lẽ kuu wa uu ne panse Uléécaa usina yεε ye íwe n tε un kø Uléécaa pikei ne asei wai re Uléécaa uké ne pisoi akópe n sárei nnyα.

¹⁸ Li uricuruu peikεεle uu íwe le. Lẽ nnyα kuu yé kø fe uu pε kai umεcø m peikεε pin íwe le come.

3

Yeesu yε Moisi felε

¹ Lẽ nnyα pinémárcø, nñ ne Uléécaa yεε nō n sée pikó le. Lẽ nnyα, ani Yeesu n nyáni. Uyε kari nyu re utumε ne Uléécaa usina. Uyε nfatene nsímé kari n yóolë.

² Pi Moisi kecáá wóí re: Moisi yε pεe Uléécaa kεyo nnéí kémee asei ute le. Limεcø ke Yeesu pðo kø pεe Uléécaa kémee asei ute, uu u pansesø usína.

³ Nkó yεe kεyo m mð yε ríyu mále ai kεyo kε feriyε. Lẽ nnyα ke Yeesu uu ríyu yε ai Moisi ríkó feriyε.

⁴ Unyine yεe yε kεyo mð. Amá Uléécaa yεe yε mípá yo mð.

⁵ Moisi yε pεe Uléécaa kεyo pikó nnéí kecøpe ukεikó ne asei ute le yεe yε mmë ke Uléécaa uu mí maane kecáá n símisi.

⁶ Amá Kirisi pð ne Kepipi le kee Uléécaa pikó kecáá mí paílë nísøne. Lẽ kémee kuu asei ute. Tðo nní lë ukεyo pikó, in te ári iwame má, tøn kø tálë in kø ró lááru.

Uléécaa pikó yε kam api wénte

⁷ Lẽ nnyα ke Uléécaa Nfaasøne nñ maa re:

Nñ neni keyaa nké urinø n kð,

⁸ áni kapε nðanékíj takaase yare kumúnjé kpε-i ke nòpinésáayaha apí pεe u n kési api kø kucesi kóima-i u peikεε mecø.

⁹ Likumúnjé kpε-i ke nòpinésáayaha apí rinðø né wéesi api kucesi kóima kémee né peikεε.

Pin kø ne pikei pε kam aŋmë afεena kémee n wa yε.

¹⁰ Lẽ nnyα kam pεé ne kunai kpε pikó wðøsi am te pi pikemúnjé kémee pølule, ápi nnécée nyu.

¹¹ Kei kai kuwói né wa am wéeri re asei kecáá, ápi píkai kewéntε kε kam n yekeilë kémee lonine.

¹² Lẽ nnyα, ani nòmenécíre tí, pimárcø, ái kapε wa re nò unyine yε ríkíj kópe má úu yε kø Uléécaa pakare, ai tíyεse uu ne Uléécaa yεe nfáa n te kepire tø.

¹³ Lẽ nnya, ani ikari n kpariisene m̄pá keyáa kéye kapi yé n fe opí séi re: Neni kékó, akópe áa kape ne nókenécōpe úka rintíkíi urikinj tiké tákasi nnya.

¹⁴ Asei kecáá, in te to nfatene kari hái kékoraane-me m má n̄səne muúlē ne keyáa tɔrɔ̄-pɔ, tó ne Kirisi ye p̄ee l̄ pénelenle tən ne we.

¹⁵ Li w̄laalē te:

Nən neni keyaa nké urinɔ̄ n kõ, áni kape nóanékíŋ takaase yare kumúñé kpe-i ke nópinésáayaha apí p̄ee u n kési api kucesi kóima-i u peikee m̄cɔ.

¹⁶ Píye p̄ee Uléécaa rinɔ̄ kõ api k̄o p̄ee rinɔ̄ u w̄eesi? Píye p̄icɔ, insá p̄e nnéi ke Moisi uu ne Esipiti k̄etē-pɔ n léemε?

¹⁷ Píye ke Uléécaa uu ne w̄ɔ̄si aŋm̄e afεena? Píye p̄icɔ, insá p̄ep̄ee akópe n wa api kucesi kóima-i kpíni?

¹⁸ Píye kuú ne w̄éri re: Asei kecáá, ápi píkai kewénte k̄e kam n yekeilē kémee lonine? Píye p̄icɔ, insá p̄ep̄ee kupakarecire u n nyíse.

¹⁹ Lẽ nnya, to ȳe te nfatene kápi m má nnya kápi fe piké kewénte ke-i lompɔ.

4

¹ Uléécaa ye piyekai masile re u yé t̄iyεse ari kewénte k̄e kuu ró n yekeilē kémee lompɔ. Lẽ nnya, ani nóménécíre t̄i n̄səne, ái kape wa re li nó unyiné púneise uu pilompo p̄ɔ̄one.

² Pi Nsímé Kecire ró s̄imisile yare kapí p̄ee pirókpure n s̄imisi m̄cɔ. Amá nsímé mm̄e kapi n kõ n̄n líka pi yoriyε. P̄ep̄ee p̄ee n n kõ ápi ne kefa n tene.

³ Tó mpí t̄o nní ne nsímé mm̄e kefa n tene, t̄o ne kewénte k̄e kémee lonine. Uléécaa ye kekecáá maa re:

Li kuwói né wale am w̄éri re asei kecáá,
ápi píkai kewénte k̄e kam n yekeilē kémee lonine. Uléécaa píkei
ye k̄o p̄ee hái ketē kékoraane-me teneLENLE uu k̄o p̄eé ne l̄
male.

⁴ U kelõ Nléécaasimé kémee keyáa s̄ééi-s̄ééi nkó maa re:

Ke Uléécaa uu upíkei nnéi mí masí,
uu p̄ee keyáa s̄ééi-s̄ééi tuñé wénte.

⁵ Li k̄o kelõ ke-i w̄laalē te:

Asei kecáá, ápi píkai kewénte k̄e kam n yekeilē kémee lonine.

⁶ P̄ep̄ee p̄ee mefoi Nsímé Kecire n kõ ápi ne kefa n tene. Lẽ nnya kápi kewénte ke Uléécaa uu n yekeilē kémee lompɔ. P̄icɔ yé nkpeni fe api kekemee lompɔ.

⁷ Lẽ nnya ke Uléécaa uu k̄o keyáa fée piyekai rikpá uu ke séi re "Neni". Kepire-pɔ kuu p̄ee limemáá ne Tafiti ritiki uu ne male yare kari kelõ píkóme mí masí re:

Nən neni keyaa nké Uléécaa rinɔ̄ n kõ,
áni kape nóanékíŋ takaase.

8 Asei kecáá, Yosuwee un pεé ne kewénte ke-i pisoi n lompo, Uléécaa úu yé pεé kó keyáá fέé kecō nsímé n símisi.

9 Lě nnya, kewénte kenyine ye wele ke Uléécaa pikó api n yénunye yare ke Uléécaa uu keyáá sééi-sééi ketúnhé n wénte mεcō.

10 Nkó yεε kewénte ke-i n lompo ye wéntene. U yé kam uu wénte yare ke Uléécaa uu n wéntē mεcō.

11 Lě nnya, tóké ne kewénte ke-i pilone n yεøne. Ari kape tíye tó unyine uké kupakareciré kpε kucó nnya loó.

12 Uléécaa rinøo ye nfáa málε tin kó pikei wai. Ti lááruílε ai mεyele meté ritéhe tósu. Ti ye usoi lonle ne uisoi nnéi kεmee-pó, ari mfpá yo kóólenε, ari kó akhó sitaŋenε ne amekpéré kóólenε. Ti ye kó usoi mela ne usimúñé cérile ari kóólenε.

13 Líka mpuri ái keté kecáá we ke Uléécaa úu n nyáni. Mpá yo ye ukεyu-i yánaalenle lin nyáni cái. Uyε kai pise re tóké ntónéi, lě kari n wa kee.

Yeesu yεε Uléécaa usina

14 Tó Uléécaa usina málε. Uyε nní Uléécaa Kεpipi Yeesu. Uyε Uléécaa kékúrí ha. Lě nnya, tóké lě karí ne nní kefa u n tenelé n̄sønε m mūílε.

15 Uléécaa usina uyε kari m má úu usína yεε úu yé n fe uké tirónarei kεmee ró lě. Amá li meníŋe mfpá yo kεmee meróco u peikeele, uyε úu pεe akópe áka wa.

16 Lě nnya, li pise re tóké kefa kesé ne Uléécaa riyøøpitú tikó. Kei kuu yé íwε ró tē uu kó ípεeléé ró nyíse uu pεe kumúñé kpε-i kai ne n sá ró come.

5

1 Sisoipipi kecōpe kapi ye mfpá Uléécaa usina úye wéé api pikei u pa re uké pisoi liheehée Uléécaa m pasii un kó piayu kecáá ne inyóonse wai re Uléécaa uké piakópe pi sárei.

2 Uricuruu ye kó urinarei cire málε. Lě nnya, u yé fe uu pinyuwεciré ne pεpεe ye m púnne nkó kóm.

3 Ke uricuruu uu nní rinárei m má nnya kai pise re uké ye uakópe kecáá inyóonse wa uu kó umpuri pikó akó kecáá wai.

4 Úka úu ye umecire ríyu tē waisε. Amá Uléécaa yεε ye usoi sée yare kuu Arøo n sée mεcō.

5 Limεcō, ái Kirisi yεε umecire ríyu waisε uké Uléécaa usina. Amá Uléécaa yεε kumúñé kunyine-i u maa re:
Póo Kenépippi.

Kai ne není rimpá, néé upósáa.

6 U kó kelð kecō maa re:

Pó Mεlikisetεeki mεcō usína le mfpá píyei.

7 Ke Kirisi uu pεe keté nké kecáá ní we, u ye pεe sipupeila ne ménini ne Uléécaa yáasile. U pεe Uléécaa ne ténilε re uyε ye fe uu nkρo kεmee u lesε. Kuu asei ne Uléécaa n tíkilé nnya, Uléécaa póo kó ne kutu u cō.

8 Mpá kuu nní Uléécaa Kepipi, íwε kuu n li yεε tíyεse kuu ipakare ceri.

9 Uléécaa ye tíyεsele uú n nyamí ne kétə-pə. Lě nnyā kuú ne pε nnéí pεe ne kefa u n tenelē piyóriye teneciré ka.

10 Uléécaa yεe u wεe re uké usína Melikisetεeki mεco.

Pisoī piké pimecirε tl, ápi kapε nfatene kapi m máfóm

11 Tə likecáá nsímé kulúi málε təké male. Káni ye mεkeε n kō nnyā, li ne ró páápúlε re təké liasei nō símisi.

12 Kei kai nní n tu, li pεe we yare nöké pεe nkpéni picélaa. Amá li kō pεe hái ne nkpéni-mε pisele re piké Nléécaasimé kekoraane-mε picélaa nō rikpámε. Lě nnyā, mεpe kai pise re nöké nyε, ái nkpaní iluke mule-mule kani yé li.

13 Nkó yεe mεpe n nyenι ye kewá le. Uu kahane mewéésεyu mε kémee kapi ye lisənε ne likópe n céri n kō.

14 Iluke mule-mule ke piwéésε pōo ye li. Pε ne menyuwε málε, pin kō lisənε ne likópe picere kémee pelaalē n̄sənε.

6

1 Lě nnyā, təké Kirisi kecáá icélaa ne kέyu n sī, ári kapε ikekoraane ke-i ηmanε n we. Təké icélaa yosí yare pεpεe nfatene kémee m pelaalē. Ari la təké kō kékoraane icélaa kέmeé n we yare nní mewai mεe áme líka n yóriye piyá ne Uléécaa kefa pitene nsímé

2 ne píniwolε mpehē mpehē kuluí nsímé ne pisoi kecáá anípε pilaa ne pikpəkpo mεyisε ne ketúhaanεyaa tərəo kecáá nsímé.

3 Təké ne kέyu n sī. Uléécaa un ncée n he, lě kari sónti təké wa.

4 Pinyine ye wele ke Uléécaa metéí amε rinkpáii, api ihεe yεe kεyόmεca-a-po n léeri lélé, Nfáasənε nn kō pikeméé we api kō ne piisoi kpure kémee pεepo.

5 Pi kō pεe picére masile re Uléécaa nsímé ye láárúlε, api kō kom te kεtē fale kεe n weme ye n̄naŋε málε.

6 Mpá ne lě, api pεe kō Uléécaa fómni. Lipite pε ápi ye fe piké piakópe kepire pítə rikpá piké isoi conse. Liriyíkí re pi Uléécaa Kepipi kunapéékoó kecáá pikarii kpálenle pin kō pisoi keyu-i keriyu kopu.

7 Asei kecáá, ikónε in kecare kenyinε kέmeé n cuunkεe, iluke in n̄sənε n wa, li ye pε nnyā kapi ke n lum kuláa wale. Uléécaa yεe ke rikpále.

8 Amá in te sinípεleépi ne mewéé mεe kei le, áke pεe líka yoriyε, Uléécaa yé anoo ke wa, api pεe mεse nna ke sé.

9 Pinésánε lala kecire, m̄pá kari nní n símisi, tə tálē te ncée sənε mme-i ke Uléécaa uu yé n̄anéyu n lə kani t̄kilē.

10 Uléécaa ye asei tikilenle un ne t̄l̄haanε. Uu n̄mεn̄wai sənε paleine. Uu kō paleine re nə n̄la u nyisε ani n̄la mm̄ ne tiki aní ne upikó léni. Nō kō ne wele nən pi léni.

¹¹ Tɔ la re m̄pá nō úye uké lē n ȳm̄ópūlē hái ne kétɔ-pɔ, nəké ne lē nnéí kani m m̄é n ȳé nnya.

¹² Ari la nəké sikā m má, amá ani p̄ep̄ee Uléécaa ne k̄fa n tene pin ne piripɔo we m̄ecɔ n we. P̄ep̄ee ȳe lē ke Uléécaa uú ne pi m m̄é uké pi h̄e ȳe.

Tin̄o ke Uléécaa uu n yekei ári m̄ewoo waine

¹³ Ke Uléécaa uu Apiraham tin̄o n yekei, u p̄ee wéerile. Lika ái we leee u n fe kuu ȳé re u ȳé lirinyiri sée uú ne wééri. Lē nnya kuu p̄ee m̄es̄e urinyiri cire sée uú ne wééri.

¹⁴ U p̄ee re: Asei k̄cáá, né meyá kuníp̄e p̄o m̄ulukusε, am k̄o pip̄op̄ír̄e kulúi waise.

¹⁵ Apiraham uu m̄esei ne uripɔo n we un lē ke Uléécaa uu n yekei re u ȳé u wa m̄é uú ha ne li ȳenu.

¹⁶ Usoi ȳèè leleee u n fe rinyiri séele uú ne wééri ai nyíse re asei kuu símisi, ncée n̄ín we re piké u kesi.

¹⁷ Uléécaa ȳe p̄ee lalé uké p̄ep̄ee urinɔo kuu n yekei m m̄é n̄sənε nyíse re urinɔo kuu mí ma ári kuconse we. Lē nnya kuu rin̄o yekei uu k̄o wééri uu rikecáá kpápo.

¹⁸ M̄ewai m̄é keté áme kuconse we. Uléécaa íu ȳé fe uké m̄ekemee nnóome wa. Lē ne tó mpí tóo nní ukemee k̄p̄éké n̄ ȳé meyá ikari kpáselenle t̄on ne rin̄o kuu n yekei m̄é.

¹⁹ Lē kari n tálē t̄on ne m̄é ke ntófáa nní ne saulē t̄on ne we. Kesáu k̄ee páápúle yare kúninɔi kesau k̄ee ku m m̄úlē kun ne n̄sənε nȳenu. Kesáu k̄ee k̄enírípi kapi kelō s̄one ne kelō s̄one riýkí k̄ec̄ope rinkéne lurile ake léepo.

²⁰ Kei ke Yeesu uú ne kekpéē tó wa uu t̄ó nnya m̄efoi lompo uu p̄ee Melikisetee ki m̄ecɔ panse m̄pá p̄iyei Uléécaa usina.

7

Melikisetee ki ȳe uyáopi le un k̄o Uléécaa inyáonse uwai

¹ Melikisetee ki uyee p̄ee Salem uyáopi le un k̄o Uléécaa ȳe m̄pá yo k̄cáá n t̄u inyáonse wai. Ke Apiraham uu piyáopi piferiyé mí masí un kulu, Melikisetee ki ȳe ne u risánele uu rin̄o s̄one u tikise.

² Apiraham uu p̄ee lē nnéí kuu m má curii awélē k̄efi, uu kuwélē kuse u pa. Melikisetee ki asei nyee nsímesei uyáopi. U k̄o p̄ee Salem uyáopi le. Liasei re nk̄ijniȳe uyáopi.

³ Uu ne usáa, úu ne úni, úu k̄o kumáre kúka k̄emee léeri. Apíriká ukemareyaa n̄ee unk̄o nk̄o n̄ka símisi. Uléécaa Kepipi m̄ecɔ kuu u. Uléécaa inyáonse uwai lo m̄pá p̄iyei-p̄o.

⁴ Ani ȳe te úu kusa riýu má! Uȳe ke urókpure Apiraham uu lē nnéí kuu at̄opi k̄emee n kpíikee curii awélē k̄efi, uu kuwélē kuse u pa.

⁵ Isé yε ncée hεle re Lefi kumare pikó pεe Uléécaa inyόonse n wai piké yε Isirayεeli pikó pise piké pilikó nnéí curii awélé kefi, api kuse pi pa. Pipiyucə kapi lε wai, pin kə ne kesé Apiraham sipirε.

⁶ Melikisetεeki uyε úu kə pεe Lefi kumare ukó, amá Apiraham yε pεe ulikó nnéí curii awélé kefi, Melikisetεeki uu kuse kpisi uu kə pεe Apiraham ke Uléécaa uu anóo n yekei re u yé linyine u wa, rinóo səne tikise.

⁷ Ai cérēise re mǐpá úye yε nyule re uwéése yee yε usínsá rinóo səne ritikise.

⁸ Lefi sipirε sεe yε awélé kefi kέmee kuse n kpisi pő ne sisoipipi le sεe yε n kpu. Amá Uléécaa Nsímé atelé yε maa re Melikisetεeki pő ne usoi le yee úu yε n kpu.

⁹ Lefi sipirε ke Isirayεeli pikó api yε neni nní mǐpá yo curii awélé kefi, asi kuwélé kuse kpisi. Lε nnya, pi yé fe apí maa re Lefi pő ne kə pεe Apiraham ne ritikile uú ne ulikó curii awélé kefi, uu kuse pa.

¹⁰ Mpá kápi pεe kahane nní Lefi m mári, u pεe Apiraham menye kέmee wele, Apiraham ne Melikisetεeki apí ne sáne.

¹¹ Uléécaa yε pεe Lefi sipirε isína tonselə uu kei ne Isirayεeli pikó isé pa, uu pi kúrúrúse. In pεe re Lefi sipirε sε yε pεe isína tone lin nyamí ne kέto-po, ái yé pεe wa re usína féé uké Melikisetεeki isína icə tone. Arəo isína metone meca mεe yé pεe ne risá.

¹² Pi yε pin kumáre féé kunyine-i usína n tī, li pise re isé pōaké kə conse.

¹³ Asei kecáá, uyε ke nsímé mmé nní ne nté mánε yε mpuri féé ukó le. Mpuri mmé ukó úka úu píkai isína tonelə uké kenyόonse kέmee pikei wa.

¹⁴ Yuta pilkó mpuri kέmee kapi Urópíima mari. Mpá úye yε lε nyule. Ke Moisi uú pεe pεpεe yε Uléécaa inyόonse n wa nsímé n símisi, úu pεe pimpuri kέmee pεpεe yε inyόonse n wa nkó nka ma.

Usína yee Melikisetεeki meca n we

¹⁵ Tə nkpeni nsímé mmé kapi mí ma asei n̄səne konle re usína yee Melikisetεeki meca n we yε leemelε.

¹⁶ Ai isé ke pisoi api n wa yee ncée u he re uké isína tone. Amá nfáa mεe nín yε píkai n nyere nnaŋe kuú ne isína tone.

¹⁷ Li Nlēécaa simé kέmee ukεcáá wólaalə te:
Po mǐpá píyei-po Melikisetεeki meca usína le.

¹⁸ Isé foí ii pεe nyamí ne iketə-po, ii kə líka yoriyε. Lε nnya kapi i kpu.

¹⁹ Asei kecáá, Moisi isé ii fe iké Uléécaa inipεe-i linyine sənukuse ne liketə-po. Amá tə nkpeni ncée səne kari yé ne n tálə yenle. Ncée səne mmé yε kə tíyeselə arí ne meyá Uléécaa kə.

20 Limemáá, Yeesu isina ye kə ne impehē le. Uléécaa yee símisi uu wééri kuú ne isína tone. Ai pisína picə kémee lē wa.

21 Amá Uléécaa ye Yeesu kémee símisile uu wééri, uu u maa re:

Upíima úu rinóo tē mékeñe má.

Po mágá píyei-po usína le.

22 Lē nnya ke Yeesu uu panse nkómeine fale mae nfoi n fe umulé.

23 Ai kə yá, pisína picə pō ne pee kului wele re nkpa nín yé tíyε pilké mesére isína n tú nnya.

24 Amá Yeesu pō ne mesére wele. Lē nnya, isína kuu n tú ii unyiné uca kúpa we.

25 Lē nnya kuu yé fe uu pereye ye ne u rintiki apí ne Uléécaa kémee sī ayu meykíyiki lolu. Kuu nní mesére nfáa m má nnya, u yé fe uu pikecáá Uléécaa n welu.

26 Usína uyε mpuri kaí ne sá re toké m má, úu mékperinkpe póríilé, úu ncaai nka wa, úu akópe áka wa, u ne pikópekoá ápi lika pénelé. Uléécaa ye ketone caca kee sicə n fe kecáá u tonselé.

27 Ai pise re uyε uké ye pisína picə meco mágá keyáa kéye uakópe cire kecáá inyónse wa uu pée lē memáá kuyu pikó akó kecáá wai. Mecíreníje kuu inyónse iyε wa uu másu, pée uyε-i kuú pée umeciré n kpísi uu pisoi akópe nnya he.

28 Pē ke Moisi isé ii isína n tónse ye pée pisoi picə meco ntóho málé. Amá rinóo tē ke Uléécaa uu isé iyε kepiré mí ma uu wééri ye Ukepipi kee n nyamí ne kétə-po isína tonselé hái ne mágá píyei-po.

8

Yeesu yee Uróléécaa usína

1 Nsímé mmē kari pisímé n la kefiríri ye nkpeni nké: To Usína málé yee keyómeccaa-po Uléécaa yee nínahe nnéi n te riyoapitú kuluke-luke-mē kényukoo tone-i n tú.

2 Uyee kunyónsecañí kémee kelə səne riyikí-i isína pikei wai. Ai kesoipipi kee kucánjí kpē wa, amá kucánjí yíkíyiki ye ku ke Upíima uu n wa.

3 Asei kecáá, mágá usína úye pikei pée uké ye liheehée ne lē kapi ne n nyónse Uléécaa pa. Lē nnya kai pise re Yeesu pōké kə linyiné ne hapo uké he.

4 Un pée ketē nté n we, úu yé pée fe ricuruu uké isína tone. Pisoi pée isé kecáá isína pikei n wai ye piwée máálénle.

5 Pikei pē kapi kei n wai ye leleey keyómeccaa-po meykíyiki n we iyíraane le lin kə likumííri. Pi wailé yare pée uyε-i ke Uléécaa uu pée Moisi n nyíse lē kuu yé kucánjí n wa meco. U pée u maa re:

A ripái, aa pikei pē wai yare kam nní riyópe kecáá pō n nyíse meco.

⁶ Amá Yeesu isina kuu n tū ye ketē kecáá pikó ikó felε. Uyεe týyeselē ke Uléécaa uú ne nkómeine yíkíyiki pisoí sée un kó pikecópe nsímé nyóonse. Lē ke Uléécaa uu n yekei re uké nkómeine mmē kecópe wa ye felε.

⁷ Asei kecáá, nkómeine foí nn pεé n nyamí ne kétə-po, ái yé pεε nkpáni pise re piké kó melírū pikómeine rikpá.

⁸ Uléécaa ye pεé ne upikó césile kuu n e maa re:

Né Upíima, ne maa re siyáa ye weme,
kam yé ne nkómeine fale ne Isirayεeli pikó
ne Yuta pikó n sée.

⁹ Nkómeine mmē nín wene yare mmē kamí ne pipisaa n sée
keyáa kē kam kunípe pi n tī amí ne Esipiti kəteni-i pi lese.
Upíima uu kó kpá re:

Ke pircuruu ápi n fe piké nkómeine mmē kecáá n sóne nnyá
ke nē ám kó ne kutu pi ricə.

¹⁰ Ani nyánii, nkómeine mmē kamí ne Isirayεeli pikó n séine
siyáa sē kəpire ye mmú:

Né inésé pikemúñé kémee wa,
am kó pisifa kémee i wəlu.

Am pεe piuleecaa,
api pεe panse pinékó.

¹¹ Piuka úu yé pεe uuyucə céesi.
Piuka úu yé kó uumarecə símisi re:
A Upíima ceri!

Asei kecáá, pinnéí yé né céri.

Kai n kpísi pikecópe kewá sínsápi hái ne uwéése kémee-po.

¹² Liriyíki re ne sóntile kē pincaai pi sárei,
ám yé kó lē kapí ne né m̄ púnne léisente.

¹³ Ke Uléécaa uu nní nkómeine mmú n sée re nfále, li nyíse re
nfoí mmē ne pikpurū masile. Yo in n kpurū, linkó nn n təne, li
welε lin tósu.

9

Ketē nté ne keyómecaa-po piyomeyáhaa

¹ Nkómeine foí pō ne kó pεe inyékii málē kapi ye n wa apí ne
ketē nté Uléécaa Keyə kémee u yáási.

² Pi pεe kunyóonsecánjí kariile api ku kéné meté. Kelō foí kapi
ye sée re kelō sóne. Kei ke sífiráa ketəsi ne kutaapili ne akpónó
kapi Uléécaa n he áá we.

³ Kenírípi lírū kəpire ke kelō kecə aké we api ye kē séi re kelō
sóne riyíki.

⁴ Kei ke wura ketunipi ke-i kapi ye tulaali n ñmaasi aké pεé we
ne nkómeine kutakai kpεe kunnéí wura m̄ póríilé. Kukeméé ke
wura kulū kunyine akú pεé we. Arəə kunaapi kpεe pεe n felesi

ne nkómeine akpáncukú ye kó pée kpé kémee we. Nkómeine anao nyee pée akpáncukú nyé kecáá wólaalé.

⁵ Nkómeine kutakai kpé kecáá kapi pileécaatumé pée ye mérí amííri serí api nyeresse, lin nyíselé te kei ke Uléécaa uú we. Piamej amííri ye pée kutákai iwukí yáriilenle. Ai nkpéni kari yé mmé símisi ne nketo-po.

⁶ Kapi lë nípá yo n nyónsenté api yikikee, péepe ye Uléécaa inyónse n wa api ye pée mítapá keyáá kékéye kunyónsecánji keló foí kémee lompo api inyónse wai.

⁷ Amá Uléécaa Usina meciré yee ye kumjé kémee mesé kóló keló lírú kémee lompo uu inyónse wai. Isé kuú ne uricuruu akópe kecáá n nyónse menyé ne iyé kuú ne kuyu pikó akópe kapi n wa ápi la kecáá n nyónse menyé kuu ye ne kei lompo.

⁸ Lë ke Nfáasone nní ne nyíse re ke kunyónsecánji keló foí aké kó ne nní piwée n kpálé nnya, úka úu yé fe uké keló sone riyíki-i lompo.

⁹ Kumúnjé nkú kémee kari nní ní we kumííri kai lë nyíse. Liasei re liheehé kapi Uléécaa m pásii ne isé kapí ne n nyónsenté ái ye fe liké péepe lë n wai simúnjé kémee nyíse re pi Uléécaa inipé-i nyamle ne kétó-po.

¹⁰ Lë nnéi ye sisoipipi ricuruu isé le yee iluke ne píta ne píniwole ke usoi uu ye ne uakópe n heere kémee ní we. Isé iyee pée nnahe mále hái ne kumúnjé kpei-po ke Uléécaa uu nípá yo n conse.

¹¹ Amá Kirisi pó ne Uléécaa Usina le yee ní ka uké memá mesé n wemé ró nyíse. U kunyónsecánji kunyine kémee lompolé kpére riyu píima m má kun kó nyam ne kuketo-po. Ai pisoi pée ku karii. Lelee re áku kété nté kukó.

¹² Mecírenjé ke Kirisi uu keló sone riyíki-i lompo. Ai apoila ne ináa menyé kuú ne lompo, amá uricuruu menyé kuu hé uú ne hái ne mítapá píyei-po tiróyu lalu.

¹³ Pi ye apoila ne anáala menyé kpísile apí ne kunáayaha kapi n tóroise nfuró péne apí ne usoi yee mékperinkpe m póríilé nínesi, uiipiñje ii funi.

¹⁴ In mesei lë, Kirisi menyé pó ye nnahe máne ai lë tósu. Nfáa teneciré mesé tíyesé kuu umeciré kpísi uu Uléécaa hé yare inyónsesee yee íi ncaai nká m póríilé. Inyónse iyee sirómúnjé kópe heerele tóke ne Uléécaa yee ye nfáa n hé píkei n wai.

¹⁵ Lë nnya, Kirisi yee we un Uléécaa ne sisoipipi kecōpe nkómeine fale wai. Pisiményónse pē nnya ke sisoipipi së ke Uléécaa uu n sée asi yé keyómecaa-po nfáa yé. Kirisi ye sisoipipi akópe kasi nkómeine foí kémee n wa nnya kpule uú ne akpanii kasi yé pée sikupakareciré nnya n yé kémee si lesé.

¹⁶ Usoi un n la piké umekpo-máá linyine wa, li píse re piké yé te u pikpo masile api kelené lì wai. Piké kelené ritelé tē n wúkulé,

li pise re piké nyisé re uyee ri n wóí ye pikpo masile.

¹⁷ Uyee rinóo n yekei un nfáa m má, usoi úu yé fe uké urinoo tē ne pikei wa. Umekpo-maá ñmane ke urinoo ari yé pikei wa.

¹⁸ Lé nnya kapi isee kpu apí ne nyónse apí ménye kóoni nkómeine foí ke Uléécaa uú ne pisoi n sée nn kelené koraane.

¹⁹ Moisi yé pée likumúnjé kpe-i mítapá isé iye kéénle pisoi nnéi keyu-i yare kai ritelé kèmeé n wólaadé. Uu pée limemáá ináa ménye ne ipoi ménye kpísi uú ne míni cöhóne uu kó méñme weé ne kehíihípi kékapi yé n sée re isóapi kpísi uú ne isé ritelé tē kecáá ne sisoipipi kecáá meprei.

²⁰ Uu pée re: Ménye mmé mée yé nyisé re Uléécaa ye ne nkómeine nó séele re nöké n titiki.

²¹ Uu kó limeco kunyónsecánjií ne ilú iyé nnéi kapi yé ne kenyónse-i pikei n wa kecáá ménye meprei.

²² Li isé kèmeé we re ménye kapi yé ne likei meyá héeere cáká-cáká. Ménye mensá akópe nnya n kóonu, áa yé kusárei wa.

Kirisi menye ye akópe héeere

²³ Lé kai pise re piké lelee keyómeccaa-po likó kumíiri n nyiséle héeere. Amá li kó pise re piké keyómeccaa-po likó ricuruu pó kó ne inyónse yee nísone n fe héeere.

²⁴ Lé nnya, ái kunyónsecánjií ke pisoi api n karii kèmeé ke Kirisi uu lompo. Ku keyómeccaa-po kukó kuyíraane-yíraane le. Amá keyómeccaa ricuruu kèmeé kuu lompo re uké Uléécaa keyu-i tó nnya nyere liké ró lé.

²⁵ Uu kei lompo re uké umecire kpísi uké ne nnóo kulúi nyónse yare ke Uléécaa usina uu yé mítapá kuñmë kúye ne isee ménye n lompo meco.

²⁶ In pée lé n we, hái ke Uléécaa uú ne keté ne keyóme n wa, li yé pée pise re Kirisi uké íwe li nnóo kulúi. Amá mese kóló kuu nfáani keté nké-i líeeme, uu umecire kpísi uú ne mecíreníje nyónse uú ne akópe lesé.

²⁷ Mecíreníje ke usoi uu má re uké kpu, Uléécaa uu pée limemáá ne u túhaané.

²⁸ Limeco ke Kirisi uu umecire kpísi uu mecíreníje he apí ne pisoi kulúi akópe kecáá u nyónse. Amá u ha melíru péeerile, ái pée akópe pilese nnya. U ha péeerile uké péepee u m më ayu lo.

10

¹ Asei kecáá, lisóne lee kepiré n wemé kumíiri ke isé ii lésé ii nyisé, ái liricuruu kii nyiséle. Lé nnya, mítapá liké iye wa, ii yé fe iké mítapá píyei inyónse isé iyé kapi mítapá kuñmë kúye mesére n wai ne tíyesé péepee lé Uléécaa n yáasi piké n nyamí ne kétó-po.

² In pée lé, ái yé pée nní n we pin inyónse iyé piwai tíyee? Li yé pée nní n wele péepee inyónse iyé n wai pin mecíreníje pisónaa masí, akópe áa yé pée pikemúnjé-i pi pékési.

³ Amá inyóonse iyee meníŋe pisoi akópe mítapá kujmē kúye pi léisente.

⁴ Li we re anáala menyé ne apoila menyé áme yé fe meké akópe hεεre.

⁵ Lé nnya ke Kirisi uu ketē kεcáá ka uu Uléécaa maa re: Aa inyóonse née liheehée la.

Amá ipiŋe kaa né mđ.

⁶ Ai isee kapi n tóroise múkú-múkú née inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe u sárei kaá yosí.

⁷ Kei kam pεé maa re: Née nkó. Ne sónepele, Uléécaa, kέ mepóla wa yare lē kapi Isé ritelé kέmee kεnécáá n wói meco.

⁸ Kirisi ye nté male kelenre re:

Aa inyóonse née liheehée la, aa kó ñmurei pōké inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei yosí, in ko ne isé kεcáá kapi lē wa.

⁹ Uu kó kpá re: Ne sónepele kέ mepóla wa. Inyóonse kpure kuu lē kpu uu iféé kpísi uu iripəhə wai.

¹⁰ Uléécaa mela mě ke Yeesu Kirisi uu n wa uu umeciré kpísi uú ne meciréníŋe nyóonse nnya kari akópe kέmee le.

¹¹ Mpá Uléécaa inyóonse uwai úye yéé mítapá keweesi kέye ukεkei kέmee n wele un upikei wai, un mesére inyóonse isé iyé wai, liinyóonse iyé ii ye kó píkai fe iké akópe lesé.

¹² Amá ke Kirisi pōo mesé ñmane inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei n wa, uu pεe limemáá Uléécaa kuluke-luke-mě kέyukəótone-i mítapá píyei n tū.

¹³ Kei kuu nkpeni neni mě Uléécaa uké upilaaró ukenyale-i riwulase.

¹⁴ Inyóonse isé kuu meciréníŋe wa uú ne Uléécaa pikó pansesé pisoi pεe mítapá píyei-pō akópe kέmee n léléalé.

¹⁵ Lé ke Nfáasəne pōo kó tíyesé ari céru. Li we re Nfáasəne ye pεé maa re:

¹⁶ Upíima ye maa re:

Ani yéε, nkómeine kamí ne pi n sée ye mmú:

Siyáá sē metómpo-maá, né inésé piakinj kέmee wa.

Am kó pimesəhó kέmee i wəlu amí meelúse.

¹⁷ Uu kó kpá re:

Am yé kó píkai piakópe ne pincaai kεcáá léise.

¹⁸ Asei kεcáá, in te pi kelō pisoi akópe sárei, inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei ii kó kei piwée kpálé.

Təké ne Uléécaa rikə

¹⁹ Lé nnya pimárecə, tə tálənlə re Yeesu menyé ye ncée ró hele təké ye ne tirópō kelō səne riyíki-i lompə.

²⁰ Uipinje yee kusánjáá kapi kenyóonse-i rinkéne. Iyé kuú ne ritiki uú ne ncée fale mée ye nfáa n he ró yéu.

²¹ Lé nnya, tə Uléécaa usina mále yee Uléécaa keyo iwéése n tū.

22 Lẽ nnyia, təké kəfa kəse ne Uléécaa riko ari kə nfatene meyā m má nké inínjí m má. Simúñé kópe see sirófa kémee n we siké n heerelẽ así lelu, təké kə irópiŋe ne míni səne n wolelẽ.

23 Təké lē karí ne n tálẽ anípe keté rimulú, irópiŋe ii kape riyo. Li we re uyee rinóo n yekei ye asei ute le.

24 Ani tíye təké n lénaane təké ne nla ne mewai səne piwai kémee n njmóópúsenelẽ nnyia.

25 Ari kape ye tó ne pē tóo ye n cápine riyá təké iyaa n we yare kai picə kémee inyékii m panse məcə. Amá təké ye meníŋe ikari n kpariisene, kani nní meyíkíyiki n yé te keyáa toroo ye nyahaimelé nnyia.

26 Li we re kari nní nsímései picére mí masí nnyia, tən kə ne n we tən ne meróla kémee akópe n wai, inyóonse ika ii peé we kari yé n wa piké ne akópe ró n sárei.

27 Amá nterii ke usoi uu yé peé ne n tū un ne Uléécaa ketahai kuú ne pisoi n túhaanene ne nna məe pipakareciré n torené kutoi m̄.

28 Usui un Moisi isé rintlóó, pisoi pité née pitaani pin m maa re məsei ye mə, pi ye u kpule, ái pise re piké íwe u tē.

29 Nə yé te uyee Uléécaa Kepipi riítakári uu fómpo ye ne akpanii nyé atóñé-tóñé sále re u nkómeine menyə məe u m panse ne Uléécaa ukó waise likpárákó, uu kə Uléécaa Nfaasəne məe ye Uléécaa nfanare usoi n nyíse lámaankee nnyia.

30 Li we re tə nyule uyee mí maa re: Né kaí ne sá re kē ye pisoi mewai pi ceei, née yéé pisoi ihéé pi pa. U kə maa re: Né Upíima, née ne nnépuri pikó túhaanene.

31 Ai kukaha we re usoi uké Uléécaa yee nfáa n te anipe-i lóipø.

32 Amá ani siyáa foí se-i ke metéi ame nō rinkpáii léise. Kai pilkpáii nō mí masí, nō pée likumúñé kpe-i íwe píima kémee ne pináa meyā tiŋmóópúle:

33 Api ye pinyine-i alé ne risoiwuí kémee isei nō n wapaaše pin kə nō wéékuselẽ. Ani kə pinyine-i pepée íwe iyé icə kémee n we kəcáá kpá ani pi léní.

34 Asei kəcáá, nō ye pée pikpaniikó íwe ténlə, ani ye kə ne mpáonare njmurei re pisoi piké nólínékó nō yəsí, nən nyu re nō memá píima málə məe lē n fe men kə m̄pá píyei we.

35 Lẽ nnyia, áni kape lē kaní ne n tálẽ fóm. Ihéé píima inyiné ye likemee welé.

36 Asei kəcáá, li nō piselə re nəké njmóópú m má, nən Uléécaa mela piwai m masí, nəké peé ne lē kani m m̄ n yé.

37 Nléécaasimé atelé ye maa re:

Asei kəcáá, li tise nkáripi, nkáripi fíi njmaa,
uyee n sónti uké ne n tuine. Uu yé náŋaipo.

38 Unékó yee inénípəe-i asei n tīkilẽ

yé unfatene nnya nfáa wa.

Amá un kepire-mẽ tintópi, ám yé pεe uipuri n la.

³⁹ Amá in tóo, ái tóo pεpεe ye rintópi apí ne pəlu. Amá tő ne pεpεe ye ne kεfa n tene ai piriyu ləlu le.

11

Pirókpure Isirayεeli pikó nfatene

¹ Nfatene ye piŋmurei le re lě ke usoi uu n tálē ye piwai masile, te lě ke usoi úu n nyáni ye kə wele.

² Pikpure nfatene nnya kapí pεe ipakare yε.

³ Nfatene mεe týesε kari nyu re rinoo ke Uléécaa uu ne mǐpá yo wa. Ai pεe wai re lě kari nní n nyáni ái lele kúyene n we kémee léeri.

⁴ Nfatene mεe týesε ke Apεeli uu Uléécaa inyáonse wa ii Kayεε ikó n̄səne tósu. Mm̄e nnya kapi u sée re asei ute. Uléécaa ricuruu yεe uinyáonse iyε pakare re i nyamle. Inyáonse iyε nnya, mǐpá kuu nní n kpu, ukεcáá nsímé ye ne wele tən n kómei.

⁵ Nfatene mεe týesε ke Uléécaa uu Enəki kpíip̄o úu pεe nkpo yε. Ke Uléécaa uu u n kpíip̄o nnya kúu nkpo yε. Uléécaa uké kelene u n kpíip̄o, Nléécaasimé ye pεe maa re uisoi ye ne Uléécaa sále.

⁶ Nfatene nnsá n we, úka isoi íi yé fe iké ne Uléécaa n sá. Li we re nkó yεe Uléécaa n yáási uké ne kεfa tene re Uléécaa ye wele. U yε pεpεe u n wéési ihéé pale.

⁷ Nfatene mεe týesε ke Nowee uu lě ke Uléécaa uu u n símisi re li yé wa ȷmurei úu kə pεe kahane li n yε. Kuu Uléécaa riwure m má nnya, uu kutákai karii uú ne ukεyo pikó ayu ləlu. Nfatene mm̄e nnya kuú ne ketē nnéí pisoi akópe pa, uu pεe kə mm̄e nnya panse asei ute.

⁸ Nfatene mεe týesε ke Apiraham uu Uléécaa iséi ȷmurei uu ketē kə kapi n yekeilē te uké masí n te kémee s̄i. U pεe tósule úu kə nyu yei kuu s̄i.

⁹ Nfatene mεe týesε kuú ka yare usáne uu ketē kə kapi n yekeilē te uké masí n te kémee tone un acáñíí kémee sói. Isaaki ne Yakupu kapi umecə ketē kə n yekeilē ye kə pεe kei sóile.

¹⁰ Apiraham ye pεe kuyu kpeə akúi pape-pape kεcáá m̄ mómaalē ménle. Uléécaa ricuruu yεe kuyu kp̄e umúñé, uyεe kə kuuməmə.

¹¹ Nfatene mεe kə týesε ke Sara ricuruu uu kewá mari, aŋm̄e nyε-i kuu yé pεe m mári an kə pitómpo masí. U pεe nyule re uyεe rinoo n yekei ye asei ute le.

¹² Lě nnya ke sipírε asi usoi usε yεe kekpo ne nnyáā piwai m̄ masí kémee léeme, sin kulúi we yare kεlēécaa awarepi ne mínimaa ritime nnyene mεe n̄n kúkeē n we.

13 Pinnéí ye pεe nfatene mūílenle apí weri apí ne kpíni ápi lē kapi pi n yekeilē yosí, amá ketaa-po kapi menípεe li kpasi, ai pi larisi api háa re pi pisáne ne picéetənje le pεe ketē kecáá n ceméle.

14 Pepeee nní lē n símisi ye meyíkíyiki nyíselenle re ketē kapi wéési.

15 In pεe kei kapi n léeri ke pikumííri akú wepo, pi yé ncée yε api kei pele.

16 Asei kecáá, ketē kee nké n fe kapí ne náapo. Lelée keyómecca-po kekó. Lē nnya ke isei ii Uléécaa we re piké u sée re Piuleecaa, kuu nní kuyu n yekeilē uké pi pa nnya.

17 Nfatene mee tíyesε ke Apiraham uu Isaaki kpísi re uké ne nyōnsε pεé uye-i kai u m peikεe. Ukepipi cirenínje kuú pεe lē palē piké ne nyōnsε, Uléécaa un ko pεé ne anóo u yekei

18 uu u maa re: Isaaki kémee kaa siyásε yεnunε api ye ripónyíri si séi.

19 U pεe tálē te Uléécaa ye rínaŋe málε hái un yé fe uu usoi pikpəkpə kémee yukuse. Lē nnya ke Uléécaa uu ukεpipi u pesε ai wai yare nkpo kémee kuu ke yukuse.

20 Nfatene mee tíyesε ke Isaaki uu Yakupu ne Esau rinóo sənε ritikise un tálē te li koso-po lē waine.

21 Nfatene mee tíyesε ke ituŋe ii tu re Yakupu uké kpu, uu Yosefi piŋmáne keté mǐpá úye rinóo sənε tikkise, uu ukuselε kecáá nyíki uu ne Uléécaa ríyu waisε.

22 Nfatene mee tíyesε ke Yosefi uu pεe kekpə nyahai, uu símisi re Isirayεeli pikó yé kam api Esipiti keteni-i lelu, uu ko símisi lē kapi yé masí uakəhə n wa.

23 Nfatene mee tíyesε ke Moisi usaa ne uuni api u mari api u pésu iware itaani. Kapi n yé te kewá yε pinyánεi nyamí nnya, ápi isé ke uyáopi uu mí pa iwame wa.

24 Nfatene mee tíyesε ke Moisi uu papisi, uu yúlu re ápi kapε yε u sée re Esipiti Uyáopi ukpére kepipi.

25 U wéε re piké u ne Uléécaa pikó kesé íwε n wai ne kuu yé ituŋe keri inyine-i akópe kémee rínaře n kómei.

26 U pεe yé te asei kecáá, un Kirisi mēcə alé kémee n we, li mēmá píima le ai tósu Esipiti ketē kecáá lisənε nnéí. Liriyíkí re ihéé yee u m mémpo kuú pεe nyánεipo.

27 Nfatene mee tíyesε kuu Esipiti keteni-i yisi úu ko uyáopi kuwɔi wuri. Liriyíkí re u pεe tásile yare u pεe uyee úu kúyεnε n we meyíkíyiki nyánile.

28 Nfatene mee tíyesε kuu nkpo melóó anyá li, uu anənəo ményε póríinkεe re uyee n kóni úu kapε ka uké Isirayεeli pikó sipipi foí rica.

29 Nfatene mee tíyesε ke Isirayεeli pikó api Míni-Wεé-Nkoi ritéñ yare ketē kóima. Amá ai Esipiti pikó pεe pitéñ mí peenu pɔ̄ muuni.

³⁰ Nfatene mee tíyesε ke Isirayεeli pikó api Yeriko imεle siyáa sisεei pikóónú masí, ii lólesi.

³¹ Nfatene mee tíyesε ke unósi wásánkaí Rahapi uu nísəne pεpεe pimúñaa n hāpø yøsí. Lë nnya kápi u ne pεpεe ápi Uléécaa m pakarel̄ ripéne piké kō.

³² N-ye kam yé kō pisímé rikpá? Nen te kē Seteyøø ne Paraaki ne Samsøø ne Yefutee ne Tafiti ne Samuyεeli ne antepuyε nkó símisi kē táñene, ituñe yé né ripári.

³³ Nfatene ye tíyesele pico api atøpi wai api siyøøpit̄ feriyente api kō lelee asei n tñkil̄ wai, api Uléécaa rinøø kuu n yekei yenu, api kō ákinaá inøø móñnise,

³⁴ api nna kutoi kopu, api ñméhεreε ápi pi yë piké ne atéhe pi parii, api kufññ fine api limemáá atøpi kémee rikøha yenu api kō atøpilee sanε feriye api lákase.

³⁵ Pinósi pinyine pikó pεe n kpí, api pikpøkpø kémee yisi api nfáa kpá.

Api pisoi pico pñ íwε píima lukeisε, api yúlu re ápi ikemee lelu. Pikpøkpø kémee meyise kapi lë la piké ha meyíkíyiki yisi nnya.

³⁶ Api pico pñ kō nnyei nam, api iséí pi súúkεe, hái ricuruu api pi pahaankεe api kukpaniilee pi taní.

³⁷ Api apare pi tapisi api kóni, api pi peikee, api pi sekereñte api kériine, api atéhe ne pi kóni. Pi pεe tóórinkεe pin asáñkone ne apoikone tántil̄, ápi líka má, pisoi pin pi wéekusele pin íwε pi wai.

³⁸ Ketē áke ne sá re pë piké kékemee n we. Pi pεe acesi kóima-i ne ayópe kecáá ne aparepoo-i ne atenhore-i tóórinkεe.

³⁹ Pinnéí mmë nfatene ye tíyesele api pikεcáá nsímé səne símisi, amá ápi lë ke Uléécaa uú pεe n yekei yë.

⁴⁰ Ai líka nnya, Uléécaa ye pεe lisøne lee lë n fe ne ró lale, úu pεe la pë ñmane piké li yë, tñ ári kapε kémee n we.

12

Uléécaa ye urósáa le

¹ Ke píseérakóó kulúi píima nkú api nní ró n kálal̄, táké ncój ne akópe nyee ye ró n kálisi kékéripø fómpø, ari pεe itóó kai m píse re táké wa kémee ne kényu pihápe n náasi,

² ton Yeesu inípεe tapaal̄. Uyee nfatene ute yee ye n tíyesε nn pelu nísəne ne kétø-pø. Kuu yé pεe mpóonare kapí ne u n la n yøsí, uu meníñe ñmurei re u yé kunapéékóó kecáá nkøø wéé, úu kō liisei ne kutu ricø, uu ha nkpení Uléécaa riyøøpit̄ kulukε-lukε-më kényukátonε-i n tñ.

³ Ani uyë ke pikópekóó api ntóósi píima n wa úu kō pεe ne lë sá kecáá musí. Lë kémee, áni yé pεe tíye nóninépiñe iké riyøø.

⁴ Ani kahane akópe n náasi liké ne ménye kelleemε tu.

⁵ Nō lē ke Uléécaa uu ne Unsímé nō n ḥmósópúselē yare usipipi paleilee? U maa re:

Kenépipi, kutu ke Upíima uu pō m pásalē
ái kapé pō n we yare akpéri.

Un ye kō ne pō n cési,
kapé ye ipópiñe riwéréese.

⁶ Li we re nkó ke Upíima uu n̄ la kuu ye kutu ripasa.

Kepipi kē kuu n̄ la kuu ye nséi wa.

⁷ Ani ye íwe ke Uléécaa uu ye n kpísi uu ne nō n céesi kémee rikáhá-káhá. Kani Usipipi nnya kuu lē nō wai. Liriyílkí re kepipi kéye ke usáa úu ye céesi?

⁸ Amá unsá ye usipipi nnéi icélaa icō n̄ n céesi, ani ceri re áni usipipi yíkýiki.

⁹ Tō pēe pisoi mále pēe pirósáa, api ye ró céesi ari pi pakare. Iye nnya kári yé pēe urósáa yee keyómecaa-pō n we pakare tóké ne nfáa n yé?

¹⁰ Pirósáa yéè pēe ró céesile lē kapi n̄ la, ái ne rinā keri rinyine-i pá. Amá liké ne meyíkýiki ró n sónesi nnya ke Uléécaa uu ye ró céesi re tóké ne umecō n kpáilē nnya.

¹¹ Asei kecáá, icélaa ye mpóocaaai le mefoí, ái mpóonare kelené. Amá kepiré ke pēpēe icélaa iyē n yosí api ye ikulaa li. Pi ye asei m mále pin nkíñniñe kémee we.

Picélaa ne linyine kecáá piyakayakase

¹² Lē nnya, ani nōanénípe nyee rimméñele ne nōanénui nyee n tónnente papukuse.

¹³ Ani ye ncée cire-cire nōanéna lđ. In lē n wa, uyee n kósai úu yé n kpéñeinkee, amá u yé peí.

¹⁴ Ani n wéesi re liké nō ne mítapá úye kecōpe n niñjú, ani kō isoi yee ne Uléécaa n sá n le. Isoi iyē insá n we, úka úu yé Upíima yē.

¹⁵ Ani wa úka úu kapé ípreele ke Uléécaa uu u n nyíse likó paa. Uka úu kapé n we yare nnínjí lonkó mée n fepe nn tíyesé ái n cónjlē liké ne pisoi kulúi ritéñ.

¹⁶ Ani wa úka úu kapé iwásánkaí n wai, úka úu kapé ye kō Esau meco Uléécaa likó háikuse. U pēe iluke ise kóló nnya uipipi foí keluke ñmeriyele.

¹⁷ Nō yé te u pēe kepiré kale un la re piké rinjó sónë u ritikise, ápi ne kutu u rico. Mpá kuu n wéesi un ne téni, úu fe uké wa usáa uké lē kuu pimáa mí masí conse.

¹⁸ Kani Uléécaa kékúrí rinnyøsópō, ái riyópe ke usoi uu yé n fe uu ca kaní ne rikō. Nna píima n̄n pēe we, kuñmaha áku pēe we, kesine áke pēe we, meyo áme pēe we.

¹⁹ Ai rináatón itu née inóosimé nné kani kō. Isirayeeeli pikó pēe nné mmē n kō ye pēe yelé re ápi la piké n̄ka ncō pikóme rikpá.

²⁰ Liriyíkí re rináo tē kapi pi n hε yε ne m̄papε pi təsile. Pi ric̄o pimáa rikpá re: Mpá isee, in tiyópe tē tinca, pi yé apare i tapisi apí kópu.

²¹ Mewai memee kei n wa yε pεe iwame welε hái, Moisi uú ne maa re: Iwame yε né sóólelenle nen terii.

²² Amá Siyɔɔ riyópe ne Uléécaa, nfáa ute kuyu kaní ne rik̄o. Keyómecaa-p̄o Yerusalem kémee ke piléécaatumε kului kului apí n̄ we.

²³ Uléécaa sipipi foí anyá icápine kaní ne rik̄o. Pianyiri nyεe keyómecaa-p̄o wəlaalə. Uléécaa yεe yε ne m̄pá úye n túhaanε pisoí nnéí pεe asei m má pin nyamí ne két̄o-p̄o kaní ne rik̄o.

²⁴ Yeesu yεe nkómeine fale ne n̄ ka ne umenye mεe n kəonu kaní ne rik̄o. Ménye mεe pik̄ei mále ai Apeeli m̄ekó tósu.

²⁵ L̄e nnya, ani nóménécíre t̄l! Ani kapε yε n yulu re áni yé uyεe ne nō n símisi kutu ric̄o. Pepeε pεe n yúlu re ápi yé uyεe ne ket̄e kecáá pi n símisi re pik̄e pins̄e ceri kutu ric̄o ápi pεe ηm̄éherεe, pi pεe kutu pi ripasale. Li nyísele re t̄n uyεe hái keyómecaa-p̄o r̄o n símaari re t̄ké nsé ceri kutu píco n yulu, ári yé fe t̄ké ηm̄éherεe.

²⁶ Uléécaa met̄e yε pεe ket̄e yeñaaſe. U k̄o nk̄pení rináo nt̄i r̄o yekeile uu re: Ai k̄o ket̄e ηmane, amá ne keyómecaa p̄o k̄o yeñaaſene.

²⁷ Anóo nnyé kuu nní m̄ ma yε nyíse re l̄e ke Uléécaa uu n wa lin yeñesi yε tenene liké pεe lelee ái kúyenja n̄ we riyá liké n we.

²⁸ L̄e nnya, kai nní re keyóopit̄e k̄e karí ha m máne áke kúyenja we, t̄ké Uléécaa yáasi yare kuu n̄ la, ari k̄o upik̄ei n wai t̄n ne u tál̄e t̄n k̄o u pakarel̄.

²⁹ Liriyíkí re Uržléécaa yε k̄o nna le mεe yε n t̄ore múkú-múkú.

13

L̄e kε usoi uu yε ne Uléécaa rinsá

¹ Ani pimáreco nla ne n ηm̄óspúl̄e.

² Ani kapε yε pisáneyáó kecáá palei, li we re pinyine yε pik̄emee piléécaatumε pisiyɔ-i yɔsile ápi nyu.

³ Ani pikpaniikó kecáá n léisel̄e yare kesé kani akpanii kémee we. Ani k̄o p̄e kapi íwε n wai kecáá n léisel̄e te n̄o ne k̄o pimeco ipiñe mále nnya.

⁴ Mpá úye uké pisóonue ríyu n waisε, m̄ekperinkpewai áme kapε kulee m̄epéne kémee n we. Uléécaa yε ne píkperinkpewai ne piwásánkai túhaanene.

⁵ Nwóónaapí n̄ kape nōinésoi kémee n we. L̄e kani nní m̄ má liké nō n tulu, li we re Uléécaa ricuruu yε maa re: Am p̄o fómnine, ám k̄o kepire p̄o t̄one.

⁶ L̄e nnya kari yé fe arí ne ikari maa re: Upíima yεe unécomε, iwame ii né wainε.

Yo ke kesoipipi ake yé né wa?

⁷ Ani yé nópinewéésē pēe nléécaasimé nō rin-yóó kēcáá léisē. Ani lē ke piisoi ií ne kétə n tene m paílē ani pimecō nfatene m má.

⁸ Yeesu Kirisi yé sé-me ne neni-me ne mípá píyei-pō usē uyē le.

⁹ Ani kape tíye simúnjé sané mpehē mpehē siké ncée nō pāise. Uléécaa nfanare mēe yé nóninésoi kemee-pō tíyesē ani papisi, ái iluke kémee ikóhó yee yé tíyesē ani papisi.

¹⁰ Tə kenyóonsetunipi málē, pēpēe kunyóonsecánjí kémee inyóonse n wai ápi ncée má piké yé kei piiluke li.

¹¹ Li we re pi yé isee iyē kapí ne n nyóonse kekále iyaa-pō toroiselē. Imenye ke Uléécaa usina uu yé ne kenyóonse riyíkí-i akópe piheere kēcáá inyóonse wa.

¹² Lē nnya ke Yeesu pōo kō kuyu iyaa-pō íwē li uú ne umenye cire pisoi akópe heere.

¹³ Lē nnya, tōké kekále-i léepo tōké ha u leepo, tōn uisei topori.

¹⁴ Liriyíkí re ári nté kuyu má kpees yé mesére ní we, amá kpeekpees masí kepire n weme kari wéési.

¹⁵ Tōké ne Yeesu ritiki arí ne mesére ipakare siyome ne Uléécaa inyóonse n wai, liasei re lelee ntónóo-i n léenti lin urinyiri taáselē kari yé ne inyóonse u wa.

¹⁶ Amá áni kape mewai sōne ne nfanare ihēe palei, li we re inyóonse iyē mpuri yee yé ne Uléécaa risá.

¹⁷ Ani nópinewéésē m pakarelē, ani nóménécíre cepise ani pimetene n we. Li we re pēpēe nónnafatene kēcáá paílē piké kō símisi lē kapi pipikei pē n wa. Ani tíyesē piké mpóonare ne n keisi, ái kape ne injmopi. In injmopi kapí ne wai, ái yé pēe nō tilaa.

¹⁸ Ani kerócaá keyóme yáási. Tə yē te tō kefa kpáiilenle tōn kō la re tōké mípá yei isoi sōne n le.

¹⁹ Ne nō welu re ani lē wa kē ncée yē kē mēkēe nōkenémee pēpēo.

Nsímé tarəo ne iyáhaa

²⁰ Uléécaa yee nkíjnihe te. Uyee Urópíima Yeesu, usáñsé wéése yee umenye n kōonu uú ne nkómeine teneciré weri pikpokpo kémee yukuse.

²¹ Uké tíyesē nōké lē nnéí lee umela kémee ní nyamí wa. Uké ne Yeesu Kirisi ritiki uú ne kerómeē lelee ne u n sá wai. Yeesu Kirisi yee mípá píyei-pō meyóopi te. Amí.

²² Pimárecō, ne nō welu re ani nsímé kamí ne nní nō n jmáópusele yosí ne suúlu. Nsímé kekéripí yé ke kam nō wóipo.

²³ Ani n nyu re pi urómárecō Timotee akpanii kémee léselē. Un mēkēe n tuime, né ne u ripénépō amí ne nō lóolú.

²⁴ Ani nópinewéésē nnéí ne Uléécaa pikó nnéí yáási. Italii pikó yé nō yáási.

²⁵ Uléécaa uké nōnnénéí ípēeléé nyíse!

Títelé ke Yakupu uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Títelé ntí uwələ kapi ye séé re Yakupu, Uléécaa ne Yeesu Kirisi ukeikó. Pisoí meyá ye músu re li yé Yeesu uwā (Matiyee 13:35). U pεε Yerusalem-po Uléécaa pikó icápine kémee uwéése unyiné le. Uléécaa pikó mpuri mεe ketē kecáá n yekaałē kuú ne máne.

Nsímé mεe rítelé ntí kémee ní we riyíkí yee nfatene. Ai kesoipipi mewai sónε. Ai re usoi uké kefa ḥmane ne Yeesu Nsímé Kecire n tenelē, amá uké kó uisoi kémee n wai liké n nyáni re u n tikilenle nísónε. Likumúñé re "nfatene nnsá mewai sónε m má, n kpuwaalenle" (2:26). Pipeikεe yee nyíselé re li nfatene yíkíyiki néε ái mm̄.

Ifaaci iyé mekériine yε mmé:

1. Lé ke pipeikεe api ye n wa (1:1-12).
2. Li pise re piké nfatene pipeikεe kémee musí piké yé (1:13-18).
3. Lé kapi ye Nléécaasimé rintíki apí ne nfatene kémee n sónε (1:19-27).
4. Api kape ye nfatene kémee úka lómiise (2:1-13).
5. Li pise re nfatene nké mmewai ne mmecire nyíse (2:14-26).
6. Nké mmecire pitíne fe (3:1-18).
7. Lé knn yé ketē kecáá likó ne n sónε (4:1-5:12).
8. Lé knn mmecire piyómeyáhaa kémee m páłe (5:13-20).

Iyáhaa

¹ Néε Yakupu. Ne Uléécaa ne Upíima Yeesu Kirisi ukeikó le. Néε n̄d Uléécaa pikó isoipuri kefi ne ité iyee nní ketē nké nnéi kecáá n yekaałē rítelé ntí wólu. Ne nó yáasi!

Nfatene ne mewéésesəho nkó

² Pinémáreco, ani n kpíilé te mpáonare píima yε mu, in te li yε fe ai ye méwee mpehē mpehē kémee nō peikεe.

³ Nō pinyuwé máálenle re lin nō m peikεe re liké nōnnéfatene yε, nən tinkáhá-káhá ne kétə-po, li ye tíyeselé ani n ḥmáópúlē.

⁴ Amá ani pεε tíyesé nōnnéñmáópú kani m má nké nōinésoi kémee meyá wa ne nketo-po, ani pεε meyíkíyiki m pelaalé líka ái yé pεε kó nō m párlē.

⁵ Mewéésesəho men nōkenécope úye m párlē uké Uléécaa mε we, uké u he. Nfanare kuu yε ne m̄pá úye he. Uu yε cési. Un mε u n we, u yε hele.

⁶ Amá li pise re uké nfatene m má uú ne welu, úu kape n tíru. Nkó yee n tíru yε we yare ániwalé ke kuyó aku n síkai lin táŋai.

⁷ Liute úu kape musí re u yé fe uu Upíima kémee linyiné yenu.

⁸ Usoi unyiné lo, ukemúñé áke kelō kese tū. Kéyu ne kepire kuu uicee nnéí kémee sóne.

Iwe ne memá kecáá nsímé

⁹ Nókenécöpe unyiné un íwe m má, uké mpóonare-i n we ke Uléécaa uú ne u n taásene nnya.

¹⁰ Amá Kirisi ukó nkó yee m má, uké mpóonare-i n we ke Uléécaa uú ne u n cépisene nnya. Asei kecáá, umámá isoi yé tenené kekéripi nní yare kuyúi mafelé.

¹¹ Ntuñe yé leemele nn ñmákasi, nn meyúi kólaasé, mafelé ame lólu, mensone nn tene. Limecö ke umámá isoi ii yé mekálkai tene, lë kuu ní we un wai ái ne kei pá.

Pipeikée nkó

¹² Nkó kai yé m peikée un kahari yé únarekomé le. Lin pipeikée u m masí, kuu n feriyé nnya, Uléécaa yé nfáa u pa re ihéé. Mmë kuu yekeilë te uké pereé u n la pa.

¹³ Lin yé úye m peikée re liké akópe kémee u ritépø, úu kape yé maa re: "Uléécaa yee né peikée." Mewai kópe áme yé fe meké Uléécaa peikée. Uricuruu úu yé kó úka peikée re uké mewai kópe wa.

¹⁴ Amá mítápi úye likáipi-káipi cire leé yé u pasai ai akópe kémee u tépø.

¹⁵ Likáipi-káipi lë lin m pi, lin meyá n wa, ai pée u pasai ai akópe kémee tépø, akópe poo pelu aa pée ne nkpo weri.

¹⁶ Ani kape nóménécíre n kiraasente, pinémárecö lala kecire.

¹⁷ Lë nnéí leé ái kusa n nyam kai yé usoi n he yé Uléécaa yee keyómecaa-po n we kémee léerile. Uyee keyómecaa-po metéí likó nnéí wa. Uu yé conse. Kuñmaha áku ukemee we.

¹⁸ Uricuruu yee la uké ne unsimé ritiki uké ne nfáa ró he toké ne lë nnéí kuu n wapisi kecöpe lifoí nnya. Unsimé mmee asei le.

Uléécaa nsímé kutu píco ne mpitiki

¹⁹ Pinémárecö lala kecire, ani kó te mítápi úye uké yé n welu re uké uucö kutu rico, úu kape yé ne nsímé n yøøne, úu kape yé kó kuwói n wélú.

²⁰ Usoi kuwói áku yé leleé Uléécaa inipree-i asei n tíkilë wa.

²¹ Lë nnya, ani lë nnéí leé yé usoi mékperinkpe n waise riyawá, ani kó rikpákárá píima yá, ani kó nóménécíre cepise aní ne nsímé mmë ke Uléécaa uu nòsinéfa-i n wa yósu. N yé fe nn nónanéyu lalu.

²² Ani kape nóménécíre n kiraasente ne Uléécaa nsímé kutu píco ñmane. Amá ani yé kó lë knn mí ma ritiki.

²³ Uye un yé nsímé kutu rincö, unsá yé kó pée lë knn mí ma ritiki, u we yare usoi nkó yee yé kenípreeenyánei kémee lë ñmaa ke ukayu aké ní we n yé.

24 Un umecire pinyánei m masí, uu tómpo uu mesé ne mesé paleipo lë kuu ní we.

25 Uléécaa isé ye nyamle ne iketo-po, ii ye kó usoi ilási kémee lese. Nkó yee i n kénéni un mesére ikécáá ukemúnjé wailé ye ne umpehē le. Uu ye kutu i ricó uu mesé ne mesé i paleipo, amá lë kii mí ma kuu ye pitíki ne kéyu m mahanlë. Uléécaa ye liute uyé kpálénle un lë kuu n wai kémee mpóonaré-i we.

26 Uye un m músu re u uyómeýáhaa le kúu pée unnóo pitíne nyu, un umecire kiraasente, upiyomeýáhaa ye méwoo le.

27 Piyómeýáhaa kecire pée ápi ncaai níka m póriilé ke Uléécaa uu ye n ñmurei ye mpí: Usói uké ye sikúmampipi ne pikúmannosi ncónj kémee picomé ha, uu kó keté nké kecáá mékpérinkpe likó ne umecire kaase.

2

Ai pise re piké pisoi ne picó kecöpe n tési

1 Pinémárecó, nód nní Urópiima Yeesu Kirisi yee Uléécaa meyáapi m má ne kefa n tenelé, ái ne sá re nöké pisoi ne picó kecöpe n tési.

2 Töké kpísi re Uléécaa icápine-i karí we, umámá unyine uu lompó, un wura kepale ne melape néíkóó tanaalé, úwekóó unyine póó kó lompó, un ilú kópé tanaalé.

3 Non uyee melape néíkóó n tanaalé ríyu n waise, ani u maa re: Póóké kam a kékukóótoné nké-i tone, ani kó úwekóó maa re: Póóké nyere néé a kam a keteni-i aróna metene nté tone,

4 ái piténjé kémúnjé kée lë nò wee? Ai nò lë wale yare péepe yé pisoi siyu-i rimpaí api kelené nsímé túhaanee?

5 Pinémárecó lala kecire, ani kutu ricó ani kóm: Uléécaa úu pë ke pisoi api keté nté n nyáni re píwekóó wéé uu pínfatene nnyá pi pansese pimámáa? Pi Uléécaa iyóapi kuú ne péepe u ní la m mékémee lonine.

6 Amá nò áni ye pée úwekóó waise! Ai pimámá pée íwé nò wai pin kó sitahai nò sélei?

7 Ai péepe rinyíri sóné të ke Uléécaa uu nò ní sélei caaí?

8 Uléécaa Nsímé ritelé ye maa re: A upácó n la yare kaa ripóscíruu ní la. Uléécaa iyóapi isé ye iyé. Asei kecáá, non i n tikilé, li nyamle.

9 Amá non pisoi siyu-i m paílë nöké ne pi n tési, akópé kani lë wai. Li nyisélé re áni lë ke isé ii mí ma ritiki.

10 Usói un m músu re isé nnéí kuu tikilé kuu pée isé rilóó, isé nnéí kuu lë tilóó.

11 Uyee mí maa re: kapé iwásá wa, uyé ciré yee kó maa re: kapé usói kpu. Lë nnyá pónsá iwásá n wa, kaa pée usói kpu, isé nnéí kaa lë tilóó.

¹² Ani n símisi nōn kō wai yare pisoi pēe n nyu re Uléécaa yé keyáa ne uisé pi túhaanene. Isé yee ii yé usoi akópe mí pa ye nyi.

¹³ Ketahai kē ketúhaane kémee, Uléécaa úu úka íwe téning yee úu ye ucō íwe n tē. Lē nnya, nkó yee ye ucō íwe n tē yé nsímé kémee le.

Usoi nfatene ne uliwaiwai kecáá nsímé

¹⁴ Pinémáreco, usoi un n kpárálē te u nfatene málē, ke uliwaiwai áli kō pēe lē nyíselē, nfatene mmē mpuri yé fe nn usoi riyu ləluu?

¹⁵ In te náunémáreco Kirisi ukó, utisi née unósi unyiné ye we, úu ye mítá keyáa kéye yé uké tā née uké li,

¹⁶ nō unyiné uu pēe u maa re: A ne ripópóo n ñme a ha ilū tā aa kō le, kúu pēe lelee u m párlē u pa, likulaa ye pēe kúye?

¹⁷ Limeco kai nfatene kémee we. Usoi un n kpárálē te u nfatene málē ke uliwaiwai áli pēe kō lē nyíselē, unfatene ye kpuwaalenle.

¹⁸ Amá in n la, unyiné pō né maa re: Pō ne nfatene málē, néen mewai sōne má. Né u pēse re: Iye kaa yé nfatene m má, lipówaiwai ali kō pēe lē nyíselē! Né né linéwaiwai ne pō nyíse re ne nfatene málē.

¹⁹ Po ne kefa tenelenle re Uléécaa ye ucíreníje le, née yo? Po alari málē. Aníri pō ne kō lē nyule, aa ye n terii ne iwame meprehē.

²⁰ Pó uníri nkó! Aa la poéké kō te usoi unsá ne uliwaiwai n nyíselē te u nfatene málē, unfatene nín kuláa kúka máa?

²¹ Ke urósáayaha Apiraham uu uliwaiwai ne n nyíse re u ne Uléécaa kefa tenelenle uu uképipi Isaaki kpísi re uké ne nyóonse nnya ke Uléécaa uu u sée re asei ute.

²² Aa yé te unfatene ne uliwaiwai ye pēe pénelenle lin ne kesé keisi ái ne nyíse re u meyíkíyiki Uléécaa ne kefa tenelenlee? Uliwaiwai ye tíyesele unfatene nn pelu.

²³ Lelee Uléécaa Nsímé ritelé kémee n wólaalē kai lē wa re: Apiraham ye Uléécaa ne kefa tenelē, Uléécaa uu lē nnya u séi re asei ute, uu kō uu séi re uusane.

²⁴ No yé te usoi liwaiwai kémee ke Uléécaa uu ye ne yé te asei ute lo, ái unfatene kémee ñmane.

²⁵ Uléécaa ye limeco unósi wásánkaí Rahapi pansesele asei ute uliwaiwai nnya. U pēe Isirayéeli pikó pitumé yosile, uu wai uu pi léni api nwahacee tiki apí ne tómpo. Mewai mē kémee ke Uléécaa uu yé te u asei ute le.

²⁶ Yare ke ipiñje yee ii nfáa m má ii n kpuwaalenle mēco ke nfatene mée nín ye nliwaiwai ne n nyíse re n wele pōo kō kpuwaalē.

¹ Pinémárecə, áni kape n la nəké nónnnénéí Nléécaasimé n céesi. Nō nyule nísəne ḥmaa re Uléécaa yé kam uú ne tó mpí tóo nní n céesi túhaane ai picə tósu.

² Tə ye ntónnéí mmú méwee kulúi kémee meyá púnnelə. In te unyiné ye fe úu ye mémaa púnne, liute ye pipele masile. U yé fe uu umecire tini.

³ Tə ye isā nnɔɔ-i ákpaláa wale ií ne kom ii ró m pakarelē in tó tikił.

⁴ Ani kə áninɔi ripái nké: Mpá ne ampiye mmú, kuyə papē-papē kun a n kpáulē kun ne n tósu, kétikíi sínásápi kenyiné ke autikíi uu ye n carii un ne ncée a tikiselē.

⁵ Limecə ke rilémpi arí we. Isoipiŋe kelō sínásápi kenyiné ye ke, amá ke ye pée mewai píima wale.

Ani ripái lē ke kenakpéréé ake ye n fe ake kuhópe píima ḥmaasi!

⁶ Tilémpi pő ne kə nna ncə le. Kei ye mewai kópe kelō kee irópiŋe kémee ní we. Nna teneciré kémee-pɔ kakə léeri ken irósoi nnéí kémee irópiŋe silō tɔrɔ mékperinkpə pórii ne ntókpə keyaa-pɔ.

⁷ Asei ye nyę re iyúisee ne sinúipi ne liyúikó lee m múnui ne míni kémee ikpintomé nnéí ke kesoipipi ake feriyə aké tini.

⁸ Amá usoi úka úu rilémpi feriyə uké t̄l. Likópe linyiné ye ni lee ái kútine ní we. Melō mée ye ní kpu mée rikemee yipaalač.

⁹ Tə kari ye ne Urósáa Upíima rinóo səne ritikise, tə cire kari ye kə ne sisoipipi kuu n wa sin umecə we anóo wa.

¹⁰ Nnóo nse mme-i ke rinóo səne ne anóo kópe aa ye leemə. Pinémárecə, áni kape ye lē wa.

¹¹ Míni lari-lari ne metule-tule yé fe ame ripiyə nhəi nse-i n léentii?

¹² Pinémárecə, kúfikiyee yé fe aku Olifiyee apipi maruu? Fiinyi kuléé yé fe aku afiiki maruu? Kenyásilō nnihəi nín yé kə fe nké míni lari lesəmə.

Mewéeseshə mée Uléécaa kémee n léeri

¹³ In te nōkenécəpe unyiné ye nyáni re u mewéeseshə ne menyuwe má, uké t̄yese piké uisoi səne ne umewai səne kémee lē yē. Uliwaiwai liké n nyíselē te uisoi ye niŋule un kə mewéeseshə má.

¹⁴ Amá in te nōsinéfa ye túlúle, nən íkejene nōsinéfa-i wailē, áni kape nkpani nōmenécíre n taáselē nən nōmenécíre kiraasente, nən nsímései yálē.

¹⁵ Mewéeseshə mē áme keyómecaa-pɔ léeri. Ketē nté məkó ye mə. Kuníri kémee kamé léeri.

¹⁶ Kei ke kufatoi ne íkejene ii ní we, méwoo méwoo mewai ne mewai kópe ncəpuri yèè kə kei n welē.

¹⁷ Mewéeseshə mée Uléécaa kémee-pɔ n léeri mewee foí yee məké n nyam ne məketə-pɔ. Lē məmáá, áme kə pitele má. Me

yε kɔ m̄pá yo n waile ne k̄emúñé. Me yε kɔ t̄iyesele usoi ne uco ap̄i k̄omeine, ame kɔ uco meyá íwe téni ame kɔ mewai s̄one wai. Am̄e pikóólentene ne kecáá kecáá mewai má.

¹⁸ P̄ep̄ee rinóo rise n wéesi yéè nk̄injiñé k̄emee ne pic̄o nk̄injiñé kale. Pikulaa yee re pi yε pansele asei pite.

4

Usoi un ketē nté likó usane, u Uléécaa ulaaro le

¹ Yei kε pitele ne pinákaankeε apí ne nōkenémee leeri, insá n̄linékáipi-káipi lee nō n̄ límaalé k̄mee?

² Nō yε linyine káipile, amá áni yε fe nōké li yε. Ani yε pic̄o likó inípee n tapaalé yare nōké pi k̄o, amá áni yε kɔ líka yε. Nō pitele waile nōn kɔ nákaankeε, amá káni yε Uléécaa m pise re uké nō he nnyaa, áni líka má.

³ Mpá nōn kɔ Uléécaa m pise re uké nō he, káni pipise n nyu nnyaa, úu yε nō he. Lé kani n̄ la nōké ne n̄linékáipi-káipi n wa kani yε pise.

⁴ Nō mpí nō áni nní Uléécaa njmane ne kefa n tenelé, áni nyu re usoi un ketē nté likó n la, u Uléécaa ulaaro lee? Nk̄o yee ketē nté likó n̄ la yε pansele Uléécaa ulaaro.

⁵ Nō nyu re nsímé mee Uléécaa Nsímé ritelé k̄mee n̄ we yε méwoo nk̄o lee? Mmee mmú re: Uléécaa yε nfáa kuu kerómee n wa lale ne kefa k̄ese, hái un nk̄ecáá iláaro wai.

⁶ U kɔ ípeeléé piima ró nyísele. N yε maa re: Uléécaa yéè píyuwélaa ncée tápisile uu mpí p̄ee yε pimecire rincépise ípeeléé nyíse.

⁷ Lé nnyaa, ani nóménécíre ricepise ani Uléécaa metene n we, ani tasi ani kuníri ncée tápisi, ku yé wuri ne ketaa-p̄o aku nō yá.

⁸ Ani ne Uléécaa rik̄o, uyé uké kɔ ne nō tiko. Nō pikópek̄oó mpí, ani nōanénípe nale aké fū, ani kɔ nōsinéfa h̄eere, nō inóo ité ité pikó mpí!

⁹ Ani yε te íwe k̄mee kaní we, ani n téni nōn nk̄o tū. Ani nnyei riyá ani ik̄potu téni, nōnnép̄oñare nk̄e panse mpóoccaai.

¹⁰ Ani nóménécíre Upíima keyu-i ricepise, u yé p̄ee nō ritaáse.

Ani kap̄e yε pic̄o akópe m palé

¹¹ Pimárec̄o, áni kap̄e nóménéc̄opecire kecáá nk̄ope n símaane. Nk̄o yee umárec̄o kecáá nk̄ope n símisi née nk̄o yee akópe u m pálé yε kɔ isé akópe palenle. In te p̄o isé kecáá nk̄ope símisi áa kɔ p̄ee i tikilé, p̄o p̄ee lé iutúhaane le.

¹² In kɔ ne Uléécaa meciré kólo yee isé wa. Uyee yé kɔ fe uu itúhaane i le. Umecire yee yé fe uu usoi riyu l̄olu née uu tíyesé usoi uu p̄olu. Amá p̄oo nní pic̄o akópe m pálé, p̄o músu re p̄o úye?

Ani kap̄e áyu n wéesi

¹³ Nó mpí kam nē māne, nōo ye nní mī maa re: Tó neni nēe koso kuyu nkú-i ha ari kei kujmē kuse tone ari kpéénsé ari kuláa yēnu.

¹⁴ Nōo ye áni n nyu ricuruu re íye kai koso nō weesine. Nō we yare meléné mēe n léemē áme ye kō nájai amé ne tēnepə api mē paaqo.

¹⁵ Li ne sá re nöké ye maa re: Upíima un n la, tó nfáa m má ari nní nēe licō nní wai.

¹⁶ Pēé ke nōo we nōn áyu wéesi nōn nōmenécíre taáselē. Lipiyuwélaa pē mpuri ápi nyamí.

¹⁷ Usui un leleē ne n sá re uké n wa n nyu, unsá li n wa, akópe kuu wa.

5

Pimámá piké pimecire tī

¹ Nō pimámá kam nkpeni ne māne: Ani ntóosi mēe nō n leerie nnyā tē ani sipupeila kóni.

² Nōlinékó ye fōnile, nsəpi nn nōmenélape fulu.

³ Ncámé ye nōunéwura ne nōnnéwóóweni lonlē. Ncámé mmē mēe nyfse re nōlinéwaiwai ái nyamí, nké pēe kō nō li yare nna mēe tore. Nō memá kóóile ani curii, in kō ne siyáa tōrōo kémee karí we.

⁴ Nō pikeikó pēe nōsinécare-i n keisi n̄səne pihééle yelē, liitu ii keyómecca-pō tulu. Nōpinékeikó ye ténilē, piitu ii Upíima, n̄nahe nñéí ute atu-i lompo.

⁵ Nō nōinésoi kémee ketē nké kecáá n̄nare konle ani kō nōmenéla wai, ani le ani mēkpo wai yare isee kapí ne keyáa pikópe n sī.

⁶ Nō ye asei ute akópe pale ani kō u kopu úu ye ne nō náasi.

Isoi niŋe-niŋe piluke ne piyómeyáhaa kecáá nsímé

⁷ Lē nnyā pimárecō, ani n kahari nōn ne mē Upíima uké ha ne pēeme. Ani yē lē ke ulame uu ye n kahari ikónē foí ne itōrōo ií ne cuuni, un mē te u yé kam uu ukecare-i iluke sōne kpasi.

⁸ Nōnké kō limecō n kahari nōn taalē, Upíima mēkame ye nnyáá wale.

⁹ Pimárecō, áni kapé ne nōmenécōpecire n ténaane, insá lē Uléécaa yé ne nō túhaane uu akópe nō pa. Utúhaane ye rinənəo-i pinyere masile.

¹⁰ Pinémárecō, ani antepuyé pēe ne Upíima rinyiri n símisi iwē ne pinniŋe m paílē, aní n niŋú nōn ne pimecō íwē kémee we.

¹¹ Ani yē te tō ye pēpēe pimecire pimulé n̄ fe maa re pi pínarekomē le. Nō Yəəpu kecáá nsímé kónle re u pēe ikari wale, ani kō yēnu lē ke Upíima uu kétə-pō u n he. Upíima yèè pisoi íwē píima ténlē uú ne kefa pi fénne.

¹² Pinémáreco, mítá lin íye n we, áni kape ye ne keyóme caa néé keté néé líka mpuri ritá nöké ne wéeri. Non te “eeε”, liké “εεε” non te “eehei”, liké “eehei”. Uléécaa úu kape ne nó n túhaané uké akópe nó mí pa nnya.

Pitóikó kecáá piyomeyáhaa

¹³ Nó unyine ye íwe kéké we, néé yo? Liute uké keyóme yáasi. Nó unyine ye mpóonare kéké we, néé yo? Liute uké ipakare siyome ne Upíima pakare.

¹⁴ Nó unyine ye pásolú, néé yo? Liute uké Uléécaa icápine piwéesé sée api Upíima rinyiri ne mékpó u n nínesi pin ukecáá Uléécaa yáasi.

¹⁵ Nfatene piyomeyáhaa yé utóikó riyu lo, Upíima uu u pøise. In te akópe anyine kuu wa, Upíima uu u sárei.

¹⁶ Lë nnya, mítá úye uké ye uakópe uucó yámne, mítá úye uu ye kó uucó kecáá Uléécaa yáasi nöké ne mí peí nnya. Nkó yee Uléécaa keyu-i asei n tíkilé piyomeyáhaa yèè piketi píima wale.

¹⁷ Elíi ye pøe kesoipipi le meróco mmé. Uú ne Uléécaa téni re ikóné ii kape cuú. Ikóné ii mesei picuú yá aŋmẽ ataani ne iwáre ikpuulú.

¹⁸ Uu kó limemáá yáasi re iké cuú, Uléécaa uu ikóné cuunse, iluké ii keté kecáá wai.

¹⁹ Pinémáreco, nó úye un asei ncee n tíye un m pø, nó unyine un kei u m pesepø,

²⁰ ani n nyu re nkó yee ukópekoó ncée mmé kuu n tíye uu pølu kéké m pesepø, ye usoi nkpo-i léselé Uléécaa uu kó lë nnya akópe meyá tinne.

Titelé foi kε Piyee uu n wóí

Lelée ritelé ntí kémee ní we

Yeesu Kirisi utume kapi yε n sée re Piyee yee ritelé ntí wóí. Kirisi pikó pεe pεe mεkεe Asii awélē anupú anyine kémee n yεkaalē ke Piyee uu ritelé ntí wólu. Piyee ye ró símisi re Silasi kuú ne ritiki uú ne ritelé ntí wólu (5:12). U ri wóí re piké ne ti rikóónú. Papilōoni-i kuu ri wóí, leleē re Róm-pó. Kirisi pikó fdle pεe Asii ketē kecáá ní we kuu ri wóipó (2:2). Kapi Kirisi pikó nnya kapi kei we yare pisáne. Pi ye ne isímé pi kparailé, piñ kó piwéékuse ne pi lémaalé. Lé nnya ke Póoli uu pi ñmóópúséle te piké ikari ne kέyu mahā piñ Yeesu Kirisi inípée tapaalé. Pi ne uyε pεe nkpéni késé íwε isse le.

Ifaaci iyε mekériine yε mmé:

1. Piyee ye ipakare ne iwele wale uú ne pεpεe uritelé ntí ní kέ́lise lē ke Uléécaa uu piayu n ló uu kó ne Yeesu Kirisi nkpo ne umeyise tiki uú ne týesé apí n tálē (1:3-12).
2. U pi ñmóópúselenle re ápi kape lópile, piké isoi yee n kpáiilé Kirisi kúpénecó kémee n le (1:13-2:10).
3. Piké ne Kirisi m paílē, api pεe piisoi kapi yé pipeikee kémee n le ne nyíse re pi unsímé ne asei tikilenle. Uu kó icélaa pi pasii yee yé pipiyupipikei kapi yé n wai kémee pi n yóriyε. Uu kó pisihúú kémee metone ne piicápine kémee ne pi ne pεpεe ápi Uléécaa n nyu metone kémee icélaa pi pasii (2:11-4:19).
4. Titelé ntí uwóle yε nté Kirisi pikó icélaa palenle re piké yε píweluke kémee ikari m má piñ ne lē ke Uléécaa uu pi n yekeilé tálē (5).

Iyáhaa

¹ Néé Piyee. Ne Yeesu Kirisi utume le. Néé nő ke Uléécaa uu n wéé re ani panse upikó ritelé ntí wólu. Nō pisáne le non Pónti ne Kalasii ne Kapatəosi ne Asii ne Pitinii sitē kecáá yεkaalé.

² Sáa Uléécaa yε nō wéé yare kuu mεkεe-mε m̄ ma. U Nfáasəne ne ritikile uú ne nō wéle uu iyaa yekei re ani Yeesu Kirisi m pakarelé ani kó umenyε wole ani funi.

Uléécaa uké ípeeléé ne nkínjiŋe mεyá nō hε.

Təké meyiktyiki n tálē te Uléécaa lisənε yε wemelε

³ Tə Urópfima Yeesu Kirisi usaa Uléécaa pakare. U íwε meyá tó ténle uu Yeesu Kirisi meyise pikpokpó kémee ne tiki uú ne nfáa fale ró hε. Lé nnya kari tálē te tə nfáa yε.

⁴ U kó nfáa fale ró hεle re təké lisənε lē yε. Ai ye fəni, ái ye mékpérinkpε wa, ái ye kó caai.

5 Nō kēcāá ke Uléécaa uú ne unnaŋe m̄ paílē, un nō mūílē te nō ne kēfa u tēne uké ne nōrinéyu lō nnya. Siyāa tərəo kēmee kuu lē waine liké nyíse.

6 Mpá kai neni nní m pise re liké ncón mpehē mpehē kēmee nō m peikē re nōanépōo aké n caailē, ani ne mpōonare n cōpisi.

7 Li lē wale re liké yē te íye ke nōnnéfatene nsəne nn sá. Wura yèè caaile. Mpá ne lē, pi ye uyē ticuruu nna kēmee wale piké unsəne yē. Nōnnéfatene ye wura ríyu fele. Limecō ke Uléécaa uu ye nōnnéfatene musí uké nnsəne yē. Lelē yē týesē ani ha keyáa kē ke Yeesu Kirisi uu umecire n̄ lesene uké nō n nyíse, pisoi iyáhaa ne ipakare ne ríyu yenu.

8 Nō u lale áni kahane u n yē. Ne nkpéni-mē áni kahane u n yē, amá nō kō peé ne kēfa u tenelenle, nōn kō mpōonare ne cōpisi ái kumúnjé má, lin kō ríyu má.

9 Ke Uléécaa uu nōanéyu n lō nnya kani lē ne mpōonare cōpisi. Kani Yeesu ne kēfa n tēne kulaa ye kpē kani n yē.

10 Antepuyē ye pēe mēkēe wéesile piké píyulale pē kumúnjé yē. Pi pēe mēkēe-mē lihēehēe lē kani n yósune nsímé símisile.

11 Kirisi Nfaasəne ye pēe pikemeé wele nn hái mēkēe-mē pi símisi fwē iyē ke Kirisi uu meluke m má ne ríyu tē kuu n sōnti uké n yē. Lē nnya kapi wéesi api perei n̄səne piké yē te kumúnjé kúye-i ne íye kai sōnti liké lē wa.

12 Ai pi nyíse api yenu re ái piricuruu ke nsímé mmē kapi n símisi nní ne máne, amá nō kní ne máne. Mmē ke pepēe Nsímé Kecire nō n yóolē api kō neni nní nō símisi. Nfáasəne mēe keyómecaa n léeri nnané kapi ne nō símisi. Piléécaatumē ricuruu ye lale piké nsímé mmē ceri.

Mefine mēe ne Uléécaa n sá

13 Lē nnya, ani lē kani yē n wa kēcāá nákēnémúnjé n wailē. Ani mpá yo n wai ne kēmúnjé, ani meykíyiki n tálē te Uléécaa yē ne kēfa nō fénne uu Yeesu Kirisi mēkame kēmee ihēe nō pa.

14 Nō siwā le sée ye m pakare. Lē nnya, áni kape nōmenéla n tikilē yare kaní pēe n we áni méka nyu.

15 Ani Uléécaa mēcō n we nōn likópe kaase. Uyee nō sée. Ani nōmenéwee nnéi kēmee n kpáiilē yare ke Uléécaa yee nō n sée uu n kpáiilē mēcō.

16 Li wəlaalē te: Ani n kpáiilē yare ke née n kpáiilē mēcō.

17 Nō ye nōn Uléécaa n yáasi, nō ye u sée re Sáa. Uu ye úka keyu ripaí uké kelenē umewai kēcāá u túhaane. Lē nnya, li ne sá re nōké lē nnéi kani nōinésoi kēmee n wai kēmee u n wuru.

18 Nō kō meykíyiki nyule re ái linyine lee ye n caai yare nní nwóoweni née wura kapi kpísi apí ne nōanéyu lōlu apí ne nōpinékpure mēwee mēe áme kuláa kúka m má kapi nō rintéjse kēmee nō lesē.

19 Amá Kirisi menyé sōne mée ríyu m má kapí ne ró lése. U we yare inyōonse sañ yee ii ríka n caailē, ii kō ríka tejelē kapí ne ró nyōonse.

20 Uyē ke Uléécaa uu hái mekeet-me wée uu kelené mípá yo wai re uké pisoit ayu lo. Uu kō nkpení nō nnya siyáa taro nsí-i u leseri re liké nō yóriye.

21 Uyē kani ritiki aní ne Uléécaa kefa tene. Uléécaa uyee pikpəkpə kémee u yukuse uu ríyu u waise re nöké ne Uléécaa kefa tene ani kō ne u n tálē nnya.

22 Nō nkpení nsímései mée ye usoi ríyu n lo pakarelenle ani pēe ne fe ani meykíyiki n lakaane n̄sōne. Lē nnya, ani ne nōsinéfa nnéi n lakaane, ái kape kecáá kecáá.

23 Uléécaa Nsímé ye tíyeselé ani nfáa fale yenu. Ani nfáa fale yē yare kapi ye kesoipipi kēe ye n kpu m mári. Uléécaa Nsímé n̄n we yare nlukepuri mée ye n caai. Nn ye caai. Mesére knú we ne nnfaa.

24 Kesoipipi ye we yare meyúi.

Keriyu kake ye n yē yare meyúi mēfēle.

Meyúi yee kóosile mēfēle amē surii.

25 Amá mesére ke Upíima Nsímé Kecire pōo ye n we.

Nsímé mmē kapi nní Nsímé Kecire kémee nō riyóó.

2

1 Lē nnya, ani rikpákárá nnéi mpuri ne nnōomé ne kecáá kecáá mēwai ne kufatoi ne iwóhó riyá.

2 Ani Uléécaa nsímé n la yare ke siwā fenfēi asi ye nní mēpe sōne n̄ la, liké tíyesé nöké n̄sōne papisi, liké kō nōanéyu lo nnya.

3 Nō Upíima isoi sōne pilélé masile.

Kirisi pikó ye Uléécaa mpuri pikó le

4 Ani ne u rikō, uyee ripare kecire tee ye nfáa n he ke pisoit api n kési, Uléécaa pōo ri wée re tetee uinipree-i rinéíkōo.

5 Nō ticuruu, nōoké kō n we yare apare nyee nfáa m má. Nyē ke Uléécaa uu kpísi, uu tíyesé Unfaasōne n̄n ne ukeyo u mom. Kei kaní yé piléékoó icápine n wai, piléékoó pēe pinfaa n kpísi pin ne inyōonse kuu n̄ la u wai, uyē un kō Yeesu Kirisi nnya i pakarente. Uléécaa Nfaasōne kémee ke liinyōonse iyē ii léeri.

6 Li Uléécaa Nsímé ritelé kémee wólaalē te:

Ne ripare ke Uléécaa uu n wée tin nnéi má kpísile
ké Siyoo-pō karii riké panse kenui ripare.

Uye un ne ri n tálē, úu isei meluke má.

7 Tipare tee nō mpí nōo nní ne kefa n tenelē kémee kuláa piima māle. Amá ri pēpē ápi Uléécaa ne kefa n tenelē kémee wele yare lē kapi nní Uléécaa Nsímé ritelé-i n wói re:

Tipare ke pimóme api n fómpo tee nkpení panse
tikecire tee kenui-i n̄ we. Li kō wólaalē te:

Tipare rinyine ye ri ke pisoapi ye rinkpou,
kuparecajaa kunyine ye ku kpoe ye piso ni loise.

⁸ Ke pisoapi ye Uléécaa nsimé pipakare ni ye nnya kapi ti rikpou. Lë kai ko hái mkekemewe re liké pi wa.

⁹ Amá nõ ne mpuri mmé ke Uléécaa uu n wé le. Nõ piléekao icápine le pée uyóopi inyónse n wa. Nõ Uléécaa pikó le. Unóanéyu lõle uu metéi kémee nõ yekei re ani umewai píima piso riyoó.

¹⁰ Ani pée mkeké Uléécaa mpuri pikó, amá nõ nkpení umpuri pikó le. Uléécaa úu pée mkeké íwe nõ tẽ, amá u nkpení íwe nõ ténlé.

Isoi kai m pise re Uléécaa ukéikó uké li

¹¹ Pinésáne lala kecire, nõ keté nté pisáne le pée pincee n tósu. Ne la ké nõ riñmózpúse re ani nóménécíre ti, áni kapé likáipi-káipi lee ne nõ n topu n tikilé.

¹² Nónínesoi kani n le nõn ne pepes ápi Uléécaa n wuru kémee we iké n nyamí. Lin lë n wa, kei kapi yé pée nõ n wóhosí re nõ mewai kópe wai, api kei nóménéwai sónne yenu api Uléécaa ríyu waisé keyáa kë kuu n sónti.

¹³ Ani Upíima nnya sisoipipi iyóopi nnéi yee keté kecáá ni we m pakarelé. Ufoi yee uyóopi yee keté nnéi kecáá nnañe n te.

¹⁴ Ani ko pepes umetene ni we m pakarelé. Pë kuu túmei re piké ye piwaikópækao kutu ripasa, piké ko pepes lisóne n wai ríyu waisé.

¹⁵ Lë ke Uléécaa uu ni la lee re ani lisóne n wai, piníri pée ne nõ n kénjene piké ne rinséé nnya.

¹⁶ Ani n we yare pisoapi ye ápi úka kecáá n tû, amá áni kapé pée re káni nní úka kecáá ni tû nnya, nõ rikpákárá mewai m má nõn mkekécaá yáriilé. Ani n we yare Uléécaa pikeikó.

¹⁷ Ani ye mítá úye m pakarelé. Ani nópinémárecó n la, ani Uléécaa n wuru, ani ko uyóopi ríyu n waiselé.

Kirisi iwé kari yé m paile ton ne irókó le

¹⁸ Nõ pikeikó, li pise re nöké nóménécíre ricepise ani nópinékeisaa n wuru. Ai pë isoi yee ni nyamí pin këfa láárú ñmane, amá ne pë mékó mëe m páápú kani yé m pakarelé.

¹⁹ Li nyamle re mítá pin usoi íwe n lukeise kái pée ne n sá re uké n le, li ríyu málé re uké Uléécaa kuú ne asei n tikilé nnya n kahari.

²⁰ Asei kecáá, tíyu ríye kai má re usoi uké uncaai nnya íwe n yenaalé. Amá in te usoi ye lisóne wai un ko pée ne íwe kahari, li Uléécaa inipese-i lisóne le.

²¹ Lë ke Uléécaa uu ne n sée re ani ye wa ye lë. Kirisi pô ne ko nökénécáá íwe lile uu ne nõ nyisé re ani unceo n tikilé.

²² Uyē úu akópe áka wailē, nnóōmē níka nín ketumē unnoa-i léemē.

²³ Pi u lámaankεelε, amá úu úka alé cεei, api íwe u lukeise, amá úu úka sisikεe, amá umecire kuu kpísi uu Uléécaa yεe asei ne n túhaane anipe-i wai.

²⁴ Arókópe kuu kpísi uu ukεcáá wai apí ne kunapéékωó kεcáá u karii re akópe aké keróráá le, tókε pεe lelees n nyamí Uléécaa inipεe-i n wai nnya. Uakpε nyεe tīyεse ke tóo ne peí.

²⁵ Nō pεe mekeε-me nyéreile yare sipoipipi sεe m pø. Amá no nkpeni useesē ne uyεe nōkenécaá ní paílē kέmee pelele.

3

Pinósi ne pipila kεcáá nsímē

¹ Limεcø kaí we ne nō pinósi kέmee, ani nόmenécíre ricepise, mρá nō úye uké uula m pakarelē. Lelees yé tīyεse pε pilā pεe apí nōkenécpε Uléécaa nsímē ne kεfa n tenelē apí nόinésoi sōne yεnu. Mpá nənsá nsímē mmē n símisi, pi yé pεé ne Uléécaa kεfa tenε

² re pi nόinésoi sōne kani n le nyáni nnya.

³ Ani kapε ne ipiŋε kεcáá melape lekaa-lekaa kutu n cølē, yare nní pinyúpipahaa ne wura ikólē ne ilū sōne pitánti.

⁴ Amá lelees Uléécaa kέmee ríyu m má lees nní melape lekaa-lekaa mεe usoi kεfa-i m pékaalē. Ame ye caai, áme ye kø foni. Lelees nόnnéfanare ne nόinésoi niŋε-niŋε kani n le.

⁵ Limεcø ke pεe mekeε pinósi pεe Uléécaa ne kεfa n tenelē pin pipila pakarelē pin kø ne Uléécaa tálē apí ye pεe lapisi.

⁶ Piuse yεe nní Sara yεe pεe ula Apiraham m pakarelē hái uu ye ne u séi re uussaa. Nən lisone n wai, nənsá líka n wuru, no pansele ukεpirε pikó.

⁷ Limεcø nō pitisi, ani ne nόpinénósi n we nən nisone pi naresi re apí páápú nnya. Nfáa mmē ke Uléécaa uu nō n he faalaa, nō ne pε kuu kesé n he. Lē nnya, ani ríyu pi n waiselē. Lin lē n we, líka ái yé pεe nόpinéyómeyáhaa kέmee nō púneise.

Li pise re Kirisi pikó piké n lakaanε

⁸ Ntárøo kam nō n símisiye mmú re ani kemúnjé kεse m má nən kεfa pέnelē. Umárecø nla nké nōkenémeé n we, ani ye kø ucø íwe téni ani kø nόmenécíre n cεpisele.

⁹ Ani kapε ye mewai kópe n cεikeenε, áni kapε ye kø alé n cεikeenε, amá ani ye rinøo sōne usoi ritikise. Lē nnya kuu nō sée re ani ye lē wa, rinøo sōne riké kø ne nō n tikilē yare kuu mī ma.

¹⁰ Li Uléécaa Nsímē ritelé kέmee wόlaalē te:

Usoi un meyíkíyiki n la uké isoi sōne li liké kø siyáa nnéi u n láárú,

li pise re uké urilempi ne nsímē kópe tī.
Uú kø unnoa ne nnóōmesimé káásé.

11 Uké umecire ne mewai kópe tə. Uu lisəne n wai.
Uké nkíñniŋe piwélaa ne kéyu m maharlē.

12 Upíima ye pəpəe asei n tikilē inípəe tapaalenle.
Un kə pipiyomeyáhaa kutu cəlē.
Amá u ye pəpəe mewai kópe n wai kepire ritəle.

13 In tə lisəne piwai kaní ne kéyu maharlē, wóo yé pəe íwe nō
n wai?

14 Ticuruu in tə lisəne kani wai nnya kani íwe le, liké nō n
láarú. Ani kape pisoi n wuru, líka ái kape ye kə nfasiñe nō tā.

15 Amá ani nōsinéfa-i n nyu re Kirisi yee Upíima, ani kə ríyu
u n waisə. Ani ye nōmenécíre n cápinelē nōn ne mē te pin nō m
pise re yo nnya kani nní meyá ne u tálē

16 nəké rinóo nisəne yəsí ne ipakare. Ani kefa n kpáilē, pəpəe ne
nō n náasi re piké nórinéyu kpu pin nō lámisi re nō Kirisi tikilē
nnya, piké isei li.

17 In Uléécaa mela, li kutəsi we nəké lisəne n wai nōn ne íwe
le ne kani yé nōmenéwai kópe kecáá nnya íwe n le.

18 Asei kecáá, nkpo cireníŋe kóló ke Kirisi uu pisoi akópe
kecáá kpu. Uricuruu úu akópe áka má, amá uu pikópekóo kecáá
kpi re uké ne Uléécaa kémee pi ha nnya. Pi u kpule uu kpi yarə
ke kesoipipi ake ye n kpu məcə, amá Uléécaa Nfaasəne nn u
yukuse,

19 hái uú ne pəpəe nkpo kuhore-i n kpaniilē Nléécaasimé yóó.

20 Pē ápi pəe Uléécaa pakare kumúŋe kpe-i kuú pəe ne pi
n kahari úu la uké ukuwəi yukuse. Pəe uyə-i ke Nowee uú
pəe ukutakai karii. Pisoi nkáripi, pipaha ḥmane pəe kukeemee
lompə, aku míni kecáá n təsilē Uléécaa uú ne piayu ləlu.

21 Limeni mē ye míni kani ye nəni nní n wóle ai nōanéyu
ləlu kumírí le. Api míni nō wóle re liké nōinépiŋe kecáá
mékperinkpe heere. Pi míni nō wóle re liké nyíse re nō ne
Uléécaa ténilē re uké ne Yeesu Kirisi meyise pikpokpə kémee
ritiki uké ne nōkenémúŋe sənukuse.

22 Uyee keyómecaa ritaa uú ha Uléécaa kuluke-luke-i
kéyukoótone-i tone. Uanipe-i ke Uléécaa uu piléécaatumē
ne lē nnéí lees kei ríyu ne nnaŋe m má wa un likecáá tū.

4

Lə kapi yə Kirisi kémee isoifale n li

1 Kirisi ye uipinjé kémee ntóosi konle. Lə nnya, ani ukemúŋe
kē kecə m muílē nōn ne mē te nəké íwe li. Nkó yee uipinjé kémee
ntóosi n kō yèè fele uu akópe piwai yá.

2 Lə nnya, kai ne nəni n kpísi, ái pise re nəké Uléécaa mela
n tikilē nōn kə ne ituŋe tərəo nnyí kai nní ketē kecáá nō n tise
nōinésoi le. Ani kape lē ke nōinépiŋe ii n káipinkəe n tikilē.

³ Asei kecáá, nō p̄ee m̄ek̄ee p̄ep̄ee ápi Uléécaa n̄ wuru m̄ela m̄eyá wale, n̄on m̄ékperinkp̄ewai ne pikáipink̄ee ne pítaniré ne iluk̄e picaink̄ee ne pítaniré ikeñene wai n̄on piléé nyóñse.

⁴ Li nk̄péni lipite p̄e nn̄o yile re áni ye k̄o m̄ewai kópe m̄e piwai rikpá pimeco. L̄e nnyia kapi n̄o lámisi.

⁵ Pi yé kam api pimewai Uléécaa kéénk̄ee. Uyee umecire cápinelenle uké ne pinyánnyá ne pikp̄okp̄o nn̄eí túhaane.

⁶ L̄e nnyia ke Kirisi uu Nsímé Kecire riyoó uú ne pikp̄okp̄o ricuruu péne. Pi pimewai kecáá ne pi túhaanele yare m̄ápá kesoipipi k̄eye m̄ec̄o. Amá Nfáasone nnyia, pi yé nk̄péni fe api Uléécaa kémee nfáa m̄ má.

L̄e kapi ye Uléécaa lih̄eeh̄ee rimmulu

⁷ Mpá yo ket̄o ye nnyáá wale. L̄e nnyia, ani mesoh̄o m̄ má n̄on m̄ápá yo wai ne kemúñé, nök̄e ne piyómeyáhaa n̄ fe nnyia.

⁸ L̄e nnyia, l̄e kani yé n̄ wa lee re ani mesére n̄sone n̄ lakaane. Nla yèè akópe m̄eyá tinnelē.

⁹ Ani kusáne n̄ wapaane. Ani kape ye kefa-i n̄ ñm̄opu n̄on ne pisáne yósu.

¹⁰ Uléécaa ye m̄ápá n̄o úye linyine h̄ele ne limpeh̄e. L̄e nnyia, m̄ápá úye uké ulih̄eeh̄ee kp̄isi uú ne pic̄o n̄ léni. N̄on l̄e n̄ wai, n̄o p̄ee l̄e pisoi le p̄ee Uléécaa lih̄eeh̄ee n̄sone m̄ müil̄e.

¹¹ Lin úye n̄ he re uké ye nsímé riyoó, liute uké ye ne Uléécaa nn̄o s̄imisi. Lin úye n̄ he re uké ye pic̄o l̄é, liute uké n̄nahe mm̄e ke Uléécaa uu u n̄ he ne pic̄o n̄ léni Uléécaa uké ne m̄ápá yo kémee Yeesu Kirisi rinyiri nnyia ríyu yé. Yeesu Kirisi uyee m̄ápá píyeip̄o m̄eyóópi ne n̄nahe te! Amí.

Kirisi iw̄e ic̄o piluke

¹² Pinésáne lala kecire, nök̄enéwuu áke kape to ne l̄e kai nn̄i ne m̄apape n̄o m̄ peik̄es yare nma m̄ee nök̄enécaá k̄oñnu. Ai kape n̄o n̄ we yare lisáña linyine ye ni.

¹³ Amá liké m̄eyá n̄o n̄ láárú re Kirisi iw̄e ic̄o kani le nnyia. Limeco kai sónti liké n̄o n̄ láárú, kumúñé kpe-i kuú ha umeyoo pi n̄ lesene uké pisoi nyíse.

¹⁴ Pisoi pin Kirisi nnyia n̄o n̄ lámisi, liké n̄o n̄ láárú re Uléécaa Nfáasone, Nfáayukáó ye nök̄enémeé wele.

¹⁵ N̄o úka úu kape íwe n̄ le re u usoi kpu née u linyine yáai née u m̄ewai kópe menyine wa née u pic̄o nsímé nnyine kémee táhankee nnyia.

¹⁶ Amá in te unyine ye íwe le re u Kirisi ukó nnyia, ái kape isei u n̄ we. Amá uké meníñe rinyíri t̄e nnyia Uléécaa ríyu waisse.

¹⁷ Ituñe ye tulé re Uléécaa uké ne pisoi túhaane. Upikó kuú ne koraanene. In te t̄ó kai ne koraanene, íye kai yé ha p̄ee két̄o-p̄o p̄ep̄ee ápi n̄ la piké Uléécaa Nsímé Kecire kutu riñco wa?

¹⁸ Li Uléécaa Nsímé ritelé kémee wólaal̄e te:

In te asei ute riyu pilale ye papisi,
íye kai yé ha pee kétó-po pepes ápi Uléécaa m pakarelé ne
pikórekáó wa?

¹⁹ Lë nnya, pepes Uléécaa mela kémee íwe n le piké ne lisone
piwai n nörjé, api Uléécaa, asei ute yee pi n wa anipe-i pimecire
wai.

5

Lë ke Uléécaa icápine piwéésé api yé Kirisi pikó kecáá rimpaí

¹ Lë nnya, Uléécaa icápine piwéésé kam nkpeni ne símisi. Né
ne kó pimeco Uléécaa icápine uwéésé le. Ne Kirisi iwé kuu n li
ne inénípees yenle. Ne kó meyóopi mée nfáani n léerine kémee
ketóné málé.

² Lë nnya, ne la ké nò riñmóópuse re ani piséesé mécó pisoi ke
Uléécaa uu nò rimmúíse kecáá nísone m paílë. Ai kape tilasi, amá
liké ne nórinépoo yare ke Uléécaa uu nò la. Ai kape kó re piluke
tóné-tóné pinyine kani kémee wéési, amá ani pikecáá m paílë ne
kefa kesé.

³ Ai re nöké pë ke Uléécaa uu nóménípe-i n wa ne kéyu m
páapú, amá ani nísone n wai piké nò n nyáni pin nóménéco wai.

⁴ Non lë n wa, uwéésé yee pisoi kecáá m paílë yare useesé un
ha n ka, u yé riyóópikoh tée ári yé pikai n caai nò rikipise ani pëe
riyu m má.

⁵ Limecó, nò pikpére ne piñmáne, ani nóménécire ricepise ani
piwéésé metene n we. Nónnénéi, úka úu kape ye u ne picó
kusencó kémee umecire n taáselë. Li Uléécaa Nsímé ritelé kémee
wólaalé te: Uléécaa yé píyuwélaa ncée tápisile uu mpí pëe yé
pimecire rincépise ne kefa fenné.

⁶ Lë nnya, ani nóménécire ricepise ani Uléécaa nínahe nnéí ute
metene n we uké ituhe iyé kuu n yekei kémee nò ritáse.

⁷ Ani nónnécóny nnéí ukecáá topile. U nòkenécáá paílenle.

⁸ Ani mپá yo n wai ne kemúñé. Ani kape lópile! Nónnéláaró
Setani ye kóoniile yare kúkinaá kpëe n senkëe, un wéési uké
unyine céériine.

⁹ Ani ncée u tápisi ani kó nfatene kémee n taalë. Ani n nyu re
íwe kani nní n le icó ke nápinémárecó api keté nnéí kecáá le.

¹⁰ Uléécaa yé riyále re nöké nkpeni íwe li ái kape nájai. Amá
u Kirisi ne ritikile uú ne nò séi re ani mesére umeyóópi kémee
n we. U yé unfanare píima kémee nínahe nò he nónnénfatene nn
papisi líka ái yé pëe nò ritinha-tinha nöké loó.

¹¹ Uyee mپá píyei nínahe ute! Amí!

Iyáhaa toroo

¹² Silasi kam n nyu re u asei tikilenle yee né lë amá ne kételépi
nké nò wólu ké ne nò riñmóópuse, ké kó ne nò nyíse re Uléécaa

yε meyíkíyiki ípeeléε nó nyíselε. Nə ípeeléε kuu nó n̄ nyíse kémee
nísəne welε.

¹³ Kirisi pikó ke Uléécaa uu nómēnēcə n wéε pin Papilōoni nté
we n̄ unéjmáne Mariki yε nó yáhaapə.

¹⁴ Ani ripirane ani yáhaanε liké nyíse re nó lakaanelε.

Nó mpí nnéí nōo Kirisi pikó, Uléécaa uké nkíñniŋe nó he!

Títelé lirū kε Piyee uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Mpá Kirisi pikó píye kapi rítelé ntí wóipó. Timewee yε nkápáni yare rinóo ke usoi uu yε mí ma uu kelené ncée kpísi uu kelð tómpó. Uteléwóle nkó yε maa re unkpo ituŋe yε nyahaimele. Uri wóile re Kirisi pikó piké yε ne uicélaa léise (1:13).

Ifaaci iyē mekériine yε mmé:

1. Uteléwóle nkó yε nsímé kécáá nyerelé uu símisi re piké méwee sóné mée pífatene kémee ní we m muúlē, piké kó icélaa kapi ní yásí ne asei n tikilé (1).
2. Uu kó lě memáá picélaa náome pée nnóomésimé n céesi pin kó méwoo méwoo wapisi ne tópu (2).
3. Uu kó lě memáá Upíima Yeesu kereemeyaa nkó símisi. Títelé ntí yε ripérése re Upíima mepéemé men n nájaisé, Uléécaa nniŋe kuú ne ró n niŋú kémee kai léeri. Pisoí meyā kuu kó la piké ncée piyéne rikpá piké píyulale ḥmurei (3).

Iyáhaa

¹ Néé Simao Piyee. Ne Yeesu Kirisi ukéikó le nen kó uutume. Pē nnéí pée meróca Uróléécaa ne Uróyulale Yeesu Kirisi nfanare nnya nfatene kécire m má kam titelé ntí wólu.

² Ne nó yáasi. Uléécaa uké lě kani nní meyíkíyiki u ne Urópíima n nyu nnya meyá ípéesé né yáasí uu kó nkíŋniŋe meyá né he.

Pepée Yeesu Kirisi ne kafa n tené piké Uléécaa mela n wai

³ Uléécaa nnaŋe ke Yeesu Kirisi uu m má kuú ne mípá yo kai ró m pise ró he tóké ne nfáa m má tón ne Uléécaa mela wai. Uyee tíyese kari céri re u ne umeyoo pi ne unnaŋe ró séele.

⁴ Lelée tíyese ke Uléécaa uu lisóné píima lě kuu n yekei re uké ró he ró pa, liké kei ne ritiki tóké pée Uléécaa sipipi, tón keté kécáá likáipi-káipi lee yε ne ncaai ní ka kaase.

⁵ Lé nnya, ani riŋmóópú ani nónnífatene kécáá isoi sóné kpápo, ani isoi sóné kécáá menyuwé kpápo,

⁶ ani menyuwé kécáá nóménécíre pimulé kpápo, ani nóménécíre pimulé kécáá nñmóópú kpápo, ani nñmóópú kécáá Uléécaa likó nla kpápo,

⁷ ani Uléécaa likó nla kécáá kumáre piwai kpápo, ani kumáre piwai kécáá nla kpápo.

⁸ Asei kécáá, lě nnéí lin nókenémee n we, lin kó meyá n wai, ái yé ḥmurei náké méwoo n we áni líka wai. Nópinékei ápi yé pée kuláa paa. Li yé kó tíyese ani Urópíima Yeesu Kirisi nsoné ceru.

9 Amá nkó yee úu lilika m má, úu nísone nyáni, u we yare unyíye. U paleile re pi akópe kuiú pée mekee n wai u tinnelé.

10 Lë nnya pimárecō, Yeesu Kirisi ye nó wéele uu kó ne pikéi nó séi. Ani rijmóspú ani pikewai kémee nyíse re nō ne sá re nöké pi wa. Ani yé pée lë kémee píkai rikpou.

11 Kei kani yé pée nísone ncée yé aní ne nórinépðo Urópíima ne Uróyulale Yeesu Kirisi iyøapi teneciré kémee lompo.

12 Lë nnya kam la kék isímé iyé nō n léisente, mítapá kani nní nsímései n nyu nón kó nkemee iníñí kariilé.

13 Ne yé te li nyam te kék kumúnjé nkú-i kam nní nfáa m má kémee isímé iyé nō n léisente, áni kapé ne m palei nnya.

14 Urópíima ye né símisile nen nyu re ám nkpéni keté nké kecáá siyáa kulúi kpáne. Kenétónéyaa ye nnyáá wale.

15 Lë nnya kam njmóspúlë te nöké masí menétóné-máá nsímé mmé n léiselé, mítapá lin íye n we.

Peepe Kirisi meyøapi n yé nsímé

16 Ai siwómé ke pisoi apí mí musí apí ne pimesohó wai kari ritiki arí ne nō símisi re Urópíima ne Uróyulale Yeesu Kirisi ye nínahe ne wemele. Amá irónípée karí ne ummule yé.

17 U Sáa Uléécaa kémee ríyu ne nínahe yenle. Likumúnjé kpé-i ke Uléécaa, mímule ne nínahe píima ute uu símaame re: Nkó yee Kenépipi lala kee nnépðonare nnéí n te.

18 Pee uyé-i karí pée kesé Uléécaa riyøpe kecáá n we ne Yeesu, ta pée meté mē konlé men keyómecca-pó leeri.

19 Lë kari nní n yé ye tíyesele ari meyíkíyiki n tálë te lë ke antepuye apí n símisi ye asei le. Nō alari málé nöké n n waiselé. Pinsímé ye nō we yare kífiráa kee kujmaha kémee ní tore liké ha ne weesi, Kirisi yee ní we yare rimarewarepi uké pée léeme uké nō n kpáiilé ne nósinéfa kémee-pó.

20 Li pisé re nöké nísone kó te úka úu yé fe uké mmé ke antepuye apí Nléécaasimé kémee mí ma ne ukemúnjé ciré fe uké kó.

21 Ai pisoi pée piricuruu musí apí ne n símisi, amá Uléécaa Nfaasone mée yé pi lõ, apí pée ne Uléécaa rinyiri n símisi.

2

Picélaa noome

1 Antepuye noome yé pée mekees Isirayéeli pikó kecöpe leemelé. Limécō ke picélaa noome pðó kó meyaa nökéneçöpe lontine. Inóomecélaa yee yé ne ncaai ní ka kapi tantine apí kó Ucélaa yee piriyu n lõ fómni aí pée ásáláú kaikai anyine pi wai.

2 Pisoi meyä yé méwoo méwoo piwai kémee pi ritiki, pë nnya asei ncee riyu ari kpi.

³ Pi yé nwóónaapí nnyá nnóólari kémee nnóóme wa apí ne nó fe apí le. Amá hái mekees-me ke Uléécaa uú ne pi túhaane apí akópe yenu. Pikelólé áke neni ketaa wepo.

⁴ Uléécaa úu piléécaatumé pée ne u m púnne kañne. Amá kuñmaha kuhore-i kuu pi riláupo re piké kei m pahaalé liké ha ne ketúhaaneyaa tu.

⁵ Uu kó pée kékpuretē pisoi kañne. Amá u pée týesele míni ame yipu ame pikópekaó nnéí kóói. Pisoi pipaha ñmane kuú pée kañne. Nowee yee pée n yóólé te pisoi piké asei ritiki yé pikecōpe welé.

⁶ Uu kó Sotom ne Komooori ayu ne túhaane uu a tékéé aa panse nfürð. Lé kuú ne pēpēs ápi u m pakarelé nyíse re limecó kai kó pē wainé.

⁷ Amá usoi usé riyu kuu ló. Uyee nní Lóti yee asei m má. Unfaa kémee pikó yé pée méwoo méwoo wapisile lin meýkíyiki mpóócaai u tanaalé hái.

⁸ Uyee pée asei tikilenle un ne pikecōpe we. Mpá keyáa kéye kuú pée pimeawai kópe nyáni un kó kómei, lin pée ukumííri yóókusele.

⁹ Li nyísele re Upíima yé nyule lé kuu yé pipeiké kémee pēpēs u m pakarelé n lese ne lé kuu yé kó pipakareciré pó kó ketúhaaneyaa kutu rimpásá.

¹⁰ Pēpēs mékperinkpewai ne piripoa n wai ápi kó Upíima nnaje waiselé kuu meyá kutu pasané.

Picélaa nōóme pē yé akín kópe ne píyuwélaa mále. Ápi yé pimecire tó ne keyómecaa-pó lináje-naje piháikuse.

¹¹ Piléécaatumé ricuruu pée nnaaje m má pin lé fe ápi yé Upíima keyu-i keyómecaa-pó lináje-naje lé nkópe ríka símisi.

¹² Amá picélaa nōóme pē ápi yé musí, pi we yare isee ke pisoi apí n cōpii piké keyáa kó. Lé kápi n nyu kápi yé lámaanké. Isee meco kai kó pi kónine.

¹³ Pi kó pē tikpákárá wainé liké ne pirikpákárá kápi pico n wai pi ceei. Pimela mée re piké yé metuñeteí ne mewai kópe kápi n káipinké n wai. Mékperinkpē ne nseiciré yé pi póríilenle. Nó ne pē nōn n tū nōn kesé n le, ai pi n láárú re pi yé nnóóme nō wa.

¹⁴ Iwásánkaí yé piinipee-i wele, ápi yé kó akópe piwai kēcáá kó. Pēpēs ápi Uléécaa nceee kémee iníñi m má kápi yé kéyurikéraase. Memá nnáápí yé ne pi mainule. Uléécaa yé anáo pi wale.

¹⁵ Pi ncée sone týele apí ncée kópe tiki apí pōlu. Ncée mmē ke Peyo uñmáne Palam uú pée rintíki kápi tíkilé. U yé pée mewai kópe wale apí u hééle.

¹⁶ Amá Uléécaa yé pée ne umewai kópe kēcáá u césile. Isee ii yé símisi, amá keminaayaha yé pée ne mesoitē símisile áke týesee antepu Palam úu pée pinírikei rikpá.

¹⁷ Pisoí p̄ee wele yare n̄nihai m̄ee n̄ín míni m̄ má n̄éé ahope ke kuyó̄aku yé rinkpíise. Kesine p̄íima kuñmaha-i ke Uléécaa uu ketónē pi h̄e.

¹⁸ Pi nsímé nyule hái, amá ápi p̄ee asei má. Pisoí pinyiné yé p̄ep̄ee nní ncée kópe n̄ t̄ikilé anipe-i ñm̄éh̄er̄e e ái kahane n̄ náñjai. Pin̄áme p̄e ne yé fele api méwoo méwoo isoi kapi n̄ le ne lipite p̄e k̄eyu k̄eraasé.

¹⁹ Pi yé pi maa re pi yé tíyesé api ilási kémee lelu, amá p̄e ñmaa ricuruu pin p̄ee k̄o m̄ewai m̄ee yé ne nk̄o n̄ ka ilasi le. Lelée re m̄pá úye yé lelées u n̄ feriyé ilasi tunle.

²⁰ Upíima Yeesu Kirisi yé Uróyulale. Asei kecáá, in te pinyiné yé u ceri api keté nté m̄ekperinkpe piwai ne pimeccire tolú, api k̄o limemáá m̄ekmee p̄eep̄o, lipite p̄e m̄ewee fale m̄ee caailenle amé m̄efoi tósu.

²¹ Li p̄ee kut̄osi we re ápi kape píkai nsímései n̄ ceraalé ne kapi yé n̄ n̄ céri api p̄ee k̄o isé ke Uléécaa uú p̄ee pi mí pa pitíki yá.

²² Lé̄ kai nní pi n̄ wa yé nyíse re meyu mmé kapi n̄ ma yé asei le re: Kep̄opi yé kúukee ake panse ake le néé kúf̄oñ yé m̄ewóle-máá apéré-i p̄injiri.

3

Upíima m̄ep̄eemé nsímé

¹ Pinésáne kecire, titelé lírū yé ntí kam nní n̄ó wólu. Ne aketé kémee lale ké lē kani pinyuwé m̄ máálé n̄ó léisente n̄oké ne kemúñjé sōne n̄ wailé nnyá.

² Ne la re ani nsímé ke antepuyé p̄ee Uléécaa rinyiri ne n̄ símisi apí p̄ee m̄ekee-mé mí ma ne isé ke Urópíima ne Uróyulale uu mí pa, pitume api tó n̄ téñse kecáá léise.

³ Ani k̄o te pisoí yé siyáa t̄or̄o kémee sóntile piké pilip̄oakó n̄ wai pin n̄ sénnýi

⁴ api yé re: U maa re u sóntri, yei kuu p̄eé we? Hái ke pirósáa apí ne n̄ kpí, m̄pá yo yé wele yare kái p̄ee keté kekoraané-mé n̄ we.

⁵ Amá pi nyule pin ne kesu re hái ái neni-mé ke Uléécaa uu urin̄o ne keté ne keyóme wa. Míni kémee kuu keté leseme uu k̄o míni ne ke wai.

⁶ Limecó kuu k̄o p̄ee tíyesé míni amé yipu amé keté fe uú ne kekecáá likó nnéí tékéé.

⁷ Uléécaa rin̄o t̄e cire tee k̄o nfáani keté ne keyómeCAA m̄úllé uké ha ne nna kémee si ritékéé. Keyáa k̄e kuu p̄ep̄ee ápi yé Uléécaa m̄ pakare ne túhaanene uké kesé pi ritékéé.

⁸ Amá pinésáne kecire, nsímé nse yé we kái ne n̄ sá re n̄oké palei. Mmee mmú re: Keyáa kesé yé Uléécaa inip̄ee-i aŋm̄e kúkotokú kuse le. Aŋm̄e kúkotokú kuse p̄ó ne k̄o keyáa kesé le.

⁹ Upíima úu náñaise uké kelene lē kuu mí ma wa yare ke pinyine api m músu. Nő kuú ne lē niñú re úu la nō unyiné nfaa nké po nnya. Amá u la re ani nánnénéí fe ani isoi conse.

¹⁰ Upíima kékameyaa ye ha sóntile yare uyaa. Nnē píima nnyiné nn wai keyómecaa ake pølupo. Nna nn keyómecaa-po likó nnéí tote, keté ne kelikó nnéí ái tote.

¹¹ Kai nní n we re lē ke mپá yo ai sééne nnya, li pise re nánnésé ne náinésoi kani n le iké asei n tikilē in kō ne Uléécaa sá!

¹² Lē nnya, ani námenécíre nyáonse aní ne m mē te Uléécaa uké mekées kam. Keyáa kē ke keyómecaa ake nna yósune kéké tote mukú-mukú, lē nnéí lee kékemee n we ai nna kutoi kémee wólente.

¹³ Amá Uléécaa ye ró maa re u yé keyómecaa fale ne keté fale wa. Nsímései mée yé ha kei n we. Keté kē kari mē.

¹⁴ Lē nnya pinésáne kecire, lē kani nní m mē nnya, ani riñmáópú ani uinipé-i n we áni ncaai ríka má, nkópe ríka nín kō nō teñlē. Ani kō nkíñniye kémee n we.

¹⁵ Ani kō te Urópíima nniñe ye tiróyu lóle, yare ke urósáne lala ne urómárecə Poøli uu n wói. Uléécaa yee likemee mewéésesəho u hē.

¹⁶ Atelé nyé nnéí kémee kuu linsímé n wólu kuu ye lē símisi. Pisoí ápi ye nsímé mmē silō sinyiné asei fe piké kō. Pepeé ápi líka kumúné n nyu ápi kō pelaalē api ye pée n kéjéése, asei qá ne pi pølu. Ticuruu lē kapi kō Uléécaa Nsímé atelé tørø nnéí kémee wai. Pimecire kapí ne nkpo wéési.

¹⁷ Lē nnya, nő pinésáne lala mpí, nōo nní lē pinyuwé m máálē, ani námenécíre tl. Insá lē, pepeé ápi Uléécaa n wuru mewai kópe yé tíyesé ani pi tiki ai nō lóise.

¹⁸ Amá li pise re nōoké ncée mme-i ke Uléécaa uu ípæeléé nō n nyíse n tikilē nōn ne kéyu sī, ani kō Urópíima ne Urýulale Yeesu Kirisi ceru. Uyee neni ne mپá píyei-po meyóopi te! Amí.

Títelé foi kε Yohani uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Kirisi pikó pě nfasimé kapí ne icélaa kópe n cökoi ke Yohani uu rítelé foi ntí wáipø. U icélaa kópe pikó pě tinyíri hε re Kirisi pilaaro. Pi kesile re Kirisi úu kesoipipi, ápi akópe ncaai kpílē te linyine, ápi lë ke akópe aa ye tó ne Uléécaa kεcøpe n caai kpílē te linyine. Ai pee wai re ái cónjlē te Kirisi ukó uké isoi səne n le. Piyómeýáhaa féé pinyine pee icélaa iyé céesi.

Lë nnya ke Yohani uu n wóí ye nní: U lale icélaa iké kεcøre n we uké kə asei ripérésø. Lë nnya kuu pi léise re piké icélaa iyé kapi kékoraane-më n kð timúlú nṣəne (2:24).

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Uteléwøle ye nyísele re u Yeesu useérakøó le (1:1-4).
2. Yohani ye re pisoi piké metéí kémee isoi n le. Likumúnjé re Uléécaa ye metéí le. Lë kémee, li pise re Kirisi pikó piké nla isé n tikilē (1:5-2:17).
3. Kirisi pilaaro píima mekame nkó ke úteléwøle uu nté sìmisi (2:18-29).
4. Uu kə Kirisi ukó mewee léise (3:1-24).
5. Iye kapi ye nnóomésimé ne nsímései ceri api kóolene (4:1-6).
6. Nala ke usoi uu ye ne nyíse re u Kirisi ukó le (4:7-21).
7. Tó fe ari nfatenee kpísi arí ne akópe feriyø (5:1-21).

Nsímé mee ye nfáa n hε

¹ Lelée pee mپá yo ke Uléécaa uu n wa kékoraane-me ní we, ari linsimé kóm, ari kə ne irónípøe li yenu ari li nyánei, ari kə ne arónípøe li ca, lee nní rinóo tøe ye nfáa n hε.

² Sáa kémee kari pée wepø. Li nfáa mmé tó nyísele ari n yenu. Lë nnya kari nfáa teneciré mmé nsímé sìmisi, tøn kə nò n yóolē.

³ Lë kari n yé ari kə kom kari kə nò yóolē te tó ne nnó tøké ripénø tøn ne kesé tó ne Sáa ne Uképipi Yeesu Kirisi kupénečø kémee we.

⁴ Tøké ne mpóonare m má ne kétø-pø nnya kari tirócúruu lë wóí.

Uléécaa ye metéí le

⁵ Nsímé ke Yeesu Kirisi uu mí ma ari n kóm tøn kə n yóolē ye mmú re: Uléécaa ye metéí le, kuñmaha kúka áku ukemee we.

⁶ Tøn m maa re tó ne Uléécaa ye pénelē, tøn kə pee kuñmaha pikøi wai, tø pinóome le, ári nsímései tikilē.

⁷ Amá in te metéí kémee kari sóne, yare ke Uléécaa uu nní metéí kémee ní we, li yé tíyesø tó ne piróčø ari m pénelē, Uképipi Yeesu menyø ame pee mپá arókópe áye ró hæere.

⁸ Tøn ye m maa re ári akópe má, meróčíre kari fómni, nsímései ní kerómeé we.

⁹ Tən ye arókópe n yámne, u yé ró a sárei, uu kə ntócaai nnéi ró hēere. Likumúnjé re Uléécaa ye asei ute le. U ye mǐpá yo wale lin kecíre we.

¹⁰ Tən ye n kesi re ári akópe áka wailë, to Uléécaa kpísile yare unóome, ai pëe nyíse re unsimé nín kerómeé we.

2

¹ Sinéwá! Ne rítelé ntí nō wólule re áni kapé akópe n wai. Amá in te unyine ye akópe wa, uké n nyu re tə Sáa Uléécaa kémee-po usímeyoo mále. Uyee asei ute Yeesu Kirisi.

² Uyee uricuruu kpísi uu arókópe kecáá he yare inyóonseesee re Uléécaa uké arókópe ró sárei uu ne keté nnéi pisoi akó péne uu sárei.

Isé fale

³ Tən Uléécaa isé nísone m müílë, li nyíse re tə u nyule.

⁴ Usoi nkó yee ye mí maa re: “Ne u cerile” úu ye kə pëe uisé rimúlu ye unóome le, nsimései nín ukeméé we.

⁵ Amá usoi nkó yee unsimé mí müílë ye nyíselé re u u lalé ne kefa kese. Lelée ye nyíse re tə ne Uléécaa ye pénélenle.

⁶ Li pise re usoi nkó yee ye mí maa re tə ne Uléécaa ye pénélenle, unsé nké kə n nyam yare ke Yeesu nsé ní pëe n nyam meco.

⁷ Pinésáne lala kecire, ái isé fale kam nō wólu, amá isé kpure ye nyi kani kékoraane-me n yosí. Isé kpure iyee nní rinóo kani pikóme mí masí.

⁸ Mpá ne lë, li kə pëe isé fale le yee Kirisi kémee ne nōkenémee n nyíselé te asei ye nyee. Lelée re kuñmaha ye tómpole, metéi sei pô ne kə pilomme masile.

⁹ Nkó yee m müsu re metéi kémee kuú we, un kə pëe uucó ipuri yulu ye kə kuñmaha kémee wele.

¹⁰ Nkó yee uucó n la ye metéi kémee wele, líka ái ye u lóise.

¹¹ Amá nkó yee uucó ipuri n yúlu ye kuñmaha kémee wele. Kuñmaha kémee kuu sóne aku u nyiinse úu pëe nyu méye kuu sí.

¹² Nō sinéwá! Ne rítelé ntí nō wólule kē nō léise re Uléécaa ye Yeesu Kirisi rinyiri nnya nōanékópe nō sáreile.

¹³ Nō pinésáa! Ne nō léisele re nō uyee hái kékoraane-me n we nyule. Nō pikpére ne piñmáne, ne nō léisele re nō páápúle. Uléécaa Nsimé ye nōkenémee wele, ani kə ukpááree Setani feriyé.

¹⁴ Nō sinépipi! Ne nō léisele re nō Sáa nyule. Nō pinésáa, ne nō léisele re nō uyee hái kékoraane-me n we nyule. Nō pikpére ne piñmáne, ne nō léisele re nō páápúle. Uléécaa Nsimé ye nōkenémee wele, ani kə ukpááree Setani feriyé.

¹⁵ Ani kapé keté nké néé kəlikó n la. Uye un kë n la, úu yé kə fe uké pëe Sáa n la.

¹⁶ Ketē kēcāá likó ye nní: pikáipinkēe ke usoi uu m má ne lē ke uinippee ii n nyáni kuu ní la uké m má, née lē kuu m má un ne rikókori wai. Lē nnéí ye ketē nté likó le, ái Sáa kémee kai léeri.

¹⁷ Ketē ye tósule, limēco ke kēlikó ke pisoi api n káipinkēe pōo kō tósu. Amá nkó yee Uléécaa mela n wai ye mǐpá píyei nfáa málē.

Kirisi ulaarō

¹⁸ Nō sinépipi! Ituŋe tōrōo ye tulē. Nō kō te Kirisi ulaarō ye wemelē. Kirisi pilaarō ye nkpeni kulúi leemelē, non kō nyu re ituŋe tōrōo ye tulē.

¹⁹ Kērōcōpe ke lipite pē api léeme, amá ápi pēe pirókó. Pin pēe pirókó, pi yé pēe kērōmee tone. Amá kapi nní n tómpa nnya, li nyisele re pinnéí mmē kémee úka úu pēe urókó.

²⁰ Amá Uléécaa ye nō Nfáasone hēle yare kapi ye usoi riyu kēcāá mēkpō n kōonu *, ani pēe nōnnénéí nsímései n nyu.

²¹ Lē nnya, ái re nsímései káni nyu nnya kam nō wólu, amá ne meyíkíyiki nō wólu re nō nsímései nyu nnya. Nō kō nyule re nnōmē nka níne re nsímései kémee léeme.

²² Wóo unōmē, kái pēe uyee n késu re ái Yeesu ke Uléécaa uu wéé? Kirisi ulaarō lo. Sáa ne Ukeppipi ketē kuu yúlu.

²³ Asei kēcāá, nkó yee Uléécaa Kepipi n yé úu kō Sáa Uléécaa nyu. Nkó yee Uléécaa Kepipi n ḷmurei yé kō Sáa Uléécaa ḷmureile.

²⁴ Lē nnya, ani tíye nsímé mmē kani hái kékoraane-mē n kō nké nōkenémee n we. In te nsímé mmē kani hái kékoraane-mē n kō ye nōkenémee we, nō ne Uléécaa Kepipi ne Sáa Uléécaa yé ripéne ani n we pise.

²⁵ Lē ke Kirisi uu n yekei re u yé rō he lee nní nfáa teneciré.

²⁶ Pēpēe n náasi piké nō fóm kēcāá nsímé kam nō wólu.

²⁷ Nfáasone mmē ke Uléécaa uu nō n he ye nōkenémee wele. Lē nnya, ái nkpani pise re piké kō nō picélaa rikpá. N yé mǐpá yo nō céesi yare kai m pise, nnōmē níne kemée we. Lē nnya, ani lē ke Nfáasone nn nō n céesi wa, lelee re ani Kirisi kupéneco kémee n we.

²⁸ Nō sinépipi! Ani Kirisi kupéneco kémee n we. Un píyei n ka ari pēe ne tirópōo n we, isei ii yé rō wa.

²⁹ Non n nyu re Kirisi ye asei ute le, ani kō n nyu re nkó yee nsímései n tíkilē ye Uléécaa kēpippi le.

3

Uléécaa sipipi kēcāá nsímé

¹ Ani yē lē ke Sáa Uléécaa uu meyíkíyiki rō n la api ye ne rō séi re Uléécaa sipipi! Tō kō mesei lē le. Ketē nté pikó ápi Uléécaa céri. Lē nnya kápi kō tō nyu.

* **2:20** Luki 7:46

² Pinésáne lala kēcire! Tō nkpéni Uléécaa sipipi le. Ai kahané isoi iyē karí masí kēpire ní wene n nyíse. Amá nse kari pēe nyu re Yeesu Kirisi un píyei m pēeme, tō ha ne menyíne u n we ari pēe u yenu yare kuu meyíkíyiki ní we.

³ Nkó yee lē ne kēfa kese n tálē yēe umēcire n cāpinelē uú wole cáká-cáká yare ke uyē Upíima uu ní we cáká-cáká mēcō.

⁴ Nkó yee akópe n wai úu Uléécaa isé tīkilē. Lē nnya, akópe piwai ye isé pilóó le.

⁵ Nō kō pēe nyu re Yeesu Kirisi ye ka re uké pisoi akópe-i lesē, uricuruu úu akópe áka má.

⁶ Lē nnya, nkó ne Yeesu Kirisi pēe m pénelē úu yē akópe n wai. Nkó yee akópe n wai úu u yenaalē, úu kō u nyu.

⁷ Nō sinépipi, áni kape tíye unyine uké nō fóm. Nkó yee n wai yare kai m pise ye asei tikilēnle yare ke Yeesu Kirisi pōo kō asei n tīkilē mēcō.

⁸ Nkó yee akópe piwai ne kēyu m mahani ye kuníri ukó le. Kuníri kpee hái kékoraane-mē akópe wairi. Lē nnya ke Uléécaa Kepipi ake ketē kēcáá ka re kēké kuníri liwai-wai ritékéé.

⁹ Nkó yee m panse Uléécaa kēpipi yēe akópe piwai riyále re Uléécaa Nfaa ye ukeméé we nnya. Kuu Uléécaa kēpipi nnya, úu yé fe uké akópe piwai n nōjle.

¹⁰ Nkó yee úu asei n tīkilē née úu umárecō n la úu Uléécaa ukó. Kei kapi ye ne Uléécaa kēpipi ne kuníri kēpipi ceri aphi kóolene.

Uléécaa sipipi mēcōpecire pilakaane nsímé

¹¹ Tinóo tē kani hái kékoraane-mē n kō yē ntí re: Tōké mērōcōpecire n lakaane.

¹² Ari kape Kayee mēcō n we. U pēe ukpááree Setani ukó le, uu uumarecō pā. Yo nnya kuu u ripá? Kayee ricuruu liwai-wai ái pēe nyamí, amá uumarecō liké pōon n nyamí.

¹³ Pimárecō, ái kape pírí nō wa re ketē nté pisoi ye nōinépuri yulu nnya.

¹⁴ Tō nyule re tō pēe kpuwaalenle, ari nkpéni nfáa yenu. Kari pirómárecō n la nnya kari lē nyu. Nkó yee úu umárecō n la ye kpuwaalenle.

¹⁵ Usói nkó yee umárecō ipuri n yúlu ye usoikō le. Nō kō pēe nyu re usoikō úka úu uisoi kēmee ketónē má uké ne nfáa teneciré yé.

¹⁶ Yeesu Kirisi ye unfaa kpísile uu tō nnya he arí ne ceru re lē kapi ye sée re níla. Li pise re tōké kō ntófáa kpísi ari pirómárecō nnya he.

¹⁷ Usói nkó yee m má, un nkpéni umárecō n yē úu líka má, uu ne ukēfa u pésu, íye kuu yé pēe maa re uyē ye Uléécaa lalé.

¹⁸ Nō sinéwá, ári kape ye nnóosimé ñmane ne níla nyíse. Amá tōké ye meyíkíyiki mewai wa ne asei liké nyíse re tō níla mále.

Təké ne nkíñniye Uléécaa keyu-i n we

¹⁹ Kei kari yé ne n céri re tə nsímései pite le yé lë. Lelée yé ko tíyese arí ne tirópoo Uléécaa keyu-i n we.

²⁰ Asei kecáá, mítapá lin ne sirófa kémee ró n túhaane re tə akópe wale, Uléécaa ye sirófa fele un kó mítapá yo nyu.

²¹ Pinésáne, in te líka ái ne sirófa kémee ró túhaane re tə akópe wa, tirópoo karí ne Uléécaa keyu-i we.

²² Kari uisé mí muílë tón kó lelée ne u n sá wai nnya, tó yé tón yo mpuri u m pise, tó yé ukémee li yenle.

²³ Uisé iyee nnyí re tóké ne Ukepipi Yeesu Kirisi kefa tene ari kó n lakaane yare kuu isé ró mí pa.

²⁴ Nkó yee uisé iyé n tíkilë ne Uléécaa ye pénelenle un ne we, Uléécaa pãoon kó ukémee we. Unfaasone kuu ró n he mee ró nyíselë te tó pénelenle tón ne we.

4

Iye kapi yé ne Uléécaa Nfaasone ceri?

¹ Pinésáne lala kecire, áni kapé yé mesé ne mesé pē nnéí pée yé m pólólë te Uléécaa Nfaasone ye pikémee wele nkó ñmurei. Amá aní yé pi peé kelené ani yenu re li nsímései néé ái nsímései. Asei kecáá, antepuyé noomé yé keté kecáá kulúi leemele.

² Lë kani yéé ne n céri re Uléécaa Nfaasone ye unyine kémee we yé nní: Uye un tinhaa re Yeesu Kirisi ye panselé kesoipipi uu ne keté nté weri, li nyíse re Nfáasone ye ukémee wele.

³ Nkó yee úu yé lë tinhaa ye nyísele re Nfáasone nín ukémee we, amá Kirisi ulaaro yee u te. Nō kō te u weme. Ticuruu u keté kecáá pikámé masile.

⁴ Amá nō sinéwá, nō ne Uléécaa pikó le, nō kó antepuyé noomé feriyele. Nfáasone mee nökénémee ní we yé Kirisi ulaaro fele.

⁵ Pinóome pée keté nté pikó le. Lë nnya kapi keté nté pikó mee símisi, pē pin kó kutu pi cälë.

⁶ Amá tó ne Uléécaa pikó le. Nkó yee Uléécaa n nyu yee yé kutu tó ricó. Amá nkó yee úu Uléécaa ukó, úu yé kutu tó ricó. Lë kari yé ne ceri kei ke nsímései Nfaasone nn ní we ne kei ke nnóome nn ní we.

Uléécaa ye níla le

⁷ Pinésáne lala kecire, Uléécaa kémee ke níla nn léeri. Lë nnya, li pise re tóké n lakaane. Usói nkó yee uucó ní la yé Uléécaa ukó le un kó Uléécaa nyu.

⁸ Uléécaa ye níla le. Nkó yee úu uucó ní la úu Uléécaa céri.

⁹ Uléécaa ye Ukepipi cireníje keté kecáá tummelle re keké nfáa fale ró he. Lë kuú ne nyíse re u ró lalé.

¹⁰ Nla mmē ne ne mmpehē le. Ai tōo Uléécaa la, amá uyee tō la uu pēe Ukepipi tumti akē kēmecire kpísi akē arókópe kecáá he yare inyōonseesee akē ne arókópe rō sárei.

¹¹ Pinésáne lala kecire, in te lē ke Uléécaa uu rō la, li pise re tōoké kō n lakaane.

¹² Uka úu Uléécaa yénaalē. Amá tōn n lakaane, tō ne Uléécaa ye pénélenle un kerómeé we, unlā nn kō kerómeé yipaalē.

¹³ Uléécaa ye Unfaasone rō hēle. Lelēe ye nyisé re tō ukemee wele uyē un kō tō kēmee we.

¹⁴ Tō ne yenle ari kō n símisi re Sáa ye Kepipi ketē kecáá tummelle re kéké pisoi ayu lo.

¹⁵ Uye un n ceri un tinhaa re Yeesu ye Uléécaa Kepipi le, li nyiséle re liute uyē ne Uléécaa ye pénélenle un ne Uléécaa kēmee we Uléécaa pōon kō ukemee we.

¹⁶ Tō ne yenle ari céru re Uléécaa ye rō lalē arí ne kefa tene.

Uléécaa ye níla le. Nkó yee níla m má ne Uléécaa ye pénélenle pin ne we, Uléécaa un ukemee we, uyē un kō Uléécaa kēmee we.

¹⁷ Tōn níla m má ne nketo-pō, tō fe arí ha keyáa kē ke Uléécaa uú ne rō n túhaanene ne tirópōo n we, ke irásoi kari ketē nté n le ii Kirisi ikó meco n we nnyā.

¹⁸ Nkó yee níla m má uú ye iwame n wai. Nla mēe ní we ne nketo-pō yéè iwame lakaselē. Iwame yéè nyiséle re usoí kewuu ye túúni re pi yé kutu u ripasa. Lē nnyā, nkó ke iwame ii ní we nla ní nyam ne nketo-pō.

¹⁹ Amá in tōo, tō Uléécaa lalē re uyee mēfoí rō la nnyā.

²⁰ Uye un m maa re: “Né Uléécaa lalē”, un kō pēe uusoicō ipuri yulu, liute ye unyōome le. Nkó yee uú usoicō kuu n nyáni ní la uú yé fe uké Uléécaa kúu n nyáni n la.

²¹ Kirisi ye kō pēe isé rō hēle re nkó yee Uléécaa ní la uké kō uusoicō n la.

5

Nfatene mēe nínahe kapi ye ne n feriyē

¹ Nkó yee ne kefa n tene re Yeesu ke Uléécaa uu wéé ye Uléécaa kepippi le. Nkó yee usáa ní la yéè kō usáa siwā n lalē.

² Tōn Uléécaa n la, tōn kō uisé n tikilē kai yé nyisé re tō Uléécaa siwā lalē.

³ Uléécaa isé pimulé kēmee kai yé nyisé re usoí ye Uléécaa lalē. Uisé ii kō pēe páápú.

⁴ Mpá Uléécaa kepippi kēye ye ketē kecáá likó nínahe feriyelē. Ntófatenē nnyā kake ye feriyē.

⁵ Wóo ye fe uu ketē kecáá likó feriyē, insá uyee ne kefa n tene re Yeesu yee Uléécaa Kepipi?

Yeesu kecáá aseéra pilese nsímē

6 Yeesu Kirisi yee ketē kēcáá ka ne míni ne ménye. Ai míni ñmane kuú ne ka, amá míni ne ménye kuú ne ka. Nfáasone mée lē símisi. Nfáasone mée nsímései ute.

7 Lē nnya, píseérakoo ye pitaani le:

8 Pēpēe nní Nfáasone ne míni ne ménye. Piketaani ye kō ñmureile re nsímései ye mu.

9 Pisoī yee aseéra leselē ari ñmurei. Uléécaa rinoo kuu rinháa ye kō pee lē fele. Uyee Ukepipi kēcáá aseéra lesē.

10 Nkó yee Uléécaa Kepipi ne kēfa n tenelelē ye aseéra nyē ukēfa i yekeilenle. Nkó yee úu ne kēfa n tenelelē ye waisē re Uléécaa ye unóome le, kúu rinoo tē ke Uléécaa uu Ukepipi kēcáá rinháa ne kēfa n tenelelē nnya.

11 Uléécaa ye nfáa teneciré rō hele. Ukepipi kēmee ke nfáa mmē nñ we.

12 Nkó yee Uléécaa Kepipi kē n nyu ye nfáa teneciré mále. Nkó yee úu Kepipi kē m má úu kō nfáa teneciré má.

Nfáa teneciré kēcáá nsímé

13 Nō mpí nōo nní Uléécaa Kepipi ne kēfa n tenelelē, nō kam titelé tē wōipō re ani ceri re nō nfáa teneciré mále.

14 Tōn ne Uléécaa n tálē, tōn yo umela kēmee u m pise, u ye ne rō kónle.

15 Tōn n nyu re mítá yo kari u pise u ye ne rō kónle, tō kō nyule re tō lē kari u m pise piyéne masile.

16 Usoi un umárecō n yē un akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wai, uké ukēcáá Uléécaa yáasi uké nfáa u he. Pēpēe ye akópe nyee áa ye ne nkpo ní ka n wa ñmane kēcáá kam te piké ye Uléécaa yáasi. Akópe anyine yee ne nkpo kale. Ai pēpēe ye akópe nyee ye ne nkpo ní ka n wa kēcáá kam te ani ye yáasi.

17 Mpá mewai kópe méye ye akópe le. Amá ái akópe nnéí nyee ye ne nkpo ka.

18 Tō nyule re usoi nkó yee Uléécaa kewā úu ye akópe n wai. Uléécaa Kepipi yee kericuruu kēcáá m paílenle, ukpááree Setani úu ye ke rica.

19 Tō nyule re tō ne Uléécaa pikó le, ketē nnéí pikó pōon ukpááree Setani nnañe-i pansente.

20 Tō kō nyule re Uléécaa Kepipi ye kale ake mesohō rō he tōké ye ne Uléécaa yíkíyiki céri. Ukepipi Yeesu Kirisi kēe tō ne Uléécaa yíkíyiki uyē tipéne tōn ne we. Yeesu Kirisi uyee Uléécaa yíkíyiki. Uyee nfáa teneciré.

21 Nō sinéwā, ani nóménéciré ne piléé tī.

Títelé líru ū ke Yohani uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee n we

Títelé líru ū ke Yohani uu n wóí ye rítelé le ke Yohani uu "Unósi" ke Uléécaa uu n wéé ne usipipi n wólu. Picō ye músu re li yé Uléécaa icápiné ne ikémee pikó kuú ne máne. Li rikemee nyíselé lē kapi yé ne picélaa nəəmee n sóne.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Uteléwóle ye pēpeē rítelé ntí n kékni símisile re piké nsímései ne níla kémee isoi n le (1-6).
2. U re pisoi piké ne pēpeē Uléécaa icélaa mémíi n céesi pimecire tī (7-11).
3. Uléécaa icápiné inyiné pikó iyáhaa kuu pē kuu nté n wólu palē (12-13).

Iyáhaa

¹ Né Yeesu Uléécaa icápiné uwéésé, néé pō Kiriya ke Uléécaa uu n wéé ne sipópipi kam n̄ la ne kefa kesé rítelé ntí wólu. Ai menécíre néé n̄ la, amá mpi nnéí pēe nnésímései n nyu ye kō n̄ lalé.

² Tō nō lalé re nsímései ye kerómeé we nnya. Mesére knn yé kō kerómeé n we. Ne nō yáasi!

³ Sáa Uléécaa ne Ukepípi Yeesu Kirisi yé ípeeléé rō nyíse, api nfanare rō nyíse api kō nkíñniñe rō he tōké ne asei ne níla kémee m pénelē.

Nsímései ne níla kecáá nsímé

⁴ Kam n yé te sipówā kecōpe sinyiné ye nsímései tikilenle yare ke Sáa Uléécaa uu rinōo rō n he meco, li meyánsei né larisile.

⁵ Ne nkpení pō Kiriya pise re tōké n lakaane. Ai isé fale kam wólu nen pō pápolē. Isé iyé kari hái kékoraane-me n̄ yosí ye nyi.

⁶ Nla ye pise re tōké Uléécaa isé n tikilē tōn ne sóne. Kei ye isé iyé kari yé n tikilē tōn ne sóne yare kuu kékoraane-me rō n céeesi.

⁷ Pinōome kului ye ketē kecáá lonaalenle pin kesu re Yeesu Kirisi úu panse kesoipipi yíkíyiki uú ne ketē kecáá weri. Kei kapi ye ne ceri re uyee lē n wai ye unóome le un kō Kirisi ulaaro.

⁸ Lē nnya, ani nōmenécíre tī n̄sōne, áni kapē ne pirókei nnéí kari n wa kulaa m paa nnya. Amá ani liihée nnéí yosí.

⁹ Nkó yee úu Kirisi icélaa m mūílē uké iketo ḥmane ne m pálē, un pēe fáauselē, úu Uléécaa kupéneco kémee we. Nkó yee Kirisi icélaa m mūílē ye Sáa Uléécaa ne Ukepípi ḥmureile.

¹⁰ Uye un nōkenémee n ka unsá icélaa iyé ne n hapo, áni kapē nōkenéyo-i u yosí, áni kapē kō u yáasi ricuruu.

¹¹ Uye un u n yáasi, li wa yare u ne uyē pēe kesé umewai kópe mē kémee we.

Nsímé tərəo

¹² Ne nsímé meyá mále kē nó símisi, amá ám la kē nəni rítelé ne kewəle ne lē wa. Ne lale kē nōkenémeé hapo ari peé n nyáneine nən ne nó símisi təké ne mpóonare m má ne kētə-po nnya.

¹³ Upóyéinəsi ke Uléécaa uu n wéé siwā pő ne kə pō yáhaapə.

Títelé táánū kε Yohani uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Utisi unyine kapi ye n sée re Kayusi ke Yohani uu rítelé ntí wóí. Ari ukecáá nkó nká nyu, insá kuu Nléécaasimé ne asei n tíkilé ñjmane. Umewee ye ne Tiyotirefu mékó kóólelenle. Tiyotirefu ye icápine kémee úyukóó unyine le ke Yohani uu n kési.

Ifaaci iyé mekériine ye mmé:

1. Uteléwóle ye Kayusi pakarente, asei kuu n tíkilé ne pikei kuu Kirisi pikó n wapisi nnyá (1-8).
2. Tiyotirefu nsé ye nfasiimé u tanaalenle (9-10).
3. U Temetiriisi isoi sónne nkó símisile (11-12).
4. U símaapo re u yé pi rilóólú uu kó iyáhaa pi papó (13-15).

Iyáhaa

¹ Né Uléécaa icápine uwéése, néé pó Kayusi kam ní la ne kefa kese rítelé ntí wólu.

² Unésáne lala kecire, ne welu re pöké mípá yo kémee kéyu n sí pöké kó isare n láárú yare kaa nní Uléécaa ncee kémee kéyu n sí mécó.

³ Pirómárecó pinyine ye nté kale api né símisi re nsímései ye kepóméé welé, pón kó nsonne n tikilé. Li rinékín niñukusele meyíkíyiki.

⁴ Líka ái ye rinékín niñukuse ai tósu kam yé ní kó te sinéwá ye asei tikilé.

Kayusi ye asei tikilenle

⁵ Unésáne lala kecire, po ye pón yo n yekei re pó wa, po ye nyíselé re po asei ute le áá ne Kirisi pikó li wai, mípá pin kucóyu pikó.

⁶ Pi Uléécaa icápine pikó kéyu-i nká kaa pi n nyíse kecáá símisile. Pón n fe pón pi n lé yare kai Uléécaa kémee m pise piké ne pincee rinéj, li nyamle.

⁷ Upíima pikei nnyá kapi ncée tikilé. Api pepéé ápi Uléécaa n nyu anipe-i líka yosí.

⁸ Lé nnyá kai pise re toké lipite pë lë, tó ne pë toké ne kesé nsímései n yóólé nnyá.

Tiyotirefu ne Temetiriisi

⁹ Né Uléécaa icápine pikó kételépi wóile. Amá Tiyotirefu yee iyukóó picó kecöpe ní la úu ró yosí.

¹⁰ Lé nnyá, nén ha píyei n hapó, ne mewai kuu n wapisi un kó kerócaá nsímé kópé símaankéé keenkeene. Lé ái nkápani u tu. Uu

ye kusáne pimáreco pεe n sónaapø wa, úu ye kɔ ηmurei re pεpeε piwai n̄ la piké wa, uu kɔ pεe Uléécaa icápine-i pi lese.

¹¹ Unésáne lala kecire, kape ye ne likópe piwai yíraane, amá a ye ne lisøne yíraane. Nkó yee lisøne n wai ye Uléécaa ukó le, nkó yee akópe n wai úu Uléécaa nyu.

¹² Mpá úye ye símisi re Temetiriisi ye isoi sɔnε lele, hái ricuruu nsímesei mεe ukemεé n̄ we ye nyíselε re u isoi sɔnε lele. Tó ne kɔ ukεcáá lε símisile. Po kɔ nyu re lε kari ukεcáá n̄ símisi ye asei le.

Iyáhaa tərəo

¹³ Ne nsímé meyá mále kέ pό wóipø, amá ám la kέ rítelé ne kέwøle ne lε wa.

¹⁴ Ne lalé kέ nfáani pό yέ, ari pεé n nyánseinε tøn ne símisi.

¹⁵ A ne nkíñniŋe n we.

Pipósáne re kέ pό yáási. A pirósáne yáási, aa pinnéí mpá úye uiyáhaa u pa.

Titelé kε Yuuti uu n wóí

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Kirisi pikó nnéí ke Yuuti ritelé ntí arí ne máne. Tinsímé ne Piyee ritelé lirú nkó ye lale nké nse. Pepée icélaa nəəmē n céési pin nsé kópe sónē kuuú ne atəpi wai.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Lelée ritelé ntí kémee ní we (1-2).
2. Pepée icélaa nəəmē m pásii nkó (3-16).
3. U Kirisi pikó ikari kpáselenle re piké níla ne nfatene kémee n ηmóópúlē (17-23).
4. Uléécaa yee ipakare te (24-25).

Iyáhaa

¹ Néé Yeesu Kirisi ukeikó ne Yakupu uwā kapi ye n sée re Yuuti. Nó mpí ke Sáa Uléécaa uu nní ní sée kam titelé wólu. U ná lale uu Yeesu Kirisi anipe-i nō wai re uké nōkenécáá m paílē.

² Uléécaa uké nfanare nō nyíse uu kó nkíñniye nō he uu kó meyá nō n la.

Pepée nnəəmesimé n céési kēcáá nkó

³ Pinésáne lala kēcire, ne peé lale kē lē ke Uléécaa uu kesé tó ne nn̄ ayu n ló kēcáá rítelé nō wóipo. Ne nkpéni yé te li meyíkíyiki pise re kē nní nō wóí kē ne nfatene atəpi kémee nō n ηmóópúselē. Uléécaa ye mecíreníye nsímé mmé ke upikó apí ne kēfa n tene pamelē.

⁴ Ai líka nnya kam lē símisi, simúnjé kópe pisoi pinyine ye riséé ne nō cöhönelenle. Pi Uléécaa ipéelée waiselé yare ncée kuu pi he re piké mewai kópe ne piripoo n wai. Urócélaa cireníye ne Urópíima Yeesu Kirisi kapi lē yulu. Hái mekéε-me kai wólaalē te akpanii nyee pilikó.

⁵ Mpá kani nní pinyuwé m máálē, ne la kē nō léise re Upíima ye peé mekéε Isirayeeли pikó riyu lóle Esipiti ketē kēcáá, amá uu peé limemáá tíyese pepée ápi pikēcōpe ne kēfa u n tenele apí kpíni.

⁶ Piléécaatumé pinyine ye peé ne Uléécaa wóosile re ketónē kē i kuu pi n tónse áke ne pi risá, apí peé pimecire ketónē conse. U kó peé kujmaha kēmee-pó tonselenle pin mesére pahaalē liké ha ne kēyáa kē kuu pitúhaane pi n sónti tu.

⁷ Ani Sotəm kuyu ne Koməori kukó ne ayu nyee ne a n kólé nkó léise. Piléécaatumé mecə mmé ke kei pikó apí peé méwoo méwoo wai. Apí n la pitisi ne pitisicó piké n sói. Lē nnya ke Uléécaa uu kutu pi ripasa uu nna teneciré kémee pi sápo. U lē wale re mپá úye uké kei yé uké ne umecire tī.

⁸ Lẽ ke pεrεe nní ne nō n cōhōneL pōo kō we. Simúñé kōpē sin pi n lεsme, apí pεe piipiñe lilala ne pimecire mēkperinkpē n wai, apí kō Upíima nnañe waiselē, pin kεyómecaa-pō linanñe-nnañe lámaankee.

⁹ Moisi ye pεe kpule, Uléécaatumē wéése Miséeli ne Setani apí ukεcáá cέñesi. Pi pεe pásainele re wóo yé u kpísi. Mpá ne lē, Uléécaatumē wéése Miséeli ricuruu úu kaha uké Setani lámaankee. Amá nse kuu u maa re: Upíima uké kutu pō ripasa.

¹⁰ Amá pisoi pē pōo, lē asei kápi n nyu kapi ye lámaankee. Lē kapi isee meçō méwoo n nyu lée pi kopaalē.

¹¹ Iwe kapi topori! Kayee nceec nco kapi tíkilē. Siwóó nnya kapi pimecire kpísi apí mpolecee tikise Palam meçō. Kapí ne Uléécaa n kέñene yare ke Koree uu n wa meçō nnya kai pi ritékéé.

¹² Kei kani ye n cápine re nōké memárecō iluke li, pεrεe ye nórínéyu kpu. Kei ke pē apí ye pimela anyá súkei, apí ne úka kutu cōlē. Pi we yare ahope ke kuyó aku n kpáulē. Pi kō welē yare kuléé nkú kpees áku ye m mári, m̄pá lin kuimaretuñe n tu. Pin ku n wehe, meté kaku pεe lē kpu.

¹³ Mínimaa kέmee ániwalé pape-pape kapí ne menyíne we. Pi ye pimeawai kōpē leselē apí yánési yare ke ániwalé aa ye míni kuwálé n yánési. Pi kō wele yare awárepí nyee méwoo n sónesi. Lē nnya ke Uléécaa uu kuñmaha píima-i ketónē pi he re piké kei mesére n tū.

¹⁴ Pirókpure kέmee, Enaki ye Atam siyasē kέmee kunai sééi-sééi ukó le. U hái mekees-me pisoi pē kεcáá maa re: Upíima ye wemelē ne upileecaatumē kulúi

¹⁵ piké ne pisoi nnéí túhaane. U yé piwaikópekōo akópē pa, mewai kōpē nnéí kapi n wa nnya. U yé kō pikópekōo pεe áyu n wéési alé kapi u n lámaankee kεcáá akópē pi pa.

¹⁶ Pisoi pinyine ye pi pεe mesére n ñmúlaankee. Ai pikai pi láárú. Pilikáipi-káipi kapi ye wa. Pi n-yuwélaasimé símaankeele pin ne pisoi kahaankee re piké linyine pikemee yé nnya.

Kirisi pikó nsē kεcáá nsímé

¹⁷ Amá nō pinésáne lala kεcire, nōké ye nsímé ke Urópíima Yeesu Kirisi pitumē apí mekees-me nō rin-yóó léise.

¹⁸ Pi ye pεe nō n yóólē te: Ituñe tərəo kumúñé kun n tu, pinyine pεe pisoi n sénnyi yé kam, apí yéé pilikáipi-káipi nnya Uléécaa wuri.

¹⁹ Pεrεe pikóólentene pisoi kεcōpē tanaalē. Lē ke piricuruu apí m músu ñmane kapi wai. Uléécaa Nfaa nñ pikemee we.

²⁰ Amá nō pinésáne lala kεcire, nōké nōmenécíre n ñmóópúselē nōn nfatene səne ke Nfáasəne nn nō n he nnañe ne kεyóme yáási.

²¹ Ani Uléécaa nla kémee n we nən mē te Urópíima Yeesu Kirisi yé unfanare nnya nfáa teneciré nō he.

²² Ani ye perees ne ní we pin tíru íwe té.

²³ Ani piayu lō ani nna teneciré-i pi lese. Ani ye kō pico íwe té. Amá ani nóménécíre tl̄, áni kape ye pilikó líka ne rik̄o, aí ne pimelape ke pimeawai kópe ame m póríinkee péne.

Ipakare tərəə

²⁴ Uléécaa ye nnaŋe mále uké ne nō n léraalē áni yé píkai loó, uké kō ne kei káni yé ha akópe m má nō ha, ai kō nō n láárú aní ha ne umeyáɔpi kémee u yenu.

²⁵ Uyee Uléécaa Cireníŋe, uyee ne Urópíima Yeesu Kirisi ritiki uú ne aróyu ləlu. Kaí ne mýá píyei-me n kpíime ne neni-me ne mýá píyei-pə, uyee mímule ne ríyu ne nnaŋe ne meyáɔpi mesére te! Amí!

Yohani Meyene

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Yohani yee rítelé ntí wóí. Kumúnjé kpe-i kuu rítelé ntí ní wólu, míni kепáápáa ketē kē kapi ye n sée re Patiməsi-i kuú pée we. Pee məkəe Asii kəteni-i, kuwélé kunyine-i kakə kətuŋeleemə-mə we. Kumúnjé kpe-i kē Rōm uyəɔpi uú pee Kirisi pikó wéékuselə. Uléécaa icápinə iseei inyinə kuu rítelé wólu. Méyene kulúi ke Yohani uu n yénti te Yeesu ne upikó ye mewai kópe linaŋe-naŋe feriyə ne kétə-po nkó ke méyene mē ame símisi.

Ifaaci iyē məkériine ye mmé:

1. Yohani ye umecirə lese uu nyíse re u Kirisi yee nkpo kémee n yisi utume le (1:1-8).
2. Atelé aseei kapi Uléécaa icápinə yee pee məkəe Asii kəteni-i n we n wóí (1-3).
3. Yeesu ye mewai kópe linaŋe-naŋe feriyə (4-20).
4. Ketē fale ke Uléécaa uu piléseme n la kai áyu tərəo kémee ne mané: leleē keyómeCAA fale ne ketē fale ne Yerusalem fale (21-22).

Yeesu ye umecirə Yohani nyíse

¹ Méyene ke Uléécaa uu Yeesu Kirisi n yéneise re uké upikeikó leleē nfáani n sónti nyíse. Lë kuú ne uutume n tumme re uké uukéikó Yohani nyíse.

² Yohani ye lë nnéi ke Yeesu Kirisi uu u n nyíse yenle uu kɔ yóó re Uléécaa Nsímé ye mu.

³ Uyee nsímé mmú n kéeni ne pəpəe anóo nnyé nyee leleē masí kəpire-po n wainə nkó kutu n cólë pin kɔ leleē nkemee n wólaalə mūlë yee pínarekomē le! Li we re ituŋe yee tule.

Pi Uléécaa icápinə iseei yáasi

⁴ Né Yohani, née Uléécaa icápinə iseei iyee Asii kuwéé-mə ní we wəlu nen i yáasi. Uyee ní we, un kɔ pee məkəe-mə we, un kɔ wemə, ne ifáa iseei iyee uriyəɔpitü kəyu-i n tū piké ipəelée ne nkijniŋe nō nyíse.

⁵ Yeesu Kirisi ye úseérakó le yee nsímesei m má. Uyee pikpəkpə kəcəpə məfoi nfáa yē. Uyee ketē nté piyəɔpi uwééssə.

Uyee ró la uu umenye ne arókópe heere.

⁶ Uu týesə ari panse mpuri məe Usáa Uléécaa inyáonse n wai. Uyee ríyu ne n-yáɔpinahə te mǐpá píyei-po. Amí.

⁷ Uyee nkó ahope kémee wemə. Mpá úye yee u yenunə, aí ne pəpəe uilüké n luri pénə. Ketē nnéi isoipuri yé uyé nnya nkpo tone. Eee, lee ni, amí!

⁸ Upíima, Uléécaa yee maa re:

Néé Ufoí ne Utárão, uyee ní we un kó pée mékéé-mé we, un kó
weme,
nínaŋe nnéí Ute.

Lé ke Kirisi uu Yohani n nyíse

⁹ Néé, nónunémáreco Yohani, tó ne nnó tóo késé Uléécaa iyáopi
kémee ní we, tó ne nnó ye íwe lele tón ne Kirisi kupéneco kémee
ñmósópúlē. Míni kepáápáá kétē kapi ye n sée re Patiməsi kémee
kapí ne nínaŋe né ha re ne Nléécaaasimé yóólké nén kó Yeesu kecáá
aseéra lese nnyá.

¹⁰ Nfáasone nn Upíima keyaa ketúnjé kenécaá súiri, am pée
kenépire-mé meté menyine kom men cálé yare rináatón meté,

¹¹ men tee re: A lě kaa nní ní nyáni rítelé rinyine kémee wói
aa Uléécaa icápine iseei iyé papó. Iyee nní Eféesi ne Simirini ne
Perikam ne Tiyatiiri ne Saritessi ne Filatelifi ne Lawutisee ikó.

¹² Am ñmeelú ké uyee ne né n símisi yé. Kam tińjmeelú, am
sífiráa sitosi siséei kapí ne wura n wa yenu.

¹³ Unyine yee kesoipipi ne menyíne ní we un sífiráa sitosi së
kecōpe we. Kutükanka caacaa kuú pée tanaalé un tikinj kecáá
kútampálá kapi ne wura n wa télč.

¹⁴ Uriyu ne unnyúpi ye wariyelé yare nkumé tomé, néé yare
mpáhamé. Uinipé yé we yare inalempi,

¹⁵ uana an we yare nweni ñmáho mée n wa yare n nna kémee
riwáñjoole, umeté póon we yare míni píima menyíne iwoó.

¹⁶ U pée ukunipe luke-luke ne awárepí aseei müílenle, titéhé
ne kénáópi píj-píj ne meyele meté tin unnoó-i léeri. Ukeyu yé
pée wele yare ntue mée tore.

¹⁷ Kam u n yé, am uana metene lólu yare ne kpule. Uu pée
ukunipe luke-luke kénécaá láa uu re: Iwame ii kape pó wa! Néé
Ufoí ne Utárão,

¹⁸ nén kó nfáa má. Ne pée kpule, amá néé nkó ne nnéfáa mípá
píyei-pó. Ne nkpo ne pikpokpó kelo kenhánne müílenle.

¹⁹ Lé nnyá, a lě kaa n yé woi, leles ní we ne leles masí kepíre n
sonti.

²⁰ Awárepí aseei nyé kaa kunénípe luke-luke kémee n yé ne
sífiráa siséei sitosi së kapí ne wura n wa asei nyee m pékaalé ye
nnyé: Awárepí aseei nyee piléécaaatumé le pée Uléécaa icápine
iseei iyé kecáá mí paílē. Sífiráa siséei sitosi së pó ne Uléécaa
icápine iseei le.

2

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Eféesi-pó ní we n wóipo

¹ A uléécaaatumé yee Eféesi-pó Uléécaa icápine kecáá mí paílē
wóipo re uyee awárepí aseei ukunipe luke-luke kémee m müílenle,

uyee sífiráa sitøsi sisëei së kapí ne wura n wa këcöpe n sóne ye maa re:

² Ne mepówai ne pipókei ne pipóñmáórpú nyule. Ne nyule re áa ye pikpááree këcáá rikpá. Po pëpëe n tee re pi pitumé le ápi ko pëe pitumé peenule aa yénu re pinóomé ye pi.

³ Po ñjmáórpúlenle. Po rinényíri nnya íwe lile ái ko pëe pò feriyé.

⁴ Amá mmë kamí ne pò n cési yee re áa nkpení nla foí kaá pëe m má kénécáá má.

⁵ A léise kei kaa n loó, aa apókópe kepíre tó, aa mepówai foí piwai pële. Insá lë, né kepómee kam am këpófiráa ketøsi këketone-i yukuse, in te áa apókópe kepíre ritó.

⁶ Amá lelee kepómee n nyamí yee re po Nikolayitiye mewai kesule yare ke nére ko me n késu mëco.

⁷ Uye un ukóme, uké lë ke Nfáasøne nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricó. Nkó yee n feriyé kam kuléé kpëe ye nfáa n he kun Uléécaa kémee-po we apipi pané uké li.

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Simirini-po n we n wáipo

⁸ A uléécaatumé yee Simirini-po Uléécaa icápine këcáá mí paílë wáipo re Ufoí ne Utórøo, uye pëe n kpu uu nkpení pëeri un nfáa má ye maa re:

⁹ Ne mpótóosi píima-i kaa n we ne ipówe kaa m má nyule, pën ko ne umámá. Ne ko nkópe ke pëpëe n tee re pi Pisuifi le api këpócaá n símaankée nyule. Pi ko pëe Setani icápine pikó le.

¹⁰ Kapé íwe iyé kaa n lené kewuu n túuni. A kô te kuníri yé nökénécöpe pinyine kukpaniilee tâ kuké ne nó m peikée nnya. Li yé ko siyáa këfi kémee nó wéékuse. A asei ritiki, mìpá lin nkpo ye mu, kë pëe nfáa pò he re po feriyé nnya.

¹¹ Uye un ukóme, uké lë ke Nfáasøne nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricó. Nkpo lírû nín uye n feriyé líka wainé.

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Perikam-po n we n wáipo

¹² A uléécaatumé yee Perikam-po Uléécaa icápine këcáá mí paílë wáipo re uye ritéhe ne kenóopi píj-píj ne meyele meté m má ye maa re:

¹³ Ne nyule kei kaa n we. Kei ke Setani riyoapitú pòo ko we. Aa rinényíri kësi, áa ko kefa kaá ne né n tenelë fóm, mìpá siyáa se-i kapi unékeikó Antipaasi yee asei n tìkilë nökénémee kei ke Setani uu n we n kpu.

¹⁴ Amá mmë kamí ne pò n cési ye ko pëe mmú re: Pisoí ye kei we, pin Palam icélaa müílë. U Palaki cëesi re uké ripiné wa Isirayeli sipipi siké inyóonse sare li siké ko iwásánkaí n wai liké ne kelolé-më si ha.

¹⁵ Limeco ke pòo ko pisoi má pëe Nikolayitiye icélaa n tìkilë.

¹⁶ Lë nnya, a apókópe kepíre ritó, insá lë né kepómee hapo am titéhe kam nnóo-i n wailë ne atöpi pò wai.

17 Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō!

Nkó yee n feriyē kam Uléécaa iluke * yee m pékaalē ne ripare tomé hēne. Tinyíri fale rinyine tēe ripare tē kecáá wólaalē. Úka úu ri nyu, insá uyē kapi ri n he.

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Tiyatiiri-po n we n wóipo

18 A uléécaatumē yee Tiyatiiri-po Uléécaa icápine kecáá mí paílē wóipo re Uléécaa Kepipi inipēe yee ní we yare inalempi, keana an kō we yare nwéni ñməhō sáne ye maa re:

19 Ne mepówai ne mpóla ne mpófatene ne pipókei ne pipóñmáópú ne mepówai tárōo mée məfoí kulúi n fe nyule.

20 Amá mmē kam ne pō n cési yee re po unósi Yesapeeli yee n tee re u antepu le riyá un pinékeikó kíraasente re piké méwoo méwoo n wai pin kō inyóonse sare le.

21 Ne u yálenle kelenē re uké uakópe kēpire ritō, amá úu la uké uiwásánkaí mewai mē kēpire ritō.

22 Aa yee! Ne nní lē u ne pēpēe kesē iwásá n wai kēfine kecáá sáne piké íwe piima li, in te ápi pimewai mē kēpire ritō.

23 Né tíyesé api usiwā kóni. Uléécaa icápine nnéí yé pēe céri re née ye usoi kēmúnjé ne ulilala lee m pékaalē perei am céru. Ne kō mítá úye mewai kecáá ulikó u panē.

24 Amá nō Tiyatiiri pikó picō mpí, nōo ye áni nní icélaa iyē n títiké, áni kō lē kapi n tee re Setani likó lee m pékaalē ceri, ne maa re ám nō ncəni nkā ncō cənseñe.

25 Amá ani lē kani nní mí má anípe keté m müílē kē ha ne pēmē.

26 Uyee n feriyē, uyee menewai rimmúlú ne kétō-po kam nínahe kam unésáa kémee m má panē. Uyē kam isoipuri kecáá nínahe panē.

27 Uyee keweninaapi ne isoipuri iyē séninē, uu kō i foresi yare sipérétúhu.

28 Né kō rimarewarepi u he.

29 Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō!

3

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Sariteesi-po n we n wóipo

1 A uléécaatumē yee Sariteesi-po Uléécaa icápine kecáá mí paílē wóipo re uyee Uléécaa yee ifáa iseei ne awárepí aseei n te ye maa re: Ne mepówai nyule. Po rinyíri yenle re po nfáa má, némítákane po kpuwaalenle.

* **2:17** Uléécaa iluke: Iyē kapi ye pēe sée re maani Méleepo ritelé kémee: Méleepo 16:32-34.

² A nnəni kémee yisi aa pəpəee n̄ we pin kpi ikari waisé ápi kapə ne n̄ kpi nnya. Am̄ mepówai yē men̄ Unéléecaa inipee-i nyam̄ ne məketo-po.

³ L̄e nnya, a l̄e kaa nsímé n̄ yəsí ne l̄e kaa n̄ kō léise aa akópe kəpire t̄o. Pənsá n̄ nyáni, ne sóntile yare uyaa, áa yē pəe céri ituŋe iye-i kam̄ yē pō rinkáikai.

⁴ Mpá ne l̄e, p̄o k̄o pəe Sariteesi kei pisoi málę pəe ápi piilü mékperinkpe m̄ pōriinkee. Pi yē il̄u tomé tā, t̄o ne p̄e arí ne n̄ sóne re pi ne l̄e sá nnya.

⁵ L̄e nnya, uyee n̄ feriyē yē il̄u tomé tā, ám̄ yē urinyiri nfáa ritelé * kémee tínn̄e. Né Unésáa ne piléécaatum̄e kəyu-i u ceri re u unékó le.

⁶ Uye un ukóme, uké l̄e ke Nfáasəne nn̄ Uléécaa icápine n̄ simisi kutu ric̄o!

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Filatelifii-po n̄ we n̄ wōipo

⁷ A uléécaatum̄e yee Filatelifii-po Uléécaa icápine kəcáá m̄ paíl̄e wəip̄o re Uléécaa ukó ne Uyíkíyiki yee Tafiti kəhánne m̄ muíl̄e, Uyee ye n̄ hánne úka úu yē ha pəe n̄ hánnesi, Uyee ye n̄ hánnesi úka úu yē ha pəe n̄ hánne ye maa re:

⁸ Ne mepówai nyule. Aa yēe, ne kəp̄óyu-i ihánaa hánnele ke úka úu yē n̄ fe uké hánnesi. Li we re mpónahe n̄n̄ piye. P̄o k̄o nnésimé rimúlulé áa k̄o rinényíri kesi.

⁹ Aa yēe, ne Setani icápine pikó apónípe-i waine. Pi ye maa re pi Pisuifi le, ái k̄o pəe l̄e. Pi kiraasel̄e. Aa yēe, né týes̄e apí weri apí kəp̄onyále-i wúla api céru re ne pəe pō lale.

¹⁰ Kaa nn̄i nnésimé m̄ee ye rinjmóópúse rimmúlú nnya, né né k̄o ipeikeetun̄e iyee ketē nn̄í kəcáá n̄ sónti iké ketē pikó peikee kémee pō rimúlú.

¹¹ Ne nfáani sóntile. A l̄e kaa m̄ má anípe keté rimúlú úka úu kap̄e ne l̄e kaa n̄ feriyē api pō n̄ yəsí nnya.

¹² Né týes̄e Uyee n̄ feriyee uu Unéléecaa Keyo kémee panse nléri cire-cire, úu yē pəe píkai kei le. Né ukecáá Unéléecaa rinyiri ne Unéléecaa kuyu rinyiri, Yerusalem fale yee keyóm̄ecaa-po Unéléecaa kémee n̄ l̄eeri w̄i, am̄ k̄o rinényíri fale w̄olu.

¹³ Uye un ukóme, uké l̄e ke Nfáasəne nn̄ Uléécaa icápine n̄ simisi kutu ric̄o!

Nsímé kapi Uléécaa icápine iyee Lawutisee-po n̄ we n̄ wōipo

¹⁴ A uléécaatum̄e yee Lawutisee-po Uléécaa icápine kəcáá m̄ paíl̄e wəip̄o re Amí, úseérakóó yee asei m̄ má un k̄o uyíkíyiki, un k̄o l̄e nn̄í ke Uléécaa uu n̄ wa kəkoraane ye maa re:

¹⁵ Ne mepówai nyule. Aa niñú áa k̄o tolú. Amá p̄on p̄e n̄ fe p̄oké n̄ niñú néé p̄oké n̄ tolú!

* 3:5 Filipu 4.3

¹⁶ Lē nnya, kaa nní m̄ páipailē, áa kō niñú áa kō tolú nnya, né kúukée am nnénóo-i pō léséri.

¹⁷ Pō ye maa re: Ne umámá le, ne memá yénle, líka ái né párlē, áa kō pee nyu re ipóca ye íwe wele, pōn wariye, pōn íwe má pōn nyiinlē pōn kō meñmane we.

¹⁸ Lē nnya kam mesohó pō kpálē te a kenémee wura kapi n sáasi apí lolé cáká-cáká lo aa pee panse umámá, aa kō ilū tomé lalu aa pee n lapaalē, isei ii kapē ne pō n̄ wa re pō meñmane sóne nnya. Aa kō pite kapi ye inípee riñkem̄ lalu aa ipónípee kem̄ pōké ne n nyáni nnya.

¹⁹ Né, ne ye ne pē nnéi kam n̄ la césile am kō kutu pi pasa. Lē nnya, kapē siká wa, a apókópe kepire ritō.

²⁰ Aa yéee, ne rinənəo-i nyenule nen ihánaa pepu. Uye un menétē n kō, un tinənəo n hánne, né ukeyo-i lompo tō ne uyé ari kesé iluke le.

²¹ Uyee n feriyé kam tíyesene ari tinéyóopitū kecáá kesé tone yare ke néé n feriyé tō ne Unésáa tōn kesé uriyóopitū kecáá tū mēco.

²² Uye un ukóme, uké lē ke Nfáasone nn Uléécaa icápine n símisi kutu ricō!

4

Uléécaa meyóopi ke keyómecaa-pō pikó api yóm

¹ Lē memáá, am pēé paí, am ihánaa inyine keyómecaa-pō yenu in hánnele. Am metē foí memee pēé ne né n símisi kom men tee re: A nté ritaáme kē lelee masí kepire n waine pō nyíse.

² Mese ne mesé, Nfáasone nn kenécáá súiri am pee riyóopitū tinyine keyómecaa-pō yenu, unyine un tikecáá tū.

³ Uyee n tū mewee ye nkápáni yare ripare ñméí-ñmei néé ríweé mēco, kuwamenirí pōon riyóopitū tē kóónulē. Kumewee ye nkápáni yare mehóle ripare.

⁴ Ayóopitū afeeré ne ana nyee pee riyóopitū tē kóónulē, piwéése afeeré ne pina pin akecáá tū, pin ilū tomé tántilē, pin ayóopikōj kapí ne wura n wa piayu kecáá kípiilē.

⁵ Sikónetéhe ne metē menyine ne ikóné pisenkée ye pee riyóopitū tē kémee léentile. Sifiráa siséei ye pee riyóopitū tē keyumē torelé nyaii. Si Uléécaa ifaa iseei le.

⁶ Linyine ye pee riyóopitū tē metene wele yare sinípēenyánei-yelépi seee mínimaa mēco tañelē.

Lifáakó lina linyine lee kéyu-mē ne kepire-mē inípee nípá yei n tóraankéelē ye pee riyóopitū tē kecōpe ne rimékanei wele.

⁷ Lifáakó foí ye wele yare kúkinaá. Lifáakó lirū ye kō wele yare rináapipi, lifáakó táánū pō ne nkápáni yare li kesoiyu málē. Lifáakó náii pō ne metuke maamaa mēe n yóosilē ne menyíné wele.

8 Lifáakó lē kena ye mále améij akpuulū akpuulū, inípee in mítapá yei tóraankeelē. Api kényu má ne pimáikee ketúnjé ne kesine re:

Usané círicíri, círicíri, círicíri yee Upíima, Uléécaa, Nnané nnéi Ute.

Uyee peé we, Uyee we, Uyee kō masí sónti.

9 Mpá píyei ke lifáakó lē ai yé ha uyee riyóopitū kecáá n tú un kō mítapá píyei we ríyu n waise, api ye urinyiri taáse api kō u pəonese

10 piwéése aféeré ne pina pē pō né ye pée uyee riyóopitū kecáá n tú metene riwula api uyee mítapá píyei n we yáasi api pée riyóopitū kenyu-i playoapikoy sá api re:

11 Urópíima ne Uróléécaa, pō ne sá re pəké ríyu ne rinyíri ne nnahe m má. Liriyíki re pōo mítapá yo wa, pō lale liké n we. Lé nnya kai kō we.

5

Kesáñjipi yee ritelé wúkule

1 Am pée uyee riyóopitū kecáá n tú kunipe luke-luke kémee ritelé rinyine yenu tin kepiré ne kenyu-mē wólaalé, api kō atópi aseei rikecáá wai apí ne wúkesi re úka úu kapé rica.

2 Am kō uléécaatumé nahe-nahe unyine yenu un yóolé lin cálé te: Wóo tu re uké ritelé tē wúkule uké kō tiatapi nyé fori?

3 Amá úka úu we keyómecaa-pō née keté nté kecáá née keté metene yee yé n fe uu ri wúkule née uu ri nyánei.

4 Kei kam pée meyá tē njmaa re úka úu tulaalé te uké ritelé tē wúkule née uké ri nyánei nnya.

5 Uwéése use uu pée né maa re: Kapé n téni, a yé te Yuta pikó mpuri kémee kukinaá, Tafiti kepiré yee feriyelé. Ke yé fe ake ritelé tē wúkule ake kō atópi aseei nyé foru.

6 Am kō riyóopitū tē kecōpe ne lifáakó lina lē kecōpe ne piwéése pē kecōpe Risáñjipi yenu tin nyenu yare pi ne ri nyónsele. Akóle aseei ne inípee iseei karí pée má. Lelée Uléécaa ifaa iseei iyé kuu keté nnéi kecáá n túmei.

7 Arí hapo ari uyee riyóopitū kecáá n tú kunipe luke-luke kémee ritelé tē yósu.

8 Kuu ritelé tē piyóo mí masí, lifáakó lina lē ne piwéése aféeré ne pina pē apí sī apí ha Risáñjipi kenyu-i wúla, mítapá úye un kekéné ne sinúmphi kapi ne wura n wa ne tulaali meyipé muilé. Uléécaa pikó keyome kapi n yáasi yee kē.

9 Api keyóme fale kenyine n yom te:

Pō tule re pəké ritelé tē yosí pəké atópi nyé fori, liriyíki re pi ne pō nyónsele aa mepónye ne mítapá kumáre kúye ne mítapá meyu méye

ne mítapá ayu áye pisoi ne mítapá nsoipuri n-ye ayu lalu aa Uléécaa pa.

10 Pō pi panseselé n-yóopipuri pikó ne inyónse piwai pée

Uléécaa pikei n wai. Pi sóntile piké kētē kēcáá iyáópi n tū.

¹¹ Am pée weri am piléécaatumé kulúi pee riyáópitū ne lifáakó lē ne pikpure n káneilē metē kom. Pinnéí ye lele píle píle ne kuwóó kuwóó ái kúkéentené we.

¹² Pi pee cááile re:

Tisáñpipi kapí ne n nyáónsé tée tulaalē te tiké nnañe ne memá ne mewéésesoñe ne rikáho ne ríyu ne akéhe ne ipakare yosí!

¹³ Am pee lē nnéí ke Uléécaa uu n wa lin keyómecaa-po ne kētē kēcáá ne kētē metene ne mímina kēmee we kom lin tee re:

Uyee riyáópitū kēcáá n tū ne Risáñpipi pee akéhe ne ipakare ne ríyu ne n-yáópinané te mýá píyei-po!

¹⁴ Lifáakó lina lē ai ye pee re: Amí! Piwéésé pē api ye pee wúla api yáási.

6

Atópi akpuulū foi nyé mewúkule

¹ Am paí, am yénu ke Risáñpipi ari atópi aseesi nyé kēmee rise n wúkule, am pee lifáakó lina lē lise kom, lin metē ne símisi yare ikóné pisenkees re: A kam.

² Am paí am isā tomé yénu. Uyee i n tū ye pee pitepe müílenle. Api piferiyé ihée u pa, uu yisi uú n tósu yare uyee n feriyé un kó tósu uké ha kó piferiyé rikpá meco.

³ Ke Risáñpipi ari ritópi lírú n wúkule, am lifáakó lírú kom ai semni re: A kam!

⁴ Isá icó yee n wáñne yare nna ii pee léeri. Uyee i n tū uu nnañe yenu re uké kētē kēcáá nkíñniñe lese pisoi piké ne n kónaane nnya. Api kó kutéhe caacaa kunyine u pa.

⁵ Kari ritópi táánú n wúkule, am lifáakó táánú kom ai semni re: A kam! Am paí, am isā ñmohó yenu. Uyee i n tū ye pee kēmúñé müílenle.

⁶ Am lifáakó lina lē kēcōpe metē menyine kom, men tee re: Pi yé mesirépipi menyine kēmúñécaripi kese ne kēkeiyaa kese ihéé ló, api kó memúípipi simúñécaripi sitaani ne kēkeiyaa kese ihéé lólu. Amá áni kape mékpó ne píta píta tica.

⁷ Kari ritópi náii n wúkule, am lifáakó náii metē kom te: A kam!

⁸ Am paí am isā inyine yenu ne mehólé ntóne ipinje. Pi ye uyee i n tū sée re nkpo. Nkpo kuhore ye pee u tikilenle. Api kētē awéél ana kēmee kuse kēcáá nnañe yenu apí ne atéhe ne nkú ne itói ne licópii-cópii sisoipipi tékéé.

⁹ Kari ritópi núpú n wúkule, am kenyáónsé tunipi metene pē kapi Nléécaasimé ne aseéra kapi n lésé nnya m parii amííri yenu,

¹⁰ pin pupukee lin cálē te: Sáa sáne círicíri ne uyíkíyiki, hái ne keyo-pó kaa yé lē n nájaise pöké kelene túhaane pöké nsímesei yé pöké pee ketē nké pisoi ntókpó kecáá kutu ripasa?

¹¹ Api pinnéi mmé múa úye ketúkanka tomé pa, api kó pi maa re piké pee kó nkáripi n wéntelé, pipikeicó ne pipimarecó kapi pimecó n kónine piké ha pinnéi cápinero.

¹² Kari ritópi kpúlú n wúkule, amá paí ketē ake yénesi ne rikohó. Ituñe ii panse riñmohó yare kukpósañaa, iwáre ii innéi panse yare ménye.

¹³ Keléécaa awarepi aa pee keteni-i pórroi yare ke kúfikiyee áku ye kuyo píima kémee kuapipi n tíye aa pórroi mécó.

¹⁴ Keléécaa ake wúkaapo yare rítelé kapi riwépí, ayópe nnéi ne míni kápáápáá sité nnéi asi siketone-i yisikée.

¹⁵ Ketē nté piyóopi ne piwéésé ne atópi piwéésé ne pimámá ne pinájé-nañe ne pilási nnéi ne pepes pimecire n te api ayópe kecáá aparepoo kémee ne aparecañaa sipáápáá pékesi.

¹⁶ Api ye pee ayópe ne aparecañaa maa re: Ani kerócaá lóime ani rá yárii tóké uyee riyóopitú kecáá n tú ne Risáñpipi kuwoi ne ketqá wa.

¹⁷ Li we re pikuwoi keyaa píima ye tuimelé. Wóo yé fe uú lelu?

7

Uléécaa pisoi ye ritii kecáá Uléécaa nwái yøsti

¹ Lé memáá, am pee piléécaatumé pina pinyiné yenu pin keté awéélé kena kémee nyenu. Ketē kecáá ayó ana kapí pee muílē te kuyo kúka áku kapé ne ketē kecáá née mínimaa-i née kuléé kunyiné kecáá mí pi nnya.

² Am kó uléécaatumé uco yenu un ketuñeleemé-mé taámelé un Uléécaa yee nfáa n te nwái muílē. Uu cáai ai cá, uu piléécaatumé pina pepes ncée n yé te piké ketē ne mínimaa íwe Wa maa re:

³ Ani kapé ketē née mínimaa née aléé rica hái ne kumúnjé kpe-i kari ye Uróléécaa pikeikó atii nwái n wa.

⁴ Am pee pë kapi nwái n wa nnéi kóm. Pi lele pisoi ákotokú pile ne aféena ne ana (144.000) Isirayeli pikó amare nnéi kémee.

⁵ Yuta kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Rupeni kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Kaati kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000).

⁶ Aseé kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Nefitalii kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Manasee kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000).

⁷ Simeyoo kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Lefi kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000). Isakaa kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000).

⁸ Sapilso kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000)
Yosefi kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000)
Penyamee kumare kémee, pisoi ákotokú kefi ne até (12.000) kapi
nwóí wa.

Tisoiwui ptima tee Uléécaa keyúri n cápinelē

⁹ Lě memáá amí paí, am tisoiwui píima rinyine yenu, tipisoí
ápi kúkeentené we. Mpá nsoipuri n-ye ne mágá kumáre kúye
ne mágá ayu áye ne mágá meyu méye pikó ye pi. Tiyóópitú
ne Risáñpipi keyu-i kapí pée nyenu pin sitükanka caacaa tomé
tántilé pin atenepai muléilé.

¹⁰ Pi pée cááile lin cálé te: Uráléécaa yee riyóópitú kecáá n tú
ne Risáñpipi pée tiróyu lo.

¹¹ Piléécaatumé nnéí ye pée riyóópitú ne piwéése ne lifáakó
lina keyu nyenule. Api wúla api keté keyu tuhu api Uléécaa
yáási

¹² pin tee re:

Amí, Uráléécaa yee ipakare ne akéhe ne mewéésesáho ne ipoónese
ne ríyu ne nnahe ne rikohó mágá píyei-pó te. Amí!

¹³ Kei ke piwéése pée use uu rinóo yosí uu né maa re: Píye ye
mápi pée nní sitükanka tomé tántilé pin ne méye leeri?

¹⁴ Am u pese re: Unépíima, póo nyu. Uu pée né maa re: Pepeé
íwe píima kémee n léeri ye pi. Pi pisitukanka caacaa hærele api
risáñpipi menyé kémee si wárarase.

¹⁵ Lě nnya kapi Uléécaa riyóópitú keyu-i we pin ukayo-i
ketúhé ne kesine u yáási. Uyee riyóópitú kecáá n tú yé pikecáá
m paílē.

¹⁶ Nkú nín yé kó piwai pi rikpá, nníré nín yé kó piwai pi rikpá,
ntuñe nín yé kó piñmákaa pi rikpá, kutói áku yé kó piwai pi
rikpá.

¹⁷ Li we re Risáñpipi tee riyóópitú kecöpe n we yé ne pilúkei
pi ha ari pi kpísi arí ne míni mée ye nfáa n he ihái kémee pi sí,
Uléécaa uu pée pimenini nnéí tìnne.

8

Titópi sééi-sééi mewúkulé

¹ Ke Risáñpipi ari ritápi sééi-sééi tē n wúkulé, ai keyómecaa-pó
séé léké-léké yare ituñe nwóí mækónú welé kumúñé.

² Am piléécaatumé piseei pée yenu pin Uléécaa keyu-i nyenu.
Api anáatónj aseei pi pa.

³ Uléécaatumé use uu pée weri uu kenyóónsehúúpi kecáá
nyere. U pée wura kecaripi ke-i kapi ye tulaali n ñmaasi
muílenle. Api tulaali kulúi ne Uléécaa pikó nnéí iyáhaa u pa re
uké wura kenyóónsehúúpi kee riyóópitú keyu-i n we kecáá he.

⁴ Tulaali anyo ne Uléécaa pikó iyáhaa ii uléécaatumé anipe-i
léeri ii Uléécaa keyu-i taá.

⁵ Uléécaatumē uu pēe kecāripi ke-i kapi ye tulaali n ḥmaasi kpísi uu kenyōñsehúúpi kémee nna toru uu súúni meyipe uú ne ketē kecāá sápo, ikónē ii senkēe, metē amē léenti, ikónē ii yékurente, ketē ake yénesi.

Anáatónj foi ana nyee n te

⁶ Piléécaatumē pisēei pēe anáatónj aseei m muúlē api pēe pimecire cápine piké a ténsē.

⁷ Ufoí uu rináatónj ténsē, akóneparepi ne nna aí ne ménye cöhōne aí ne ketē kecāá lóiri. Ai ketē hōñnenē metaani, ai kuwélē kuse tore mukú-mukú, ai ko aléé hōñnenē metaani, ai kuwélē kuse tore mukú-mukú, ai ko meyui ḥmū nnéí tore mukú-mukú.

⁸ Uléécaatumē lírū uu rináatónj ténsē. Ai riyópe ntōne rinyine tee nna n torē mínimaa kémee sápo. Ai mínimaa hōñnenē metaani, kuwélē kuse aku panse ménye.

⁹ Ai liwaiwai nnéí lee mínimaa kémee n we linfafai hōñnenē awélē ataani, ai kuwélē kuse nam. Ai ko ánínoí hōñnenē awélē ataani, ai kuwélē kuse nam.

¹⁰ Uléécaatumē táánū uu rináatónj ténsē. Tiwárepi maamāa tee iyúipuke mēcō n torē ari keyómecaa-po lóiri. Ikói ne ínihoi kai hōñnenē awélē ataani, ari kuwélē kuse kecāá lólū.

¹¹ Pi ye riwárepi tē sée re apisenti. Ai míni hōñnenē awélē ataani, kuwélē kuse aku panse apisenti, pisoi kulúi api míni mēe n tulesi nnya kpíni.

¹² Uléécaatumē náii uu rináatónj ténsē. Ai ituñe ne iwáre ne awárepi hōñne awélē ataani ataani, ai m̄pá yo kuwélē kuse pepu re awélē ataani nyē kémee kuse kuké kuñmaha-i n we nnya, keyáa kéké kemetéi awélē ataani kémee kuse paa, kesine kéké ko kemetéi awélē ataani kémee kuse paa nnya.

¹³ Amí weríí, am metuke maamāa menyine yenu men keléécaa-po yóósilē, men símisi lin cálē te: Iwe, íwe, íwe ke ketē kecāá pikó api anáatónj ke piléécaatumē pitaani tōrōo mpí api n ténsene nnya topori!

9

Anáatónj ataani tōrōo meténsē

¹ Uléécaatumē núpū uu rináatónj ténsē. Am pēe riwárepi rinyine tee pēe keléécaa-po n lóime keteni-i yénu. Api mēhōre menyine kehánne u pa.

² Uu mēhōre mē wúkulē. Anyo anyine yare kehúú maamāa anyo aa mēhōre mē kémee léeri, ituñe ne kuyø ake mēhōre anyo nyē nnya kuñmaha coni.

³ Apáani aa anyo nyé-i léeri aa keteni-i n we, ai ketē kecāá inā nnañe ncō a he.

⁴ Ai p̄ee a maa re áa kape meyúi née mepéi née kuléé kunyinē rica, amá pisoi p̄ee ápi atii kecáá Uléécaa nw̄i m má ñmane kaa yé rica.

⁵ Api ncée a he re aké pi kō. Amá pi re aké pi fliiise iwáre inupū. Pifikiise p̄e mp̄elē yé we yare ke inā ii yé nní usoi n tori mp̄elē nco.

⁶ Pisoi yé lisiyaa se-i nk̄p̄o wéési, ápi yé p̄ee n yē. Pi yé n la piké kpí, amá nk̄p̄o nn wuru nní ne ketaa pi wai.

⁷ Apáani nyee wele yare isā kapi n nyóonse piké ne at̄api ha. Linyinē yare ayóópikōn kapí ne wura n wa yé p̄ee aayu kecáá wele, asiyu p̄oón sisoipipi ne menyinē we.

⁸ Annyúpi yé p̄ee wele yare nnósinyúpi, aani yare ákinaá akó.

⁹ Aakinj yé p̄ee wele yare siwenitukanka kaa tanaalē, aaméj iwa p̄oón we yare sinóipi ke isā kulúi ii n tóroi in ne itóó ne at̄api s̄i.

¹⁰ Aasele yé p̄ee sinóopi málē yare anansele. Asele nȳ-i ke annaŋe nní p̄ee we aké ne pisoi iwáre inupū kémee n fliiise.

¹¹ Auyóópi yee akékpeē n̄ we yee mehóre m̄ utume. Urinyiri yee M̄-epiree kémee Apatoo. Pi yé M̄ekireki kémee u s̄ee re Apoloo*

¹² Iw̄e meluke foí m̄ee l̄e tómp̄o. Iw̄e meluke meté m̄ee ko l̄e memáá pikámē kpáne.

¹³ Uléécaatumē kpúúlū uu rináatón ténse. Am meté menyinē kom men akóle ana nyee kenyóonsehúúpi kapí ne wura n wa ken Uléécaa keyu-i we kémee-p̄o leeri.

¹⁴ Am̄ uléécaatumē kpúúlū uyee rináatón m̄ má maa re: A piléécaatumē pina p̄ep̄ee nk̄oi maa kapi yé n s̄ee re Efiraati kecáá m̄ pahaalē fénne.

¹⁵ Api p̄ee piléécaatumē pina p̄e fénne. Pi p̄ee ituŋ̄e iȳ-i ne keyáa ke-i ne iwáre iȳ-i ne kuŋm̄ kpe-i pimecire cárpinelenle piké ketē h̄oŋnenē metaani piké kuwélē kuse kpu.

¹⁶ Pisantone kut̄opilee yé p̄ee lele pisoi aſínáj píle píle meté (200.000.000). Ne linnéi mm̄ konle.

¹⁷ Ne p̄ee menéyenē kémee isā ne p̄ep̄ee i n túntilē yenle. Pi p̄ee siwenitukanka tántilenle sin w̄ojne yare nna néé yare rihiúuhúúpare néé yare metuhuta. Isā aayu yé p̄ee wele yare akinaá aayu. Nna ne ányo ne linyinē yare nfür̄ toi yé p̄ee piinoo-i léentile.

¹⁸ Ai sisoipipi h̄oŋnenē metaani, ásáláú ataani aa kuwélē kuse kóni. Asáláú ataani nȳ nyee nní nna ne ányo ne nfür̄ toi m̄ee p̄ee piinoo-i n léenti.

¹⁹ Isā iȳ nnaŋe yé iinoo-i ne iasele-i wele. Iasele yé iwáa m̄ec̄ wele. A áyu málē aa yé ne nk̄ope wai.

* **9:11** Apatoo ne Apoloo asei re ucákoi, néé ucaainkee

²⁰ Pisoitɔrɔ pẽ ke ásáláú nyẽ áa n kõ ápi pimewai kópe kepire ritɔ. Api aníri ne piléé kapí ne wura ne nwóóweni ne nweni ñmoh̄a ne apare ne ana n̄ serí ái ye kɔ fe liké yé, ái ye kɔ kõ ai ye kɔ sónε piyáhaa tíye.

²¹ Api pipisoikd̄ ne pimesepewai ne pimesoikpáráwai ne pipiyaa kepire ritɔ.

10

Kételépi kapi Yohani mí pa

¹ Am pee uléécaatumε ucɔ yenu un n̄najε má, un kεyómeccaapɔ cεpimel̄ ah̄o an u yariil̄. Kuwamenirí ye pee uriyu kecáá wele, ukεyu kεn we yare ituñe, uana pðoñ we yare inalempi.

² U pee kételépi kenyine kunípε-i mūílenle kεn wúkulel̄. Uu kúna luke-luke mínimaa kecáá cɔpu uu kumii ntaai kecáá cɔpu.

³ Uu pee meyã cáái ai cá yare kúkinaá kpεe senkeε. Kuu rincáái, ikónε ii semni meseei, nn̄n kóm.

⁴ Ke ikónε ii meseei m̄ tñóo m̄ ma, am̄ n la k̄e wóí, am̄ kεyómeccaa-pɔ rinóo rinyine komti re: A ikónε mesemni meseei m̄ tñóo kεfa-i rinyiki tiké m pékaal̄, kape ri wóí.

⁵ Uléécaatumε uyẽ kamí pee n yé un míni kecáá ne ketē kecáá nyenu uu kεyómeccaa-m̄ kunípε luke-luke síka.

⁶ Uu Uléécaa yee kεyómeccaa ne lelee kεkemee n̄ we ne ketē ne lelee kεkemee n̄ we ne mínimaa ne lelee mεkemee n̄ we n wapisi rinyiri séi uu ne wéeri re ituñe ii kɔ nkpení we.

⁷ Kεyáa k̄e ke uléécaatumε sééi-sééi uu ha urinaatjɔ n ténsenε, Uléécaa kemúñe nn̄ní kεe m pékaal̄ ye ha wainε yare kuú pee mεkεe-mε linsímé upikeikó antepuyε n símisi.

⁸ Metē m̄ kamí pee n kõ men kεyómeccaa-pɔ né símaari, am̄ kɔ pimáa né kpá re: A n ñme a ha kételépi kεe n wúkulel̄ uléécaatumε yee mínimaa kecáá ne ketē kecáá n nyenu anipe-i yɔsí.

⁹ Am pee uléécaatumε uyẽ kuwéé-m̄ n s̄i, nen u tee re uké kételépi k̄e né pa. Uu né maa re: A ke kpísi aa muuni. Ke yé n̄tule kεfa súúnu, amá ke yé mpónóo-i n láárú yare meté.

¹⁰ Am uléécaatumε kunípε-i kételépi k̄e yósu am muuni. Akε nnénóo-i larisi yare meté, amá kam piluke ke m̄ masí, akε n̄tule kεnεfa súúni.

¹¹ Unyine uu pee né maa re: Li pise re poké ha kɔ ne Uléécaa rinyiri l̄ kuu ayu meyã ne isoipuri ne meyu ne piyóópi kecáá n símisi pi ritéñse.

11

Piseérakd̄ pité pẽ kecáá nsímé

¹ Api pee kekpápi kenyine né müisé yare kemúñénaapi api né maa re: A yisi a Uléécaa keyo ne kenyóánseshúúpi musí, aa pepes kei n yáasi keeni.

² Amá a kényáala kee Uléécaa keyo ketahai-mě n we riyá, kapé kë musí. Pi kë ne pepes ápi ye Uléécaa m pakare riyále re piké Uléécaa kuyu teleise iwáre aféena ne ité.

³ Né pinéseeérakáó pité pë he api Uléécaa rinyiri ne pisoi símisi pin ikpəlū tántilé siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóó ne kefi (1.260).

⁴ Piseérakáó pité pepes nní Olifiyee aléé até nyé ne sífiráa sitosi sité sesee keté Üpiima keyu-i n nyenu.

⁵ Unyine un n la uké pi caai, nna nn piinə-i léeri nn pipilaarōtore. Eee, unyine un n la uké pi caai, li pise re piké lë u kpu.

⁶ Pi rínahe mále pin yé keyómecaa tápisi re ikóné ii kapé kumúné kpē nnéí kémee kapí ne Uléécaa rinyiri n símisi cuunu. Pi ká rínahe mále pin yé míni ripóláse ménye, pin yé ká tíyesé itói ncopuri ii keté kecáá léeri kumúné kpe-i kapi n la.

⁷ Pin píyei piaseéra pilése m masí, ináme iyee mehóre-i n léeri yé atëpi pi wa ii pi feriyé ii pi kóni.

⁸ Sisoikópe asi pee kuyu maa kecope kényáala-i n laikéelé. Pi müñjeisenéle api yénu apí ne kuyu kpē séi re Sotom née Esipiti. Kei kapí pee Piupiima kunapéékoó kecáá karii.

⁹ Ayu nnéí kémee pisoi ne amáre nnéí kémee pisoi ne meyu nnéí kémee pisoi ne isoipuri nnéí kémee pisoi yé siyáa sitaani ne kuwélé kémee pi yé pin kpuwaalé, amá ápi yé ncée he piké nhóre nnyine kémee pi wa.

¹⁰ Lë kai nní pi n wa nnyá, li yé keté kecáá pisoi n lááru pin mpáonare-i we, pin liheehé pasiine re antepuyé pë keté ye pee keté kecáá pisoi fikiiselle nnyá.

¹¹ Siyáa sitaani ne kewélé kë memáá, nfáa mée Uléécaa kémee n léeri nní wéri nn piloni, api yisi api pianá kecáá nyere. Iwame piúma inyine ii pee pepes pee pi n nyáni loni.

¹² Antepuyé pité pë api pee rináo cágá rinyine keyómecaa-po komti tin pi tee re: Ani nté ritaámé! Api pee ahóó kémee keyómecaa n taálé, pipilaarō api pi yenu.

¹³ Keté ake liituhé iye-i meyá yenesi, ai kuyu hɔonene awélé kefi, kuwélé kuse aku foru aku lólu, ai keté piyengaa pë kémee pisoi ákotokú aseesi (7.000) kopu, ai picó kewuu tóise api Uléécaa yee keyómecaa-po n we ríyu waise.

¹⁴ Iwe meluke lírú mée lë tómpo. Metáánú ye nfáani sóntile.

Tináatón séei-sééi

¹⁵ Uléécaaatumé séei-sééi uu rináatón ténsé. Meté cágá menyine kulúi ame keyómecaa-po maari re: Keté kecáá iyøopi ye Urópíima ne uyé kuu n wéé anipe-i ló. Mpá ne píyei-po kuu yé iyøopi n tū!

¹⁶ Piwéesé af eeré ne pina perees Uléécaa keyu-i piayaopitú kecáá ní tū api wúla apí kpará api Uléécaa ríyu waisé,

¹⁷ Pin tee re: Upíima Uléécaa, nnahe nneí ute yee neni ní we un kó mekeemé we, ta pó paoñesé re pa mpónahe píima ne ipoyáopi tone nnya.

¹⁸ Isoipuri ye peé ne kuwái yisile ii nyere. Amá kupowói ye nkpení yisile. Ituñe iyé-i kaa pikpokpó nnéí ní tuhaanene ye nkpení tule. Pipókeikó antepuye, pë nnéí kaa n te, pë nnéí pëe ye rinwúla api ríyu pó waisé, piwéesé néé siwá yé nkpení piihée yosí. Li kó nkpení tule re poké perees keté n kópu pó kó kó.

¹⁹ Uléécaa keyo këe keyómecaa-pó ní we aké hánne, nkómeine kuú ne pisoi n sée kutakai aku ukeyo-iléeri. Sikónetéhe ne meté ne pikónesenke ne keté piyejaa ne akóneparepi maamaa aa léeri.

12

Unósi unyiné ne kúconco

¹ Ai limáamaa linyiné keyómecaa-pó lese ai nyisé. Unósi unyiné lo yee ntuhe n tanaalé un iwáre uana metene wailé, un kó riyoapikón rinyiné ríyu kecáá kípilé, awárepí kefi ne até an tilkecáá we.

² U pëe kefa mále, un pëe këmaré-i memárenló ne pupukee.

³ Ai kó linyiné licó keyómecaa-pó lese ai nyisé. Lé ne kúconco maamaa wéé kunyiné le yare nna. Ayu aseei ne akólé kefi kaku má. Ayóapikón aseei nyee áyu nyé kecáá we.

⁴ Kurisele ari keyómecaa-pó awárepí hooñe metaani, ari kuwélé kuse keteni-i láume. Kúconco aku unósi yee pimáre ní la keyu-i nyere, kun la re un kewá m mari, kuké ke muumpó.

⁵ Unósi uu kewántisi maru. Ketisi ye ke këe isoipuri nnéí ne n-yóopinahe yare nweni m múníe. Ai ukewá ke Uléécaa ne uriyaopitú-mé kpíipo.

⁶ Unósi uyé uu pëe wuru uu kucesi kóima-i ke Uléécaa uu ketóné n nyónse uu u yekei sí te piké kei u n kpíni siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóó ne kefi (1.260).

⁷ Atöpi aa keyómecaa-pó wai, Miséeli ne piléécaatumé pico api kúconco atöpi wai, kúconco ne kúpítumé pó kó atöpi leeri.

⁸ Amá ái kpékpees pëe feriyé, apí pëe keyómecaa-pó piketoné paa.

⁹ Api keté mmé ku láume. Kúconco píima kpékpees iwaá kpure kapi ye n sée re kunírilá ne Setani. Kpékpees keté nnéí kecáá pisoi kiraasente. Api keté mmé ku láume apí kúpítumé pó kó láuliri.

¹⁰ Am pëe keyómecaa-pó meté cágá méninyé komti, men tee re: Píyulale ne Uróléécaa nnahe ne Uiyaoipi ituñe ye kó nkpení tule. Uyé kuu n wéé n-yóopinahe ituñe pó ne kó nkpení tule.

Li we re pi unóome yee ketúnej ne kesine Uróléécaa keyu-i pirómáreca kecáá nnóome n wa piláumé masile.

¹¹ Tisánpipi menyé ne pinsimé kapí ne rikecáá aseéra ní lesé mee tíyese kapi u feriyé. Ai kó kpá, ápi pée pinfaa ne kutu colé liké ne wa re pi nkóo wuru.

¹² Lé nnya liké póo n láárú, keyomécaa. Liké kó nódoo nní kékemee ní we n láárú! Iwe ke póo keté ne póo míminaani topori! Li we re nódunkéé-mé ke kuníri aku kuwái ne wéhepolé, kun nyu re ituje kai ku n tise ii piye.

¹³ Ke kúconcó aku n yé te pi keteni-i piláumé ku masile, aku pée unósi uyee kewántisi m mári n lakasente.

¹⁴ Kei kai pée metuke maamaa menyine amérj keté unósi uyé pa re uké ne yóosi uké kucesi kóima-i ha, kei kapi yé ha kumúnej kuse ne amúnej anyine ne kumúnej welé * kémee u kpíni un iwáa ne ketaa we.

¹⁵ Iwáa ii innóo-i míni leséri yare nkói, ii unósi uyé kepire tikise re nkói mmé nké u rikpáu nké ne tómpo.

¹⁶ Keté ake unósi uyé come. Ake nnóo haa ake nkói ke kúconcó aku kunnóo-i n léseme muumpo.

¹⁷ Kúconcó akú ne unósi uyé wóosi aki pée yisi akú ha upipiré nnéi ne pée nnéi pée Uléécaa isé mí muílē pin kó aseéra ke Yeesu uu n lése tikilé atópi wai.

¹⁸ Aku pée ha míminaani ritime nnyene kecáá tasi.

13

Ináme ité inyine nkó

¹ Lé memáá, am pée ináme inyine yenu ne akóle kefi ne áyu aseeri in mímina-i léeri in taáméle. Akóópipi kefi nyee akóle nyé kecáá we, Uléécaa alé póon pée áyu nyé kecáá wólaalé te anyíri.

² Ináme iyé kam n yé ye pée ne kútoroó menyine welé, iipái yare keyuioppi ikó, innóo yare kúkinaá nnóo. Kúconcó aki pée kunnané ne kuriyóopitú ne rínañe píima nco i pa.

³ Kei kam pée iriyu rise yé yare pi ti rifapile api kópu. Amá tiitoi iyé karí pée ne n kpine ii pélu. Lé nnya, keté nnéi pikó api pée n káipi pin kahaankée apí ne ináme iyé tiki.

⁴ Api kúconcó yáási api wúla re ku ináme iyé rínañe he nnya. Api kó ináme iyé yáási api wúla, api re: Wóo ináme meca we, wóo yé kó fe uú ne i tópu?

⁵ Ai nnóo i he ii ye ne n tankée in kó Uléécaa lámaankée. Ai kó rínañe i he re iké ne iwáre aféena ne ité kémee ipikei wa.

⁶ Ii nnóo wúkule ii Uléécaa lámaankée. Ii kó Uléécaa rinyiri ne ukeyo ne perees keyomécaa-póo ní we lámaankée.

* **12:14** Kumúnej kuse ne amúnej anyine ne kumúnej welé: Li we yare nnéi mmé kapi nté nní lë n sée ye lele aymé ataani ne kuwélé.

⁷ Ai kə ncée i hə ricuruu re iké Uléécaa pisoi atöpi wa iké pi feriyę. Ai kə mǐpá nsoipuri n̄-ye ne mǐpá kuyu kúye ne mǐpá meyu méye ne mǐpá kumáre kúye kecáá n̄naŋe i hə.

⁸ Ketē nnéí pisoi p̄e anyiri nyęe áa hái ketē kekoraane-mę Risánjipi kapí ne n nyóonse nfaa ritelé kémee n wólaalë yé i yáasi api wúla.

⁹ Uye un ukóme, uké kő!

¹⁰ Lin úye n waime re uké akpanii kémee n we, akpanii kémee kuu yé ha. Lin úye n waine re piké ne ritéhe u kpu, ritéhe kapí ne u kopunę. Lë nnya ke Uléécaa pikó api yé piñmóópú ne nfatene kéyū m mahani.

¹¹ Lë memáá, am kə inámę icə yenu in ketē-mę leeri. Akóle até kií p̄ee má. Iyē akole ye wele yare isáŋ akó in kə símisi yare kúconcó.

¹² Iyee p̄ee inámę foí iyee mínimaa-i n léemę n-yoɔpinanę málę. Inámę foí yé n wele, ilírū nnyí in kə ne innanę keisi. Ii ye p̄ee týesę ketē ne kepisoi api ye inámę foí iyē yáasi api wúla. Iyee p̄ee itóí yəsí in yé p̄ee ne i kpu, amá ii pélu.

¹³ I mewai píima wailé hái ií ne keyómeCAA-p̄o ketē kecáá nna súiseri pisoi nnéí inipEE-i.

¹⁴ I mewai píima kai i n hə re iké wa wale ií ne inámę foí iyē pikéi kémee fe ii ketē kecáá pisoi nnéí kuyu-i tanı. I ye pi maa re piké inámę iyee p̄ee itóí n yəsí in yé p̄ee ne kpu, amá in kə ne nfaa má keyu serí piké ne ríyu i waise.

¹⁵ Ai kə n̄naŋe i hə re iké inámę keyu kapi n̄ serí kémee nfaa wa keké ne n símisi, keké kə týesę piké p̄epEE piyáhaa ke n yúlu kő.

¹⁶ Iyee wa ke pisoi nnéí, siwá ne piwéésę ne pimámá ne piwékoó ne p̄epEE pimecire n te ne pilási api kunípe née ritii kecáá nwái má.

¹⁷ Üka úu ye fe uké linyine l̄o née uké yáá, unsá linwai mm̄ ukecáá m má. Li yé fe ai inámę iyē tinyiri née nnéí mm̄ kapi ye rinyiri t̄e n sée.

¹⁸ Nt̄e kai mewéésəhə pise. Uyee mesəhə m má uké kéé uu nnéí kapi ye ne inámę iyē n sée ceru. Li we re nnéí mm̄ ye usoi rinyiri l̄e. Mm̄ mée nní píle píle m̄ekpuulü ne kuwóó ne kefi ne m̄ekpuulü (666).

14

P̄e ayu ke Uléécaa uu n l̄o keyome

¹ Am p̄eé paí, am Tisánjipi yenu tin Siyao riyope kecáá nyenü, pisoi ákotokú píle ne afęenna ne ana (144.000) nyę ne p̄e nnéí atii kecáá ke tirinyiri ne Tiusaa rinyiri ari n wólaalë p̄oŋ kə kei we.

² Am keyómeCAA-p̄o metē menyine komti yare míni píima menyine mée wólu née yare ikóne yee meyá semni. Nn̄é mm̄

kam n kō ye we yare ke pikéñépepe api ye sikéñé m̄ pépu nn̄é nc̄o.

³ Pi p̄ee riyóøpitū ne lifáakó lina lē ne piwéése p̄e keyu-i keyóme fale kenyine yomle. Uka úu ye p̄ee fe uké keyóme kē peikee, insá pisoi ákotokú píle ne aféena ne pina (144.000) p̄e ayu ke Uléécaa uu ketē kecáá n̄ l̄ m̄ecire p̄ee ye fe.

⁴ Pisoi pinyine ye pi p̄ee ápi pinósiwélaa ne pimecire mékperinkpe m̄ p̄oriinkee. Api pinósi nyu. Tisáñpipi kapi ye n̄ tikilé m̄pá yei kari s̄i. Li pisoi kecápe piayu l̄ole re piké n̄ we yare meluképipi foí kapi ye Uléécaa ne Risáñpipi n̄ laanse m̄ecó.

⁵ Nn̄ómesimé n̄ka n̄n̄ k̄o piinoo-i we. Nka n̄n̄ we kapi yé ne pi n̄ cési.

Piléécaatumé pitaani ye yóølē te Uléécaa ye ne pisoi túhaanené

⁶ Am k̄o uléécaatumé uc̄o yenu un k̄eléécaa-p̄o yóøsilé. Nsímé Kecire teneciré kuú p̄ee má uké ketē kecáá pisoi ne m̄pá isoipuri íye ne m̄pá kumáre kúye ne m̄pá meyu méye ne m̄pá ayu áye riyóó.

⁷ U ye p̄ee male ai cá re: Ani Uléécaa n̄ wuru ani ye k̄o ríyu u waise re ituhé ye tule uké ne pisoi túhaane nnya. Lē nnya, ani ye uyee keyómecaa ne ketē ne mínimaa ne ínihéi n̄ wa yáasi ani wúla!

⁸ Uléécaatumé uc̄o uu melíru tiki, uu re: Ku loole, kuyu maa Papiloo ni ye loole. Krepkeee ayu nnéí kupita nírise. Kupita piníré p̄ee kuiwásánkaá piima kaku pisoi n̄ tā.

⁹ Uléécaatumé uc̄o uu metáánú pi tiki, uú male ai cá re: Uye un ináme ne ikeyu kapi n̄ serí n̄ yáasi uu wúla, api nwóí uritii kecáá néé kunípe kecáá u wai,

¹⁰ pi yé k̄o uyé Uléécaa kuwái pita p̄ee ápi líka n̄ cöhanelé k̄epóripi-i u súúnu uu níru aí ha p̄ee nna kémee ne linyine yare nfúr̄j̄ toi kémee piléécaatumé p̄ee n̄ cáká-cákálé ne Risáñpipi keyu-i u n̄ wukei.

¹¹ Nna mée pi n̄ wúkei anyo aa p̄ee m̄pá píyei m̄esére n̄ likiréle, p̄epree ináme keyu-i ne ikeyu kapi n̄ serí n̄ yáasi api wúla ne nkó ye ritii néé kunípe kecáá irinyiri nwái m̄ má, ápi p̄ee ketúné ne kesiné mewénte má.

¹² Lē nnya ke Uléécaa pikó p̄ee Uléécaa isé m̄ muílē pin k̄o Yeesu ne kefa tenelé api yé n̄ ñm̄óøpúlē.

¹³ Am p̄ee keyómecaa-p̄o metē menyine komti men né tee re: A woí re: Kaí ne neni n̄ kpísi, p̄epree Upíima kupénece kémee n̄ kpíni ye pínarekome le. Uléécaa Nfaasone ye re lee ni mesei, li we re piiwe nnéí kapi ne nkpení wénte re piké pimeawai ihéé yósi nnya.

Pikpáa ne picáa nsímé ketē kecáá

¹⁴ Am̄ paí, am ahóo tomé anyine yenu, unyine un ahóo nyé kecáá tū un ne Usoi k̄epipi menyine we. U p̄ee ríyu kecáá wura riyóøpikoñ kipilenle un k̄o kényale yelekó kunípe-i muílē.

¹⁵ Uléécaatumé ucə uu Uléécaa keyə-i léeri uu uyee ahóo kecáá n tú maapə ai cá re: A kepónyale fō aá kpasi. Ikpáatuŋe ye tule, li we re iluke ye ketē kecáá pipele masile.

¹⁶ Uyee pəe ahóo kecáá n tú uu pəe kényale fom, ai ketē kecáá iluke kpasi.

¹⁷ Uléécaatumé ucə uu Uléécaa keyə kee keyómecaa-pə n we kémee léeri. Uyə ne pəe kə kényale lari-lari müilenle.

¹⁸ Uléécaatumé ucə yee nna kecáá nínaŋe m má pōo kenyónse-i léeri uu ne uyee kényale lari-lari m má símisi ai cá re: A kepónyale yelekó kē fō aa ketē kecáá rəesee sipúkípi túuni re rəesee ye pipele masí nnya.

¹⁹ Uléécaatumé uu ukényale ketē kecáá fóm, uu ketē kecáá rəesee kecare apipi túuni uu kupóri maamaa kpe-i ke Uléécaa kuwəi aku n we súuni.

²⁰ Ai kupóri kpe ne kuyu iyaa leepə ai ku pulu ai cérii, ménye ame kupóri kpe-i léeri amé taá hái ne isā akpaláa kecáá-pə, ame mécáa tóóri yare kilometiri píle píle metaani (300).

15

Piléécaatumé ne ásáláú tərəo

¹ Am pəe limemáá keyómecaa-pə limáamaa linyinə kai n lésə ai nyíse yenu ái kusímé we. Lelee piléécaatumé piseei pəe ásáláú aseei tərəo m müílə. Liriyíkí re lelee másune Uléécaa kuwəi aku pəe níñesi.

² Am kə linyinə yenu yare sikáláúwelépi, lin taŋelə yare mínimaa, nna nn kə kémee cöhənelə. Pepee inámə ne ikeyu kapi n serí ne irinyiri nkεenwoi n feriye api pəe sikáláúwelépi seé n táŋelə yare mínimaa kecáá n nyenu, pin Uléécaa kekénejé müílə.

³ Uléécaa ukeikó Moisi keyome kuú ne Uléécaa ríyu n waisə ne Risáŋpipi keyome kapi pəe yóm te:

Upíima Uléécaa, nínaŋe nnéí ute,
Lē nnéí kaa n wa ye piyele, ái kə kusímé we.

Isoipuri nnéí uyəɔpi,
Kepómúnjé ye kecíre welə
Ken kə nsímései tikilə!

⁴ Upíima, wóo yé fe uu yúlu re úu yé pō wuri,
Uu yé kə ripónyíri ritaásə? Li we re məpóćíre pōo cáká-cákálə.
Isoipuri nnéí pisoi ye sóntile piké kepóyu-i riwula piké pō yáási,
Li we re li sóntile liké nyíse re məpówai ye kecíre welə.

⁵ Am pəe lē memáá paí, am yénu Uléécaa keyə kémee ke kunyónse-cánjíi aku n we kən keyómecaa-pə hánnelə.

⁶ Piléécaatumé piseei pepee ásáláú aseei m müílə api kenyónse-i léeri. Asáñáá tomé səne yíkíyiki nyee n télu kapi pəe lapaalə, pin kə rikín kecáá wura atampála teriilə.

7 Lifáakó lina lē lise ali piléécaatumē piseei pē wura siporipi siseei pa, Uléécaa yee mítá píyei-po ní we kuwɔi piima kun sikemee yipaał̄.

8 Uléécaa meyøapi ne unnaŋe nnya, ányo aa kenyðønsé yarii, piléécaatumē piseei pē ásáláú aseei nyé áá ha ne piwai másu, úka úu fe uké kenyðønsé-i lompo.

16

Uléécaa kuwɔi piima siporipi siseei

1 Am pee metē cágá menyine kom men kenyðønsé-i léeri men piléécaatumē piseei pē tee re: Ani n ñme ani ha Uléécaa kuwɔi piima siporipi siseei sē ketē kecáá kɔoni.

2 Ufoí uu támpo uú ha uképoripi ketē kecáá kɔoni. Kúcapaá kópe ne kupołe-połe kunyine aku pisoi pee inámē nwɔi pikecáá mí má pin kɔ ikeyu kapi ní serí yáasi wai.

3 Ulírū uu ha uképoripi mínimaa kémee kɔoni, ame panse yare ukpøkpo menyé, lifáakó nnéí lee mínimaa kémee ní we ai kpíni.

4 Utáánū uu ha uképoripi ikói kémee ne ínihoi kémee kɔikee. Linnéí ai panse ményé.

5 Kei kam pee kó uléécaatumē yee míni kecáá nnaŋe m má un tee re: Po asei tikilenle, pão nní ní we, pón kɔ pee mekees-me we, pão nní n cáká-cákál̄, kaa nní n túhaane nnya, po asei ute le.

6 Kapi pipókó ne antepuye menyé n kɔikee nnya ke pão kɔ ményé pi pa re piké n ntí. Lē kaí ne sá re piké pi wa!

7 Am pee kóm lin kenyðønsé-i tee re: Pó Upíima, Uléécaa nnaŋe nnéí ute, pipótúhaane ye nyamle pin kɔ asei tikilé!

8 Uléécaatumē náii uu uképoripi ituŋe kecáá kɔoni, ai ncée i he re iké nna wa iké ne pisoi tore.

9 Kutói piima kunyine aku pisoi tore api Uléécaa yee ásáláú nyé kecáá nnaŋe m má lámaankee, amá api yúlu re ápi yé ñmurei piké mífine conse piké ríyu u waise.

10 Unúpū uu uképoripi inámē iyé tiyøapitū kecáá kɔoni, ukeyøapitē ake kuñmaha cɔni. Pisoi api pee ntóosi ne aní n takai.

11 Api pee íwe kapi n le ne ácapaá kapi n yé nnya Uléécaa yee keyðømecaa-po ní we n lámaankee, amá ápi pimeawai kópe riyá.

12 Ukpúlū uu uképoripi nkói maa kapi ye n sée re Efiraati kémee kɔoni. Mmeni ame hósu liké ne ketunjeleemē-mē piyøapi pee n weme ncée n tápile nnya.

13 Am pee kúconcó nnøɔ-i ne inámē nnøɔ-i ne antepu nøøme nnøɔ-i yénu, aníri kperinkpækoo ataani anyine nyee ní we yare asahā an léentí.

14 Aníri anyine nyee mewai piima n wapisi ye nyé ke Setani uu tumpo. Ketē nnéí kecáá piyøapi kémee kaa sónesi re aké pi cápiné piké ha ne Uléécaa, nnaŋe nnéí ute keyaa maa ketúné atøpi wa.

¹⁵ Ani yē te nē Upíima ne sónepole yare uyaa. Uyee n tú un nyáni un umelape ukecáá wailē te úu kape meñmane sóne piké uisei yē ye únarekome le!

¹⁶ Aníri nyē aa piyóopi pē cápine kelō kē kapi ye Mé-epiree kémee n sée re Harimaketō kémee.

¹⁷ Uséei-séei uu uképoripi keléécaa yáá. Metē cágá menyine ame kenyónse-i riyóopitú kémee léeri, men tee re: Li piwai masile!

¹⁸ Ikónę ii yékurente, metē menyine ame léenti ne pikónesenkəe. Ketē áke yénesi. Hái ke pisoi apí ne ketē kecáá n weme, ketē áke pikai limecə meyá yeqaalē.

¹⁹ Ai kuyu maa həənene metaani, ketē kecáá ayu nnéi pōo lólesi, Uléécaa uu pēe kuyu maa Papiləoni kecáá léise uu ukuwoi píima pita keporipi ku pa.

²⁰ Míni kepáápáá sitē nnéi asi wúrunkee, apí ayópe pō piyéne rikpá.

²¹ Akóneparepi kone-kone aa keyómeccaa-pō leeri aa pisoi kecáá lólaari, an mulú yare aparecajaa. Pisoi apí pēe ásáláú ke akóneparepi aa pi n wai nnya Uléécaa lámaankee ke ntóosi nn meyíkíyiki n təsí nnya.

17

Ketahai kapi ne Papiləoni n túhaanene nkó

¹ Lē memáá, piléécaatumē piseei pēpēe sipóripi siseei m müilē usé uú weri uú ne né símisi, uu re: A kam kē ketahai kapi ne uwásánkai píima n túhaanene pō nyíse. Kuyu píima kunyine yē ku kpēe míni píima ritime n we.

² Uyē ke ketē kecáá piyóopi apí ne iwásánkai wapisi, ketē kecáá pikó pōo kō umemaré kpááree mē pita pomesi.

³ Uléécaa nfāa nn né loni, uléécaatumē uu né kpísi uú ne kucesi kóima-i sī. Kei kam pēe unósi unyine yē, un ináme weé yee m péirente kecáá tú. Uléécaa alē nyee ikecáá pōkorelē te anyíri, in kō ayu asei ne akóle kefi má.

⁴ Unósi uyē ilū kuu n tanaalē ye íweé nyaii le in kō peirente. U kō pēe wura ne apare sōne ne ikólé néikóó wailenle. U pēe kō wura keporipi kunípe-i müilénle, ncaai riyíkí ne mékpérinkpē ncōpuri mēe umewai kpááree kémee n léeri men ke yipaaalē.

⁵ Tinyíri rinyine asei nyee m pékaalē ye pēe uritii kecáá wólaalenle re: Papiləoni, kuyu maa píima, piwásánkai ne ketē kecáá mewai kpááree riyíkí uni.

⁶ Am unósi uyē yenu kuu Uléécaa pikó menyē ne pēpēe Yeesu kecáá aseéra n lése menyē n ntí un pomaalē. Kam u n yē, ai meyánsei nnóo né yipu.

⁷ Uléécaatumé uu pëe né maa re: Yo nnya kai yé nnóo pó yi? Né unósi uyë ne ináme iyë kecáá kuu nní n tú in áyu aseei ne akóle kefi má asei nyee m pékaalé pó símisi.

⁸ Ináme iyë kaa nní n yé ye pëe wele, amá ii nkpéni we. I yé nfáani nkpo kuhore-i rikpáfumé ií ha ne méwoo sée. Ketë kecáá pisoi pë anyiri nyee áa hái ketë kekoraane-me nfáa ritelé kémee n wólaalé api ináme iyë yenu, ai nnóo pi yipu re ináme iyee pëe we ii kó nkpéni we, in kó masí kpáfumene nnya.

⁹ Ntë kai nkpéni pise re usoi uké mesóho ne mewéésesóho m pénéle un má: Áyu aseei nyee ayópe aseei kecáá ke unósi uyë uu n tú le. A kó piyóapi piseei le.

¹⁰ Pi pinupú iyóapi pilapile masile. Use ye ne iyóapi tunle. Ucó úu kahane n ka. U sóntile úu tonene liké nájai.

¹¹ Ináme iyee pëe n we ii kó pëe nkpéni n we pô ticuruu ye kó uyóapi páha-paha le. Iyë ne kó piseei pë kémee wele, in tósu iké ha méwoo riséé.

¹² Akóle kefi nyë kaa n yé ye piyóapi kefi le, pëe ápi kahane keyóapitë timmúlú. Amá ituñe mekóónú mesé kumúnjé ke akóle nyë áa ha ne ináme iyë kesé iyóapi tonene.

¹³ Likei lise kapi pinnéi lákasépo, pin pinnanje ne pin-yóopinajé kpísi pin ináme palé.

¹⁴ Pi yé Risáñpipi atópi wa, Tisáñpipi ari pi feriyé re ti pipíima Upíima le, tin kó piyóapi Uyoóapi nnya. Tisáñpipi ne tipikó ke Uléécaa uu n sée uu kó pi wéé pin ne asei ri tikilé pô né kó pi feriyé.

¹⁵ Uléécaatumé uu kó pimáa né kpá re: Míni më kaa nní n yé, uwásánkaí uyë un meritime tú ye ayu ne asoiwuí ne isoipuri ne meyu le.

¹⁶ Akóle kefi nyë kaa nní n yé ne ináme iyë yé uwásánkaí uyë ipuri yé, ai ulikó nnéi u yóoi ai meñmane u yá. Ai uisare takai ai kó nná u toroise mukú-mukú.

¹⁷ Li we re Uléécaa ye piakinj kémee wa re piké umela wa piké kesé likei lise n lakasépo piké kó pin-yóopinajé ináme pa, Uléécaa anoo kuu m ma áá ha ne wai.

¹⁸ Unósi uyë kaa nní n yé yee kuyu maa kpékpree ketë kecáá piyóapi kecáá n-yóopinajé m má.

18

Papiloni melolé

¹ Lë mémáá, am uléécaatumé ucó yee rínaejé píima m má yénu un keyómecaa-po súiri. Uriyu kuu m má metéí ame ketë kecáá kpáii.

² Uu meyá cáái ai cá re: Ku loole, kuyu maa Papiloóni ye loole! Ku pānsele aníri ketone ne mítá nfáa kperinkpēkóó ní-ye ne mítá kēnúipi kperinkpēkóó kéye ke pisoi ápi ní la ripahó.

³ Li we re kētē kēcáá isoipuri nnéí ye kumemare kpááree mē pita n ntíle. Ku ne kētē kēcáá piyoópi ye kesé mewai kpááree wapisile, pikpéense pōo kō kulimámákóó píima kémee memá yénu.

⁴ Kei kam kō keyómecaa-pō meté mēcō komme re: Pinésoi, ani kukeméé le, áni kape ne kesé kuakópe kémee n lonaalé nöké ne ásáláú yé nnya.

⁵ Kuakópe ye ricúle aá ha ne keyómecaa kám, Uléécaa uu pēe kumewai nnéí mée áme asei m má kēcáá léise.

⁶ Ani ku wa yare kaku ye picō n wa mēcō. Ani kō kumewai kópe ku hééle meté. Ani kō píta pape-pape kēporipi kaku ye picō n nírise api pom mpape mmē meté ku pa.

⁷ Yare kaku ríyu n wéési aku kumecire likókórikó kémee pōlo mēcō kani yé mpóocaaai ne íwe kémee ku ripoló. Ku yé kukefa-i maa re: Inósiyáapi kam nté le, ám ukúmannəsi. Káii, ám píkai nkpo yenuné!

⁸ Lē ñmaa nnya ke ásáláú ase ase aa yé keyáa kesé kukecáá súime: Leleé itói ne nkpo ne nkú, nna nn kō ku tore mukú-mukú. Li we re Upíima, Uléécaa yee ne ku n túhaane ye unañenane le.

⁹ Ku ne kētē kēcáá piyoópi nnéí pēe kesé kumewai kpááree ne kulikókórikó kémee n lonaalé yé kuitu tē, pin ha n yé te kperkpees tore ke ányo aa nní léeri.

¹⁰ Kumpooocaaai píima yé iwame pi wa, api ketaa-pō nyere api ye pēe téni re: Iwé! Iwé! Kuyu maa Papiloóni, kuyu nañe-nañe, ituñe mēkáónu mēse kémee kapí ne pō túhaane ai máápo.

¹¹ Ketē kēcáá pikpéense pō ne kō ténilé pin kō kpē nnya nkpo tū te úka úu kō we yee yé piiyaalú apehe n lo nnya.

¹² Iyáalú apehe nyee nyee nní wura ne nwóóweni ne apare sōne ne ikólé ne asánjáá kēcire ne asánjáá wéé nyaii ne asánjáá nyee n télu ne áwéé nyee m péirente ne aléé nyee kēkpáhápi m má ne mítá yo kapí ne ásuní n wapisi ne mítá yo kapí ne ana kēcire néé ne nweni ñmohó néé ne apare tomé n wapisi

¹³ ne likalei-kalei lee m mílú ne kēkpáhápi likó ne tulaali ne tulaali kapi ye n sée re miiri ne tulaali ñmaa-ñmaa ne píta ne mékpō ne ntō sōne ne melukéepipi ne ináa ne isáñ ne isáñ ne sisannəipi ne pilásí ne sisoipipi sicó.

¹⁴ Lē kaa n káipinkee ye ne ketaa pō wale. Likókórikó ne lē nnéí lee n télu ye ne pō pole. Ai nkpéni kúyene we!

¹⁵ Pikpéense pēe kpē nnya memá n yé kuiwé píima iwame n wai api ye pēe ketaa-pō nyere api téni, pin ne nkpo tū.

¹⁶ Pi yé maa re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpēs asáñjáá kēcire ilū ne ilū wéé nyaii in kō peirente n lapaalē, kun kō wura ne apare sōne ne ikólé wailē ye íwe we kpa!

¹⁷ Ituŋe mekóónú mesē kēmee ke memá píima mē nnéí ame riséé.

Aninɔi pitikíí nnéí ne picéetən̄é nnéí ne áninɔi pikéikó nnéí ne p̄ep̄es míni kēmee n keisi nnéí api p̄ee ketaa-p̄o n nyenu

¹⁸ pin pupukee, pin kumetore anyo nyánei, api yé p̄ee re: Kuyu maa kúye kēcire kpēs p̄ee nkú tulaalē?

¹⁹ Api yé ntaai piqyu kēcáá kōoni pin téni, pin nk̄p̄o tū pin cāái re: Iwe! Iwe! Kuyu maa kpē likókərikāó píima kēmee ke áninɔi pite nnéí p̄ee mínimaa kēmee áninɔi m má api memá n̄ yé ye ituŋe mekóónú mesē kēmee panselē kucesi kóima!

²⁰ Lē nnya, liké keyómecaa pikó n láárú. Liké kō n̄o Uléécaa pikó ne pitume ne antepuye n láárú re Uléécaa ye ne ku túhaanele ani alari yenu nnya.

²¹ Kei ke uléécaatumē naŋe-naŋe unyine uu ripare rinyine kpísi yare rináipare uu mínimaa kēmee ri sápo, un tee re: Nní mēcō kai kuyu maa Papilōoni mesōri láupōne, ári yé kō piyéne ku rikpá.

²² Api yé kō ketumē kēpóyo-i pikéñépepe ne inyánlū ncōpuri pikó ne pisunsímaa ne pináatáñsímaa pikóme rikpá. Api yé kō kei unyine piyéne rikpá un pinípēkei pinyine wai, ápi yé kō unyine pikóme rikpá un nam.

²³ Kéfiráa metéí áme kō kei pikpáii kpáne, ápi yé kō ula ne unósi úka metē kō. Lē nnya kápi yé n̄ka kēpóyo-i pikóme rinkpá yee re pipókó p̄ee n kpéénse p̄ee p̄ee ketē nnéí kēcáá pináŋe-naŋe, aa kō ne mepósepewai isoipuri nnéí kíraasente nnya.

²⁴ Ai kō yá, pi kō antepuye ne Uléécaa pikó ne p̄e nnéí kápi ketē kēcáá n kō mēnye kēpómees yénlē.

19

Uléécaa yee ipakare te

¹ Lē memáá, am p̄ee linyine keyómecaa-p̄o komti lin cálē yare riwúi metē te: Alelúya! Uróléécaa yee píyulale ne ríyu ne n̄naŋe Ute!

² Upitúhaane yé nyamle pin kō asei tikilē. Lē kai m pise re piké túhaane kuu ye túhaane. U uwásánkaí píima yee p̄ee mēmaré kpááree ne ketē n kópu túhaanele uú ne ukunipe upikéikó mēnye mēe n kōonu riwome hééle.

³ Api kō melírū pimáa kpá re: Alelúya! Kuyu maa kpēs n̄ toré anyo aa yisi áá n taálē ne m̄pá píyei-p̄o.

⁴ Piwéésse aféeré ne pina p̄e ne lifákó lina lē ai yisi ai wúla ai Uléécaa yee riyóópitū kēcáá n̄ tū yáási ai re: Amí! Alelúya!

5 Metē mənyine ame riyōopitū kēmee léeri re: Ani Uróléécaa pakare, nō upikeikó nnéí ne nōo u n wuru, siwā ne piwéésel.

6 Am pēe linyine kom yare risoiwuí metē, yare nkoi maa nnyine mae wólu néé yare ikóné yee mesóri senké, lin tee re: Aleluya! Upiima Uléécaa, nnañe nnéí ute ye uiyɔɔpi tunle.

7 Liké rō n lááru tóké mpóonare píima-i n we tóké ne ipakare píima u pa. Tisáñpipi pinɔsikpiké anyá ye tuimelé, tiunosi uu umecire cápine.

8 Asánjáá sōne melape mae n télu áme líka cöhōnelē kapi u pa re uké tā. Asánjáá sōne melape memee nní mewai sōne ke Uléécaa pikó api n wapisi.

9 Uléécaatumé uu pēe né maa re: A wɔi re pē kapi Risáñpipi pinɔsikpiké anyá n sée ye pínarekome le! Uu pēe kō lē memáá né maa re: Uléécaa ricuruu anoo ye nyé!

10 Kei kam pēe uana metene loó kē ne u yáási, amá uu né maa re: A mepócire tī, kapé lē wa! Ne upókeicō le nen kō pipómáreco pēe Yeesu iseérakóó n le ukeicō. A Uléécaa yáási aa wúla. Yeesu kecáá aseéra pilese yee re antepuyé ye asei símisile.

Usantone yee isā tomé kecáá ní tū

11 Kei kam pēe keyómecaa yé kēn wúkulelē, isā tomé inyine in nyenu. Pi ye Uyee i n tū sée re Asei ne Uyíkíyiki. Upitúhaane ne atɔpi kuu n wai ye asei tikilenle.

12 Uinipee ye inalempi le. Ayóopikōn kulúi nyee Uriyu kecáá we. U rinyíri mále tee n wólaalē, amá umemáá úka ucó úu ri nyu.

13 Kutúkanka caacaa kapi ménye riñfe kuu tanaalē. Urinyiri tee Nléécaasimé.

14 Atɔpilee nyee keyómecaa-pō ní we ye pēe isā tomé túntilenle an ne u tikilē an kō asánjáá sōne tomé melape tántilē áme líka cöhōnelē.

15 Titéhé rinyine ne meyele píj-píj ye unnoo-i léemelenle uké ne ketē kecáá pisoi kō. N-yóopinañe yare nweni kuú ne pi müíne uu kupóri maamaa kēmee Uléécaa, nnañe nnéí Ute kuwɔi píima pita pulu.

16 Tinyíri rinyine ye ukutukanka caacaa kecáá ne uritaa kecáá wólaalenle re: Piyóopi Uyɔɔpi ne pipíima Upiima.

17 Am pēe uléécaatumé unyine yenu un ntujé kēmee nyenu. Uu cáái ai cá, uu sinúipi nnéí see keléécaa-pō n yóosinké séi re: Ani kam ani Uléécaa anyá píima kēmee cápine,

18 ani piyóopi isare ne pitɔpiwéésé isare ne píyukóó isare ne isansare ne pisantone isare le, ani kō mپá píye, piyupipi ne pilási ne siwā ne piwéésé isare le.

19 Am pēe ináme ne ketē kecáá piyɔɔpi ne piatɔpilee yenu pin cápinelē te piké ha uyee isā kecáá n tū ne ukutɔpilee atɔpi wa.

²⁰ Kei ke pē api pēe ináme ne antepu nōōmē tī. U ye pēe ináme keyu-i mewai piima n wapisile apí ne pēpēe inwōi pikecáá mí má pin kō ikeyu kapi n̄ serí yáási pin wulai kiraasente. Api piketé kpísi ne pinfaa api nna kuhore kpe-i ke linyine ai n̄ we yare nfür̄t̄ toi kémee sápo.

²¹ Api pit̄r̄o ne ritéhe tēe pēe uyee isā n tū nnōō-i n léemelē kóni. Sinúipi nnéi asi pēe piisare le ai si toru.

20

Aj̄m̄e kúkotokú kuse iȳáopi metone

¹ Kei kam pēe uléécaatumē unyinē yē un keyómecaa-pō súiri un mehóre kehánne ne akpanii maamaa anyinē kunípē-i mulēilē.

² Uu kúconcó, iwáa kpure iȳē kapi ye n sée re kuníri ne Setani tini uu paasi, aku lē m pahaalē aj̄m̄e kúkotokú kuse kémee.

³ Uu mehóre kémee ku sápo uu kukecáá ká áku kape kō ne pisoi n kiraasente hái ne aj̄m̄e kúkotokú kuse kpē kuké ha ne tēne nnyá. Lē memáá, li pise re uké pēe nkáripi ku fénne.

⁴ Am pēe aȳápitū yenu. Ai pēpēe akecáá n̄ tū n̄nahe he re piké ye ne túhaane. Am kō pē kapi isā n corii re pi Yeesu ne nléécaasimé kecáá aseéra lesé nnyá amííri yenu. Am kō pēpēe ápi rinwúla piké ináme yáási, ápi kō inwai piatii née pianipē-i má akó yénu. Api nfáa pēeri, pi ne Kirisi api kesé iȳáopi tone aj̄m̄e kúkotokú kuse.

⁵ Pikpəkp̄o pic̄o ápi nfáa pēeome hái aj̄m̄e kúkotokú kuse kpē akú ha ne tēne. Pikpəkp̄o kémee meyise foí ye mē.

⁶ Pēpēe pikpəkp̄o meyise foí mē kémee n yisi ye nkíñniyē-i wele, pin kō Uléécaa pikó! Nkp̄o lírū n̄n pikecáá n̄nahe n̄ka má. Amá pi pansene pēpēe ye Uléécaa ne Kirisi inyóonse n wa. U ne pē api aj̄m̄e kúkotokú kuse kpē kémee kesé iȳáopi tone.

Pi Setani feriȳe

⁷ Aj̄m̄e kúkotokú kuse kpē kun ha píyei n tómpo, api pēe Setani ukukpaniilee-i léséri.

⁸ Uu pēe léeri uu isoipuri nnyí nnéi yee mípá ketē kuwélē kúye-i n̄ we cápine, lelee Kəəki ne Makəəki re iké ukecáá rikpá uké ne atópi wa. I kulúi wele yare mínimaa nnyene.

⁹ Ii ketē nnéi kecáá yipu ii Uléécaa pikó ketəpikale ne ukuyu lala kékále wai. Amá nna nnyinē nn keyómecaa-pō súiri nn i torē.

¹⁰ Ai Setani yee pēe i n kiraasente nna ne linyine yare nfür̄t̄ toi kupore-i sápo. Kei ke ináme ne antepu nōōmē apí we. Ai pēe i n fikiise ketúñjé ne kesine hái ne mípá píyei-pō.

Ketahai toro pit̄lhaane

¹¹ Am pēe riȳápitū ne uyee rikecáá n̄ tū yenu. Ketē ne keyóme asi ukeyu-i wuru asi pékesi ápi siana yē.

¹² Am pεe pikpəkpo yεnu, piwεēsε ne siwā, pin tiyōpitū kεyu-i nyéreilē. Ai átelé perei ai kə rítelé ricə pérē. Teree nfāa ritelé. Pilpəkpo mewai ye átelé nyε kέmee wólaalenle. Ai m̄pá úye mewai kεcáá ne u túhaane.

¹³ Mínimaam ame pilpəkpo pεe mεkemee n we leseri. Nkpə ne pilpəkpo kelō pō kə pilpəkpo pεe kei n we leseri api m̄pá úye mewai paí apí ne mεkεcáá u túhaane.

¹⁴ Ai nkpo ne pilpəkpo kelō kpisi ai nna kupore-i sápo. Nna kupore kpε, nkpo lirū ye mm̄.

¹⁵ Ai m̄pá úye rinyiri tεe ári nfāa ritelé kέmee n we kpisi ai nna kupore-i sápo.

21

Keyόmecaa fale ne ketē fale

¹ Am pεe keyόmecaa fale ne ketē fale yεnu, keyόmecaa foí ne ketē foí ye pitóñé masile lε, míminaam áme kə we.

² Am kə Uléécaa kuyu, Yerusalem fale yεnu kun Uléécaa kέmee-po leeri kun suíri, kun kumecire cāpinelē yare unósi fale yεs ulā m m̄.

³ Am tiyōpitū kέmee metē cάcā menyinε komti, mεn tee re: Uléécaa kunyόñsecaññí ye nkpeni nkú sisoi pipi kέmee. U yε pilkemee n we, api pansε upisoi, pi ne Uléécaa ricuruu api pεe kesé n we.

⁴ U yε pimenini nnéi pi tinnente, nkpo nín yε kə piwée rikpá, nkpo pitone ne itu ne ntóosi nín yε kə n we, kε mεkεe-mε likó ai pitóñé m̄ masí nnyā.

⁵ Uyεe pεe riyόpitū kεcáá n tū uu pεe nέ maa re: Po yεe, ne m̄pá yo pansesele lifále. Uu kə kpá re: A wɔi! Anóo nyε ye nsímései lε, lε kai kə lene.

⁶ Uu kə pimáa né kpá re: Li piwai masile! Née Ufoí ne Utóro, Kékoraane ne Kéto. Né nkó kε nníré nn n we míni mεe ye nfāa n he nhái pa faalaa.

⁷ Uyεe n feriyε likó ye nní kuu n yénune: Née yε Uuleecaa, uyε uu kə kεnepipí.

⁸ Amá piwamei ne pεpεe ápi asei n tíkilē ne pεpεe icírí n wai ne pisoikd ne pεpεe méwoo méwoo n wai ne mεnírhélaawai pikó ne pεpεe piléé n nyóñse ne pinóomε nnéi ncopuri p̄ kεtone yε nna ne linyinε yare nfür̄ttoi kupore kέmee wele. Nkpə lirū ye mm̄.

Yerusalem fale

⁹ Lε mεmáá, piléécaatumε piseei pεpεe pεe sipóripí sisεei m muílē use uu weri uu nέ maa re: A kam kέ unósi fale pō nyíse, uyεe Risáñpipi unøsi.

¹⁰ Kei kε Nfāasøne nn kεnecáá suíme, Uléécaatumε uyε uu nε kpisi uu nε riyόpe maamaa ne ricácá rinyine taá. Uu pεe Uléécaa

kuyu, Yerusaləm yənu kun kəyómecaa-po Uléécaa kémee léeri kun súiri.

¹¹ Uléécaa mmule ye pəe kukeemee welə, ku pəe télule yare ripare səne kecire née yare ripare ηméi-ηmei kémee ke usoi uu ye umecire n nyánei yare kenípeenyánei yelépi kémee.

¹² Mmele maamaa ne ncácá nnyine ye pəe ku kóónulenle, sipoo kefi ne sité kapi n luri, piléécaatumə kefi ne pité pin si m̄. Isirayeeeli pikó imarepuri kefi ne ité iyē anyiri ye sikecáá wólaalenle.

¹³ Sipoo sitaani səe ketuŋeleemə-m̄ nyánei, sitaani ituŋe kulukə-luke-m̄, sitaani ituŋe kumii-m̄, sitaani kecəpə, sitaani ketuŋelolé-m̄.

¹⁴ Akúipare kefi ne até kecáá ke kuyu mmelə mm̄ ní pəe tásil̄, Tisáŋpipi pitumə kefi ne pité p̄e anyiri kefi ne até an apare nyē kecáá wólaal̄.

¹⁵ Uyee l̄ n̄e n̄ simisi ye wura kekpápi kapi ye ne m̄ musí müülenle uké ne kuyu ne kusipoo ne kummelə müñesi.

¹⁶ Kuyu awélé kena ye pəe mecáá sále. Kumecaa ne kumepérē ye pəe sále. Uu kekpápi k̄ ne kuyu müsu aí lelu kilometiri ákotokú até. Kumecaa ne kumepérē ne kumecá ye pəe sále.

¹⁷ Uu mmelə p̄ k̄ müsu, aí lelu apáha kuwóó ne afæré ne até kumúñé. Sisoipipi memúñé ne uléécaatumə memúñé ye me.

¹⁸ Apare ηméi-ηmei kapi ne mmelə m̄ api kuyu p̄ ne wura yikiyiki ηmane m̄om, lin p̄e we yare sinípeenyánei.

¹⁹ Apare səne nnéi ncəpuri kapi mmelə akupare kecáá karikəe re liké pinyánei n nyam̄. Tipare ηméi-ηmei kapi rikuipare foí kecáá wa, api kusópe rikó rilírū kecáá wai, api míni kulúi rikó ritáánū kecáá wai api k̄ mehóle rikó rináii kecáá wai.

²⁰ Api ríweé yare ménye rinúpū kecáá wai, api k̄ ríweé rikpúlū kecáá wai, api wura rikó risééi-sééi kecáá wai api risannye ntəne ripáha-paha kecáá wai, api metuhuta rikó ríleé-leeé kecáá wai, api metuhuta ne mehóle cöhöne rikó rififi kecáá wai, api ríweé ntəne yare rihúúhúúpare kefi ne mesə rikó kecáá wai, api mékóləta rikó kefi ne rilírū kecáá wai.

²¹ Sipoo kefi ne sité s̄e p̄ ne ikólé kefi ne ité le. Nkólé nse nse kapí ne m̄pá ihánaa íye wa. Kuyu ripəho p̄ ne wura ηmane le, lin peirente yare kenípeenyánei.

²² Am̄ kei konyóonsecáñjí yé. Upíima, Uléécaa, rínaŋe nnéi ute ricuruu ne Risáŋpipi p̄e kuyu kp̄e konyóonsecáñjí.

²³ Ai nkápani pise re ituŋe née iwáre iké kei metéí n wai. Li we re Uléécaa meyəɔpi metéí ye ku kp̄ailenl̄, kuiyuipuke yee Risáŋpipi.

²⁴ Ayu pisoi yé kumetéí kémee sónə, ketē kecáá piyəɔpi api kei ne pimeyəɔpi hap̄o.

²⁵ Ke kesine áke yéé kei píkai n wa nnya ke kusipoo ási yéé ko píkai n hánalé.

²⁶ Lë nnéí lee isoipuri kémee meyáopi ne ríyu m má kapí ne kei sónepo.

²⁷ Líkperinkpékoo líka néé usoi nkó yee ncaai riyíkí n wai un ko nnáome má úu kei melone má. Pë anyiri nyee Risáñpipi nfaa ritelé kémee n wólaalé mécire pëe yé kei lompo.

22

¹ Uléécaatumé uu ko nkói mmé-i ke nfáa nn n we né nyisé, nn we cáicái yare kénipeenyánei yelépi, nn Uléécaa riyáopitú ne Risáñpipi kémee-po leeri.

² Kuyu kecöpe kní pëe wólu nn ne ncée maa tikilé, kuléé kpëe yé nfáa n he kun nsipéé kecöpe nyenu. Kefi ne meté kakú yé mari, aku yé mípá iwáre íye kémee apipi toresi. Kuapei yéè pisoi itói pøisèle.

³ Anáo áa kei líka kecáá we. Kuyu kémee ke Uléécaa riyáopitú ne Risáñpipi riyáopitú ari yé n we upikeikó pin kei u yáási.

⁴ Pi yé ukéyu yé, Urinyiri ari ko piatii kecáá n wólaalé.

⁵ Kesine áke wene, ái yé ko kei kífiráa metéí néé ituŋe metéí pise, ke Upíima Uléécaa uu pi n kpáili nnya. Api pëe iyáopi n tū ne mípá píyei-po.

Yeesu mekame

⁶ Uléécaatumé uu pëe né maa re: Inóosimé iyé yé nsímései le. Lë kai ko lené. Upíima Uléécaa yee yé n tíyesé antepuye api simisi yé uuleecaatumé tummelle re uké upikeikó lelee nfáani n wainé nyisé.

⁷ Yeesu uu re: Nô yéé, ne nfáani sónepole. Nkó yee koso-po nsímé mee ritelé ntí-i n we m müílë yé únarekome le.

⁸ Né Yohani, néé mewai më kô am ko yenu. Kam n yé am ko kom, am uléécaatumé uyee mewai né n nyisénte ana-i lólu re kë u yáási.

⁹ Amá uu pëe né maa re: A mepócire tì, kapé lë wa! Ne upókeicò le nen ko pipómárecò antepuye ne pëpëe ritelé ntí nsímé ní müílë ukéicò! A Uléécaa yáási aa wúla!

¹⁰ Uu ko pimáa né kpá re: Kapé lelee koso-po n wainé nsímé ritelé ntí m pékaalé! Ituŋe yé tulé re tinsímé mmé nké wa.

¹¹ Nkó yee úu lisøne n wai uké n nojlé úu kapé lisøne n wai. Nkó yee mékperinkpe m póríilë uké umecire mékperinkpe pipórii n kpáselé. Nkó yee lisøne n wai uké lisøne piwai ne kéyu n sì, nkó yee n nyamí cáká-cáká uké n nyamí cáká-cáká un ne kéyu sì.

¹² Yeesu uu re: Po yéé, ne nfáani sónepole. Inéhéé kamí ne wepo kë mípá úye mewai kulaa u pa.

13 Néé Ufoí ne Utárøo, Ukpéē ne Upírë, néé kô Kékoraane ne Kéto.

14 Mpí pëe pisitukanka caacaa n heere piké ne kuléé kpëe yë nfáa n he apipi n yé piké kô ne sipoo-më tintíki piké ne kuyu-i lompø nnya yë pínarekome le!

15 Amá pëpëe mepöpi ní we ne menírihelaawai pikó ne méwoo méwoo mewai pikó ne pisoikð ne pëpëe piléé n nyónse ne mítá úye yee nnóome ní la un kô n wai piké léepø!

16 Néé Yeesu, ne unélélécaatumé tumpøle re uké Uléécaa icápine kémee nò símisi re asei yë nyé. Ne Tafiti kumare kémee kewá píre le. Néé rimarewarepi tee n télu.

17 Nfáasone ne unósi fale yë maa re: A kam. Nkó yee lë n kô pôoké kô maa re: A kam. Nkó ke nníré nn ní we uké kam. Nkó yee míni mëe yë nfáa n he ní la uké më yësí faalaa.

Tinøø tarøo

18 Mpá úye yee kóso-pø nsímé mëe rítelé ntí-i ní we n kô kam símisi re asei yë nyé. Uye un kei linyine rinkpápo, Uléécaa yé ásáláú nyë këcáá kapi rítelé ntí-i n símisi liute uyë isoi kémee rikpápo.

19 Uye un kô kóso-pø nsímé mëe rítelé ntí-i ní we kémee ináo simé inyine n lese, Uléécaa yé liute uyë likó lese kuléé kpëe yë nfáa n he kémee ne kuyu kémee ní we lese. Pi linsímé rítelé ntí-i símisile.

20 Uyee n símisi re likei lese asei le yë maa re: Eee, ne nfáani sónepøle. Amí! A kam, Upíima Yeesu!

21 Upíima Yeesu uké mítá úye ípeeléé nyíse!